ՇԱԲԱԹ
ՅՈՒՆԻՍ 1
SAMEDI
1er JUIN
1996

LE NUMERO : 5,00 F.

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ (1925-1957)

HARATCH

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE-FONDE EN 1925
DIRECTRICE: ARPIK MISSAKIAN

83, RUE D'HAUTEVILLE — 75010 PARIS
TEL. : 47. 70. 86. 60 — TELEX : HARATCH 280 868 F
— FAX : 48. 00. 06. 70 —
C.C.P. PARIS 15069-82 E

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա : Տար. 1.100 Ֆ. – Վեցամսեայ : 560 Ֆ.
Արտասահման : Տար. 1.400 Ֆ. (ամէնօրեայ առաքում)
1.250 Ֆ. (շաբաթական առաքում) – Հատը : 5,00 Ֆ.

ՂԱԱՐԴ ՏԱՐԻ – ԹԻՒ 18.864 — Fondateur SCHAVARCH MISSAKIAN — 71e ANNEE — N° 18.864

ՄԱՄՈՒԼ

LE FIGARO»
(Littéraire, 30 Mai)

ARMENIE:
Vérité sur un génocide

«Ֆիկարօ»ի Մայիս 30-ի գրական յաւելուածին կէս էջը գրաւած է Էմանիւէլ Լը Ռուա Լատիւրիի չահեկան յօդուածը ...ոց ցեղասպանութեան մասին :

...Վահագն Տատրեանի հատորին ընթերցումն է որ նիւթ ծառայած է այդ գրախօսականին եւ կը թուի որ այդ ընթերցումը խիստ օգտակար եղած է յօդուածագրին, որ չի ծածկեր թէ նախապաշարումներ ունեցած ...ոչ վերապահութիւններ ունեցած ...եալին, մանաւանդ «կարգ մը ծայ... տարբերու ահաբեկչական սայ...մներուն» առթիւ եւ այդ առընչութեամբ արտայայտուած էր ծագումով ...համալսարանական իր մէկ պաշտօ...եին : Ի դէպ, հարկ է որ, հոս, փա... մը բանանք : Այդ շրջանէն ետք ...է. Լը Ռուա Լատիւրի բաւական երկ... դիրք բռնած էր : Յիշենք իր ելոյ... 1990 Յունիս 7-ին, Փարիզի Ազգային ...անադարանի Մանսար սրահը, երբ ...ումը կը կատարուէր «Կեանքին դոյ...» ցուցահանդէսին, ուր «հարիւր ար...ագէտներ կը վկայէին մարդուն հա...» որ իրագործուած էր, ինչպէս բա...ուած էր այն ատեն՝ «Հայ ժողովուր... կրած դարուս առաջին ցեղասպանու...ան 75-ամեակին առթիւ...» : Այդ առ... է որ խօսք առած էր Մատենադարա... վարիչը՝ Գոլէժ տը Ֆրանսի փրոֆէ...՝ է. Լը Ռուա Լատիւրի եւ երբ պար...ուէր էր ցեղասպանութիւն բառը ...ել բացատրելու համար ցուցա...ին կրկնակ նշանակութիւնը, ան... ...ուելցուցած էր որ ատիկա ... երկրի դէմ, նախատինք, անար... (offense) պէտք չէ նկատել : Պարզ ... Թուրքիոյ մասին է, որու դէսպանը ... մեծ բարեկամ մըն է Ազգային Մատենադարանին» : («Յառաջ», Յունիս 10, 1990) : Ըսուեցաւ, այն ատեն, թէ ...կան ճնշումներ եղած էին եւ... վերջ :

* *
*

...յսօր, ըստ երեւոյթին, ճնշումները ... եղած եւ է. Լը Ռուա Լատիւրի հա... ...ոճով կ'արտայայտուի, մեծա... կը գնահատէ Տատրեանի գիրքը, ...ու համար, կ'ըսէ ի մէջ այլոց. –

«Le reproche de perversion ou d'ex...émisme, on ne le fera nullement à l'ex...ente histoire du génocide arménien ... vient d'être publiée : elle a l'heureux ...ite de remettre les pendules à l'heure ...endant pleine justice au peuple cru...:

...ուհանդերձ յօդուածագիրը վերա...ութիւններ ունի ինչ կը վերաբերի ... դէմ բացուած դատին : Երբ կ'ը... ցեղասպանութեան ապացոյցը կայ, ...րկ է դատարան քաշել այն անձերը ... իրենց գրութիւններով, թերթե... ... մէջ կամ այլուր ուրացում կը յու... ...կան «ժողովրդասպանու...» (չակերտը հեղինակին կը պատկա...), նորարար գործածուած բառն է popu...icide) նկատմամբ : Ու ինք կը ճշդէ ... դէմ է եւ առանձին ալ չէ : Զուգեր նաեւ ... նոր «կէսօ օրէնք» մը հռչակուի որ ... կամ այն ցեղասպանութեան վերա...ներու դէմ ուղղուած ըլլայ.

...ընդհանուր ձեւով, ամէն պարագայի ..., չահեկան յօդուած մը, մանաւանդ ...հեղինակին հանդգամանքին պատճառով : ...յօդուածին կցուած է Թուրքերու կողմէ ... հանուած Հայերու նկար մը :

ՌԸՆԷ ՄՈՆՈՐԻ ԵՒ ՇԱՐԼ ԱԶՆԱՒՈՒՐ ԵՐԵՒԱՆ ԺԱՄԱՆԵՑԻՆ

Ինչպէս գրած էինք, Ֆրանսայի Ծերակոյտի նախագահը՝ Ռընէ Մոնորի եւ Հայաստանի պատուակալ դեսպան՝ Շ. Ազնաւուր Հայաստան մեկնեցան Մայիս 30-ին : «Զուարթնոց» օդակայանը զիրենք դիմաւորած են Ազգային Ժողովի նախագահ Բաբգէն Արարքցեան, փոխ նախագահ՝ Արա Սահակեան, Ազգային Ժողովի Արտաքին յարաբերութիւններու մնայուն յանձնախումբի նախագահ Յովհ. Իգիթեան, Ֆրանսայի դեսպանատան առժամեայ գործավար՝ Փիէր Օրթոլի եւ պաշտօնական այլ անձեր : Օդակայանը լրագրողներու հետ ունեցած զրոյցին ընթացքին, Ռ. Մոնորի ըսած է որ իր այս այցելութեամբ կ'ամրապնդուին Ֆրանսայի եւ Հայաստանի բարեկամական կապերը : Աւելցուցած է որ հրաւիրած էր Շ. Ազնաւուրը մասնակցելու իր այս այցելութեան : Ան, ըսած է Մոնորի, շատ յարգուած անձ մըն է Ֆրանսա : Բաբգէն Արարքցեան շեշտած է թէ Ծերակոյտի նախագահին այս այցելութիւնը կը նպաստէ նաեւ երկու երկիրներու Խորհրդարաններու յարաբերութեանց :

Թղթակիցները հարց տուած են Ազնաւուրի թէ արդեօք համերգ մը կու տա՞յ Հայաստան : Ան պատասխանած է. – «Երբ Հայաստան ամբողջովին կառուցուի, այն ատեն կուգամ եւ կ'երգեմ» : Շատ կարեւոր է, ըսած է նաեւ Ազնաւուր, որ աշխարհի մեծերը գան Հայաստան եւ տեսնուին երկրին ղեկավարներուն հետ, յիշելով թէ առաջին անգամն է որ Հայաստան կուգար դեսպանի իր հանգամանքով :

ԾԵՐԱԿՈՅՏԻ ՆԱԽԱԳԱՀԸ ԵԼՈՅԹ ՈՒՆԵՑԱՒ ԱԶԳ. ԺՈՂՈՎԻՆ ՄԷՋ ԵՒ ԱՅՑԵԼԵՑ ԾԻԾԵՌՆԱԿԱԲԵՐԴ

Յաջորդ օրը, Մայիս 31-ին, առաւօտեան ժամը 9-ին, Ռընէ Մոնորի եւ Շ. Ազնաւուր ընդունուած են Ազգային Ժողովի նախագահ՝ Բաբգէն Արարքցեանի կողմէ եւ սիրալիր խօսակցութիւն ունեցած : Ժամը 9.45-ին Ռընէ Մոնորի հանդիպում ունեցած է երեսփոխաններուն հետ (շուրջ 100 երեսփոխաններ ներկայ եղած են) Ազգային Ժողովի մէջ ուր ողջոյնի խօսքով զինք ընդունած է Բ. Արարքցեան, ապա ելոյթ ունեցած է Ֆրանսայի Ծերակոյտի նախագահը (կուտանք առանձին մեր յաջորդ թիւով) : Ազգային Ժողովէն ետք, Ռ. Մոնորի գացած է Ծիծեռնակաբերդ, այցելած է ցեղասպանութեան թանգարանը ուր իրեն բացատրութիւններ տուած են տնօրէնը՝ Լ. Բարսեղեան եւ Փրոֆ. Ռուբէն Սահակեան : Ռ. Մոնորի խորապէս տպաւորուած է :

Կարճ հանգիստէ մը եւ ճաշէն ետք, Ռ. Մոնորի յաջորդաբար կ'ընդունուէր նախագահ Լ. Տէր - Պետրոսեանի եւ Արտաքին նախարար՝ Վ. Փափազեանի կողմէ : Շաբաթ առաւօտ, Յունիս 1, Ռ. Մոնորի, Շ. Ազնաւուր կ'առաջնորդուէին Էջմիածին ուր զիրենք կ'ընդունէր Ամենայն Հայոց Գարեգին Կաթողիկոսը :

«ԱՐՄԷՆՓՐԷՍ»

(Մայիս 30 / 31)

ՄԱՅԻՍ 27-Ի ԴԷՊՔԵՐՈՒՆ ՏԱՐԵԼԻՑԸ

1990, Մայիս 27-ին, ՔԱ - ԿԷ - ՊԷ-ի եւ խորհրդային պատժիչ միաւորներու գրգռութեամբ Երեւանի երկաթուղիի կայարանը սկսած միջադէպերը աւելի ուշ Նուպարաշէնի մէջ մեծ ծաւալ ստացած էին վերածուելով ծանրագոյն ընդհարումներու : Այդ օրերուն նոր կազմուած հայկական կամաւորական անփորձ ջոկատներու շնորհիւ կարելի եղած էր այդ պատժիչ միաւորներուն մայրաքաղաք մուտքը կասեցնել, ի գին՝ մեծ կորուստներու եւ բազմաթիւ զոհերու, Այդ դէպքերուն Զ. տարելիցին առթիւ, Մայիս 27-ին, Պաշտպանութեան Նախարարութեան բարձրաստիճան պատուիրակութիւն մը այցելած է Եռա-

(Շար.ը կարդալ Դ. էջ)

ՓԱՐԻԶ

Հայաստանի Վարչապետ Հ. ԲԱԳՐԱՏԵԱՆԻ ՄԱՄՈՒԼԻ ԱՍՈՒԼԻՍԸ

Աւարտելէ ետք Համաշխարհային դրամատան հետ երկօրեայ բանակցութիւնները, վարչապետ Հրանտ Բագրատեան Մայիս 30-ին նոյն դրամատան Փարիզի կեդրոնատեղիին մէջ մամուլի ասուլիս մը տուաւ, ընկերակցութեամբ հաստատութեան Եւրոպայի եւ Կեդրոնական Ասիոյ տնօրէն Պագիլ Քաւալսքիի : Ներկայ էին Հայաստանի պատուիրակութիւնը, կեդրոնական դրամատան տնօրէնը ու Փարիզի դեսպանը :

Բացումը կատարելով Պ. Քաւալսքի գոհունակութեամբ յայտնեց թէ նախկին խորհրդային երկիրներէն Հայաստանն էր որ ամէնէն առոյգ բարեփոխումները յաջողած էր կատարել : Հ. Բագրատեանի հետ իրենց հանդիպումը նպատակ ունեցած էր տեղեկանալու կառավարութեան ծրագիրներուն, պատրաստելու համար միջազգային օժանդակութիւնը, յառաջիկայ երկու - երեք տարիներուն համար :

Վարչապետը քանի մը խօսք անգլերէն ըսելէ ետք շարունակեց հայերէնով, ըսելու համար որ իրենց նպատակն է ժողովուրդին կացութեան բարելաւումը, թէեւ կառավարութիւնը այսօր աւելի բարդ խնդիրներ ունի, քան՝ երէկ : Երէկ հարցը կը վերաբերէր չինելու, մինչ այսօր պէտք է ոտքի կանգնիլ ու յառաջանալ : Ապա պատասխանելով հարցումներու, Հ. Բագրատեան տեղեկութիւններ տուաւ արեւմտեան օժանդակութեան խոստումներուն մասին. անոնց կարեւոր թիրախները կը կազմէին ուժանիւթի, շինարարութեան եւ գիւղատնտեսութեան մարզերը : Զանազան գումարներ խոստացած էին Միացեալ - Նահանգներ, Հոլանտա, Գերմանիա, եւայլն : Ֆրանսա այս հանգրուանին պատրաստ չէր մասնակցելու օժանդակութեան : Վարչապետը ըսաւ թէ միջազգային օժանդակութիւնն ու վարկերը փոխադարձ որեւէ պայման չէին պարտադրեր Հայաստանի եւ թէ պէտք էր մոռնալ այս «բարդոյթը» : Նոյն նիւթին մասին յաւելեալ բացատրութիւն տուաւ տնօրէն Քաւալսքի եւս, ըսելով որ վարկը, օժանդակութիւնը կը տրուէին որպէս տեսակ մը բարենիշ, քանի որ ստուգուած էր թէ Հայաստան չուկայի ազատականութեան, սեփականաշնորհումներու ճամբուն վրայ 1994 - 95-ին ամէնէն քաջալերական արդիւնքները ձեռք ձգած էր նախկին խորհրդային երկիրներէն :

Խօսելով ժողովուրդին կեանքի պայմանները բարելաւելու մասին, վարչապետը ըսաւ որ միշտ կը հետապնդեն այդ ջանքը ու մէկուկէս տարիէ ի վեր արդէն դրական արդիւնքներ առնուած են որոնք թէեւ բաւարար ըլլալէ հեռու են :

«ՌԱԿ», «ՌԱԿԵՐ» ԵՒ ՀԱՂՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

Վերջին շրջանին, ինչպէս գրեցինք Մայիս 16-ի մեր թիւին մէջ, «Ռակ»ի կամ աւելի ճիշդ «Ռակեր»ու հաղորդագրութիւնները իրարու յաջորդեցին (եւ կը յաջորդեն) հեռապատճէնի մեր մեքենային վրայ, բաւական շփոթութիւն ստեղծելով, եթէ, կ'ըսէինք՝ «յատուկ ճիգ չթափուի հետեւելու համար անցուդարձերու» :

Այսօր, կը պարզուի որ այդ ճիգն ալ ի դերեւ կ'ելլէ եւ կարելի չէ խուսափիլ շփոթութիւններէ : Արդարեւ մեր այդ թիւին մէջ, արձագանգ հանդիսացած էինք Մայիս 3 թուակիր հաղորդագրութեան մը, ստորագրուած՝ «Ռ. Ա. Կուսակցութեան Արեւելեան-Ամերիկայի և Գանատայի Շրջ. Վարչութեան ատենապետ՝ Յակոբ Վարդիվառեան» : Անցի օր, մեզի կը հաղորդուէր հեռաձայնով թէ այդ հաղորդագրութիւնն ու ստորագրութիւնը կեղծ էին : Ինչպէ՞ս կրնայինք ստուգել : Մայիս 29-ին ալ, հեռապատճէնով նամակ մը ստացանք, միշտ կուսակցութեան պաշտօնական նամակաթուղթին վրայ, ուր կ'ըսուի. – «Վերջերս «Յառաջ»ին մէջ կարդացինք «Մամլոյ Հաղորդագրութիւն» մը, որուն ներքեւ ստորագրուած էր «ՌԱԿ Արեւելեան - Ամերիկայի եւ Գանատայի Շրջ. Վարչութիւն : Յիշեալ Շրջ. Վարչութիւնը, որուն կեդրոնատեղին կը գտնուի Պոսթընի մէջ ոչ մէկ նման յայտարարութիւն ղրկած է մեզի եւ ոչ ոքի իրաւասութիւն տուած է իր անունով հրապարակային յայտարարութիւն կատարելու : Օրինական Շրջ. Վարչութիւնը միայն այն է որ ընտրուած է Ամերիկայի եւ Գանատայի ակումբներուն ջախջախիչ մեծամասնութեան քուէներով : Նոյնպէս մեր կանոնագրութեան մէջ ոչ մէկ տրամադրութիւն գոյութիւն ունի, բացի պատգամաւորներու քուէներէն, նոր Շրջ. վարչութիւն կազմելու : Հետեւաբար, մեր ընթերցողները թիւրիմացութեան չմատնելու համար, բարի եղէք այս նամակ - ճշդումը հրատարակել ընդունելով մեր կանխայայտ շնորհակալութիւնները» : Ստորագրուած է՝ Ռամկավար Ազատական Կուսակցութեան Ամերիկայի եւ Գանատայի Շրջ. Վարչութիւն. ատենապետ՝ տոքթոր Յարութիւն Արզումանեան, ատենադպիր՝ Մարօ Պետրոսեան :

Այս մէկն ալ հրապարակելով, ի պատասխան նախորդին, խոնարհաբար կը խոստովանինք թէ ստեղծուած այս անախորժ կացութիւնը մեզ անկարելիութեան մէջ կը դնէ այլեւս ծուռն ու շիտակը զանազանելու, ստորագրութիւններու վաւերականութիւնը ստուգելու եւայլն, եւայլն : Ուրեմն, առայժմ եւ ցնոր տնօրինութիւն, կը դադրինք արձագանգելէ «ՌԱԿ»ի աւելի ճիշդ՝ «ՌԱԿԵՐ»ու հաղորդագրութեանց, նոր թիւրիմացութեանց առաջքն առնելու համար, այն ակնկալութեամբ որ, ի մօտոյ, ամէն ինչ կը յստականայ :

ՎԱՂԸ՝

«ՅԱՌԱՋ - ՄԻՏՔ ԵՒ ԱՐՈՒԵՍՏ»

Վաղը լոյս կը տեսնէ «Յառաջ միտք եւ արուեստ»ի նոր (216) թիւը հետեւեալ բովանդակութեամբ. –

Հարցազրոյց՝
Վ. Շահվերդեանի հետ
Ա. ՅՈՎՀԱՆՆԻՍԵԱՆ
Ժ. ՉՈԼԱՔԵԱՆ

Հայրէններ
առասպելի մը չէֆացումն
ու Նորոց առասպել մը
ԳՐ. ՊԼՏԵԱՆ

Ի՛ՆՉ Կ՛ԸՆԷ ԷՋՄԻԱԾՆԻ ՔՐԻՍՏՈՆԷԱԿԱՆ ԴԱՍՏԻԱՐԱԿՈՒԹԵԱՆ ԿԵԴՐՈՆԸ

Հայաստանեայց Եկեղեցին կը պատրաստուի նշել հայ ժողովուրդին քրիստոնէացման 1700-ամեակը: Պատկառելի տարեդարձն է ան քայլի մը որ թերեւս ամէնէն ճակատագրականը եղած է Հայոց պատմութեան մէջ: Արդէն քանի մը տարիէ ի վեր կը խօսուի տօնակատարութիւններու ծրագրին մասին: Միւս կողմէ, Հայաստան կը տառապի աղանդաւորական շարժումին օրէ օր հզօրացող ընթացքէն: Եւ այս վերջին պարագան բաւական խօսուն ազդարարութիւն մըն է այն մասին թէ ու՛ր ի՛նչ նպատակի պէտք է ուղղուին քրիստոնէութեան 1700-ամեակին նշումները: Բայց հաւանաբար անգամ մը եւս չողջողուն, մեծաշուք միջոցառումներ պիտի նախընտրուին լուրջ ու չարքաշ աշխատանք, հետեւողականութիւն պահանջող քայլերու:

Հայաստանի կրօնական բնագաւառին մէջ անկախութեան հետ գործելու անսահման ասպարէզ մը բացուեցաւ: Շատ ու բարդ էին ըլլալիքները, սկսած՝ ախտաճանաչումի ու ծրագաւորումի քայլերէն: Գրեթէ պէտք էր կրկնել Լուսաւորիչի գործունէութիւնը: Կրկին դարձի բերել ամբողջ ժողովուրդ մը ու հաւանօրէն նաեւ մաս մը կրօնական դասէն...: Կ՛ըսուի որ կայ այդ դարձին տրամադրութիւնը ժողովուրդին մէջ. բայց միջոցները բաւարա՞ր են արդեօք, կա՞ն անհրաժեշտ ուժերը դաւանուկները անվտանգ փարախ վերադարձնելու համար կարճ ժամանակի մէջ, որպէսզի գոյնզգոյն ախորժակներու տէր գայլերու կեր չըլլան անոնք:

Ներկայի պայմաններով, բաւական յստակօրէն կը յայտնուի որ ժխտական է այս հարցումներուն պատասխանը: Այսուհանդերձ, կա՛ն դրական քայլեր: Անոնցմէ պէտք է նկատել Էջմիածնի Քրիստոնէական դաստիարակութեան եւ քարոզչութեան կեդրոնը: Հիմնուած է 1989 - 1990-ին, նպատակ ունենալով կրօնքի ուսուցիչ եւ դասագիրք պատրաստելու գործը, դասաւանդութիւններու ծրագրաւորումը, հանրութեան կրօնական դաստիարակութիւնը դնել առողջ հիմերու վրայ:

Ինչպէս կը բացատրէ «Լուսաւորիչ» շաբաթաթերթին Ապրիլ առաջին թիւին մէջ այդ կեդրոնին տնօրէն Վազգէն աբեղայ Միրզախանեան, 1995-ի աշնան ամիսներէն Երեւանի, Արմաւիրի, Արտաշատի, Ապարանի, Մասիսի մէջ սկսած են գործել ուսուցիչներու պատրաստութեան լսարանները: Մեծ մասը մանկավարժ, 500 ունկնդիրներ կը հետեւին երկամեայ այդ դասաւանդութիւններուն որոնք նիւթ ունին Հին ուխտը, Նոր ուխտը, Հայ Եկեղեցւոյ պատմութիւնը, Ընդհանուր եկեղեցական պատմութիւնը եւ Հայ Եկեղեցւոյ տօնագիտութիւնը: Այս լսարաններուն մէջ դասաւանդութիւնները կը կատարուին խտացած ձեւով, շաբաթը անգամ մը: Կեդրոնը կը հոգայ դասախօսներու վճարումները, հետեւող ուսուցիչներու ճամբու ծախքը, համապատասխան գիրքեր ու նիւթեր կը տրամադրէ: Ծրագրուած է երեք լսարան եւս բանալ Աշտարակի, Արարատի եւ Եղեգնաձորի մէջ, իսկ ամառը ամսուան մը խտացած դասաւանդութեամբ կրօնքի հարիւր ուսուցիչ պիտի պատրաստուի Արցախի մէջ:

Այս գործունէութեան զուգահեռ 1992էն ի վեր Հայաստանի ու Արցախի մէջ բացուած են 30 կիրակնօրեայ դպրոցներ, աւելի քան 3500 սաներով: Վարժարաններուն մէջ ազգային - եկեղեցական հանդէսներ տեղի կ՚ունենան, կը գործեն երգեցիկ խումբեր որոնք կ՚երգեն պատարագը: Նոյն կեդրոնին աջակցութեամբ կրօնքի դասաւանդութիւն տեղի կ՚ունենայ Երեւանի, Աբովեանի, Նոյեմբերեանի 29 վարժարաններուն մէջ:

Քրիստոնէական դաստիարակութեան կեդրոնին գործունէութեան մաս կը կազմէ հրատարակչական գործն ալ: Արդէն հրատարակութեան պատրաստ են Զ. Է. եւ Ը. դասարաններուն կրօնքի դասագիրքերը: Կը նախատեսուին այլ հրատարակութիւններ ալ որպէս հանրամատչելի ընթերցումի նիւթ:

Քարոզչական գործունէութիւնը կ՚ընդգրկէ զանազան եկեղեցիներու մէջ կազմակերպուած քարոզներու շարքը, Աւետարանի եւ քրիստոնէական վարդապետութեան ուսուցումը: Կը կազմակերպուին ուխտագնացութիւններ, հաւաքոյթներ, համերգներ: Կեդրոնի նախաձեռնութեամբ հեռահաղորդումներ կը պատրաստուին որոնք կը հեռասփռուին Երեւանի հեռատեսիլէն:

Այս տեղեկութիւնները հաղորդելէ ետք Վազգէն աբեղայ կ՚ըսէ թէ կապ կ՚ուզեն հաստատել արտաքին եւ ներքին սփիւռքի նման կեդրոններուն, առաջնորդարաններուն եւ համայնքներուն հետ: Խօսքին աւարտին ակնկալութիւն կը յայտնէ ժողովուրդի բոլոր խաւերուն աջակցութեան ու վստահութիւն թէ հայ եկեղեցւոյ դաւանանքին, սրբազան աւանդութեան քարոզչութիւնն ու ուսուցումը ժողովուրդը հեռու կը պահէ կրօնական օտար հոսանքներէ ու շարժումներէ:

Կարդալէ ետք հայաստանեան մամուլին մէջ յաճախակի յայտնուած տրտունջները աղանդներու «բարգաւաճման» մասին ու տեսնելէ ետք հեռատեսիլի վերոնշեալ հաղորդումներէն մէկ քանին, այսօր տակաւին դժուար է բաժնել զրոյցի հրաւիրուած տնօրէն աբեղային լաւատեսութիւնը: Այսուհանդերձ, անհրաժեշտ սկիզբ մըն է կեդրոնին ստեղծումը. անով ամէնէն դժուար քայլը առնուած ըլլալով, կարելի է յուսալ որ տարուէ տարի պիտի լրանան թերիները, հարկաւոր սրբագրութիւնները կատարուին ու պահանջին համաձայն միջոցներով եւ ուժերով պիտի օժտուի ան: Քրիստոնէութեան 1700-ամեակը լաւագոյն առիթ մըն է այս յոյսերը կարեւոր չափով իրականութեան վերածելու:

ԱՐՓԻ ԹՈՐՈՍԵԱՆ

«ԾՈՎՈՒՆ ԵՐԳԸ» ՎՐՁԻՆՈՎ

Մայիս 7-էն ի վեր, Մարսէյլ, «Գանթինի» հանրածանօթ թանգարանի սրահներուն մէջ ուր միջազգային համբաւի տէր նկարիչներու գործերը ցուցադրուած են, գեղարուեստասէր հասարակութեան կը հրամցուի վերջին հարիւր, հարիւր յիսուն տարուան հայ մեծագոյն նկարիչներու գործերը, ծովը ըլլալով իրենց վրձինին հասարակաց արտայայտութիւնը:

Այս ցուցահանդէսին մէջ տիրապետող ներկայութիւնը Այվազովսկիի նկարներն են զորս այցելուն յափշտակութեամբ կը դիտէ, կը զմայլի եւ կը շարունակէ դիտել:

Ադրիականէն Սեւ ծով, Միջերկրական եւ մինչեւ բարձրաբերձ Հայոց լիճերը, ծովը նկարիչներու սերունդ մը կը յայտնաբերէ որուն տաղանդը կ՚արտայայտուի եւ ներշնչումը կ՚առնէ աւելի ծովէն քան ցամաքէն, ինչպէս՝ Մախոխեան, Շապանեան եւայլն:

Երկրորդ դէմքը որ միջազգային ճանաչում ունի Էօկար Շահինն է: Դարու ըսկիզբի ամէնէն վարպետ եւ փնտռուած գծանկարիչներէն է որուն հազարաւոր գործերուն մէջ ծովը եւս նիւթ է ուր կը ցոլայ իր ներաշխարհը, իր արուեստն ու հանճարը:

Այլ տաղանդաւոր վրձիններ եւս կը տողանցեն նոյնիսկ եթէ ծովը չէ եղած իրենց ներշնչումի միակ գլխաւոր աղբիւրը՝ Շ. Ադամեան, Ե. Թադեւոսեան, Յ. Յակոբեան, Գառզու, Ժանսէմ, Մ. Սարեան, Զ. Մութաֆեան, Փ. Թէրլէմէզեան եւ ուրիշներ:

99 ծովանկարներ ցուցադրուած են որոնք կուգան Հայաստանի Ազգային պատկերասրահէն եւ անձնական հաւաքածոներէ: Ընտրութիւնը կատարած է Շահէն Խաչատրեան՝ արուեստի պատմաբան եւ Հայաստանի Ազգային Պատկերասրահի եւ Թանգարաններու տնօրէն: Ճաշակաւոր ընտրութիւն մը, եւ լաւ չափորոշուած, նախ գործերու որակի տեսակէտէն, կարգ մը նկարներ առաջին անգամ ըլլալով դուրս՛ ելած են Հայաստանէն եւ նաեւ ցուցահանդէսին ներդաշնակութիւն մը, միատարրութիւնը տալու մօտդրութենէն. Վենետիկը ըլլալով կեդրոնաձիգ ծովեզերքը՝ մեծ ջրանցքով, Սուրբ Ղազարով, կամուրջներով եւայլն:

Այս ցուցահանդէսով հայ նկարիչներու, ծովանկարիչներու փաղանգը վերածընունդ մը կ՚ապրի, վերարժեւորում մը կը ստանայ մանաւանդ շրջանի մը մէջ ուր գեղարուեստական մշակոյթի ուշադրութիւնը կը ձգտի շեղիլ մայր ճամբաներէն: Եւ վերատեսնել Այվազովսկի, Է. Շահին, Վ. Մախոխեան ,Շ. Ադամեան, Ա. Շապանեան եւ միւսները կրնայ բացառիկ հաճոյք մը ըլլալ, հոգեկան վայելք մը որոշ ճաշակ ունեցողներու համար:

Ցուցահանդէսը նախաձեռնութիւնն է Մարսէյլի Արամ Խաչատրեան Հիմնարկին: Գնահատելի նախաձեռնութիւն մը որ պահանջեց պատրաստական, կազմակերպչական երկար եւ ծանր աշխատանք: Հիմնարկը ամէն ինչ ըրաւ, ծախքերու առջեւ կանգ չառաւ, լաւագոյն պայմաններու մէջ ընդունելու եւ ներկայացնելու ցուցահանդէսը: Մեծադիր գունաւոր ազդեր «Փիւպլիսիթէ»ի ընդարձակ ցուցատախտակներու վրայ կամ քաղաքի փողոցները շրջող փոքր բեռնակառքերու վրայ լայնօրէն տեղեկացուցին հանրութիւնը, առաւել գրաւոր մամուլը եւ հեռատեսիլը:

Սակայն, այս իրագործումին միտքը, սիրտը եւ բազուկը կը մնայ Շահէն Խաչատրեանը, առանց որուն կարելի չէր իրականացնել նման ծրագիր մը: Շահէն Խաչատրեանի արժանիքը մեծ է. տարիներէ ի վեր քաղաքէ քաղաք, երկրէ երկիր կը շրջի, կը բախէ ամէն դուռ եւ կը ջանայ հաւաքել եւ հարստացնել մեր ազգային նկարչական հաւաքածոն:

Նոյնպէս, Շահէն Խաչատրեանի աշխատանքով է որ հրատարակուեցաւ, որպէս ցուցահանդէսի «քաթալոկ», գեղեցիկ գիրք մը «Le Chant de la Mer» ուր ամփոփուած է ցուցահանդէսին բովանդակութիւնը գունաւոր նկարներով: Գեղատիպ հատոր մը որ կը համախմբէ հայ ծովանկարիչներ, առաջին անգամ ըլլալով: Արամ Խաչատրեան Հիմնարկը եւ Գալուստ Կիւլպէնկեան Հիմնարկը երկու կարեւոր մեկենասներն են այս գիրքին:

Այս ցուցահանդէսը, աննախընթաց իր տեսակին մէջ, մեծ յաջողութիւն գտաւ: Զորս շաբթուան մէջ շուրջ եօթը հազար հոգի այցելեցին: Թանգարանի տնօրէնութիւնը վաղուց նման բազմութիւն եւ հետաքրքրութիւն չէր տեսած: Այցելուներուն շատ լայն մեծամասնութիւնը ոչ Հայեր են: Հայերը երբեմն կը նախընտրեն ուրախանալ եւ հպարտանալ առանց այցելելու:

***

Ցուցահանդէսին բացումը տեղի ունեցաւ Մայիս 9-ին, հոծ բազմութեան մը ներկայութեան: Արամ Խաչատրեան Հիմնարկի Նախագահը՝ Ժան - Շարլ Պապայեան խօսեցաւ ցուցահանդէսի կազմակերպչական երեւոյթներուն մասին եւ շնորհակալութեան խօսք ուղղեց յատկապէս Շահէն Խաչատրեանին եւ բոլոր այն հաստատութիւններուն որոնք նիւթապէս սատար հանդիսացան եւ առաջին հերթին նշեց Գալուստ Կիւլպէնկեան Հիմնարկը: Շահէն Խաչատրեան ներկայացուց ցուցահանդէսին բովանդակութիւնը, եւ ըսաւ թէ Մարսէյլ իր ծովով եւ հայկական գաղութի կարեւորութեամբ լաւագոյն քաղաքն էր այս ցուցահանդէսը ընդունելու: Խօսք առին նաեւ Մարսէյլի քաղաքապետին ներկայացուցիչը՝ երեսփոխան Ռոլան Պլում եւ Պուշ տիւ Ռոն Նահանգի ընդհանուր Խորհուրդի Նախագահին Լիւսիէն Վէյկանի ներկայացուցիչը՝ Ռընէ Օլմէթա: Ցուցահանդէսի բացման այս արարողութիւնը վարեց Լեւոն Զոլաքեան:

***

Մայիս 23-ին, Մարսէյլի Հայ Մշակոյթի Տան մէջ, տեղի ունեցաւ դասախօսութիւն մը, նկարներու լուսարձակումով, նուիրուած ցուցահանդէսին:

Շահէն Խաչատրեան նախ ընդհանուր ակնարկ մը նետեց, գաղափարներ յայտնեց հայ նկարչութեան մասին: 19-րդ դարուն, ըսաւ, հայ նկարչական արուեստը միացաւ համաշխարհային նկարչական շարժումին: 20-րդ դարուն սկիզբը հայ նկարչութիւնը ճանչցաւ իր ոսկեդարը, հակառակ 1915-ի սպանդին: Հայ արուեստագէտները հաւատարիմ մնացին միջազգային ղօղանջներուն: Շահէն Խաչատրեան հայ նկարիչին մէջ տուաւ ... գային պատկանելիութեան գիծերը ... կ՚ազդեն իր արուեստին վրայ: Եւ ա... մօտենալով ցուցահանդէսի նիւթին, ըս... «Լեռնային երկիր է Հայաստանը, սակ... այնուհանդերձ ծովի երգիչներ ունին»: Եւ ... րունակեց դասախօսութիւնը նկարն... լուսարձակումով: Ներկայացուց Այվ... զովսկիի «Հայացած ծովը», լոյսեր... գոյներու, ալիքներու, ամպերու, ապ... փոփոխ երեւոյթներու խորհրդանշ... մեկնաբանելով: Վ. Մախոխեանի, ... մեծ Հայ ծովանկարիչը, գործերը ը... սրտի արտայայտութիւններ են ու ... կապէս՝ մենակութիւն, կարօտ, ... թիւն: Ա. Շապանեանի եւ Ե. Թադեւ... եանի նկարներուն մէջէն բխող ... ւորապաշտութիւնը: Մեծ նկարիչ ... կեց Շ. Ադամեանը որուն գործերը ... չափ մը ունին: Ներկայացուց Գառզ... ինքնատիպ արուեստը, ինչպէս նաեւ ... Սարեանի: Ակնարկ մը նետեց Ժանս... վրայ:

Շահէն Խաչատրեան ցոյց տուաւ ... ինչպէս նկարիչները տարբեր աչքեր... նայած են Վենետիկին: Եւ վերջացնել... Է. Շահինի վրայ ըսաւ թէ ան կ՚երգէ ... նետիկի առօրեայ դժուարութիւնները, ... իր ճերմակ եւ սեւ գոյներուն յարաբեր... թեան մէջ կայ տխրութիւն:

Այս դասախօսութեան ներկայ եղաւ ... Շահինի որդին՝ Փիէռ Շահին, որ ... նած է Էօկար Շահին Թանգարան... «Croutes _ Vimoutiers»ի մէջ (Նորմ... տի): Փիէռ Շահինեան իր Թանգարա... հաւաքածոյէն տրամադրած էր մի ք... նկարներ: Յայտարարեց որ նկարներ... մին, ցուցահանդէսի աւարտի, կը նուի... Հայաստանի Ազգային Պատկերասրահի... Խօսեցաւ իր հօր եւ 20-րդ դարու սկիզբ... հայ նկարիչներու մասին որոնք ը... վաւերական արժէքներ են, ծանօթ ... դարուեստասէրներու շրջանակին: Բա... ցատրութիւններ տուաւ Է. Շահին ... դարանի գործունէութեան մասին եւ ... բաւ կենդանի վկայութիւն մը այսօր... նկարչական աշխարհին վերաբերեալ:

ԿԱՐՕ ՅՈՎՍԷՓԵԱՆ

Լուրեր Հարաւային Ամերիկայէ...

ՀԱՅԱՍՏԱՆ՝ ԳԻՐՔԻ ՑՈՒՑԱՀԱՆԴԷՍԻՆ ՄԷՋ

Ապրիլ 18-էն մինչեւ Մայիս 6, Պուէ... – Այրէսի մէջ տեղի ունեցաւ Գիրքի 21-... Միջազգային Ցուցահանդէսը, ինչպէս ... մէն տարի, ցուցահանդէսներու Քաղ... քապետական Կեդրոնին մէջ աւելի ... մէկ միլիոն հոգիի այցելութեամբ: ... գամ մը եւս, յատուկ տաղաւար մը ... կայացուց Հայաստանի Հանրապետութ... նը այլ երկիրներու շարքին, Հայաստա... դեսպանատան հովանաւորութեամբ ... Հայ Կեդրոնի Մշակութային Յանձն... խումբի կազմակերպութեամբ, Հայերէ... սպաներէն եւ այլ լեզուներով գիրքեր... ճոխ հաւաքածոյ մը, ինչպէս եւ յու... նուէրներ, քարտէսներ, ձայներիզներ ... այլ իրեր տրամադրելի էին այցելո... րուն:

Ապրիլ 21-ին նշուեցաւ «Հայաստա... օր»ը գեղարուեստական յայտագրով ... որուն ընթացքին, Ցուցահանդէսը ... մակերպող «Էլ Լիպրօ» հիմնարկութ... եւ Հայաստանի դեսպան Վահան Տ... Ղեւոնդեանի խօսքերէն ետք, եւյթ... ցան «Կոմիտաս» երգչախումբը՝ ... վարութեամբ Մաքրուհի Խոլմէսէքեա... բանաստեղծ Խուան Ելանկէզեան եւ ... սիս» պարախումբը՝ ղեկավարութեա... Ջաւէն Կնեազեանի: Շուրջ 300 ... ներկայ եղան ձեռնարկին:

ՄԱՀ՝ ՅԱՐՈՒԹԻՒՆ Ծ. ՎՐԴ. ԹԷՔԷԵԱՆ

Մայիս 7-ին, Մոնթէվիտէոյի մէ... մահկանացուն կնքեց Հայ Կաթողի... կեղեցւոյ վաստակաւոր դէմքերէն, ... սէր ու բառարանագիր Յարութիւն ... Վրդ. Թէքէեանը, 86 տարեկանին, ... երկարատեւ հիւանդութեան: Յաջորդ...

Զմմառու Տիրամօր Եկեղեցիին մէջ տեղի ունեցաւ յուղարկաւորութիւնը, Նախագահութեամբ՝ Լատին - Ամերիկայի Հայ կաթողիկէ առաջնորդ Վարդան Եպիսկոպոս Պօղոսեանի: Մարմինը ամփոփուեցաւ Մոնթէվիտէոյի կեդրոնական գերեզմանատունը, ուր խօսք առաւ կաթողիկէ համայնքի ժողովրդապետ Հ. Անթոնիօ Քէչէճեան:

Գերպ. Թէքէեան ծնած է Պեհեսնի (Խարբերդ), 1910-ին: Մեծ Եղեռնի սարսափներէն ազատելէ ետք, հայկական եւ ֆրանսական վարժարաններու մէջ ստացած է տարրական ուսումը: Այնուհետեւ, 1925-ին մտած է Զմմառու ժառանգաւորաց վարժարանը եւ ապա՝ Սէն - Ժողէֆ համալսարանը, վկայուելով փիլիսոփայութեան, ֆրանսական քաղաքցիական իրաւունքի ու հայագիտութեան ճիւղերէն, եւ ստանալով Աստուածաբանութեան դոքթորայի տիտղոսը՝ Կիլիկիոյ Հայկական Պետութեան դաւանաբանական վէճերուն շուրջ գրած իր աւարտաճառով, որ ֆրանսերէն լոյս տեսած է 1939-ին: Եղած է «Աւետիք» հանդէսի եւ «Մասիս» պարբերաթերթի գլխաւոր խմբագիր: 1948-ին հաստատուած է Մոնթէվիտէօ, ուր հիմնած է Հայ Կաթողիկէ Առաքելութիւնը: Երկար տարիներ եկեղեցական պատմութեան դասախօս եղած է Մոնթէվիտէոյի միջ - թեմական ճեմարանին մէջ, իսկ 1969 - 1981-ին Լատին - Ամերիկայի Հայ կաթողիկէ համայնքի առաքելական նուիրակ եղած է, Իր անունը առաւելապէս ծանօթ է որպէս սպաներէն - հայերէն (Պէյրութ, 1955) եւ սպաներէն - հայերէն (Պուէնոս - Այրէս, 1984) բառարաններու հեղինակ: 1993-ին Պուէնոս - Այրէսի մէջ լոյս տեսած են իր յուշերը, սպաներէն լեզուով:

Հ.Բ.Ը.Մ.-Ի 90-ԱՄԵԱԿ

Ապրիլ 15-ի երեկոյեան, Հ. Բ. Ը. Մ.-ի Պուէնոս - Այրէսի կեդրոնին մէջ տեղի ունեցաւ Միութեան 90-ամեակի յոբելենական հանդիսութիւն մը: Ելոյթ ունեցաւ Միութեան «Շնորհալի» երգչախումբը, ղեկավարութեամբ՝ Տիանա Գաբրիէլեան - Սարաֆեանի: Խօսք առաւ մասնաճիւղի ատենապետ Վահրամ Հայրապետեան: Հ. Բ. Ը. Մ.-ի մասնաճիւղի ատենապետ Ստեփան Գափլանեան յանձնեց յուշատախտակ մը, Այնուհետեւ պատուոյ նոր անդամները (դեսպան Վահան Տէր - Ղեւոնդեան, տոքթոր Անդրանիկ Խորէնքեան, տոքթոր Դանիէլ Վանեսքէհէեան, Պր. Նահապետ Նահապետեան եւ տիկին Տիանա Գաբրիէլեան - Սարաֆեան) ստանձնեցին իրենց վկայագիրները: Փակման խօսքը կատարեց Արժանթինի Հայոց Առաջնորդ Գիսակ Եպիսկոպոս Մուրատեան:

Ապրիլ 21-ի կէսօրին, տեղի ունեցաւ ժողովրդային հացկերոյթ մը, շուրջ 600 հոգիի ներկայութեան: Կարդացուեցաւ Հ. Բ. Ը. Մ.-ի ցկեանս նախագահ Ալեք Մանուկեանի շնորհաւորական նամակը: Խօսք առաւ ատենապետ Վահրամ Հայրապետեանը: Շնորհաւորական խօսք ըրին դեսպան Վահան Տէր - Ղեւոնդեանը եւ Գիսակ Եպիսկոպոս Մուրատեանը: Տեղի ունեցաւ 90-ամեակի կարկանդակի մոմավառութիւն, որուն ամբողջ հասոյթը (12.600 տոլար) «Հայաստան» Համահայկական Հիմնադրամի «Ստեփանակերտ - Լոս - Անճըլըս - Գորիս» մարաթոնին տրամադրուեցաւ: Գեղարուեստական բաժինին ելոյթ ունեցաւ դուդուկահար Սարօ Դանիէլեան, իսկ «Թաթուլ Ալթունեան» նուագախումբի մասնակցութեամբ տեղի ունեցաւ պարահանդէս:

ՇԱՀԱՆ ԱՐԾՐՈՒՆԻԻ ՀԱՄԵՐԳԸ

Մայիս 16-ին, «Լա Սթալա տէ Սան Թելմօ» փոքր համերգասրահին (70 աթոռ) ելոյթ ունեցաւ ամերիկահայ ծանօթ դաշնակահար Շահան Արծրունի: Ձեռնարկին ամբողջ հասոյթը տրամադրուեցաւ «Հայաստան» Հիմնադրամին: Շահան Արծրունի մեկնաբանեց Շոփէնի, Պէթհովընի, Կոմիտասի, Խաչատրեանի, Ձերոտարեանի եւ Ա. Թերզեանի գործերը: Քանի մը օր առաջ, դաշնակահարը Արժանթինի երկրորդ քաղաքի՝ Ռոսարիոյի քաղաքապետարանի կազմակերպութեամբ ելոյթ ունեցաւ, շուրջ 1000 հոգիի ներկայութեամբ:

ՑՈՒՑԱՀԱՆԴԷՍՆԵՐ

Ապրիլ 15 - 29-ին, Պուէնոս-Այրէսի Հ.Բ.Ը.Մ.-ի կեդրոնին մէջ տեղի ունեցաւ Ռէյմոն Պէրպէրեանի «Պուէնոս-Այրէսի ծառեր» լուսանկարչական ցուցահանդէսը: Բացումին խօսք առին ՀԲԸՄ-ի Ա. փոխ-ատենապետ Խուան Ծոնազեան եւ արուեստագէտը: Քանի մը լուսանկարները կը ներկայացնէին ծառերու շատ հետաքրքրական տեսարաններ, որոնք սովորաբար կը վրիպին դիտողի ուշադրութենէն:

Ապրիլ 22 - 27-ին, նոյն կեդրոնին մէջ տեղի ունեցաւ «Հայաստան» Համահայկական Հիմնադրամի կողմէ կազմակերպուած ցուցահանդէս մը՝ հայ եւ արժանթինցի տարբեր նկարիչներու, հաւաքորդներու եւ պատկերասրահներու կողմէ նուիրուած գործերով, որուն ամբողջ հասոյթը տրամադրուեցաւ Հիմնադրամի մարաթոնին: Ցուցահանդէսը նոյն նպատակով կրկնուեցաւ «Սառա Կարսիա Ուրիպուրու» պատկերասրահին մէջ, Մայիս 8 - 11-ին: Երկու վաճառքներէն գոյացաւ 19 հազար տոլարի գումար մը:

Ապրիլ 22 - 27-ին, արժանթինեան Խորհրդարանի լսարանին մէջ տեղի ունեցաւ նկարիչ Թորոս Կիւրլէքեանի գործերու ցուցահանդէս մը: Բացումին խօսք առին երեսփոխան Սիլվիա Պոնոմի, որ կը հովանաւորէր ցուցադրութիւնը, Մերլոյի քաղաքապետարանի մշակոյթի քարտուղար Ֆելիքս Լանտֆորտ եւ արուեստագէտը: Ելոյթ ունեցաւ Մերլոյի քաղաքապետարանի երգչախումբը: Կիւրլէքեան ներկայացուց 27 գործեր, արժանթինեան եւ հայկական թեմաներով:

ՀԱՃՆՈՅ ՀԵՐՈՍԱՄԱՐՏԻ 75-ԱՄԵԱԿԻ ՊԱՏԿԵՐՆԵՐ

Մայիս 10-ին, «Հայ Կեդրոն» սրահին մէջ, Հաճնոյ Հայրենակցական Միութիւնը կազմակերպեց տեսերիզի ցուցադրութիւն մը, ուր ներկայացուած էր Հաճընցիներու 1995 Հոկտեմբերի ճամբորդութիւնը Հայաստան՝ Նոր Հաճըն աւան, ոգեկոչելու համար Հաճնոյ հերոսամարտի 75-ամեակը: Ներկայ էին շուրջ 200 հոգի: Բացման խօսքը կատարեց Յակոբ Քոփուշեան: Այնուհետեւ ելոյթ ունեցաւ «Կոմիտաս» երգչախումբի ղեկավար Մաքրուհի Էօլմէսէքեան, որ ճամբորդական իր տպաւորութիւնները տուաւ: Ապա ցուցադրուեցաւ տեսերիզը: Աւարտին, երգչախումբի անդամները յանպատրաստից երգեցին «Երեւան-Էրեբունի»ն:

ԶԱՐԵՀ ՄՈՒԹԱՖԵԱՆԻ ԴԻՄԱՆԿԱՐԸ

ՀԲԸՄ-ի տիկնանց յանձնախումբի կազմակերպութեամբ, Ապրիլ 9-ին տեղի ունեցաւ շրջապտոյտ մը Պուէնոս-Այրէսի հարաւային արուարձաններէն կլլու: 90 հոգինոց խումբը ի միջի այլոց այցելեց Ս. Աննայի մատուռը, որ պատկերազարդուած է արժանթինցի նշանաւոր նկարիչ Ռաուլ Սոլտիի որմնանկարներով, եւ իր անունը կրող հիմնարկութիւնը: Հոս հանդիպեցան քիչ ծանօթ գործի մը՝ «Հայ նկարիչի դիմանկար», կատարուած՝ 1929-ին, Իտալիոյ մէջ, ուր պատկերուած է ֆրանսահայ ծանօթ նկարիչ Զարեհ Մութաֆեանը, որ այդ շրջանին հոն կ'ուսանէր:

ՇՈՒՇԻԻ ԱԶԱՏԱԳՐՈՒՄԻ ՈԳԵԿՈՉՈՒՄ

Մայիս 9-ին, Արմենիա Մշակ. Ընկերակցութեան «Տաղեան» գրադարանին մէջ տեղի ունեցաւ Շուշիի ազատագրումի չորրորդ տարեդարձի ոգեկոչում մը, կազմակերպութեամբ Համազգայինի: Բացման խօսքը կատարեց մասնաճիւղի փոխ-ատենապետ Երուանդ Ապաճեան: Խօսք առին Սարօ Դանիէլեան, Անալիա Թոփաքպաշեան եւ Կարապետ Հասասեան: Ընթերցումներ կատարեց Գոհար Ամիրխանեան-Մասըրեան: Աւարտին, ցուցադրուեցաւ Արցախի պատմական մայրաքաղաքի ազատագրութեան տեսերիզը:

ԱՇԽԱՏԱՒՈՐԻ ՕՐՈՒԱՆ ՃԱՇ

Մայիս 1-ին, Գորտոպայի ՀՅԴ «Անդրանիկ» ակումբին մէջ, տեղւոյն ՀՅԴ Կոմիտէի եւ քոյր կազմակերպութիւններու մասնակցութեամբ տեղի ունեցաւ ժողովրդային ճաշ մը, նշելու համար Աշխատաւորի Օրը: Ներկայ էին շուրջ 300 հոգի: ՀՄԸՄ-ի մասնաճիւղի ատենապետ Խուաքիմ? Թութունճեանի բացման խօսքէն ետք, Մարթին Սիմոնեան՝ ՀՅԴ Արմենիա Երիտ. Միութեան մասնաճիւղին կողմէ, անդրադարձաւ «Անդրանիկ» ակումբի խաղացած դերին: «Հայաստան» Հիմնադրամի ներկայացուցիչ Խուան Գարլոս Մերտինեան խօսեցաւ Հիմնադրամի աշխատանքներուն մասին: Տեղի ունեցան մարզական տարբեր խաղեր ու ելոյթներ:

ԹՂԹԱԿԻՑ

Պուէնոս-Այրէս

ՀԱՅ ԳՈՐԾԱՐԱՐՆԵՐՈՒ ՖՈՐՈՒՄ

ՀԱՂՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Հայ Գործարարներու Ֆօրումի, Հայաստանի կառավարութեան համագործակցութեամբ կազմակերպած առաջին միջազգային համաժողով - սիմփոզիոմը «Ինչո՞ւ եւ Ի՞նչպէս Ներդրումներ կատարել Հայաստանի մէջ» թեմայով, տեղի ունեցաւ ըստ ծրագրին Մայիս 8, 9, 10-ին, Երեւան:

Սիմփոզիոմին ներկայ էին 138 մասնակիցներ որոնք եկած էին 26 տարբեր երկիրներէ: Ժողովներուն ներկայ էին նաեւ բազմաթիւ հրաւիրեալներ եւ մասնակցողներ Հայաստանէն եւ Հայ Գործարարներու Ֆօրումի անդամներ:

Սիմփոզիոմը կազմակերպուած էր շատ բարձր արհեստավարժ մակարդակով: Արտասահմանեան մասնակցողներուն կ'ընդառաջէին Հայաստանի համալսարանէն եւ Լեզուաբանութեան Հիմնարկէն ընտրուած ուսանող-ուսանողուհիներ՝ քաջ ծանօթ անգլերէնի, ֆրանսերէնի, գերմաներէնի, սպաներէնի, ռուսերէնի եւ պարսկերէնի:

Մասնակցողները մնացին «Արմենիա» եւ «Դուրն» պանդոկները, որոնք նախապէս պատրաստուած էին զիրենք ընդունելու համար: Համաժողովը տեղի ունեցաւ Կառավարական շէնքի սրահին մէջ (Նախկին Գերագոյն Խորհուրդ), որ վերանորոգուած եւ պատրաստուած էր ընդունելու մասնակցողները՝ 460 հոգի: Սրահը միաժամանակ թարգմանութեան կարելիութիւն կ'ընձեռէր երեք լեզուներով՝ հայերէն, ռուսերէն եւ անգլերէն: Թարգմանիչները ընտրուած էին արհեստավարժ լաւագոյն մասնագէտներէ:

Մայիս 8-ին մասնակցողներու արձանագրութեան ընթացքին անոնց տրուեցան թղթածրարներ որոնք կը պարունակէին սիմփոզիոմի ընդհանուր յայտագիրը, գրքոյկ մը ծանօթանալու համար Հայաստանի ներդրումներուն, առեւտուրի եւ տնտեսութեան առնչուող օրէնքներուն, ուրիշ գրքոյկ մը որ կը պարունակէր բոլոր ելոյթներու անգլերէն թարգմանութիւնը, նոյնպէս նաեւ տեղեկատու գրքոյկ մը՝ հայաստանեան 500 հիմնարկութիւններու մասին:

Մայիս 8-ի իրիկունը տեղի ունեցաւ ընդունելութիւն մը Հանրապետութեան նախագահ Լ. Տէր-Պետրոսեանի հիւրընկալութեամբ, որու ներկայ էին բոլոր մասնակցողները, կառավարութեան կազմը, Ազգ. Ժողովի նախագահութիւնը եւ Դիւանագիտական Մարմինը:

Յաջորդ օրը, Մայիս 9-ին, տեղի ունեցաւ պաշտօնական բացումը: Համաժողովը բացուեցաւ Հայաստանի նախարար Պ. Գագիկ Շահպազեանի եւ Հայ Գործարարներու Ֆօրումի նախագահ Պ. Վաչէ Ծաղմատարեանի միացեալ նախագահութեամբ եւ Պ. Ռուբէն Գրիգորեանի քարտուղարութեամբ: Բացումը կատարուեցաւ նախագահ Լեւոն Տէր-Պետրոսեանի ուղերձով: Անոր յաջորդեց վարչապետ Հրանտ Բագրատեանի ելոյթը, որ էր՝ «Հայաստանը՝ որպէս միջազգային առեւտրի եւ գործարարութեան մասնակից»: Այս նիստին, լեցուն սրահին մէջ ներկայ էին նաեւ կառավարական կազմը, Ազգային Ժողովի նախագահութիւնը եւ Հայաստանի Դիւանագիտական Մարմինը:

Ապա երկու օրուան ընթացքին տեղի ունեցան ժողովներ որոնց միջոցով արտասահմանէն ժամանած մասնակցողներուն տրուեցան կարեւոր տեղեկութիւններ, Հայաստանի զանազան նախարարներու եւ բարձրաստիճան պատասխանատուներու կողմէ: Յատկապէս պէտք է յիշել Համաշխարհային Դրամատան (World Bank), Դրամական Միջազգային Հիմնադրամի (International Monetary Fund), Վերակառուցման եւ Զարգացման Եւրոպական Դրամատան (European Bank for Reconstruction and Development) ներկայացուցիչներու ելոյթները, որոնք արժանացան բարձր գնահատանքի:

Հայաստանի փոքր արդիւնաբերութեան գնահատելի զանազան ապրանքներէն նմոյշներ կոկիկ եւ ճաշակաւոր ձեւով ցուցադրուած էին կից սրահին մէջ, որոնք մասնակցողներու ուշադրութեան արժանացան:

Ընդհանուր առմամբ, մասնակցողները այս սիմփոզիոմին միջոցաւ տեղեկացան Հայաստանի ներկայ քաղաքական, տնտեսական, ֆինանսական եւ ընկերային կացութեան եւ կարելիութիւններուն: Որպէս գնահատական նշենք մասնակցող որոշ կարեւոր անձնաւորութիւններու հետեւեալ արտայայտութիւնները. —

— «The impact of this event will be much greater than you could have foreseen».

«Այս համաժողովին ազդեցութիւնը շատ աւելի է քան ինչ որ դուք կրնայիք նախատեսել»:

— «This is a platform wherefrom Armenia is launched in international business».

«Այս համաժողովը *փլաթֆորմ* մըն է ուրկէ Հայաստան ոստում կատարեց դէպի միջազգային գործարարութիւն»:

— «The organization of the Symposium is perfect and very professional. You could not have possibly done better».

«Համաժողովի կազմակերպութիւնը արհեստավարժական եւ կատարեալ է: Կարելի չէր աւելի աւելին ընել»:

— «The Symposium was very worthwhile and the impressions of Armenia gathered during my visit will last for some time... The commitment that Armenia has made to a market economy is remarkable and I too hope that we can find some further areas for cooperation and investment».

«Այս համաժողովը շատ արժէքաւոր էր եւ այն տպաւորութիւնները զորս ես Հայաստանէն ունեցայ, երկար ժամանակ պիտի յարատեւեն: Շուկայի տնտեսութեան կապակցութեամբ Հայաստանի յանձնառութիւնը արտակարգ է եւ ես յոյս ունիմ որ շատ կարճ ժամանակէն կը յաջողինք գտնել համագործակցութեան եւ ներդրումներու նոր ասպարէզներ»:

Այս վերջինը ծխախոտի արտադրութեան միջազգային կարեւոր մէկ հիմնարկութեան բարձրաստիճան պատասխանատուի մը գրաւոր արտայայտութիւնն է:

Համաժողովի ընթացքին Հայ Գործարարներու Ֆօրումի հովանաւորութեան ներքեւ տեղի ունեցան մշակութային շատ կարեւոր երկու ձեռնարկներ. անոնք էին՝ Հայաստանի Ֆիլհարմոնիք նուագախումբի համերգը «Ա. Խաչատրեան» սրահին մէջ եւ շատ տպաւորիչ ներկայացում մը Ազգ. Օփերայի սրահին մէջ՝ բաղկացած «Անոյշ» եւ «Արշակ Բ.» օփերաներէն հատուածներէ եւ երգի ու պարի պետական համոյթի ելոյթէն, որոնք խորապէս տպաւորեցին ներկաները:

Այս համաժողովը վերջացաւ վարչապետ Հրանտ Բագրատեանի կողմէ տրուած ճաշով մը Կառավարութեան ընդունելութիւններու Տան մէջ:

Այսպէսով, պէտք է ըսել որ այս Համաժողով - Սիմփոզիոմը մեծ յաջողութիւն ունեցաւ եւ անոր ընդառաջեցին մասնաւորաբար օտար ներկայացուցիչները: Կը մնայ սպասել անոր գործնական արդիւնքին, Հայաստանի տնտեսութեան եւ ներդրումներու կապակցութեամբ: Այս հարցը պիտի հետապնդուի Հայաստան նոր կազմակերպուած EDIPA (Entreprise Development & Foreing Investment Promotion Armenian Agency) կազմակերպութեան միջոցով Հայ Գործարարներու Ֆօրումի աջակցութեամբ:

ՀԱՅ ԳՈՐԾԱՐԱՐՆԵՐՈՒ ՖՈՐՈՒՄ

ՎԱՉԷ ԾԱՂՄԱՏԱՐԵԱՆ Նախագահ	ՌՈՒԲԷՆ Ա. ԳՐԻԳՈՐԵԱՆ Ընդհ. Քարտուղար

LIVRES REÇUS

LES ARMENIENS

Histoire d'un génocide

EDITION REVUE ET MISE A JOUR PAR L'AUTEUR

YVES TERNON

Ed. Seuil, Paris 1996.

(Շար. Ա. էջէն)

բլուրի Պանթէոնը, յարգանքի տուրք մատուցանելու զոհերու յիշատակին:

⁂

ՄԱՅԻՍ 28-Ի ՆՇՈՒՄԸ ԵՐԵՒԱՆԻ ՄԷՋ

Հայկական Ա. Հանրապետութեան ըստեղծման 78-րդ տարեդարձին առթիւ Երեւանի Հանրապետութեան հրապարակին վրայ Մայիս 28-ին կազմակերպուած է յատուկ տօնահանդէս մը, որու Երեւանցիներէ եւ մերձաւոր շրջաններէ եկած հայրենակիցներէ բացի մասնակցած են նաեւ օտար հիւրեր՝ Ռուսաստանէն, Իտալիայէն, Հոլանտայէն, Թուրքիայէն եւ այլ երկիրներէ: Հանդիսութիւնը սկսած է ժամը 17-ին Հայաստանի մարզերը ներկայացնող խումբերու տողանցքով, իւրաքանչիւրը իրեն յատուկ ծաղիկներով և բոյսերով զարդարուած կառքերով: Ապա տեղի ունեցած է երգ ու պարի բաժին մը: Հանդէսը վերջ գտած է հրավառութեամբ:

⁂

ԹԷՆԻՍ՝ ՀԱՅԱՍՏԱՆ 3-ՐԴ

Թէնիսի Հայաստանի հաւաքականը որ Պոլսոյ մէջ կը մասնակցէր Տէյվիս Բաժակի Գ. դասակարգի մրցաշարքին, իր խմբակին մէջ գրաւած է 3-րդ տեղը: Առաջին հանդիսացած է Վրաստան, որու կը յաջորդէ Թուրքիա:

⁂

Ե. ՄԵԼՔՈՆԵԱՆ ԼԻԲԱՆԱՆԻ ԴԵՍՊԱՆ

Նախագահ Լ. Տէր - Պետրոսեան Մայիս 23 Քշուակի հրամանագրով մը Երուանդ Մելքոնեանը նշանակած է Լիբանանի լիազօր դեսպան եւ անոր շնորհած է արտակարգ եւ լիազօր դեսպանի դիւանագիտական աստիճան:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՄՈՐԹՈՒԱԾ ԵՕԹԸ ՖՐԱՆՍԱՑԻ ՎԱՆԱԿԱՆՆԵՐՈՒՆ մարմինները գտնուեցան Մայիս 30-ին, Մետէայէն քանի մը քիլոմեթր անդին, այսինքն ոչ շատ հեռու իրենց վանքէն, Ալժէի հարաւը: Ալժերիոյ Ներքին նախարարն է որ լուրը պաշտօնապէս հաղորդեց եւ այս առթիւ կառավարութիւնը վճռականօրէն դատապարտեց «այս վատ եւ զազրելի սպանութիւնը»: Ֆրանսական ոստիկանութիւնը կը խորհի թէ յայտնաբերած է այս անձը որ հեռաձայնով սուտ տեղեկութիւններ տուած էր Հ. Ժերարի, ըսելով թէ ֆրանսացի բանագնաց մը տեսնուած էր կրօնաւորներուն հետ: Կրնայ Ժիլլիա Ալպերթինի անունով անձ մը ըլլալ, ստախօս տառապող եւ անկարելի ալ չէր թուեր որ ԺԻԱ-ի մասը ըլլայ այդ գործին մէջ: Եօթը վանականները միասնաբար պիտի թաղուին Ալժերիա: Յայտնաբերուած է նաեւ ԺԻԱ-ի պարագլուխը նկատուած՝ Զիթունիի մէկ մանիֆեստը, շուրջ 60 էջ, որ յատկանշան է իր հակասական բնոյթով. մէկ կողմէ մտաւորական որոշ որակ մը, միւս կողմէ հիւանդագին քաշողականութիւն մը դէպի մահ: Հոն կ'ըսուի, ի մէջ այլոց, «Ով որ կը հեռանայ ԺԻԱ-էն մահուան կը դատապարտուի», «Ալժերիան պատերազմի եւ Իսլամի հողն է»,

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՍՐԲՈՑ ԹԱՐԳՄԱՆՉԱՑ ՄԱՅՐ ԵԿԵՂԵՑԻ

Տօն Կաթուղիկէ Սուրբ Էջմիածնի

Կիրակի, Յունիս 9
Առաւօտեան ժամը 10-ին
Սրբոց Թարգմանչաց Մայր Եկեղեցւոյ մէջ
կը մատուցուի հանդիսաւոր պատարագ:

կը պատարագէ եւ կը քարոզէ՝
ՏԱՐՕՆ ԵՊԻՍԿՈՊՈՍ ՃԷՐԷՃԵԱՆ
Առաջնորդական Տեղապահ
Հարաւային Ֆրանսայի Հայոց

Պատարագի ընթացքին կը կատարուի Մաղթանք Սուրբ Էջմիածնի:

«Ճիհատը պիտի շարունակուի մինչեւ վերջ», եւայլն, եւայլն:

Բ. ՆԵԹԱՆԻԱՀՈՒԻ յաղթանակը վերջնական բնոյթ չէր ստացած Մայիս 31-ի առաւօտեան: Երկու մրցակիցներու ձայներու տարբերութիւնը այնքան քիչ է որ, առաջին հապճեպ յայտարարութիւններէն ետք, խոհեմութիւն կը տիրէր և կը սպասուէր մնացած քանի մը տասնեակ հազար քուէներու ալ արդիւնքներուն: Ամէն պարագայի մէջ, Փերէսի կողմնակիցներու յուսախաբութիւնը շատ մեծ է: Ռապինի այրին յայտարարեց թէ պիտի լքէ Իսրայէլը եւ մեղադրեց Փերէսը որ հարկ եղածին չափ չէր օգտագործած ամուսնոյն սպանութիւնը: Պաղեստինցիներն ալ շատ մտահոգ են:

ՆԱԽԱԳԱՀ ՇԻՐԱՔ, շարունակելով գաւառական իր շրջապտոյտը, եռօրեայ այցելութիւն մը կատարեց Ֆինիսթէրի նահանգը (Պրըթանեը), շփում ունենալու համար ժողովուրդին հետ, տեղւոյն վրայ:

ԱԼԺԷԻ մէջ, իր մահկանացուն կնքած է Ալժէի նախկին Արքեպիսկոպոսը՝ ծիրանաւոր Տիւվալ, 93 տարեկանին: 1947ին գացած էր Ալժէ եւ երբեք չէր ուզած հեռանալ այդ երկրէն զոր կը սիրէր:

ԱԲԲԱՅ ՓԻԷՐ ամիս մը անցընելէ ետք Իտալիոյ մէկ վանատունը, Փարիզ վերադարձաւ ուրկէ կ'անցնի Զուիցերիա, քիչ մը հանգստանալու համար:

ՎԱԼԱՆՍ

Բանախօսութիւն

Նախաձեռնութեամբ՝
Վալանսի Հայ Առաքելական Եկեղեցւոյ Կրօնական Ընկերակցութեան:
Նիւթ՝ ՄՈՎՍԷՍ ԽՈՐԵՆԱՑԻ
Բանախօս՝ Փրոֆ. ԺԱՆ - ՓԻԷՌ ՄԱՀԷ
Ուրբաթ, Յունիս 7-ին, ժամը 20·30-ին
au C.R.A.C. — 10, rue Farnerie
à VALENCE.
Մուտքը ազատ է:

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

«Դպրոցասէր Տիկնանց Վարժարան»ի խնամակալութիւնը շնորհակալութեամբ ստացած է հետեւեալ նուիրատուութիւնները. -

Արխեան ընտանիք 1000 Ֆր. Պ. Մուրատեանի մահուան Ա. տարելիցին առթիւ, Պ. Ֆրէտէրիք Նշանեան 2500 Ֆր., Տիկին Ժագլին Քէլէք 500 Ֆր., Տէր եւ Տիկին Մանուկեան 200 Ֆր., Պ. Քիլեճեանի մահուան առթիւ՝ Տէր եւ Տիկին Ոսկերիչեան 300 Ֆր., Տէր եւ Տիկին Լեւոն Սարգիսեան 200 Ֆր.: Պ. Քուշակեանի մահուան առթիւ՝ Տէր եւ Տիկին Մարսէլ Փափազեան 500 Ֆր.: Տիկին Ռընէ Փրիէզ 300 Ֆր., Պ. Վաղինակ Միքաճեան 2000 Ֆր., Տէր եւ Տիկին Ֆրանկիւլեան 500 Ֆր., Օր. Այտա Ջահրէճեան 1000 Ֆր., Պ. Սամուէլ Դան 1500 Ֆր., Պ. Ալէն Եղիշեան 500 Ֆր., Տիկին Ժասմին Սամուէլեան 100 Ֆր., Պ. Միրիճան Գարագայա 200 Ֆր., Պ. Ալջուկեան 500 Ֆր., Կապոյտ Խաչի Սէվրանի մասնաճիւղ 300 Ֆր., Տիկին Մայտա Ալխանաք եւ Պ. Նազարէթեան իրենց մօր յիշատակին 1000 Ֆր., Տէր եւ Տիկին Ժերար Սօժա 300 Ֆր., Տէր եւ Տիկին Անդրանիկեան - Ֆէրմանեան 250 Ֆր., Փարիզի Որբերու Օգնութեան Կոմիտէի Տիկնանց Միութիւն 25·000 Ֆր., Տէր եւ Տիկին Սիմոնեան 1000 Ֆր., Շանտէլ - Աւագեան Պէաթրիս ընտանիք եւ Տիկին Մելինէ Աւագեան 500 Ֆր. Տիկին Արշալոյս Պէրպէրեանի մահուան եւ 500 Ֆր. ալ Տիկին Վեհանոյշ Քիլիճեանի մահուան առիթով:

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

Մանուկ Օ'Քահիլ անուն 17 տարեկան երիտասարդ մը որ կրնայ Ֆրանսա գտնուիլ: Իր մասին տեղեկութիւն ունեցողներէն կը խնդրուի գրել իր հօրը որ կ'ուզէ գոնէ գիտնալ թէ զաւակը կ'ապրի՞ թէ ոչ: Մայրը կը կոչուի Արշակեան - Մելքոնեան:

Հօրը հասցէն է՝
Michael O'Cathail
16 Ballygihen apts.
Sandicove, Co. Dublin, IRLANDE
Կարելի է տեղեկացնել նաեւ իռլանտական ոստիկանութեան՝
19 / 353 - 1 - 280 0187
թիւին:

Ս. ԳՐԻԳՈՐ ԼՈՒՍԱՒՈՐԻՉ ՎԱԼԱՆՍ

Շաբաթ, Յունիս 8, ժամը 10-ին
Տօն Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչի Ելն ի Վիրապէն:
Պատարագի արարողութիւնը կը կատարէ եւ կը քարոզէ՝
ՆԱՐԵԿ Ա. ՔՀՆՅ. ՎԱՐԴԱՆԵԱՆ

l'Association « SIPAN »

organise un séjour en

colonie de vacances

dans sa «*Résidence SIPAN*»
sise à SAINT-GERVAIS-LES-BAINS (HAUTE-SAVOIE)
POUR LES ENFANTS DE 6 A 14 ANS
du 2 au 22 Juillet
PRIX DU SEJOUR : 2.400 F. + VOYAGE
Renseignements : Tél. : 43. 26. 50. 43 / 42. 78. 31. 93.

UGAB . . . UGAB . . . UGAB . . . UGAB

UGAB-Paris - IDF
CONFERENCE

Le Comité de Paris — Ile-de-France de l'UGAB organise une *CONFERENCE - DIAPORAMA*

« A LA RENCONTRE DES ARMENIENS DE JERUSALEM »
par Michel BASMADJIAN,
membre du CECMHA
(Centre d'Etude et de Conservation des Monuments Historiques Arméniens)

le Vendredi 7 Juin à 20 heures 30

au Centre Culturel Alex Manoogian
118, rue de Courcelles, Paris 17e

- *Historique de la présence des Arméniens en Terre Sainte;*
- *Découvertes des principaux sites de la vieille ville : St-Sépulcre, Chapelle Ste-Hélène;*
- *Visite du quartier arménien : Patriarcat, Cathédrale St-Jacques;*
- *Eglise des Archanges, Chapelle St Théodore, manuscrits enluminés.*
- *Débat.*

UGAB . . . UGAB . . . UGAB . . . UGAB

Imprimé sur les Presses du Journal "HARATCH"
83, rue d'Hauteville, 75010 PARIS
SIRET: 51027317 A R. C. Paris
Commission paritaire: N° 35935

Sous la présidence de son Excellence l'Ambassadeur d'Arménie en France
VIGUEN TCHITETCHIAN

GRAND BAL DE PRINTEMPS

AU PROFIT DE L'ECOLE BILINGUE SAINT MESROB
le Samedi 8 Juin à partir de 20 heures 30
animé par le chanteur
GEORGE BAGHDOYAN
(venu spécialement de Los-Angeles)
dans les salons de l'Hôtel « Nogentel »
Hôtel *Mercure* de Nogent-sur-Marne

VOYAGES INEDITS EN ARMENIE

- VAYOTZ DZOR + ZANGUEZOUR + ARTSAKH
  Départs : 11 Juillet et 1er Août
- SEJOUR - DECOUVERTE AU LAC SEVAN
  Départs : 18 Juillet et 8 Août
- SEJOUR AU BORD DU LAC SEVAN
  Départs : 18 Juillet et 8 Août

Renseignements et inscriptions

SABERATOURS / DEPARTEMENT ARMENIE
19, Rue Saint-Roch — 75001 PARIS
Tél. : (1) 42. 96. 10. 10 — Fax : (1) 42. 96. 18. 77.

SEVAN VOYAGES
48, Cours de la Liberté, 69003 LYON
Tél. : 78. 60. 13. 66 — Fax : 78. 60. 92. 26.

ԿԻՐԱԿԻ
ՅՈՒՆԻՍ 2
DIMANCHE
2 JUIN
1996

LE NUMERO : 5,00 F.

ՅԱՌԱՋ

ՄԻՏՔ ԵՒ ԱՐՈՒԵՍՏ
Թիւ 216

ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ (1925-1957)

HARATCH
LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE-FONDE EN 1925
DIRECTRICE: ARPIK MISSAKIAN
83, RUE D'HAUTEVILLE — 75010 PARIS
TEL. : 47. 70. 86. 60 — TELEX : HARATCH 280 868 F
— FAX : 48. 00. 06. 70 —
C.C.P. PARIS 15069-82 E

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա : Տար. 1.100 Ֆ. – Վեցամսեայ : 560 Ֆ.
Արտասահման : Տար. 1.400 Ֆ. (ամէնօրեայ առաքում)
1.250 Ֆ. (շաբաթական առաքում) – Հատը : 5,00 Ֆ.

71ՐԴ ՏԱՐԻ – ԹԻՒ 18.865 | Fondateur SCHAVARCH MISSAKIAN | 71e ANNEE — N° 18.865

ՀԱՅՐԷՆՆԵՐ

ԱՌԱՍՊԵԼԻ ՄԸ ՉՔԱՑՈՒՄՆ ՈՒ ՆՈՐՈԳ ԱՌԱՍՊԵԼ ՄԸ

Գրեց՝
ԳՐԻԳՈՐ ՊԸԼՏԵԱՆ

ՈԼՈՐՏԸ

Երկար ատեն, չեմ գիտեր ի՞նչն է որ զիս հմայած է քուչակեան կոչուած հայրեններու մէջ: Արդեօք այդ կարճ չորս տողնոց քերթուա՞ծը, աստ անսովոր ու հեշտալուր չա՞փը, միջին հայերէնի ու բարբառի խառնո՞ւրդը, զայն յօրինողներուն անանուն կամ գրեթէ անանուն ըլլալը, թէ պարզապէս այնտեղ յայտնուող, տողերուն մակերեսին շօշափուող ցանկութեան մը ներկայութիւնը, որ այնքան ...որ կը համեմատի, առհասարակ, ...կան դարերով խճողուած մեր ...թողական աւանդութեան, այնքան ...մըրիր՝ նաեւ, գաղափարապաշտ ոլորտին որ կը կազմէ ընդհանուր կլիման մեր ոտանաւորին: Առարկան, տեղը, ցանկութիւնը, մարմինը, մէկ խօսքով՝ թանձրացեալ ու մօտիկ աշխարհը գոյութեան, տիրական կը թուին ինծի հայրեններուն մէջ, մինչ արդէն շատոնց ...նք կազմող ենթահողը ջնջուած է ի սպառ:

Ներքին ոլորտը՝ հիմա:

Նշեղ արհամարհանք մը՝ դէպի պատմական դէպքերուն ոգեկոչումը, միջին մարդկութեան մը կողմէ, որ լքած է կարծես շատոնց հերոսականի ու միթականի աշխարհները, տրուած միայն այս կողմին, երկրայինին: Չէ լքած կրօնքը, ժամը, եկեղեցին, բայց չի վախնար ալ երկրայինը դարձնել երկնային, մարմինն ու աստղ հրապոյրը վերածելու սաղմոսարանի, խորանի, տաճարի կամ եկեղեցիի կամարի: Սիրահարը սիրածին ծոցին վարանիր նկատելու ժամ եւ երթալ որ «ծծերուն խոստովանիլ»: Ոչ հեգնանք, ոչ երգիծանք կայ այստեղ, այլ պարզ սրբացումը ցանկութեան: Ահա միակ բացարձակը, միակ չափազանցութիւնը, միակ խոտորեցուցիչը: Մինչեւ մահ սէրը ապրելու այս խանդը կը կազմէ այս մարդկութեան կամ այս բանաստեղծական աշխարհին զարտուղութիւնը եւ թերեւս ալ անզեղչելի նորութիւնը:

Կայ անշուշտ ներքին զղջումի, վախի, անդենականի տարտամ անձկութիւն մը, ինչ որ կարելի կը դարձնէ խրատական խօսքը, թելադրութիւնը, դասը: Բայց հոն խտացած իմաստութիւնը, դարաւոր փորձն է չափաւոր մտքին, որ իր ճշմարտութիւնները կը տարածէ առանց մանրին նայելու. «Աշխարհս է տօլապ նման, որ վեր ի վայր թաւալի / Վերինն այլ ի վայր դառնայ, եւ վարինն ի վեր թաւալի» կամ «Մարդն, որ օտար տեղ երթայ, ...մի խելք նորա պիտենայ»: Այսպէս, հայրեններէն նորերը փոխանցուող իմաստութիւն մըն է եղածը, ղեկավարող, հունաւորող պիտի ըսէի մարմնին անդադրում ձգտումը դէպի յագեցում կամ երջանկութիւն: Այս բոլորը խիստ ...ոչինչ ունին վերացնող, ոչինչ բացառիկ, ըսել կուզեմ մեզ բացերը տանող: Ապրելու արուեստ մը կը թելադրուի մեզի քան թէ մեծ խանդավառութիւններ:

Հայրէնները կ'ըսուէին, կարդացուէին առաջ, որով կը փոխանցուէին աւելի բերանացի քան գրովի: Յաճախ խօսող մը կայ հոն, որ իր խօսքը կ'ուղղէ լսողներուն, «մանկըտիք» կ'ըսէ: Ուրիշ ձայն մը, դուցէ նոյնը խօսող ինքն իրեն, կը թելադրէ որ խօսողը «հայրէն» մը ըսէ. «Փիտեմք որ հայրէն գիտես, լոկ ընտրէ, մէկիկ մի ասա / Ասա այս ամսուս վըրայ, այս խալխիս, զինչ որ հիմա կայ»: Հայրէններուն մէջ հայրէնը կայ իբրեւ խօսք մը որ կ'ըսուի, կ'ըսուի կարդալ: Մէջլիսը, լսարանը, խնջոյքի սրահը խօսքին տեղը կը կազմեն, անոր միջոցը. ասկէ դրամախօսական նշումները: Անշուշտ, որպէս ըսուող, աւանդուող, բերանացի տրուող խօսք հայրէնը ունի բանաստեղծական իր տեղիքները որոնց շնորհիւ հայրէն ըսողը կը նորոգէ ու կը կրկնէ խօսքը: Բերանացի հրապարակային խօսքին յատուկ յեղաստեղծական եղրը՝ կարեւոր եթէ ոչ հիմնական եզրն է հայրէնին, որուն ըսողը կը թուի թէ հայրէն կ'ըսէր ոչ թէ միայն պատրաստի զինանոցէն հանելով քերթուածը, այլեւ պատրաստաբանելով: Որով հայրէն մը ո՛չ միայն կը կրկնուէր այլեւ կը նորոգուէր ամէն ըսողի բերնին մէջ:

ԱՌԱՍՊԵԼԻ ՄԸ ՉՔԱՑՈՒՄԸ

Մինչեւ այստեղ չխօսեցայ այս արտադրութեան մասին գրուած աշխատութիւններէն, երբեմն ալ իւրովի լուծեցի այլապէս վիճելի հարցեր: Ըստ երեւոյթին, բացի Ակնայ շրջանէն, հայրէններու աւանդութիւնը մոռցուած էր մինչեւ ԺԹ. դարու վերջի առաջին բանահաւաքներն ու բանասէրները: Տեւկանցի Հայերգով, բայց մանաւանդ Զօպանեանի Նահապետ Քուչակի Դիւանը(1) հատորով ձեռագիրներէն հաւաքուած հայրէններու ամբողջ շարքեր դարձան մատչելի ընթերցող հասարակութեան: Տեւկանց եւ Զօպանեան գրեթէ միշտ անանուն արտադրութիւն մը վերագրեցին վանեցի կամ Վանայ Խարակոնիս գիւղին մէջ թաղուած Նահապետ Քուչակին: Մէկ օրէն միւսը՝ մեր Միջնադարը հարստացաւ մեծ բանաստեղծով մը, մանաւանդ «հայեցի» երգիչով մը:

Մ. Աբեղեան հատորով մը հերքեց այս վերագրումը Քուչակին(2): Զօպանեան իր Հատընտիր էջեր քուչակեան տաղաշարքէն(3) սկսեալ ինք ալ տարակոյսներ յայտնեց այդ հայրութեան վրայ, և Հայրէններու բուրաստանը, ճակտին(4) «վերագրուած Նահապետ Քուչակի» մը աւելցնելով կասկածը դարձուց բացայայտ: Վճռական քայլը առաւ Ա. Մնացականեան իր Հայրէններ եւ Ն. Քուչակի մասին յօդուածով(5), Քուչակը զրկելով հայրէններու հեղինակութենէն եւ զայն վերածելով սովորական տաղաչափի մը: Քուչակ դուցէ հայրէններ ըսող մը եղած է, անոր վերագրուած հայրէններուն մէկ մասը, ըստ ձեռագրային տուեալներուն՝ կային ԺԶ. դարէն առաջ: Նոյն այս բանասէրի ջանքերուն կը պարտինք վերջերս լոյս տեսած Հայրէններ (Հ) մեծածաւալ հատորը(6): Աշխատութիւնը որոշ չափով կը շարունակէ Հայրէններու Բուրաստանը (ՀԲ), բայց անհունապէս աւելի ընդարձակ է ընդգրկուած ծիրը:

Երկար ներածութենէ մը ետք, որուն պիտի վերադառնամ քիչ անդին, կու գան բնագիրները, բաժնուած հինգ գիրքերու: Առաջին գիրքը կը բովանդակէ «ութնեակ»ի ձեւին տակ գրուած հայրէններ, անոնք որոնք Զօպանեանի եւ Աբեղեանի հաւաքածոներուն հիմը կը կազմէին. աւելցուած են նոր շարքեր: Երկրորդ գիրքին մէջ խմբուած են «անհատական հայրէններ» այսինքն՝ շարքեր՝ որոնք պահպանուած են հեղինակի անունով կամ մընացած են անանուն. հոս ալ սովորաբար «ութնեակ»ն է շարքերուն միաւորը: Երրորդ գիրքին մէջ ամփոփուած են ժողովրդական ծագում ունեցող հայրէններ, որոնք կապուած են ժողովրդական ծէսերու. Թաղման հայրէններ, հերոսական հայրէններ, եւայլն: Հոս հայրէնը «ութընեակ»է մը աւելի մեծ ծաւալի է: Չորրորդ գիրքին մէջ խմբուած են բոլոր այն հայրէնները որ բանահաւաքները գրի առած եւ հրատարակած են վերջին երկու դարերու ընթացքին, Ակնէն մինչեւ Ախալքալաք: Վերջին, հինգերորդ գիրքին մէջ հաւաքուած են միայն նմոյշներ անհատական հայրէններէն, սկսող Ժ. դարէն հասնող մինչեւ ԺԸ. դար. Նարեկացի, Շնորհալի, Ֆրիկ, Յ. Երզնկացի, եւայլն:

Ինչպէս կարելի է նկատել, հատորը կը միտի պատկերացում մը տալ «հայրէն» կոչուածին գրեթէ բոլոր յայտնի տեսակներէն. ժողովրդական, գուսանական, անհատական, «ութնեակաւոր» թէ «սիւժէտաւոր»: Զատորոշումի չափանիշները ի հարկէ բազմաբնոյթ են եւ կրնային այլ ըլլալ, մանաւանդ որ առաջին եւ երկրորդ գիրքերուն բովանդակութիւնները երբեմն շատ մօտիկ են իրարու: Այդ չափանիշները նոյն ատեն կ'ենթադրեն հարցերու լուծումներ, որոնք այնքան ալ կրնան բացայայտ չըլլալ: Այդ հարցերուն է որ կը վերաբերի Ներածութիւնը, որուն բոլոր կէտերուն անկարելի է անդրադառնալ այստեղ:

Հայրէններու հաւաքածոն հարցեր կը դնէ որ Ներածութեան հեղինակը չեմ խորհիր որ կը սպառէ: Նման ընդարձակ աշխատութեան մը նպատակն ալ չէր կըրնար անշուշտ յաւակնիլ վերջնական լուծումներու:

Երկու հարցեր կան, իրարու սերտօրէն առընչուած, որոնց քննութիւնը շահեկան կը գտնեմ: Նախ՝ ի՞նչ է հայրէն կոչուածը եւ ի՞նչ է հոն ի գործ դրուած չափը: Հարցումը անշուշտ կը դնեմ, պարզապէս որովհետեւ Մնացականեանի աշխատութիւնը, հակառակ իր արժանիքներուն, փոխանակ յստակացում մը բերելու՝ հայրէնի ըմբռնումը կը դարձնէ աւելի շփոթ: Հայրէնը ի՞նչ է, բանաստեղծական սեռ մը, թէ բանաստեղծական չա՞փ մը, տեսա՞կ մը: Կարելի է մըտածել, որ չափի մը վրայ հիմնուող բանաստեղծական տեսակ մըն է, որ կիրարկուած է թէ՛ ժողովրդական բերաններու կողմէ թէ ալ անհատ բանաստեղծներու:

ԵՐԵՔ ՀԱՅՐԷՆՆԵՐ

Հայրէնը յոգնակի է:

Մնացականեան երեք տեսակի հայրէններ կը ճանչնայ. փոքրածաւալ հայրէններ 2–10 տող, տաղ–հայրէններ՝ երկու եւ աւելի «ութնեակ»ով, եւ պոէմ–հայրէններ կազմուած «ութնեակ»ներէ կամ փոքր ծաւալի միաւորներէ: Հասկնալի է որ ծաւալը դեր չի կատարեր հայրէնի սահմանումին մէջ, Հայրէններու Բուրաստանը սակայն արդէն կը բովանդակէր քառեակէ մը աւելի ծաւալուն հայրէններ: Եւ այս հանգամանքը ի զօրու է անհատական հայրէններուն համար ալ: Մնացականեան կը գրէ. «Համակողմանի ուսումնասիրութիւնը թոյլ է տալիս ասելու, որ ծաւալի առումով սահմանափակումներ չկան անհատական հայրէնների համար: Ճիշդ այնպէս ինչպէս բուն հայրէնները, այնպէս էլ անհատականները, ըստ ծաւալի բաժանւում են երեք խմբի» (Հ 24): Հարց է անշուշտ թէ ի՞նչ են այս «բուն հայրէնները» եւ անհատականները, մանաւանդ երբ ի մտի ունենանք որ Նարեկացիի տաղերէն մէկը աւելի հին է քան մեզի հասած բոլոր հայրէնները եւ իր ծաւալով կը զանցէ արդէն «ութընեակ»ի սահմանը: «Բուն հայրէն»ով դուցէ պէտք է հասկնալ պարզապէս անանունները կամ անոնք որոնք ծանօթ են իբրեւ այդ:

Ժողովածուն մեր ուշադրութեան կը յանձնէ բաւական թիւով հայրէններ որոնք կը զանցեն ծանօթ քառեակի կամ ութնեակի սահմանները: Հայրէններու շարքեր չեն ասոնք այլ քերթուածներ որոնց տողերու թիւը կը հասնի մինչեւ 32 եւ դեռ աւելի: Ծաւալի ընդարձակումով կը հերքուի մինչեւ հիմա տարածում գըտած այն պատկերացումը ըստ որուն հայրէնը կարճ կտոր մըն է, քառեակ մը: Հայրէնը չի սահմանուիր տողերու թիւով, ինչպէս օրինակ հնչեակը կը սահմանուի իր 14 տողերով: Սակայն միշտ ալ հարց կը մնայ թէ ինչո՞ւ այնքան գերիշխող են քառեակ–ութնեակ հայրէնները: Արդեօք այդ կարճ ոտանաւորը չունէ՞ր ինքն իր մէջ որոշ յատկութիւններ որոնք սիրելի կը դարձնէին զայն: Յամենայն դէպս խրատական հայրէնները մեծ մասով քառեակներ–ութնեակներ են եւ շատ որոշ ներքին զարգացումի կերպեր կը մատնեն: Ինծի այնպէս կը թուի, որ հայրէնի ոչ թէ մէկ աւանդութիւն գոյութիւն ունէր, այլ կրկնակ. մէկ կողմէն քառեակի աւանդութիւն մը, միւս կողմէ աւելի ծաւալուն ոտանաւորի աւանդութիւն մը:

Ծաւալի հերքումով հարցը կը տեղափոխուի միայն: Ի՞նչ է հայրէնը, կամ կրկնելու համար Մնացականեանի մօտեցումը, որո՞նք են հայրէններու հիմնական առանձնայատկութիւնները:

ՈՏԱՆԱՒՈՐԸ

Բանասէրը անմիջապէս եւ առաջին կարգի վրայ կը դնէ ձեւական յատկանիշներ: Եւ կը դիմէ Աբեղեանի ուսումնասիրութեան, որուն գրեթէ ամբողջ վերլուծումը կը ստանձնէ: «Ձեւական» յատկանիշներ կը կոչեմ ինչ որ բանասէրը կը մասնաւորէ իբրեւ տաղաչափութիւն, տողատում եւ յանգաւորում: Զանց կ'առնեմ այս երրորդութեան նման բաշխումը, քանի որ մեր առջեւ ունինք մէկ երեւոյթ եւ ոչ թէ երեք յատկանիշներ: Աբեղեան, անկէ առաջ ալ Ճանիկեան, իրենց հրատարակութիւններուն մէջ հայրէնի 15 վանկնոց տողերը կը ներկայացնեն 7/8 վանկանի տողերու դասաւորումով: Զօպանեանի մէկ տողը կը դառնայ ուրեմն երկու տող եւ քառեակը կը վերածուի ութ տողերու: Պէտք է ըսել, որ Աբեղեան ամէն մէկ 15 վանկնոց միաւոր կը նկատէ տուն մը, որ կ'աւարտի իր յանգով: Որով տունը կը դառնայ հայրէնին տաղաչափական միաւորը իր ուրոյն ռիթմային սխեմայով. 2–3–2 / 3–2–3: Տունի երկու մասերուն միջեւ Աբեղեան կը զետեղէ զօրաւոր դադար մը: Աբեղեան տունի գաղափարին իբրեւ հիմ կ'առնէ ակնարկութիւնները Նարեկացիի (Մատեան ողբերգութեան, ԻԶ Բան) եւ Շնորհալիի (Բան հաւատոյ աւարտը):

Այս կէտը կարեւոր է անով որ բացատրութեան մեկնակէտ կը ծառայեն ոչ միայն անհատական հայրէնները այլեւ «գիտակ» գրողները: Աբեղեան և Մնացականեան Մատեան ողբերգութեան նոյնայանգ տողերով գրուած հատուածին մէջ կը տեսնեն հայրէնի չափ: Ժողովածուի հեղինակը նոյնիսկ առանձին, ոչ երկար մասեր կ'արտատպէ Մատեանէն: Միայն թէ այդ չափը գործածուած է ի միջի այլոց, չէ ալ պահպանուած 15 վանկերու թիւը, չեմ խօսիր Աբեղեանի բարդ տաղաչափական կշռոյթէն որ հազուադէպօրէն կիրարկուած է այնտեղ(7): Ինչ կը վերաբերի Շնորհալիին, Բան հաւատոյն ութվանկանի միայանգ քերթուած է, տունին երկու տողերը ունին ռիթմային նոյն սխեման ու վանկերու նոյն թիւը, եւ ուրեմն՝ չեմ խորհիր որ կրնայ բացատրական դեր կատարել:

Աբեղեան աւելի հեռու կ'երթայ: Իր խօսքը կը հիմնաւորէ մէջբերելով քանի մը հայրէններ ուր «պէյթ» եւ «տուն» բառերը գործածուած են հայրէնի համար: Օրինակ. «Խաղողն ալ զիր պէյթն ասաց», որուն կը յարադրէ. «Մոմ ալ գէմ հայրէն ասաց» կամ «Կը խմէ ու հայրէն կ'ասէ» եւ «Սաղմոսէ ինքն տունէ տուն» (Երկ Բ, 36): Այս օրինակներէն Աբեղեան կ'եզրակացնէ որ երգիչին համար հայրէն ըսել, պէյթ ըսել եւ տունէ տուն սաղմոս ըսել նոյն բաներն են: Արդ՝ որքան ալ շահեկան ըլլայ այս դիտողութիւնը չի դադրիր վիճելի ըլլալէ: Հայրէն եւ պէյթ գործածուած են իրարու նման շրջարկներու մէջ, միայն թէ երգիչը հայրէնն է որ պէյթ կը նկատէ, ոչ թէ անոր մասերէն մէկը՝ տունը: Իսկ հայրէն ասելը կարելի՞ է նոյնացնել տուն ասելուն: Զօպանեան Հայրէններու Բուրաստանի յառաջաբանին մէջ կ'անդրադառնայ Աբեղեանի այս ուսումնասիրու-

թեան եւ կը մերժէ հոն առաջարկուած տունի, արաբական պէյթի տեսութիւնը: Զօպանեանի համար հայրէնի տողը ունի 15 վանկեր, 7–3–5 բաժանումով: Ան զիջումով մը կ'ընդունի որ այդ երկար տողը տպուի 7/8 բաժանումով, միայն թէ երկրորդ տողը դրուի աւելի ներս (ինչպէս կ'ընէ Մնացականեան) եւ առանց գըլխագիրի (ինչպէս չըներ Մնացականեան):

Աբեղեան պէյթի կամ տունի իր տեսութիւնը կը հիմնէ նաեւ տաղաչափական եզրի քննութեամբ. 7-րդ վանկէն ետք եկող դադարին վրայ եւ 7-րդ վանկին վրայ դրուած զօրաւոր շեշտին (Աբեղեանի տեսութեան կարեւոր կէտերէն մէկն է շեշտը) եւ հոն յայտնուող յանգին: Արդարեւ՝ կան հայրէններ, Զօպանեանի հրատարակութեան մէջ, որոնք ունին սա պատկերը.

Կարմիր վարդ կանանչ թուփով,
կանաչ թուփ կարմիր խընձորով,
Քանի՛ կենամ քեզ ապով, քանի՛
մէկ երիմ կըրակով,
Կուսիրե՞ս ըղորդ սրտով, կչտացեր եմ
սուտ խաբելով
Թէ չես սիրեր 'ղորդ սըրտով, սուրբ
Սարգիս 'ւ Աստուած քեզ խռով:

Զօպանեանի համար այդ 7-րդ վանկին յայտնուող յանգը ներքին յանգ մըն է, «ներդաշնակութիւնը աւելցնելու միջոց մը» (ՀԲ 112): Կան ալ հայրէններ որոնց մէջ նոյնքան կանոնաւոր կերպով չի յայտնուիր այդ յանգը: Աբեղեան բազմաթիւ նման օրինակներ կը թուէ, դազէլի տեսակէն, ուր միայն առաջին եւ երկրորդ տողերն են որոնք կը կրեն նոյն յանգը: Յանգը կը նշէ տողին վերջը, որով տունը բաժնուած է երկու անհաւասար թիւերով տողերու, որոնք տեսականապէս նոյն յանգը կը կրեն: Աբեղեանի համար այդ յանգը որոշիչ է տողին:

Արդի՞ւնքը:

Ահա ինչ կը գրէ Մնացականեան. «Փաստերը ցոյց են տալիս, որ 7/8 վանկնոց տողերով առաջնորդուելիս հայրէնների յանգաւորման արուեստը լրիւ է բացայայտւում, իսկ 15 վանկնոց տողերով առաջնորդուելիս, այն զգալիօրէն մթագնում է... Ճիշդ է, 15 վանկնոց տողերի դէպքում եւս ստանում ենք արտաքնապէս կանոնաւոր տողատում ու յանգաւորում, սակայն այդպիսի մօտեցման ժամանակ յաճախ նկատւում են համահարթեցման երեւոյթներ եւ յանգաւորման արուեստի նրբութիւնների կորուստներ» (Հ 13): Չեմ կրնար դանդաղիլ այս տողերով պարզուած ըմբռնումին վրայ, սակայն անոր տակ կը գտնուի հետեւեալը. հայրէնի տաղաչափական համակարգը տեսանելի կը դառնայ երբ տողատենք ըստ աբեղեանական տեսութեան, սակայն ատով կ'անգիտանանք որ հայրէնը տեսնուող բան մը չէր այլ լսուող: Հայրէնը չէր կարդացուէր (կարդալ կը նշանակէ աչքով ընթեռնուլ) այլ կ'արտասանուէր, եւ այդ իմաստով յանգը ներքին ըլլա՞ր թէ արտաքին կարեւոր չէր, կարեւորը անոր լսուիլն էր: Բայց տեսութեան համար, պարզ է, ինչ որ կայ պէտք է տեսնուի...

Հայրէններու ջախջախիչ մեծամասնութիւնը չէ գրուած ինչպէս կ'ուզեն բանասէրները. Զօպանեանի կոչած ներքին յանգերը, որոնք նուրբ արուեստ ու լսողութիւն կ'ենթադրեն, իսկապէս քիչ են, եւ անհատական հայրէններու պարագային՝ հազուադէպ: Այս վերջինները երբեք խնդրոյ առարկայ չեն դառնար Մնացականեանի գրչին տակ, ոչ ալ Աբեղեանի: Շնորհալի իր Բան հաւատոյին տուները կը յանգաւորէ նոյն ձայնաւորով, իսկ Ֆրիկ կը յանգաւորէ միայն զոյգ տողերը (ենթադրելով որ ան ալ տունի սկըզբունքով գրած է): Բայց արդեօք միակ 7-րդ վանկին պատահող յանգն ու դադարը բաւարար ազդակնե՞ր են հիմնելու համար տողի յղացքը:

ՏՈՂԻ ՄԻՈՒԹԻՒՆ

Ի՞նչ է բանաստեղծական կամ ոտանաւոր կոչուած տողը: Վանկերու որոշ թի՞ւ մը, որ աւարտի յանգով, թէ վանկային միաւորներու որոշ դասաւորում մը, կամ ռիթմային սխեմայ մը: Վանկերու որոշ թիւ մը բաւական չէ ոտանաւոր տող մը սահմանելու համար, որովհետեւ վանկային միաւորները կամ տողի մը անդամները կրնան ըլլալ տարբեր երկարութեամբ: Այսինքն՝ 15 վանկնոց մեր տողը կրնայ կազմուիլ 5 – 5 – 5 անդամներով կամ 4 – 4 – 4 – 3 եւ կամ ինչպէս Աբեղեան կը գրէ 2 – 3 – 2 / 3 – 2 - 3 անդամներով: Այս վերջինն է հայրէնին իւրայատուկ ռիթմը, ըստ բանասէրին: Տողի վանկերուն թիւը կամ շեշտերուն թիւը, ինչ ալ ըլլայ անոր տեղը 7, 8, 11 թէ 15 վանկերուն վրայ, ինքնին բաւական չէ տողը սահմանելու: Անհրաժեշտ է վանկային միաւորներու դասաւորումին սխեման, ան ալ պայմանաւ որ կրկնուի: Այսինքն՝ 4 – 3, 3 – 4, 2 – 3 – 2, հատածներով 7 վանկանի տողերը տարբեր չափերու ենթակայ են եւ դժուար է որ գործածուին նոյն ատեն, նոյն քերթուածին մէջ, առանց անդաշնութիւն յառաջացնելու: Ուրեմն՝ հայրէնի պարագային աբեղեանական 2 – 3 – 2 հատածները սխեմայ մը կը կազմեն որ կրկնումով կը դառնայ տողին մէկ մասին չափը, անոր սկսուածքը: Նոյնը կրնանք ըսել յաջորդ 8 վանկերուն համար, ինչ ալ ըլլայ ասոնց ռիթմային սխեման: Որով ընդհանուր 7–8 վանկերով կազմուած բառային համադրութիւնը միաւոր կը դառնայ միայն երբ այդ 7–8 վանկերու ռիթմային սխեման կըրկնուի անգամ մը յաջորդ տողով:

Առ հասարակ յանգը կը նկատուի տողի մը աւարտը, անոր միութեան նշանը եւ կրկնուող տարրը: Բայց առանց յանգին իսկ տողը կարելի է, եթէ կայ կըրկնուող ռիթմային սխեմայ: Արդ՝ հայրէնի պարագային մինչեւ 7-րդ վանկի աւարտը մենք ունինք ռիթմային մէկ սխեմայ, իսկ 8-էն մինչեւ 15-րդ վանկը ուրիշ սխեմայ: Երկու սխեմաներուն տարբերութիւնը շեշտուած է վանկերու թիւին տարբերութեամբ –1 վանկ, բայց էական: Ուրեմն՝ 15 վանկերը կը դառնան ռիթմային մէկ միաւոր: Ասոր համար է որ Աբեղեան 15 վանկնոց տողը կը նկատէ տուն մը՝ «ռիթմական մեծ միութիւն» (8): Տունի տեսութիւնը կը հիմնուի չափի մէկութեան վրայ, որ կ'երթայ առաջին վանկէն մինչեւ 15-րդ վանկը:

Աբեղեան կ'ենթադրէ որ 7-րդ վանկէն ետք կայ դադար մը, ինչ որ կը նշանակէ թէ խօսքը ամբողջ է եւ քերականական որոշ ինքնաբաւութիւն մը ունի(9): Ասիկա այսպէս է անշուշտ որոշ թիւով հայրէններու մէջ, ուր 7-էն 8-րդ վանկին անցում չկայ, այսինքն՝ տունին երկու մասերը պարզ նախադասութիւն մըն են կազմեր, քերականական իմաստով: Այսպէս՝ պատահմամբ կ'արտագրեմ (ըստ նոր ժողովածուի տողատումին, փոփոխելով միայն ուղղագրութիւնը).

«Կարօտ կարօտովդ էի,
Հասրաթովդ ի ժուռ կու գայի:
Անկարծ ինձ ի դէմ ելար,
Ես ատոր կուման չունէի...»
(Հ 147):

Ինչպէս կարելի է նշմարել, 7 վանկնոց եւ 8 վանկնոց մասերը առանձին միաւորներ կը թուին, աւելի ճիշդ առանձին պարզ նախադասութիւններ են, մէկէն միւսը շաղկապ չկայ: Այդ երկու մասերը զուգահեռ են իրարու: Բայց նոյն հայրէնի յաջորդ տողերուն մէջ արդէն անոնք կապուած են իրարու.

«Զինչ մէկ մ'ով ծարաւած լինի
'Ի ինքն ի պաղ աղբիւր հանդիպի:
Դնէ զդնչիկն ու խմէ,
Որ սրտին թալուկն անցընի»:

Առաջին երկու մասերը իրարու կապուած են համադաս շաղկապով, ա՛ն ալ կրճատուած ձեւով, իսկ յաջորդ երկուքը՝ ստորադաս շաղկապով: Այդ կապերը կարելի է թոյլ նկատել: Յամենայն դէպս՝ ատոնք կարելի կը դարձնեն միաւորին երկփեղկումը, եթէ ուզենք երկփեղկել:

Նոյնն է պարագան հետեւեալին մէջ.

«Գիշերս ես ի դուրս ելայ,
'Ի ի յերկինքն ի վեր նայեցայ»:

Նման հատումով բազմաթիւ միաւորներ կան (Հ 140–141):

Արդ՝ գոյութիւն ունին հայրէններ, որոնք առաջարկուած տողատումը դըժուար կը դարձնեն: Եւ ատոնք վճռական կերպով մը կարծես կ'անգիտանան դադարը եւ միակտուր կամուրջ մը կը պըրկեն տողի երկու մասերուն միջեւ:

Ինչո՞ւ:

Հիները ընդհանրապէս չեն կիրարկեր տողանց(10), տողէ տող անցում, որ կը խախտէ արտաքնապէս տողի միութիւնը, ջնջելով տողավերջի դադարը: Տողանցը ինքնին յետին դարերու յօրինում մըն է, որուն կիրարկումը խստօրէն սահմանափակուած էր օրինակ ֆրանսական բանաստեղծութեան մէջ, մինչեւ Վիպապաշտներու յայտնուիլը: Հայրէնի մէջ, ասիկա կը նշանակէ որ 15-րդ վանկէն ետք եկող տողը կրկնելով հանդերձ ռիթմային սխեման, դադարով մը բաժնուած է նախորդէն: Արդ՝ եթէ հայրէնի 15 վանկնոց միաւորին առաջին եւ երկրորդ մասերը առանձին տողեր են, անոնց միջեւ տողանցներ կարելի պէտք չէ ըլլան (ասիկա ըստ տեսութեան): Բայց այս կէտը կը հերքուի յաճախ ժողովածուին իսկ բերած տուեալներով: Այսպէս վերոյիշեալ հայրէնէն քանի մը տող անդին կը կարդամ.

«Գնամ ու գընամ կ'ասէր
Իմ մանչուկն, ես աւտալու չ'ի.
Երբ "Բարով մնայ" ասաց,
Ես աւտ--չաւտ մնացի...»

7-էն 8-րդ վանկերուն միջեւ դադար մը կարելի չէ, որովհետեւ կայ շատ սերտ յարաբերութիւն բային ու ենթակային: «Իմ մանչուկն»ը բունի տողանցով մը նետուած է յաջորդ տողին սկիզբը: Եթէ տողը աղճատում չնկատենք, ինչպէս կ'ընեն բանասէրները, ամէն անգամ որ իրենց տեսութեան հակասող տարրի հանդիպին, պէտք է ընդունինք որ եղածը հայրէնի կաղապարին մէջ, տողէ տող անսովոր անցում է: Բայց ասիկա կը դառնայ սովորական երեւոյթ, եթէ միաւորին ամբողջութիւնը պահպանենք, նոյնացընելով տունը տողին հետ(11): Ահա ուրիշ օրինակներ.

«Իմ եարն ի վերեւ գլխուս
Կ'անցըմնցէր, 'ւ ես՝ անհոգ ի քուն.
Գլխարկս այլ ի վեր կալի
Լուկ թռաւ նա նման կաքուուն.
Թեւիկ չահէնի առի,
Լուկ հասայ ի յեզր ծովուն»
(Հ 71):

«Գիշեր ու ցորեկն ի բուն
Դատեցայ, թէ հանեմ ծովուն
Հազար ձկան լող տուի,
Ջելայ հետ եարիս ես ի հուն»:

Կրկին անգամ մեր առջեւ ունինք տողէ տող անցում. «գլխուս / կ'անցըմնցէր» եւ «ի բուն / դատեցայ»: Շեղագիծին տեղ դադար մը անկարելի չէ անշուշտ, միայն թէ արդեօք բռնազբօսիկ հատում մը չի՞ դներ ատիկա, նախադասութեան երկու սերտ անդամներուն միջեւ:

Ֆրիկի հայրէններուն մէջ կան սպառիչ պարագաներ, որ կ'ուզեմ նախ թուել: «Ընդդէմ Ֆալաքին» ոտանաւորին մէջ, կը կարդամ.

Է՝ Զալի, ըզվատին տունըն
Կու ծեփես ոսկով դու բոլոր...
(Հ 844):

Այս միաւորը շահեկան է ոչ միայն անոր համար որ դադար մը կ'ենթադրէ եւ տողանց՝ բային ու սեռի խնդիրին միջեւ, այլ անոր որ 7-րդ վանկին զօրաւոր շեշտը տեղափոխուած է 6-րդին վրայ. «տո՛ւնըն»: Ահա ուրիշ մը:

«Էր չես դու առներ ըղորդ
Դատաստան, է՛ ծուռ դատաւոր.
Ֆալաքս ես ծըռին ընկեր
'Ի ըղորդ ես խիստ նենգաւոր»
(Հ 846):

Տողատումը այստեղ դադար մը կը դնէ եւ իրարմէ կ'անջատէ վերադիր ածականը (ըղորդ) գոյականէն (դատաստան), արտադրելով չափազանց զօրաւոր, գրեթէ արդիական տողանց:

Օրինակներ՝ «Վասն Դալեհի եւ Բըջի» ոտանաւորէն.

Մարդոյն երբ Դալեհն ու բուրջն
Ի Ֆալաքըն չէ ըղորդած,
Թէ շատ, թէ քըչիկ ջանայ
Թ'ըղորդէ՝ Ն'այլ խիստ է ծըռած.
«Բանին զօրդն ու ծուռն, գէշն ու
Աղէկըն ի Զալին է կապած...»
(Հ 848):

Եւ դեռ.

«Թէ ճարտարութեամբ ուտէր
Մարդ ըղհացն՝ զինչ իւրն է տուած»
(Հ 849):
«Շատ մանկտիք հասրաթով գէմ
Կան ներքեւ ի հողին պառկած...»
(Հ 849):
«Աստուած, մի՛ առներ ինձ ըստ
Շատ չար մեղացն, որ է իմ գործած»
(Հ 850):

Օրինակներէս առաջինը գուցէ ամէնէն անսովորն է: Տպուած է «..գէշն ու / Աղէկըն»: Կրկին անգամ ունինք շեշտի տեղափոխում եւ «անթոյլատրելի» դադար երկու յարադիր բառերու միջեւ, շաղկապով միացած(12): Անթոյլատրելի ըսի, անշուշտ նկատի ունենալով աւանդական ոտանաւորը: Տարօրինակութիւնը կը վերնայ անշուշտ, երբ Ֆրիկի տողը կարդանք ինչպէս ան կը գտնուի Տիրայր Արքեպիսկոպոսի հրատարակութեան մէջ.

«Բանին զօրդն ու ծուռն, գէշն ու
աղէկըն ի Զալին է կապած»(13):

Վերջին օրինակիս մէջ «ըստ»ը «շատ չար մեղացն»էն բաժնող դադարն ալ անընդունելի է, եթէ 7 / 8 տողատումը որդեգրենք(14):

Այստեղ հասած կը մնայ հարց տալ թէ վերոյիշեալ «տողանցները» գոյութեան իրաւունք ունի՞ն: Բռնազբօսիկ չե՞ն անոնք, արտադրուած հրատարակիչին կողմէ, որ հոս բացայայտօրէն բնագիրը կը զոհէ ի պաշտպանութիւն իր տեսութեան: Տեղին չէ՞ մտածել, որ բնագիրը կը հետեւի ուրիշ օրէնքի, ճիշդ այն մէկուն որ տեսութիւնը կը միտի հերքել:

Ֆրիկի պարագան անշուշտ շահեկան է անով որ բանաստեղծին խրատներուն մէջ մենք կը հանդիպինք հայրէնի շատ գիտակից կիրարկումի: Ան է որ կը գրէ.

«Շատ մի հայերէն բաներ խորհրդով
դըրախտ ընկեցի,
Յաչկըս աղբերանցն ջուր քաշեցի,
զինչ որ ոռոգեցի,
Զիմ լերդս զինչ ըղհայ կերայ,
Այ եղբարք, ինչուր բուսուցի,
Երկու լոյսն ի մի դարձաւ գիշերին,
ինչուր հասուցի»

Մէկդի դրի Մնացականեանի տողատումը, որ ինչպէս գուշակելի է արտառոց հատումներ կը դնէ «Ջուր / քաշեցի», «դարձաւ / գիշերին» բառակցութիւններուն միջեւ:

Ֆրիկ գիտէ թէ ի՛նչ է հայրէնը, ո՛ւր տողը կ'աւարտի եւ ո՛ւր դադարներ հնարաւոր են: Անոր կիրարկումը ցոյց կու տայ որ «անհատական» կոչուած հայրէնը ունի տողի միութեան շատ որոշ կառուցուածք մը: Հիմնական երկու մասեր կան, 7–8 բաժանումով, միայն թէ այդ երկու մասերուն միջեւ Աբեղեանի նշած դադարը բացարձակ խզողութիւն մը չէ, ինչպէս չէ պարտադիր շեշտը 7-րդ վանկին վրայ: Գուցէ մտածուի, որ Ֆրիկ ինքն իրեն ազատութիւններ կու տայ: Բայց ճիշդ այդ ազատութիւններն են որոնք հայրէնի տողը կը դարձնէ կարելի: Եթէ բանաստեղծը չի վարանիր տողամէջի ենթադրեալ դադարը «անտեսելու», բայց կը պահպանէ տողավերջի դադարը անխախտ կերպով, ասիկա կը նշանակէ պարզապէս որ տողամէջի դադարը երկրորդական դադար մըն է, այսինքն՝ տողի միութիւն հիմնող դադար մը չէ, այլ պարզ հատած մըն է, տողի միւս հատածներուն եթէ ոչ հաւասար գոնէ նմանօրինակ մէջ:

Հայրէնի տողը ո՛չ մէկ տողանցի պէտք ունի, քանի որ 7 եւ 8 վանկնոց մասերը միեւնոյն տողը կը կազմեն: Հարց է թէ ինչո՞ւ տողանցները կը յայտնուին միշտ անզոյգ տողերէն զոյգին անցումներուն վրայ եւ ո՛չ զոյգէն անզոյգին: Ինչո՞ւ օրինակ հայրէն գրողները կամ ըսողները երբեք տողանցներ չեն ըներ երբ կ'անցնին 15-րդ վանկէն յաջորդ 15 վանկերուն, չեն շղթայեր երկու յաջորդական տողերը: Հարցումին պատասխանը յստակ է. Միջնադարեան քերթուածը տողանցի չափազանց հազուադէպ պարագաներ կը ճանչնայ, իսկ հայրէնը՝ երբեք: Նարեկացիի «Վարդավառին» տաղին մէջ, ոչ մէկ տողանցի կը հանդիպինք 15-րդ վանկէն ետք: Տողանցի այս բացակայութիւնը ինքնին նշանակալից է արդեօք:

Ինծի համար հայրէնի տողը կազմուած է 15 վանկերէ, 7–8 հիմնական մասերով, ասոնց ներքին կառուցուածքը կրնայ ըլլալ այլազան: Սովորութեամբ է որ չենք գայթակղիր երբ հրատարակիչները Նարեկեան տաղը կը տողատեն սապէս.

«Գոհար վարդն վառ արեալ
Ի վեհից վարսից արփենից.
Ի վեր ի վերայ վարսից
Ծաւալէր ծաղիկ ծովային.
Ի համատարած ծովէն
Պղպջէր գոյնըն այն ծաղկին...»

Երբ պէտք էր կարդալ

«Գոհար վարդն վառ արեալ ի վեհից վարսից արփենից. / Ի վեր ի վերայ վարսից ծաւալէր ծաղիկ ծովային. Ի համատարած ծովէն՝ պղպջէր գոյնըն այն ծաղկին...»:

Անկասկած անկարելի է 15 վանկերը կարդալ առանց տողը հատելու տեղ մը (հայերէնի տաղաչափութեան մէջ նոյն իսկ հնգավանկ անդամները յաճախ կը հատուին, ալ ո՞ւր մնաց եօթնավանկը): Սակայն այդ պզտիկ հատածը չարտօներ որ տողը կտրենք երկուքի, միաւորէն հանելու համար երկու տողեր: Չեմ դանդաղիր առ այժմ արդիւնքին վրայ, քանի որ յիշած տաղս իր լայն տողերով ու «շղթայող» տողամասերով դանդաղ ընթացք մը ունի, մինչդեռ 7/8 հատումով կը դառնայ, արագ, թերեւս աշխոյժ, բայց ծաւալէ զուրկ «երգ» մը:

ՌԻԹՄԸ

Զարմանալի է թէ ինչպէս բանաստեղծական տողին վրայ աշխատած միտք մը, ինչպէս էր Աբեղեան, որուն տաղաչափական տեսութիւնը հիմը կը կազմէ միջնադարեան ոտանաւոր գրողներու փաղանգին, չէ նկատած որ ոտանաւոր տողը պարապ կաղապար մը չէ, որ կը բաւէ լեցնել վանկերու որոշ թիւով մը եւ շեշտերու դասակարգումով մը եւ մեր... բական գրութեամբ: Աբեղեանի տեսութիւնը բանաստեղծական տողը կը վերածէ կայական (statique) ամբողջի մը,

ՀԱՐՑԱԶՐՈՅՑ՝ ԲԵՄԱԴԻՐ ՎԱՀԷ ՇԱՀՎԵՐԴԵԱՆԻ ՀԵՏ

Վահէ Շահվերդեան. -- Վանաձորի թատրոնի տնօրէն եւ բեմադիր: 1994-ին Սթրազպուրկի Ազգային Թատրոնի կողմէ հրաւիրուած էր ներկայացնելու Չեխովի «Երեք Քոյրերը» (տե՛ս. «Յառաջ», 1994 Նոյ. 1 եւ 30): Նոյն բեմադրութիւնը, Ֆրանսայի տարբեր քաղաքներու մէջ շրջապտոյտի ելած էր, 1996-ի Մարտ եւ Ապրիլ ամիսներուն: Այս առթիւ Արբի Յովհաննիսեան եւ Ժիրայր Զոլաքեան հարցազրոյց մը կատարած են հայրենի բեմադիրին հետ, որ վերջերս նշանակուեցաւ Երեւանի Սունդուկեան Պետական Թատրոնի տնօրէն:

***

ՀԱՐՑՈՒՄ -- ԺԻՐԱՅՐ ԶՈԼԱՔԵԱՆ.-- Ի՞նչպէս կ'արժեւորէք Հայաստանի ներկայի մշակութային ու թատերական կեանքը:

ՊԱՏԱՍԽԱՆ -- ՎԱՀԷ ՇԱՀՎԵՐԴԵԱՆ.--

Ընդհանրապէս մշակութային կեանքում, վերջին երկու տարիներում յատկապէս, աշխուժութիւն կայ, եւ դա աւելի շատ վերաբերում է գեղանկարչութեան: Ցաւօք սրտի նոյնը չեմ կարող ասել թատրոնի եւ յատկապէս սինեմայի, կինոյի վերաբերեալ, որովհետեւ կինոն գտնւում է ծայր աստիճան վատ վիճակում, որովհետեւ չկայ առայժմ համապատասխան ֆինանսաւորում եւ եթէ կայ ապա դա շատ չնչին է եւ քիչ է:

Ինչ վերաբերում է թատրոնին, թատերական կեանքին, բարդ է վիճակը. ասեմ ինչո՛ւ, որովհետեւ այդպէս ընդունուած է նաեւ ժողովրդի մէջ, ընդհանրապէս բոլորիս մօտ, որ երբ չի գործում, ինչպէս մենք ենք անուանում՝ մայր թատրոնը, թւում է թէ չկայ թատերական կեանք: Ինչպէս գիտէք մեր մայր թատրոնը, խօսքը Երեւանի Սունդուկեանի մասին է, բացարձակապէս չի գործել կամ շատ վատ է գործել: Սակայն, եւ ուզում եմ ասել, որ վերջին տարիներին չնայած ծանր պայմաններին, որովհետեւ ի վերջոյ ներկայացումը դա նշանակում է, որ եթէ ոչինչ չլինի նախ եւ առաջ լոյս, առանց էներկիայի հնարաւոր չէ, բայց վերջին տարիների ընթացքում թատրոնները ապահովուեցին համապատասխան կեներատորներով որ ապահովում է լոյսը: Ճիշդ է, դա շատ թանկ է նստում, բայց այնուամենայնիւ, լոյսը ապահովւում է թատրոններում, ներկայացումներ են տեղի ունենում:

Միւս կարեւոր բանը ըստ իս մեր անկախութիւնը ձեռք բերելուց յետոյ, ըստեղծուեցին բազմաթիւ փոքր թատրոններ, անշուշտ ոչ բոլոր այդ թատրոններն են որ կենսունակ էին եւ կարող էին դիմանալ. բայց ստեղծուեց մրցակցութիւն և այդ թատրոններից շատերը ստեղծուեցին, փակուեցան: Մէկօրեայ թատրոն, մէկամսեայ թատրոն եղաւ, բայց դա աշխուժութիւն մտցրեց: Բացի դրանից, դրանցից մի քանիսը դարձան գործող թատրոններ: Կան թատրոններ որոնք սթափիլ աշխատանք են վարել, անկախ՝ պայմաններից: Ես կարող եմ յիշել հէնց մեր թատրոնը, Վանաձորի Աբէլեանի անուան թատրոնը, որ երկրաշարժից յետոյ՝ ընդամէնը Դեկտեմբեր 7-ից Յունուար 16--20-ը չգործեց: Մեր շէնքը վթարային էր երկրաշարժից յետոյ, հնարաւոր չէր աշխատել եւ մենք ամբողջ խմբով, որովհետեւ յատկապէս այդ ծանր պայմաններում, անհնար էր որ մենք մէկս միւսից կորցնէինք եւ մենք համախմբուեցինք եւ գնացինք Էջմիածին որտեղ մեզ տրամադրեցին Կուլտուրայի ակումբը, մշակոյթի պալատ և մենք այդտեղ աշխատեցինք, փորձեր արեցինք՝ այսինքն դրա նպատակը այն էր որ միասին լինենք եւ զարմանալիօրէն նոյնիսկ այդ ծանր պայմաններում, ստեղծուեցին նոր ներկայացումներ: Մենք սկսեցինք մեծ թուրնէներ անել, Մարտ ամսին, 89 թուին եւ վերադարձանք Վանաձոր վեց ամիս յետոյ եւ արդէն կարծես թէ կորաւ մեր մէջ այդ վախը, վանեցինք մեզնից այդ վախի զգացումը: Ի՞նչպէս կարելի է վթարային շէնք մտնել, մտանք շէնքը եւ մինչեւ այսօր այնտեղ աշխատում ենք, շէնքը վթարային է իրօք, չի վերանորոգուել, որովհետեւ դրա հնարաւորութիւններն ու պայմանները չկան. բայց մենք այդտեղ աշխատում ենք: Աստուած մեզ բարի աչքով է նայում եւ ոչինչ տեղի չի ունենում:

Հայ թատրոնի վերաբերեալ ես կարող եմ ասել այն իսկական պատճառները. գիտէք, առաջ երբ կարծես թէ արդելակներ կային, պիէսներ էին գրում, այնուամենայնիւ դրամատուրգիա կար, այլ հարց է, դա լաւ էր, վատ էր, միջին մակարդակ էր. անշուշտ գրածների մէջ կային նաեւ ուշադրութեան արժանի գործեր: Զարմանալիօրէն այս վերջին տարիներին, երբ բոլոր արդելակները վերացել են, պիէսներ չեն գրւում: Ամենացաւոտ պրոբլէմը, այսօր, մեր ազգային թատրոնի համար, դա ազգային ժամանակակից դրամատուրգիայի բացակայութիւնն է: Սա ըստ իս ամենակարեւորագոյն պրոբլեմն է, որի մասին պէտք է մտածել, եւ մտածելը պէտք է լինի երկուստեք, որովհետեւ միայն այս կամ այն գրող կամ դրամատուրգը նստի գրի դրանով հարցը չի լուծուի, որովհետեւ, երբ պատմութիւնից, թէկուզեւ հէնց իմ փորձից, փորձը ցոյց է տալիս, որ եթէ դրամատուրգը եւ թատրոնը սերտ յարաբերութեան մէջ են, աշխատանքային ըստեղծագործական, դա անշուշտ տալիս է լաւագոյն արդիւնքը եւ բացի դրանից՝ կարծես թէ դա մարդուն ոգեւորում, կարծես թէ նա հաւատ է ձեռք բերում, որ իր գրածը կը բեմադրուի, թղթի վրայ չի մնայ, որովհետեւ մէկ դրեց, երկու դրեց, երեք դրեց, չի բեմադրւում. մարդ կորցնում է իր հաւատը:

ՀԱՐՑՈՒՄ -- ԱՐԲԻ ՅՈՎՀԱՆՆԻՍԵԱՆ.-- Ի՞նչն է պատճառը, որ Վարդան Աճէմեանը Սունդուկեանի «Ամուսիններ»ի բեմադրութիւնը յանձնեց ձեզ: Այդ ընտրութիւնը ի՞նչպէս տեղի ունեցաւ:

Պ. -- Դա շատ հետաքրքիր է: ...Ես սովորել եմ Ռաֆայէլ Զրբաշեանի դասարանում, արուեստանոցում: Բայց նաեւ շատ բան եմ ստացել Վարդան Աճէմեանից: Ես չեմ եղել Վ. Աճէմեանի ուսանողը սովորելու տարիներին, բայց յետոյ երբ աւարտեցի եւ Աճէմեան ինձ տարաւ Սունդուկեանի թատրոնը եւ այնտեղ կատարեցի իմ առաջին բեմադրութիւնը, այդ ընթացքում ես շատ շատ բան սովորեցի նրանից: ...Գիտէք ինչ, երբ 20 տարիների փորձ ունեցողի հայեացքով եմ նայում անցեալը, տեսնում եմ որ բաւարարուել միայն այն գիտելիքներով որ Ինստիտուտն էր տալիս դա բաւարար չէ, որովհետեւ դերասանի աշխատանքը եւ ստեղծագործողի աշխատանքը դա ամէնօրեայ աշխատանք է, ամէն օր պէտք է աշխատի եւ իր ձայնի եւ իր մարմնի և ընդհանրապէս իր աշխարհահայեացքի և ամէն ինչի վրայ...: Երբ ես գնացի թատրոն, պարզ է, աւարտելուց յետոյ, այդ շրջանում, ինչպէս բոլոր երիտասարդները, տարուած էի այսպէս մեծ մեծ անուններով, հեղինակներով: Ես յիշում եմ Վարդան Նիկիտիչը ինձ հարցրեց թէ ի՞նչ եմ ուզում բեմադրել: Ես թուարկեցի Իպսէն, Սարթր, Շէքսփիր, Տոլստոյ, Չեխով: Այս գործերից որեւէ մէկը: Շատ լաւ յիշում եմ, որ Աճէմեանը այսպէս երկար նայեց ինձ, յետոյ դարակից հանեց մի թղթապանակ եւ ասեց տար եւ կարդա: Ես էլ կարծեցի թէ այդ թուարկած պիէսներից որեւէ մէկն է եւ ասում եմ «սա ո՞ր մէկն է»: Ասեց՝ «դա այն է որ դու երբեք չէիր ասի: Դա՝ Սունդուկեանի "Ամուսիններ" պիէսն է»: Ես ոչ միայն յուսահատուեցի, այլ՝ գտնւում էի ծայր աստիճան ողբերգական կացութեան մէջ:

Դուրս եկայ Աճէմեանի մօտից: Գիտէք ինչ՝ այդ տարիներին, ցաւօք սրտի եղել է այդ կարծիքը, որ Աճէմեանը ճնշել է երիտասարդներին, Աճէմեանը ճանապարհ չի տուել: Եւ ես էլ այդ պահին ասի «ահա խնդրեմ, ինձ հետ նոյնը. դիտաւորեալ այս պիէսը տուեց, որ ես չեմ սիրում, չեմ կարող. սա հերթական կործանումն է»: Տարայ պիէսը, կարդացի անշուշտ եւ շատ ողբերգական բանով եկայ, ասեցի. «Վարդան Նիկիտիչ, ես չեմ կարող սա բեմադրել. կամ՝ ինչո՞ւ սա բեմադրենք: Ո՞ւմ է պէտք այսօր այս "Ամուսիններ"ը. հանդիսատեսին ինչո՞վ պէտք է հետաքրքրի»: Նա ինձ այսպիսի բան ասեց՝ «ո՞ւմ է պէտք, թէ ում չի պէտք, դա քո պրոբլեմը չի, բայց որ դու յետոյ կը համոզուես. դու շատ բան կը սովորես այս պիէսը բեմադրելով: Դրանում չեմ կասկածում եւ դրա համար դու սա պէտք է բեմադրես», անշուշտ իր ղեկավարութեամբ:

Ես սկսեցի փորձերը: Սեղանի շուրջ այդ ընթերցումները ես արեցի բացարձակապէս ինքնուրոյն: Բախտը ինձ ժպտաց թատրոնի լաւագոյն դերասանները զբաղուած էին. Մետաքսեայ Սիմոնեան, Բարգէն Ներսիսեան, Գեղամ Յարութիւնեան, Լիւսիա Յովհաննիսեան: Այն դերասանները, ովքեր, ցաւօք սրտի այսօր չկան եւ մեր դերասանախումբը այսօր շատ աղքատ է այդ թատրոնում: Գիտէք ինչ, անցաւ առաջին շրջանը. երբ անցանք արդէն բեմական փորձերին, Վարդան Նիկիտիչը սկսեց գալ փորձերին, մի քանի փորձ անց, նա ասեց՝ «նստիր, նայիր». ի՞նչ է ինք անում: Ես նստեցի, սկսեցի նայել: Հաւատացնում եմ ձեզ, էլի անցաւ ժամանակահատուած, անցան մի քանի տարի եւ նոր ես հասկացայ որ այն ժամանակ ես շատ բան եմ ձեռք բերել: Այսինքն՝ ձեռքբերման գիտակցութիւնը եկաւ յետոյ եւ եկաւ այն ժամանակ, երբ ես Վանաձորի թատրոնում էի: Դա մի թատրոն էր որ գտնւում էր ծայր աստիճան վատ վիճակում: Աստիճանաբար ●►

տարբերութիւնը այնքան ալ մեծ չէ. հիներու բերնին մէջ հայրէնը կը բողբոջէր, երանգ ու բառ կը փոխէր, նորերու մամուլին տակ՝ հայրէնը չափ ու տեսք կը փոխէ, եւ մելան կը հոտի:

ԳՐԻԳՈՐ ՊԼՏԵԱՆ

(1) Փարիզ, 1902:

(2) Հին գուսանական ժողովրդական երգեր աշխատութեամբ (1931) տե՛ս. *Երկեր* Բ. հատոր Երեւան, 1967:

(3) Փարիզ, 1926:

(4) Փարիզ, 1940:

(5) Պատմաբանասիրական հանդէս, 1958, թիւ 2, էջ 234--256:

(6) Մատենադարան, աշխատասիրութեամբ Ա. Մնացականեանի, Երեւան, 1995, 1096 էջ: Աշխատութիւնը տպուած ըլլալով յետ մահու, զայն աւարտին բերած է Ա. Քէօշկերեան, ստուգելով բնագիրներն ու աղբիւրները, վերանայելով ամբողջ ձեռագիրը:

Անկարելի է չանդրադառնալ ուղղագրական այն աղէտին, որուն տեսանելի պատկերը կը կազմեն գիրքին խորագիրն ու ներածութեան էջերը: Յայտնի չէ թէ Մնացականեան հայրէ՞ն կը գրէ թէ հայրեն, պարզելով նոր ուղղագրութեան փառաւոր անհեթեթութիւնը: Ես է որ որդեգրած եմ այս յօդուածին մէջ հայրէն ձեւը:

(7) Աբեղեանի ամբողջ տաղաչափական տեսութիւնը, իր Տաղաչափութեան նուիրուած հատորին մէջ, հիմնուած է սոսկ տողերու նկատառումին եւ երբեք ամբողջ քերթուածներու վրայ:

(8) Երկեր, Բ, էջ 35:

(9) Աբեղեանի մօտ քերականականի նըկատառումը չափազանց կարեւոր դեր կը կատարէ, քանի որ քանաստեղծին համար ոտանաւոր տող եւ քերականական միաւոր կը գտնուին իրարու համապատասխան դրութիւններու մէջ:

(10) Enjambement եւ rejet, ասոնք նոյն բաները չեն անշուշտ, առաջինը քանի մը բառէ մինչեւ նախադասութիւն կ'երկարի, մինչ երկրորդը միակ բառ մըն է:

(11) Ըսի վերը որ Աբեղեան կը յղուի նարեկացիի ԻԶ բանին, ուր «տունի» մասին կը խօսի Գրիգոր, «ի» յանգով գրելէ առաջ: Արդ՝ անկարեւոր չէ յիշատակել որ այդ «տունը» Աբեղեանէ եւ Մնացականեանէ զատ նկատուած է պարզապէս տող: Այդպէս կը հասկնան *Մատեան Ողբերգութեան* հրատարակութեան ծանօթագրողները, Երեւան, 1985, էջ 1016:

(12) Աբեղեան, որ տողանցի հարցին կը նուիրէ երկար պարբերութիւն մը, կը գրէ. «Նոյնպէս կարելի չէ անջատել նաեւ *ու* շաղկապով յարադրուած բառերը, որոնք սովորաբար, մանաւանդ երբ կարճ են, սերտ կապով միանալով կազմում են մի բառական բարդ ոտք...» (Երկեր, Ե, Տաղաչափութիւն, Երեւան, 1971, էջ 128):

(13) Ֆրիկ Դիւան, Նիւ-Եորք, 1952, էջ 385:

(14) Այդ տողին մէջ ակնյայտ աւելորդ վանկ մը կայ, Տիրան Արքեպիսկոպոսի ալ հրատարակութեան մէջ, էջ 388: Տողատակի տրուած այլընթերցումներուն մէջ միակ տաղաչափական իմաստով գոհացուցիչը սա է. «Աստուած, մի՛ առներ ի յիմ շատ մեղացս, որ յիմմէ գործած»:

փոխուեց: Հանդիսատեսը սկսեց գալ եւ գիտէք ինչ, դա իր հերթին ստեղծեց իր դրամատուրգիան. այսինքն, նոյն քաղաքի բազմաթիւ շնորհալի գրողներ սկսեցին գրել պիէսներ, բերել ինձ մօտ: Ես բազմաթիւ այդ պիէսներից կարդում էի, կարդում էի եւ սկսեցի բեմադրել այդ պիէսները եւ երբ նրանց ոչ կատարեալ գործերի վրայ ես սկսեցի աշխատել՝ տեսնում էի որ ստացւում էր: Դրամատուրգիան իր վերջնական կէտին էր հասնում փորձերի ընթացքում: Էջը նորից գրւում էր, նորից բառը փոխւում էր, համատեղ աշխատանք էր: Յետոյ ես մտածում էի թէ ոնց է որ ես կարողանում եմ սա անել: Յետոյ, ես հասկացայ, գիտակցեցի որ սա գալիս է այն օրերից, այն փորձերից, երբ ես նստում էի Աճէմեանի կողքին եւ նա աշխատում էր «Ամուսիններ»ի վրայ: Մի պիէս, ինչպէս գիտէք, Սունդուկեանի ամենաթոյլ գործերից մէկն է, համեմատած նրա «Պէպօ»-յի, «Քանդած օճախ»ի եւլն.: Ես կարողացայ Աճէմեանի փորձերի ընթացքում սովորել թէ ինչպէս կարելի է ոչ կատարեալ դրամատուրգիական գործի վրայ աշխատել եւ օգնել դրամատուրգին, ստանալու համար այն ինչ պէտք է:

Երկրորդը՝ Աճէմեանի փորձերը անկրկնելի էին նաեւ դերասանի հետ տարուող աշխատանքի առումով: Նա սովորութիւն ունէր ոչ միայն բառերով բացատրելու խնդիրը, այլ նաեւ՝ ցոյց տալու: Կերպարների վրայ աշխատելը, սա նոյնպէս շատ բան է տուել Աճէմեանի դպրոցը, այնպէս որ երեւի թէ այս բոլորը գալիս է այդտեղից եւ անշուշտ այն հնարաւորութիւններից որ մեզնից շատերը ունէին, յատկապէս՝ այն ժամանակ, աւելի քան հիմա առընչուելու Մոսկուայի լաւագոյն թատրոնների հետ եւ լաւագոյն ներկայացումների: Դուք լաւ գիտէք որ 60-ական, յատկապէս 70-ական թուականները Մոսկուայում զարգացում էր ապրում թատերարուեստը. Լիուբիմովի թատրոնը, Մարկ Զախարովի թատրոնը ՄԽԱԹ-ի (Մոսկուայի Գեղարուեստական Թատրոն) որոշ ներկայացումները: Մի խօսքով սա է եղել մեր դպրոցը, մենք այդտեղից ենք վերցրել:

Հարցում — Ա. Յ. — Բնական է, որ դրսից ստացուած տպաւորութիւնները ազդեցիկ դեր կատարեն: Բայց այսօր, երբ ազատ, անկախ ազգային թատրոնի հարց կայ, եթէ յետադարձ հայեացքով դիտելու լինենք խնդիրը, կարո՞ղ էք բնորոշել թէ ձեր յիշած Մոսկուայի թատրոնները, ի՞նչ գծով են օգնել հայ թատրոնին իր նկարագիրը գտնելու հարցում եւ ի՞նչ չափով են խանգարել:

Պ. — Ռուսական թատրոնի բարի ազդեցութիւնը եղել է անսամբլային թատրոն ստեղծելու մէջ, որովհետեւ պատմութիւնից մեզ յայտնի է որ հայ թատրոնը աչքի է ընկել իր անհատականութիւններով, իր մեծութիւններով, սկսած Ադամեանի ժամանակաշրջանից, բայց կուռ անսամբլային ներկայացում որի հիմքերը անշուշտ դրուեց Քալանթարի օրօք Բուրջալեանի ժամանակի...

Ա. Յ. — Սեւումեա՞նի:

Վ. Շ. — Այո, Սեւումեանի, յետոյ նոր եկան միւսները եւ դրանց յաջորդները: Անշուշտ սա գալիս է ռուսական շքոլայից: Նրանք էլ ՄԽԱԹ-ի սկզբունքներն են: 20-ական թուականներին յատկապէս նրանք բոլորը անցել են Մոսկովեան դպրոցով եւ անշուշտ նաեւ այստեղ չեմ կարող ասել թէ դա միայն ռուսական է թէ ոչ, բայց կարեւոր դեր են ունեցել Վախթանգովի սկզբունքները, Մէյերհոլդի սկզբունքները: Այս բոլորը եկան հայ թատրոն: Ինչ վերաբերում է բացասական ազդեցութեանը, ըստ իս դա մի բան է որ բոլոր նախկին սովետական հանրապետութիւններին արդէն յատուկ էր, բոլորի վրայ եկաւ այդ կնիքը, դա հետեւեալն է. մի դէմք ունենալը. աստիճանաբար թատրոնները կորցրին իրենց ինքնուրոյնութիւնը եւ դէմքը: Յատկապէս՝ ազգային դէմքը, որովհետեւ բեմադրւում էին պարտադրուած պիէսներ: Օրինակ՝ կային պիէսներ որոնք խաղում էին եւ Վրաստանը եւ Թուրքմէնստանը եւ Ուզբեկստանը եւ Ուկրանիան եւ Հայաստանը, պարտադիր խաղում էին: Խաղացանկը դարձել էր միօրինակ, միանման:

Երկրորդը՝ ժամանակակից դրամատուրգիան, ոչ թէ ազգային այլ համաշխարհային, շա՜տ դժուարութեամբ էր մուտք գործում հայ թատրոն: Կամ գրեթէ մուտք չէր գործում: Մենք ի սպառ չունէինք ինֆորմացիա: Մեր ինֆորմացիան սահմանափակւում էր միայն Մոսկուայով: Իսկ դա նոյնպէս հիմնականում ռուսականն էր: Սա եւս իր բացասական ազդեցութիւնն էր թողնում:

Հարցում — Ժ. Զ. — Ռուսական դպրոցի ազդեցութիւնը միայն սովետական Միութեան մէջ չէ որ իշխող է, արտասահմանի մէջ ալ շատ մը տեղեր իր խորին դրոշմը ձգած է, զանազան հոսանքներ ստեղծած, հեղինակութիւններ մէջտեղ բերած, որոնք իրենց կարգին դպրոցներ ու ինքնուրոյն ուղիներ հաստատած են: Ասոնց մէջ կան հայ դէմքեր ալ: Հիմա երբ ազգային թատրոնի մասին է խօսքը, ի՞նչ է Հայաստանի պատկան մարմիններու դիրքը անոնց նկատմամբ: Ի՞նչպէս կրնայ հայ թատրոնը ընկալել անոնց մշակութային ժառանգութիւնը:

Պ. — Կարծէք թէ հիմա, աւելի քան երբեք, այդ թատրոնը ըլլայ մայր թատրոն: Պէտք է լինի թատրոն ոչ թէ միայն Հայաստանի, այլ նաեւ Սփիւռքի համար: Ես յամենայն դէպս ունեմ այդ ծրագիրը եւ այդ ցանկութիւնը, որպէսզի Հայաստանից դուրս, տարբեր երկրներում բնակուող մեր հայ արուեստագէտները չափից դուրս սերտ կապի մէջ լինեն մայր բեմի հետ. այսինքն՝ նրանք կարող են հրաւիրուել իրենց խմբով: Հիմա կայ այդ հնարաւորութիւնը, որովհետեւ թատրոն լինելու է պետական յատուկ հովանաւորութեան տակ, նաեւ՝ ֆինանսական առումով: Հետեւաբար հնարաւորութիւն կը ստեղծուի այդ հրաւէրները անելու: Ենթադրենք, եթէ այս կամ այն բեմադիրը որ ապրում է ոչ Հայաստանում, ներկայացնում է իր պրոյեկտը, մենք դրա հնարաւորութիւնը պէտք է տանք և թերթերում պէտք է այդ ծրագիրը տպուի եւ այդ մասին իմացուի...

Ժ. Զ. — Ներողութիւն, աւելի յստակացնելու համար, ոչ թէ հիմա ապրող բեմադիրներու համար էր խօսքս, անոնցմէ անկախ, օրինակի համար՝ Փիթօյէֆի կամ Մամուլեանի նմաններուն, որոնք Թիֆլիսի մէջ անցեալ դարու վերջը, այս դարու սկիզբը, ուղղակի ռուսական դպրոցի ազդեցութեան ենթակայ էին, ու Եւրոպա հաստատուելով, միջազգային բեմի վրայ ստեղծագործեցին ու թողուցին իրենց ուրոյն կնիքը:

Պ. — Իմ կարծիքով միակ ամենայստակ եւ կոնկրետ ճանապարհը այն է որ այդ մարդկանց ստեղծածին ժառանգութեան մենք հաղորդակից լինենք: Օրինակ հիմա որ ես նայեցի Փիթօյէֆի ցուցահանդէսը, եթէ ստեղծուի հնարաւորութիւն այդ ամէնը Հայաստանում ցուցադրուի, դա հրաշալի բան կը լինի: Պէտք է մտածել նաեւ այս ուղղութեամբ, որովհետեւ ես որ թւում է թէ ինչ-ինչ բաներ գիտեմ, յամենայնդէպս այսօր բաներ իմացայ որոնց մասին չգիտէի, եւ ինձ նման շատերը: Ուստի պէտք է ճանապարհները գտնել որպէսզի այնտեղ եւս ցուցադրուի այս ամէնը, մատուցուի:

Հ — Ժ. Զ. — Ներկայիս Հայաստանի թատրոնի համակարգը, ցանցը որ կայ, յարմար ու բաւարա՞ր է որպէսզի վերստին մշակութային կեանքը զարթնի:

Պ. — Ոչ: Յարմար չէ: Ներկայումս մեզ տրուած է հնարաւորութիւն ինքներս ստեղծելու մեր թատրոնի կառուցուածքը, ծրագիրը նշենք, ինքներս մեր պրոբլեմները մեր առաջ դնենք եւ ճանապարհները գտնենք դրանք լուծելու համար: Այն ծրագիրը, այն պրոյեկտները որոնցով աշխատում էինք նախկինում, դա բոլորովին յարմար չէ եւ դա կորցրել է իր ուժը եւ փառք Աստծոյ որ դեռ ընթացքի մէջ է այս ամէնը, մենք հիմա աշխատում ենք նոր կառուցուածք ստեղծելու, նոր թատրոն, թատրոնի կանոնադրութիւն, օրէնք ստեղծելու վրայ: Ի դէպ նաեւ այդ թատրոնի օրէնքը պէտք է մտնի Պառլամենտ եւ հաստատուի այնտեղ:

Հ — Ժ. Զ. — Հայաստանի մէջ ներկայիս տեղի կ'ունենան տնտեսական գետնի վրայ սեփականաշնորհման ծրագիրներ, արդեօք թատրոնի մարզին մէջ ալ սեփականաշնորհման ծրագիրներ գոյութիւն ունի՞ն:

Պ. — Սեփականաշնորհման պրոցեսը գնում է Հայաստանում բայց ոչ արուեստի օճախների. յատկապէս թատրոնի վերաբերեալ դեռ ոչինչ չկայ: Ես կարծում եմ, որ թատրոնների սեփականաշնորհման հարց դնել, հիմա շատ շուտ է, դա հնարաւոր չէ իրագործել, որովհետեւ հակառակ դէպքում կարող է, ցաւօք սրտի, պատահել այնպէս որ այդ թատրոնը սեփականաշնորհի այնպիսի մի անձ, որը շատ դրամ ունի, բայց բացարձակապէս արուեստագէտ չէ եւ հեռու է արուեստից եւ մենք կարող ենք մէկ այլ ծայրայեղ վիճակի մէջ ընկնել: Այդ պրոցեսը դեռ չկայ Հայաստանում եւ չգիտեմ կը լինի՞ թէ ոչ: Թատրոններ առայժմ գտնւում են պետական հովանաւորութեան տակ, բայց, մի բան յստակ է որ ուրեմն մի քանի թատրոններ կը մնան պետական, կառավարական հովանաւորութեամբ, միւսները կը դառնան մունիցիպալ:

Հ — Ա. Յ. — Իսկ ինչ վերաբերում է հեղինակային իրաւունքներին, մի բան որ արդէն գիտենք թէ ինչո՞ւ Հայաստանում գոյութիւն չէ ունեցել նախապէս... ոչ միայն Հայաստանում, այլ նաեւ՝ Սփիւռքում. հայ հեղինակը ընդհանրապէս, ինչպէս նաեւ՝ միջազգային հեղինակը հայկական բեմի վրայ պաշտպանուած չէ եղել որեւէ օրէնքով: Վերջապէս սրանք ստեղծագործական ակումբների հետ կապ ունեցող հարցեր են: Հայաստանում ի՞նչ միջոցներ են կիրառւում, որպէսզի հեղինակները միջազգային օրէնքների համաձայն հովանաւորուեն ու պաշտպանուեն: Հարցիս մէջ ներառեալ է նաեւ բեմադիրների, դերասանների եւ այլ արուեստագէտների ստեղծագործական իրաւունքների պաշտպանութիւնը:

Պ. — Ափսոս, ես ինձ հետ չբերեցի այդ օրէնքի նախագիծը, որովհետեւ վերջերս, մեր Պառլամենտը ընդունեց հեղինակային իրաւունքների մասին օրէնքը, առաջին ընթերցմամբ, ինչպէս մեր մօտ դա անուանւում է, որտեղ յստակ արդէն նշուած է բազմաթիւ կէտերով եւ հեղինակների մասին եւ դերասանների եւ նկարիչների եւ ընդհանրապէս արուեստով զբաղուող բոլոր հեղինակների մասին ովքեր ստեղծում են: Ափսոս մօտս չէ այդ նախագիծը, կարող էի նաեւ ձեզի ծանօթացնել, հնարաւոր էր ինչ որ առաջարկներ լինէր, որովհետեւ Պառլամենտը մեծ սիրով լսում է մեր առաջարկները եւ առաջին ընթերցումից յետոյ, շատ բաներ դրուած է հիմա վերանայման, որպէսզի աւելի կատարեալ լինի:

Հ — Ժ. Զ. — Իսկ ի՞նչ են ձեր ծրագիրները, նկատի ունենալով որ ներկայիս Սունդուկեանի ղեկավար նշանակուած էք:

Պ. — Մեզ մօտ հիմա, ազգային թատրոններում՝ Օփերան եւ Սունդուկեանը, մտցուած է, այսպէս անուանուած՝ տնօրինական համակարգ, այսինքն ղեկավարը՝ դա տնօրէնն է որ ունի ընդլայնուած իրաւունքներ: Նա պատասխանատու է գեղարուեստական ծրագրի, ստեղծագործական պրոցեսի ու բնականաբար միւս ֆինանսական արտադրական հարցերին: Ներկայումս այս լուծարումից յետոյ պէտք է սկսուի ստեղծագործական պրոցեսը, դրան զուգընթաց արդէն վերսկսուած է թատրոնի վերանորոգման աշխատանքները, որովհետեւ թատրոնը գտնւում է ծայր աստիճան վթարային վիճակում. շէնքի մասին է խօսքը. տեխնիկական հնարաւորութիւնների ընդլայնում, որովհետեւ շատ հնացած է արդէն թատրոնի բեմական սարքաւորումները եւ ապարատուրան: Մի խօսքով ծրագրւում է այսպէս, որ եթէ այս աշխատանքները ընթանան լաւ եւ ժամանակին, Սեպտեմբերի վերջին արդէն հնարաւոր կը լինի բացել դռները եւ ներկայացումներ խաղալ:

Ցաւօք սրտի, ռեպերտուարը պէտք է նոյնպէս լինի բոլորովին նոր, որովհետեւ հիմա մենք չունենք խաղացանկ որ հնարաւոր լինի խաղալ: Արդէն մտածում ենք այն խաղացանկի վերաբերեալ որը պէտք է լինի առաջին թատերաշրջանում: Լուրջ աշխատանք է տարւում խումբը ձեւաւորելու վերաբերեալ, դերասանական խումբը: Որովհետեւ, այստեղ եւս, շատ կարեւոր պրոբլեմներ կան: Անշուշտ, խմբի դրութիւնը պայմանաւորուած կը լինի այն խաղացանկով, որը մօտակայ ժամանակահատուածում պէտք է լինի: Ցանկութիւնը այն է որ անշուշտ բեմադրուեն՝ նախ ասեմ որ երկու բեմ ունենք, մեծ եւ փոքր, այդ փոքր բեմը պէտք է հիմնականում ծառայի, նոր դրամատուրգիա ստեղծելու, նոր հեղինակներ բացայայտելու հարցին, եւ նոր ստեղծագործական ուժեր բացայայտելու, այսինքն՝ լաբորատոր թեքում կ'ունենայ: Փոքր բեմը կ'ունենայ իր խաղացանկը որոշակի, մեծ բեմը՝ իր խաղացանկը:

Ինչ վերաբերում է կոնկրետ այն պիէսներին որ պէտք է բեմադրուեն, քանի որ վերջնական հաստատ չէ, ես չեմ կարող որոշ բան ասել:

Հ — Ժ. Զ. — Դերասաններու պատրաստութեան ու կազմաւորման համար ի՞նչ են նախաձեռնութիւնները:

Պ. — Հայ թատրոնը հիմնականում սնւում է թատերական արուեստի ինստիտուտի շրջանաւարտներով, կադրերով: Բնական է որ ամէն մի ստեղծագործական օճախ, ունենում է եւ վերելքներ եւ ի հարկէ գլխիվայր անկումային տարիներ: Ասել որ ներկայումս թատերական դպրոցը գտնւում է իր բարձրութեան վրայ, դա՝ սխալ կը լինէր, բայց վերջին շրջանում որոշակի քայլեր են արւել, ամենակարեւորը դա՝ ծրագրերի վերանայումն է, ուսուցման ծրագրերի վերանայումը, որը արդէն 20-ական, 40-ական թուականների վաղեմութիւն ունի, եւ բնականաբար կորցրել է իր նշանակութիւնը եւ պիտանելիութիւնը: Հիմա շատ բաներ վերանայուած են, բայց դա պրոցես է, միանգամից դա հնարաւոր չէր անել: Մեր դերասաններ եւ բեմադիրները, հիմնականում, աշխատում են շատ կղզիացած, եւ թատրոններից անջատ եւ ընդհանրապէս շատ քիչ հնարաւորութիւններ ունեն ուսումնասիրելու համաշխարհային փորձը, յայտնի բեմադրութիւններ դիտելու հնարաւորութիւն չունեն: Մի բան որ խիստ անհրաժեշտ է: Եթէ մեզ յաջողուի համախմբել այն մեր ծրագրերը Սփիւռքի հետ միասին, գուցէ պայմաններ եւս ստեղծուեն, փոխադարձ այցելութիւնների, թէկուզ մէկ տարով, երկու տարով, մէկ մարդ, հինգ ուսանող, հնարաւորութիւն ունենան սթաժ անցնեն այս կամ այն վայրում, աւելի հաղորդակից դառնալու այն ամէնին ինչ տեղի է ունենում:

Հ — Ա. Յ. — Երբոր ազգային թատրոնի մասին կը խօսուի, հայկական ինք[illegible]բանութեան մասին, հիմնական հարցը ծագում Հայաստան — Սփիւռք, այն [illegible] որ բեմի վրայ իր տեղը պէտք է գտնէ: [illegible] տարօրինակ զգացում ունեցած եմ Հայաստանի թատրոնի վերաբերեալ: Մի քանի բացառութիւններ նկատի ունենալով [illegible] դերᴬ, երբոր բեմադրութիւն եմ դիտել, առհասարակ կինոյում դա պատահում է որ փիլմը դուբլաժի է ենթարկուած եւ անդրադառնում ես որ դիտուածը ուրիշ մշակոյթի է վերաբերում եւ լեզուն փոխուած է: Հայկական բեմի վրայ ես առաջին անգամ Հայաստանում մի քանի թատրոնի մէջ, այդ դուբլաժի զգացումն եմ ունեցել: Դուք այս հարցի մասին ի՞նչ էք մտածում, խնդիրները, դժուարութիւնները ի՞նչ են:

Պ. — Ճիշդ էք նկատել եւ դուք ձեր հարցով նաեւ պատասխանը տուիք: Այո, դուբլաժի այսինքն՝ կրկնօրինակութեան զգացում կայ որ դուք ստացել էք: Դա գալիս է ընդհանրապէս մեր այսօրուայ եւ ոչ միայն այսօրուայ, այլ՝ ընդհանրապէս հայ թատրոնի ցաւոտ տեղերից՝ խօսքի պրոբլեմը: Այդ բացը ունենք: Ըստ իս դրա պատճառը այն է, որ բեմական խօսքի, ինչպէս մենք ասում ենք, բեմական խօսքի դպրոց չունենք: Այդ դպրոցի հիմքում ընկած է ռուսական դպրոցը, որովհետեւ Ստանիսլաւսկու յայտնի գիրքը «Դերասանի Աշխատանքը» ուսանողը ընթերցում է ռուսերէնով, նա չի ընկալում, դա՝ նա չի անցկացնում իր հայեցի մտածողութեան, որովհետեւ նա ռուսերէն է ընթերցում: Նոյնպէս, մեր բեմական խօսքի հիմքը՝ ռուսական այն դասական դպրոցի դասագրքերն են, որոնց հիման վրայ մեր մասնագէտները անում են վարժութիւնները կամ տեխնիկական պարապմունքները ուսանողների հետ: Բայց այդ վարժութիւնները ի վերջոյ վերցուած են ռուս գրականութիւնից: Երբ նա փոխանցւում եւ տեղադրւում հայկական միջավայր, հայ գրական օրինակով, դա դառնում է ոչ հայկական, որովհետեւ դա նշանակում է ուրիշի զգեստը մի կերպ հագնել: Երեւի կարեւորագոյն պատճառներից մէկը սա է: Եւ ճիշդն ասած դրա գտնելու ճանապարհը նոյնիսկ չեմ կարող հիմա ասել, ինչ պէտք է անել. ես չգիտեմ ինչ պէտք է անել:

Հ — Ա. Յ. — Տրամադրութիւն կա՞յ դերասանների մօտ որ այս հարցի վերաբերեալ աշխատանք տարուի, թէ դա երկրորդական է համարւում:

Պ. — Ո՛չ: Դա երկրորդական չի համարւում: Անպայման ոչ միայն տրամադրութիւն, այլ նաեւ մեծ ցանկութիւն կայ եւ մեծ պահանջ կայ եւ եթէ կարողանաք այս հարցում մեզ օգնել, շնորհակալ կը լինենք: Յատկապէս ես, որ ի պաշտօնէ նոյնիսկ պարտաւոր եմ զբաղ[ուել] այս հարցով, թատերական դպրոցի մասին է խօսքը, դրա կարիքը խիստ է զգացւում. եւ դրա բացակայութիւնը ամէն օր մենք տեսնում ենք այս կամ այն ներկայացման ժամանակ, այս կամ այն թատրոնում: ∎

Imprimé sur les Presses du Journal «HARATCH» — 83, Rue d'Hauteville - 75010 Paris Commission Paritaire: N° 55935

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ
ՅՈՒՆԻՍ 4
MARDI
4 JUIN
1996

LE NUMERO : 5,00 F.

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ (1925-1957)

HARATCH

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE-FONDE EN 1925
DIRECTRICE: ARPIK MISSAKIAN

83, RUE D'HAUTEVILLE — 75010 PARIS
TEL. : 47. 70. 86. 60 — TELEX : HARATCH 280 868 F
— FAX : 48. 00. 06. 70 —
C.C.P. PARIS 15069-82 E

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա : Տար. 1.100 Ֆ. - Վեցամսեայ : 560 Ֆ.
Արտասահման : Տար. 1.400 Ֆ. (ամէնօրեայ առաքում)
1.250 Ֆ. (շաբաթական առաքում) - Հատը : 5,00 Ֆ.

71ՐԴ ՏԱՐԻ - ԹԻՒ 18.866 — Fondateur SCHAVARCH MISSAKIAN — 71e ANNEE — N° 18.866

ԹՈՒՐՔԻԱ ԿԸ ԿՐԿՆԱՊԱՏԿԷ ԱՌԵՒՏՐԱԿԱՆ ՓՈԽԱՆԱԿՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ ՖՐԱՆՍԱՅԻ ՀԵՏ

Մաքսային Միութեան անդամակցութեան գործադրութեան թուականէն (Յունուար 1) ի վեր, Ֆրանսա մեծ ճիգ կը թափէ սերտացնելու համար Թրքական ...կան, որ անհամբերութեամբ կը սպասէր որ նման բան մը պատահի: Քանի մը հազար գործարարներ Պոլիս գացած են Մայիս 24-էն 28, «Ֆրանսա 96» ցուցահանդէսին ուր ֆրանսական 200 հաստատութիւններ կը ներկայանային եւ որու բացումը կատարած են Ս. Տէմիրէլ եւ Ֆրանսայի Արտաքին առեւտուրի պատասխանատու նախարարը: «Մոնտ»ի աշխատակիցը (Յունիս 1) դիտել կուտայ որ Թուրք-ֆրանսական քառթը կը խաղայ երկու պատճառով, Մէկը այն է որ Շիրաքի Ֆրանսան մեծ դեր խաղաց Թուրքիոյ անդամակցութեան համար մաքսային միութեան եւ այդ նեցուկը աւելի քան երբեք անհրաժեշտ է, քանի Աթէնք արգելք է որ Թուրքիոյ յանձնուի, հինգ տարուան վրայ, 800 միլիոն էքիւի ելմտական խոստացուած օգնութիւնը: Ապա, Ֆրանսա երկրին առաջին ներդրում ընողն է Թուրքիա հաստատուած 180 ձեռնարկութիւններով: Թուրքերը կ'ուզեն համոզել ֆրանսական դրամագլուխները որ Թուրքիա իտէալ երկիրն է հասնելու համար արաբական աշխարհ եւ Թրքախօս կեդրոնական Ասիա, բայց Ֆրանքեւ-Թուրք գործի մարդոց խորհրդային նախագահ, ելեկտրոնիկ ձեռնարկութիւններու տէր Ուղուր Երիճէ «դանդաղ» կը գտնէ ֆրանսացիները: Ֆրանսա, սակայն, 2-րդ դիրքի վրայ Թուրքիոյ օգնող երկիրներուն (առաջինը՝ Գերմանիան է) 4 միլիառ ֆրանքի օժանդակութեամբ 10 տարիներու ընթացքին,

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԳՈՐԾԱԴՈՒԼԻ ԵՒ ՑՈՅՑԵՐՈՒ շաբաթ մըն է որ սկսաւ Ֆրանսայի մէջ: Երեքշաբթի, Յունիս 4-ին, հեռահաղորդակցութեան միջոցներն են որոնք գործադուլի պէտք է դիմեն եւ Իլ - տը - Ֆրանսի թղթատարի պաշտօնեաներն ալ ցոյց մը պիտի ընեն նոյն առաւօտը: Չորեքշաբթի շարժումներ նախատեսուած են ելեկտրականութեան, կազի մարզերուն մէջ, իսկ Հինգշաբթի, շրջուն գործադուլներ պիտի ըլլան մեթրոյի եւ հանրակառքերու ճիւղերուն մէջ: Նոյն օրը, երկաթուղիի ուսանողները դաւառէն Փարիզ պիտի գան եւ ցոյց մը ընեն ժամը 12.30-ին Սէն - Լազար կայարանէն դէպի Ազգ. Ժողով:

Բ. ՆԵԹԱՆԻԱՀՈՒԻ ընտրութիւնը վերջնապէս հաստատուեցաւ Ուրբաթ, Մայիս ...ին, ձայներու 50.4%-ով եւ իր առաջին ...յթով ալ, Լիքուտի պարագլուխը ջանաց մտքերը հանդարտեցնել եւ ապահովութիւն տալ որ խաղաղութեան գործընթացը պիտի շարունակէ, բայց, չեշտեց որ Երուսաղէմը «Իսրայէլի մայրաքաղաքը» որու աւելեան մասը կը պահանջեն Պաղեստինցիք երբեք պիտի չբաժնուի: Ընտրութենէն ետք, իր առաջին ...րքը եղած էր երթալ խոնարհիլ Լացի Պատին առջեւ: Նեթանիահու պարտի համախմբման կառավարութիւն մը կազմել, չմոռնալով իր երախտագիտութիւնը կրօնական այն կուսակցութեանց որոնք իրեն զօրավիգ եղան, բայց, հարկ է որ, ինչպէս բոլոր ընտրեալները, բարձի թողի ընէ թեկնածուին աժան - աժան բաշխած խոստումները: Երուսաղէմէն զատ կայ Հեպրոնի հարցը, որ ըստ եղած համաձայնագրին պէտք է պարպէ եւ այլ հարցեր:

ԵՕԹԸ ՎԱՆԱԿԱՆՆԵՐՈՒՆ յուղարկաւորութիւնը եւ հոգեհանգստեան պաշտօնը կատարուեցան Յունիս 2-ին, Կիրակի, Ալժէի Նօթր Տամ տ'Աֆրիք Մայր Տաճարին մէջ, կարդինալ Տիւվալի հետ: Վանականները Յունիս 4-ին, միասնաբար պիտի թաղուին իրենց վանքին շրջափակը:

ՉԷՉԷՆԻՈՅ բանակցութիւնները կը ձըգձգուին եւ Ռուսերն ալ չեն յարգեր հրադադարը: Շրջապատուած են անկախապաշտներու բերդը նկատուած Շալի գիւղը եւ զօրքերը, հոս ու հոն, բիրտ կերպով ինքնութեան ստուգումներ կը կատարեն:

ՀՐԷԱԿԱՆ ՀԱՄԱՇԽԱՐՀԱՅԻՆ ՀԱՄԱԳՈՒՄԱՐԸ դիմում կատարած է Յունաստանի վարչապետին մօտ որպէսզի կրօնքի պարտադիր արձանագրութիւնը անձնագիրներուն վրայ վերնայ: Հրէական Գոնկրէն կը խորհի որ այս հարցը պէտք է ուսումնասիրուի Ընկերվարական կուսակցութեան համագումարէն ետք: Յունաստան Եւրոպական միակ երկիրն է որ այդ նշումը կը պարտադրէ:

Ժ. Փ. ԷԼՔԱՊԱՇԻ հրաժարումէն հազիւ 48 ժամ ետք, Ֆրանսա - Հեռատեսիլի ընդհանուր Նախագահ նշանակուեցաւ Կզավիէ Կույու - Պօշան, ցարդ 3-րդ կայանի ընդհանուր տնօրէն: Առաջին ելոյթով մը խոստացաւ ճշգրտութեան եւ թափանցիկութեան քաղաքականութիւն մը վարել:

ԱՄԵՆԱՅՆ ՀԱՅՈՑ ԿԱԹՈՂԻԿՈՍԸ ԺԸՆԵՒ ԿԸ ԺԱՄԱՆԷ ՅՈՒՆԻՍ 6-ԻՆ

ՈՒՐԿԷ ՓԱՐԻԶ Կ'ԱՆՑՆԻ ՅՈՒՆԻՍ 12-ԻՆ

Ամենայն Հայոց Կաթողիկոսը՝ Գարեգին Ա. Ժընեւ կը ժամանէ Հինգշաբթի, Յունիս 6-ին: Հրաւիրուած է Զուիցերական Բողոքական Իրերօգնութեան յիսնամեակին: Ժընեւէն Փարիզ կ'անցնի Յունիս 12-ին, ուր բացումը կը կատարուի, նոյն օրը, «Հայաստան արեւելքի եւ արեւմուտքի միջեւ» ցուցահանդէսին Ազգային Մատենադարանին մէջ:

Յունիս 14-էն 16 ալ Փարիզի Ս. Յովհաննէս - Մկրտիչ Եկեղեցւոյ սրահին մէջ տեղի կ'ունենայ ժողով մը որու նիւթն է Հայաստանեայց Եկեղեցւոյ 1700-ամեակը: Այս հանդիպումին կը մասնակցին Հայաստանեայց Եկեղեցւոյ բարձրաստիճան կրօնաւորները, պատմաբաններ եւ հայագէտներ:

ՖՈՒԹՊՈԼ

ՖՐԱՆՍԱ - ՀԱՅԱՍՏԱՆ ՄՐՑՈՒՄԸ՝ ՀԵՌԱՏԵՍԻԼԷՆ

Ֆրանսա - Հայաստան բարեկամական մրցումը որ տեղի կ'ունենայ Չորեքշաբթի, Յունիս 5, ժամը 20.30-ին Լիլի արուարձան Վիլնէօվ տ'Ասքի մարզադաշտը, ուղղակի պիտի հեռասփռուի հեռատեսիլի Ա. կայանէն: Այս սփռումը արգելք պէտք չէ ըլլայ որ խուռներամ բազմութեամբ Հայերը երթան Վիլնէօվ տ'Ասք, քաջալերելու համար հայաստանցի մարզիկները: Խումբին բերդապահն է Աբրահամեան, պաշտպանողական գիծի վրայ են Խաչատրեան եւ Վարդանեան, յարձակողական գիծը վստահուած է Ռազմիկի, Արմէնի, Պետրոսեանի եւ Աւետիսեանի:

ALLOCUTION
de
M. René MONORY
Président du Sénat français

DEVANT LES DEPUTES DE L'ASSEMBLEE ARMENIENNE

EREVAN
le 31 Mai 1996

Lorsque l'on vient en Arménie, commence un long voyage, loin, très loin, en amont du fleuve du temps, là où les grandes civilsatoins prennent leur source.

Ici, la roche accroche le regard, où qu'il se pose. Tout est austérité en cette terre d'une rare beauté. Ici, et depuis toujours, ses habitants ont appris à «tirer le pain de la pierre».

De génération en génération, ils se sont transmis la ferveur du travail. Il n'est pas un Arménien qui n'ait été formé à cette école, où l'exigence envers soi-même n'a d'égale que la générosité envers l'Autre.

Vos montagnes sont hautes et fières comme l'âme arménienne, leurs sommets affleurent les étoiles. Ne dit-on pas que c'est d'Arménie que l'on a baptisé toutes les constellations ?

De la culture arménienne, les Français découvrent ou redécouvrent actuellement l'extraordinaire richesse, à l'occasion d'une splendide exposition qui se tient à Nantes.

D'aussi loin qu'on s'en souvienne, l'Arménie a toujours suscité les convoitises. Assujettie par la force à des lois étrangères, l'identité arménienne ne s'est pas laissée absorber. Si elle a pu parfois s'enrichir d'autres influences, personne n'a jamais pu broyer sa singularité, même dans l'étau de fer du totalitarisme.

Tant de fois on a voulu s'approprier votre terre, et tant de fois on l'a rougie du sang des siens. Chaque fois, l'Arménie a enterré ses morts et a recommencé. Même après le génocide, elle s'est relevée et a continué la route. Meurtrie au plus profond de sa chair, mais libre. Brisée, mais vivante.

Vos croix portent le symbole de l'arbre de vie. Vous avez été plus forts que les épreuves les plus terribles, celles nées de la folie des hommes, celles aussi infligées par la nature, comme il y a huit ans, ce dramatique tremblement de terre.

Vous avez appris à vivre avec la souffrance, vous apprenez maintenant à vous en libérer. «La mer n'est que ce conseil: toujours avancer, jamais arriver», a écrit l'un de vos poètes, Vahagn Davtian.

Vous le savez mieux que personne, et à cause de cela, vos pas vous porteront loin.

D'être ici, avec vous, ce soir, nous le vivons, mon ami et collègue, Alain Gournac et moi-même, comme un moment d'émotion. Je connaissais votre terre pour l'avoir entendu rêver par mes amis arméniens, et bien souvent entendu chanter par mon ami Charles Aznavour, qui m'a fait la joie de m'accompagner dans ce voyage.

Je suis très heureux de cette visite pour nos deux pays qu'unissent des liens historiques. Dans la basilique de Saint-Denis, parmi les rois de France, repose un seul chef d'Etat étranger, Léon V, le dernier souverain du royaume de la Petite Arménie. N'est-ce pas là plus qu'un symbole ?

Notre amitié est ancienne et profonde, et peut-être plus que jamais. Il y a, en France, un coin d'Arménie. Il ne figure pas sur la carte mais il est dans tous les cœurs. La communauté arménienne n'est-elle pas, dans notre pays, la deuxième du monde ?

Peuple d'Arménie, la France vous aime et elle vous aidera.

Vous voilà maintenant au tournant de l'Histoire, tant espéré par vos pères et vos grands-pères: l'Arménie affranchie de toute tutelle, libre d'inventer son propre destin. Bâtisseurs à l'immense talent, vous allez le mettre désormais au service de l'avenir, le vôtre, dans une pleine et entière souveraineté, enfin restaurée.

La paix, on ne la gagne plus par les armes. Tout cela est révolu, fini! Laissons au passé ce qui lui appartient. Il est le passé, il est votre âme, mais c'est maintenant l'avenir qu'il vous faut conquérir. Le troisième millénaire sera celui de la paix, et pour vous, il sera aussi celui de la prospérité.

Vous avez montré l'exemple en acceptant que les conflits qui vous entourent se règlent par le dialogue et la négociation. Soyez assurés que dans cette démarche, la seule qui vaille, la seule qui soit juste et moderne, nous vous soutiendrons.

Le développement est le levain de la paix. Le redressement de l'économie doit être la première priorité. Il n'est pas facile de rompre avec des décennies d'un régime qui mettait hors la loi la liberté de créer et d'entreprendre. Il faut du courage pour dire à des hommes et à des femmes qui ont rêvé si longtemps d'un changement de leur niveau de vie que «ce sera pour demain» et qu'il faut se «retrousser les manches». Oui, il faut du courage, mais ce courage, les dirigeants, comme le peuple de ce pays, en ont à revendre. Vous avez pris la bonne voie.

L'Arménie a été parmi les premières à privatiser son agriculture. Il y a deux ans, vous avez aussi adopté un important train de réformes touchant tous les secteurs d'activité. Déjà, ces efforts commencent à porter leurs fruits : la croissance est positive et la monnaie stabilisée. Vous pouvez en être fiers. Ses premiers succès, l'Arménie ne les doit qu'à elle-même, à l'intelligence, à la force de travail et à l'audace des siens.

C'est pour moi une certitude, dans les années à venir, l'Arménie fera parler d'elle. Maintenant qu'est enfin libérée sa formidable énergie de création et d'entreprise, nul doute qu'elle saura exploiter ses atouts, et notamment sa position stratégique, à la croisée des deux continents et de deux mondes en développement. Vous pouvez compter sur la France; elle vous aide et le fera encore. Nos deux pays ont déjà conclu de nombreux accords économiques, culturels, politiques. Et nous irons, je le souhaite, encore plus loin, en intensifiant notre présence économique qui reste encore trop faible.

L'Arménie a signé, il y a quelques semaines, un accord de partenariat avec l'Union européenne.

L'Europe, pôle de stabilité et de développement, veut s'ouvrir à vos attentes. Nos technologies, notre savoir-faire, nous voulons les partager avec vous. Et cela, pour vous permettre de les acquérir pour votre peuple. En rejoignant, par l'association, l'ensemble européen, vous franchissez le premier pas décisif vers le XXIème siècle.

En acceptant les valeurs qui sont les siennes —le refus du nationalisme, le développement de la coopération régionale avec les voisins, la résolution pacifique des différends, le développement économique et le progrès social partagé— vous vous engagez délibérément sur la voie qui vous apportera la paix et la richesse.

Ces valeurs, elles sont à vous, comme à chacun des peuples civilisés. La France, avec son message propre, entend soutenir l'Arménie avec laquelle notre cœur bat à l'unisson.

Vous pouvez compter sur nous.
Vive l'Arménie! Vive la France!
Vive l'amitié franco-arménienne!

Հայաստանի Դեսպանին այցելութիւնը Նիս

եւ

ՀԱՐՑԱԶՐՈՅՑԸ ՀԱՅԱՍՏԱՆ - ՍՓԻՒՌՔ ՅԱՐԱԲԵՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐՈՒՆ ՄԱՍԻՆ

Հայաստանի դեսպան Վիգէն Չիտէչեան Մայիս 16-ին Նիս ժամանեց Տիկին Չիտէչեանի ընկերակցութեամբ, իբր հիւր Ֆրանսայի Հայաստան Հիմնադրամին, եւ մնալով մինչեւ Մայիս 19, Հիմնադրամին Նիսի պատասխանատուներէն Պ.Պ. Գրիգոր Աժտէրխանեանի եւ Սամսոն Խօզարբաշեանի առաջնորդութեամբ ունեցաւ բազմաթիւ հանդիպումներ, ըլլայ Ալփ - Մարիթիմի, ըլլայ Վառ Նահանգի կարգ մը պաշտօնական անձնաւորութիւններուն, հայկական միութիւններուն եւ անհատներուն հետ:

Մայիս 18-ի իրիկունը, Նիսի Պարսամեան սրահին մէջ իրեն ի պատիւ ճաշկերոյթ մը սարքուեցաւ, որուն ընթացքին Հիմնադրամի Ֆրանսայի Նախագահ՝ Պր. Պետրոս Թերզեան բացատրութիւններ տուաւ իրագործուած ձեռնարկներուն, ի մասնաւորի՝ Եղեգնաձորի, Զանգեզուրի եւ Սեւանակերտի ճամբաներուն շինութեան մասին:

Դեսպանը իր ժամանման օրը յօժարեցաւ հարցազրոյց մը ունենալ այս տողերը գրողին հետ, յատկապէս «Յառաջ»ի ընթերցողներուն համար, ի մասին Հայաստան - Սփիւռք յարաբերութիւններուն: Հարցազրոյցը տեղի ունեցած ըլլալով յանպատրաստից, առանց նօթագրութեան, բովանդակութիւնը յիշողութեամբ է որ շարադրուած է ստորեւ, եւ հետեւաբար տառացի վերարտադրութիւնը չէ խօսուածներուն: Հիմնականը անշուշտ իմաստն է արտայայտուած գաղափարներուն: Ուստի, հարկ է ապաւինիլ Պարոն Դեսպանին լայնախոհութեան, եթէ վրիպումներ կան նկատառելի:

ՀԱՐՑՈՒՄ. – վերջերս հայ մամուլի մէջ յաճախ կը խօսուի Հայաստան – Սփիւռք յարաբերութիւններուն մասին, որոնք գոհացուցիչ չեն նկատուիր ընդհանրապէս: Ի՞նչ կ'ըսէք այդ մասին, Պարոն Դեսպան:

ՊԱՏԱՍԽԱՆ. – Որպէսզի յարաբերութիւն մը իրմէ ակնկալուած արդիւնքը տայ, պէտք է որ կողմերը լաւ ճանչնան զիրար: Դժբախտաբար այդ չէ իրականութիւնը: Ո՛չ Սփիւռքահայերը լաւ կը ճանչնան Հայաստանը ո՛չ ալ Հայաստանը լաւ կը ճանչնայ Սփիւռքը: Գիտէք թէ ատիկա հետեւանք է հայութեան երկու հատուածները եօթանասուն տարի իրարմէ բաժնող երկաթեայ վարագոյրին:

Հ. – Ըստ ձեզի, ի՞նչ միջոցաւ կարելի է այդ պակասը դարմանել:

Պ. – Հաղորդակցութեամբ եւ փոխադարձ ճանաչումով: Սփիւռքահայերը պէտք է ա՛լ աւելի հետաքրքրուին Հայաստանով: Պէտք է յաճախ հոն երթան, կարելի եղածին չափ երկար մնան, շփում հաստատեն ամէն դասակարգի իրենց հայրենակիցներուն հետ եւ ճանչնալ փորձեն ժողովուրդն ու երկիրը: Պատահական այցելութիւն մը չի բաւեր:

Նոյնը պէտք է ընեն Հայաստանցիներն ալ: Բայց դժբախտաբար ներկայիս անոնք չունին նիւթական միջոցները կարենալ տեղափոխուելու համար: Ուստի, առ - այժմ այդ պարտականութիւնը կը վիճակի պետութեան պաշտօնական ներկայացուցիչներուն:

Իմ ներկայութիւնս Նիսի մէջ, ձեր միջեւ, ատոր ապացոյցն է: Արդէն որոշ ատենէ մը ի վեր ձեռնարկած եմ ուսումնասիրական շրջապտոյտներու եւ յաջորդաբար կ'այցելեմ Ֆրանսայի բոլոր հայաշատ շրջանները, մօտէն շփում ունենալու համար միութիւններու, խմբակցութիւններու եւ անհատներու հետ: Եւ պիտի շարունակեմ այս ուսումնասիրութիւնները, որովհետեւ ամէն տեղ, ամէն օր, նոր բան մը կը տեսնեմ, նոր բան մը կը սորվիմ:

Հ. – Ֆրանսան եւ Ֆրանսահայութիւնը ի՞նչ արժէք կը ներկայացնեն յաչս Հայաստանի կառավարութեան, բաղդատաբար այլ երկիրներու:

Պ. – Եթէ Ֆրանսայի մօտ Հայաստանի դեսպան կարգուած է նախկին փոխ - վարչապետ մը, կը կարծեմ թէ այդ պարագան, որ պարզ դիպուածի արդիւնք չէ, ինքնին բաւարար պատասխան է ձեր հարցումին:

Արդարեւ, Հայաստանի համար Ֆրանսական Պետութեան հետ յարաբերութիւնները մասնաւոր կարեւորութիւն ունին, եւ նոյն բանը կարելի է ըսել Ֆրանսահայ գաղութին համար ալ: Ֆրանսայի հետ մեր յարաբերութիւնները շատ արդիւնաւէտ փուլի մը մէջ են, եւ նոր զարկ պիտի տանան Նախագահ Լեւոն Տէր - Պետրոսեանի պետական մակարդակի վրայ յառաջիկայ այցելութեամբ, որ տեղի պիտի ունենայ Յուլիս 12 - 13-ին, եւ որուն պատրաստութիւններուն ձեռնարկած ենք արդէն:

Հ. – Սփիւռքահայ համայնքներու մասին խօսուած ատեն յաճախ կը գործածուի գաղութ բացատրութիւնը: Ճի՞շդ կը գտնէ՞ք այդ բանը, քանի որ ֆրանսահայ համայնքը Հայաստանի մէկ գաղութը չէ:

Պ. – Ո՛չ անշուշտ, Արդարեւ, Սփիւռքահայերը Հայաստանէն չեն գաղթած եւ Հայաստանի քաղաքացիներ չեն: Ուրեմն, բաւականանք համայնք բացատրութեամբ:

Հ. – Հայաստան եւ Սփիւռք զուգահեռով, կարծես թէ ամբողջութեան մը երկու նման մասերը կը յատկանշուին: Թոյլ տուէք որ այս մասին ճշդում մը ընեմ: Հայաստան պետութիւն մըն է, եւ Հայաստանի Հայերն ալ սեփական հողի մը վրայ միասին ապրելու հասարակաց կամքով միաւորուած ժողովուրդ մը կը ձեւացնեն, ինչ որ ազգութեան ընդունուած սահմանումն է: Մինչդեռ, Սփիւռքահայութիւնը կը բաղկանայ այլ եւ այլ երկիրներու քաղաքացի ցիրուցան անհատներէ, որոնք միաձոյլ ժողովուրդ մը կամ ազգ մը չեն ձեւացներ: Ուստի «մէ՛կ ազգ ,մէ՛կ ժողովուրդ» բանաձեւը որ յաճախ կը գործածուի, կը մնայ իբր վերացական - խանդավառիչ բացատրութիւն, կամ՝ ցանկութիւն, եւ ո՛չ իրականութիւն: Մնաց որ Սփիւռքի զանազան տարրերն ալ իրարու նման չեն, ո՛չ ապրելակերպով, ո՛չ մշակոյթով, եւ ո՛չ իսկ փիզիքականով, քանի որ ամէն երկրի հայ իր ապրած երկրին ժողովուրդին նմանիլ սկսած է, թէ՛ բարոյապէս, թէ՛ փիզիքապէս:

Կայ շատ աւելի կարեւոր կէտ մը: Այսօր, Սփիւռքի մէջ Հայը Հայու պէտք չունի ապրելու համար, քանի որ իր կենցաղը կարգաւորած է ոչ - հայկական միջավայրի մէջ, ի բաց առեալ հայութեան համար աշխատող եւ այդ ճամբով ալ ապրող չնչին փոքրամասնութիւն մը, ինչպէս եկեղեցականները, ուսուցիչները, եւայլն:

Այս բոլորը նկատի կ'առնէ՞ք արդեօք ձեր ուսումնասիրութիւններուն ընթացքին:

Պ. – Այս բոլորը նորութիւններ են մեզի համար, որովհետեւ ինչպէս ըսի, եօթը - տասնամեակ ապրեցանք մենք մեր մէջ փակուած, առանց շփում ունենալու ընՍփիւռքահայ զանգուածներու հետ: Բայց այլեւս ժամանակն է անոնց մօտենալու եւ զանոնք մօտէն ճանչնալու:

Հ. – Հակառակ բոլոր զանազանութիւններուն, Սփիւռքահայերը ունին սակայն հասարակաց խորք մը, որ անշուշտ իրենց հայկական ծագումին գիտակցութիւնն է եւ հայութեան պատկանելիութեան զգացումը, ինչ որ ի յայտ եկաւ, զոր օրինակ, երկրաշարժի վաղորդայնին, իբր հայկական ոգիի արտացոլում:

Պ. – Ճիշդ այդ զգացումն է որ պէտք է մշակուի եւ զօրացուի: Որովհետեւ հայութեան համար պէտք է հզօր Հայաստան մը եւ ուժեղ Սփիւռք մը: Երկու հատուածները կրնան մեծապէս օգնել իրարու:

Հայկական ուժեղ Սփիւռք մը, ինչպիսին է հրէականը, կրնայ խրապէս օգտակար հանդիսանալ Հայաստանին, եւ հետեւաբար՝ ընդհանուր հայութեան:

Հ. – Իր ներկայ անկազմակերպ վիճակին մէջ, կը կարծէ՞ք թէ Սփիւռքահայութիւնը կրնայ այդ ուժը ձեւացնել:

Պ. – Արդարեւ, անհրաժեշտ է կազմակերպուիլ, եւ լա՛ւ կազմակերպուիլ: Ժամանակն է որ Սփիւռքահայերը ինքնամփոփուին եւ գործնական գետնի վրայ նըկատառելի ուժ ձեւացնեն, զոր օրինակ մասնակցելով իրենց ապրած երկրին ո՛չ միայն տնտեսական կեանքին, այլեւ քաղաքական մեքենային ալ, դառնալով երեսփոխան, նախարար, եւայլն: Այդ պակասը զգալի է ամէն տեղ:

Հ. – Հայաստանի Պետութիւնը իբր իրականութիւն, հիմնական երաշխիք է Սփիւռքահայութեան գոյութեան համար: Երկար ատեն Սփիւռքահայը ապրեցաւ անկախ հայրենիքի մը երազով, որ ի վերջոյ իրականացաւ: Այդ իրականացման մէջ Սփիւռքը դեր չունեցաւ սակայն, քանի որ Սփիւռքը չէ որ Հայաստանի Պետութիւնը ստեղծեց, հակառա՛կն Իսրայէլի, որ հիմնուեցաւ հրէական Սփիւռքին կողմէ: Ճի՞շդ չէ՞ միթէ:

Պ. – Բայց այդ կէտը յաճախ կը մոռցուի Հայ Սփիւռքի մէջ, եւ չեն պակսիր հայրենակիցներ որոնք հեռուէն Հայաստանը կառավարելու ցանկութիւններ կ'ունենան...

Հ. – Անկարեւոր փոքրամասնութիւն մըն է այդ խինճակոչ քաղաքագէտներու, որոնք կը զուարճանան իրենց անկիւնէն Հայաստանի ղեկավարներուն խրատ տալով (*):

Ճիշդ է թէ Հայաստան ներկայիս մեծ դժուարութիւններ ունի եւ Սփիւռքի հարցերով զբաղելու ժամանակն ու կարելիութիւնը չունի: Բայց չէ՞ք կարծեր որ այս ալ անհրաժեշտութիւն մըն է, քանի որ ժամանակը իր աւերը կը գործէ եւ ուծացումն ու այլասերումը կը ծաւալի Սփիւռքի մէջ:

Պ. – Մենք այդ գետնին վրայ առ այժմ օգտակար աշխատանք կատարելու ի վիճակի չենք եւ յարմար չէ նաեւ որ միջամուխ ըլլանք Սփիւռքահայոց ներքին գործերուն, քանի որ անոնք իրենց ապրած երկրին քաղաքացիներն են ամէն բանէ առաջ:

Հ. – Այսուհանդերձ շատեր կը խորհին որ եթէ Հայաստանը չօգնէ, Սփիւռքը պիտի չկարենայ կազմակերպուիլ, եւ իր անկազմակերպ վիճակին բերումով ալ պիտի չկարենայ լի ու լի օգտակար հանդիսանալ Հայաստանի, հրէական Սփիւռքին նման:

Եթէ կ'ուզէք թուական օրինակով մը խօսինք: Կրնա՞ք ըսել թէ Հայաստանի պետական պիւտճէն ներկայիս տարեկան քանի միլիոն տոլար է:

Պ. – 250 միլիոն տոլար:

Հ. – Եթէ այդ գումարը բաժնենք 3 միլիոն հաշուող Սփիւռքահայոց միջեւ, մարդ գլուխ կը գտնենք 80 տոլար: Ուստի, եթէ ուժեղ կազմակերպութիւն մը մէջտեղ բերուի, չէ՞ք կարծեր որ ամէն Սփիւռքահայ այդ չնչին գումարով կրնայ մասնակցիլ:

Պ. – Եթէ ձեր ըսածը հրաշքով իրականանայ, Հայաստանի պիւտճէն կը կրկնապատկուի, ճարտարարուեստը կը զարգանայ, տնտեսութիւնը կը բարելաւուի, եւ ամէն ինչ կը դիւրանայ:

Հ. – Ըսիք թէ Հայաստանի եւ Սփիւռքի միջեւ փոխադարձ ճանաչում պէտք է: Ճանաչումը կ'ըլլայ հաղորդակցութեամբ, այսինքն՝ թղթակցութեամբ, այցելութեամբ եւ հանդիպումներով: Դեռ մինչեւ այսօր Ֆրանսայի եւ Հայաստանի միջեւ թղթատարը չի բանիր, եւ եթէ նոյնիսկ կը բանի, մեր նամակները իրենց տեղը չեն հասնիր, ո՛չ ալ հոնկէ մեզի ղըրկուածները: Անդին ամէն ճամբորդ կը զանգատի Երեւանի օդակայանին մէջ հանդիպած դժուարութիւններէն:

Կարելի չէ՞ արդեօք այս հարցերը կարկադրել միանգամընդմիշտ:

Պ. – Ժամանակի ընթացքին այդ բոլորը պիտի կարգաւորուին, երբ անհատական ձեռներէցութեան եւ մրցակցութեան ոգին զարգանայ եւ մղիչ ուժ դառնայ յառաջդիմութեան: Մի մոռնաք որ մենք այդքան տարի ապրեցանք տարբեր սիստեմի մը մէջ:

Հ. – Մասնայատուկ մարզ մը կայ, ուրուն մէջ թերեւս Հայաստան կրնայ օգնել Սփիւռքին: Կ'ակնարկեմ հայերէն լեզուի ուսուցման: Որոշ է թէ Սփիւռքը չի կրնար գոյատեւել առանց հայկական մշակոյթի, եւ կարելի չէ հայկական մշակոյթ ունենալ առանց հայերէն լեզուի, քանի որ լեզուն մշակոյթին հիմն է, շաղախն է:

Տեղեակ էք անշուշտ որ Յունիսի սկիզբը Նիսի մէջ պիտի գումարուի Սփիւռքահայ վարժարաններու համաժողով մը, նպատակ ունենալով միջոցներ որոնել հայերէն լեզուի բարձրորակ արհեստավարժ ուսուցիչներ հասցնելու, արդիական դասագրքեր պատրաստելու, եւայլն, եւայլն:

Նկատելով որ ուսուցիչ հասցնելու համար պէտք է ուսուցչանոց հիմնել, կարելի՞ է արդեօք ակնկալել որ այդ հաստատութիւնը ստեղծուի Հայաստանի մէջ, անշուշտ Սփիւռքահայոց կողմէ տրամադրուելիք միջոցներով, որպէսզի գործը բարգաւանի հայրենի հողի վրայ:

Պ. – Դժբախտաբար այդ գետնին վրայ Հայաստան չի կրնար օգտակար հանդիսանալ, որովհետեւ մենք չունինք նպատակայարմար միջոցները եւ անհրաժեշտ տարրերը, նման հաստատութեան մը յաջողութիւնը կարենալ ապահովելու համար:

Նոյն բանը կրնամ ըսել դասագրքերու մասին եւս: Հայաստանի մէջ գործածուած հայերէնի դասագրքերն ալ նոյն պակասութիւնները ունին դժբախտաբար եւ կը կարօտին արդիականացման:

Ես կը կարծեմ որ տարբեր ուղի մը պէտք է ընտրել: Ըսել կ'ուզեմ միջ - պետական յարաբերութիւններու ուղին: Արդարեւ, Հայաստանի եւ Ֆրանսայի միջեւ կնքուած փոխադարձ գործակցութեան դաշնագիրը կը նախատեսէ գործակցութիւն մշակութային մարզի մէջ եւս: Նկատելով որ Հայաստանի մէջ Ֆրանսերէն լեզուի ուսուցման զարկ կը տրուի պետական միջոցներով. կարելի է ակնկալել որ փոխադարձաբար Ֆրանսական պետութիւնն ալ դիւրութիւններ ընծայէ հայերէնի ուսուցման գետնին վրայ, համալսարաններու կամ ուսումնական այլ հաստատութիւններու մէջ պատրաստելով մասնագէտ ուսուցիչներ:

Հ. – Լեզուն ըլլալով հաղորդակցութեան հիմնական միջոց, կարելի է յիշել Հայաստանի եւ Սփիւռքի յարաբերութիւնները դժուարացնող կարեւոր ազդակը, որ երկու տարբեր ուղղագրութիւն գործածելու պարագան է:

Որոշ է թէ խորհրդային շրջանին նոր ուղղագրութիւն մը հնարուեցաւ, հայութեան երկու հատուածներուն միջեւ հաղորդակցութիւնը դժուարացնելու նպատակաւ: Պէրլինի պատը փլցուեցաւ, բայց մեր ուղղագրական պատը կը մնայ: Ատենը չէ՞ միթէ զայն քնջելու եւ երկու հատուածներուն մօտեցումը դիւրացնելու:

Հարց չէ թէ ո՞ր ուղղագրութիւնն է ճիշդ կամ դիւրին: Խնդիրը այն է որ Սփիւռքահայութիւնը իր անկազմակերպ վիճակին մէջ հնարաւորութիւնը չունի նոր ուղղագրութիւնը ընդգրկելու, եւ «մենք պետութիւն ենք, դո՛ւք պէտք է մեզի հետեւիք» տեսակէտը կը մնայ անգործադրելի հրահանգ: Միայն Հայաստանն է որ իբր պետութիւն կրնայ նախկին ուղղագրութեան վերադառնալ:

Պէտք չէ մոռնալ նաեւ որ, աշխարհի վրայ չկայ ժողովուրդ մը, Հայերէն դուրս, որ երկու ուղղագրութիւն գործածէ:

Պ. – Գիտէք թէ ատիկա դժուար գործ է, քանի որ Հայաստանի ժողովուրդը եօթը տասնամեակէ ի վեր վարժուած է այդ ուղղագրութեան եւ հեշտ չէ հրամանագրով պարտադրել տարբեր ուղղագրութիւն, Յետոյ, պէտք պիտի ըլլայ վերհրատարակել հազարաւոր դասագրքեր, բառարաններ, գրականութիւն, եւայլն, բան մը որ կը կարօտի մեծածախս գումարներու:

Հ. – Կարելի չէ՞ արդեօք հրամանագրով ջնջել, ինչ որ հրամանագրով հաստատուեցաւ: 1928-ին, Թուրքիոյ մէջ, Մուսթաֆա Քէմալի հրամանով մէկ օրուան մէջ գիրերը փոխուեցան, արաբականին տեղ հաստատելով լատինական տառեր:

Գալով ծախքերուն, եթէ հայրենի իշխանութիւնները նման բարեկարգման մը ձեռնարկեն, վստահօրէն Սփիւռքահայերն ալ կը մասնակցին այդ ծախքերուն:

Պ. – Բռնապետական օրինակ մը տուիք, որ ցանկալի չէ մեզի համար: Մենք կը փափաքինք Հայաստանի մէջ ամէն բան դեմոկրատական ոգիով զարգացնել, եւ ո՛չ թէ բռնութեամբ:

Հ. – Սփիւռքահայութեան գոյապայ-

«ՏԱԹԵՒ»ի հաւաքոյթը

Մոնմորանսիի «Տաթեւ» վարժարանի այս տարեվերջի հաւաքոյթը որ կայացաւ Մայիս 19, Կիրակի օր, իր հաւաքատեղիին մէջ, տարբեր դիմագիծ մը ունէր իր նախորդներէն. որովհետեւ առաջին անգամ ըլլալով կը հիւրընկալէր Արնուվիլի հոգեւոր հովիւ՝ Մեսրոպ Քահանայ Փամկոչեանը եւ իր արուեստագիտուհի տիկինը, արժէքաւոր արտասանող Պր. Սարգիս Պօղոսեանը իր քրոջը հետ, տաթեւցիներու բարեկամ՝ Ալլէն Շահնուրը, ...ին աշակերտուհիներ, ծնողներ, հաւաքոյթին եւ աշակերտներ:

Հաւաքոյթին բացումը կատարեց Տիկին Սոնա Մոմճեան, նախ շնորհակալութիւն յայտնելով բոլորին իրենց ներկայութեան համար, ապա տալով ամփոփ տեղեկութիւններ վարժարանին եւ աշակերտներուն մասին, ու ինչպէս միշտ, մայրենի լեզուին հայերէն ըլլալու մասին. շեշտեց թէ առանց որ ազգը չեն կրնար հասնիլ սահուն ...ելու կարողութեան, ուրկէ կը ծնի ...ելու, մտածելու, տրամաբանելու փափաքը: Ապա աշակերտները ունեցան իրենց ...թները, արտասանելով Յ. Շիրազէ, ...մաստեղէ, Պ. Սեւակէ, Վ. Թէքէեանէ, ... Այվազեանէ, Վ. Շիկահերէ, Ս. Սա...եանէ, Ա. Իսահակեանէ, Ղ. Ալիշանէ եւ Լա Ֆոնթէնէ հատընտիր քերթուածներ: Վարժարանին երկու փոքրիկ աշակերտուհիները որոնք կը հետեւին ...ժշտանոցի դաշնակի բաժնին, նուագեցին գեղեցիկ կտորներ քնքշօրէն:

Պր. Սարգիս Պօղոսեան, սիրով ընդառաջելով Տիկին Ս. Մոմճեանի խնդրանքին, մեծ ապրումով արտասանեց Ռ. ...եանի «Գիւղիս ճամբան», Թլկատինցիէ «Սիրոյ տաղ մը» եւ Լա Ֆոնթէնի ...ին եւ մրջիւն»ը ֆրանսերէն լեզուով, ...ի որ երկու աշակերտուհի հայերէնով արտասանած էին զայն: Պր. Պօղոսեան ...ութիւնը ունեցեր էր նաեւ հետը ...ելու իր արտասանութիւններուն ամբողջական հաւաքածոն: Զանոնք բաժնեց ...ր աշակերտներուն եւ վարժարանին «Տաթեւ»ի նուիրեց նաեւ «Iconographie Arménienne» անուն իր շատ գեղեցիկ ...րքը: Կրկին ու կրկին խորին շնորհակալութիւններ իրեն: Ալլէն Շահնուր ...ակցութեամբ արտասանեց Ա. Իսահակեանի «Կռունկ»ը եւ ղաւեշտ մը:

Հաւաքոյթը շարունակուեցաւ պատուասիրութեամբ մը. Ներկաները ունեցան ...անելի զրոյցներ եւ Մեսրոպ Քհնյ. Փամկոչեան մեկնելէ առաջ «Պահպանիչ»ով ...փակեց հաւաքոյթը:

«Տաթեւ» վարժարանի
Տնօրէնուհի եւ Ուսուցչուհի
ՍՈՆԱ ՄՈՄՃԵԱՆ

ՆՇՈՒԵՑԱՒ ՓԼՈՎՏԻՒԻ ԱԶԳ. ՎԱՐԺԱՐԱՆԻ ՄԱՆԿԱՊԱՐՏԷԶԻ 102-ՐԴ ՏԱՐԵԴԱՐՁԸ

Ուրբաթ, Մայիս 17, կէսօրէ վերջ քաղաքիս Տիկնիկային Թատրոնի սրահը հաւաքուած էին մայրեր ու հայրիկներ, մեծմայրիկներ ու մեծհայրիկներ, ներկայ ըլլալու իրենց զաւակներուն ու թոռնիկներուն մասնակցութեան Մանկապարտէզի սեղծման 102-րդ տարեդարձին նուիրուած հանդիսութեան: Յուզիչ ու խանդավառ մթնոլորտ մը կը տիրէր սրահին մէջ ի սպասումն այն պահուն, երբ երեւան պիտի գային փոքրիկները՝ մանչուկ ու աղջնակ, ցոյց տալու իրենց սորվածը՝ որպէս պար, արտասանութիւն եւ թատերականացած ժողովրդական հէքեաթ:

Նախքան ճոխ կերպով նախապատրաստուած յայտագիրը, հանդէս եկաւ «Վիքթորիա ու Գրիգոր Թիւթիւնճեան» հայերէնի ուսուցմամբ նախակրթարանի տնօրէնուհի՝ Տիկին Սոնա Խնկիկեան, որ հակիրճ պատմականը ըրաւ Մանկապարտէզի 1894 թուականի հիմնադրութեան ու անոր անցած ուղիին, նշելով դժուարութիւններն ու յաջողութիւնները, ինչպէս եւ անոր խափանման շրջանին: Ան վեր առաւ անցեալի ու ներկայի անձնուիրութեամբ աշխատող ուսուցչուհիներուն տարած աշխատանքը մանկամարտէզին մէջ, նախապատրաստելով տղաքը դէպի հայեցի կրթութիւն եւ դաստիարակութիւն:

Մանկապարտէզի երկու ուսուցչուհիներ՝ Վալեա Քաթըրճեան ու Մանեա Այվազեան աւելի քան երկու ամիսներ զբաղած էին իրենց վիճակուած դասարաններու փոքրիկներու հետ, որպէսզի պատրաստեն զանոնք: Եւ ահա իրարու յաջորդելով հայկական տարազով պարեր, պուլկարական Ռըչէնիցա պարը համապատասխան պուլկարական տարազով, լատին - ամերիկեան պարեր բազմագոյն ըզգեստներով, ու ռիթմիկ նուագով, Պար Հովանոցներով, բոլորը տարբեր, բոլորը գրաւիչ: Ու երբ նոյնիսկ շեղումներ կը կատարուէին, բարեհամբոյր վերաբերմունք մը կար ամէնքին դէմքին վրայ: Եղան եւ առանձին ու խմբային մանկական երգեր եւ ոտանաւորներ՝ բոլորը հայերէն լեզուով: Զուարճալի պահեր ստեղծուեցան թատերականացուած հէքեաթներու կատարման ժամանակ՝ հայերէնով «Գայլն ու եօթը ուլիկները», «Քուն մտած գեղեցկուհին» եւայլն: Որքան յարատեւ ու յոգնեցուցիչ աշխատանք կատարած են երկու վարժուհիները եւ ընկերացողը ձեռնադաշնակի վրայ յղկանալու եւ գտնելու համապատասխան գրականութիւն, երաժշտութիւն եւ ձայնագրութիւն, որպէսզի երախաները լաւ ներկայանան թէ՛ իրենց տարազներով ու զգեստներով, թէ դիմակներով, պարերով ու խաղարկութեամբ: Ցուցալից սերունդ մը կը ձգտին մեր վարժարանին մէջ հասցնել, պատուաւոր հերթափոխը հին սերունդին: Ամէն մէկ կատարումէ վերջ ծափահարութիւնները շատ բուռն էին եւ խրախուսիչ: Հանդիսութեան աւարտին, շնորհակալութեան խօսքերով քաջալերեց կատարողները եւ մանկապարտիզպանուհիները՝ Տիկին Սոնա Խնկիկեան, դպրոցին հոգաբարձութեան կողմէ Տիկին Անի Մօտիկեան, Բարեգործականի կողմէ Տիկին Լ. Մեսթճեան: Ողջոյնի խօսքեր ուղղուեցան նաեւ տեղւոյս ՀՕՄ-ի ու «Համազգային»ի կողմէ: Դրամական նուիրատուութիւններ ըրին Հոգաբարձութիւնը, Բարեգործականը ու ՀՕՄ-ը, որպէսզի Մանկապարտէզը կարողանայ դիմաւորել իր ծախքերը: Երկու ժամ տեւած սոյն հանդիսութիւնը ցոյց տուաւ երկու ուսուցչուհիներու կարողութիւնը եւ Տիկին Էլզա Վարդանեանի ճկունութիւնը 5-րդ դասարանցիներ արտասանութեամբ ողջունելու գաղափարը:

ՎԱՆԱՏՈՒՐ

Փլովտիւ

— ԳԱՂՈՒԹԷ ԳԱՂՈՒԹ —

ՍԱՆ - ՖՐԱՆՍԻՍՔՕ-Ի Ս. Յովհաննէս Եկեղեցւոյ մէջ գումարուած Ամերիկայի Արեւմտեան Թեմի 69-րդ Պատգամաւորական Ժողովը յառաջիկայ եօթը տարիներուն համար Թեմին առաջնորդ վերընտրեց Վաչէ Արք. Յովսէփեան: Ներկայ եղած են 117 պատգամաւորներ, ըստ կանոնադրութեան կազմուած էր Թեկնածուներու եռանուն ցանկ՝ Վաչէ Արք. Յովսէփեան, Արիս Արք. Շիրվանեան (Սան - Ֆրանսիսքօ) եւ Աւագ Արք. Ասատուրեան (Իրաքի նախկին առաջնորդ): Վաչէ Արք. վերընտրուած է 77 ձայնով, Աւագ Արք. ստացած է 32 ձայն եւ Արիս Արք.՝ 8:

***

ՀՈԼԻՎՈՒՏԻ Ս. Կարապետ Մայր Եկեղեցւոյ Կարապետեան սրահին մէջ, Մայիս 3-ին տեղի ունեցած է Կիլիկիոյ Կաթողիկոսութեան Հիւսիսային - Ամերիկայի Արեւմտեան Թեմի 24-րդ երեսփոխանական ժողովը: Թեմին առաջնորդ ընտրուած է առաջնորդական տեղապահ եւ Օրէնճ Քաունթիի Ս. Քառասնից Մանկանց Եկեղեցւոյ հոգեւոր տեսուչ՝ Մուշեղ Ծ. Վրդ. Մարտիրոսեան:

***

ՊԷՅՐՈՒԹԻ «Յակոբ Տէր - Մելքոնեան» սրահին մէջ, Ապրիլ 30-ին, Ապրիլեան ոգեկոչումի շրջագծին մէջ, գեղարուեստական հանդիսութիւն մը տեղի ունեցած է կազմակերպութեամբ՝ Համազգայինի «Համօ Օհանջանեան» մասնաճիւղին: Երեկոյթը նուիրուած էր Կոմիտասի եւ յայտագիրը կ'ընդգրկէր խմբական արտասանութիւն, խմբերգներ, մեներգ եւ նուագ, կատարողութեամբ լիբանանահայ եւ Հայաստանէն եկած արուեստագէտներու:

***

ՊԷՅՐՈՒԹԻ «Յակոբ Տէր - Մելքոնեան» սրահին մէջ, Մայիս 14-ին, յարգանքի երեկոյթ մը տեղի ունեցած է Հայ Դատի եւ մշակոյթի անխոնջ գործիչ՝ Շաւարշ Թորիկեանի յիշատակին, նախաձեռնութեամբ Համազգայինի Լիբանանի Շրջ. Վարչութեան: Խօսք առած են Հրաչ Տասնապետեան, Վարուժան Թենպէլեան, տոքթոր Երուանդ Քասունի եւ Կարօ Յովհաննէսեան: Փակման խօսքը արտասանած է Արամ Կաթողիկոս:

***

ՊԱՐՍԿԱՍՏԱՆԻ զանազան քաղաքներու մէջ, սկսելով Թեհրանէն, Ապրիլի վերջ եւ Մայիսի առաջին օրերուն յաջորդական ելոյթներ ունեցած է Հայաստանի «Սայաթ Նովա» աշուղական երգի համոյթը, որուն ընդհանուր պատասխանատուն եւ գեղարուեստական ղեկավարն է Թովմաս Պօղոսեան:

***

ՄՈՆՐԷԱԼԻ Հայ Կեդրոնին Ս. Ահարոնեան սրահին մէջ, Մայիս 8-ին, դասախօսութիւն մը տեղի ունեցած է, կազմակերպութեամբ Հայ Դատի Յանձնախումբին եւ Գանատայի Հ.Յ.Դ. Երիտասարդական Միութեան Լեւոն Շանթ մասնաճիւղին: Լանա Փիլիկեանի բացման խօսքէն ետք, օրուան բանախօսը՝ Ֆրանք Զօք, տնօրէն Գոնգորտիա համալսարանի ցեղասպանութեան եւ մարդկային իրաւանց ամպիոնին խօսած է նիւթ ունենալով՝ «Հայկական հրէական ցեղասպանութիւնները հանրային կարծիքին մօտ»:

...ին մէջ պահանջները անթիւ են, իսկ ...ութիւնները սակաւ: Սփիւռքը ...ն ուժի հսկայական աղբիւր է, բայց ...կերպութիւն չունի: Իբր եզրակացութիւն, գործնական գետնի վրայ հայ...ը ի՞նչ կերպով կրնայ օգտակար ըլլալ Սփիւռքին, եւ փոխադարձաբար:

Գ. – Հայաստան, իբր անկախ պետութիւն, շատ երիտասարդ է դեռ եւ ունի ...ական պակասներ: Երբ յառաջդիմէ ...զօրանայ, ինքնին օգտակար կը հանդիսանայ Սփիւռքին: Ուստի, պէտք է ...ը անվարան օժանդակէ Հայաստանի հզօրացման եւ անպայման երկրորդ ...շարժի մը չսպասէ, զօրաշարժի ենթարկուելու համար:

...ութեան երկու հատուածներուն մէջ պէտք է արդիւնաւէտ գործակցութիւն: Այդ է յաջողութեան ուղին:

***

Եզրակացութիւն. – Կը տեսնուի թէ, ...ինչ որ Սփիւռքը կ'ակնկալէ Հայաստանէն, Հայաստան կ'ակնկալէ Սփիւռքէն: Ուստի լուծումը փոխադարձ օգնութեան մէջ է: Թէ ինչպէ՞ս: Ա՛յդ իսկ է ...:

ՏԻԳՐԱՆ ՀԱՃԵԱՆ

(*) Հռոդոս կղզիին մէջ հին օրէնք մը ...ութեան պատիժ կը սահմանէր ...անոնց համար, որոնք կը համարձակէին ձրի խրատ տալ, առանց գործնական միջոց մըն ալ առաջարկելու: Եթէ այդ օրէնքը ի զօրու ըլլար այսօր, հաւանաբար կարեւոր մէկ մասը բանտը փոխադրուած կ'ըլլար, հաւանաբար:

Տ. Հ.

ԿՂԶԻՆ ԵՒ ՄԻ ՄԱՐԴ

— վիպակ —

ԿՈՍՏԱՆ ԶԱՐԵԱՆ

Լերան ետեւը, ուռած այտերով արշալոյսը փչում է իր ածուխների վրայ:

Կղզուց դէպի մեծ քաղաքը մեկնող առաջին նաւը սուլում է: Փողոցների քարերը զրնգում են կէս քնատ մարդկանց չտապ ոտնաքայլերի տակ: Աքլորները նորից կանչում են, այս անգամ խռպոտ եւ անվստահ ձայնով: Եւ մինչ զանգակները երկրորդ անգամ սկսում են ղօղանջել՝ տների դռները եւ դարբասները կէս բացւում են եւ դուրս են գալիս շատ պառաւ մարդկանց եւ շատ պառաւ կանանց մէջքը ծռած ստուերները: Նրանք դողդողալով անցնում են հրապարակի միջով, տնքալով եւ հեւալով բարձրանում եկեղեցու սանդուխներից վեր, մի վայրկեան շընչելով կանգ առնում, ձեռքի գաւազանով արագ արագ շօշափում գետինը եւ գլորւում ներս:

Մինչ եկեղեցում ժամերգութիւնը սկըսւում է՝ գալիս են այծերը:

Հովիւը, այծերը, շունը: - Կա՛թ, կա՛թ...

Մի մի շիշ իրենց ձեռքին, կանայք դուրս են գալիս մօտակայ տներից եւ բոլորում այծերի շուրջը: Օրուան առաջին բամբասանքների, պատմութիւնների եւ կատակների ժամն է: Մօդական գաւազանի շարժումով գիշերը դուրս է հանում իր բոլոր գաղտնիքները: Պատերը փլւում են եւ սենեակներում տեղի ունեցած դէպքերը սողում են դուրս: Հովիւը, ծնկի եկած, կթում է իր այծը եւ բացագանչութիւններով մասնակցում խօսակցութեան: Կթուող այծը մօրուքը եւ ականջները շարժում է. կարծես նա էլ ծիծաղում է: Կանանց հսկայ կրծքերը անհանգիստ շարժւում են:

Քիչ չանցած, յետոյքը ծանր շարժելով, անդադար ու մտահոգ ետ նայելով իրենից հեռու բռնած հորթիկի վրայ, գալիս է կովը: Զարմացած, տխուր, իր մեծ աչքերը դրա նրա վրայ տնկելով, ոտքերը քիչ ծռած, նա կանգ է առնում հրապարակի մէջտեղում: Հորթիկը՝ միշտ անօթի՝ ճիգ է անում մօտենալու նրա ահագին ծիծերին, բայց նրան արգիլում են: Կովը, գայրացած, մերժում է կաթ տալ: Հորթիկին մօտեցնում են մէկ ծծին, իսկ միւսը կթում են: Մինչ կթում են՝ հորթին հեռացնում են: Կովը մեծ, ծանր, ուռած՝ գլուխը կողմ է դարձնում եւ իր աչքերից մթին գիշերուան նման թանձր մելամաղձութիւն է վայր թափում:

***

Օրը սկսւում է:

Գիւղացիները խումբ խումբ մեկնում են աշխատանքի: Կանայք, մի մի կարպոց կամ մի սափոր գլխի վրայ դրած՝ լայնագիստ, կովանման, հաստոտն՝ իրենց անկիւնաւոր ուսերը աջ ու ձախ շարժելով, շտապում են դէպի այգիները: Սայլերը ճռռում են:

Ապա գալիս են ձկնորսները:

Պոռալով վազում են: Թէ ի՞նչ են պոռում՝ անկարելի է հասկանալ: Նաւակներից նոր հանած, թարմ, դեռ կէս կենդանի ձուկ են ծախում: Պատուհանները բացւում են եւ կին ու տղամարդ օդի մէջ իրենց թեւերը ճօճեցնելով, սակարկում են: Ձկնորսները, որ մեծ ստախօսներ են, երդւում են բոլոր սրբերի գլխի վրայ եւ աշխատում համոզել յաճախորդներին:

Երբ այծ, կով եւ ձկնորս հեռանում են՝ հրապարակը լցւում է անհամար երախաներով: Ոտաբոպիկ, կեղտոտ, չար: Բղաւում են, լալիս, խաղում:

***

Հազիւ լոյսը բացուած, կանգնում եմ պատշգամիս վրայ, Ուրիշ կերպ էլ չեմ կարող անել: Բնակարանս ցցւում է ինչ որ քանդուածութիւնների կատարին: Երկայն, նեղ մի սանդուխ ոլոր է գալիս հաստ պատերի շուրջը, ապա շտապ վազում վեր: Պատշգամը եւ երկու փոքր սենեակները թառած են մօտակայ եկեղեցու զանգակատան բարձրութեան մակարդակին: Դէմ դիմաց: Երբ զանգակները սկսում են ղօղանջել՝ տունս ցնցւում է, պնակները եւ բաժակները զրնգում են:

Լերան ետեւից արեւածագը պեղում է գիշերը եւ բոցավառում մօտակայ ամպերի շուրջը: Ծովի վրայ, հեռուից, առաջանում է երագկոտ մի նաւ: Նա գալիս է Ամերիկայից: Աւելի մօտ, բազմաթիւ նաւակներ, հազիւ ուրուագծուած նոր բացւող լոյսում, անշարժ կանգնել են: Թեբակզզու էն բարձրից փարոսի լոյսը կանոնաւոր կերպով թռնկում է եւ մարւում:

(Շար. 4)

Ի ՅԻՇԱՏԱԿ

ՄԱՐՍԷՅԼ. - Տիկին Էօժէնի Յովսէփեան, զաւակներն ու թոռները 500 Ֆր. կը նուիրեն «Յառաջ»ի բարգաւաճման իրենց ամուսնոյն, հօր եւ մեծ - հօր՝ Յովհաննէս Յովսէփեանի մահուան 4-րդ տարելիցին ի յիշատակ։

CROIX BLEUE DES ARMENIENS DE FRANCE

Section St-Jérôme «*Djavo Chant*»

SORTIE «Beaux Jours»

AUX BAUX DE PROVENCE

Déjeûner dans un restaurant

P. A. F. : 200 F.

Possibilité de visite de la Cathédrale aux Images.

le Samedi 8 Juin à 8 heures

Place de la Rotonde Dikran Tekeian St-Jérôme

Pour tous renseignements et réservations:
Tél. : 91. 61. 10. 82 — 91. 70. 00. 32

***

Section «*Agnouni*» d'Asnières

Vers NANTES

La CBAF organise une excursion pour découvrir :
— *L'exposition «Arménie des Origines au IVe siècle»* au Musée Dobrée de Nantes.
— *Nantes*, ville de Jules Verne et d'Anne de Bretagne.
— *Le bord de mer La Baule*, la plus belle plage d'Europe.

Départ le samedi matin 29 Juin;
Retour le dimanche soir 30 Juin.
Trajets en autocar de luxe, vidéo. Visite de l'exposition par guides conférenciers (durée 1h30).
Hébergement à l'Hôtel *Ibis*, centre ville.
Participation aux frais : 500 F.
Renseignements et inscriptions :
Mme Danoux après 20h au 42 42 85 87
Mme Gourdikian au 39 82 65 91

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Ս. Յովհաննէս - Մկրտիչ Մայր եկեղեցւոյ հոգաբարձութիւնը Ս. Յարութեան տօնին առթիւ շնորհակալութեամբ ստացած է Իւղագինի հետեւեալ նուէրները. - Պ. Ալպէր Շահեան 200 Ֆրանք, Տիկին Վալանթին Մուրատեան 250, Պ. Գագիկ Յովակիմեան 300, Պ. Գաբրիէլ Խաչիկեան 200, Պ. Հրաչեայ Ջուլհակեան 1000, Տիկին Աղնիւ Պագգալեան 200, Արրահամ ընտանիք 150, Տիկին Տիրուհի Ընգապապեան 600, Տէր եւ Տիկին Պօղօղլեան 200 Ֆր., Տէր եւ Տիկին Ժագ Գարակէօզեան 200 Ֆր., Օրիորդ Տէվլէթեան 100, Տիկին Առլէթ Պալօղլու 200, Տիկին Հռիփսիմէ Մարկոսեան 100, Տիկին Մարիլէն Պասմաճեան 400 ֆրանք, Տէր եւ Տիկին Զարգավաթճեան 2500, Պ. Սթէֆան Պօղոսեան 250, Տէր եւ Տիկին Վահէ Թորոսեան 400, Պ. Պետրոսեան 200, Պ. Քերովբէ Գույումճեան 500, Պ. Փիէռ Արզումանօֆ 300, Տիկին Սաթենիկ Փափազեան 300, Տիկին Ալիս Գալտըրազօղլու 100, Տիկին Թէրէզ Տէր - Աբէլեան 150, Տիկին Աննա Քարաթէփէ 300, Տէր եւ Տիկին Գէորգ Տէկիրմէնթաշ 200, Տիկին Մաքրուհի Ղազարոսեան 100 Ֆր., Տիկին Անժինէ Մելքոնեան 50 Ֆր., Տիկին Արմենուհի Լոյոս 150, Տէր եւ Տիկին Սիմոն Մնակեան 200, Օր. Անթուանէթ Մարանճեան 1000, Տիկին Անահիտ Սանթանա 2000, Պ. Լորիս Մոստիչեան 200, Փանարօթօ ընտանիք 350 Ֆր., Տիկին Եպրաքսէ Զաքմաքեան 100, Տիկին Գլէր Խաչիկեան 200, Տիկին Հիլտա Պարսամեան 100, Տէր եւ Տիկին Լուկար Շահվէզիրեան 250, Պ. Հանրի Գոզիկ 500, Պ. Ժոզէֆ Գէսթանեան 500, Տէր եւ Տիկին Մ. Գարանֆիլեան 250, Տէր եւ Տիկին Կ. Նազգաշեան 300, Տիկին Մարի Քիւրտեան 200, Պ. Կարէն Պետրոսեան 600, Տիկին Մարկարէթ Գահմաճեան 100, Տէր եւ Տիկին Լամոն Ղազէրեան 200, Տէր եւ Տիկին Միհրան Տէրտէրեան 100 Ֆր.։

(Շար.)

Imprimé sur les Presses
du Journal «HARATCH»
83, rue d'Hauteville, 75010 Paris
Siret: 51027317 A R. C. Paris
Commission paritaire: N° 55935

CAMP ITINERANT

La Croix Bleue des Arméniens de France organise du 5 au 30 juillet, un camp itinérant pour les adolescents de 14 à 16 ans, dans la région du Périgord vert. Encadrés d'une équipe motivée et qualifiée, les jeunes bénéficieront de 25 jours de détente, d'activités sportives, écologiques et culturelles, dans une ambiance arménienne.

Montant de la pension :
3 500 F. + Voyage.

Inscriptions : du lundi au vendredi de 10h à 16h auprès du Conseil d'Administration au 48 24 46 57.

L'Association SAINTE-CROIX des Arméniens Catholiques

organise

UN VOYAGE A NANTES

pour la visite de l'Exposition Arménienne

le dimanche 16 juin

Aller - retour en TGV,
par la Gare de Montparnasse

Au programme :
Visite de la Cathédrale
Déjeuner
Visite de l'exposition.

Participation aux frais (tout compris):
Adultes:550 F.-Enfants -12 ans:300 F.

Renseignements et inscriptions :
— Paroisse Ste-Croix : 42. 78. 31. 93
— Van Diam : 43. 87. 30. 11

Union Générale Arménienne de Bienfaisance
-Marseille-

GRANDE SOIREE DANSANTE

avec

MARTEN YORGANTZ
et son Orchestre

le SAMEDI 22 JUIN de 21 heures à l'aube
dans les Salons du «*Carlton Beach*»
395 bis, Promenade Corniche Kennedy — Marseille 7e

P.A.F. 150 F. — Etudiants : 100 F.

— ASSIETTES SPECIALITES ARMENIENNES —

Réservations et renseignements :
U.G.A.B. : 327, Bd Michelet — 13009 Marseille — Tél. : 91. 22. 10. 45.

Sous la présidence de son Excellence l'Ambassadeur d'Arménie en France
VIGUEN TCHITETCHIAN

GRAND BAL DE PRINTEMPS

AU PROFIT DE L'ECOLE BILINGUE SAINT MESROB
le Samedi 8 Juin à partir de 20 heures 30

animé par le chanteur

GEORGE BAGHDOYAN
(venu spécialement de Los-Angeles)

dans les salons de l'Hôtel « *Nogentel* »
Hôtel *Mercure* de Nogent-sur-Marne

Meubles Ghazarian

4.000 m² de mobiliers présentés en ambiance

Z.I. Vitrolles à 20 km de Marseille tél. : 42. 89. 27. 47

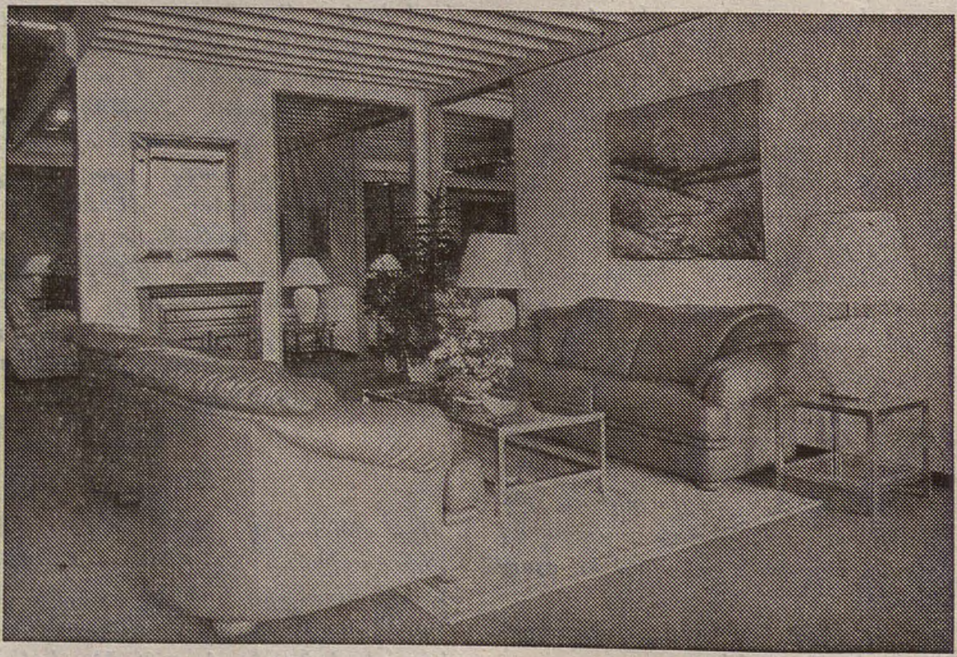

"Բացառիկ գին «Յառաջ»ի բաժանորդներուն"

ՅԵՏԱՁԳՈՒԱԾ Է

«ՄԱՇՏՈՑ»

Միութեան ճաշը որ տեղի պիտի ունենար Կիրակի, Յունիս 9-ին, յետաձգուած է վերամուտին։

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՍՐԲՈՑ ԹԱՐԳՄԱՆՉԱՑ ՄԱՅՐ ԵԿԵՂԵՑԻ

Տօն Կաթուղիկէ
Սուրբ Էջմիածնի

Կիրակի, Յունիս 9
Առաւօտեան ժամը 10-ին
Սրբոց Թարգմանչաց Մայր Եկեղեցւոյ մէջ
կը մատուցուի հանդիսաւոր պատարագ

Կը պատարագէ եւ կը քարոզէ՝
ՏԱՐՕՆ ԵՊԻՍԿՈՊՈՍ ՃԵՐԷՃԵԱՆ
Առաջնորդական Տեղապահ
Հարաւային Ֆրանսայի Հայոց

Պատարագի ընթացքին կը կատարուի Մաղթանք Սուրբ Էջմիածնի։

Hamazkaïne

Association culturelle et éducative arménienne

Cher universitaire
Le 2ème Forum des Universitaires Arméniens organisé par le Hamazkaïne aura lieu entre le 20 Juillet et le 4 Août 1996 à Beyrouth.

Le 1er Forum avait connu un franc succès, attesté par les avis écrits des participants et l'enthousiasme créé dans divers pays de la Diaspora.

Nous tâcherons, cette année-ci, de rendre le 2ème Forum encore plus utile et plus agréable que le 1er.

Sont prévus au programme :
- 8 conférences suivies de débats;
- 6 excursions touristiques;
- 8 après-midis culturels et sportifs consacrés simultanément à des séances de :
  - Danses folkloriques arméniennes
  - Répétitions théâtrales,
  - Lectures littéraires,
  - Jeux sportifs,
  - Débats sur des problèmes actuels

Nous espérons que vous voudrez bien participer à ce 2ème Forum et vivre 16 jours inoubliables en compagnie de jeunes universitaires arméniens venus des quatre coins du monde.

Le Hamazkaïne vous attend.

Pour tous renseignements contacter le : **45. 23. 27. 56.**

HAMAZKAÏNE

UGAB . . . UGAB . . . UGAB . . . UGAB

UGAB-Paris - IDF

CONFERENCE

Le Comité de Paris — Ile-de-France de l'UGAB organise une *CONFERENCE - DIAPORAMA*

«A LA RENCONTRE DES ARMENIENS DE JERUSALEM» par Michel BASMADJIAN,
membre du CECMHA
(Centre d'Etude et de Conservation des Monuments Historiques Arméniens)

le Vendredi 7 Juin à 20 heures 30

au Centre Culturel Alex Manoogian
118, rue de Courcelles, Paris 17e

— *Historique de la présence des Arméniens en Terre Sainte;*
— *Découvertes des principaux sites de la vieille ville : St-Sépulcre, Chapelle Ste-Hélène;*
— *Visite du quartier arménien : Patriarcat, Cathédrale St-Jacques;*
— *Eglise des Archanges, Chapelle St-Théodore, manuscrits enluminés.*
— *Débat.*

UGAB . . . UGAB . . . UGAB . . . UGAB

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ
ՅՈՒՆԻՍ 5
MERCREDI
5 JUIN
1996

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

LE NUMERO : 5,00 F.

ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ (1925-1957)

HARATCH

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE-FONDE EN 1925
DIRECTRICE: ARPIK MISSAKIAN

83, RUE D'HAUTEVILLE — 75010 PARIS
TEL. : 47. 70. 86. 60 — TELEX : HARATCH 280 868 F
— FAX : 48. 00. 06. 70 —
C.C.P. PARIS 15069-82 E

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա : Տար. 1.100 Ֆ. – Վեցամսեայ : 560 Ֆ.
Արտասահման : Տար. 1.400 Ֆ. (ամէնօրեայ առաքում)
1.250 Ֆ. (շաբաթական առաքում) – Հատը : 5,00 Ֆ.

71ՐԴ ՏԱՐԻ – ԹԻՒ 18.867 — Fondateur SCHAVARCH MISSAKIAN — 71e ANNEE — N° 18.867

ՓԱՐԻԶԻ ՑՈՒՑԱՀԱՆԴԷՍԸ

ՀԱՅԱՍՏԱՆ ԱՐԵՒԵԼՔԻ ԵՒ ԱՐԵՒՄՈՒՏՔԻ ՄԻՋԵՒ»

Նանթի Տոպրէ Թանգարանին փառաւոր ցուցահանդէսէն ետք, Հայաստանի պատմութեան ու մշակոյթին նուիրուած 1996-ի երկրորդ կարեւոր ձեռնարկը Ֆրանսայի Ազգային Մատենադարանին մեծ ցուցահանդէսն է որ մկրտուած է «Հայաստան՝ Արեւելքի ու Արեւմուտքի միջեւ» (Յունիս 13 – Հոկտեմբեր 20) : Մասնակցութիւն կը բերեն Երեւանի Մատենադարանը, Հայաստանի պատմութեան թանգարանը, նաեւ Ֆրանսայի մշակոյթի կրթութեան նախարարութիւնները, Հայաստանի մշակոյթի նախարարութիւնը։ Գլխաւոր պատասխանատուն է Ազգային Մատենադարանի հետազօտող ու Նուբարեան Մատենադարանի տնօրէն Յարութիւն Գէորգեան :

Ազգային Մատենադարանի Մանսար եւ Մազարէն ցուցասրահներուն (700 քառակուսի մեթր) մէջ տեղ պիտի գրաւեն հայկական ձեռագիրներ, հին տպագիր գործեր, ցամաքային ու ծովային միջնադարեան քարտէսներ, նախապատմական արձաններ, ոսկեթել բանուածքներ, արքունի գոհարեղէններ, արուեստի, պաշտամունքի առարկաներ : Հազուագիւտ այս 300 նմոյշներուն մօտ հարիւր հատը Երեւանէն դուրս կը հանուին այս առթիւ, առաջին անգամ ըլլալով : Անոնք կը պատկանին Ք. ա. Ը. – ԺԸ. դարերու միջեւ երկարած ժամանակահատուածին :

Հայաստանը Արեւելքի եւ Արեւմուտքի սահմանագիծին վրայ գտնուած է աշխարհագրական դիրքը, ընելով զայն քաղաքական, մշակութային, տնտեսական քառուղի մը Եւրոպայի ու Ասիոյ միջեւ։ Այս դիրքին պատճառած բազմաբնոյթ փոխանակումներուն հետքերը կրած է հայկական քաղաքակրթութիւնը որուն տարազան հանգրուանները յատկանշելու համար խմբուած են ցուցահանդէսին 300 նմոյշները :

Ցուցահանդէսին զուգահեռ ծրագրուած են այլ ձեռնարկներ ալ : Լոյս կը տեսնէ Յ. Գէորգեանի ղեկավարութեամբ պատրաստուած պատկերազարդ հատոր մը (256 էջ) հայ եւ ֆրանսացի 25 հեղինակներու մասնակցութեամբ, Ֆրանսայի Ազգային Մատենադարանի նախագահ՝ Ժան Ֆավիէի ընդհանուր ներածականով : Հրատարակ կ'ելլէ 26 վայրկեաննոց տեսերիզ մը որուն նիւթը կը կազմեն Հայաստանի առեւտրականներն ու դիւանագէտները, Լուի ԺԴ.-ի օրով : Եւ վերջապէս, Սէն Լ'ոնեննայ եռօրեայ գիտահաւաք «Ֆոլպէռ» լսարանին մէջ, Յունիս 12 – 14, պատրաստութեամբ Յ. Գէորգեանի : Կը նախագահեն Ժ. Ֆավիէ եւ Հայաստանի Գիտութիւններու Ակադեմիային ներկայացուցիչ Հիմնարկէն Պարոյր Սեւակեան ; Կը մասնակցին Ֆրանսայէն եւ Հայաստանէն մօտ 40 անուններ. Համալսարանի դասախօսներ, գիտնականներ, պատմաբաններ, եւայլն, ինչպէս՝ Արեւշատեան, Շառլ Ռընէ, Գրիգոր Պըլտեան, Գէորգ Տէր - Վարդանեան, Ժանըր Ռըթիէ, Փաթրիք Տօնապետեան, Փիեռ Փելլերեան, եւայլն :

Ձեռնարկին մասին պատկերազարդ էջեր յատկացուցած է Ազգային Մատենադարանի «Ալթէռնաթիֆ» եռամսեայ թերթը :

Այս ցուցահանդէսին բացումը տեղի կ'ունենայ Յունիս 12-ին, ինչպէս նախատեսուած է, Ֆրանսայի ու Հայաստանի Հանրապետութեան նախագահներուն ներկայութեամբ :

(*) «Arménie entre l'Orient et l'Occident», Galeries Mansart et Mazarine de la Bibliothèque Nationale, 58, rue de Richelieu, 75002 Paris. Du 14 Juin au 20 Octobre de 9h30 à 18h30, sauf lundi.

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՆԱԽԱԳԱՀԸ ՓԱՐԻԶ ԿԸ ԺԱՄԱՆԷ ՅՈՒՆԻՍ 11-ԻՆ ՆԱԽԱԳԱՀ ՇԻՐԱՔԻ ՀՐԱՒԷՐՈՎ

Նախագահ Շիրաքի հրաւէրով Հայաստանի նախագահը՝ Լ. Տէր - Պետրոսեան երկօրեայ պաշտօնական այցելութիւն մը կը կատարէ Փարիզ, Յունիս 11-էն 13 : Միաժամանակ, Յունիս 12-ին կ'այցելէն Ազգային Մատենադարանի «Հայաստան Արեւելքի եւ Արեւմուտքի միջեւ» ցուցահանդէսը որու պաշտօնական բացումը կը կատարուի յաջորդ օրը :

Նախագահ Լ. Տէր - Պետրոսեան տեսակցութիւններ պիտի ունենայ ոչ միայն Նախագահ Շիրաքի հետ, այլեւ՝ վարչապետ Ա. Ժիւփէի, Ծերակոյտի նախագահ Ռ. Մոնորիի, եւ այլ պետական անձնաւորութեանց հետ : Պիտի այցելէ Ազգային Ժողով, ԻՒՆԷՍՔՕ ուր պիտի տեսնուի տնօրէնին՝ Ֆետերիքօ Մայորի հետ :

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՆԱԽԱՐԱՐԱՊԵՏ Ա. ԺԻՒՓԷ տուրքերու բարեփոխման ծրագիր մը ներկայացուց, Յունիս 3-ին, որ հինգ տարիներու երկայնքին կը նախատեսէ տուրքերու նուազումներ : Այդ նուազումը պիտի վերաբերի գլխաւորաբար եկամուտի տուրքերուն, պիտի թեթեւնան աշխատաւորներու հիւանդութեան սակերը, զորս պիտի փոխարինէ «Հիւանդութեան Ընդհանրական Սակ» մը, վճարելի դրեթէ բոլորին կողմէ : Եկամուտի տուրքի նուազումը պիտի կատարուի 1997-ին (այսինքն՝ 1998-ի վճարումներուն վրայ) : Ժիւփէ անորոշ ձգած է սակայն այս ամբողջին առընչուող թիւերը : Խնայողութիւններ ալ պիտի ըլլան հանրային ծախքերու մարզին մէջ, որոնք միայն Յուլիսին պիտի յայտնուին :

ԹՈՒՐՔԻՈՅ իսլամական Ռեֆահ կուսակցութիւնը յառաջխաղացութիւն արձանագրած է թաղապետական մասնակի ընտրութիւններուն, որոնք տեղի ունեցան Յունիս 2-ին : Բաղդատմամբ Դեկտեմբեր 25-ի երեսփոխանական ընտրութիւններուն, իսլամականները 3,6 կէտ կը շահին նոյն ընտրաշրջաններուն մէջ, մինչ Չիլլէրի եւ Եըլմազի կուսակցութիւնները կը կորսնցնեն : Ընտրութիւնները կը վերաբերէին 41 ընտրաշրջաններու : Էրպաքան (Ռեֆահ) գլուխը կը հասնի ձայներու 34%-ով : Իրեն կը հետեւին Եըլմազի Մայր Հայրենիքը 21%ով եւ Չիլլէրի Արդար Ուղին՝ 12%ով :

ԿԻՊՐՈՍԻ բաժանման գիծին վրայ, որ ուր կը հսկեն ՄԱԿ-ի ուժերը, Յունիս 3-ին թուրք զինուորները սպաննած են կիպրացի զինուորական մը : Զոհը, 19 տարեկան, զինուած իսկ չէր եւ տեղն ու տեղը մեռած է : Նախագահ Գլերիտէս հիւանդանոց գացած է ուր կը գտնուէր երիտասարդին դիակը եւ միջադէպը որակած՝ «պաղարիւնով գործուած մարդասպանութիւն» : Թուրքերը ըսած են թէ կիպրացի զինուորը զինուած էր եւ մուտք գործած թրքական գօտիէն ներս, բայց եւ այնպէս «տխուր միջադէպ»ին համար ցաւ յայտնած :

Ս. ՊԵՏԵՐՍԲՈՒՐԳԻ քաղաքապետ ընտրուեցաւ Վլատիմիր Եակովլեւ, 51 տարեկան, պարտութեան մատնելով Սոպչակը, որ ցարդ քաղաքապետ էր : Հոս ալ, հարցախոյզները սխալեցան, քանի առպահով հռչակած էին Սոպչակի յաղթանակը :

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ԴԵՍՊԱՆԱՏԱՆ ՄԱՄՈՒԼԻ ԱՍՈՒԼԻՍԸ

Ինչպէս ամէն ամիս, Մայիսի վերջին Ուրբաթ յետմիջօրէին ալ ամսական տեղեկատուութեան ասուլիսը տեղի ունեցաւ Հայաստանի դեսպանատան մէջ : Նախ Ա. քարտուղար Պ. Համլէթ Գասպարեան ամփոփեց ամսուան անցուդարձը որոնցմէ առաւել կարեւոր կը նկատէր նախագահ Լ. Տէր - Պետրոսեանի Չինաստան այցելութիւնը : Ապա դեսպան Պ. Վիգէն Չիտէչեան խօսեցաւ Ֆրանսահայութեան ծանօթանալու նպատակով կատարուած իր այցելութիւններուն մասին. ըսաւ թէ հանդիպում ունեցած է Նիսի, Մարսէյլի գաղութներուն հետ, Խօսեցաւ նաեւ Ֆրանսացի պատասխանատուներու հետ Հայաստանեան զանազան մարզերու առընչութեամբ ունեցած շփումներուն մասին. այս օրերուն անոնց գլխաւոր տեղը կը գրաւէր բնականաբար նախագահ Լ. Տէր - Պետրոսեանի Փարիզ այցելութիւնը : Պ. Չիտէչեան տեսակցած էր նաեւ ֆրանսական օդային գիծերու պատասխանատուներու հետ, քննելով Փարիզ - Երեւան թռիչքներու պարագան : Ինչպէս ինք յայտնեց, ֆրանսական ընկերութիւնը սկզբունքով տրամադիր էր այդ գիծը բանալու :

Պ. Չիտէչեան ապա անդրադարձաւ դեսպանատան անձնակազմի փոփոխութեան մը. ըսաւ թէ Ա. քարտուղար ու մամուլի բաժնի պատասխանատու Հ. Գասպարեան տարուան մը պաշտօնավարութենէ ետք Երեւան կը վերադառնայ. որպէս նոր ուժ Երեւանէն ժամանած ու արդէն գործի սկսած է Պ. Ռուբէն Խարազեան : Այսուհետեւ դեսպանատան աշխատակազմին մասնակից կ'ըլլայ նաեւ Քրիսթիան Տէր - Ստեփանեան որ մինչեւ հիմա Հայաստանի ներկայացուցիչն էր Եւրոպական Միութեան մօտ :

ՀԱՊԻԹԱ Բ. ՀԱՄԱԺՈՂՈՎԸ ԲԱՑՈՒԱԾ ՊՈԼՍՈՅ ՄԷՋ

Յունիս 3-ին մեծ հանդիսաւորութեամբ բացումը կատարուած է ՄԱԿ-ի կողմէ նախաձեռնուած այն համաժողովին ուր երրորդ հազարամեակի սեմին ձեռք պիտի առնուին աշխարհի բնակութեան հարցերը : Բացումը կատարուած է ՄԱԿ-ի ընդհանուր քարտուղար Պութրոս Պութրոս Ղալիի կողմէ որ դրուատելէ ետք Թուրքիոյ առատաձեռնութիւնն ու բարեկամական կեցուածքը, մասնակիցներուն կոչ ուղղած է զօրակցութեան ու գործակցութեան : Թուրք մամուլը այս մասին լրատուութիւնը խորագրած է «Ղալիի կաֆերը» : Ընդհանուր քարտուղարը երկու անգամ սխալ արտասանած է Թուրքիոյ հանրապետութեան անունը. առաջին անգամ մը ըսած է «Պոլսոյ Թուրք հանրապետութիւնը», ապա «Թուրքիոյ դաշնակցային հանրապետութիւնը» : Թուրք պատասխանատուներ նախընտրած են հարց չստեղծել ու համաձայն գտնուիլ որ եղածը լեզուական վրիպում մը հետեւանք է :

Համաժողովին նախագահ ընտրուած է Թուրքիոյ հանրապետութեան նախագահը Ս. Տէմիրէլ, ապա ընտրուած են յանձնախումբեր : Յունիս 12 – 14-ի վեհաժողովով մը պիտի աւարտի երկշաբաթեայ համաժողովը : Վեհաժողովին կը մասնակցին երկիրներու նախագահներ ու վարչապետներ :

Այս ձեռնարկին զուգահեռ փորձ եղած է «Ալթէրնաթիֆ Հապիթա Բ.»ի մը ձեռնարկելու, ցոյց տալու համար Թուրքիոյ մէջ գործուած անիրաւութիւններն ու ապօրինութիւնները. մասնակցած է նաեւ Եւրոպայի Խորհրդարանի բնապահներու խմբին ղեկավարը Գլօտիա Ռոթ որ նաեւ մամուլի ասուլիս մըն ալ տուած է Պոլսոյ մէջ : Ոստիկանութիւնը արգելք եղած է անոնց փորձին :

ՖՐԱՆՍԱՅԻ ԾԵՐԱԿՈՅՏԻ ՆԱԽԱԳԱՀԻՆ ԷՋՄԻԱԾԻՆ ԱՅՑԵԼՈՒԹԻՒՆԸ

Ինչպէս գրած էինք («Յառաջ», Յունիս 1) Ֆրանսայի Ծերակոյտի նախագահը շարունակելով հայաստանեան իր այցելութիւնները, Շաբաթ առտու Յունիս 1-ին կ'այցելէր Էջմիածին :

Առաւօտեան ժամը 10-ին, Ռընէ Մոնորի որու կ'ընկերանային Ալէն Կուրնաք, Շառլ Ազնաւուր, Ֆրանսայի դեսպանատան գործավար Փիէր Օրթոլի, մշակոյթի կցորդ՝ Փաթրիք Տօնապետեան եւ Ազգային Ժողովի նախագահ՝ Բաբգէն Արարքցեան ժամանած են Մայր Աթոռ, ուր զիրենք դիմաւորած են դիւանապետ՝ Ներսէս Արք. Պօզապալեան եւ բարձրաստիճան հոգեւորականներ :

Շահէ Արք. Աճէմեան պատմական բացատրութիւններ տուած է Մայր Տաճարի, Իջման Սեղանի, Հայաստանի քրիստոնէութիւնը որպէս պետական կրօնք հռչակելու 1700-ամեակին մասին : Վեհարանին մէջ հիւրերը ընդունած է Գարեգին Ա. որ ըսած է, ի մէջ այլոց, թէեւ Հայաստան եւ Ֆրանսա դարերու պատմութիւն ունին բայց, պատմութիւն չեն դարձած : Ամենայն Հայոց Կաթողիկոսը Ռ. Մոնորիի բացատրած է Էջմիածնի դերն ու նշանակութիւնը : Տեսակցութեան աւարտին, Գարեգին Ա. Ռ. Մոնորիի նուիրած է «Էջմիածնի գանձերը» հատորը, Ծերակոյտի նախագահն ալ Կաթողիկոսին նուիրած է Ծերակոյտի մետալը յատուկ արձանագրութեամբ :

«ԱՐՄԷՆՓՐԷՍ»

(Յունիս 3/4)

ՀԱՄԱՅՆԱՎԱՐՆԵՐՈՒ ՊԱՐԱԳԼՈՒԽԻՆ ՀԵՐՔՈՒՄԸ

Հայաստանի Կոմունիստական կուսակցութեան պարագլուխը Սերգէյ Բադալեան անդրադառնալով ԱԽՄ-ի նախագահ Պարոյր Հայրիկեանի վերջերս ունեցած կարգ մը յայտարարութիւններուն, ուր ան կ'ըսէր թէ նախագահական ընտրութեան յաջողութիւն ձեռք ձգելու պարագային Ներքին նախարար կը նշանակէ Ս. Բադալեանը, ըսած է թէ անհիմն են նման արտայայտութիւններ եւ անոնք կը միտին շահագործել իր կուսակցութեան վարկը :

***

ԱՐԴԱՐԱԴԱՏՈՒԹԵԱՆ ՆԱԽԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆԸ ԿԸ ՃՇԳՐՏԷ ՀՅԴ-Ն

Արդարադատութեան նախարարութիւնը յայտարարութեամբ մը անդրադարձած է ՀՅԴ-ի 26-րդ Ընդհ. Ժողովին կողմէ ընտրուած նորակազմ Բիւրոյին որոշումով ստեղծուած Հայաստանեան կառոյցներու կուսակցական ժողովներուն, ինչպէս նաեւ նոյն ժողովին կողմէ նախատեսուած Հայաստանի Գերագոյն (կամ Վերին) ժողովի գումարման ապօրինի բնոյթներուն եւ զգուշացուցած է յիշեցնելով 1995 Յունուար 13-ին Գերագոյն Դատարանին որոշումին ծնունդ տուած պատճառները : Նախարարութեան այս յայտարարութիւնը հիմնուած է հետեւեալ հանգամանքներուն վրայ. – «Հանրային – քաղաքական կազմակերպութիւններու մասին» եւ «Հայաստանի Հանրապետութեան մէջ օտար քաղաքացիներու իրաւիճակի մասին» օրէնքներուն չյարգուիլը եւ «ՀՅԴ կանոնագրի» չգործադրուիլը :

***

1937-Ի ՀԱԼԱԾԵԱԼՆԵՐՈՒ Ի ՆՊԱՍՏ

ԼՂՀ-ի Ազգ. Ժողովը կը քննարկէ 1937ի հալածանքներուն ենթարկուածներուն առաւելութիւններ ընծայելու մասին օրէնքի նախագիծը : Այդ փաստաթուղթով ի մէջ այլոց կը նախատեսուին զեղչեր՝ բընակարաններու վարձքերու, փոխադրութեան եւ դեղերու սակերու եւլն. :

ՎԱՐԿԵՐԸ ԲԱՐԻ՞Ք ԵՆ

Համաշխարհային ներկայի կարգուկանոնը տնտեսականը հզօրութեան գրեթէ միակ չափանիշ դարձնելով, մեծ ու պզտիկ բոլոր երկիրները բաժնած է երկու խումբի. առաջինները՝ մեծերն են. տնտեսապէս հզօրները: Երկրորդները՝ մնացեալը: Առաջինները, կամ անոնց անդամակցութեամբ կազմուած միջազգային ակումբներ վարկեր կը յատկացնեն «պզտիկ»ներուն, երբեւոթապէս այն մտահոգութեամբ որ անոնք կարենան հիմնել, աշխուժացնել իրենց տնտեսական մարզը ու մտնեն բարգաւաճման հունին մէջ: Այդ յատկացումները մեծ գոհունակութեամբ կ'ընդունուին երկրորդ խումբին կողմէ, առանց հաւանաբար երկար-բարակ դատումներու, առանց տրուածին օգուտին հետ նաեւ վնասին մասին մտածելու: Եւ կամ, եթէ նոյնիսկ կ'ըլլան այդ դատումները, ոչ ինքնաբաւ երկիրներու ղեկավարները ոտքի կանգնելու ուրիշ ճար չգտնելով, կը համակերպին անոնց անպատեհութիւններուն: Մանաւանդ որ վարկերով ձեռնարկուած գործառնութիւնները երկար ժամանակի կը կարօտին եւ հետեւաբար, դրականին ու ժխտականին արժեւորումն ալ տարիներ ետքի հարց է: Այլ խօսքով, տուեալ երկրի մը վարկը ստացողները չեն ըլլար անոր վերջնական հաշուեյարդարը ընողներու խօսակիցը: Եթէ տեղի ունենայ նման հաշուեյարդար, երկրին ա՛յդ օրուան պատասխանատու ղեկավարը պարտականութիւն կ'ունենայ որպէս վարկառու ներկայանալու:

Այս «առեւտուր»ին այսօրուան կողմերուն մէջ կարեւոր տեղ կը գրաւեն նախկին խորհրդային երկիրները ու անոնց կարգին Հայաստան: Մամուլը յաճախ կ'արձագանգէ միջազգային սա կամ նա հիմնարկին, կազմակերպութեան կողմէ անոր տրամադրուած վարկերու: Ի՞նչպէս պէտք է արժեւորել այս մէկը. կարելի՞ է առանց այլեւայլի դրական երեւոյթ նկատել ու գոհունակութիւն զգալ անկէ. ի վերջոյ, տնտեսագէտ ըլլալու հարկ չկայ գիտնալու համար որ ոչ ոք մէկուն այդ տեսակի «նուէր» կ'ընէ:

Այս մասին ընթերցումի ու խորհրդածութեան հետաքրքրական էջ մը տրամադրած է «Լրագիր Օր» Մայիս 18-ի թիւով հարցազրոյց մը հրատարակելով տնտեսագիտութեան թեկնածու Արայիկ Սարգսեանի հետ: Ուշագրաւ է յատկապէս տնտեսական մարզին ո՛չ այնքան հանրամատչելի նիւթը պարզագոյն ձեւով բացատրելու անոր կարողութիւնը: Զրուցավար Նիկոլ Փաշինեան յիշեցնելով որ 1995-ին Հայաստանը ՀԱՊ-ի երկիրներէն ամէնէն շատ վարկ ստացողը եղած է բնակչութեան թիւի համեմատութեամբ, հարց կուտայ. «մի՞թէ մեզ այդքան շատ են սիրում Եւրոպայում: Ինչո՞ւ են մեր հանդէպ այդքան շռայլ»:

Ա. Սարգսեան որ կ'ըսուի թէ նաեւ Մոսկուայի ժողովրդական տնտեսութեան ակադեմիային ունկնդիր է, կը պատասխանէ թէ ատոր գլխաւոր պատճառը «նախկին խորհրդային երկրները լրիւ կառավարելի եւ վերահսկելի դարձնելն է»: Հայաստանի մէջ եւս, արեւմուտքին հետեւելու, անոր արժէքները իւրացնելու մտայնութիւնը պատճառ եղած է շուկայի տնտեսութիւնը ներմուծելու: Եւ որովհետեւ անկէ «մեզ մօտ ընդհանուր առմամբ բան չէին հասկանում, այդպիսով ստեղծուեց Արեւմուտքի համար ցանկալի քաոսը»: Այդ քաոսը, իր համոզումով, մաս կը կազմէ Ջլամարտի բեւեռներէն Խորհրդային Միութիւնը ջախջախելու նպատակին. քաղաքականին պէտք է յաջորդէր տնտեսական քայքայումն ալ:

Ըսել ետք թէ վերջին տարիներուն բոլոր միջազգային չափանիշերու ձգտում ցոյց տուած են, կը բացատրէ թէ անփորձ Հայաստանը այդ մարզի օրէնքները չգիտնալով, օտար խորհրդականներ ունեցած է: Հինգ տարուան ընթացքին աւելի քան 100 արտասահմանեան կազմակերպութիւն հոն տեղ գտած են: Եւ «եթէ մենք չլսենք այդ խորհուրդները, վարկեր չենք ստանայ». այս նախադասութեան մէջ կը խտանայ ներկայի մտայնութիւնը, առաւելագոյն չափով: Ատոր որպէս օրինակ, Ա. Սարգսեան կը յիշէ հացի գինի ազատականացումը. «որպէսզի Հայաստանը վարկ ստանար, պէտք է ազատականացնէր հացի գինը: Գինն ազատականացուեց, վարկը ստացանք եւ ուրախացանք, որ մեզ ոնց ուզում այնպէս էլ կառավարում են»:

Կայ անշուշտ միւս տարբերակը. վարկը մերժելու: Ատիկա հոմանիշ է ինքն իր տէրը ըլլալու գոնէ ջանքին: Շատեր հարց կուտան, ինչպէս զրուցավարը, թէ Հայաստան կրնա՞յ դիմել այդ քայլին, ծանօթ պայմանները ունենալով: Ա. Սարգսեան եւս ծանօթ է այդ մտահոգութեան. կ'ըսէ որ վարկերու բացակայութեան մենք չենք կրնար ոտքի հանել մեր տնտեսութիւնը: Ու ինք կ'ըսէ. «կը ներէք, բայց այսօր էլ ոտքի չենք հանում» ապա կ'աւելցնէ իր արժեւորումը վարկերու մասին. անոնք հիմնականին մէջ կը տրուին հաղորդակցութեան բարեփոխման եւ «արտասահմանցիների հայաստանեան բարեկեցութեան ապահովման համար»:

Երբ զրոյցը կ'առընչուի այսօր տրուած վարկերը վաղը վերադարձնելուն, Ա. Սարգսեան կը բացատրէ. կան վարկեր որոնք կը տրուին որոշ տոկոսով, որոշ ժամանակով. կան ուրիշներ որոնց նպատակը ապօրինի գումարներու օրինականացումն է: Կան նաեւ քաղաքական վարկեր որոնք կը տրուին նախապայմաններով: Հայաստանին տրուողները այս խումբին կը պատկանին: Այս կացութեան մէջ ինք յարմար կը նկատէ որ եթէ Հայաստան կ'ընդունի պայմաններ, ինք ալ պէտք է առաջարկէ. օրինակ, պայման դնէ որ վարկը կը վճարէ եթէ իրմէ կոնեակ գնեն, կամ լաւաշ. եւ կամ պէտք է ընդունին Հայերու ցեղասպանութեան փաստը:

Կայ նաեւ վարկի չորրորդ տեսակ մը. այն է երբ վարկատու կողմը կը քանդէ վարկ տրուած երկրին տնտեսութիւնը, անոր շուկան ողողելով իր ապրանքներով: Ըսուածին որպէս շօշափելի օրինակ, Ա. Սարգսեան կը մէջբերէ հետեւեալը. Մոսկուայի թռչնաբուծարանները 1990-ին արտադրած են 120 հազար թոն թռչունի միս: Այսօր միայն 30 հազար: 1990-ին Մոսկուացիները 188 հազար թոն թռչունի միս կ'արտադրէին, ատոր միայն 60 հազարը կը ներածուէր: Այսօր նոյն քաղաքը 200 հազար թոն թռչնամիս կը սպառէ. իսկ ատոր միայն 30 հազարը ինք կ'արտադրէ, 170 հազար թոնը ներածելով: Միայն 1995-ի ընթացքին Միացեալ-Նահանգներէն ներածուած է 500 միլիոն տոլարի թռչունի միս: Կ'ըսէ թէ նոյն բանը տեղի ունեցած է նաեւ Հայաստանի մէջ: Նուպարաշէնի թռչնաբուծարանները որոնք երկրին պահանջքին զգալի մասը կ'արտադրէին, այսօր մեծ մասով չեն գործեր: Ի՞նչպէս. «կարելի է գործից չհասկացող մէկին թռչնաբուծարանի տնօրէն նշանակել ու ամէն ինչ իր տեղը կ'ընկնի»:

Ապա վերադառնալով Մոսկուայի օրինակին, կը շարունակէ. հաւի մսին արտադրութեան նուազումին պատճառով քաղաքին վնասը մօտ 2,1 միլիառ տոլար եղած է, իսկ ամերիկեան ձեռնարկութիւններու շահը միայն Մոսկուայէն՝ մօտ 1 միլիառ տոլար: Այդքանէն ետք եթէ Միացեալ-Նահանգները Ռուսաստանին օրինակ – 150 միլիոն վարկ տան, ի՞նչպէս պէտք է մեկնաբանել եղածը:

Հայաստանի պարագային, ներածումներու մօտ 33 տոկոսը կը կազմեն սննդեղէնները: Այսինքն, եթէ Արեւմուտքը փակէ ներածումի ճամբան, Հայաստան սովի կը մատնուի: Ուրեմն, պէտք է խելօք ըլլալ ու մտիկ ընել «ինչ ասում են Արեւմուտքից եկած քեռիները»: Սակայն, Ա. Սարգսեան վստահ է որ օր մը կը գտնուին մարդիկ որոնք կը հաշուեն թէ Հայաստան, որքան վնաս կրած է այսօրուան վարկերուն ընկերացող քաղաքականութեան «սիրոյն»: Վստահ է նոյնպէս որ վարկերը չեն փակեր վնասը: «Ու նրանք մի բան էլ պարտք կը մնան»:

Հետաքրքրական պիտի ըլլար գիտնալ թէ բոլոր միջոցները օգտագործելով, ի՛նչ կ'ըլլար ներկայ բնակչութիւնը կերակրելու Հայաստանի կարողականութիւնը. ասիկա՝ բնականոն պայմաններու մէջ, առանց նկատի առնելու շրջափակումը: Կա՞ն արդեօք լուրջ հետազօտութիւններու վրայ հիմնուած ստոյգ տուեալներ ու կա՞ն այդ կարողականութիւնը աւելցնելու միտող ջանքեր:

Որքան ալ յուսադրող ըլլան նման հարցականներու պատասխանները, որոշ է որ Հայաստան միշտ պահանջքը պիտի ունենայ սննդեղէն ներածելու: Այդ պարտաւորութիւնը եթէ այսօր լայն չափով նոր անկախացած երկրի մը պայմաններուն հետեւանք կը նկատուի, վաղուան համար մնայուն հարցի մը բնոյթով կը ներկայանայ, նկատի առած երկրին աշխարհագրական պայմանները: Այնքան ատեն որ Հայու միտքն ու բազուկը այդ ուղղութեամբ հրաշքներ չգործեն, ուժանիւթի հարցին հետ սննդեղէնը ամէնէն խոցելի կէտերը պիտի մնան Հայաստանի տնտեսութեան:

ԱՐՓԻ ԹՈԹՈՅԵԱՆ

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

ՀԱՅ ՄՇԱԿՈՅԹԻ ՏՈՒՆ ՄԱՐՍԷՅԼ

20-ԱՄԵԱԿԻ ՏՕՆԱԽՄԲՈՒԹԻՒՆ

ՄԱՐՍԷՅԼ. – («Յառաջ»). –

Աւանդական կարգով, Մայիսը Մարսէյլի Հայ Մշակոյթի Տան հիմնադրութեան տարեդարձի տօնախմբութեան ամիսն է:

Այս տարի, 20-ամեակը ըլլալով, վարչութիւնը ձեռնարկին տուաւ առաւել շուք եւ հանդիսաւորութիւն: Հացկերոյթը վայելեց պատուոյ նախագահութիւնը Տէր եւ Տիկին Վիգէն Չիթէչեանին՝ Ֆրանսայի Հայաստանի դեսպան, նախագահութիւնը Տէր եւ Տիկին Փիէռ Ղազարեանին՝ գաղութի յարգուած եւ գնահատուած անձնաւորութիւն, եւ հովանաւորութիւնը Վենետիկի Մխիթարեան Միաբանութեան:

Շաբաթ, Մայիս 18-ին, երկու հարիւր-յիսուն հրաւիրեալներ գրաւեցին Վասպուրական սրահի սարքուած բոլոր սեղանները, հիւրասիրուեցան Տիկնաց Յանձնախումբի կողմէ պատրաստուած ճաշացուցակով, ապրեցան ուրախ երեկոյթ մը Պօղոս Տէտէեանի նուագախումբի երաժշտութեան եւ երգերու կշռոյթով եւ իրենց մասնակցութեամբ, իրենց վեհանձնութեամբ քաջալերեցին, բարոյապէս եւ նիւթապէս, Մարսէյլի Հայ Մշակոյթի Տունը, գնահատանքի, համակրութեան, վստահութեան արտայայտութիւն մը քսան տարիներու երկայնքին կատարուած գործունէութեան եւ բերած նպաստին գաղութի մշակութային եւ ազգային առօրեայ կեանքին:

Մարսէյլի Հայ Մշակոյթի Տան Վարչութեան պաշտօնական խօսքը բերաւ՝ Ժիրայր Շալճեան: Ցեռադարձ պատմական ակնարկէ մը յետոյ ընդգծեց հիմնական անցուդարձերը, նշանակալից հանգրուանները, կարեւոր իրագործումները առանց մոռնալու հիմնադիրներու արդար վաստակը եւ տարիներու երկայնքին հաւատարիմներու, օգնական բազուկներու բանակին բարոյական եւ նիւթական նեցուկը: Շեշտեց Հայ Մշակոյթի Տան համազգային բնոյթը: Վեր առաւ մատակարար Խորհուրդի միաձոյլ եւ միատարր կազմը, յանձնառու եւ գիտակից նուիրումը առանց որուն դժուար կ'ըլլար, ըսաւ, յաղթահարելու կարգ մը խոչընդոտներ: Ժիրայր Շալճեան ուրախութեամբ նշեց Երիտասարդներու Ակումբին ներկայութիւնն ու խոստումնալից գործունէութիւնը Տունէն ներս, եւ երաշխիք մը նկատեց ապագային համար:

Շահէն Խաչատրեան՝ Հայաստանի Ազգային Պատկերասրահի տնօրէնը, որ Մարսէյլ կը գտնուէր հայ ծովանկարիչներու նուիրուած «Ծովուն Երգը» ցուցահանդէսին առիթով, սրտի խօսքեր արտասանեց, մշակոյթին ընդհանրական բնոյթը ընդգծեց եւ հայ մշակոյթով հայկական համայնքները իրարու կապելու անհրաժեշտութեան վրայ ծանրացաւ: Շնորհաւորեց Հայ Մշակոյթի Տան Հիմնադրութեան 20-ամեակը եւ մաղթեց որ նման օճախներ վայելելով բոլորին գուրգուրանքը մնան միշտ կենդանի արտայայտութիւնը մեր ազգային ինքնութեան:

Օրուան պատուակալ նախագահի՝ Տէր եւ Տիկին Փիէռ Ղազարեանի վեհանձն արարքով եւ բացականներու (բանաւոր)

... նուէրներու յայտարարութեան
... նուիրատուութիւններու
... ները, անձ կամ միութիւններ
... յացուցիչ, անխտիր ...
... ը ... ու գաւառները եւ ...
... ներ մէջ գոյացաւ 133- ...
... փրանք: Յօսուէն փաստ մը Հայ Մշակոյ-
... թի Տան վայելած վարկին, նեցուկին
... թեան եւ կատարած գործունէու-
... թեան գնահատումին:

Երեկոյթը բաւական յառաջացած ...
... ժամանեցին Տէր եւ Տիկին Վիգէն
Չիթէչեան՝ Ֆրանսայի Հայաստանի դեսպան
... որ դիմաւորուեցան ներկաներու
(յոտնկայս) ծափահարութիւններով:
Դեսպանը կուգար Նիսէն ուր ...
եւ մինչեւ ուշ երեկոյ ...
ունեցած էր տեղական իշխանութիւն-
... եւ համայնքին հետ: Ի գին յոգնու-
թեան, որովհետեւ Հացկերոյթէն անմի-
ջապէս յետոյ, կ'ուզէին մեկնիլ Նիս ...
... իրենց ...
թիւնները, Տէր եւ Տիկին Վիգէն Չիթէչ-
եան ուզեցին անպայման մասնակից ...
նալ օրուան տօնախմբութեան եւ յարգել
գաղութն ու Հայ Մշակոյթի Տունը իր
20-ամեայ տարեդարձին առթիւ:

Ֆրանսայի Հայաստանի դեսպանը
խօսքին մէջ շնորհաւորեց Մարսէյլի Հայ
Մշակոյթի Տունը որ գաղութէն ներս
ըսաւ, կեդրոնական տեղ կը գրաւէ ...
պէս վայր համախմբումի եւ որպէս ...
մշակոյթի արժէքաւոր իրագործումներ...
մաղթեց նորանոր յաջողութիւններ, ...
թեց որ կապը Հայրենիքի հետ ...
միշտ սերտ եւ ամուր, ու ...
«20-րդ դարը ողբերգութիւններով լեցուն
եղաւ հայ ժողովուրդին համար, ...
որ ձեռք ձգուած անկախութիւնը ...
պիտի առաջնորդէ դէպի յաջողութիւն-
րով եւ ուրախութիւններով ...
մը, 21-րդ դարը»: Դեսպանը նուիրեց ...
Մշակոյթի Տան նոր հրատարակուած ...
րոշմաթուղթերու առաջին օրինակներ...
հաւաքածոյ մը, գեղեցկօրէն ...
պոմի մը մէջ:

Մարսէյլի Հայ Մշակոյթի Տան բացումը
(1976, Մայիս 9) կատարուեցաւ Վենե-
տիկի Մխիթարեան Միաբանութեան ...
վանահօրութեան ներքեւ, օրուան Աբ-
բահայր ... Սերոբէ Վրդ. Աղքլեանի նա-
խագահութեամբ: Տօնախմբութեան ...
թեան Միաբանութիւնը ներկայացուց ...
Կոմիտաս Վրդ. Մանուկեան: Իսկ, ...
20-ամեակի նշումին Մխիթարեան Միա-
բանութեան Ընդհանուր Աբբահօր, ...
Վրդ. Գալեանի անունով ներկայ ...
Վրթանէս Վրդ. Ուլուհոճեան որ իր ...
սկսաւ հետեւեալ խօսքերով «Մայիս...
այս անոյշ եղանակին, զարթնելով ...
բածնունդով, ... ծնունդ ...
ծագումը ... այս հաստատ...
բեան, որու ... մինչեւ այսօր ...
կերացած ու զօրանալով ... Մխի-
թարեան Միաբանութիւնը ...
Մարսէյլի Հայ Մշակոյթի Տունը ...
իսկ մշակութային գործունէութեան ...
ծակից ու գաղափարակից»: ...
տեց մշակոյթի ...
ղովուրդի գոյ... մէջ ...
տեց իր խօսքը ... «Մարսէյլի Հայ
Մշակոյթի Տունը իր ...
գործունէութեամբ ցոյց տուաւ ...
կական արժէքները, ...
նի արտայայտութիւններով ...
գնահատուիլ գիտակից ...
կութիւններէ: Սակայն իր ...
ջողութիւնը եղաւ ...
իսկ մշակոյթը ...
երիտասարդներ ...
նութիւնը իր ...
կ'արտայայտէ Տան ...
նակելու միշտ ...
գաղափարականը ...
թափը, հայ ժողովուրդին ...
տակցութիւնը՝ ...
պատմութեան ...
ջին արժէքներու վրայ»:

Կարգը եկաւ ...
ներկայացման; Տէր եւ Տիկին ...
տէչեան, Տէր եւ Տիկին Փիէռ Ղազարեան
շրջապատուած ... Տան Վարչու-
թեան անդամներէ ...
Ժօզեֆ Միլոնեան, ...
Կարօ Միլոնեան, ...
Արմէն Ութուզեան, ...
Ժիրայր Շալճեան, ...
Անդրէ Տավխաեան, ...
լէն Գաբրիէլեան, ...
Տուրսունեան ...
տուին դանակի ...
երեք քահանայ ...
ճեան, Մակար Նաճառեան ...
տէչեան որոնք ...
հիմնաքարը, 1975 Փետրուար ...
բացուեցաւ երեկոյ ...
հանայ Տէրտէչեան իր խօսքը ...

ԱՊՐԻԼ 24-Ի ՓԱՐԻԶԻ ՄԻԱՑԵԱԼ ՅԱՆՁՆԱԽՈՒՄԲԻՆ ԼՈՒՍԱԲԱՆՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

«Յառաջ»ի Մայիս 3 եւ 22-ի յօդուած[…]ներուն (Ա. Թ.) մէջ, Փարիզի Ապրիլ 24-ի միացեալ յանձնախումբը «անճիշդ […] անընդունելի վերագրումներ» նկատած […] յանձնախումբին հասցէին եւ Մայիս 30 թուակիր «Պատասխան» մը ղրկած է «Յառաջ»ին:

Ձանց կ'առնենք այդ պատասխանին ա[…]ջին մասը որ, ըստ ընկալեալ սովո[…]թեան, աւելի անձով կը զբաղի քան […]ւթով: Մենք գրած էինք (եւ ո՛չ մի[…] մենք) որ ԻՒՆԷՍՔՕ պարտադրանք[…] գրած էր այդ օրուան ելոյթներուն […]մամբ Թուրքիոյ անունը չտալու հա[…], ինչ որ անընդունելի համարած է[…]: Պարտադրանքը չգործադրուեցաւ […]հանրապէս, բայց Թուրք բանախօ[…]: Բայց, մեր խօսքը կը վերաբերէր […]դրուած սկզբունքին եւ ոչ գործա[…]ութեան:

Յանձնախումբը իր նամակին մէջ դի[…] կու տայ որ իր անունով խօսք առնող […] Գրիգորեան առաջին իսկ պարբերու[…]թեան մէջ յստակօրէն ըսած էր. — «Comme tous les crimes commis contre l'humanité, le génocide arménien perpétré par le gouvernement ottoman dirigé par les JeunesTurcs du Comité Union et Progrès relève de la conscience universelle»:

[…] ինչ կը վերաբերի ԻՒՆԷՍՔՕ-ի դիր[…], յանձնախումբը կու տայ հետեւեալ […]բանութիւնը. —

«… ԻՒՆԷՍՔՕ-ն ըլլալով միջազգային […]կազմակերպութիւն մը՝ ունի իր ներքին […]կանոնագիրը, զոր որեւէ ձեռնարկ կազ[…]մակերպող պէտք է յարգէ: Պատճառ չը[…] որ մեզի համար բացառութիւն ըլ[…]: Այդ կանոնագիրին 3-րդ յօդուածը […]պէս կ'ըսէ թէ «պէտք չէ վիրաւո[…]րել կազմակերպութեան անդամ պետու[…]թիւն մը կամ վնասել փոխ-հասկացողու[…]թեան եւ միջազգային գործակցութեան […]գիին» (… ne pas offenser un Etat membre de l'Organisation ou nuire à l'esprit de compréhension et de coopération internationale): Եւ ասիկա ոչ միայն Թուրքիոյ կը վերաբերէր, այլ ի միջի […]ոց նաեւ Հայաստանին որ կազմակեր[…]պութեան անդամ պետութիւններէն մէկն […]: Ուստի եւ ԻՒՆԷՍՔՕ-ի առաջին մտա[…]հոգութիւնը եղաւ նախ ստուգել որ Հա[…]յաստանի պատուիրակութիւնը դէմ չէր […] ձեռնարկի մը: Շնորհիւ Հայաստա[…]նի դեսպանատան հետ մեր սերտ գոր[…]ծակցութեան՝ այս հարցը շատ դիւրաւ […] արագօրէն կարգադրուեցաւ:

Թուրքիոյ պարագան, ինչպէս կ'ակըն[…]կալէինք, շատ մեծ դժուարութեանց դուռ […]ցաւ: Բայց հակառակ թրքական դես[…]պանատան հզօր միջամտութեանց ձեռ[…]նարկը արգիլել տալու համար, ի վերջոյ […]յաջողեցանք այդ շատ խորհրդանշական […]ը ունենալ եւ համեմատաբար շատ […]լի մատչելի գինով: Ընդգծենք որ Հա[…]յաստանի դեսպանատունը մեծապէս նե[…]ցուկ կեցաւ մեզի այս հարցին մէջ: Ուս[…]տի, առաջին անգամ ըլլալով՝ փարիզա[…]հայութիւնը միջազգային ամենամեծ վար[…]կ ունեցող շրջափակի մը մէջ է որ նը-շեց Հայոց Ցեղասպանութիւնը: ԱՌԱՆՑ ՈՐԵՒԷ ԶԻՋՈՒՄԻ:

Ինչպէս կ'ըսէր «Յառաջ» իր թղթակցութեան վերջաւորութեան, մենք փորձեցինք մեր կեթթոյէն դուրս ելլել եւ Հայոց Ցեղասպանութեան տալ միջազգային եւ համամարդկային տարողութիւն: Ասիկա սկիզբ մըն է եւ առաջին ու կարեւորագոյն յաղթանակը մենք մեր վրայ տարինք՝ միասնաբար գործելով: Յանձնախումբս, որ կը մէկտեղէ փարիզահայ բոլոր կազմակերպութիւնները եւ հաստատութիւնները (կրօնական, քաղաքական, մշակութային, բարեսիրական, եւայլն), սերտ գործակցութեամբ Հայաստանի դեսպանատան հետ, լծուած է հսկայ, երկարատեւ եւ դժուարին գործի մը, որ է Հայոց Ցեղասպանութեան միջազգային ճանաչումը, անոր դատապարտումը, հայ ժողովուրդի կորուստներուն հատուցումը եւ Ցեղասպանութիւնը ժխտողներուն դէմ պայքարը:

ԱՊՐԻԼ 24-Ի ՄԻԱՑԵԱԼ ՅԱՆՁՆԱԽՈՒՄԲ
Նախագահ՝ Վարուժան ԿԻՒՐԵՂԵԱՆ

Փարիզ, Մայիս 30

***

ՓԻԷՐ ԼԸԼՈՒՇԻ ՆԱՄԱԿԻՆ ԱՌԹԻՒ

ԽՄԲ. «ՅԱՌԱՋ»Ի. — Մայիս 22-ի մեր թիւով, հրատարակած էինք ԷՌ - ՓԷ - ԷՌ երեսփոխան Փիէր Լըլուշի նամակը, ուր ան հրաւէր չստանալը կը պատրուակէր իր բացակայութիւնը արդարացնելու համար: Այդ առընչութեամբ յանձնախումբը Մայիս 30 թուակիր նամակ մը ղրկած է Փ. Լըլուշի, մեզի ալ՝ պատճէնը, ուր կ'ըսէ ի մէջ այլոց. —

«…Je tiens à vous rappeler qu'il en va tout autrement dans le déroulement réel des contacts qui ont été pris. Afin de dissiper tout malentendu ou toute ambigüité entretenue, et pour la bonne et véritable information des membres de la communauté arménienne, je vous précise ci-après les faits dans leur véracité :

- Le Comité du 24 Avril 1915 a mis en place un programme sur plusieurs jours pour commémorer avec la dignité qui convenait le génocide arménien, avec notamment la conférence du Conservateur du Musée Dobrée de Nantes, la soirée commémorative à l'UNESCO et les différentes manifestations et cérémonies tout au long de la journée du 24 Avril;
- Concernant l'UNESCO, dont le symbole était évident, le Comité avait décidé d'inviter les présidents des groupes parlementaires représentés à l'Assemblée Nationale et un courrier leur avait été adressé, dès le 15 mars 1996. Le Président du groupe RPR avait été personnellement destinataire de l'invitation.
- Le Comité avait par ailleurs envoyé, dès le début avril, à plus de 160 personnalités politiques, l'ensemble du programme. La plupart d'entre elles avaient eu l'obligeance de faire réponse.
- Le Cabinet du Président du groupe RPR, après plusieurs entretiens téléphoniques, nous a fait savoir, le 10 avril 1996 que le RPR serait représenté par M. Pierre Lellouche, à l'UNESCO;
- Nous avons donc pris les contacts nécessaires avec votre directeur de Cabinet pour préparer cette intervention et vérifier que vous disposiez de tous les éléments. Lors d'une réunion, le 17 avril, nous lui avons communiqué les informations relatives à la soirée de l'UNESCO et aux cérémonies organisées.
- Votre Directeur de Cabinet nous a alors informés que vous risquiez de ne pas être présent à la soirée de l'UNESCO, car vous deviez visiter une centrale nucléaire dans l'ex Allemagne de l'Est. Par contre, il nous a précisé que de toute façon vous seriez présent, comme l'année dernière, à la cérémonie de ravivage de la flamme du soldat inconnu à l'Arc de Triomphe.
- Votre impossibilité de participer à la soirée de l'UNESCO nous a été confirmée dès le lendemain. Etant donné les contraintes de calendrier, le groupe parlementaire RPR n'a pas pu trouver de personnalité pour vous remplacer à l'UNESCO. Le Président du groupe RPR a donc envoyé au Comité un long message pour définir la position de son groupe, qui a été lu lors de la soirée et fortement applaudi, nonobstant l'absence fort regrettée d'un représentant du groupe RPR, alors que les trois autres formations politiques avaient délégué des parlementaires connus du grand public.»…

Jean V. GUREGHIAN
Président du Comité

ԴԱՂՈՒԹԷ ԴԱՂՈՒԹ

ՄՈՆՐԷԱԼԻ Հ. Բ. Ը. Մ.-ի Ա. Մանուկեան սրահին մէջ, Մայիս 10-ին, Միութեան 90-ամեակին նուիրուած ձեռնարկներու կարգին, տեղի ունեցած է հայկական ձեռագործներու եւ գորգերու նուիրուած ցուցահանդէս մը, ուր ներկայացուած էին Արեւմտահայաստանի զանազան շրջաններէն բերուած մինչեւ 200 տարուան հնութիւն ունեցող եւ անհատական ժառանգութիւն հանդիսացող բազմաթիւ ձեռագործներ:

***

ԹՈՐՈՆԹՕՅԻ Հայ Կեդրոնին սրահին մէջ, Մայիս 10-ին, Համազգայինի կազմակերպութեամբ ճաշ մը տեղի ունեցած է: Խօսք առած է վարչութեան ատենապետ՝ Ժան Պալճեան որ ներկայացուցած է Համազգայինի գրատարածի, գրական, երաժշտական, պարախումբի, Գուսան երգչախումբի գործունէութիւնները:

***

ԹՈՐՈՆԹՕՅԻ Հայ Կեդրոնի Յ. Մանուկեան գրադարանին մէջ, Մայիս 10-ին բացումը կատարուած է Լիլի Որբերեանի (Լոս - Անճըլըսէն) «Մարաշի ձեռագործներու» հաւաքածոյի ցուցահանդէսին կազմակերպութեամբ Հ.Օ.Մ.-ի Ռուբինա մասնաճիւղին, Հայր Նաճարեանի բարի գալուստի խօսքէն ետք, Տիկին Ռիթա Որբերեան խօսած է իր մօր՝ Լիլի Որբերեանի կեանքին ու արուեստին մասին Լիբանանէն Ամերիկա, յիշելով անոր 14 ցուցահանդէսները եւ ձեռք ձգած յաջողութիւնները: Լիլի Որբերեանի արուեստը գնահատած է մինչեւ իսկ Տիկին Հիլարի Գլինթըն: Խօսք առած է նաեւ Լիլի Որբերեան ու պատմած իր ընտանիքին կեանքը:

***

ՄՈՆՐԷԱԼԻ Հայ Կեդրոնին մէջ, Մայիս 17-ին, կազմակերպութեամբ Հայ Դատի Քէպէքի յանձնախումբին, հանդիպում - հիւրասիրութիւն մը տեղի ունեցած է ի պատիւ դաշնատական Խորհրդարանին մէջ Հայոց ցեղասպանութեան վերաբերող ծանօթ բանաձեւը առաջարկած, Պլոք Քէպէքուա կուսակցութեան երեսփոխան՝ Միշէլ Տավիոյի:

[Միութ]իւն մը բերաւ տարուած աշխա[տա]նքին, երէկէն այսօր վարչութեան ան[դա]մներու ձեռնհասութեան եւ նուիրումի [գործ]ակցութեան ու մաղթեց կամք եւ կո[րով] միշտ կանգուն եւ իր նպատակին ծա[ռա]յութեան ճամբուն վրայ պահելու այս [հաս]տատութիւնը: Ներկայ էին նոյնպէս՝ [Պ]աշէ Ծ. Վրդ. Իգնատիոսեան, Զատիկ Վրդ. Աւետիքեան եւ վերապատուելիներ՝ [Վ]ազք Յակոբեան, Ժոէլ Միքայէլեան եւ [Ժ]որժ Տապօ:

Մշակոյթի Տան Վարչութիւնը փակեց երեկոյթը երախտագիտութեան խօսք ուղղելով հիմնադիր անդամներուն եւ յատկապէս ներկաներուն՝ Տիկին Սաթենիկ Թիւթէլեան, Աշոտ Վարդանեան, Սիմոն Աւոյեան եւ Սերոբ Գինոսեան:

Տարուան ընթացքին պիտի զետեղուի յուշաքար արժեւորելու վաստակը եւ յաւերժացնելու յիշատակը բոլոր հիմնադիր անդամներուն:

ԿԱՐՕ ՅՈՎՍԷՓԵԱՆ

ԿՂԶԻՆ ԵՒ ՄԻ ՄԱՐԴ

— վիպակ —

ԿՈՍՏԱՆ ԶԱՐԵԱՆ

Եկել եմ եւ այս տատանուող եւ անըմբռնելի բարձրութեան վրայ կառչել: Լայն մի սեղանի վրայ շարել եմ գրքերս, տետրակներս, գծագրութիւններս: Շէնքերի նախագծեր: «Մեքի Տաճարը»: Զվերջացած, անորոշ, դեռ սաղմնային վիճակում:

Շարել եմ, բայց դեռ աշխատել չեմ կարողանում:

Շատ չանցած, նորից սկսում են պանդահարել:

Ինչպէս երեւում է, կղզու մարդիկ ծընւում են մեղաւոր: Այս վայրերում զանգակները բնութեան անբաժանելի մի մասն են. եղանակի, արեւի, ամպերի, շարժման, օրուան վրայից սուրացող ժամերի, տարեցոյցի մի մաս: Ցաւի, երջանկութեան, վշտի, բերկրանքի, ափսոսանքների անբաժան մի մաս:

Օրը զանգ է՝ բաժանուած մասերի:

Կղզու անհատը ոչ թէ անկախ մի բնակիչ է, այլ զանգահարումների հպատակը եւ ծառան: Լոյսը բացւում է ժամերգութիւնով, որ կրկնւում է երկու ժամը մի անգամ եւ վերջանում մութին, հազիւ մի քանի ժամ թողնելով, որպէսզի մարդիկ կիսախաւար սրճարաններում եւ գինետներում թուղթ խաղան, կռուեն, մաղոննան հայհոյելով իրենց բռունցքները զարնեն սեղանների վրայ եւ հարբած տուն վերադառնան, կանանց եւ երախաներին ծեծելու համար:

Հարբած տուն վերադառնան: Տատանւելով, մրմռալով: Երգ բղաւելով:

Հարբում են, խաբում, ստում:

Եւ ամէն երկու օրը տօն է: Բնակչութիւնը իր կեանքի կէսը անց է կացնում եկեղեցիներում: Զոքում են, խոստովանում, հաղորդութիւն առնում եւ մնում այն՝ ինչ որ են, մեղքերով լեցուն եւ հեթանոս:

Իսկ երբ եկեղեցում կամ գինետան մէջ չեն, ծուլօրէն պառկում են արեւի տակ եւ թողնում, որ ծովերի աղերի հետ բաղդրուող ջերմութիւնը, ծովի կապոյտը աւելող, դալկացնող քամիները, խոտի եւ աղբի սուր հոտերը, ներխուժեն իրենց մարմիններից ներս, չոյեն եւ հանդստացընեն իրենց ջղերը, քօղարկեն ուղեղը, յօյզերը, աւերիչ ախորժակները եւ մոռացութեան մէջ թաղեն նրանց:

Զմտածեն: Յետաձգեն կեանքը:

***

Ծերունի հարեւանս օրուան մեծ մասը անց է կացնում՝ նստած իր չէմի առջեւ:

Եթէ դրսի դռնից ներս նայես, նախ մի բակ կը տեսնես: Մի քանի հաւեր, մի այծ, մի մեծ, նիհար, քոսոտ շուն: Ծառեր, Նռենին, ինչպէս ամէն տեղ, իր կարմիր ծաղիկներով տիրում ամբողջ բակի վրայ: Հաստ ու տարածուն մի թըզենի լեցնում է բակի ծայրը: Թզենու ետեւից երեւում է բացուած մի դուռ, որի միջից տեսնւում է տան միակ սենեակը, ուր անհամար կաթսաների եւ պնակների շուրջը կանայք անդադար շարժւում են:

Ծերունին, մաշուած մի բաճկոն գձած իր ուսերի վրայ, նստում է եւ ծխում:

Մարդ է փնտռում, որ հետը խօսի: Երբեմն կանգ են առնում, բարեւում:

Հաստ յօնքերի տակից իր նապաստակի աչքերը իմ վրայ է յառում եւ խօսում:

— Ինձ այդպէս մի տեսնէք, — ասում է նա. — Ես ճեղքել եմ բոլոր ծովերը, այցելել եմ անթիւ նաւամատոյցներ, Միջերկրական, Սեւ Ծով, Ադրիական, Խաղաղական, Հնդկական, տեսել եմ եւ ղիտել եմ շատ տեսակ ցեղեր, ժողովուրդներ: Դէ, ո՞վ է ասում, լաւ բաներ ամէն տեղ կան: Կանայք, խմիչք, ուտելիքներ: Մեծ քաղաքներ, մեծ նաւամատոյցներ, Նիւ - Եորքը, Պուէնոս - Այրէսը, Հոնկ - Քոնկը … Շատ եւ շատ բաներ:

Աչքերը տանում է հեռուն, վերյիշում:

— Բայց պէտք է ասեմ, որ մարդ երջանիկ է միայն այնտեղ, ուր լոյս աշխարհ է տեսել, ուր իր մօր կաթն է ծծել եւ կաթի հետ օդը, ծաղիկների բուրումները…

Քիթը վեր է բարձրացնում եւ շնչում:

— Այդ այդպէս է եւ ուրիշ կերպ չէ:

Փոքրիկ փայլուն աչքերով իջնում է աչքերիս մէջ, ծխում է եւ հազում: Երբ հազում է՝ ամբողջ իր մարմինը տակնուվրայ է լինում, կարծես ալիքների տակ ճարճատող մի նաւակ լինի:

— Եւ ասեմ ձեզ, եթէ հարցնէք, մեր այս կղզու նման ուրիշ կղզի չկայ աշխարհիս ե՛ւ ոչ մի ուրիշ վայրում:

Ուզում է, որ անպատճառ համաձայնուեմ իրեն հետ:

Գլխով համաձայնութեան նշան եմ անում: Ուսերը հաճոյքով սեղմում է եւ քսում արեւի շեղակի ճառագայթներին:

Ծխում է, հազում է:

***

Վեր եմ բարձրանում եւ սեղանիս առջեւը կանգնում: Նայում եմ շարուած գրքերիս եւ գծագրութիւններիս: Նըստում եմ, մատիտը ձեռքս առնում, տանում շրթներիս եւ վայր դնում: Զեմ կարողանում աշխատել: Եւ, սակայն, այնքան բաներ ունեմ ասելու: Մարմին դարձած, արիւն եւ միս դարձած բաներ: Զէ, չեմ կարողանում աշխատել:

(Շար. 5)

Ս· ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ-ՄԿՐՏԻՉ ՓԱՐԻԶ

ՇԱԲԱԹ, Յունիս 8, տօն է Սրբոյն Գրիգորի Լուսաւորչին Մերոյ՝ ելանելոյն ի վիրապէն:

Այս առթիւ Փարիզի Ս· Յովհաննէս - Մկրտիչ Մայր Եկեղեցւոյ մէջ, ժամը 10-ին պատարագ կը մատուցուի:

ԿԻՐԱԿԻ, Յունիս 9, տօն է Կաթողիկէ եկեղեցւոյ Սրբոյ Էջմիածնի:

Այս առթիւ, Փարիզի Ս· Յովհաննէս - Մկրտիչ Մայր Եկեղեցւոյ մէջ, առաւօտեան ժամը 10-ին, հանդիսաւոր պատարագ կը մատուցուի:

Պատարագի ընթացքին Մաղթանք *կը կատարուի* «Վասն Սուրբ Էջմիածնի»:

Ս· ԳՐԻԳՈՐ ԼՈՒՍԱՒՈՐԻՉ ՎԱԼԱՆՍ

Շաբաթ, Յունիս 8, ժամը 10-ին

Տօն Ս· Գրիգոր Լուսաւորիչի Ելն ի Վիրապէն:

Պատարագի արարողութիւնը կը կատարէ եւ կը քարոզէ՝

ՆԱՐԵԿ Ա· ՔՀՆՅ· ՎԱՐԴԱՆԵԱՆ

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԲԱՐԳԱՒԱՃՄԱՆ ՀԱՄԱՐ ՇՆՈՐՀԱԿԱԼՈՒԹԵԱՄԲ ՍՏԱՑԱՆՔ

ԻՍԻ· – Տիկին Մարիամ Տէրտէրեան 200 *Ֆր·* Տիրուհի Միսաքեանի *յիշատակին, որմէ սորված է հայերէնը, Կապոյտ Խաչի Անիէոյի մասնաճիւղի հիմնադրութեան օրերուն:*

CROIX BLEUE DES ARMENIENS DE FRANCE

Section St-Jérôme «*Djavo Chant*»

SORTIE «Beaux Jours»

AUX BAUX DE PROVENCE

Déjeûner dans un restaurant

P. A. F. : 200 F.

Possibilité de visite de la Cathédrale aux Images.

le Samedi 8 Juin à 8 heures

Place de la Rotonde Dikran Tekeian St-Jérôme

Pour tous renseignements et réservations:
Tél. : 91. 61. 10. 82 — 91. 70. 00. 32

L'Association SAINTE-CROIX des Arméniens Catholiques

organise

UN VOYAGE A NANTES

pour la visite de l'Exposition Arménienne

le dimanche 16 juin

Aller - retour en TGV, par la Gare de Montparnasse

Au programme :
Visite de la Cathédrale
Déjeuner
Visite de l'exposition.

Participation aux frais (tout compris):
Adultes:550 F.- Enfants -12 ans:300 F.

Renseignements et inscriptions :
— Paroisse Ste-Croix : 42. 78. 31. 93
— Van Diam : 43. 87. 30. 11

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Կապոյտ Խաչի Շրջ· Վարչութիւնը շնորհակալութեամբ ստացած է 500 Ֆր· Լորիս եւ Արա Պապանեանէ իրենց կնոջ եւ մօր՝ Զապէլ Պապանեանի *մահուան Բ· տարելիցին ի յիշատակ:*

***

Կապոյտ Խաչի Պուլվար Օտտոյի Լէոլա Սասունի մասնաճիւղը շնորհակալութեամբ ստացած է հետեւեալ նուէրները· - Տէր եւ Տիկին Ժաք Տէտէեանէ, Տէր եւ Տիկին Էրնէսթ Փըթիմէշիօյէ 500-ական Ֆր·, Տիկին Աշխէն Գավազեանէ 100 Ֆր·:

Սաթենիկ Տէմիրճեանի *մահուան տարելիցին առթիւ· - Տիկին Բարիզ Արմաղանեանէ 100 Ֆր·, Տիկին Ժիւլիա Կոնոյեանէ 50 Ֆրանք:*

ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ

Արշալոյս խանտանեանի *Թարմ յիշատակին Տոքթ· եւ Նորա Տէր - Յակոբեան 500 Ֆր· կը նուիրեն «Յառաջ»ին:*

Նոյն տխուր առթիւ, Տիկին Արմենուհի Գեւոնեան 100 Ֆր· կը նուիրէ «Յառաջ»ին:

ԻՍԻ

ՏԱՐԵՎԵՐՋԻ ԴՊՐՈՑԱԿԱՆ ՀԱՆԴԷՍ

Իսիի Հայ Առաքելական Եկեղեցւոյ Միօրեայ դպրոցի աշակերտութեան տարեվերջի հանդէսը տեղի պիտի ունենայ յառաջիկայ Յունիսի 9-ին, Կիրակի օր, ժամը 15-ին, Իսիի Փ·Ա·Մ·Ի·-ի սրահին մէջ 25, Ավիւնիւ Վիքթոր Քռէսոն:

Աշակերտները պիտի երգեն, պարեն ու արտասանեն:

Մուտքը ազատ է: Թոմպոլա:

Բոլորը հրաւիրուած են աշակերտութիւնը քաջալերելու:

MAISON ARMENIENNE DE LA JEUNESSE ET DE LA CULTURE MARSEILLE

12-14, rue St-Bazile — Marseille 1er
Tél. : 91. 50. 15. 09

Soirée musicale exceptionnelle

Mardi 11 Juin à 21 heures précises

VILLI SARKSIAN
Pianiste Concertiste,
Professeur au Conservatoire Komitas d'Erevan

avec la participation de

JEAN TER-MERGUERIAN
Violoniste Concertiste,
Professeur au Conservatoire de Région de Marseille

Au programme :
Couperin, Gluck, Beethoven, Schuman, Chopin, Debussy, Komitas, Babadjanian

—— P.A.F.: 60 F.

CROIX BLEUE DES ARMENIENS DE FRANCE

SEJOUR A L'ETRANGER POUR LES ENFANTS DE 12 A 15 ANS

ETATS—UNIS :

COTE EST (Camp Haïastan)
du 11 au 25 août
Prix de la pension : 550$ pour le séjour+voyage+argent de poche
Dernier délai d'inscription : 7 juin
Ce camp ouvre à partir du 30 / 06. Nous consulter pour les conditions.

ETATS—UNIS :

COTE OUEST (Camp AYF)
du 4 au 18 août
Prix de la pension : 175$ par semaine+voyage+argent de poche
Dernier délai d'inscription : 7 juin

GRECE : KHALKIDIKI

(Camp Croix de Secours Arménienne)
du 10 au 28 juillet
Prix de la pension : 500$ pour le séjour
Dernier délai d'inscription : 10 juin.

Le contingent pour la France est de 12 enfants maximum comprenant l'arménien afin de participer au camp. Pour toute inscription, s'adresser au Conseil d'Administration au 48.24.46.57.

TEBROTZASSERE

COMMUNIQUE

Le Conseil d'Administration et la direction de l'**Ecole Tebrotzassère** sont heureux de vous annoncer que la classe de 6ème vient d'être mise sous contrat d'association avec l'Etat.

Ainsi, l'**Ecole Tebrotzassère** est dotée aujourd'hui de 5 classes sous contrat (Cycle primaire entier et classe de 6ème).

ՀԱՅ ԹԱՏԵՐԱԳԻՐՆԵՐՈՒ ՆՈՒԻՐՈՒԱԾ ԹԱՏԵՐԱԿԱՆ ԸՆԹԵՐՑՈՒՄՆԵՐՈՒ ՇԱՐՔ

կազմակերպութեամբ՝
ՀԱՄԱԶԳԱՅԻՆԻ «ԴԻՄԱԿ» ԹԱՏԵՐԱԽՈՒՄԲԻ
եւ
ՀԱՅ ԹԱՏՐՈՆԻ ԸՆԿԵՐԱԿՑՈՒԹԵԱՆ

ղեկավար՝
ԱՐԲԻ ՅՈՎՀԱՆՆԻՍԵԱՆ

ԶՐՈՅՑ
ԸՆԹԵՐՑՈՒԱԾ ԽԱՂԵՐՈՒ ՇՈՒՐՋ

Կիրակի, Յունիս 9, ժամը 16-ին՝

Ս· Մեսրոպ Մշակութային Կեդրոն
10 bis, rue Thouin, Paris 5e
M° Cardinal Lemoine ou Monge

— *Մուտքը ազատ է* —

Հեռաձայն· – 43 – 70 – 62 – 95:

ՎԱԼԱՆՍ

Բանախօսութիւն

Նախաձեռնութեամբ՝
Վալանսի Հայ Առաքելական Եկեղեցւոյ Կրօնական Ընկերակցութեան:

Նիւթ՝ *ՄՈՎՍԷՍ ԽՈՐԵՆԱՑԻ*

Բանախօս՝ *Փրոֆ· ԺԱՆ - ՓԻԷՌ ՄԱՀԷ*

Ուրբաթ, Յունիս 7-ին, ժամը 20·30-ին
au C.R.A.C. — 10, rue Farnerie
à VALENCE.

Մուտքը ազատ է:

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՍՐԲՈՑ ԹԱՐԳՄԱՆՉԱՑ ՄԱՅՐ ԵԿԵՂԵՑԻ

Տօն Կաթուղիկէ
Սուրբ Էջմիածնի

Կիրակի, Յունիս 9
Առաւօտեան ժամը 10-ին
Սրբոց Թարգմանչաց Մայր Եկեղեցւոյ մէջ
Կը մատուցուի հանդիսաւոր պատարագ
Կը պատարագէ եւ կը քարոզէ՝
ՏԱՐՕՆ ԵՊԻՍԿՈՊՈՍ ՃԵՐԷՃԵԱՆ
Առաջնորդական Տեղապահ
Հարաւային Ֆրանսայի Հայոց

Պատարագի ընթացքին կը կատարուի Մաղթանք Սուրբ Էջմիածնի:

UGAB . . . UGAB . . . UGAB . . . UGAB

UGAB-Paris - IDF

CONFERENCE

Le Comité de Paris — Ile-de-France de l'UGAB organise une *CONFERENCE - DIAPORAMA*

«A LA RENCONTRE DES ARMENIENS DE JERUSALEM» par Michel BASMADJIAN,
membre du CECMHA
(Centre d'Etude et de Conservation des Monuments Historiques Arméniens)

le Vendredi 7 Juin à 20 heures 30

au Centre Culturel Alex Manoogian
118, rue de Courcelles, Paris 17e

— *Historique de la présence des Arméniens en Terre Sainte;*
— *Découvertes des principaux sites de la vieille ville : St-Sépulcre, Chapelle Ste-Hélène;*
— *Visite du quartier arménien : Patriarcat, Cathédrale St-Jacques;*
— *Eglise des Archanges, Chapelle St-Théodore, manuscrits enluminés.*
— *Débat.*

UGAB . . . UGAB . . . UGAB . . . UGAB

Imprimé sur les Presses du Journal «HARATCH»
83, rue d'Hauteville, 75010 Paris
Siret: 51027317 A R. C. Paris
Commission paritaire: N° 55935

l'Association «SIPAN»

organise un séjour en

colonie de vacances

dans sa «*Résidence SIPAN*»
sise à SAINT-GERVAIS-LES-BAINS (HAUTE-SAVOIE)
POUR LES ENFANTS DE 6 A 14 ANS

du 2 au 22 Juillet

PRIX DU SEJOUR : 2.400 F. + VOYAGE

Renseignements : Tél. : 43. 26. 50. 43 / 42. 78. 31. 93.

Sous la présidence de son Excellence l'Ambassadeur d'Arménie en France
VIGUEN TCHITETCHIAN

GRAND BAL DE PRINTEMPS

AU PROFIT DE L'ECOLE BILINGUE SAINT MESROB

le Samedi 8 Juin à partir de 20 heures 30

animé par le chanteur

GEORGE BAGHDOYAN
(venu spécialement de Los-Angeles)

dans les salons de l'Hôtel «Nogentel»
Hôtel *Mercure* de Nogent-sur-Marne

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ
ՅՈՒՆԻՍ 6
JEUDI
6 JUIN
1996

ՅԱՌԱՋ
ՕՐԱԹԵՐԹ

LE NUMERO : 5,00 F.

ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ (1925-1957)

HARATCH
LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE-FONDE EN 1925
DIRECTRICE: ARPIK MISSAKIAN
83, RUE D'HAUTEVILLE — 75010 PARIS
TEL. : 47. 70. 86. 60 — TELEX : HARATCH 280 868 F
— FAX : 48. 00. 06. 70 —
C.C.P. PARIS 15069-82 E

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա : Տար. 1.100 Ֆ. – Վեցամսեայ : 560 Ֆ.
Արտասահման : Տար. 1.400 Ֆ. (ամէնօրեայ առաքում)
1.250 Ֆ. (շաբաթական առաքում) – Հատը : 5,00 Ֆ.

71րդ ՏԱՐԻ – Թիւ 18.868 | Fondateur SCHAVARCH MISSAKIAN | 71e ANNEE — N° 18.868

Լ. ՏԷՐ-ՊԵՏՐՈՍԵԱՆ ԹԻՖԼԻՍ ԵՒ ԱԽԱԼՔԱԼԱՔ ԱՅՑԵԼԵՑ

Երեքշաբթի, Յունիս 4-ին, նախագահ Տէր-Պետրոսեան երկօրեայ այցելութիւն մը կատարած է Վրաստան: Նոյն օրը ժամանած էր Թիֆլիս ուր կ'ունենար ...ական տեսակցութիւններ պետական ...ականութիւններու հետ: Նոյն իրիկունը Շեւարնաձէի հետ հանդիպում մը ...ելի ունեցած է տեղւոյն հայ համայնքին հետ: Չորեքշաբթի, նախագահը ...եցնէր Ախալքալաք ուր եւս կարգ մը ...ակցութիւններ կ'ունենար եւ նոյն ...ուը Թիֆլիսի ճամբով կը վերադառնար Երեւան:

***

ՉՈՐՍԵՐՈՒ ՀԱՆԴԻՊՈՒՄԸ ԿԻՍԼՈՎՈԴՍԿԻ ՄԷՋ

Նախագահ Լ. Տէր-Պետրոսեան Բ. Ել...ի հրաւէրով Յունիս 3-ին մէկ օրուան համար մեկնած էր Կիսլովոդսկ, ուր տե...ի կ'ունենար կովկասեան հարցերու նը...ուած հանդիպում մը Ռուսաստանի, ...աստանի, Վրաստանի եւ Ազրպէյճանի նախագահներուն մասնակցութեամբ:

Ժողովին Ելցին յայտարարած է թէ՝ ...կովկասեան միասնական օրկանիզմը ...ամնատելու, Կովկասի ժողովուրդներու ...ւ երկիրներու կամ ամբողջ Կովկասի եւ Ռուսաստանի միջեւ սեպ խրելու փորձե...ը անխուսափելիօրէն մեծ դժբախտու...թիւններու կը վերածուին բոլորին հա...ր» եւ ներկայ նախագահներուն կոչ ...ած է կարելի եղածին չափ արագօրէն ...ծել տարակարծութիւնները: Ելցին ...դրադառնալով «Յանուն Կովկասի մէջ ...ազգամիջեան համաձայնութեան, խաղաղութեան, տնտեսական ու մշակութային համագործակցութեան» փաստաթուղթին, զոր կողմերը ստորագրած են ...անդիպումին աւարտին, բացառիկ կա...ւոր գնահատած է: Ստորագրուած այս ...ացեալ յայտարարութեան մէջ, մասնակիցները՝

– ...ոհունակութեամբ կը հաստատեն Լ. Ղարաբաղի մէջ երկու տարի է տեւող ...րադադարը եւ կ'որոշեն աւելի զարկ տալ ...անակցութեանց, որպէսզի ընդհանուր ...րգաւորում մը կատարուի.

– ...ցաւով կը նշեն գաղթականներու ...տեղահանուածներու վիճակը անկախ ...ւնց պատկանելիութենէն եւ յոյս կը ...յտնեն որ անոնք կամովին եւ ապահով ...րադառնան իրենց բնակած օճախները.

– ...կտրականապէս կը մերժեն յարձա...ական անջատողականութիւնը եւ կը ...ապարտեն ազգ. գերազանցութեան ...ւ արտայայտութիւն միջ-ազգային թէ ...նական:

Նախագահները արծարծած են նաեւ ա...րեկչութեան դէմ խիստ պայքարի ան...րաժեշտութեան հարցը, մտադրութիւն ...այտնած են նաեւ ստեղծելու տնտեսա...կան ընդհանուր տարածք:

Նախագահ Լ. Տէր-Պետրոսեան իր ելոյ...թին մէջ նշած է հակամարտութիւններու ...րգաւորման Բ. փուլին դժուար բնոյ...թը, սակայն, ըսած է ան, խելամիտ ...փոխզիջումներով կարելի կ'ըլլայ բնակա...ն կեանք մը ապահովել հակամար...տութեան շրջանի ժողովուրդներուն: Ան ...խօսած է նաեւ լարուած այս մթնոլորտին ...մէջ գործածութիւն գտած բառամթեր...քին մասին չնչելով. – «...Կոչ կ'անեի հրաժարուել այնպիսի բերմինների գործածութիւնից, ինչպիսիք են ագրեսիւ անհանդուրժողականութիւնը, ազգային ծայրայեղականութիւնը, բանդիտները եւլն., ո...

...ռնք, բացի այն, որ վիրաւորում են ամբողջ ժողովուրդների զգացմունքները, ոչընչով չեն նպաստում միջ-էթնիքական կլիմայի առողջացմանը: Կարճ ասած, խիզախ իրադրութիւնը ենթադրում է նաեւ բառերի իրադրութիւն»:

***

Լ. Տէր-Պետրոսեան այս առթիւ այցելած է տեղւոյն Նորակառոյց Ս. Վարդան եկեղեցին եւ հանդիպում ունեցած հայ համայնքին հետ:

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐՈՒՆ ՀԵՏ

ԲՆԱԿՈՒԹԵԱՆ ՀԱՄԱԳՈՒՄԱՐԻՆ ԱՌԹԻՒ

Բնակութեան համաշխարհային հարցերու նուիրուած Բ. համագումարը տեղի կ'ունենայ այս օրերուն Պոլսոյ մէջ: Հաւանօրէն անոր գլխաւոր մեկնակէտներէն է տուեալը թէ մինչեւ դարավերջ երկրագունտի բնակչութեան կէսէն աւելին քաղաքաբնակ պիտի ըլլայ: Այս համեմատութիւնը մարդոց մասնագէտները մտածելու կը մղէ, վաղուան մեծ - քաղաքներուն մասին:

Աշխարհի բնակչութեան ապրելակերպի բնագաւառին այս մեծ փոփոխութիւնը Ի. դարուն արձանագրուած է, քանի որ 1900-ին մարդոց մեծամասնութիւնը գեղջկական շրջանի բնակիչ էր: Իսկ այն տուեալը որ կ'ըսէ թէ աշխարհը աւելի քան 3 միլիառ քաղաքաբնակ պիտի ունենայ մօտ ապագային, անհրաժեշտ չեղաւ կը հնչէ երրորդ հազարամեակին պատրաստուողներուն համար, ներկայանալով որպէս աննախընթաց խնդիր մը:

Լոնտոնի բնակչութիւնը 1-էն 8 միլիոնի բարձրացած է 30 տարուան ընթացքին, մինչ Լակոս որ 1950-ին 290 հազար բնակիչ ունէր, 2015-ին պիտի ունենայ 24.4 միլիոն: Այս յաւելումին մէկ երրորդը արդիւնք է գիւղական շրջաններէ դէպի քաղաք գաղթին: Պոլսոյ Հապիթա Բ. համագումարին պիտի մասնակցին 134 երկիրներ. նաեւ առաջին անգամ ըլլալով պիտի մասնակցին մեծ քաղաքներու քաղաքապետեր, կարծիք փոխանակելու համար հասարակաց հարցերու մասին:

Այսօր աշխարհի ամէնէն բազմամարդ-տասը քաղաքները կը նկատուին Թոքիօն (26.8 միլիոն), Սան - Փաւլօն (16.4), Նիւ - Եորքը (16.3), Մեքսիքօն (15.5), Պոմպէյը (15.1), Շանկայը (15.1), Լոս - Անճըլըսը (12.4), Փէքինը (12.4), Կալկաթան (11.7), Սէուլը (11.6): Սակայն կ'ենթադրուի որ 2015-ին նոյնը պիտի չմնայ շարքը. պիտի ունենայ հետեւեալ պատկերը. Թոքիօ (28.7), Պոմպէյ (27.4), Լակոս (24.4), Շանկայ (23.4), Ճաքարթա (21.2), Սան - Փաւլօ (20.8), Քարաչի (20.6), Փէքին (19.4), Տաքքա (19), Մեքսիքօ (18.8): Ցանկին մէջ ամերիկեան քաղաք չկայ, Ճափոնն ալ ճարտարարուեստականացած միակ երկիրն է շարքին: Բնակչութեան առաւել աճ պիտի արձանագրուի այն երկիրներուն մէջ որոնք ամէնէն տկար միջոցները ունին պայքարելու անտուն թափառաշրջիկներու, կենսոլորտի ապականումի եւ ջուրի անբաւարարութեան խնդիրներուն դէմ:

Նկատի ունենալով որ քաղաքաբնակներու աճը միջին հաշուով օրական 170 հազար հոգի է, ջուրի հարցը շուտով պիտի ներկայանայ Գահիրէի, Լակոսի, Տաքքայի, Փէքինի եւ Սան - Փաւլոյի նման քաղաքներու մէջ:

Աղէտի մը արգելք ըլլալու միակ միջոցը նոր թեքնոլոժիներու գործածութիւնն է ու իրատես մարտավարութեան մը մասին տեղեկութիւններու փոխանցումը: Ամբողջ յոյսերը կեդրոնացած են Պոլսոյ համագումարին վրայ որմէ գործնական, չօշափելի արդիւնքներ կ'ակնկալուին:

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԱՌԻԱՆ 5 եւրոպական հրթիռին արձակումը ձախողեցաւ, Յունիս 4-ին, երբ արձակումէն 66 երկվայրկեան ետք, հարկ եղաւ զայն պայթեցնել, երբ տեսնուեցաւ որ շեղած է իր ճամբէն: Դէպքը, բարեբախտաբար, հետեւանք չունեցաւ, ոչ վիրաւոր կայ, ոչ ալ այլ վնասներ: Կը թուի որ արկածին պատճառը ինքնաշխատ ղեկավարութեան մէկ թերին է: Առիան 5 արժած էր 40 միլիառ Ֆր. որուն 22%-ը կ'ապահովէր Ֆրանսա, 22%-ը՝ Գերմանիա, 15%-ը՝ Իտալիա եւայլն, եւայլն: Յուսախաբութիւնը մեծ է, քանի մեծ ակնկալութիւններ կային եւ նախատեսուած ծրագիրը մէկ տարիով կը յետաձգուի: Եւրոպա յանձն առած էր առեւտրական արձակումներու 45 պայմանագրութիւններու իրագործումը, որոնց 20-ը պէտք է Առիան 5-ը կատարէր:

ՏԻԺՈՆԻ (Քոթ - տ'Օռ) մէջ է որ, Յունիս 5-ին տեղի կ'ունենար ֆրանքօ-գերմանական 67-րդ վեհաժողովը: Շիրաք եւ Քոհլ բաւական փչոտ թղթածրարներ ունէին, տնտեսական տագնապը ծանր կը կշռէ զինուորական համագործակցութեան վրայ:

ՓԵՐԷՍ – ՆԵԹԱՆԻԱՀՈՒ իշխանութեան փոխանցումը կատարուեցաւ Յունիս 4-ին: Բոլորովին չի բացառուիր համախմբման կառավարութեան մը կազմութիւնը, աշխատաւորականներու մասնակցութեամբ: Նեթանիահու 45 օր ունի այդ կառավարութիւնը կազմելու համար: Միւս կողմէ սակայն, բարդութիւնները սկսած են ծայր տալ: Երուսաղէմի քաղաքապետը յայտարարած է որ «Արեւելքի Տունը» որ ՊԱԿ-ի կեդրոնատեղին է Երուսաղէմի գրաւեալ շրջանին մէջ, պէտք է անմիջապէս դադրեցնէ իր գործունէութիւնը, այսինքն փակէ իր դուռները: Այս փակումը կէտերէն մէկն էր Նեթանիահուի ընտրական ծրագրին:

ՄՈՍԿՈՒԱ սկսած է բանակցիլ Չէչէններու հետ եւ առաջին հանդիպումը բարեկամական մթնոլորտի մը մէջ տեղի ունեցած է, թէեւ Չէչէնիոյ անկախ «կառավարութեան» բանբերը խոստովանած է որ «խօսակցութիւնները դժուար պիտի ըլլան մինչեւ ծայրը»: Միւս կողմէ, սակայն, ռուսական օդուժը շարունակած է ռմբակոծել չէչէն գիւղերը: Ռումբերը ինկած են Շուանի գիւղին վրայ: Հրադադարին ամէնէն կարեւոր խախտումը կը նկատուի: Բանակցութիւնները տեղի կ'ունենան Նազրան (Ինգուշիա):

Վ. ԺԻՐԻՆՈՎՍԿԻ կորսնցուցած է «Քուիք էնթէրնասիոնալ»ի դէմ բացած դատը: Ռուս պարագլուխը 500 հազար ֆրանք վնասուց հատուցում կը պահանջէր որովհետեւ թերթը զինքը «մտային խանգարում ունեցող հրեայ» (détraqué juif) անուանած էր, ինչ որ նախատինք մը կը նկատէր:

«ԱՐՄԷՆՓՐԷՍ»

(Յունիս 4 / 5)

ՀՀՇ-Ի ՏԱՐԱԾՔԱՅԻՆ ԿԱԶՄԱԿԵՐՊՈՒԹԻՒՆՆԵՐՈՒ ՀԱՒԱՔԸ

Յունիս 1-ին տեղի ունեցած է ՀՀՇ-ի տարածքային կազմակերպութիւններու հաւաքը նուիրուած՝ նախագահական

(Շար.ը կարդալ Դ. էջ)

ՄԱՄՈՒԼ

ՖՐԱՆՍԱ – ՀԱՅԱՍՏԱՆ ՄՐՑՈՒՄԻՆ ԿԱՊԱԿՑՈՒԹԵԱՄԲ

«L'EQUIPE» (5 juin)

YOURI, FILS D'ARMENIE

Չորեքշաբթի, Յունիս 5-ի Ֆրանսա – Հայաստան բարեկամական մրցումը պատճառ է որ թերթերը անդրադառնան խումբերու կազմին եւ խաղարկութեան:

Այս առընչութեամբ, «Էքիփ» մարզական օրաթերթը լայն տեղ կուտար Ֆրանսական խումբի ծանօթ խաղացող՝ Եուրի Ճորքայէֆի որուն մայրը Հայ է: Կ'արձագանգէր լայնօրէն Ճորքայէֆի մանկութեան յուշերուն, Տէսին, ուր Պուրսայէն գաղթած իր մեծ հայրը՝ Կարօ կը պատմէր աքսորը, Թուրքերու գործած ցեղասպանութիւնը: «Երբ 16 տարեկան էի, անգամ մը գացի ծնողքիս հետ, կը պատմէ Եուրի, տեսակ մը ուխտագնացութիւն էր» ու դեռ կ'անդրադառնայ մեծ - մօր երբեք չմոռցած տառապանքներու նկարագրութեան, ջարդէն փախուստը, Սուրիայէն Մարսէյլ նաւուն ժամանումը, իր անցուցած ամառնային արձակուրդները Պելֆոնթէն (Կապոյտ Խաչի օգափոխութեան կայան) ուր կը սորվէր ազգային Փաւերգը: Կը խոստովանի որ հայերէն գրել կարդալ չի գիտեր, բայց կը խօսի եւ կը հասկնայ պայմանով որ դանդաղ խօսին: Միտք ունի Հայաստան երթալու Եւրօ-96-էն ետք, «գիտեմ, կ'ըսէ, որ այդ վնասուած երկիրը մեզի պէտք ունի»:

Այս լուսանցքային գրութենէն զատ, մարզական օրաթերթը կը խօսի անշուշտ բուն մրցումին մասին որ, նոյն իրիկունը տեղի կ'ունենար Վիլնէօվ - տ'Ասքի Սթատիոմ Նորի մէջ: Յօդուածագիրը կը ծանրանայ ֆրանսական խումբին խաղարկութեան վրայ, անոր վերջին մրցումներուն որակին: Կը գրէ թէ դաշտը դիտումնաւոր կերպով ընտրած էր Հայաստանը, քանի մը ամիս առաջ, անոր խաղին պատճառաւ «թեքնիք հիմ ունեցող եւ կենդանութիւն», ինչ որ զայն խաչալ խաղընկերի կը վերածէ:

***

«LIBERATION» (5 juin)

Ֆրանսական խումբին այս վերջին խաղին մասին, Եւրօ - 96-էն առաջ, թերթը լաւատես է եւ կ'ոգեկոչէ անցեալ Սեպտեմբերի մրցումը Օսէռ Ազրպէյճանի դէմ ուր Ֆրանսա 10 – 0 յաղթած էր, մաղթելով որ ֆրանսական ակումբը նոյն կեդրոնացած խաղը ունենայ:

***

«LE FIGARO» (5 juin)

ADVERSAIRES VIFS ET TECHNIQUES, LES ARMENIENS SERONT LES ULTIMES PARTENAIRES DES TRICOLORES AVANT L'EURO QUI COMMENCE SAMEDI

Յօդուածին մէջ, խօսելով խաղին մասին, յատկապէս կը ծանրանայ Ճորքայէֆի վրայ, ենթախորագրելով՝ «Ճորքայէֆի երջանկութիւնը» կը գրէ թէ եթէ կայ մէկը որ մասնաւորապէս ուրախ է Հայաստանի հետ խաղալուն համար, Եուրի Ճորքայէֆն է, հայու թոռ մօրը կողմէ եւ Քալմուք՝ հօրը: Հոս ալ Եուրի կ'ըսէ. - «տարօրինակ պիտի ըլլայ ինծի համար Հայաստանի փաւերգը լսել ֆրանսականէն առաջ: Հայաստանը չեմ ճանչնար, բայց շատ ազգական ունիմ հոն: Եւրօ - 96-էն ետք, հաւանաբար երթամ»:

***

«L'HUMANITE» (5 juin)

Համայնավար պաշտօնաթերթին աշխատակիցը կը գրէ թէ դաշտը չուզեր թերագնահատել համեստ Հայաստանը: «Երիտասարդ երկիր մըն է որ թեքնիք ֆութպոլ մը կը կիրարկէ, նոյնիսկ եթէ Գերմանիոյ վարկն ու համբաւը չունի»:

ԳԻՐՔԵՐՈՒ ԱՇԽԱՐՀԷՆ

ՎԱՀԷ ՕՇԱԿԱՆ

Առ նուազն քսան հինգ գիրք ու պարբերական կայ սեղանիս վրայ եւ աշխատանքի սենեակիս զանազան անկիւնները՝ որոնք կը սպասեն որ նիւթ դառնան Քրոնիկին: Ու տակաւին կայ ծրագիրը երկու «Հարիւր Տարի Առաջ» քրոնիկներու՝ յոյսով որ կը վերակենդանանայ անցեալը իր աճիւններէն եւ կը հասնի սրտերուն այն մարդոց որոնց հաւատքը հայութեան կարողութեան եւ ուժին հանդէպ թուլցած է: Չեմ մեղադրեր ոչ ալ կ'ողբամ - բաւական մեծ է թիւը ողբասացներուն որոնք Ղովտի կնկան նման եւ դարձան եւ աղէ արձանի փոխուեցան: Ինչո՞ւ՝ որովհետեւ ամէնէն սխալ բանն է ներկան փաղփաղել անցեալին: Ժամանակները չեն բաղդատուիր որովհետեւ իւրաքանչիւրը յատուկ պարագայ մըն է որ չընդհանրացուիր, մարդկային կեանքերու նման որոնք բոլորն ալ եզակի եւ ինքնուրոյն գոյութիւններ են: Չեմ մեղադրեր սակայն կը զարմանամ, մանաւանդ երբ գրագէտ մարդիկ զոհը կ'ըլլան այդ կրկնապատկերին: Անցեալ շաբաթ պոլսահայ գրող մը եկած էր Սիտնի, յուխտենական յանկերգով «եղբայր, որո՞ւ համար պիտի գրեմ այլեւս, ո՞վ կը կարդայ, որո՞ւն հոգը գրեր ես թէ չես գրեր, աս ժողովուրդը լմնցած է, աճապին ժամանակ ու դրամ դիր եւիր գիրք գրէ ու տպէ, մեծ յոյսերով հրապարակ հանէ՝ որպէսզի հատորներդ անկիւն մը փտտի՞ն ... չէ, ես վաղ անցայ գրելէն»: Նայեցայ երեսին, վաթսունի մէջ ալ մարդ է, պոյով - պոսով ու զարմացայ թէ ինչպէս այդ տարիքը հասեր է ու տակաւին գրագէտին կեանքին առաջին օրէնքը չէ հասկցած: «Ո՞րն է եղեր այդ, ըսէ նայիմ տէ ես ալ բան մը սորվիմ» ըսաւ բարեկամս: «Պիտի գրես որովհետեւ պիտի գրես» ըսի, քիչ մը խորհրդաւոր ձեւով: «Ա՞տ ինչ ըսել է» հարցուց, լրջօրէն մտահոգ: «Ըսել է թէ գրականութիւնը ճակատագիր է, նման քահանային որ իր պատարագը կ'ընէ նոյնիսկ երբ մէկ հոգի ըլլայ եկեղեցին, նոյնիսկ երբ պարապ է եկեղեցին: Ինչո՞ւ է պէտք թէ մարդիկ կը կարդա՞ն թէ չէ, կը հասկընա՞ն թէ չէ: Քու գործդ չէ ատիկա: Քու պարտականութիւնդ է գրել, վերջակէտ նոր տող: Գրել ու հրատարակել է քու կեանքիդ օրէնքը»: Անշուշտ չհամոզուեցաւ բարեկամս:

Քսան հինգ գիրքերուն մէջ շատ է թիւը երիտասարդ գրողներու: Այս «երիտասարդ» բառը վտանգաւոր է մեզի պէս ազգերու պարագային որովհետեւ անմիջապէս հովանաւորողի, կարեկցողի կեցուածք կը թելադրէ ըսողին քով: Գրական գործ մը կա՛մ յաջող է կամ ալ ձախող է, եւ երկու պարագաներուն ալ հեղինակին տարիքը երրորդական խնդրութիւն է միայն ու կը նմանի ըսելու թէ հեղինակին հասակը կարճ է: Որո՞ւն հոգը - էականը՝ գործին նկարագիրն է, ոչ թէ հեղինակին սա կամ նա յատկանիշը: Ոչ իսկ «սկսնակ» բառը կարելի է գործածել: Հոս սակայն «երիտասարդ» բառը կը դրուի որովհետեւ անոնք անհամբեր են ուրիշներու կարծիքը ունենալու, դեռ չեն սորված արհամարհել մարդոց գովեստը կամ պարսաւը: Այդ է մեծ օրէնքը՝ որպէսզի նոր գրիչ բռնողը ինքը, միս մինակը դանէ իր ուղին որ դէպի իր մէջը, իրմէ ներս կը շարժի: Եւ հայ գրականութեան առողջութիւնը կը պահանջէ, ներկայ հանգրուանին՝ թէ' սաստիկ խիստ չափանիշեր գրագէտի անձին ու նկարագրին մասին, եւ թէ շատ լայն սիրտ՝ երբ գործին որակն է խնդրոյ առարկայ:

Այնպէս որ տարիքի հարց չի ծագիր եւ բոլոր գրողներն ալ նոյն կէտին կայնած են, ինչպէս քով քովի կը շարուին հեռաւորութիւն վազող մարզիկները, on your mark, get set...go կը լսուի իրաւարարին ձայնը ու ճամբայ կ'ելլեն, հին ու նոր միասին, բայց ոչ թէ մրցում կ'ընեն իրարու հետ այլ իւրաքանչիւրը ինքիր հետ կը չափուի, իր կամքն ու խելքը փորձի կ'ենթարկէ, բան մը՝ որ միակ նշանակալից մրցումն է: Այս իմաստով է որ ինծի համար Լոս - Անճըլըսի մէջ չփորձուած երիտասարդներու հրատարակած գրական պարբերաթերթը՝ «Բաց Նամակ»ը այնքան խանդավառիչ ու գրական երեւոյթ է ապագայի նկատմամբ՝ որքան փորձուած ու հաստատուն համբաւի հասած Զահրատին «Մաղ մը Ջուր» (Իսթանպուլ, 1995) բանաստեղծական հատորը: Արժէքի հարց չի ծագիր հոս, ու եթէ հետեւինք նորագոյն գրական քննադատութեան տեսութեան՝ արժէքի հարցը այլեւս գոյութիւն իսկ չունի: Այնպէս որ միակ նըշանակալից խնդիրը, հարցը որ կը դրուի գրականութեամբ զբաղող մարդոց՝ գործի մը կարեւորութեան հարցն է, այսինքն՝ գրական երկ մը ո՞ր չափով արթուն է օրուան տագնապներուն եւ մարդկային հիմնական տռամին, ի՞նչքան այժմէական է իր թէքնիքը, որքա՞ն տոկուն է կառոյցը և ի՞նչ չափով ներգործական ազդեցութիւն կ'ունենայ արուեստի գիտակցութիւնը խորացնելու, արուեստագէտի տիպարը բիւրեղացնելու դժուարին գործին մէջ: Այսպէս է որ քննադատութիւնը տակաւ կը հեռանայ բաղդատական կեցուածքէն ու իւրաքանչիւր երկ՝ ինքիր մէջ ամբողջ ու անբաղդատելի նկատելու կը ձգտի: Գրական գործը կը նկարագրուի, կը վերլուծուի, կը բացատրուի՝ բայց չի դատուիր եւ աւանդական գրական քննադատութեան երեք հարցումներուն տեղ - գործ մը ի՞նչ կ'ըսէ, ինչպէ՞ս կ'ըսէ ու կ'արժէ՞ ըսել - այսօր տասը տեսակ ուրիշ հարցումներ կը նետուին անոր գլխուն հասկընալու համար թէ ի՞նչ կը փաստէ իր ներկայութեամբ մեր աշխարհին մէջ սուրճի գաւաթին, ինքնաշարժի բանալիին եւ սիրահարներու համբոյրին քով:

Օրինակ՝ Իշխան Ճինպաշեանի «Արխիւ Հասնումի» (Լոս - Անճըլըս, 1995) վէպը: Առաջին հերթին՝ ոճի տագնապ մը՝ որ ամբողջ սերունդի մը կեանքին մէկ պատկերը կը բերէ: Գրականութեան մէջ ոճը պէտք չէ դգալի ըլլայ: Հոս՝ առաջին շարքին բազմած է ու կ'արգիլէ որ հատորին բուն ըսելիքը երեւան գայ: Լրագրութենէ գրականութիւն դնացքին կէս ճամբո՞ւն մնացած է թէ երկուքին խառնուրդն է - առաջինը պիտի ըսէի՝ յուսալով որ կը յաջողի այդ «հասունացումը» կամ իր բառերով՝ «հասնումը» իրականացնել, տարիներու վրայով: Յայտնի է նաեւ թէ գրուելով եւ առանց սրբագրութեան կամ նախօրօք ծրագրի մը իրականացած է: Էջ 46-ի սա բարակրաֆը. «Այնպէս որ ցարդ ոչ ոք, ոչ իսկ Սահինեանը հաւանաբար, կամքը ունեցեր էր պոռալու Մելքոնեանի երեսին որ ինք այնքան շատ պատճառ ունէր չնորհակալ ըլլալու բնութեան որ իրօք ոչ ոք պիտի մաքէն իսկ անցըներ զինք տգեղ նկատել, եւ որ, ամենայնդէպս, եթէ միայն ինքն իրեն վարժեցնէր առենը մէյ մը լուրջի առնել իր բարեկամեցողութեան փորձութիւնները, կրնար հրաշքներ գլուխ հանել իր ու ուրիշներու գոյութեանց մէջ»:

Ասիկա գրական հայերէն չէ, այլ՝ լրագրական: Ու շատ լաւ կը յարմարի գրքին ամբողջ բնոյթին որ հեղեղ մըն է թարմօրէն ապրուած պահերու որոնք կ'անցնին կ'երթան՝ առանց հետք ձգելու կամ մըտածումի բարձրանալու: Ու այս՝ յենելով ոչ թէ ծրագրուած կառոյցի մը վրան այլ շնորհիւ ցիր ու ցան դէպքերու, բառերու, պատկերներու ներքին ու արտաքին հակասութեանց ու բախումներուն: Collage մըն է տարբեր վայրեր եւ առիթներու յղացուած ու գրուած կտորներու որոնց ամբողջութիւնը շատ տարբեր չէ իւրաքանչիւր կտորի բնոյթէն: Երգիծական հակում մը, լեզուական արձակութիւն մը եւ թարմութիւն մը կ'ամբողջացնեն պատկերը հատորի մը որ սերունդի մը ներքին բնանկարը կը գծէ իրեն յատուկ յանդուգն, անխնայ եւ կրքոտ ոճով: Դասական հարցումին թէ գիրքը ի՞նչ կ'ըսէ՝ պատասխանը պարզ է - իր դարն ու սերունդը կը պատմէ, 1995-ի սփիւռքահայ երիտասարդ ըլլալու մէկ տարազը կուտայ: «Ինչպէ՞ս կ'ըսէ» հարցումին պատասխանը նոյնքան մաքուր է - քաոսային, անխնամ, արհամարհոտ եղանակով որուն «ոճ» անունը պիտի տամ: «Կ'արժէ՞ ըսել» այդ բոլորը - հարցումը անիմաստ է այլեւս որովհետեւ «ըսուած է» արդէն ու ինք իր արժէքը հետը բերած է: Թէ մարդ կ'ընդունի կամ կը մերժէ այդ՝ անձնական ճաշակի հարց է: Ինծի համար ընդունելի է այդ բերուածը որ լոյս կը սփռէ իմ ալ կեանքիս վրայ որովհետեւ սովորական վկայութիւն չէ, կեանքերու սխալ մխալ, մատխտով, հապճեպ գրուած եւ չվաւերագրուած ատենագրութիւնը չէ, այլ ապրուած բայց չմարսուած կեանքն է մեր օրերուն, գրուած որոշ «արուեստով» եւ խոստումով: Անշուշտ այս վերջին բառը, «խոստումը» բոլորովին աւելորդ է ու ցոյց կուտայ թէ ես որ սերունդին կը պատկանիմ: Գրեցի՝ որպէսզի ժխտեմ զայն - ի՛նչ խոստում ինչ բան, մարդիկ հազիւ կը յաջողին ծնիլ, մէկ - երկու բառ քով քովի դնել, տարտամ մտածում մը կարգի բերել եւ ըսել...:

Սփիւռքը կ'ապրի այս հատորին մէջ, ու ատիկա է կարեւորը ինծի համար, Ճինպաշեանի գրական կեանքին այս հանգրուանին:

Մարտ 30, 1996

Ո՞ՒՐ Կ'ԵՐԹԱՅ ՖՐԱՆՍԵՐԷՆԸ

Հետաքրքրական է ու միեւնոյն ատեն զարմանալի, տեսնել որ ֆրանսերէնին նման լեզու մըն ալ մտահոգութեան առարկայ է: Լեզու մը որ ամէն մարզի մէջ կը վայելէ պետական հոգատարութիւն, ունի իր պաշտպանութեան օրէնքները, կանոններ, ակադեմիա, եւայլն: Բայց, յայտնապէս, այդ բոլորը չեն բաւեր միանգամընդմիշտ զայն զերծ պահելու խաթարումներէ:

Ֆրանսերէնի ներկայի կացութենէն թելադրուած մտահոգութիւններուն հիմնակէտը «արուարձաններու լեզու» կոչուած նորաբարութիւնն է որ օրէ օր կը գրաւէ երիտասարդութիւնը, մինչ պաշտօնական դէմքերէ ու գիրքերէ զգուշութեան ազդարարութիւններ կ'ըլլան արտասահմանեան ազդեցութիւններու դէմ: Յատկապէս անգլերէնին: Այս հաստատումը կ'ընէ գերմանացի լրագրող մը, իր երկրին մամուլին մէջ: Ան կ'ըսէ թէ մինչ մաս մը Ֆրանսացիներ փնական կը նկատեն երեւոյթը, ուրիշներ ահազանգ կը հնչեցնեն: Լրագրողը կուտայ նաեւ թերթերու ծանուցումի էջերէն մէջբերումներ որոնք երիտասարդներուն հնարած «ֆրանսերէն»ով գրուած են եւ որոնցմէ բան հասկընալ կարելի չէ:

Ֆրանսայի մէջ եւս, ինչպէս ամբողջ աշխարհի, երիտասարդներու մասնայատուկ լեզուի, կամ բացատրութիւններու երեւոյթը նոր բան չէ: Բայց ատիկա ընդհանրապէս կը սահմանափակուի քանի նոր եզրերու ստեղծումով, եւայլն: Երբ երիտասարդ գերմանացի մը կը խօսի իր տարեկիցներուն հետ, ծնողքը դիւրութեամբ կը հասկնայ ըսուածը, բայց Ֆրանսայի մէջ տարբեր է պարագան:

Հոս նախ սկսած են բառերը կրճատուիլ. յետոյ վանկերը շրջուիլ եւ օրինակ՝ faubé բառը վերածուած է «փէճա»յի, «պիգար»ը «զարպի»ի: Կան յօրինուած բառեր, ինչպէս՝ «պիօմաճ» որ կը նշանակէ ծնողք, «ճաճալ փլիւս» որով կ'որակուի բարդ անձնաւորութիւն մը, «դաճաճ» որ կը փոխարինէ երախան, եւայլն: Այս նոր եզրուին իր մասնակցութիւնը կը բերէ արաբերէնը, յատկապէս Ֆրանսայի հիւսիսային արուարձաններուն մէջ: «Լեզուափոխութեան» այս ընթացքին մէջ յաճախ կը դեղչուին բառերու սկիզբի մասերը. բօնթրօլէօր-ը կը վերածուի լէօր-ի, իսկ այդ միավանկը որպէսզի շատ կարճ չնկատուի, կը կրկնուի, առնելով լէօրլէօր ձեւը: Վերջ գտած է ժամանակը երբ ծանրախոհ, ալեւոր ակադեմականներ կ'որոշէին լեզուին կանոնները: Այսօր այդ գործով կը զբաղին հարիւր հազարաւոր անանուն երիտասարդներ:

Զափահասներու մաս մը դէմ է լեզուական այս ընթացքին, ուրիշներ - ծնողք, ուսուցիչ, ընկերային մարզերու մասնագէտներ, ժողովրդապետներ կը ջանան զայն յարմարցնել: Այս նոր «բարբառ»ներուն բառարանները հազիւ լոյս տեսած, կը սպառին: Անոնք աւելի յաջողութիւն կ'արձանագրեն քան «Ֆրանսերէնի պաշտօնական եզրերու բառարան»ը որուն համար կ'աշխատին բոլոր նախարարութիւններէն 18 յանձնախումբեր, գլխաւոր նպատակ ունենալով դիմագրել անգլերէնի ներխուժումին: Երիտասարդներու բառարաններուն միակ թերութիւնը այն է որ հազիւ լոյս տեսած, արդէն ժամանակավրէպ կ'ըլլան:

«Երիտասարդերէն»ը կ'ընդգրկէ նաեւ չեշտերու, շարայարութեան փոփոխութիւններ: Եւ որովհետեւ ստեղծագործութեան թափը ղանդաղած է քաղաքին կերբոնական թատրոններուն ու ցուցասրա- ներուն մէջ, այս լեզուն ամէն օր քիչ ա- աւելի կը տարածուի քաղքենի նոր ս- րունդին մէջ: Երիտասարդ մը որքան լա- գիտնայ նոր եզրերը, այնքան մեծ հի- ցում կը վայելէ իր խումբին մէջ:

Այս բոլորը պատճառ չեն ըլլար որ Ֆր- րանսայի իշխանութիւնները փոխեն իրեն աւանդական քաղաքականութիւնը: Կը- յիշուի որ Ֆրանսուա Ա. 1539-ին պար- տաւորիչ հռչակած է Ֆրանսերէնը: Ատի- կա եղած է պատերազմի յայտարարու- թիւն մը շրջանային լեզուներու - պրըթ- ներէն, պասքերէն, եւայլն: Դար մը ետք ստեղծուած է Ֆրանսական ակադեմիան, կոչուած ըլլալով լեզուին հսկելու: Իսկ 1994-ին ժամանակի Մշակոյթի նախարա- րը Ժ. Թուպոն կը սպառնար տուգանք եւ մինչեւ իսկ բանտարկութեան դատա- պարտել անոնք որոնք հանրապատկա- մարդերու մէջ ոչ ֆրանսերէն արտայայ- տութիւններ պիտի գործածէին:

Հարցախոյզներ ցոյց տուած են որ երկ- րորդական վարժարան մտնող աշակերտ- ներու 11·5%-ը ֆրանսերէնի ամէնէն հի- նական գիտելիքներուն իսկ տէր չէ: Ա- սուհանդերձ, լեզուին աւանդական հա- կառակորդ կը նկատուին արտասահման- եան ազդակներ:

Լեզուին արագացած յիշեալ փոփոխու- թիւններուն կը նպաստեն անպատասխա- նատու ուսուցիչներ որոնք կը տարուին նորութեան յորձանքէն, խըրացնելով չը- ծու լեզուն. բայց նաեւ երաժիշտներ, բա- նաստեղծներ, բեմադիրներ:

Անվիճելի է որ լեզուին սանձը իրենց կամքով առաջնորդող երիտասարդները քաջ ծանօթ են ֆրանսերէնին. կրնան ճիշդ գործածել լեզուն: Արդէն առանց տոր պիտի չկրնային ստեղծագործական ազդեցութիւն բանեցնել անոր վրայ: Սա- կայն կայ մեծ թիւ մըն ալ որ օրէ օր կը հեռանայ Ակադեմիային ճիշդ նկատածէն, թութակի պէս կրկնելով հետաքրքրական նկատածը:

Գերմանացի լրագրողը իր մտահոգութիւն- ները կ'աւարտէ Սորպոնի մէկ դասախօ- սին հաստատումով, թէ «երիտասարդ- ները կ'աղաւաղեն, ծաղրանքի առարկայ կը դարձնեն եւ կը կազմալուծեն» լեզուն: Ու հարց կուտայ թէ արդեօք ֆրանսերէ- նը երազի մը վերածուելու ճամբու մէջ չէ՞:

ՔԱՂՀԱՆ

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

ՄԱՅԻՍ 28-Ը ՆԻՍԻ ՄԷՋ

Ա. Հանրապետութիւնը ի՞նչ բերաւ Հայութեան

Մայիս 28-ի տարեդարձը կը յիշատակ- ւի առ հասարակ հայրենասիրական ճա- ռերով եւ հռետորական բեմասացութիւն- ներով: Նիսի Պարսամեան համալիրին մէջ կազմակերպուած հաւաքոյթին ընթաց- քին Պր. Ժիրայր Միրիճեան շեղելով այ- աւանդութենէն, ուզեց պարզօրէն բա- ցատրել թէ Մայիս 28-ը, երբ անկախու- ման խորհրդանիշ, ի՞նչ բերաւ հայու- թեան:

Հաւաքոյթին բացումը կատարելով Պր. Գասպար Գայաճանեան ֆրանսերէն հա- կիրճ ճառով մը ըրաւ պատմականը Հա- յաստանի առաջին Հանրապետութեան հռչակման: Որմէ վերջ օրուան բանախօ- սը՝ Պր. Միրիճեան ճշդելով որ արդէն մէն մարդ գիտէ պատմութիւնը, ըսաւ թէ ինք պիտի բաւականանայ բացատրել այն երեք գլխաւոր բարիքները, զորս յութեան ընծայեց Ա. Անկախութիւնը:

Առաջին Սահմանները Հաստատու- Ռուսական կայսրութեան մաս կազմող հայկական հողերը աշխարհագրական սահմաններով բաժնուած չէին Անդրկով- կասեան միւս երկու երկիրներէն՝ Վրաս- տանէն եւ Ազրբէջանէն:

Հայաստանի Հանրապետութիւնը հաս-

...տատեց մէջ. պետական սահմաններ, ...րոնք թէեւ փոփոխութիւններու ենթար...կուեցան պատերազմական գործողու...թիւններու ընթացքին, բայց ի վերջոյ ...իրողութիւն փոխանցուեցան ...ազմական վարչակարգին, որմէ ալ ...անցան Հայաստանի ներկայ անկախ Պե...տութեան:

Ուստի, եթէ Առաջին Հանրապետու...թեան շրջանին սահմաններ գծուած չըլ...լային, Հայաստան կրնար այսօր մեծ ...դժուարութիւններու առջեւ գտնուիլ: ...Խորհրդային նախկին հանրապետութիւն...ներէն ոմանց ներկայ վիճակը յայտնի է:

Երկրորդ. բնակչութեան համախմբում: Առաջին Հանրապետութեան վարիչնե...րուն գլխաւոր մտահոգութիւններէն մէկը ...եղաւ հայ բնակչութեան կայունացումն ու ...համախմբումը, այլեւայլ տեղափոխութիւն...ներու շնորհիւ:

Հայաստան դարձաւ ջախջախիչ մեծա...մասնութեամբ Հայերէ բնակուած երկիր ...մը: Պարագան նոյնը չեղաւ Խորհրդային ...Միութեան մէջ առնուած կարգ մը ուրիշ ...երկիրներու, ինչպէս՝ Մոլդավիա, Վրաս...տան, Ազրբէջան, եւայլն, որոնք իրենց ...սահմաններուն մէջ մնացած հոծ փոքրա...մասնութիւններուն պատճառաւ ունեցան ...մեծ դժուարութիւններ, երբ խոր...հրդային վարչակարգը վերցաւ ու անկա...խութեան ժամը հնչեց:

Ազրբէջանի սահմաններուն մէջ մնացած ...Լեռնային Ղարաբաղի պարագան ամէնէն ...յայտուն օրինակն է:

Երրորդ. Պետական վարչութեան կա...ռոյց:

...Հայ ժողովուրդը պետութիւն չէր ունե...ցած Ռուբինեանց Թագաւորութեան կոր...ծանումէն (1375) ի վեր: Ուստի, Առաջին ...Հանրապետութեան ընթացքին հիմնուե...ցաւ պետական վարչութիւն մը, Արեւմուտ...քի զարգացած երկիրներու ժողովրդա...վարական դրութիւններուն օրինակին վը...րայ:

...Հոն բանախօսը տուաւ օրէնսդրական ...մարմնի վրայ մանրամասնութիւններ, ի ...մէջ այլոց կիներու հաւասարութեան եւ ...քուէարկութեան իրաւունքը, աշխատան...քի ժամերու կարգաւորումն ու սահմա...նափակումը, անչափահասներու չաշ...խատեցման արգելքը, եւայլն, եւայլն:

...Հայութիւնը ունեցաւ պետական դրօշ, ...զինանշան, եւայլն, որոնք ժառանգ մնա...ցին ներկայ անկախ Հայաստանի:

***

...Հետաքրքրական եւ առարկայական տե...ղեկութիւններ, որոնք մեծապէս գնա...հատուեցան ունկնդիրներէն:

Տ. Հ.

Իտալահայ նամականի

ԱԶԳԱՅԻՆ ԿԵԱՆՔԸ ՄԻԼԱՆՈՅԻ ՄԷՋ

ՄԻԼԱՆՈ («Յառաջ»). – Մայիս 12-ին Միլանոյի Հայ Տան մէջ տօնուեցաւ Մայրերու Օրը: Յայտագիրը ամբողջովին պատրաստուած էր գաղութի մանուկներուն եւ պատանիներուն կողմէ եւ նուիրուած՝ բոլոր Մայրերուն:

Հանդիսութիւնը սկսաւ Սիլվա Ալեքսանեանի բացման խօսքով, ապա փոքրիկները իրարու քով կանգնած իրարու ետեւէն հակամարգօրէն արտասանեցին ու երգեցին իրենց մայրերէն եւ ուսուցչուհիներէն սորված առաջին հայերէն ոտանաւորներն ու երգերը: Կար նաեւ ճոխ երաժշտական բաժին: Ստեփան Սրապեան նուագեց դաշնակի վրայ, իսկ Շանթ Օգնանեան՝ ջութակի վրայ: Յատուկ յիշատակութեան արժանի է Վահրամ Ծովիկեանը, որ իր բարձր կատարողութեամբ հըմայեց ներկաները, դաշնամուրի վրայ նուագելով երկու գեղեցիկ կտորներ: Ապա աւանդական դարձած թատրոնով հանդէս եկան պատանիները: Այս տարի եւս Տիկին Կեկել Խաչատուրեանի բծախնդիր եւ անխոնջ աշխատանքը գոհացուցիչ արդիւնք տուաւ եւ արժանացաւ ներկաներուն քաջալերիչ ու գնահատական խօսքերուն:

Դերակատարներ՝ Ալեքս - Շանթ - Վռամ – Վահրամ Ստեփան – Գայանէ ու Մարօ մեծ խանդավառութեամբ ու եռանդով ներկայացուցին դաստիարակչական կտոր մը, ուրտեղ կը տեսնուէին Մեսրոպ Մաշտոցն ու Սահակ Կաթողիկոսը, Մովսէս Խորենացին ու Բագրատունեանց իշխանը, Թուրք սպան, որ կը սպառնայ կտրել մեծ հայրիկին լեզուն, զոր թոռնիկին գաղտնօրէն կը սորվեցնէ հայերէն լեզուն:

***

Մայիսի 17-ին, Ուրբաթ երեկոյեան Հայ Տուն հաւաքուած էինք Հ. Բ. Ը. Միութեան Միլանոյի մասնաճիւղի հրաւէրով դիտելու համար երիտասարդ բեմադիր՝ ծէնովարնակ Մաթթէօ Զինչիրեանի առաջին աշխատանքը, մէկ ժամ տեւողութեամբ շարժապատկերը «Purche Tu Capisca» խորագրով: Շատ գնահատելի ու քաջալերելի էր Պր. Զինչիրեանի աշխատանքը. գեղեցիկ նկարահանում, գեղեցիկ երաժշտութիւն, ժամանակակից թեմայով, ոչ երջանիկ վերջաւորութեամբ փոքրիկ սիրային պատմութիւն մըն էր: Բոլոր վերոյիշեալ աշխատանքներուն միակ հեղինակը ինքն է, անձնապէս:

***

Մայիսի 26-ին Սարգիս Քահանայ Սարգիսեան յետ պատարագի հոգեհանգստեան պաշտօն կատարեց անոնց, որոնք ինկան Սարդարապատի հերոսամարտին, յանուն Հայրենիքի անկախութեան:

***

Մայիսի 28-ին, երեկոյեան ժամը 9-ին Միլանոյի Հայ Տան մէջ, Իտալիոյ Հայոց Միութեան կազմակերպութեամբ, յիշատակուեցաւ առաջին հայկական հանրապետութեան 78-րդ տարեդարձը: Պր. Հրանդ Բամպակեան պատրաստած էր շատ կոկիկ ու չինիչ յայտագիր մը: Բացման խօսքով հանդէս եկաւ ինք, ապա փոքրիկ երգչախումբը իր ղեկավարութեամբ երգեց Հայաստանի հանրապետութեան բնագիր օրհներգը, այնպէս ինչպէս երգուած է 1918-ին: Ապա մէկ վայրկեան լռութեամբ յոտնկայս յարգանքի տուրք մատուցուեցաւ այդ կառավարութեան պանծալի մարդկանց յիշատակին, որմէ ետք երգուեցաւ Սարդարապատի քայլերգը:

Տոքթոր Փիէրօ Քիւչիւքեան իտալերէն ներկայացուց այդ շրջանին տեղի ունեցած քաղաքական իրադարձութիւնները: Շատ յստակ ու մատչելի լեզուով պատմեց հայ ժողովուրդի պատմութեան ամէնէն յատկանշելի շրջաններէն մէկը: Տոքթոր Քիւչիւքեան ցոյց տուաւ նաեւ Հայաստան իր վերջին ճամբորդութեան կարճ տեսերիզը: Այս ճամբորդութեան, Արմին Վէկնէրի գաւկին հետ միասին հայրենիք փոխադրեցին Վէկնէրի աճիւնները եւ Երեւանի փողոցներէն մէկը Շահումեանի շրջանը, անուանուեցաւ հայ ժողովուրդի մեծ բարեկամ Վէկնէրի անունով:

Տոքթոր Յակոբիկ Մանուկեան խօսեցաւ Հայաստան Հիմնադրամի նպատակներուն եւ կարեւորութեան մասին, մատնանշելով, որ ամէն Հայու պարտականութիւնն է օգնել Հայրենիքին, որ ան բարգաւաճի ու բարելաւուի:

Պր. Կարէն Միրզոյեան ապրումով արտասանեց «Ես իմ անոյշ Հայաստանի...»: Հանդիսութեան գեղարուեստական բաժինը փակուեցաւ «Յառաջ Նահատակ» երգով:

ԿԵԿԵԼ ԽԱՉԱՏՈՒՐԵԱՆ

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՃԱԿԱՏ

ԳԱՐԵԳԻՆ Ա. «ԵԿԵՂԵՑԻՆ ՊԷՏՔ Է ՈՒՆԵՆԱՅ ԻՐ ՍԱՀՄԱՆԱԴՐՈՒԹԻՒՆԸ»

«Ազգ» օրաթերթին Մայիս 21-ի թիւին մէջ լոյս տեսած հակիրճ հարցազրոյցի մը ընթացքին Ամենայն Հայոց Կաթողիկոսը անհրաժեշտ նկատած է եկեղեցական սահմանադրութեան մը պատրաստութիւնը: Գերագոյն հոգեւոր Խորհուրդը այդ ուղղութեամբ որոշած է որ «գործիմաց մասնագէտներէ կազմուած յանձնախումբ մը մշակէ մեր եկեղեցիին եւ ազգին շահերէն բխող կանոնադրութիւն»:

Հարցը նիւթ եղած է նաեւ իր ընտրութեան յաջորդ օրը Գարեգին Ա.ի Ազգային ժողով այցելութեան ընթացքին. հոն առաջարկուած է յառաջիկայ երկու տարուան ընթացքին պատրաստել ու քննարկումի ներկայացնել համապատասխան նախագիծ: Ըսելով հանդերձ թէ «նախագիծի աշխատանքներուն մասնակցած են նաեւ նուիրապետական աթոռներու ներկայացուցիչները», Կաթողիկոսը չի խօսիր գործին յետագայ ընթացքին մասին: Յայտնի չէ թէ կը շարունակուի՞ն նախագիծի պատրաստութեան աշխատանքները երբ երկու տարուան պայմանաժամին կէսէն աւելին անցած է արդէն:

***

ԹԻՒԵՐ ՆԵՐՔԻՆ ՍՓԻՒՌՔԷՆ

«Վերադարձ արմատներին» բարեսիրական ընկերութիւնը որ հետեւողական աշխատանք կը տանի սփիւռքահայ դպրոցներու մասին տեղեկութիւն ունենալու եւ այդ տեղեկութիւնը տարածելու գործին մէջ, Ներքին սփիւռքի մասին տուած է հետեւեալ թիւերը. Ներքին սփիւռքի հանրակրթական դպրոցներուն մէջ կ'ուսանին մօտ 300 հազար հայ աշակերտներ: Այդ թիւին միայն 12%-ը կը յաճախէ հայկական վարժարան մը: Ներքին սփիւռքի հայկական վարժարաններուն թիւը 210 է:

***

ՇՈՒԿԱՅԻ ԳԻՆԵՐԷՆ

Երեւանի երեք շուկաներուն ապրանքներու գիներէն բաւական մանրամասն ցուցակ մը հրատարակած է «Լրագիր Օր» Մայիս 18-ի թիւով: Այդ աղբիւրին համաձայն, ալիւրը (քիլոկրամ) կ'արժէ 250 դրամ, լաւաշը (քկ.) 370, կովու միսը (քկ.) 800 - 1150, ոչխարը՝ 1150, հաւի միսը 870, կաթը (լիթր) 200, մածունը (լիթր) 200, կարագը (քկ.) 1400, ձէթը (լիթր) 470, շաքարը 265, բրինձը 300, սուրճը (քկ.) 2800, գետնախնձորը 120, լոլիկը 1100, խնձորը 400, վարունգը 270, արտասահմանեան (Գամէլ, Մարլպօրօ, եւայլն) ծխախոտին տուփը 120 - 130 դրամ, եւայլն:

ԿՂԶԻՆ ԵՒ ՄԻ ՄԱՐԴ

–վիպակ–

ԿՈՍՏԱՆ ԶԱՐԵԱՆ

Գլխարկս առնում եմ եւ վազում նորից ...ուս: Թափառում եմ: Նեղլիկ փողոց...ով գնում եմ վեր, գնում եմ վար: ...շտ ճամբաների միջով մտնում եմ ...ւտերի, այգիների կողմը: Նստում եմ ...քարի վրայ եւ սպասում:

Զարմանալի է ծերունիների թիւը կըղ...զիներում: Ուր էլ գնաս, խմբով նստած ...են: Ոմանք կուզ, ոմանք կաղ, մազազա...թի նման դեղնած, ոմանք մի քիչ խելքին ...տուած:

Շարքով նստում են եւ նայում: Երբեմն ...խօսում են:

Այս ռուլոտ մարմինները տակաւի նը...ման ծանրաբեռնուած են խուլ ձայն հա...նող անցեալով: Իրենց տարիների մեծ ...մասը մաշել են օտարութեան մէջ: Ապ...րել են, իրենց հաստ եւ վհատ բունչք...ները ուրիշների դռներին դարնելով: Ի...րենց մաշած կրունկները բախելով փո...ղոցների սալայատակներին եւ վիշտ եւ ...դառնութիւն սեղմելով իրենց ակռաների...տակ: Ոմանք բախտ են ունեցել եւ հարըստացել են, ոմանք վերադարձել են աղքատ, վհատած, ամաչելով: Շատերն էլ, օտար վայրերում, տեղացիներ են դարձել: Ընդունել նրանց սովորութիւնները, մտածելու կերպերը: Ճիշդ են արել լինելու այն, ինչ որ չեն: Ուրիշացել են:

Պրուքլինի, Պուէնոս - Այրէսի, Սան - Փաւլոյի շուրջը երգեր են հիւսել: Մատը վեր տնկած քննադատել են քաղաքապետութիւնը, կառավարութիւնը: Չէ, ո՞ւր են գնում այսպէս ... Երգուել են եւ հայհոյել տեղական լեզուներով եւ բարբառներով: Ուիսկին խմել են, առանց սոդայի, գարեջրով բերանը լուալով:

Ամերիկացիները այդպէս են խօսել, բերանը մի կողմ ծռելով, դունչը դուրս ցցած եւ քիթը լեցուած:

Իսկ երբ վերադարձել են հայրենիք, երբ մտել ծուխով եւ սխտորով լեցուած սենեակներից ներս, նայել սեւցած առաստաղներին, տափակ տանիքների վրայ փռած չորերին եւ չորացող ոսպին եւ լոբիային, պատերի տակ ծփող իրենց ծովին, խարխլած պատշգամներին, դրանը մօտ թաղուած կուժերին, ուրիշութիւնը յանկարծ չոգիացել է եւ Ամերիկացիների պէս խօսելը ստտիճանաբար մոռացել են:

Հիմա նրանք, քարերի, ժայռերի, ապտերի եւ երգերի անբաժանելի մի մաս են: Ժամերով նստում են եկեղեցիների եւ նստարանների վրայ, արեւոտ հրապարակներում, քարափի մօտ եւ նայում են, առանց նայելու եւ խօսում են, առանց խօսելու: Աւանդութիւնների, սովորութիւնների խստապահանջ պաշտպաններն են: Կրօնական անվերջանալի թափօրների ետեւից դանդաչելով քաշքշուողները եւ անդադար խաչակնքողները:

Իրենք են, հողը, ջուրը, օդը եւ յոյսով ծաղկող նշենին:

***

Տուն եմ վերադառնում եւ նստում պատշգամի վրայ:

Արեւը իջնում է դէպի հեռաւոր հորիզոնը: Ամէն ինչ լուռ է, խաղաղ: Երեկոյեան դէմ բնութիւնը գնալով խորանում է: Մտածում է:

Մտածում է ներքին մտածումով: Իր էութեան խորքով: Վերջ ի վերջոյ, միայն մտածումով է ամէն ինչ կենդանի: Եւ ինքը Աստուած մտածում է: Խոր, լուսաւոր մի մտածում, որի ճառագայթները հասնում են մինչեւ արիւնը, սիրտը, հոգերի շերտաւորումները, ծառերի մէջ եռացող հիւթը:

Դեռ չգնացի բարեկամներիս փնտռելու: Պէտք է անպատճառ գնալ, իմաց տալ, որ այստեղ եմ: Նրանք ցրուած են կղզու զանազան մասերում: Լառին, հաստ, կարճ, աշխուժ անգլիացի այդ բանաստեղծը, վերջին իր նամակում, որի մէջ պնդում էր որ գամ այստեղ, նկարագրում էր իր վարձած բնակատեղին: Մի երկու մղոն այստեղից հեռու է, փարոսի բլրան ճանապարհի վրան: Իր ասելով, նախնական մի տնակ է, ուր առհասարակ, ոչ ոք չի բնակում, այլ ծառայում է իբրեւ գիւղացու մթերանոց: Այնտեղ աշնան գինի են չինում եւ լեցնում քարայրում զետեղուած տակառները: Շէնքը լեցուն է գիւղատնտեսական գործիքներով, կոտրած աթոռներով, անպէտ իրերով: Պարտէզ կայ, որտեղից մի հրաշալի տեսարան է բացւում եւ նաեւ հինաւուրց մի փուռ ու խորովածներ եփելու մի օճախ:

Տեղ ճարելու համար, Լառին վերի ստւ...տիճանի ճարպիկ է: Ասում է, շատ եւ շատ լաւ գինի էլ կայ:

Պէտք չէ մոռանալ նաեւ Միլտրէտին: Այստեղ է: Ո՞րտեղ է չեմ իմանում: Երեւի, քաշուած է մի բարձր բլրան կատարը: Ներկի արկղը ուսից կախուած, թափառում է գիւղերում: Ամէն մարդ իր մենակութիւնը զգեստաւորում է որոշ շրջապատով: Փնտռում է իր լրացուցիչը:

Դալուկ երես ունի եւ արտայայտիչ աչքեր: Բարձր, նիհար, բարեկազմ մարմին: Երգի նման է: Իր թարթիչները եւ մատների ծայրերը միշտ յուզուած են: Սիրտը դուրսն է, քիչ լեցուն, շրթունքների ծայրին: Ընդհանրապէս մելամաղձոտ, բայց յանկարծակի բռնկող ուրախութիւններով:

Պէտք է անպատճառ գտնեմ նրան: Պէ՞տք է: Մեր հանդիպումները միշտ էլ տարօրինակ են: Մօտենում ենք, մտերիմ խօսակցում, աշխատում գտնել մէկ մէկի, ոչինչ էլ չենք գտնում: Խօսում ենք, նայում, մինչ ոչ նա է ինձ տեսնում եւ ոչ էլ ես՝ նրան: Այդ պատահում է կեանքում հանդիպած շատ ուրիշ անձերի հետ եւս: Ամէն ինչ տեղի է ունենում մեքենաբար: «Ի՞նչպէս է ձեր առողջութիւնը»: Իսկ դու՝ իսկի էլ հետաքրքրուած չես նրա առողջութեամբ: Ասում ես, խօսում ես իսկ միտքդ ծիծեռնակի նման սլանում է ուրիշ ծառերի վրայից:

Ոմանց հետ էլ աւելի մօտ ես, երբ հեռու ես: Հեռուից, Միլդրէդի անձը մէջս հնչում է, ձայնակցում ինձ: Այդ վայրկեանին, միտքս ցնցւում է եւ երեւակայութիւնս թեւաւորւում:

Չէ, պէտք է անպատճառ գտնեմ բարեկամներիս:

(Շար. 6)

Ս. ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ-ՄԿՐՏԻՉ ՓԱՐԻԶ

ՇԱԲԱԹ, Յունիս 8, տօն է Սրբոյն Գրիգորի Լուսաւորչին Մերոյ՝ ելանելոյն ի վիրապէն:

Այս առթիւ Փարիզի Ս. Յովհաննէս - Մկրտիչ Մայր Եկեղեցւոյ մէջ, ժամը 10-ին պատարագ կը մատուցուի:

ԿԻՐԱԿԻ, Յունիս 9, տօն է Կաթողիկէ Եկեղեցւոյ Սրբոյ Էջմիածնի:

Այս առթիւ, Փարիզի Ս. Յովհաննէս - Մկրտիչ Մայր Եկեղեցւոյ մէջ, առաւօտեան ժամը 10-ին, հանդիսաւոր պատարագ կը մատուցուի:

Պատարագի ընթացքին Մաղթանք կը կատարուի «Վասն Սուրբ Էջմիածնի»:

L'ECOLE TEBROTZASSERE

vous invite à sa

GRANDE FETE CHAMPETRE

du 23 JUIN.

Réservez dès maintenant votre journée.

(Շար. Ա. էջէն)

ընտրութիւններուն Լ. Տէր - Պետրոսեանի թեկնածութիւնը պաշտպանելու հարցերուն: Ազգային Ժողովի նախագահ Բ. Արարքցեան իր ելոյթին մէջ շեշտը դրած է նաեւ Սեպտեմբեր 23-ի նախագահական ընտրութենէն ետք Նոյեմբեր 10-ին տեղի ունենալիք տեղական ինքնավարման մարմիններու ընտրութիւններուն կարեւորութեան վրայ, ըսելով որ անոնց արդիւնքները պէտք չէ խանգարեն Հանրապետութեան հաւասարակշռութիւնը: Ազգային Ժողովի երեսփոխան, ՀՀՇ.-ի նախագահ Յուսիկ Քահանայ ալ նախագահական ընտրութիւններուն համար ըսած է. «Պէտք է օգտուել այս առիթից՝ կոմունիստական գաղափարախօսութիւնից մաքրուելու, հասարակութիւնը մաքրելու համար»: *Ընդհանուր առմամբ յայտնուած է այն կարծիքը, թէ ժողովուրդը նկատի կ'ունենայ հարթուած ճամբան, իսկ տիրող բացասական երեւոյթներուն մասին ալ հարկ է լուսաբանել զայն:*

***

ՈՒԺԳԻՆ ՑՆՑՈՒՄ

Հայաստանի մէջ Յունիս 2-ին պատահած է երկրաշարժ, որուն վերնակեդրոնը եղած է Գիւմրիի մօտերը՝ Ջորաշէն գիւղը, ուր ցնցումին ուժգնութիւնը հասած է 5 բալի: Գիւմրիի մէջ զգալի եղած է 4 բալ: Զոհեր կամ վնասներ չկային:

***

ՏԷՐ-ՊԵՏՐՈՍԵԱՆ - ՔՈՉԱՐԵԱՆ ՀԱՆԴԻՊՈՒՄ

Յունիս 2-ին նախագահ Լ. Տէր - Պետրոսեան ընդունած է աշխատանքի այցով Երեւան գացած ԼՂՀ-ի նախագահ Ռ. Քոչարեանը: Անոնց հանդիպումին քննարկուած են Արցախի հակամարտութեան խաղաղ կարգադրութեան ուղղութեամբ կողմերու ունեցած դիրքորոշումները, ինչպէս նաեւ ԼՂՀ-ի ընկերա - տնտեսական կայունացման առնչուող հարցեր:

UGAB . . . UGAB . . . UGAB . . . UGAB

UGAB-Paris - IDF

CONFERENCE

Le Comité de Paris — Ile-de-France de l'UGAB organise une *CONFERENCE - DIAPORAMA*

«A LA RENCONTRE DES ARMENIENS DE JERUSALEM»
par Michel BASMADJIAN,
membre du CECMHA
(Centre d'Etude et de Conservation des Monuments Historiques Arméniens)

le Vendredi 7 Juin à 20 heures 30

au Centre Culturel Alex Manoogian
118, rue de Courcelles, Paris 17e

— *Historique de la présence des Arméniens en Terre Sainte;*
— *Découvertes des principaux sites de la vieille ville : St-Sépulcre, Chapelle Ste-Hélène;*
— *Visite du quartier arménien : Patriarcat, Cathédrale St-Jacques;*
— *Eglise des Archanges, Chapelle St-Théodore, manuscrits enluminés.*
— *Débat.*

UGAB . . . UGAB . . . UGAB . . . UGAB

CROIX BLEUE DES ARMENIENS DE FRANCE

SEJOUR A L'ETRANGER POUR LES ENFANTS DE 12 A 15 ANS

ETATS—UNIS :
COTE EST (Camp Haïastan)
du 11 au 25 août
Prix de la pension : 550$ pour le séjour + voyage + argent de poche
Dernier délai d'inscription : 7 juin
Ce camp ouvre à partir du 30 / 06.
Nous consulter pour les conditions.

ETATS—UNIS :
COTE OUEST (Camp AYF)
du 4 au 18 août
Prix de la pension : 175$ par semaine + voyage + argent de poche
Dernier délai d'inscription : 7 juin

GRECE : KHALKIDIKI
(Camp Croix de Secours Arménienne)
du 10 au 28 juillet
Prix de la pension : 500$ pour le séjour
Dernier délai d'inscription : 10 juin.

Le contingent pour la France est de 12 enfants maximum comprenant l'arménien afin de participer au camp. Pour toute inscription, s'adresser au Conseil d'Administration au 48.24.46.57.

ՄԱՐՍԷՅԼԻ
ՍՐԲՈՑ ԹԱՐԳՄԱՆՉԱՑ ՄԱՅՐ ԵԿԵՂԵՑԻ

Տօն Կաթուղիկէ
Սուրբ Էջմիածնի

Կիրակի, Յունիս 9
Առաւօտեան ժամը 10-ին
Սրբոց Թարգմանչաց Մայր Եկեղեցւոյ մէջ
կը մատուցուի հանդիսաւոր պատարագ:

Կը պատարագէ եւ կը քարոզէ՝
ՏԱՐՕՆ ԵՊԻՍԿՈՊՈՍ ՃԵՐԷՃԵԱՆ
Առաջնորդական Տեղապահ
Հարաւային Ֆրանսայի Հայոց

Պատարագի ընթացքին կը կատարուի Մաղթանք Սուրբ Էջմիածնի:

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Կապոյտ Խաչի Փարիզի մասնաճիւղը շնորհակալութեամբ ստացած է 300 Ֆր. Տիկին Արմենուհի Պէրպէրեանէ իր ապաքինման առթիւ:

Ս. ԳՐԻԳՈՐ ԼՈՒՍԱՒՈՐԻՉ ՎԱԼԱՆՍ

Շաբաթ, Յունիս 8, ժամը 10-ին
Տօն Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչի Ելն ի Վիրապէն:

Պատարագի արարողութիւնը կը կատարէ եւ կը քարոզէ՝
ՆԱՐԵԿ Ա. ՔՀՆՑ. ՎԱՐԴԱՆԵԱՆ

ԻՍԻ

ՏԱՐԵՎԵՐՋԻ ԴՊՐՈՑԱԿԱՆ ՀԱՆԴԷՍ

Իսիի Հայ Առաքելական Եկեղեցւոյ Միօրեայ դպրոցի աշակերտութեան տարեվերջի հանդէսը տեղի պիտի ունենայ յառաջիկայ Յունիսի 9-ին, Կիրակի օր, ժամը 15-ին, Իսիի Փ.Ա.Մ.Ի.-ի սրահին մէջ 25, Ավիւնիւ Վիքթոր Քրէսոն:

Աշակերտները պիտի երգեն, պարեն ու արտասանեն:

Մուտքը ազատ է: Թոմպոլա:

Բոլորը հրաւիրուած են աշակերտութիւնը քաջալերելու:

CENTRE DE VACANCES DE LA CROIX BLEUE DES ARMENIENS DE FRANCE BELLEFONTAINE (Jura)

Près de la frontière suisse et à proximité de Morez, Morbier et les Rousses, le village de Bellefontaine abrite, depuis plus de 40 ans, le centre de vacances de la CBAF. Implanté dans un domaine verdoyant, de 2 hectares, en lisière de forêt, le centre accueille chaque été, en juillet et août, 350 enfants, encadrés d'une cinquantaine d'animateurs et de directeurs diplômés.

Les enfants évoluent dans une ambiance arménienne, rythmée par des activités variées et enrichissantes (sport, randonnée, travaux manuels, éveil à l'arménité, musique, danse, chants...).

Nous vous invitons à inscrire vos enfants auprès de la section la plus proche de votre domicile soit

Alfortville Mme Zabounian 43 76 50 52
ou se rendre à la MCA, 9, rue de Madrid, le samedi 18/05 à partir de 14h ou le vendredi 24/05 de 19h à 21h.

Arnouville	Mme Topalian	39 85 93 40
Asnières	Mme Danoux	42 42 85 87
Bagneux	Mme Pekmezian	46 63 10 48
Chaville	Mme Der Kaloustian	47 50 64 37
Issy-les-Moulineaux	Mme Papazian	46 42 90 68
Paris	Mme Abousefian	47 84 82 90
Sevran	Mme Bachayani	48 24 46 57 de 10h à 16h
Décines	Mme Dolmadjian	78 49 26 66
Lyon	Mme Toutlian	78 88 92 51
Grenoble	Mme Manoukian	76 26 02 58 à partir de 18h
Valence	Mme Baron	75 40 12 49
Vienne	Mme Maghakian	74 53 25 91
St-Maurice de Beynost	Mme Goubatian	78 55 28 82
Vaulx-en-Velin	Mme Kassabian	78 77 63 93
Marseille	Mme Gabrielian	91 77 61 66

La colonie organise une fête traditionnelle pour les parents, les dimanches 14 Juillet et 11 Août. Venez nombreux.

Date des séjours :
1er séjour : du 4 au 29 Juillet (date limite d'inscription : 10 Juin);
2ème séjour: du 30 Juillet au 24 Août (date limite d'inscription: 10 Juillet).
Age des colons : pour participer, les colons doivent être nés entre le 01/01/89 et le 04/07/82.
Prix : 3 200 F. + voyage : 400 F. (Paris et Marseille).

Sous la présidence de son Excellence l'Ambassadeur d'Arménie en France
VIGUEN TCHITETCHIAN

GRAND BAL DE PRINTEMPS

AU PROFIT DE L'ECOLE BILINGUE SAINT MESROB
le Samedi 8 Juin à partir de 20 heures 30
animé par le chanteur
GEORGE BAGHDOYAN
(venu spécialement de Los-Angeles)
dans les salons de l'Hôtel « Nogentel »
Hôtel *Mercure* de Nogent-sur-Marne

Union Générale Arménienne de Bienfaisance
-Marseille-

GRANDE SOIREE DANSANTE

avec
MARTEN YORGANTZ
et son Orchestre
le SAMEDI 22 JUIN de 21 heures à l'aube
dans les Salons du «*Carlton Beach*»
395 bis, Promenade Corniche Kennedy — MARSEILLE 7e
P.A.F. 150 F. — Etudiants : 100 F.
— ASSIETTES SPECIALITES ARMENIENNES —
Réservations et renseignements :
U.G.A.B. : 327, Bd Michelet — 13009 MARSEILLE — Tél. : 91. 22. 10. 45.

Imprimé sur les presses du Journal «HARATCH» 83, rue d'Hauteville, 75010 Paris
Commission Paritaire : N° 55935 SIRET : 51027317 A R.C. Paris

ՈՒՐԲԱԹ
ՅՈՒՆԻՍ 7
VENDREDI
7 JUIN
1996

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

LE NUMERO : 5,00 F.

ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ (1925-1957)

HARATCH

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE-FONDE EN 1925
DIRECTRICE: ARPIK MISSAKIAN

83, RUE D'HAUTEVILLE — 75010 PARIS
TEL. : 47. 70. 86. 60 — TELEX : HARATCH 280 868 F
— FAX : 48. 00. 06. 70 —
C.C.P. PARIS 15069-82 E

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա : Տար. 1.100 Ֆ. – Վեցամսեայ : 560 Ֆ.
Արտասահման : Տար. 1.400 Ֆ. (ամէնօրեայ առաքում)
1.250 Ֆ. (շաբաթական առաքում) – Հատը : 5,00 Ֆ.

71-ՐԴ ՏԱՐԻ – ԹԻՒ 18.869 Fondateur SCHAVARCH MISSAKIAN 71e ANNEE — N° 18.869

ՖՐԱՆՍԱ — ՀԱՅԱՍՏԱՆ 2-0

Ֆրանսահայ մարզասէրներու անհամբերութեամբ սպասած օրն էր Յունիս ...ը: Իրենց հեռատեսիլի գործիքներուն ...ռջեւ տեղ գրաւած հազարաւորներէն ...ատ մեծ թիւով Հայեր Ֆրանսայի չորս ...նկիւններէն բայց նաեւ մերձակայ հա...րաւոր այլ երկիրներէն եկած էին Վիլ...կօվ ա'Աշք քաջալերելու Փութպոլի Հա...աստանի հաւաքականը Ֆրանսայի դէմ ...ր անդրանիկ խաղին առթիւ: Դաշտը ...այրէ ծայր լեցուն էր 22.000 հանդիսա...տեսներով եւ ամէն կողմ կարելի էր ...տեսնել Եռագոյնը նաեւ զանազանել ...այ մարզասէրները իրենց յատուկ վըղ...նոցներով՝ «Արմենիա» արձանագրու...թեամբ: Անոնք խաղէն առաջ եւ խաղի ...ընթացքին բուռն կերպով քաջալերեցին ...իր մարզիկները «Հայաստան, Հայաստա...ն» գոչելով:

...ամը 8.45-ին, երկու երկիրներու փա...յլերգներու կատարումէն ետք խաղը ...սաւ եւ բաւական հաւասարակշռուած ...ընթացք մը ստացաւ: Հայ մարզիկները ...իրենց զօրաւոր մրցակիցին դէմ աւելի ...կը փորձէին գնդակը պահպանել եւ միշտ ...զօրաւոր պահել պահպանողական գիծը: ...Եւ կարելի է ըսել որ բաւական յաջող ...էին այդ տեսակէտէն ամբողջ խաղի ըն...թացքին: Ցետսապահները եւ մանա...ւանդ բերդապահ՝ Աբրահամեան գրեթէ ...կատարեալ խաղարկութիւն ցուցաբե...րեցին: Անշուշտ Ֆրանսական հաւաքա...կանը իր անհատական արժէքներով եւ ...փորձառութեամբ կ'իշխէր խաղին ա...ռանց կարենալ մօտենալու հայկական բեր...դին այնքան յաճախ, որքան կ'ակնկալ...ուէր խաղէն առաջ: 16-րդ վայրկեանին ...կայն հայաստանցի տղաքը քիչ մըն ...ալ փորձառութեան պակասէն ստացան ...առաջին կոլը, որու մէջ մեծ բաժին ու...նէր հայածին Ճորքայէֆ: Առաջին կի...սախաղը վերջ գտաւ 1 – 0 արդիւնքով ի ...պաստ Ֆրանսայի: Բ. կիսախաղին Ֆը...րանսացիներու ունեցած առիթներուն ...թիւը շատ աւելի մեծ էր: Արդարեւ 70-րդ ...վայրկեանին Ֆրանսացիներու նշանակած ...երդ կոլէն բացի բերդին ձողերը որոնք ...երկու անգամ փրկեցին Աբրահամեանը, ...իսկ ուրիշ անգամ մըն ալ խաղին դա...տաւորին սխալ որոշումը –որ հայկ. ...բերդին գիծը անցած գնդակը կէտ չը ...նշուեց– աւելի ծանր արդիւնքով պար...տութենէ մը զերծ պահեցին հայ մարզիկ...ները եւ խաղը վերջ գտաւ 2 – 0 ի նպաստ Ֆրանսայի:

Ընդհանուր առմամբ, կարելի չէ ըսել ...որ ակներեւ չէր մակարդակի տարբե...րութիւնը, սակայն Հայաստանի երի...տասարդ եւ խոստմնալից հաւաքականը ...ուագոյնս ըրաւ ինչ որ կրնար եւ ինչ...պէս ըսինք, խոստմնալից է ապագայի ...նկատմամբ, պայմանաւ որ ձեռբազատի ...որոշ բարդոյթներէ եւ ձեռք ձգէ լայն ...փորձառութիւն, որոնց միացնելով իր ...մարմնի ուժն ու անհատական արժէքները ...կնայ դառնալ մտահոգիչ հակառակորդ ...մը:

Հայաստանի հաւաքականին կազմն էր.- Աբրահամեան, Սուքիասեան, Խաչատրը...եան, Յովսէփեան, Յովհաննիսեան, Տէր...Պետրոսեան, Պետրոսեան, Գրիգորեան, Մխիթարեան, Տոնոյեան, Աւետիսեան: Փոխարինողներ՝ Վարդանեան, Աւետիս...եան, Կարապաչեան, Պերեզովսկի:

Հայաստանի խումբին մարզիչը Սա...մուէլ Աւետիսեան խաղին աւարտին յե...տեւեալը ըսած է («Էքիփ», Յունիս 6).– «Շնորհակալութիւն կը յայտնեմ Ֆը...րանսայի խումբին որ ընդունեցաւ Հա...յաստանի դէմ խաղալ Եւրօ-էն քանի մը ...օր առաջ: Շատ կարեւոր բան մըն է մե...զի համար եւ մեծ յաջողութիւն կը մաղ...թեմ Ֆրանսական այս խումբին որ, գե...ղեցիկ խումբ մըն է եւ ինծի համար կը ...մնայ փավորիներէս մէկը Եւրոպա...յի այս ախոյեանութեան համար: Ինչ կը ...վերաբերի մեր խաղին, խաղացողներս ...շատ աշխատեցան, բայց չկրցան զար...գացնել իրենց եռանդուն եւ արագընթաց սովորական խաղը Ֆրանսայի խումբին արժէքին պատճառաւ: Այսուհանդերձ, շատ բան սորվեցանք այս խաղէն»:

***

Այս խաղին վերաբերող թղթակցութիւններու մէջ, յատկանշական էր Ֆիկառօ-ին որ «շատ անճարակ» կ'որակէր Ֆրանսացի խաղացողները եւ գովեստով կ'արտայայտուէր Հայերու մասին, յատկապէս յիշատակելով ոչ միայն բերդապահը՝ Յարութիւն Աբրահամեան, այլեւ Մխիթարեանը, Գրիգորեանը, Պետրոսեանը, Աւետիսեանը: Թերթին թղթակիցը կը գրէ նաեւ. – «Հա՞րկ էր արհամարհելի կը դրէ նաեւ... Սկսեալ հակառակորդը: Սկսեալ ...էն 30 երկվայրկեան առաջ, նկարահաններուն 90%-ը տեղ գրաւած էր հիւր բերդապահին՝ Յարութիւն Աբրահամեանի ետին: Բաւական վիրաւորական եւ արհամարհական ընթացք խումբի մը նկատմամբ որ միայն 1 – 0 տեղի տուած էր, այն ալ փենալթիով, Սպանիոյ մէջ, տարի մը առաջ»:

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՌՈՒՍԵՐՈՒՆ ԵՒ ՉԷՉԷՆՆԵՐՈՒ բանակցութիւններու առաջին դրական արդիւնքն այն եղած է որ կողմերը համաձայն գտնուած են գերիները փոխանակելու սկզբունքին վրայ, Յունիսի ընթացքին: Միւս կողմէ, Դուդայեւի այրին կոչ ըրած է որ Ելցինի տրուին քուէները: Չէչէնիոյ անկախապաշտներու այրին, ծագումով ռուս, 30 տարի է ամուսնացած էր Դուդայեւի հետ: Այս կոչը ըրած է Մոսկուայի մէջ, Կանանց Միութիւններու համագումարի մը ընթացքին: Դուդայեւ սպաննուած էր Ապրիլ 21-ին ռուսական հռ-սոլ հրթիռներէ: Այրին, Մայիս 27-ին ձերբակալուած է Կաբարդինօ-Բալկարիա (ռուսական հիւսիսային Կովկաս) երբ կը փորձէր կեղծ անցագրով մը Թուրքիա մեկնիլ: Ազատ արձակուած կ'ըլլայ Ելցինի անձնական հրահանգով: Փարիզի մէջ ալ, 250 մտաւորականներ «Ս.Օ.Ս. - Չէչէնիա»ի անունով կոչ մը ըրած են որպէսզի ժողովուրդը հաւաքուի Յունիս 8-ին սքուէռ Տէպլիսի (Ռուսաստանի դեսպանատան դիմաց) «խակական խաղաղութեան մը համար Չէչէնիա»: Խումբին մաս կը կազմեն Անտրէ Կլիւքսման, Ֆոհն-Պենտիթ, Մ. Մառեշալ, Միշէլ Ռոքար, ծովակալ Սանկինեթթի եւայլն, եւայլն:

ԱՔԱՊԱՅԻ նաւահանգիստը (Յորդանան) հաւաքուած էին, Յունիս 5-ին, Հիւսէյնի հետ Մուպարաք եւ Արաֆաթ եւ միացեալ կոչ մը ըրին Իսրայէլի նորընտիր վարչապետին որ շարունակէ խաղաղութեան գործընթացը: Ուրբաթ հանդիպում մըն ալ տեղի պիտի ունենայ, այս անգամ Ճետտա (Սաուտի Արաբիա) ուր ներկայ պիտի ըլլան նաեւ Ֆահտ թագաւորը եւ Նախագահ Հաֆէզ էլ-Ասատ: Արաֆաթ յայտարարած է որ Նեթանիահու պիտի դատուի իր գործով եւ ոչ ընտրապայքարի ընթացքին արտասանած խօսքերով: Չէ յուսահատած եւ կը պնդէ. - «Ուշ կամ կանուխ, Պետութիւն մը պիտի ունենանք, Երուսաղէմն ալ որպէս մայրաքաղաք»:

ՅՈՅՆԵՐԸ ԵՒ ԹՈՒՐՔԵՐԸ կրկին կռուի մէջ են Եգէականի մէկ կղզիին պատճառաւ: Այս անգամ խնդրոյ առարկայ է Կաւտոս կղզին, Կրետէի հարաւը: Յոյները ամբաստանած էին Թուրքերը Յունիս 4-ին որ խռովութիւն կը ստեղծեն խնդրոյ առարկայ ընելով այդ կղզիին գերիշխանութեան հարցը եւ Թուրքիոյ Արտաքին նախարարն ալ հակազդած էր, ըսելով. - «Թուրքիա ոչ կ'ընդունի ոչ ալ խնդրոյ առարկայ կ'ընէ յունական գերիշխանութիւնը այդ կղզիին վրայ»:

ԱՄԵՆԱՅՆ ՀԱՅՈՑ ԿԱԹՈՂԻԿՈՍԻՆ ՓԱՐԻԶ ԺԱՄԱՆՈՒՄԸ

ՀԱՂՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ներկայիս ուրախութիւնն ու պատիւն ունինք մեր ժողովուրդին ի գիտութիւն ծանուցանելու, թէ Հայաստանի մէջ քրիստոնէութեան պաշտօնական կրօնք հռչակման 1700-ամեակի Գործադիր Մարմնոյն կազմակերպութեամբ, 1996 Յունիս 14 – 16-ին, Փարիզի մեր Առաջնորդարանին մէջ տեղի պիտի ունենայ նախապատրաստական միջազգային խորհրդակցական ժողով, ընդ հովանեաւ և ընդ նախագահութեամբ՝ Նորին Սուրբ Օծութիւն Տէր Տէր Գարեգին Ա. Ծայրագոյն Պատրիարքին եւ Ամենայն Հայոց Սրբազնագոյն Կաթողիկոսին:

Նորին Սրբութիւն Ամենայն Հայոց Վեհափառ Հայրապետը Կիրակի օր, Յունիս 16-ին, ներկայ պիտի գտնուի Փարիզի Ս. Յովհաննէս-Մկրտիչ Մայր Տաճարին մէջ մատուցանելի պատարագին եւ Աստուծոյ բանին քարոզչութեամբ պիտի մխիթարէ հաւատացեալները:

Յունիս 17 – 18-ին՝ Հայաստանի քրիստոնէացման 1700-ամեակի ոգեկոչման Գործադիր Մարմինը պիտի գումարէ իր պարբերական նիստը՝ նոյնպէս նախագահութեամբ Ամենայն Հայոց Վեհափառ եւ Սրբազնագոյն Հայրապետին:

ԴԻՒԱՆ
ԿԱԹՈՂԻԿՈՍԱԿԱՆ
ՊԱՏՈՒԻՐԱԿՈՒԹԵԱՆ
ԵՒՐՈՊԱՅԻ ՀԱՅՈՑ

«ԱՐՄԷՆՓՐԷՍ»

(Յունիս 6 / 7)

ՀՅԴ.-Ի ԴԻՐՔԵՐԷՆ

ՀՅԴ.-ի Հայաստանի պատասխանատու մարմնի անդամ Լեւոն Մկրտչեան անդրադառնալով նախագահական ընտրութիւններուն թեկնածութեան հարցերուն, ըսած է թէ Գերագոյն Ժողովին կը ներկայացնեն հետեւեալ երեք տարբերակները զորս իրենք մշակած են. – ա) ՀՅԴ.-ն կը ներկայացնէ իր թեկնածուն, բ) կը զօրակցի այլ թեկնածուի մը, գ) չի մասնակցիր: Այնուամենայնիւ, Լ. Մկրտչեան աւելցուցած է որ, պատասխանատու մարմինը ներկայիս կը պաշտպանէ երկրորդ տարբերակը:

***

ՄԱԿ-Ի ՇԷՆՔԻՆ ԲԱՑՈՒՄԸ

Յունիս 4-ին, Երեւանի մէջ տեղի ունեցած է ՄԱԿ-ի շէնքի պաշտօնական բացումը: Հանդիսութիւններուն մասնակցած է նաեւ ՄԱԿ-ի զարգացման ծրագրի վարիչ Ճէյմս Կուսթաւ Սփէթ, որ նաեւ շարք մը հանդիպումներ կ'ունենայ:

***

ՄԱՀ՝ ՀՐԱՆՏ ՇԱՀԻՆԵԱՆԻ

Մայիս 29-ին, 73 տարեկանին իր մահկանացուն կնքած է ողիմպիական մեծ ախոյեան, ֆիզիքական կրթութեան հայկական պետական Հիմնարկի պատուոյ փրոֆէսէօր, ողիմպիական պատրաստութեան հանրապետական մարզադպրոցի տնօրէն՝ Հրանտ Շահինեան: Վարչապետին որոշումով ստեղծուած է յուղարկաւորութեան յատուկ յանձնաժողով մը՝ գլխաւորութեամբ Երիտասարդներու Հարցերու եւ Մարզանքի Նախարար՝ Յակոբ Յակոբեանի:

ՇԻՐԱԿԻ ՄԱՐԶԻ
ԳՐՈՂՆԵՐՈՒ ԸՆԿԵՐԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

ՆԱՄԱԿ «ՅԱՌԱՋ»Ի ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԵԱՆ

Շիրակի Մարզի Գրողների Ընկերակցութիւնն իր ողջոյններն է յղում Ձեր թերթի խմբագրակազմին եւ Ձեր թերթի միջոցով Ֆրանսահայութեանն առհասարակ: Պարբերաբար ծանօթանալով Ձեր թերթի համարներին, Շիրակ աշխարհի ընթերցողը հիացած է Ձեր թերթի աւելի քան եօթանասունամեայ ազգանուէր գործունէութեամբ:

Խորհրդային բռնապետութեան տարիներին գիւմրեցի մտաւորականը հնարաւորութիւն չի ունեցել շփուելու արտերկրի իր հայրենակիցների հետ, որի պատճառով ի սպառ փլուզուել է Հայրենիք – Արտերկիր կամուրջը: Այնուամենայնիւ նոր ժամանակները մեզ հնարաւորութիւն են ընձեռում հին Գիւմրեցու պատուախնդրութեամբ վերականգնել այդ կամուրջը:

Թող այս ուղերձը լինի Շիրակ աշխարհից դէպի Փարիզ ճախրող առաջին աղաւնին, որի վերադարձին սպասում ենք նոյեան անհամբերութեամբ:

Շիրակ աշխարհի գրական աւանդոյթի պահպանումն ու զարգացումը ճակատագրօրէն դրուած է մեր ուսերին: Ընկերակցութիւնը հիմնադրուել է 1995-ի Դեկտեմբերի 7-ին: Մեր շուրջ են համախմբուել աւելի քան 50 ստեղծագործողներ: Շիրակ աշխարհը գրական զարթօնք է ապրում: Յուրախութիւն մեզ, Գիւմրիում այսօր ստեղծուած գրականութիւնը ունի համահայկական նշանակութիւն եւ արժէք, մի փաստ, որի շուրջ Երեւանն առայժմ լռութիւն է պահպանում: Կարծում ենք սփիւռքահայ գրականագէտն ու ընթերցողը առաւել անկողմնակալ է լինելու:

Ձեր թերթի միջոցով մեր համագործակցութիւնն ենք առաջարկում Ֆրանսահայ Գրողների Ընկերակցութեանը ինչպէս եւ սփիւռքահայ այն գրական կազմակերպութիւններին, թերթերին եւ ամսագրերին որոնց համար թանկ է աղէտի գօտու հոգեւոր վերածնունդը:

Ֆրանսահայ արդի գրողներից գիտենք եւ բարձր ենք գնահատում Գրիգոր Պըլտեանին, Մարկ Նշանեանին, Զուլալ Գազանճեանին, Հիլտա Գալֆայեանին: Ցաւօք սփիւռքահայ գրողի գիրքը Գիւմրի չի հասնում, Գիւմրի չի հասնում նաեւ սփիւռքահայ գրական մամուլը: Սփիւռքահայ ընթերցողն ի սպառ անտեղեակ է Շիրակ աշխարհի յետերկրաշարժեան գրականութեանը, մինչդեռ այդ շրջանում ստեղծուել են գրական վաւերական արժէքներ: Կարծում ենք որ այսուհետեւ կը կարողանանք ապահովել Շիրակ աշխարհի մշակութային եւ ինչու միայն մշակութային լրատուութեան առաքումը Ձեզ եւ Ձեր միջոցով Արտերկրի Հայութեանը: Օգտուելով առիթից ուզում ենք խնդրել, ֆրանսահայ եւ առհասարակ Սփիւռքի գրողներին եւ խմբագիրներին իրենց գրքերից եւ գրական ամսագրերից առաքել Գիւմրի Շիրակի Մարզի Գրողների Ընկերակցութեան գրադարանի համար: Կը ցանկանայինք նաեւ ունենալ Շաւարշ Միսաքեանի վերջերս հրատարակուած միհատորեակը Ձեր ընծայագրով:

ԲԱՐԻՆ ԸՆԴ ՁԵԶ

Ընկերակցութեան նախագահ՝
ԱՐԱ ԱՐԹԵԱՆ
Գլխաւոր տնօրէն՝
ՎԱԶԱԳԱՆ ՊԱՊՈՅԵԱՆ

52 Rustaveli Street Gyumri
ARMENIA 377504
AT&T Tél. : (3742) 151-196
AT&T Fax. : (374) 151-196
Tél. : (37469) 2-43-85.

4 Յունիսի 1996 թ.

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ԵՒ ՀՐԷԱԿԱՆ ՑԵՂԱՍՊԱՆՈՒԹԻՒՆՆԵՐՈՒ ՄԱՍԻՆ ԲԱՂԴԱՏԱԿԱՆ ՆՈՐ ՈՒՍՈՒՄՆԱՍԻՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

Ամերիկեան ակադեմական «Ուեսթ վիւս»ը Մայիսին հրապարակ հանեց նոր հատոր մը, որ արդէն սկսած է տակնուվրայ ընել կարգ մը ակադեմական շրջանակներ, որոնք կը շարունակեն դժկամութիւն ցոյց տալ Հրէական Ողջակիզումը ուրիշ ցեղասպանութեան հետ բաղդատելու ջանքերու դէմ։ Գիրքին մակդիրն է՝ Is The Holocaust Unique? (Հրէական Ցեղասպանութիւնը եզակի իրողութի՞ւն մըն է) եւ խմբագրուած է հրեայ փիլիսոփայ - հեղինակ՝ Ալըն Ռոզընպաում-ի կողմէ։ Գիրքը կը պարփակէ ութ առանձին երկասիրութիւններ, որոնց չորս հեղինակները հետեւողական կերպով կը պաշտպանեն Հրէական Ողջակիզումին եզակի եւ անբաղդատելի ըլլալու թէզը, յատկապէս Գորնէլ համալսարանի դասախօս՝ Փրոֆէսէօր Սթիվըն Գաց, որ ներկայիս զբաղած է Ողջակիզումի չորս - հատորնոց պատմութեան պատրաստութեամբը։

Գաց իր երկասիրութեան մէջ չեշտակի կերպով փորձած է, խնդրական տուեալներու վրայ հիմնուելով, նսեմացնել Հայկական ցեղասպանութիւնը իբրեւ կէս - կատար ջարդի նմոյշ մը։ Ուրիշ հեղինակ մը վերլուծած է Ռոմաներու (գնչուներ) բնաջնջումը՝ իբրեւ զուգահեռ սպանդ մը, Ողջակիզումին առընչութեամբ։

Թերեւս ամենախիստ քննադատականը կը պատկանի Հավայիի համալսարանի պատմագէտ - դասախօս՝ Տէյվիտ Սթաննարտի գրչին, որ առանց բառերը ծամծմելու անխնայօրէն կը ճաղկէ Հոլոքոսթի այն բոլոր մասնագէտները, որոնք «այլանդակ եսասիրութեամբ մը կլանուած են իրենց ազգին տառապանքի պատմութեամբը։ Եւ դաժանօրէն այլամերժութիւն ցոյց կուտան ուրիշ ազգերու նոյնքան սրտաճմլիկ ողջակիզումներուն հանդէպ»։ Իր լայնածաւալ մենագրութիւնը նուիրուած է ամերիկեան կարմրամորթերուն ենթարկուած դարաւոր հալածանքներուն, որոնց պատճառաւ կարմրամորթ բազմաթիւ ցեղեր թէ՛ Հիւսիսային եւ թէ Հարաւային Ամերիկայի մէջ ի սպառ կործանեցան՝ ամենավայրագ պայմաններու մէջ, եւ այս իսկ պատճառաւ կարմրամորթերու դէմ կիրարկուած ցեղասպանութիւնը, ըստ հեղինակին, կը գլէ կ'անցնի Հրեաներուն Ողջակիզումը թէ՛ քանակի, թէ՛ տեւողութեան եւ թէ՛ իր ունեցած կործանարար հետեւանքներուն տեսակէտէն։ Իր եզրակացութիւնը այն է, որ «հրէական ցեղասպանութեան անբաղդատելիութեան պնդումը անձնական շահեր հետապնդող խեղկատակութիւն մըն է» (self-serving masquerade of Jewish genocide uniqueness, էջ՝ 199)։

Հայկական ցեղասպանութեան բաղդատական հանգամանքը ուսումնասիրող երկու գործեր առնուած են այս հատորին մէջ։ Ատոնցմէ մին կը պատկանի Բուրտիւ համալսարանի դասախօս՝ Ռապըրթ Մէլսոնի, որ արդէն ծանօթ է անցեալին հրատարակած հատորով եւ յօդուածներով, ուր Հայկական եւ Հրէական ցեղասպանութիւնները բաղդատական քննարկումի բովէն անցուած են։ Իր այս յօդուածին մէջ Մէլսոն Հայկական ցեղասպանութիւնը հակիրճ կերպով կը բաղդատէ ոչ միայն Հրէական Ողջակիզումին հետ այլ եւ Նիժերիոյ, ուր 1966 - 1970 ժամանակաշրջանին «մասնակի ցեղասպանութիւն» գործադրուեցաւ Իպօ ժողովուրդին դէմ, որ Նիժերիոյ բնակչութեան բաղկացուցիչ մէկ մասն էր։ Բայց Մէլսոն կը շեշտէ, որ գլխաւոր տարբերութիւնը այն է, որ Հայերու պարագային բնաջնջումը «մասնակի» չէր, այլ «ամբողջական»։ Նման զուգակշիռ մը Մէլսոն կը տեսնէ հայկական եւ ռուանտական ցեղասպանական ջարդերու կապակցութեամբ։

Իր եզրակացութիւնը այն է, որ՝ «Հրէական Ողջակիզումէն աւելի, իր խորքով՝ հայկական ցեղասպանութիւնը աւելի ճըշգրիտ մէկ նախատիպն է այն զանգուածային սպանդներուն, որոնք ներկայիս կ'իրագործուին նախկին գաղթավայրերու եւ յետ - համայնավարական երկիրներու մէջ» (էջ՝ 97)։

Գիրքին ամենածաւալուն երկասիրութիւնը կը պատկանի փրոֆէսէօր Վահագն Տատրեանի գրչին եւ կը կրէ հետեւեալ մակդիրը՝ Հայկական եւ հրէական ցեղասպանութիւններու բաղդատական զուգակշիռը, պատմա - ընկերային դիտանկիւնէ քննարկուած (The Comparative Aspects of the Armenian and Jewish Cases of Genocide. A Socio-Historical Perspective)։ Առանձին մենագրութեան մը յատկանիշները ունեցող այս գործը բաժնուած է երեք մասերու։ Առաջին մասին մէջ Տատրեան կը պաշտպանէ այն թէզը, որ գիտական վերլուծումի համար այլեւս առանձին եւ մասնայատուկ ցեղասպանական ուսումնասիրութիւններ այնքան ալ նպատակայարմար չեն քանի որ բացառապէս հիմնուած են անջատ ցեղասպանութիւններու վրայ եւ այս տեսակէտէն իրենք իրենց մէջ սահմանափակուած քննարկումներ են, Բայց գիտութեան, ներառեալ պատմագիտութեան, բուն առաքելութիւնը, վերլուծումներու ուղիով մշակել է համարակաց սկզբունքներ, որոնք ընդհանրական կիրարկումի արժանիքներ ունին։ Որեւէ վերլուծում, սակայն, կը նախադրէ բաղդատութիւն, ուր կարելի կ'ըլլայ որոնել դէպքերու, յառաջընթացներու եւ մարդկային տագնապներու յատուկ համարակաց յայտաբարներ։

Ներածական այս բաժինէն յետոյ հեղինակը շեշտակի կերպով կը ստորագծէ այն գլխաւոր ազդակները, որոնք կը յայտնաբերեն Հայկական եւ Հրէական ցեղասպանութիւններու այլակերպ եւ հետեւաբար այլանման յատկանիշները ինչ որ սակայն ըստ իրեն, մասնաւոր լոյս կը սփռէ երկու ցեղասպանութիւններու նոյնաման յատկանիշներուն վրայ։ Այս կապակցութեամբ փրոֆէսէօր Տատրեան կը ծանրանայ ութ գլխաւոր ազդակներու վրայ, որոնք ոչ միայն կը տարանջատեն Հայկական ցեղասպանութիւնը Հրէականէն, այլեւ կը ցուցաբերեն Հայկական ցեղասպանութեան ինքնայատուկ ստորոգելիները։

Տատրեան մասնաւորապէս կ'անդրադառնայ Թուրքիոյ ներքին գաւառներու, ինչպէս՝ Երզնկայի, Տիգրանակերտի, Խարբերդի, յետոյ՝ Տէր Զօրի, բայց յատկապէս Մուշի եւ Մշոյ Դաշտի 80 - 90 հայ գիւղերու բնակչութեան զանգուածային կերպով, ողջ - ողջ հրկիզելու իրադրութիւններուն՝ շեշտելու համար հայկական ցեղասպանութեան իրապէս ողջակիզումային տարողութիւնը։

Երրորդ մասին մէջ հեղինակը եօթը ստորաբաժանումներու մէջ կը նկարագրէ եւ կը վերլուծէ երկու ցեղասպանութիւններու համանման եւ հետեւաբար բաղդատելի եւ իրարու հետ առնչելի յատկանիշները, եզրակացնելու համար, որ այս երկու ցեղասպանութիւններու բաղդատական զուգակշիռը կրնայ մեծապէս նպաստել ցեղասպանութեան նիւթին ընդհանուր ուսումնասիրութեան բնագաւառին հիմնական զարգացման. հոդ կարելի է մշակել որոշ սահմանումներ, յղացքներ, վարկածներ եւ այդպէսով կերտել բաղդատական նոր տեսադաշտի մը կռուանները։

Այս մենագրութեան թերեւս ամէնէն ուշագրաւ եւ նոյնիսկ յանդուգն բաժինը այն է ուր հայ ընկերաբան - պատմաբանը ապարէզ կը կարդայ հրէական Հոլոքոսթի այն մասնագէտներուն, որոնք յամառ կերպով կը կառչին իրենց պնդումին թէ ատիկա անզուգական, եզակի, բացառաբար անսովոր, եւ հետեւաբար անբաղդատելի պատմական եւ ազգային ողբերգութիւն մըն է։ Նախ կը ջրէ Պոլսոյ եւ Իզմիրի հայութեան տեղահանութենէ զերծ մնացած ըլլալու Թրքական պնդումին պատճառաբանութիւնը թէ Թրքական բարեկամեցողութեան հետեւանքով այդ հայ բնակչութիւնը փրկուեցաւ աքսորէ եւ բնաջնջումէ։ Հիմնուելով գերմանական պետական եւ ամերիկեան վաւերագիրներու վրայ, Տատրեան ցոյց կուտայ որ նախ առ նուազն 30 հազար Հայեր աքսորուեցան եւ բնաջնջուեցան Պոլսոյ հայ բնակչութենէն, եւ թէ Իզմիրի մէջ գերման զօրավար Լիման Ֆոն Սանտերսն էր որ ռազմագիտական նկատառումներով, արգելք հանդիսացաւ այդտեղի Հայերու տեղահանութեան։ Ամերիկեան դեսպան Մորկընթաու իր կարգին կը հաստատէր, որ հայ ժողովուրդի մնացորդացը բնաջնջումէ փրկուեցաւ ո՛չ թէ Իթթիհատականներու բարեկամեցողութեան պատճառաւ, այլ՝ հակառակ այս վերջիններու ցեղասպանութեան մոլուցքին։ Հակադրելով Գացի, Պաուէրի, Տաւիտովիցի պէս ականաւոր մասնագէտներու այն թէզին, թէ քանի որ Հայերու բնաջնջումը մասնակի էր եւ ոչ թէ ամբողջական, ինչպէս իբրեւ թէ այդպէս էր Հրեաներու պարագային, ուրեմն հայկականը այս տեսակէտէ չի կրնար բաղդատուիլ, փրոֆէսէօր Տատրեան սպառիչ փաստեր կը բերէ, նոյնպէս հրէականը ոչ - ամբողջական ցեղասպանութիւն որակելու համար։ Շատ մը օրինակներու կարգին ան կը մատնանշէ, զոր օրինակ, որ մինչեւ 1939 Նացի Գերմանները թոյլ տուած էին որ Գերմանիոյ եւ Աւստրիոյ համայն հրեայ բնակչութեան կէսը արտագաղթի միջոցաւ հեռանայ եւ հաստատուի ուրիշ երկիրներ։ Նոյնպէս, Ֆրանսայի 330.000 հրեայ բնակչութենէն միայն 80 հազարը զոհ գացին Նացիներու ցեղասպանական ծրագրին (էջ՝ 110)։ Հակադրելով ուրիշ պնդումի մը, թէ Հայերը միայն Թուրքիոյ սահմաններուն մէջ ենթարկուեցան ցեղասպանութեան, Տատրեան յատուկ եւ վերջին բաժնի մը մէջ կը բացատրէ Իթթիհատական ցեղասպանութեան շարունակութիւնը՝ Կովկասի մէջ, 1918 ամրան եւ աշնան եւ քէմալական արշաւը՝ դէպի նոյնպէս Կովկաս, 1920-ի աշնան, որով զօրավար Գարապէքիրի գինեալ խուժանարարները վերսկսան կիսատ թողուած ցեղասպանական գործողութիւններու՝ Գիւմրիի եւ շրջակայքի հայ բնակչութեան դէմ (էջեր՝ 127 - 130)։

Կը լսենք որ Տատրեանի այս մենագրութիւնը իբրեւ առանձնատիպ արդէն հրատարակուած է նոյն հրատարակչատան կողմէ եւ մեծ հետաքրքրութիւն առթած է հրեայ ակադեմական շրջանակներու մէջ։

Ամերիկեան համալսարանական վարչակազմերուն ղեկավար տարրերուն կողմէ մեծ ուշադրութեամբ կարդացուող Chronicles of Higher Education շաբաթաթերթը իր Մայիս 31-ի թիւին մէջ ընդարձակ յօդուածով մը անդրադարձած է այս նոր հատորին եւ անոր շուրջ փրթած փոթորիկին։ Այդ յօդուածին հեղինակը փրոֆէսէօր Տատրեանի հետ ըրած հարցազրոյցէն մէջբերում մը ընելով կը գրէ որ՝ «Տատրեան կ'ափսոսայ, որ հակառակ թէ բաղդատական ուսումնասիրութիւններու հանդէպ նոր հակում մը սկսած ծաղկիլ, կարգ մը հրեայ մասնագէտներ դժգոհ են, որ հայ մասնագէտներ կը յանդգնին իրենց ցեղասպանութիւնը բաղդատել Ողջակիզումին հետ»։ Բայց կը լսենք, որ հատորին խմբագիրը՝ փրոֆէսէօր Ռոզընպաում անձամբ իրեն, փրոֆէսէօր Տատրեանին յայտնած է, որ հատորը մեծ եւ լուրջ ուշադրութեան արժանացած է արդէն, եւ թէ շատեր Ռոզընպաումին յայտարարած են որ Տատրեանի երկասիրութիւնը, իբրեւ ներհուն վերլուծումի նմոյշ մը, հատորին ամէնէն արժէքաւոր կտորներէն մին է։ Նոյնպէս կը լսենք որ Տատրեան Աւստրալիոյ Մաքուարի համալսարանին հրատարակած International Network on Holocaust and Genocide պարբերաթերթին Ապրիլի թիւին մէջ խմբագրած է նաեւ յօդուած մը ուր իր այս գաղափարները քիչ մը աւելի զարգացուցած է։

ՏԵՂԵԿԱՏՈՒ

ԳՐՈՂ ՄԸ ԻՐ ԵՐԿՐԻՆ ՈՒ ԼԵԶՈՒԻՆ ՄԱՍԻՆ

Իսրայէլի վարչապետի եւ երեսփոխանական ընտրութիւնները իրենց վրայ կեդրոնացուցին ամբողջ աշխարհին ուշադրութիւնը։ Ընդհանուր համոզումը այն էր որ անոնց արդիւնքը որոշակի դեր պիտի կատարէր Միջին - Արեւելքի յետագայ զարգացումներուն մէջ։ Այդ ընտրութիւններուն նախօրեակին ժամանակակից հրեայ ծանօթ գրող Ամոս Օզի հետ կատարուած հարցազրոյց մը լոյս տեսած է «Նուվէլ Օպսէրվաթէօր» շաբաթաթերթին մէջ. գրողը որ նիւթ ունի հրէական պետութեան ապագան, յատկորոշ օրինակ մըն ալ կուտայ յանձնառու մտաւորական կոչումին։

Հրեայ գրողը վերջին 15 տարուան կարեւորագոյն փոփոխութիւնը կը նկատէ հրեայ ընկերութեան եղափոխումը։ Անցած է ազգայնամոլական շրջանը եւ Լիքուտի համակիրներն իսկ խորքին մէջ Մեծ Իսրայէլ մը չեն փափաքիր։ Նոյնիսկ աջակողմեաններու յաղթանակը իսրայէլեան քաղաքականութեան բնոյթը պիտի չփոխէ։ Այսուհետեւ Իսրայէլ միջերկրականեան ընկերութեան մը տէր է, ինչպէս օրինակ Նափոլին կամ Մարսէյլը։

Սիոնականութիւնը ծրագիր մըն էր որ գրեթէ ամբողջութեամբ իրագործուած է այսօր։ Ան հայրենիք մը ունենալու իրաւունքն էր այդ ժողովուրդին համար։ Այսօր ունի զայն։ Յետոյ սիոնականութիւնը ոչ թէ անուն մը, այլ մականուն մըն է. կարելի է մարքսական սիոնական, կրօնական սիոնական, ազգայնամոլ սիոնական ըլլալ։ Օզ կ'ըսէ թէ ինքը ընկերվար սիոնական մըն է։ Համոզուած է որ Պաղեստինցիներուն հետ համաձայնութեան եզր մը պէտք է գտնել, քանի որ երկու ժողովուրդները կը պահանջեն նոյն հողը, հաւասար իրաւունքներով։ Համաձայնութիւնը տկարութիւն չէ, այլ ժողովրդավարութեան հիմնակէտը։ Ըսել չէ թէ Պաղեստինցիներն ալ համաձայնութեան կողմնակից են, Ա. Օզ կ'ըսէ թէ այսուհանդերձ, երկու ժողովուրդները մեծ սէր մը պիտի չունենան իրարու հանդէպ։ Երկուքին վիճակը կը նմանի ամուսնալուծուած զոյգի մը պարագային որոնք իրենց միջեւ կը բաժնեն բնակարան ու կահ - կարասի։ Իսրայէլի կը վիճակի կազմակերպել բազմակարծութիւնը երկրին մէջ որ երկար ատեն պիտի շարունակէ մնալ հրէական եւ ժողովրդավար։

Ատոր հետ, Ա. Օզ կը մերժէ որ Իսրայէլի ժողովուրդը պիտի նմանի ուրիշ ժողովուրդներու։ «Իսրայէլը ազգ մը չէ։ Հինգ միլիոն բանավէճ է ու բանավիճող, հինգ միլիոն զօրութեամբ վարչապետ է, հինգ միլիոն մեկնաբան» կ'ըսէ ան։ Ապա կը պատմէ որպէս ապացոյց, հետեւեալ անեկդոտը. վեցօրեայ պատերազմին ընթացքին երբ ինք պահեստի սպայ է, մինչ կը սպասեն որ կռիւը սկսի, հրամանատարը կը հանէ մղուելիք կռիւի մասին հրահանգներ տալու։ Փոքրիկ ակնոցաւոր ենթասպայ մը կ'ընդմիջէ զայն, ըսելով. «զօրավա՛ր, իրապէս կարդացա՞ծ էք Տոլստոյի «Պատերազմ եւ խաղաղութիւնը»։ Ու երբ զօրավարը ինքզինք անարգուած զգալու շարժում մը կ'ընէ, ենթասպան կը բացատրէ իր միջամտութեան պատճառը. «Գործելու վրայ էք նոյն սխալները զորս գործեց Նափոլէոն Պորոտինոյի պատերազմին եւ որոնց այնքան ճիշդ վերլուծումը բրած է Տոլստոյ...։ Վէճը կ'ընդլայնի ուրիշներու մասնակցութեամբ ու յայտնի կ'ըլլայ որ ենթասպան Երուսաղէմի համալսարանի մէջ ռուս գրականութեան դասախօս է, իսկ զօրավարը փիլիսոփայութեան ... տաճառի մը հեղինակ։

Ասկէ պէտք չէ հետեւցնել որ ամէն Իսրայէլցի մտաւորական մըն է։ Բայց գրողները, բանաստեղծները ընկերութեան բարոյական առաջնորդները կը նկատուին. անոնց կարծիքը կը հարցուի նոյնիսկ ամենաբարձր մակարդակի քաղաքական դէմքերու կողմէ, բայց ո՛չ անոնց ըսածին կը հետեւի։

Պատասխանելով հարցումին թէ ի՞նչ բանի մէջ կը կայանայ այսօր հրեայ ըլլալուն հպարտութիւնը, Օզ կ'ըսէ. «յաջողութեան պատճառած հպարտութիւն է ան։ Հպարտութիւնը՝ երկիր մը կառուցած ըլլալուն»։ Ինք կ'երազէ հազար բարքերով, հազար քաղաքակրթութիւններով աշխարհ մը ուր ոչ մէկ դրօշակ ծածանի. բայց այնքան ատեն որ աշխարհը ազգերու բաժնուած պիտի ըլլայ, Հրեաներն ալ իրենց դրօշակին պէտք պիտի ունենան։

Հետաքրքրական է պատասխանը հարցումին որ ուղղուած է իսրայէլեան ինքնութեան մէջ եբրայերէնին կարեւորութեան մասին։ Օզ այդ կարեւորութիւնը «հիմնական» կը նկատէ. կ'ըսէ՝ «յաջողութիւնը որ կայացաւ 18 դարէ ի վեր միայն կրօնական մարզի գործածութեան սահմանափակուած մեռած լեզու մը կենդանացնելուն մէջ, հրաշք չէ։ Անիկա եղաւ կեանքին պահանջով. վերապրումի բացարձակ անհրաժեշտութեամբ։ Ըսել թէ ո՛ր օրը եւ որ ժամուն ինքզինք պարտադրեց եբրայերէնը։ Այն օրն էր երբ Վարշավայէն եկած աղջնակ մը փախ...

ՊՈՍԹԸՆ

ՀԱՅ ԿԱԹՈՂԻԿԷ ՀԱՄԱՅՆՔԸ ՀԱՆԴԻՍԱՒՈՐԱՊԷՍ ԿԸ ՆՇԷ ԶՈՅԳ ՏԱՐԵԴԱՐՁՆԵՐ

40-ԱՄԵԱԿ Ս. ԽԱՉ ԵԿԵՂԵՑԻՈՅ, 30-ԱՄԵԱԿ Հ. ՌԱՖԱՅԷԼ ԱՆՏՈՆԵԱՆԻ ՔԱՀԱՆԱՅԱԳՈՐԾՈՒԹԵԱՆ

Պոսթընի եւ իր Շրջակայքի Հայ Կաթողիկէ համայնքը վերջին տարին ապրեցաւ ժամանուրաբար խանդավառ օրեր, որոնց պսակումը պիտի ըլլայ երբ աւարտի Հայ ճարտարապետական ոճով բարձրացող նոր կաթողիկէն, որուն եկեղեցօրհնէքը պիտի կայ որ կատարուի այս տարի:

Կիրակի, Մայիս 19-ին Պոսթընի Հայ կաթողիկէները հանդիսաւորապէս նշեցին զոյգ տարեդարձներ - համայնքին առաջին Ս. Խաչ Եկեղեցւոյ հիմնադրութեան 40-ամեակը եւ վերջին երեք տարիներու ժողովրդապետին՝ Հայր Ռափայէլ Անտոնեանի քահանայագործութեան 30-ամեակը, Ուաթըրթաունի Օքլի Գլապի շքեղ սրահին մէջ: Այդ առթիւ, կէսօրին, Գէյմպրիճի Ս. Խաչ Եկեղեցւոյ մէջ հանդիսաւոր պատարագը մատուցանեց եւ քարոզեց Միացեալ - Նահանգներու եւ Գանատայի Հայ Կաթողիկէ Հայոց Առաջնորդ Յովհաննէս Եպիսկ. Դերձակեան:

Աւելի քան երկու հարիւր հանդիսականներ եւ հիւրեր, որոնց կարգին Հայ Առաքելական եւ Աւետարանական Եկեղեցիներու հովիւներ, եկած էին Օքլի Գլապ, համահայկական եւ միջ - եկեղեցական բնոյթ մը տալով օրուան զոյգ տօնակատարութիւններուն:

Բացման եւ բարի գալուստի խօսք՝ կազմակերպիչ յանձնախումբի ատենապետուհի Մարկրիթ Աթընազեանի: Հանդիսավարութիւն՝ ամերիկեան հեռատեսիլի եւ ձայնասփիւռի նախկին խօսնակ Ճանէթ Ճըղըլեանի: Առաջին բանախօս՝ Պր. Ենովք Լաչինեան, որ անգլերէն լեզուով համապարփակ պատմականը ըրաւ Մխիթար Սեբաստացիին, անոր հիմնած միաբանութեան եւ ձգած ժառանգութեան, վեր առնելով այն եզակի արժէքը որ կը ներկայացնէր Մխիթարի եւ իր աշակերտներուն գործը, ոչ միայն մեր ժամանակակից պատմութեան մէջ, այլեւ ընդհանրապէս Հայոց ընդհանուր պատմութեան մէջ: Հաւանաբար այդ նպատակով է նաեւ, որ բանախօսը իր խօսքը սկսաւ յիշատակելով գլխաւոր հանգրուանները մեր երեքհազարամեայ պատմութեան, վկայակոչելով նաեւ օտար մեծ հայագէտները եւ պատմաբանները: Ապա Պր. Լաչինեան ղրուատանքով անդրադարձաւ Հայր Ռափայէլ Անտոնեանի:

Օրուան երկրորդ բանախօսն էր Պր. Գրիգոր Քէօսէեան, որ հայերէն ներկայացուց օրուան Յոբելեար Վարդապետը: Մխիթարեան Միաբանութեան ամէն մէկ անդամ նախ հետեւորդն էր Մեծն Սեբաստացիին ազգ, կրօնք, մշակոյթ, դաւանանք յղացքին: Տիպար Մխիթարեանական մըն էր Հայր Ռափայէլ Անտոնեան, որ երեք տարի առաջ կարգուած էր ժողովրդապետ Պոսթընի Հայ կաթողիկէներուն: Ան ոչ միայն սիրուած եւ գնահատուած էր իր ծխականներէն, այլ նաեւ փնտռուած ներկայութիւն մըն էր բոլորին կողմէ, առանց յարանուանական տարբերութեան, շնորհիւ իր համակրելի խառնուածքին, հաղորդական բնաւորութեան, եւ նաեւ որպէս անկեղծ երկխօսութեան մարդ: Բանախօսը վեր առաւ յոբելեարին մօտ դաստիարակը, ուսուցչապետը, գրողը ու նաեւ՝ երկրաշարժէն աւերուած Հայաստանին օգնութեան լծուած գործիչը: Յիշատակելէ ետք թէ իրարու միջեւ ծանօթութիւնը սկսած էր որպէս աշխատակիցներ՝ Փարիզի «Յառաջ» օրաթերթի «Միտք եւ Արուեստ» ամսաթերթին, Պր. Քէօսէեան Շինարար Վարդապետ անուանեց յոբելեարը, որովհետեւ ան է որ հունաւորած եւ իրականութիւն դարձուցած էր Հայ կաթողիկէներուն տարիներու երազը, - ունենալ Հայոց ճարտարապետութեամբ իրենց եկեղեցին:

Անգլերէնով խօսք առին «Արմինիըն Ռիփըրթըր»ի աշխատակից՝ Պր. Թամ Վարդապետեան եւ փաստաբան Արա Մարկոսեան, նախկին Մխիթարեան սաներ: Առաջինը գլխաւորաբար պատմեց իր յուշերը Ս. Խաչ Եկեղեցւոյ հիմնադիր եւ երկարամեայ հովիւ Հայր Ղուկաս Առաքելեանէն, իսկ երկրորդը՝ իր աշակերտական յուշերը՝ Հ. Ռափայէլէն: Յանուն Ս. Խաչ Եկեղեցւոյ խօսք առաւ նաեւ Ծխական Խորհուրդի ատենապետ՝ Պր. Մարսէլ Գարեան, որ ամբողջանուէր աշխատանքի լծուած է համայնքին ծրագիրներուն յաջողութեան համար:

Մեսենչուսէց նահանգին օրէնսդիր զոյգ մարմիններու կողմէ Հայր Ռափայէլի քահանայագործութեան 30-ամեակը նշող պաշտօնական որոշում - շնորհաւորագիրը ներկայացուցին Ծերակուտական Ուորըըն Թոլմըն եւ Ներկայացուցիչ Ռէյչըլ Գաբրիէլեան, կարդացուեցան Պոսթընի Կաթողիկէ Եկեղեցւոյ Ծիրանաւոր Պեռնըրտ Լոյի, Սուրբ Ղազարի եւ Վիէննայի Մխիթարեան միաբանութիւններուն շնորհաւորագիրները՝ ուղղուած Հայր Ռափայէլի:

Իր առաջնորդական ուղերձը տուաւ Յովհ. Եպիսկոպոս Դերձակեան, որ նախ Մխիթարեանական առաքելութեան գըլխաւորագոյն իմաստը դրաւ հայ ժողովուրդին ծառայութեան մէջ, իսկ անհատին արժանիքը՝ սկզբունքներու անխախտ պահպանումին մէջ: Կարեւոր էր անկեղծ ըլլալ: Բերաւ անձնական օրինակներ: Եկեղեցականը իր ոսկիէ խաչը պէտք չէ որ ցուցադրաբար կրէր իր կուրծքին, այլ (Քրիստոսի) Խաչը պէտք է կրէր իր ուսին վրայ: Շնորհաւորեց յոբելեար Վարդապետը, որուն ծնողքը եւ ցինք («մանուկ Պօղոսիկը») մօտէն կը ճանչնար Հալէպի մէջ եւ ներկաներուն խոստացաւ թէ իր կարելին պիտի ընէ Հայր Ռափայէլը պահելու համար Պոսթընի մէջ:

Ապա միջ - եկեղեցական ջերմ յարաբերութիւններու մթնոլորտի մը մէջ խօսք առին Ս. Ստեփանոս Եկեղեցիին պատուակալ հովիւ՝ Տէր Թորգոմ Ցակոբեան, Ս. Յակոբ Եկեղեցւոյ հովիւ՝ Տէր Տաճատ Դաւիթեան, որոնք եզակի գտան Պոսթընը՝ եկեղեցական գործակցութեան դիտանկիւնէն, Այդ մթնոլորտին մէջ կարելի չէր չմտաբերել Ներսէս Լամբրոնացիի տողերը - «Եկեղեցիս մի անձն եղեաւ, / Համբոյրս յօդ լրման տուաւ»:

Հուսկ խօսք առաւ Հայր Ռափայէլ Անտոնեան իր մէջ «եռեւեփող յուզումով», ինչպէս պիտի ըսէր ան: Իր մասին լսած խօսքերը առիթ տուին աղօթքի մը՝

«Փառք քեզ, Տէր, յաղագս ամենայնի...»: Փոքր բան է որ կ'ընէինք նկատմամբ Աստուծոյ եւ մեր ժողովուրդին: Այս բոլորը մտածել կուտային թէ ինչ պէտք էր ընել եւ չէր եղած: Հայր Ռափայէլ նաեւ վեր առաւ Մխիթար Աբբահօր մեծութիւնը, ու ապա լայնօրէն պարզեց իր հաւատամքը հանդէպ Եկեղեցւոյ եւ Հայ ժողովուրդին, շեշտը դրաւ հայ լեզուին կարեւորութեան վրայ: Հայաստան «մեզի պիտի տայ ինչ որ մեզի կը պատկանի, մեր աւա՛նդը»: Ան յայտնեց իր յոյսն ու հաւատքը, թէ պիտի գայ հայ եկեղեցւոյ միութիւնը, «պիտի ծագի արշալոյսը»:

Յոբելեարին նուիրուեցան ձեռքի օրհնութեան ոսկիէ խաչ մը եւ հաղորդութեան սկիհ մը, նոյնպէս ոսկի:

Հանդիսութեան փակման աղօթքը կատարեց, մասնակցութեամբ ներկայ բոլոր եկեղեցականներուն, վերապատուելի Վարդան Յարութիւնեան:

Գ. Ք.

...ր ունեցաւ "քեզ կը սիրեմ" ըսելու երիտասարդ սէֆարատի մը որ Ռապաթէն ...եկած էր: Այդ օրը եբրայերէնը եղաւ մեր ...ութեան: Անկէ ի վեր արտակարգ կենսունակութիւն մը ցոյց կուտայ: Ամէն օր ...բառեր կը յօրինուին: Այսօր եբրայերէնը կը խօսին 6 միլիոն մարդիկ: Նոյնիսկ, որքան նորվեկերէնը կամ դանիերէնն աւելի՝ քան անգլերէնը, Շէյքսփիրի ժամանակին»:

Զրոյցին վերջին նիւթը կ'ըլլայ Կանայի ...րդը, անոր մէջ Փերէսի պատասխանատուութիւնը. ըսելով հանդերձ թէ Գալիլեան կարելի չէր հրթիռներու կրակին տակ անպաշտպան ձգել, Օզ կը յայտնէ թէ ապարդիւն բան էր եւ ոչ անհրաժեշտ՝ քաղաքային բնակչութեան արտաքսումը եւ ռմբակոծումը, Ատիկա դործողութեան անընդունելի մասն էր:

Ինչ կը վերաբերի Ֆրանսայի դերքին, Իսրայէլացի գրողը կ'ըսէ թէ ձախակողմեան կամ աջակողմեան, Իսրայէլացի մը ...ուար է որ վստահութիւն ունենայ Ֆրանսայի որուն նախապատուութիւնը միշտ եղած է արաբական տեսակէտը: Նոյնիսկ Իսրայէլի բարեկամ Նախագահ Միթերանի օրով մեծ բան չէ փոխուած: Այսուհանդերձ, Ֆրանսայի ներկայութեան վերադարձը Միջինաւոր - Արեւելք, անհրաժեշտ է, քանի որ Արաբները ...ն վստահիր Միացեալ - Նահանգներու:

ԳԱՂՈՒԹԷ ԳԱՂՈՒԹ

ՊՈԼՍՈՅ Ս. Փրկիչ Հիւանդանոցին մէջ, Մայիս 19-ին, միասնաբար տօնուած են Համբարձումը եւ հիւանդանոցին 164-րդ տարեդարձը, կրօնական եւ աշխարհիկ հանդիսութիւններով: Կրօնական արարողութիւնը տեղի ունեցած է հիւանդանոցին Մատրան մէջ եւ նախագահած է Գարեգին պատրիարք որ նաեւ քարոզած է: Սիրոյ սեղանը սարքուած է պարտէզին մէջ: Օրուան խօսնակը եղած է Արման Մարաշլեան որ բեմ հրաւիրած է հոգաբարձուներէն՝ Մելքոն Գարաքէօսէ: Այս վերջինը ըսած է որ Ս. Փրկիչ հիւանդանոցը սօսիի ծառի մը պէս կանգուն պիտի մնայ միշտ, իր բարեսիրական հովանին տարածելով իր շուրջ: Հոգաբարձութեան ատենապետը՝ Գրիգոր Տէօշէմէճեան կարդացած է տեղեկագիրը եւ հաշուետուութենէն ետք, ներկայացուցած է նաեւ ապագայի ծրագիրները: Գործադրուած է գեղարուեստական բաժին մը եւ փակման խօսքը արտասանած է Պատրիարքը:

***

ՖԷՐԻԳԻՒՂԻ (Պոլիս) Սանուց Միութեան սրահին մէջ, Մայիս 26-ին, բեմադրուած է ոտիկանական թատերախաղ մը՝ «Եւ ձեռքի հետք մը իսկ չկար»: Ներկայացումը եղած է Թրքերէն եւ սկսնակ դերասաններու մասնակցութեամբ, ընդհանրապէս:

ԿՂԶԻՆ ԵՒ ՄԻ ՄԱՐԴ

—վիպակ—

ԿՈՍՏԱՆ ԶԱՐԵԱՆ

Ես այժմ թափառում եմ:

Թովափից ոչ շատ հեռու արդէն սկըսւում են բանջարանոցները:

Նայում եմ ջուր քաշող էշերին: Իրենց աչքերը լայն լաթերով կապուած, ժամերով ոլոր են գալիս հորերի շուրջը: Շըրջող անիւների վրայից, հորից դուրս եկող պնակների մէջի ջուրը թափւում է խողովակների մէջ եւ վազում դէպի արտերը: Գիւղացիները ջրի համար նոր ուղիներ են բաց անում՝ շարքերով տընկուած կաղամբների շուրջը եւ թողնում, որ ջուրը հոսի ամէն կողմ: Էշերը, առանց կանգնելու, պտոյտ են գալիս: Կարծես իրենց ետեւից են վազում:

Հողը քիչ է: Կղզու ամէն մի պատառ հողը մշակուած է: Թովափից մինչեւ էն բարձր լերան գագաթը, մինչեւ ժայռերի ամենասուր մասերը, մինչեւ բարձրաբարձր ցցուածութիւնները:

Հողը քիչ է եւ մարդիկ շատ:

- Այդ պատճառով էլ, - ասում է հետս խօսող շինականը, - շատ այծեր չենք կարողանում պահել: Այծերը, պարոն, ահաւոր աւերածներ են: Եթէ նրանց ազատ թողնես, ամէն ինչ կ'ուտեն: Այծը երբ չի մկրկում, ուտում է: Իսկ մենք հողը խոտ չենք կարող ի զուր տեղը վատնել: Հողը ոսկի է: Իսկ ոսկի է, որովհետեւ քանի գնում, շատանում ենք: Մարդիկ էլ այծ են. վաւաշոտ, վատնող, ախորժակներով լեցուն: Առաջ ամէն մի տան մէջ մի մի ընտանիք էր ապրում, իսկ հիմա լեցուել, խճողուել են թիթեղէն արկղում սեղմուած սարտինի նման: Ամէն ինչ այս աշխարհում բաժան բաժան է եղել, կոտորակուել: Ամէն ինչ գնալով փոքրանում է: Ասում են, Չինաստանում հենց այդպէս է: Եղե՞լ էք Չինաստանում: Ես եղել եմ, երբ նաւաստի էի: Հետաքրքըրական է:

Կանգ է առնում, ոտքերի ծայրերէն նայում, մտածում, ապա հարց է անում իմ երկրիս մասին: Իմ երկրի՞ս:

Հետաքրքրուած սպասում է:

Ձեռքս վեր եմ բարձրանում եւ շարժում դէպի անորոշ հեռուները: Մարդը աչքերը ման է ածում ձեռքերիս շարժման հետ:

- Հարցը նրանումն, է - ասում եմ անվստահ ձայնով, - այնտեղ իմ երկրում լեռներ շատ կան,

Հազում եմ:

Մարդը՝ քաղաքավարի՝ աչքերը վայր է առնում եւ գլխով համաձայնութեան նշաններ անում:

Ծամբի վրայ ոլորուող թեթեւ մի հով փոշի է բարձրացնում: Աչքերս փակում եմ եւ բարեւ մրմռալով հեռանում:

Եկեղեցու հրապարակից վայր իջնող փողոցի մէջտեղը նպարավաճառի մի խանութ կայ: Ինքը, նպարավաճառը, երկայնահասակ, նիհար, մեծ ձեռքերով մի մարդ, է, որ ոչինչ առիթով սիրում է երկայն ճառել: Կինը, որ միշտ մօտն է, հաստ, լեցուած, միջահասակ մի արարած է, որ ամուսնու վրայ նայում է վեհերոտ աչքերով եւ երբեք չի հակաճառում:

Հազիւ ներս ես մտնում՝ ժպիտը երեսին մօտենում է քեզ եւ ճառում այն բաների մասին, որ քեզ չեն հետաքրքրում: Թէ ինչո՞ւ շաքարը թանկ է, թէ ինչո՞ւ գիւղացիները գող են, թէ ինչո՞ւ կառավարութիւնը վատ է: Ինքը ամէն բան գիտէ: Ինքը բոլոր խնդիրները կարող է լուծել: Իսկ երբ գումարում է քո գնած ապրանքների հաշիւը, միշտ էլ սխալւում է: Երբ ցոյց ես տալիս սխալը, սաստիկ զարմանում է: Չէ՛, չէ՛, անկարելի բան է, որ սխալուի: Նորից հաշիւ է անում:

- Ա՛յ, քեզ բան, այո. սխալուել եմ: Եւ գիտէ՞ք՝ ինչու եմ սխալուել, եւ բութմատ ու ցուցամատը միացնում է, բարձրացնում վեր եւ աչքերը առաստաղի վրայ տնկած, անվերջանալի բացատրութիւններ տալիս,

Կինը աչքի տակից նայում է իր վրայ եւ հառաչը զսպում:

Իր յաճախորդների մեծ մասը օտարականներ են: Եւ նրա մօտն է, որ ծանօթացայ Օլուֆ Քրիստիանսընի հետ: Սկանդինաւցի:

Չեմ յիշում՝ ի՞նչպէս եղաւ: Կարծեմ, ուզում էր սոսինձ գնել եւ չէր կարողանում բացատրել: Իրեն օգնութեան հասայ: Տուն բարձրանալու ժամանակ, նա ետեւիցս եկաւ եւ խօսակցութեան բռնուեցինք:

Ասաց, որ զբաղւում է պատմական եւ փիլիսոփայական հարցերով:

- Այո՞: Շատ հետաքրքրական է:

Եկել է աշխատելու: Բնակւում է մի ուրիշ հայրենակցի հետ, որ նկարիչ է, եւ նրա համար է, որ եկել էր սոսինձ գնելու: Իր պաստառները ինքն է պատրաստում, եւ դրա համար սոսինձը անհրաժեշտ է: Յետոյ, ինչպէս միշտ այդ պատահում է, խօսեցինք կղզու եւ եղանակի մասին: Ասաց, որ ինքը արդէն մի երկու ամիս է, որ այստեղ է գտնւում եւ անդադար անձրեւում էր: Հիմա այլեւս գարուն է: Թէպէտ այս տաք երկիրներում մարդ երբեք չի իմանում թէ մէկ եղանակը ե՞րբ է սկսում եւ միւսը ե՞րբ վերջանում: Այդպէս չէ իր երկրում, ուր եղանակները երկար են տեւում, աստիճանաբար զարգանում: Ինչ որ է, հիմա գարուն է: Նշենիները ամբողջովին ծաղկել են, խնձորենիները եւս:

- Շատ ուրախ եղայ Ձեզ հետ ծանօթանալուս: Յոյս ունեմ, որ սոսինձը որ գընեցինք՝ ճիշդ ու ճիշդ ձեր բարեկամին ուզած տեսակն է: Ահա ես այստեղ եմ ապրում:

- Գիտեմ, որ այստեղ էք ապրում, - պատասխանեց. - Ուրիշ անգամ էլ տեսել եմ Ձեզ եւ, ի՞նչ թագցնեմ, նախանձել եմ, որ այդպիսի եզակի դիրքով տան մէջն էք ապրում:

- Երբ ժամանակ ունենաք, եկէ՛ք: Կը խօսենք դէսից դենից: Ձեր ուսումնասիրած հարցերը ինչ էլ են հետաքրքրում:

Շփոթուեց եւ շնորհակալութեան բառեր կմկմաց:

(Շար. 7)

ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ

Արշալոյս Խանտանեանի մահուան առթիւ Տիկին Հայկուհի Տամլամեան եւ Արմէն Մութաֆեան 500 ֆրանք կը նուիրեն «Յառաջ»ին:

ԻՍԻ

ՏԱՐԵՎԵՐՋԻ ԴՊՐՈՑԱԿԱՆ ՀԱՆԴԷՍ

Իսիի Հայ Առաքելական Եկեղեցւոյ Միօրեայ դպրոցի աշակերտութեան տարեվերջի հանդէսը տեղի պիտի ունենայ յառաջիկայ Յունիսի 9-ին, Կիրակի օր, ժամը 15-ին, Իսիի Փ.Ա.Մ.Ի.-ի սրահին մէջ 25, Ավիւնիւ Վիքթոր Քռէսոն:

Աշակերտները պիտի երգեն, պարեն ու արտասանեն:

Մուտքը ազատ է: Թոմպոլա:

Բոլորը հրաւիրուած են աշակերտութիւնը քաջալերելու:

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Մարսէյլի Մայր Եկեղեցւոյ վարչութիւնը շնորհակալութեամբ ստացած է հետեւեալ նուիրատուութիւնները:

Զաքարեանի Թաղման առթիւ՝ Պետրոս Արսլանեան, Զոխուրեան ընտանիք 100-ական Ֆր., Մսըրլեանի հոգեհանգիստի առթիւ Պըժեան ընտանիք 100 Ֆր., Վարքէեան 50 Ֆր., Յարութիւն Մսըրլեան 400, Դաւիթ Պանտիկեան 200 Ֆր., Հայկ եւ Սեդա Ահարոնեան 500 Ֆր., Առաքել Ահարոնեան 300 Ֆր., Մանուկեան ընտանիք 200 Ֆր., Հնազանդ Թահմիզեան, Մորիս Ազարեան 100-ական Ֆր., Ֆիլիփ Սահակեան 200 Ֆր.: Քէօսէեանի հոգեհանգիստի առթիւ՝ Սիրվարդ Ճամուղեան, Միհրան Պօյաճեան 100-ական Ֆր., Սերոբ Գինոսեան 50 Ֆր., Զորպաճեան ընտանիք 400 Ֆր.:

(Շար.)

***

Փարիզի եւ Շրջակայից Հայաստանեայց Առաքելական Եկեղեցւոյ Կրօնական Ընկերակցութեան վարչութիւնը շնորհակալութեամբ ստացած է հետեւեալ նուէրները.–

Արա Պէյազեանի մահուան առթիւ՝ փոխան ծաղիկի՝ Տէր եւ Տիկին Փաթրիս Տարագճեան 300 Ֆր.:

Վահան Թէրզեանի մահուան առթիւ՝ փոխան ծաղիկի՝ Տէր եւ Տիկին Ր. Բամպուքճեան 200 Ֆր., Տիկին Մօրիսէթ Թէրզեան 100 Ֆր. եւ Օր. Ժոզիան Լաթիէռ 100 Ֆր.:

Գրիգոր Պաղտոյեանի մահուան առթիւ՝ Տէր եւ Տիկին Մ. Եազուպեան 300 Ֆր.:

Զապէլ Թաշճեանի յիշատակին՝ Տէր եւ Տիկին Ժերար Զրահեան 500 Ֆր.:

Մկրտիչ Սարգիսեանի մահուան քառասունքին առթիւ՝ Տէր եւ Տիկին Ռոպէր Պաղտասարեան 500 Ֆր.:

Արա եւ Ադնիւ Մովսէսեան իրենց մօր՝ Շաքէ Մովսէսեանի մահուան առթիւ՝ 2000 ֆրանք:

Եկեղեցւոյ պայծառութեան.–

Տէր եւ Տիկին Միքայէլ Յակոբեան 10.000 Ֆր., Բժիշկ եւ Տիկին Խոսրով Ադամեան 1000 Ֆր., Տէր եւ Տիկին Նշան Մարկոսեան 250 Ֆր., Տէր եւ Տիկին Արթիւր Փըթի 1000 Ֆր., (Գալիֆորնիայէն) Պր. Խաչիկ Թաշճեան 500 Ֆր., Պր. Էմէ Փլանթէն 200 Ֆր., Պր. Կարապետ Աճէմեան 1000 Ֆր., (Լիոնէն)՝ Տիկին Տիւյմէճեան 500 Ֆր., Club de la Boucle 500 ֆրանք, Տէր եւ Տիկին Վարուժ Եալպաղեան 200 Ֆր., Տէր եւ Տիկին Հայկ Թուրշուճեան 500 Ֆր.:

Ս. ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ-ՄԿՐՏԻՉ ՓԱՐԻԶ

ՇԱԲԱԹ, Յունիս 8, տօն է Սրբոյն Գրիգորի Լուսաւորչին Մերոյ՝ ելանելոյն ի վիրապէն:

Այս առթիւ Փարիզի Ս. Յովհաննէս-Մկրտիչ Մայր Եկեղեցւոյ մէջ, ժամը 10-ին պատարագ կը մատուցուի:

ԿԻՐԱԿԻ, Յունիս 9, տօն է Կաթողիկէ Եկեղեցւոյ Սրբոյ Էջմիածնի:

Այս առթիւ, Փարիզի Ս. Յովհաննէս-Մկրտիչ Մայր Եկեղեցւոյ մէջ, առաւօտեան ժամը 10-ին, հանդիսաւոր պատարագ կը մատուցուի:

Պատարագի ընթացքին Մաղթանք կը կատարուի «Վասն Սուրբ Էջմիածնի»:

ՄԱՐՍԷՅԼԻ
ՍՐԲՈՑ ԹԱՐԳՄԱՆՉԱՑ
ՄԱՅՐ ԵԿԵՂԵՑԻ

Տօն Կաթողիկէ
Սուրբ Էջմիածնի

Կիրակի, Յունիս 9
Առաւօտեան ժամը 10-ին

Սրբոց Թարգմանչաց Մայր Եկեղեցւոյ մէջ կը մատուցուի հանդիսաւոր պատարագ: Կը պատարագէ եւ կը քարոզէ՝

ՏԱՐՕՆ ԵՊԻՍԿՈՊՈՍ ՃԷՐԷՃԵԱՆ
Առաջնորդական Տեղապահ
Հարաւային Ֆրանսայի Հայոց

Պատարագի ընթացքին կը կատարուի Մաղթանք Սուրբ Էջմիածնի:

L'ECOLE TEBROTZASSERE

vous invite à sa

GRANDE FETE CHAMPETRE

du 23 JUIN.

Réservez dès maintenant votre journée.

CROIX BLEUE DES ARMENIENS DE FRANCE

SEJOUR A L'ETRANGER POUR LES ENFANTS DE 12 A 15 ANS

GRECE : KHALKIDIKI

(Camp Croix de Secours Arménienne)

du 10 au 28 juillet

Prix de la pension : 500$ pour le séjour

Dernier délai d'inscription : 10 juin.

Le contingent pour la France est de 12 enfants maximum comprenant l'arménien afin de participer au camp. Pour toute inscription, s'adresser au Conseil d'Administration au 48.24.46.57.

Imprimé sur les Presses du Journal «HARATCH»
83, rue d'Hauteville, 75010 Paris
Siret: 51027317 A R. C. Paris
Commission paritaire: N° 55935

FRANCE - INTER
FM 87.8 MHz

Երեքշաբթի, Յունիս 11, ժամը 16-էն 17՝
Emission de **Frédéric Lodéon**
CARREFOUR DE LODEON

Կը ձայնասփռուին հատուածներ Կարպիս Ափրիկեանի «ՍԱՍՈՒՆՑԻ ԴԱՒԻԹԻ ԾՆՈՒՆԴԸ» օրաթորիոյէն:

Le Centre Culturel SAINT MESROB
recevra
M. Jacques SANTROT
Conservateur du Musée Dobrée à Nantes
qui présentera :

Exposition Arménie
(des origines au IVe siècle)

CONFERENCE
avec projection

le mardi 11 juin à 20 heures 45

au Centre Culturel Saint-Mesrob
10 bis, rue Thouin, PARIS Ve
M° Cardinal Lemoine / Monge.

— *Entrée libre* —

ՀԱՅ ԹԱՏԵՐԱԳԻՐՆԵՐՈՒ ՆՈՒԻՐՈՒԱԾ ԹԱՏԵՐԱԿԱՆ ԸՆԹԵՐՑՈՒՄՆԵՐՈՒ ՇԱՐՔ

կազմակերպութեամբ՝
ՀԱՄԱԶԳԱՅԻՆԻ
«ԴԻՄԱԿ» ԹԱՏԵՐԱԽՈՒՄԲԻ
եւ
ՀԱՅ ԹԱՏՐՈՆԻ ԸՆԿԵՐԱԿՑՈՒԹԵԱՆ
ղեկավար՝
ԱՐԲԻ ՅՈՎՀԱՆՆԻՍԵԱՆ
Զ Ր Ո Յ Ց
ԸՆԹԵՐՑՈՒԱԾ ԽԱՂԵՐՈՒ ՇՈՒՐՋ
Կիրակի, Յունիս 9, ժամը 16-ին՝
Ս. Մեսրոպ Մշակութային Կեդրոն
10 bis, rue Thouin, Paris 5e
M° Cardinal Lemoine ou Monge
— Մուտքը ազատ է —
Հեռաձայն. – 43 – 70 – 62 – 95:

SABERATOURS
SEVAN VOYAGES
SABERATOURS
SEVAN VOYAGES
SABERATOURS
SEVAN VOYAGES

PARIS · EREVAN · PARIS
VOLS HEBDOMADAIRES

- ASSISTANCE A L'AÉROPORT
- ORGANISATION D'ACCUEIL ET DE TRANSFERT
- RÉSERVATION D'HÔTEL
- LOCATION DE VOITURE AVEC CHAUFFEUR
- EXCURSIONS GUIDÉES
- VOYAGES ORGANISÉS EN GROUPE

PRIX PARIS-EREVAN-PARIS A PARTIR DE 3700F
RENSEIGNEMENTS ET RÉSERVATIONS SUR SIMPLE APPEL

PARIS-EREVAN
VOL CARGO MENSUEL

SABERATOURS
31, RUE D'ARGENTEUIL - 75001 PARIS
TEL 42 61 51 13 - FAX 42 61 94 53

SEVAN VOYAGES
48, COURS DE LA LIBERTÉ - 69003 LYON
TEL 78 60 13 66 - FAX 78 60 92 26

EREVAN
37, RUE HANRABEDOUTIAN - EREVAN 10
TEL 52 85 48 - FAX 52 54 48

EN COLLABORATION AVEC
ARMENIAN AIRLINES

Union Générale Arménienne de Bienfaisance
-Marseille-

GRANDE SOIREE DANSANTE

avec

MARTEN YORGANTZ
et son Orchestre

le SAMEDI 22 JUIN de 21 heures à l'aube
dans les Salons du «*Carlton Beach*»
395 bis, Promenade Corniche Kennedy — MARSEILLE 7e

P.A.F. 150 F. — Etudiants : 100 F.

— ASSIETTES SPECIALITES ARMENIENNES —

Réservations et renseignements :
U.G.A.B. : 327, Bd Michelet — 13009 MARSEILLE — Tél. : 91. 22. 10. 45.

l'Association «SIPAN»

organise un séjour en

colonie de vacances

dans sa «*Résidence SIPAN*»
sise à SAINT-GERVAIS-LES-BAINS (HAUTE-SAVOIE)
POUR LES ENFANTS DE 6 A 14 ANS

du 2 au 22 Juillet

PRIX DU SEJOUR : 2.400 F. + VOYAGE

Renseignements : Tél. : 43. 26. 50. 43 / 42. 78. 31. 93.

Sous la présidence de son Excellence l'Ambassadeur d'Arménie en France
VIGUEN TCHITETCHIAN

GRAND BAL DE PRINTEMPS

AU PROFIT DE L'ECOLE BILINGUE SAINT MESROB
le Samedi 8 Juin à partir de 20 heures 30
animé par le chanteur

GEORGE BAGHDOYAN
(venu spécialement de Los-Angeles)

dans les salons de l'Hôtel «Nogentel»
Hôtel *Mercure* de Nogent-sur-Marne

ՇԱԲԱԹ - ԿԻՐԱԿԻ
ՅՈՒՆԻՍ 8-9
SAMEDI - DIMANCHE
8-9 JUIN
1996

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

LE NUMERO : 5,00 F.

ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ (1925-1957)

HARATCH

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE-FONDE EN 1925
DIRECTRICE: ARPIK MISSAKIAN

83, RUE D'HAUTEVILLE — 75010 PARIS
TEL. : 47. 70. 86. 60 — TELEX : HARATCH 280 868 F
— FAX : 48. 00. 06. 70 —
C.C.P. PARIS 15069-82 E

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա : Տար. 1·100 Ֆ. - Վեցամսեայ : 560 Ֆ.
Արտասահման : Տար. 1·400 Ֆ. (ամէնօրեայ առաքում)
1·250 Ֆ. (շաբաթական առաքում) - Հատը : 5,00 Ֆ.

ՀԱԱ՛Դ ՏԱՐԻ - ԹԻՒ 18·870 | Fondateur SCHAVARCH MISSAKIAN | 71e ANNEE — N° 18.870

ԸՆՏՐՈՒԹԵԱՆՑ ՆԱԽՕՐԵԱԿԻՆ

ՌՈՒՍԱՍՏԱՆ՝ ԵՐԿԻՐ ՄԸ ՔԱՅՔԱՅՈՒՄԻ ՈՒ ՎԵՐԱՇԻՆՈՒԹԵԱՆ ՄԻՋԵՒ

Խորհրդային կարգերէ դէպի անկախութեան Ռուսաստանի ընթացքին լաւագոյն ...ները կ'ըլլան բնակարանները, ...ի շարժավարներ որոնք ապ... կը փոխադրեն հոն : Լեհ երիտասարդ ... կը պատմէ այդ ուղեւորութիւնը որ ...ի լեհերէն սահմանաշրջա... ու մաքսաւորը մերժումի պատր... փնտռելով կը դարձնէ ու կը դարձնէ ...շարժավարներուն անցագիրը առանց բառ ... արտասանելու քառորդ ժամ : Ի վեր... ...արտօնութիւնը կը տրուի դէպի արեւելք ... կողմէ : Շարժավարները ընդհանրա... զինուած են. այդ պարագային իսկ ... քաջագործութիւն կը նկատուի ողջ... ...մելի, ծխախոտ կամ անուշահո... ...թիւն փոխադրել. շատեր կը մերժեն : ...ի մաքսաւորէն աւելի բարեացա... ...չեն երթեւեկի ոստիկանները. պաշտ... ...ներու անպատ պաշար մը ունին ...շարժավարներէն դրամ փրցնելու համար : Բելառուսի ճամբաներուն վրայ երթե... ...կը ոչ աջէն է, ոչ ալ ձախէն : Պէտք է ... ըլլալ ու ճամբուն վրայ գոյացած ...ները շրջանցելով ճամբայ գտնել, ա... անոնցմէ մէկուն մէջ իյնալու : Այդ ...ները նորոգելու կոչուածները մեծ մա... կիներ են. իրենց ձեռքը ունին կուպ... լեցուն դոյլեր ու բահերով կը լեցնեն ...ները ու կը հարթեն :

Մինսկի մօտերը ճամբուն վրայ չոգե... երկու բաժանեակի մէջ գործել... սրճարան - պառ մը կայ. ներկա... երեքշաբթի չէնք մը փոխադրուած ..., բայց բաժանեակները հոն մնացած ... կարելի է լաւ ճաշ մը ընել, 45 ֆրան... փոխարէն որ սպասեակի մը աշխատա... ...ին մէկ տասներորդն է : Բելառուս ... իր ազգային դրամանիշը որ նոյնպէս ... է. ռուսականին կէսին չափ իսկ ... չունի. մէկ տոլարը հինգ հազար ...ական, իսկ 12·500 բելառուսական ... :

Մոսկուայի ճամբուն վրայ, անտառը ... ճամբուն մէկ անկիւնը երկու երի... ...սարդուհիներ կերակուրի ամաններ կը ...ին : Փոքր բեռնակառքով մը կը չըջին ... կողմ իրենց ապրանքին յաճախորդ ...նելու համար : Իրենցմէ մէկը հոն աշ... ...ուած ճարտարագէտ մըն է. ամիսնե... ... աշխատավարձք չէ ստացած ու կը ... իրեն մնացած ամանները :

Այդ ճամբաներուն վրայ կարելի է հան... ...ել ամէն տեսակ ապրանքի. սամովար..., անձեռոցներ, բիւրեղէ բաժակներ, ..., նաեւ ծորակներ, անթեղներ, ...ներ : Ամէն բան կը վաճառուի բա... ...թեայ :

Մոսկուայի Արբատ պողոտային վրայ ...մայրաքաղաքին Շան զ'Էլիզէն կը նը... ..., այս բոլորէն ոչ մէկ հետք կայ : ...թեայ սրճարաններու մէջ արեւմտ... ...զգեստաւորուած երիտասարդներ, ...սարդուհիներ առձեռն հեռաձայն... ...ով կը խօսին, կամ քոքա - քոլայի ի... ...ց բաժակներուն առջեւ ամերիկեան, ...անսական պարբերականներ կը թեր... ...են : Այդ պողոտային մայթերուն վը... ... մարդ ինքզինք դիւրութեամբ ա... ...եան որեւէ մայրաքաղաքի մը մէջ ... կարծէ. մարդիկ ճաշարաններու ցու... ...ները աչքէ կ'անցընեն, կը դեգերին ...ներու երկայնքին : Ամենաբիրտ դրա... ...թիւն մը հոն կրցած է, գոնէ Մոսկուայի մէջ, միջին խաւ մը ստեղ... ... : Իսկ հանդուսեան կոչուածներ կը ...կեն Ելցինի խոստացած յաւելու... ... սպասել : Վերջ գտած չէ փողոցին ... բեռնակառքերէ կատարուած վա... ... ավորութիւնը : Կռիւներ միշտ ... : Բայց մաֆիականները բաւական ... ... են : Նոյնիսկ դրամա... ... կայունացած է տարեկան 30% հա... ...ամբ, մինչդեռ քանի մը տ... ... բարձրացած էր 500%-ի : Մոս... ... հոյակապ տաճարներու թիւը

«ԱՐՄԷՆՓՐԷՍ»

(Յունիս 6 / 7)

ԱՆԿԱԽՈՒԹԵԱՆ ՏԱՐԵԴԱՐՁԻՆ ՆՈՒԻՐՈՒԱԾ ՓԱՌԱՏՕՆ

Մշակոյթի նախարարութիւնը Մայիս 30, 31 եւ Յունիս 1-ին կը կազմակերպէր Հայաստանի անկախութեան օրուան Ե. տարեդարձին նուիրուած «Իմ անկախ պետութիւնը հինգ տարեկան է» խորագրուած փառատօնը, Մանկապատանեկան ստեղծագործութեան նուիրուած այս փառատօնին աչքի զարնող մանուկներուն ու երիտասարդներուն նիւթական օժանդակութիւն ցոյց կը տրուի իրենց ստեղծագործական կրթութեան համար :

***

ԱՐՏԱԳԱՂԹԻ ՀՈՍՔԻ ՊԱՇՏՕՆԱԿԱՆ ԹԻՒԵՐ

Հայաստան կատարուած վերջին վիճակագրութիւններէն պարզուած է որ վերջին տարիներուն արտագաղթ մեկնածներու թիւը կը կազմէ 677 հազար հոգի, այսինքն՝ մօտաւորապէս Հանրապետութեան ընդհանուր բնակչութեան իւրաքանչիւր հինգ հոգիէն մէկը : Ամէնէն սեւ տարին եղած է 1993-ը, երբ մեկնած են աւելի քան 240 հազար հոգի : 1995-ին արձանագրուած է յարաբերական մեղմացում մը, արտագաղթի 60 հազար պարագայով : Աւելցնենք նաեւ որ արտագաղթողներու 66%-ը այրեր են եւ գաղթավայրերու մէջ առաջին տեղը կը գրաւէ Ռուսաստան (67%-ով) :

***

«ՍՏՈՒԵՐԱՅԻՆ» ՏՆՏԵՍՈՒԹԵԱՆ ԸՆԴԼԱՅՆՈՒՄԸ

Հայաստանի տնտեսական բարեփոխումներու գործընթացին մնացող ամէնէն բացասական երեւոյթն է պաշտօնապէս չյայտարարուող՝ «ստուերային» կոչուած տնտեսութեան ընդլայնումը : Կատարուած ուսումնասիրութիւնները ցոյց կուտան որ 1994-ին այս տեսակի տնտեսութիւնը միջին հաշուով կազմած է ազգային ընդհանուր արդիւնքի 52·1%-ը :

օրէ օր կ'աւելնայ : Վաճառատուներուն մէջ սկսած են վերստին երեւիլ ռուսական քանի մը ապրանքներ որոնք անյայտացած էին : Փողոցի մարդը չի մերժեր քուէ տալ Ելցինի, այն տրամաբանութեամբ որ ան գոնէ բաւարար ատեն ունեցաւ սորվելու համար հարստանալու, մինչ ուրիշներ նոր պիտի սկսին եթէ ընտրուին :

Ուրիշ տեղեր, ինչպէս Սախարովի նախկին աքսորավայր Կորքիի մէջ, նոյնքան աղքատներու չի հանդիպիր մարդ : Չկան նոյնքան թիւով նոր հարուստներ ալ : Թէեւ միշտ մարդ անհաւատալի երեւոյթներ կրնայ գտնել իր քայլերուն դիմաց : Այդպէս է օրինակ պարագան այն ջութակահարին որ ֆիլհարմոնիք նուագախումբին մաս կազմած է անցեալին, իսկ այսօր գիշերը երեք տոլարի փոխարէն կը նուագէ ճաշարանի մը մէջ. չահածին հետ անոր ընտանիքը կ'ապրեցնէ այն կտոր մը հողը ուր անոնք գետնախնձոր կը հասցնեն, նապաստակ, հաւ կը պահեն :

Աւելի անդին, Կազանի շուկային մէջ միախմբուած են Չինացիներ, Վիէթնամցիներ, Մոնղոլներ, Ղազախներ, Ռուսեր, Թաթարներ : Եւրոպայի եւ Ասիոյ քառուղիին վրայ գտնուող այդ քաղաքը կենդանացուցած է առեւտրականի անցեալը : Հոն կը վաճառուին իտալական, ամերիկեան մակնիշներու կեղծերը կրող ապրանքներ :

Խորհրդային անցեալը թօթափելու Ռուսաստանի ընթացքին քով ծանօթ անձեր երկիրը երեկուան Լեհաստանին կը նմանցնեն. այսօր Լեհերը Ռուսերու քով նոր հարուստի հոլեր կ'առնեն, բայց Ռուսաստան տակաւին ատարած չէ դէպի դրամատիրութիւն իր ընթացքը. պէտք է համբերել : Ու համբերութիւնը միակ բանն է որ չի պակսիր այդ երկրին մէջ :

ՄԱՄՈՒԼ

«LE FIGARO» (7 Juin)

L'Arménie sort du rouge

Թերթը թղթակցութիւն մը կը հրատարակէ Ռընէ Մոնորիի Երեւան եւ Թիֆլիս այցելութեան մասին վերոյիշեալ խորագրով : Սկիզբէն կը բերէ Ազնաւուրի վկայութիւնը՝ «Երիտասարդութիւնը լաւ կը հագուի, կիները վայելուչ են, ոմանք նոյնիսկ մինի - ժիւփ կը կրեն» : Թղթակիցը կը նկարագրէ այն պաշտամունքը զոր ժողովուրդը կը ցուցաբերէ «մայէսթրոյին», այդպէս կ'անուանեն Ազնաւուրը, հանդէպ :

Շնորհիւ, կը գրէ Փաթրիք Սէն - Փօլ Սփիւռքի օժանդակութեան, երկիրը դանդաղօրէն կը վերականգնի : Փոքրիկ շէնքեր կը կառուցուին մայրաքաղաքին մէջ : Լ. Տէր - Պետրոսեան կը հաստատէ. - «Ֆրանսայի բերած մարդասիրական օժանդակութիւնը շատ թանկագին եղաւ : Հիմա, պէտք է որ Ֆրանսա մղէ իր ձեռնարկութիւնները որ ներդրում կատարեն հոս» : Մոնորի առաջարկած է Լ. Տէր - Պետրոսեանի որ երբ Փարիզ գայ, տեսնուի ֆրանսացի գործարար մարդոց հետ : Ան ըսած է. - «Ամէն ինչ կ'ուզենք ընել որպէսզի Հայաստան տնտեսական զարգացման ճամբան վերագտնէ» : Ծերակոյտի նախագահը կը պնդէ նաեւ Հայաստանի եւ Վրաստանի համարկումի գործընթացին վրայ Եւրոպայի հետ : Կարելի չէ, ըստ Մոնորիի, Եւրոպայի ընդլայնում մը նախատեսել առանց անդրկովկասեան երկիրներու ;

***

«LE NOUVEL OBSERVATEUR» (6-12 Juin)

ALCATEL-ALSTHOM : Avec Tchuruk, ça déménage...

Շաբաթաթերթը այս խորագիրով էջեր նուիրած է հայազգի գործի մարդուն որուն յանձնուած է տարիէ մը ի վեր հեռահաղորդակցութեան աշխարհի երրորդ հաստատութեան ղեկավարութիւնը : Սերժ Չիւրիւք կը ներկայացուի որպէս տիպար մը «միջերկրականեան եւ հանդարտաբարոյ, երկչոտ եւ հեղինակութեան տէր» : Իրեն համար կարեւորագոյնը ձեռք ձգուած արդիւնքն է. աշխարհը կը բաղկանայ «խօսողներէ եւ գործողներէ» :

Կը տրուին կենսագրական գիծեր. Մարսէյլ գաղթած ժօրժ եւ Մաթիլտ Չիւրիւքեանների զաւակը համարկումի մեծ մըղում ցոյց տուած է միշտ. աւարտելէ ետք Փոլիթէքնիքը, կ'ընդգրկէ քարիւղի ճարտարարուեստը. 1960-ին կ'ամուսնանայ Լեհուհիի մը հետ ;

Չիւրիւք կ'աշխատի անմիջական գործակիցներու նեղ շրջանակի մը հետ. երկու շաբաթը անգամ մը կը հաւաքուին յետադայ գործընթացը ճշդելու համար : Կարծիքի փոխանակումները, վէճերը տեղի կ'ունենան ամենայն ազատութեամբ. բայց վերջնական վճիռ արձակողը միշտ ինքը կ'ըլլայ : Հաստատութեան պաշտօնատարներէն մէկը կ'ըսէ թէ Ալքաթէլ-ը նախապէս կը նմանէր հսկայի մը որուն գլուխը չէր գիտնար թէ ինչ կ'ընէ պոչը : Այսօր հիմնովին փոխուած է կացութիւնը :

Իր գործավարութեան առաջին տարուան արդիւնքը դրական է, մինչեւ իսկ «20-ի վրայ 18» կ'արժեւորէ վարչական մը :

***

ՆՈՐ ԳԻՐՔ ՄԸ՝ «LES ECHELLES DU LEVANT»

«Իւմանիթէ» (Յունիս 7) արձագանգ կը հանդիսանայ նոր հատորի մը լոյս ընծայման՝ լէ գ'էշէլ տիւ լըվան (Կրասէ հրատարակչատուն), որու հեղինակը՝ Ամին Մաալուֆ իբրեւ նիւթ ընտրած է Օսմանեան կայսերական ընտանիքին մէկ շառաւիղին զարմացնող տիպարը : Ան ազգային հերոս եղած է Լիբանան, ապա կռուած Ֆրանսական դիմադրութեան մէջ : Գրախօսականին մէջ, կ'ըսուի ի մէջ այլոց. - «Միւս դարուն վերջաւորութեանը ի վեր,

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

Մ. ԵԸԼՄԱԶ իր կառավարութեան հրաժարականը ներկայացուց, կանխելով Ազգային Ժողովին անվստահութեան բանաձեւին ներկայացումը : Այժմ, կացութեան խուսարարն է իսլամական Ռեֆահը որու պարագլուխն ալ Էրպաքան, «Հոճա», «Իմաստունը» կամ «վարպետ» մկրտուած, արդէն իսկ յայտարարած է. - «Էջը դարձած է : Նոր կառավարութիւն մը կազմելու լիազօրութիւնը ինծի պէտք է յանձնուի, նախընտրաբար՝ կէս ժամէն» (Յունիս 6-ին, այն պահուն երբ Եըլմազ կը հրաժարէր) : Իր կուսակցութիւնը - Ռեֆահ - 550-ի վրայ 158 աթոռ ունի Ազգ. Ժողովին մէջ եւ Դեկտեմբեր 25-ին երեսփոխանական ընտրութիւններուն գլուխը կը հասնէր, ետին թողլով Մայր Հայրենիքը (Եըլմազ, 19·6%) եւ Արդար Ուղին (Չիլլէր, 19·3%), բայց, Փետրուարին, երբ իրեն կը յանձնուէր կառավարութիւն կազմելու պաշտօնը զինակից չէր գտներ :

ՈՒՂԵՎԱՐՆԵՐԸ (Շըմինօ) փողոց իջած էին, Փարիզ, Յունիս 6-ին ի պաշտպանութիւն հանրային սպասարկութեան ցարդ վայելած առաւելութիւններուն : Տողանցքը (50 հազար ըստ Սէ-Ժէ-Թէ-ի, 14 հազար ըստ ոստիկանապետութեան) Սէն - Լազար կայարանէն մեկնած էր եւ հասած Ազգ. Ժողով, ուր Յունիս 11-ին, օրակարգի նիւթ է երկաթուղիի կանոնագիրը ապագայի համար ;

ԳԱՄՊՈՃԻ երկու միլիոն քաղաքացիներու ցեղասպանութեան հեղինակը՝ Փօլ Փօթ մեռած կ'ըլլայ ճահճախտէ (փալիւտիզմ), ինչ որ սակայն հերքուեցաւ Թայլանտական բանակին կողմէ : 68 տարեկան էր : 1975-ին էր որ Փնոմ - Փէնհ կը գրաւուէր կարմիր Խմերներու կողմէ եւ Փօլ Փօթ սարսափի վարչակարգ մը կը հաստատէր : Մէկէն 2 միլիոն Գամպոճցիներ եւ բազմաթիւ օտարականներ սպաննուած կամ սովամահ եղած են (Գամպոճի ամբողջ բնակչութիւնը 8 միլիոն է) : 1978-ին վիէթնամեան զօրքերը կը խուժեն Գամպոճ, 1979-ին Փնոմ - Փէնհ կ'իյնայ եւ Վիէթնամցիք ժողովրդական Հանրապետութիւն մը կը հաստատեն : 1989-ին Վիէթնամ կը քաշէ Գամպոճէն իր զօրքերը : 1991-ին, Փարիզի մէջ կը ստորագրուէր խաղաղութեան դաշնագիր մը Գամպոճի մասին, երկիրը ՄԱԿ-ի հովանաւորութեան տակ կը դրուէր :

ՉԻՉԻՆ ԵՒ ՌՈՒՍ համաձայնութիւն մը չեն կրցած գոյացնել եւ երեք օրերու խօսակցութիւններէ ետք (Ինգուշիոյ մայրաքաղաքը՝ Նազրան) բաժնուած են, առանց դրական կէտի մը յանգելու :

ԼՈՆՏՈՆԻ մէջ ծայրայեղ - ձախ 20 Թուրքեր բողոքելու համար բնակութեան հարցերու նուիրուած «Հալիթա» համաժողովին Թուրքիոյ մէջ գումարուելու որոշումին դէմ, ցոյց մը ըրած են : Սակայն անոնք չփոթելով իրենց թիրախը գացած են «Հալիթա» կահավաճառական ծանօթ ցանցի Լոնտոնի խանութին առջեւ եւ «Անկցի՛ Թուրքիան» լոզունգներով փորձած են, դրաւել զայն եւ ապահովութեան պաշտօնեաներուն հետ բախումներէ ետք հեռացած են : Այս «շփոթ»ը անշուշտ շատ զուարճացուցած է Թուրք մամուլը :

ԱԲԲԱՅ ՓԻԷՐ, իր կեանքի վերջալոյսին, հանգիստ օրեր պիտի չապրի ըստ երեւոյթին, քանի մեթոդները վերջակէտ չեն ուզեր դնել անհամ քանակէն որ ծագած էր Կարօտիի գիրքին իր զօրակցութեան առթիւ : Հիմա ալ հին էջեր կը քրքրուին յայտնելու համար որ 1993-ին իսկ, Աբբան հակահրեայ տեսակէտներ կը պարզէր : Յունիս 7-ին, «Լիպերասիոն» ամբողջ էջ մը տրամադրած է այդ հին «յայտնութիւններուն» :

Օսմանեան կայսրութիւնը հոգեվարք է եւ կը տապլտկի ջղաձգութիւններու մէջ որոնք իրենց արիւնալի գագաթնակէտին պիտի հասնէին Հայերու ցեղասպանութեամբ 1915-ին» :

Այս գրախօսականէն այնպէս կը թուի որ հետաքրքրական վէպ մըն է ուր կայ նաեւ Հայ հերոս մը :

ՄԵԿՆԵԼՈՎ ԳՐԱԿԱՆ ԱՇԽԱՐՀԻ ԼՈՒՐԵՐԷՆ

Հայաստանի Գրողներու Միութեան Ապրիլ 30-ի ժբ. արտակարգ համագումարէն ի վեր աշխուժացումի նպատակներ կը յայտնուին։ Այդ համագումարին, ինչպէս արդէն գրուեցաւ, հրաժարեալ Ռաֆիկ Դաւոյեանի յաջորդ նախագահ ընտրուեցաւ արձակագիր Հրանտ Մաթեւոսեան. այս ընտրութիւնը գլխաւոր ազդակը պէտք է նկատել աննախադէպ այն հետաքրքրութեան զոր ցուցաբերեցին իշխանութեան գլխաւոր դէմքերը. համագումարին ներկայ գտնուեցան Ներքին նախարար Վանօ Սիրադեղեան, Տեղեկատուութեան նախարար Հրաչեայ Թամրազեան, Մշակոյթի նախարար Յակոբ Մովսէս. իսկ նախագահ Լ. Տէր-Պետրոսեան յաջորդ օրը այցելեց միութեան կեդրոնատեղին։ Զորսն ալ անդամ նոյն միութեան, յայտնապէս, ուզած են իրենց զօրակցութիւնը յայտնել նոր նախագահին որուն կը սպասէ դժուարին շրջան մը։ Պէտք է հարթել կազմակերպչական հարցեր, վերջ տալ միութեան մէջ վերջին տարիներուն յայտնուած պառակտումին. ապա ամէնէն կարեւորը եւ գրեթէ անկարելին՝ պէտք է գրական «ճաշակ»ով ու մտայնութեամբ ամբողջովին խորհրդային օրուանը մնացած պաշտօնատեղիէն ծնունդ տալ ստեղծագործական կորիզի մը եթէ կարելի է նման բան։ Այս կարգի հեռանկարներու առջեւ շատ ալ որոշ չէ թէ ի՛նչ նշանակութիւն կ'ունենայ իշխանութեան կողմէ մինչեւ այսօր գլացուած նեցուկը. մանաւանդ որ սխալ չէ մտածել թէ տարբեր են ակնկալութիւններն ալ։ Իշխանութիւնը եթէ երկրին ամէնէն ծանօթ ու յարգուած գրողին ղեկավարութենէն կը յուսայ որ վերջ տրուի պառակտումին, տարբեր են միութեան անդամներուն սպասումները. անոնք ամէն բանէ առաջ կ'ուզեն ընկերային ապահովութիւն ունենալ, գոնէ թեթեւցած տեսնել իրենց նիւթական հոգերը։ Ու իշխանութեան կողմէ նոր նախագահին յայտնուած բացայայտ նեցուկը անոնց համար այս ուղղութեամբ «կանխավճար»ի մը իմաստն ու արժէքը պէտք է ունեցած ըլլայ։ Երեւութապէս ոչ ոք ալ անդրադարձած է այն կէտին թէ ստեղծագործական նկրտումներու տէր միութեան մը համար ի՛նչ տխուր յիշատակներ կրնայ արթնցնել իշխանութեան հովանաւորութիւնը. ոչ ոք վրդոված է այդ քիչ մը ցուցական խրախոյսէն, ընդհակառակն։

Հ. Մաթեւոսեանի նախագահութեամբ աւարտած առաջին հանդրուանին մասին պատկերազարդ էջեր լոյս տեսած են միութեան պաշտօնաթերթ «Գրական Թերթ»ի նոր տարազով լոյս տեսած Մայիս 24-ի թիւին մէջ։ Առաջին էջին ճակատը զոյգ սիւնակի վրայ տեղ գրաւած է լուսանկար մը ուր կ'երեւի նորընտիր նախագահը Լ. Տէր-Պետրոսեանի եւ Վանօ Սիրադեղեանի միջեւ, անվստահ աշակերտի մը դիրքը յիշեցնող նստուածքով։ Լուսանկարին չորրորդ դէմքն է բանաստեղծ Յովհաննէս Գրիգորեան որ փակուելէ առաջ փոխ խմբագիրն էր միութեան «Նորք» ամսաթերթին, իսկ ներկայիս բերուած է «Գրական Թերթ»ին խմբագրութեան։ Նորը ցոլացած է թերթին ձեւաւորումէն ալ. նախկին չորս մեծադիր էջերը վերածուած են ութ աւելի փոքրերու, յիշեցնելով անցեալի «Հայրենիքի ձայն»ը։ Նոյն թիւէն կը տեղեկանանք թէ վերսկսած է լոյս տեսնել «Նորք»ը։

Շատ բաներով նոր սկիզբի մը տպաւորութիւնը գործելու ջանքը զգալի է Գրողներու Միութեան պատերէն ներս։ Սակայն ատոր հետ կան նաեւ ոչ համոզիչ երեւոյթներ ալ, ինչպէս իշխանութեան անակնկալ հետաքրքրութիւնը ու հոգատարութեան խոստումները, կամ ընտրուած Աւագներու խորհուրդին մէջ Սփիւռքէն անուններու քիչ մը պարադայականի տպաւորութիւն ձգող ընտրութիւնը։

Ինչպէս ըսած է նախագահ Լ. Տէր-Պետրոսեան իր այցելութեան ընթացքին, Գրողներու Տունը վայրը եղաւ նաեւ «Ղարաբաղ Կոմիտէ»ի պատմութեան գլխաւոր մէկ դրուագին (1988-ի երկրաշարժէն երեք օր ետք Կոմիտէի անդամներուն մեծ մասը հոն ձերբակալուեցաւ խորհրդային իշխանութեան հրահանգով, երբ զբաղած էր օժանդակութիւն կազմակերպելով աղէտեալ շրջանին)։ Այս առումով եւս, ճիշդ է որ անկախութեան առաջին հնգամեակին այդ տան վիճակած պայմանները անհրաժեշտ էր որ սրբագրուէին։

Եթէ նոյնիսկ ստեղծագործական մարզին մէջ ընելիք չունի միութիւնը, ինչ որ բնական է, կրնայ կազմակերպչական, կարգադիրի դեր մը կատարել, նաեւ ծառայել որպէս հաւաքատեղի, ակումբ, լսարան, եւայլն։ Այս ձեւի, կամ նման այլ կայուն հաւասարակշռութեան մը հասնելու համար կարեւոր առաքելութիւն է ակնկալութիւններն ու կարելիութիւնները համապատասխան դիրքերու վրայ զետեղելու գործը։ Ատիկա պիտի ըլլայ իրատես վարչութեան մը գործունէութեան մեկնակէտը, թէեւ դժուար ու շատ համբերութիւն պահանջող։

ԱՐՓԻ ԹՈԹՈՅԵԱՆ

ՕՐՈՒԱՆ ՇԱՐԺՈՒՄԻՆ ՀԵՏ

ԼԻԲԱՆԱՆԻ ԱՌՈՂՋ ՁԱՅՆԸ

«Ան-Նահար» Լիբանանի ամէնէն վրնտրուած օրաթերթն է 45 հազար տպաքանակով։ Ունի ֆրանսերէն տարբերակ մըն ալ որ կը կոչուի «Օրիան լը Ժուր» (12 հազար տպաքանակ)։ Թերթին տէրն ու տնօրէնը Ղասան Թուէնի երկրին ծանօթ մտաւորականներէն է. անկեղծ ու առանց այլեւայլի արտայայտուող մը։ Այս յատկանիշերը պատճառ եղած են որ չորս անգամ բանտարկուի։ Եղած է նախարար, ՄԱԿ-ի դեսպան եւ դիւանագիտական խորհրդական։

Սուրիոյ նախագահը արգիլած է թերթին վաճառքը Սուրիոյ մէջ։ Այսուհանդերձ, ամէն առտու անկէ 600 օրինակ մուտք կը գործէ տուներէն, գրասենեակներէն ներս Դամասկոսի այն անձնաւորութիւններուն որոնք կ'ուզեն լաւատեղեակ ըլլալ։

Թուէնի հեղինակն է ինքնակենսագրական հատորի մըն ալ ուր կը պատմէ լրագրողի իր 50 տարիները։ Ուղղուած է երիտասարդներուն որոնք ծնած են պատերազմէն ետք եւ չեն գիտեր թէ ի՛նչ է ժողովրդավարութիւնը։ Կը կարծեն որ իշխանութեան ճամբան կ'անցնի զէնքերէ, ոճիրներէ, դաւաճանութիւններէ, օտարին հպատակումէ։

Ան քննադատած է Լիբանանի ոսկեդարն ալ երբ մարդիկ իրենց օրը կ'անցընէին գրօսանքներու մէջ ու ամենայն դիւրութեամբ հարստութիւն կը դիզէին։ Ան ըմբոստացած է բախումներու շրջանին, շեշտելով որ Լիբանանցիները իրենք իրենց միջեւ չեն կռուիր, այլ կը կռուին ուրիշներու հաշւոյն։ Բայց, խենթութեան հով մը շատ մը Լիբանանցիներ վերածեց վարձկաններու եւ անոնք վարժուեցան անկայուն հաւասարակշռութեան մը մէջ ապրելու, քաղցրիկ երկրին եւ Սոդոմ Գոմորի միջեւ։ Շատեր յայտնաբերեցին կաշառակերութեան հմայքը։

Եթէ Լիբանանի պետութիւնը քաղաքացիական պատերազմին գործածուած զէնքն ու զինամթերքը վճարած ըլլար, ամբողջ պետական հասոյթը պիտի չբաւէր ատոր։ Քաղաքագործքը ժողովուրդին 6%-ը կը ներկայացնէ, բայց ամենահզօր է. ու մարդիկ կը խօսին հաւատքի պատերազմի մը մասին։ Ատիկա բոլորովին անհեթեթ է, քանի որ աւելի մեծ է քրիստոնեաներու զոհ քրիստոնեաներու թիւը, քան անոնց որոնք զոհը եղած են մահմետականներու։ Նոյնն է պարագան մահմետականներուն համար։

Լիբանանցի լրագրողը կը գանգատի նաեւ իրենց չափազանց «հիւրասիրութենէն», ըսելով թէ որպէս եղբայրներ, գըրկաբաց ընդունած են Պաղեստինցիները որոնց տղաքները միջոց մը կենդանութիւն տուած են իրենց շուկային, բայց անոնց առաւել հզօր բանակը քայքայած է իրենցը։ Յետոյ եկած են Իսրայէլցիները, Ամերիկացիները, Սուրիացիները, Իրանցիները ու բոլորն ալ իրենց նպատակներուն հասնելու համար գործածած են լիբանանեան երկիրը։ Կը գանգատի նաեւ Հեզպոլլահի ընթացքէն, ակնարկելով Փերէսի արտայայտութեան թէ լիբանանեան տնտեսութիւնը պիտի չվերականգնի այնքան ատեն որ Հեզպոլլահի հրթիռները չեն լռեր։ Մինչդեռ Հեզպոլլահի անդամները ռմբակոծութիւններէն ետք հերոսներու կարգին դասուեցան։ «Ես ինծի հարց կուտամ թէ արդեօք նըպատակը ծունկի բերել չէ՞ երկիր մը որ էր եւ կ'ուզէ ըլլալ արաբական աշխարհին միակ ժողովրդավարութիւնը» կը գրէ լրագրողը։

Թուէնի կը քննադատէ Սուրիոյ ազդեցութիւնն ալ. կ'ըսէ թէ ամէն մարդ կ'ուզէ որ լիբանանեան կառավարութիւնը խաղաղութեան բանակցութիւններուն մէջ դեր մը կատարէ, բայց ան ազատօրէն ընտրուած կառավարութիւն մը չէ։ Ընտրութիւնները ազատութեան մէջ չեն կատարուած. ամէն բանի ետին միշտ կանգնած է Դամասկոսը։

Լիբանանցի մտաւորականներ Պէյրութի մէջ մանիֆէստ մը ստորագրած են վերջնագիր տալով ամբողջ աշխարհին. ատիկա փոքրիկ, բայց քաջալերական քայլ մը կը նկատէ Թուէնի, կը յիշեցնէ թէ Լիբանան այն երկիրն է ուր արաբական բոլոր երկիրներու գումարէն աւելի գիրք կը հրատարակուի. համալսարանական ուսանողներու բարձրագոյն թիւը ունի ու լիբանանցի գիտնականներ կ'աշխատին ՆԱՍԱ-յի ու մեծ հիւանդանոցներու մէջ։ Լիբանանցիները կ'ուզեն իրենց երկիրը վերադառնալ, պայմանով որ ան ազատ երկիր մը ըլլայ։ Ու լրագրողը իր գրութիւնը կ'աւարտէ կոչով մը. «ուրեմն, ո՛չ կաշառակերութեան, ո՛չ Իսրայէլի, Միացեալ-Նահանգներու, Սուրիոյ եւ արաբական միւս երկիրներուն ճնշումներուն որոնց նպատակը մեզ նուաստացնել է։ Քաջութի՛ւն սիրելի հայրենակիցներ, չենթարկուինք նման տրամաբանութեան»։

ՔԱՂՀԱՆ

«ՏԱՐՕՆ» ԵՐԳՉԱԽՈՒՄԲԻ ՀԱՄԵՐԳԸ

Կիրակի, Յունիս 2-ին, Իսի-լը-Մուլինոյի Սեն Թ'էթիէն Եկեղեցին կէսով պարապ էր կամ՝ յոռետեսութիւն չցուցաբերելու միտումով, ըսենք՝ կէսով լեցուն էր լսելու համար Տարօն երգչախումբի համերգը։

Իր տասնամեակին առթիւ տրուած այս համերգը պատրաստուած էր ճաշակով եւ բծախնդրութեամբ։ Մենք առաջին անգամն է որ առիթը կ'ունենայինք լսելու այս երգչախումբը, ուրեմն անցեալի հետ բաղդատական մը չենք կրնար ընել, բայց անոնք որոնք հետեւած էին անոր քայլերուն սկիզբէն իսկ, ուրախութեամբ կը վկայէին որ ան զգալի յառաջդիմութիւններ արձանագրած էր։

Բացման քանի մը խօսքերով, Պ. Հ. Սիրատաղ հակիրճ պատմականը ըրաւ երգչախումբին, որու մաս կը կազմեն 50 հոգի, ոմանք Երաժշտանոց յաճախող։ Թուեց դժուարութիւնները եւ շնորհակալութիւն յայտնեց քաջալերողներուն։ Ինչպէս ըսուեցաւ խումբը կազմուած է շուրջ 50 սիրողներէ, ուր կը տիրապետեն երիտասարդները ինչ որ շատ խրախուսիչ երեւոյթ մըն է։ Նկատելի է նաեւ իգական գեղեցիկ ձայներու ներկայութիւնը, աւելի ճոխ քան արական բաժինը։

Ստեփան Եորկանճեանի ղեկավարութեամբ, յայտագրի առաջին մասի ընթացքին, ունկնդրեցինք Խ. Աւետիսեանի, Այվազեանի, Տիգրանեանի, Սպենդիարեանի, Կոմիտասի, Կանաչեանի գործերէն, նաեւ ժողովրդական երգեր։ Խումբը յանդըգնեցաւ նոյնիսկ մեզի հրամցնելու Վերտիի Նապուքոյէն Եբրայեցիներու խմբերգը։ Ընդհանուր ձեւով շատ պարկեշտ մեկնաբանութիւն մը, մանաւանդ Կոմիտասի Գութան Երգի պարագային որ խիստ դժուար կտոր մըն է։

Այս առաջին բաժնին մէջ, դաշնակին ձայնընդլայնիչը (անֆիլիֆիքաթէօր) շատ զօրաւոր էր եւ պէտք է ըսել բաւական աւելորդ ու խանգարիչ։ Բարեբախտաբար, մասամբ սրբագրուեցաւ յետագային։

Յայտագրին Բ. մասին, նախ լսեցինք երկու ջութակահարներ՝ Օլիվիէ-Ս... գիս Փէհլիվանեան եւ Արթիւր Յովհաննէսեան, որոնք երիտասարդ խոստմնալից ուժեր են։ Խումբը երգեց նաեւ Գ. Ա... Ալէմշահի Բլբուլն Աւարայրի, Խորէնեանի պատարագէն «Տէր Ողորմեա»ն, Գոդլ...եանէ, Կանաչեանէ, Մինասեանէ գործեր, հուսկ՝ Գիւմրի ողբերգը գրուած երկրաշարժին առթիւ եւ ձօնուած զոհերուն։ Յիշենք որ խմբերգներու ընթացքին, սոլօներ ապահովեցին Սիւզան Պլանքոյեան, Լենա Իշխանեան, Ժանէթ Սահակեան, Ալին Կիւրլէք, Մարի Եորկանճեան, Գա... բոլին Եորկանճեան, Արման Սէրէֆեան, Հայրապետ Սիրատաղ, Վահան Էլմայեան, Յակոբ Էլմայեան, Կարպիս Արսլանեան, Վարդանոյշ Պատէմ։ Բ. բաժնի ընթացքին Ստեփան Եորկանճեան իր ճամբա... յանձնեց երիտասարդ Արսէն Սիրատա... որ ղեկավարեց երկու երգեր։ Մասնաւոր յիշատակութեան արժանի է դաշնակահարուհին՝ Անահիտ Սվաճեան։

Կրկնենք որ, ընդհանուր առմամբ, ... հաճելի էր մեզի հրամցուած յայտագիրը, մանաւանդ, չեշտենք, երբ խումբ... կազմուած է սիրողներէ, երիտասարդ...ներէ որոնք Հայ Երգի սիրոյն իրենց ... առօրեայէն ժամեր գողնալով, կը յաջող... սորվիլ, փորձերու երթալ։ Եւ, երբ այ... է, Սփիւռքի մշակոյթի մեր նուիրեալ...ներու տքնաջան աշխատանքը, որպէսզի եկող սերունդները բոլորովին արմատախիլ չզգան իրենք զիրենք, խնկապէս ա... պանելի է մեր գաղութին վերաբերումը։ Եւ դեռ համերգն ալ կը տրուէր Իսի... նման հայաշատ գաղութի մը մէջ։ Ինչ...պէս բացատրել։ Ճիշդ է որ «հայրենի...» պիտակը կը պակսէր «Տարօն» երգչախումբին, մեներգողներն ալ Լոս-Անճըլը...սէն եկած չէին որպէսզի խուռներամ սրահ փութային մեր հայրենակիցները։ Եւ, երբ այս կէտը կը մատնանշենք, բնա... չենք թերագնահատեր Հայաստանէն ...կած նուագախումբերը, երգչախումբերը, մենակատարները եւայլն, եւայլն։ Ընդհակառակն, շատ յաճախ, բնական է, աւելի որակաւոր կրնան ըլլալ, մանաւանդ երգչախումբերու պարագային, քանի որ արհեստաւոր են. բայց, լաւ կ'ըլլայ որ գիտակցութիւնն ունենանք նաեւ գուրգուրալու մեր արժէքներուն վրայ, որոնք իրենց ապրուստը ապահովելու հոգերէն դուրս, սիրայօժար կը նուիրուին հայ մշակոյթին, որպէսզի ան գոյատեւէ Սփիւռքի մէջ, Այդպէս եղած են Սփիւռքի ապերախտ պայմանները տասնամեակներէ ի վեր, եւ ժողովուրդին կ'իյնայ առնուազն գնահատել ինչ որ կը կատարուի։

***

Համերգի ընթացքին եղան նաեւ ... յիշատակումներ Նազարէթ Պչաքճեանի, որ իր թատերական ասպարէզը սկսած է ... Իսի, Ալժերիոյ եօթը վանականներուն, Գիւմրիի զոհերուն եւայլն, եւայլն։

Կը մնայ յուսալ որ Ստեփան Եորկանճեան եւ իր երգչախումբը շարունակեն աշխատիլ նոյն ոգիով, յառաջդիմեն եւ կրկին համերգներ տան, աւելի լեցուն սրահներու մէջ։

Ա. Մ.

ՀԱՂՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ ՄԵԾԻ ՏԱՆՆ ԿԻԼԻԿԻՈՅ ԿԱԹՈՂԻԿՈՍՈՒԹԵԱՆ ՄԻԱԲԱՆԱԿԱՆ 7ՐԴ ԸՆԴՀԱՆՈՒՐ ԺՈՂՈՎԻ

Մեծի Տանն Կիլիկիոյ Կաթողիկոսութեան Միաբանական 7-րդ Ընդհանուր Ժողովի 6-րդ նիստը տեղի ունեցաւ Ուրբաթ, Մայիս 24, առաւօտեան ժամը 9-ին, ընդ նախագահութեամբ Ն. Ս. Օ. Տ. Տ. Արամ Ա. Կաթողիկոսին։

Ժողովին պաշտօնական բացումը տեղի ունեցաւ Մայր Տաճարին մէջ, մասնակցութեամբ Միաբան Հայրերուն։ Ժողովական աշխատանքները կատարուեցան Վեհարանի դահլիճին մէջ։ Վեհափառ Հայրապետը իր պատգամը ուղղեց Միաբանութեան, շեշտելով միաբանութեան գիտակից յանձնառութիւնը ծառայական կեանքին մէջ եւ Կաթողիկոսութեան ...

...Միաբանութեան առաքելութիւնը մեր բե-...մերձն ներս ու յատկապէս անկախ Հայաստանի եւ Արցախի Հանրապետութիւններու գոյութեան լոյսին տակ: Վեհափառը համառօտ կերպով ներկայացուց Միաբանութեան վանական ներքին կեանքին ...անազան երեսները եւ կատարուած աշխատանքները: Ան գոհունակութիւն յայտնեց միաբաններու կատարած ճիգին համար եւ թելադրեց նախանձախնդրութեամբ եւ հետեւողականութեամբ առաջ ...տանիլ յանձն առնուած բոլոր պարտականութիւնները:

Ամենապատիւ Գերշ. Տ. Օշական Եպիսկ. ...օլոյեան իր խօսքը ուղղեց միաբանակից ...եղբայրներուն, վեր առնելով եղբայրութեան, սիրոյ, յարգանքի եւ ծառայութեան սկզբունքները, որոնք մեր Միաբանութեան չաղախիչ եւ զօրանակիչ ուժերն ...:

Գերշ. Տ. Արտաւազդ Արք. Թրթռեան, ...պէս ատենապետը Տնօրէն Ժողովի, համառօտ կերպով զեկուցեց վանական տեսչութիւններուն տարած աշխատանքներուն մասին:

Դպրեվանքի Տեսուչը՝ Հոգշ. Տ. Շահան ...րդ. Սարգիսեան զեկուցեց Տեսչութեան ...տարած միամեայ գործունէութիւնը ...ընդհանուր կէտերուն մէջ: Ան ներկայացուց ուսումնական նոր ծրագիրը, որ ...ձգտի ուսումնապէս աւելի բարձրացնել Դպրեվանքի աշակերտներու կրթական մակարդակը:

...պա համգամանօրէն քննարկուեցան ...աստանի մէջ Քրիստոնէութեան պետական կրօնք հռչակման 1700-ամեակի ...թով Միաբանութեան տանելիք աշխատանքներն ու ստանձնելիք յանձնառութիւնները, արժանավայել կերպով տօնելու հայ ժողովուրդի կեանքին ...յեղաշրջիչ դեր կատարած Հայաստանեայց Եկեղեցւոյ Հիմնադրութիւնը: ...ատենչութեամբ Գերշ. Տ. Մեսրոպ ...րք. Աշճեան եւ Գերշ. Տ. Զարեհ Արք. ...ճեան լայնօրէն զեկուցեցին կեդրոնական յանձնախումբին եւ գործադիր ...րչութեան աշխատանքներուն մասին:

Ժողովին աւարտին տեղի ունեցաւ Ազգային Ընդհանուր Ժողովին մասնակցող ...միաբանութեան երկու ներկայացուցիչներուն ընտրութիւնը: Միաձայնութեամբ ...ընտրուեցան Գերշ. Տ. Խաժակ Ծ. Վրդ. ...ճեան եւ Հոգշ. Տ. Բաբգէն Վրդ. ...արեան:

Ժողովը փակուեցաւ շարականներու ...երգեցողութեամբ եւ Հայրապետական ...աղթանքներով:

ԴԻՒԱՆ
ՄԵԾԻ ՏԱՆՆ ԿԻԼԻԿԻՈՅ
ԿԱԹՈՂԻԿՈՍՈՒԹԵԱՆ
ՄԻԱԲԱՆԱԿԱՆ ԸՆԴՀ. ԺՈՂՈՎԻ

...թիլիաս
...նիս 24, 1996

ԳԱՂՈՒԹԷ ԳԱՂՈՒԹ

ՊՈԼՍՈՅ Ս. Փրկիչ Ազգային Հիւանդանոցը այցելած է նախկին վարչապետ Թանսու Չիլլէր, Մայիս 28-ին: Խօսք առնելով Տողրու Եոլի (Արդար Ուղի) կուսակցութեան պարագլուխը ըսած է թէ ուրախ է եւ հպարտ այցելելով այս 160 տարուան հիւանդանոցը, շեշտած է նաեւ. — «Մենք միշտ ամբողջ Թուրքիոյ տարածքին վրայ պաշտպանեցինք խօսքի եւ խղճմտանքի ազատութիւնը: Մենք հաւասար կը նկատենք բոլոր մեր այն հայրենակիցները որոնք ծառայութիւն կը մատուցանեն այս երկրին»: Հոգաբարձութեան կողմէ, խօսք առած է Մելքոն Գարաքէօսէ որ ըսած է թէ պատմական օր մըն է Ս. Փրկիչ հիւանդանոցին համար եւ որպէս այս այցելութեան յիշատակ, Հոգաբարձութեան նախագահն ալ՝ Փիլօ Աթան արծաթեայ յուշապնակ մը նուիրած է Թանսու Չիլլէրի: Նախորդ օրն ալ Ս. Փրկիչ հիւանդանոց այցելած էր Առողջապահութեան նախարարը:

***

ՅՈՒՆԱՍՏԱՆԻ մէջ, Մայիս 19-ին, տեղի ունեցած են յունահայ Ազգային Թեմական Ժողովի ընտրութիւնները: Արձանագրուած էին 4595 հոգի, քուէարկած են 2486 հոգի, վաւերական քուէներու թիւը եղած է 2381: Ընտրուած են 42 պատգամաւորներ, հետեւեալ ձեւով բաշխուած. — Աթէնք եւ շրջաններ՝ 9, Նէոս Գոզմոս 10, Գոքինիա 9, Գարէա - Կեսարիանի 3, Սելանիկ 5, Գավալա - Քսանթի 1, Գոմոթինի 1, Նէա - Օրէսթիատա 1, յաւելեալ կրօնական պատգամաւորներ 3:

***

ՀԵԼԻՈՊՈԼՍՈՅ (Գահիրէ) Նուպարեան Ազգային վարժարանի «Պըլըքտանեան» սրահին մէջ, Մայիս 12-ին տօնուած է Հ. Բ. Ը. Միութեան 90-ամեակը: Բացման խօսքը արտասանած է Տիկին Կասիա Ճչալեան որ անդրադարձած է Միութեան 90-ամեայ գործունէութեան: Տեղի ունեցած է վեթերաններու վկայականներու տուչութիւն ձեռամբ հոգեւորականներու եւ Հայաստանի դեսպանին: Օրուան բանախօսը եղած է Ժիրայր Դանիէլեան (Պէյրութէն) որ ծանրացած է հիմնադիրներու վեհանձն ոգիին եւ ազգային գիտակցութեան վրայ: Գործադրուած է գեղարուեստական յայտագիր մը:

***

ԱԹԷՆՔԻ Հայ Դատի Յանձնախումբը, Մայիս 13-ին, տեսակցութիւն մը ունեցած է Յունաստանի նախագահ՝ Գ. Սթեֆանոփուլոսի հետ, մտերիմ հանդիպումի մը ընթացքին տեղւոյն Անկէլօ Սաքոփուլոսի տան մէջ եւ այդ առթիւ նախագահը շնորհաւորած է յանձնախումբին տարած աշխատանքը, որպէսզի Խորհրդարանը ընդունի 1915-ի ցեղասպանութեան ճանաչման բանաձեւը:

ԱՐՑԱԽ ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ՍՋԱՏԱԳՐՈՒԱԾ ՇՐՋԱՆՆԵՐՈՒ ՅՈՒՇԱՐՁԱՆՆԵՐԸ

«Ազգ»ի Մայիս 24-ի թիւին մէջ Սառա Պետրոսեան կը տեղեկացնէ հնագէտ Յակոբ Սիմոնեանի ղեկավարած արշաւախումբին կատարած աշխատանքին մասին: Անոնք 1991-էն ի վեր կ'ուսումնասիրեն Արցախի ազատագրուած շրջաններուն յուշարձանները: Աշխատանքը միջոց մը ընդհատուած, ապա 1992-ին Շուշիի ազատագրումով վերսկսած է: Ուսումնասիրուած են Արցախի գրեթէ բոլոր շրջանները, գլխաւորութեամբ Քարվաճառի (Քելբաջար), Մարտակերտի, Աղդամի ու Ֆիզուլիի: Նկատի առնուած յուշարձաններու թիւը կը հասնի հազարի: Ամենահարուստն է Քարվաճառը. Աղդամն ու Ֆիզուլին ուշագրաւ են դամբարանադաշտերով, արձաններով: Խումբը յաջողած է պարզել որ այդ տարածքը մաս կազմած է Վանի թագաւորութեան: Արցախի տարածքին վրայ յայտնաբերուած ամէնէն հին յուշարձանը կը պատկանի Ք. ա. հինգերորդ հազարամեակին: Հոն կան հին բնակատեղիներ ու ժայռապատկերներ: Խումբին պեղումներով յայտնուած ամէնէն հին յուշարձանը վաղ քրիստոնէութեան շրջանէն է, գործած Գրիգոր Լուսաւորիչէն առաջ: Վանքասարի ժայռափոր համալիրն է ան ուր կայ եկեղեցի, քարոզի հրապարակ, հանգստարան ուր ամփոփուած են սուրբերու մարմինները: Յ. Սիմոնեան համաշխարհային իմաստ ներկայացնող յայտնագործութիւն կը նկատէ այս համալիրը:

Հնագէտը իր ու իր խումբին գտած ցուցանմոյշները տրամադրած է Լաչինի Բերդոր քաղաքին մէջ վերջերս հիմնուած թանգարանին:

Արցախի մէջ նման առաջին ուսումնասիրութիւններ կատարուած են դարասկիզբին, բայց այդ շրջանէն չկան լուսանկարներ: Երկրորդ անգամ նման աշխատանքի ձեռնարկուած է 1960 - 1964-ին Հայաստանի ու Ազրբէջանի գիտութիւններու ազգային ակադեմիաներուն համաձայնութեամբ:

Յ. Սիմոնեան կ'ըսէ թէ նպատակ ունին դիւանագիտական փաստաթուղթ ստեղծելու, որպէսզի վաւերագրերու պարագային (ազատագրուած տարածքներու յանձնում) հակառակորդին դոնէ ճոյլ չտրուի յուշարձանները ոչնչացնելու:

Հայկական յուշարձաններու խմբական խմբագրութիւնը նպատակ ունի հրատարակութիւններ կատարելու: Առաջին աշխատանքը արդէն լոյս տեսած է. «Քարվաճառի յուշարձանները» քարտէսն է, ռուսերէն ու անգլերէն: Ներկայիս ձեռնարկուած է նոյն շրջանի յուշարձաններուն պատկերազարդ հաւաքածոյին պատրաստութեան: Միայն հայկական մասը կը կազմէ տասը հատոր:

Յ. Սիմոնեանի խումբին վերջին պեղումով Ղուպաթլուի մէջ յայտնաբերուած է պրոնզի դարուն հիմնուած բազմաշերտ բնակավայր որ իր կարծիքով տակաւին անծանօթ է գիտութեան: Գտնուած է նաեւ նոյն շրջանի դամբանաբլուր եւ վաղ միջնադարեան երկու սիւներու խարիսխներ որոնք կոթողային կառոյցի մը գոյութիւնը կը մատնեն: Նիւթական միջոցներ գտնուելու պարագային խումբը կը շարունակէ ուսումնասիրութիւնները:

***

ԱՆԴԱՄԱԿՑՈՒԹԻՒՆ ԱՊՐԱՆՔՆԵՐՈՒ ԾԱԾԿԱԳՐՈՒՄԻ ԿԱԶՄԱԿԵՐՊՈՒԹԵԱՆ

Հայաստան 90-րդ անդամը դարձած է ապրանքներու ծածկագրումի համաշխարհային կազմակերպութեան որուն կեդրոնը կը գտնուի Պրիւսէլ: Ծածկագրումը կը կայանայ ապրանքին վրայ ուղղանկիւն քառանկիւնի մը մէջ դրոշմուած գիծերու եւ անոնց տակ դրուած թիւերու մէջ: Այդ թիւերը կը խորհրդանշեն ապրանքին արտադրուած երկիրը, արտադրողը, տեսակը: Հայաստանի ծածկագիրը կը սկսի 4 թուանշանով. առայժմ հայաստանեան տասը տեսակ ապրանք պիտի ծածկագրուի: Այս անդամակցութիւնը որոշուած է Լիզպոնի ժողովին: Կիւլպէնկեան հիմնարկը խոստացած է օգնել հարկաւոր նոր սարքաւորումներու գնումին: Հայաստանեան պատուիրակութիւնը այդ առիթով հանդիպում ունեցած են թրքականին հետ ու անոնց ուշադրութեան յանձնած որ Հայաստանի շուկային վրայ գտնուած յատկապէս թրքական սննդեղէնները չատ անորակ են: Թուրքերու պատասխանը եղած է այն որ իրենք որեւէ պատասխանատուութիւն չեն ստանձներ ապօրինի այդ արտածումներուն որակին մասին:

***

ԹԵԿՆԱԾՈՒ ՀԱՅՐԻԿԵԱՆԻ ԽՈՍՏՈՒՄՆԵՐԷՆ

Մայիս 24-ին Գիւմրիի մէջ տեղի ունեցած է ԱԻՄ-ի հանդիպումը որուն մասնակցած է Պ. Հայրիկեան: Խօսելով նախագահական ընտրութեան մասին, այս վերջինը իր անձը դասած է երկրորդ, Լ. Տէր - Պետրոսեանէն ետք: Ըսած է թէ ընտրուելու պարագային հարկ կ'ըլլայ բարեփոխել օրէնքներն ու Սահմանադրութիւնը:

ԿՂԶԻՆ ԵՒ ՄԻ ՄԱՐԴ

— վիպակ —

ԿՈՍՏԱՆ ԶԱՐԵԱՆ

...իր մեկնեց՝ գղջացի հրաւէրիս համար: ...թերութիւններից մէկն էլ, մտածեցի, ...այդ է՝ միշտ աճապարում եմ: Ի՞նչ ...պէտք կար նրան հրաւիրելու: Չգիտեմ ...թէ ո՞վ է, եւ ո՞վ ասաց, թէ պիտի սի...րէ նրա անձը:

...Տանը, սեղանի վրայ, մի նամակ գտայ: ...Բաց արի, Միլտրեդից էր: Իմացել է, ...որ այստեղ եմ, Ո՞րտեղից է իմացել՝ ...չանհնարելի է: Տալիս էր իր հասցէն եւ բացատրում էր թէ ի՞նչպէս կարելի է այնտեղ հասնել:

Նստեցի եւ նամակը նորից ձեռքս առի: Միլտրեդի բուրումը: Շատ թեթեւ, բայց յարատեւ: Իր անձի բնորոշ բուրումը: Աչքիս պատկերացան իր նուրբ եւ բարակ ձեռքերը, իր քիչ դուրս եկած վարի շրթունքով բերանը եւ իր երկայն թարթիչները: Նաեւ իր ձայնը. բառերի վերջին վանկերը երկարացնող իր թըրթռուն ձայնը:

Այդ՝ այո՛, բայց միւս կողմից էլ պէտք էր ընդունել, որ քիչ իմաստակ էր: Նաեւ յամառ: Բողոքական խիստ կրթութիւնը, ցեղը: Թէպէտ կարելի չէր ասել, որ զուրկ էր հոգեկան որոնումներից եւ մասային հետաքրքրութիւններից: Բայց միշտ մի քիչ կաշկանդուած, ենթակայ ներքին բազմաթիւ սեղմումների:

Բազմեցի, աւելի շուտ խորտակուեցի բազկաթոռի մէջ, ոտքերս դրի սեղանի վրայ եւ երազեցի: Ինչքան այդ տեւեց՝ չգիտեմ: Ցանկարծ մօտակայ զանգակատան զանգակները սկսեցին ղօղանջել: Տունս լցուեց մրճահարող ձայներով: Բարկութիւնս եկաւ: Նայեցի, որ մի քանի լակոտներ զանգակատուն էին բարձրացել եւ ամբողջ ուժով քաշում էին թոկերը: Չէ, չնայած տանս գեղեցիկ դիրքին, պէտք է որ մի ուրիշ տեղ ճարեմ: Քաղաքից բոլորովին դուրս, դաշտերից եւ այգիներից ոչ շատ հեռու:

Դժբախտութիւնը նրա մէջն է, որ այս կղզում, բոլորովին առանձնացած տեղեր չկան: Ուր էլ գնաս, պատի ետեւից մի գլուխ դուրս կը գայ եւ քեզ կը նայի: Հետաքրքրութեամբ, կասկածով: Նայես՝ գլուխը կ'անյայտանայ. երեսդ դարձնես՝ գլուխը նորից դուրս կը ցցուի:

Անշուշտ, այս բնակարանը շատ առաւելութիւններ էլ ունի: Վարը բնակող ընտանիքի աղջիկը գալիս է, սենեակներս մաքրում, նախաճաշիկս պատրաստում: Այծի կաթը ինքն է գնում: Շատ չի խօսում: Հարցերիս պատասխանում է՝ կէս տխուր ժպիտը երեսին, խուսափողական, չկամութեամբ: Ասում է, դժբախտ փորձութիւններից է անցել: Երեւի սիրային ինչ որ արկած:

— Անճելինա, ինչո՞ւ չես ամուսնանում:

— Լաւ եմ այսպէս, Տղամարդիկ...

Գլուխը դարձնում է մի կողմ:

— Կիսադէմը շատ գեղեցիկ է, գրեթէ դասական: Սեւ, մեծ աչքեր, կանոնաւոր քիթ, միջակ ճակատ: Ձգուած, ճկուն մարմին, լաւ կրծքեր՝ հարուստ եւ պգայուն:

— Անճելինա, փառաւոր կրծքեր ունէք:

— Ես վերջացրի: Պարոնը ուրիշ բանի պէտք ունի՞:

Փախչում է դուրս:

Դաշտերի միջից անդադրում հրացանի ձայներ են լսւում: Որսում են: Եղանակին թռչունները գաղթում են արեւելքից արեւմուտք: Անցնում են այստեղից: Ահագին երամներով, շատ: Այնքա՜ն շատ, որ երբեմն բարձր ժայռերը չեն նկատում, բախւում են նրանց եւ մահացած վայր ընկնում: Մարդիկ էլ ճախրում են այդպէս՝ սրտով եւ մաքով: Իրենց գլուխը զարնում են արգելքներին եւ վայր ընկնում: Աչնան նոյն ճանապարհով վերադառնում են եւ մեկնում տաք երկիրներ: Կղզեցիները նրանց սպասում են՝ իրենց հրացանները լցրած:

Մարդկային արարածը որսորդ է: Ախորժակ:

Յաճախ վայր եմ իջնում դէպի դաշտերը: Եթէ գիւղի ճամբան շարունակեմ, կը հասնեմ ծովափի գերեզմանատան: Ընդհանրապէս, ծռում եմ դէպի ձախ, անցնում ձորակի վրայից կախուած կամրջի վրայով, մտնում արահետները եւ եղեւում այգիները: Խորտուբորդ վայրեր են: Երբեմն համեստ խրճիթներ են երեւում, այգիներով շրջապատուած: Որթեր, ձիթենիներ եւ անխուսափելի նռենին: Ծովից գրեթէ միշտ թեթեւ քամի է փչում, եւ ծառերը սարսռում են արծաթէ արտացոլումներով:

Արահետների եզրերը լցուն են վայրի ծաղիկներով: Այս խոնարհ ծաղիկները սրտիս աւելի մօտ են քան փարթամ, հարուստ եւ ինքնահաւան ծաղիկները, որոնք մեծ խնամքով բուսնում են պարտէզներում:

Մի քանի ծաղիկներ եմ քաղում, փունջ կազմում սեղանիս համար: Ժայռերի միջով իջնում եմ վար, մաղլցում փոքրիկ մի բլրակ, ընկնում մեծ մի բանջարանոց: Մի քիչ քայլում եմ, ապա ծառերի շուքի տակով մտնում եմ քանդուած, անտանիք մի չէնքի բակը, ուր սովորաբար նստած է լինում ծեր մի մարդ: Ոտքերը երկարած, բազուկները կրծքի վրայ խաչաձեւած, ծխամորճը բերանին, նա ժամերով նստում է այնտեղ եւ սպասում, որ անցնող օտարականները իրեն ծխախոտ եւ սիգար նուիրեն: Շատ սիրում է ծխել: Երբ մի օտարական է անցնում, անպատճառ մի բան է տալիս նրան - պտուղ կամ ծաղիկ: Դրամը մերժում է: Սիգարը ընդունում է: Հիւրասէր է եւ հաճոյակատար: Երբեմն ձեզ հրաւիրում է իր տնակը, գինի է հրամցնում, հաց ու պանիր դնում սեղանի վրայ:

- Խնդրեմ, լաւ գինի է, մի բաժակ էլ:

Համակրելի մարդ է:

Այնքան որ, երբ սիրտս նեղւում է, երբ ձանձրանում եմ, քայլում եմ դէպի դաշտերը եւ գնում նրա մօտ:

(Շար. 8)

Ս. ՅՈՎՀ.-ՄԿՐՏԻՉ ՄԱՅՐ ՏԱՃԱՐ

ԿԻՐԱԿԻ, ՅՈՒՆԻՍ 16, Գ. ԿԻՐԱԿԻ ՋԿՆԻ ՀՈԳԵԳԱԼՍՏԵԱՆ: ԲԱՐԵԿԵՆԴԱՆ Է ՍՐԲՈՅՆ ԳՐԻԳՈՐԻ ԼՈՒՍԱՒՈՐՉԻ ՊԱՀՈՑ

Փարիզի Ս. Յովհաննէս - Մկրտիչ Մայր Տաճարին մէջ հանդիսաւոր պատարագ կը մատուցուի՝ մասնակցութեամբ Հայ Եկեղեցւոյ բարձրաստիճան հոգեւորականներուն եւ ի ներկայութեան Հայաստանի Քրիստոնէացման 1700-ամեակի նախապատրաստական համաշխարհային Գիտաժողովին մասնակից հիւրերու:

Կը պատարագէ՝

ՄԵՍՐՈՊ ԱՐՔ. ԳՐԻԳՈՐԵԱՆ

Հայրապետական Պատուիրակ կեդրոնական Եւրոպայի եւ Շուէտի

Կը քարոզէ՝

ԳԱՐԵԳԻՆ Ա.

Ծայրագոյն Պատրիարք - Կաթողիկոս Ամենայն Հայոց

Կը հրաւիրուի ամբողջ մեր ժողովուրդը բազմութեամբ ներկայ գտնուիլ պատարագին, շրջապատել Ամենայն Հայոց Հայրապետը եւ ստանալ Ս. Էջմիածնի Օրհնութիւնները:

Պատարագէն ետք, Առաջնորդարանին մէջ, ժողովուրդը կը հրաւիրուի մօտէն ի համբոյր Նորին Սրբութեան Աջոյն:

ԴԻՒԱՆ
ՄԱՅՐ ՏԱՃԱՐԻ
ՀՈԳԱԲԱՐՁՈՒԹԵԱՆ

MAISON ARMENIENNE DE LA JEUNESSE ET DE LA CULTURE MARSEILLE

12-14, rue St-Bazile — Marseille 1er
Tél. : 91. 50. 15. 09

Soirée musicale exceptionnelle

Mardi 11 Juin à 21 heures précises

VILLI SARKSIAN
Pianiste Concertiste,
Professeur au Conservatoire Komitas d'Erevan

avec la participation de
JEAN TER-MERGUERIAN
Violoniste Concertiste,
Professeur au Conservatoire de Région de Marseille

Au programme :
Couperin, Gluck, Beethoven, Schuman, Chopin, Debussy, Komitas, Babadjanian

P.A.F. : 60 F.

ECOLE ARMENIENNE
« SIAMANTO »
DE BAGNEUX-CACHAN

GALA ANNUEL

le Dimanche 16 Juin
à 15 h 45 très précises
Théâtre Victor-Hugo
14, avenue Victor-Hugo, BAGNEUX

Présenté par les élèves :
«CHOUNN OU GADOUN»
de *Hovannes Toumanian*

et une saynète inédite de *Zépur Mehrabi*

Partie artistique avec le concours de *Haïk Arsenyan* — Piano
l'Ensemble Arménien de danse Chouchi

transport : autobus 188 — Pte d'Orléans arrêt Jean Marin Naudin

MAISON DE LA CULTURE ARMENIENNE D'ALFORTVILLE
ԱԼՖՈՐՎԻԼԻ ՀԱՅ ՄՇԱԿՈՅԹԻ ՏՈՒՆ

«RIEZ ARMENIEN»

La Maison de la Culture Arménienne d'Alfortville

et

HOVIV

ont le plaisir de vous inviter
au *Vernissage de l'EXPOSITION - VENTE DE DESSINS*

le Vendredi 14 Juin à 19 heures

Exposition du 14 au 21 Juin

La M.C.A. sur AYP FM - 99,5
tous les mercredis à partir de 10h15

9, rue de Madrid, 94140 ALFORTVILLE
Tél. : 43 76 55 89   Fax : 43 78 66 64

L'ECOLE TEBROTZASSERE
vous invite à sa

GRANDE FETE CHAMPETRE

du 23 JUIN.

Réservez dès maintenant votre journée.

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Շաւիլի Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ Եկեղեցւոյ Հոգաբարձութիւնը շնորհակալութեամբ ստացած է հետեւեալ նուիրատուութիւնները. -

Ջատկական իւղագին. - *Տիկին Մարի Թօփալեան 200 Ֆր., Պր. Եղիշէ Նիկողոսեան 100 Ֆր.:*

Եկեղեցւոյ Պայծառութեան. - *Տիկին Ալիս Մուրատեան 1000 Ֆ., Տէր եւ Տիկին Ալէն Տըպուլէ 100 Ֆր.:*

Դպրոցին. - *Տիկին Մարի Թօփալեան 200 Ֆր.:*

Ժան եւ Մարի Յակոբեանի *մահուան առիթով Տիկին Էլիզ Գոչեան եւ զաւակները Եկեղեցւոյս կը նուիրեն 300 Ֆր.:*

ԻՍԻ

ՏԱՐԵՎԵՐՋԻ ԴՊՐՈՑԱԿԱՆ ՀԱՆԴԷՍ

Իսիի Հայ Առաքելական Եկեղեցւոյ Միօրեայ դպրոցի աշակերտութեան տարեվերջի հանդէսը տեղի պիտի ունենայ յառաջիկայ Յունիսի 9-ին, Կիրակի օր, ժամը 15-ին, Իսիի Փ.Ա.Մ.Ի.-ի սրահին մէջ 25, Ավիւնիւ Վիքթոր Քրէսոն:

Աշակերտները պիտի երգեն, պարեն ու արտասանեն:

Մուտքը ազատ է: Թոմպոլա:

Բոլորը հրաւիրուած են աշակերտութիւնը քաջալերելու:

L'Association SAINTE-CROIX
des Arméniens Catholiques
organise

UN VOYAGE A NANTES

pour la visite de l'Exposition Arménienne

le dimanche 16 juin

Aller - retour en TGV,
par la Gare de Montparnasse

Au programme :
Visite de la Cathédrale
Déjeuner
Visite de l'exposition.

Participation aux frais (tout compris):
Adultes:550 F.- Enfants -12 ans:300 F.

Renseignements et inscriptions :
— Paroisse Ste-Croix : 42. 78. 31. 93
— Van Diam : 43. 87. 30. 11

FRANCE - INTER
FM 87.8 MHz

Երեքշաբթի, Յունիս 11, ժամը 16-էն 17՝
Emission de **Frédéric Lodéon**
CARREFOUR DE LODEON

Կը ձայնասփռուին հատուածներ Կարպիս Ափրիկեանի «ՍԱՍՈՒՆՑԻ ԴԱՒԻԹԻ ԾՆՈՒՆԴԸ» օրաթորիոյէն:

Le Centre Culturel SAINT MESROB

recevra

M. Jacques SANTROT
Conservateur du Musée Dobrée à Nantes

qui présentera :

Exposition Arménie

(des origines au IVe siècle)

CONFERENCE
avec projection

le mardi 11 juin à 20 heures 45

au Centre Culturel Saint-Mesrob
10 bis, rue Thouin, PARIS Ve

M° Cardinal Lemoine / Monge.

— Entrée libre -

Imprimé sur les Presses
du Journal «HARATCH»
83, rue d'Hauteville, 75010 PARIS
SIRET: 51027317 A   R. C. Paris
Commission paritaire: N° 55935

à l'occasion de la
BENEDICTION DE L'HUILE SAINTE
A ETCHMIADZINE

célébrée
par SA SAINTETE KAREKINE Ier
CATHOLICOS DE TOUS LES ARMENIENS

LE DIMANCHE 8 SEPTEMBRE 1996

Pèlerinage en Arménie

DU 5 AU 12 SEPTEMBRE

(Transport aérien + Hôtel + Excursions)

RENSEIGNEMENTS ET INSCRIPTIONS

SABERATOURS	SEVAN VOYAGES
31, rue d'Argenteuil	48, cours de la Liberté
75001 PARIS	69003 LYON
Tél. : (1) 42 61 51 13	Tél. : 78 60 13 66
Fax : (1) 42 61 94 53	Fax : 78 60 92 26

Meubles **Ghazarian**

4.000 m² de mobiliers présentés en ambiance

Z.I. Vitrolles à 20 km de Marseille tél. : 42. 89. 27. 47

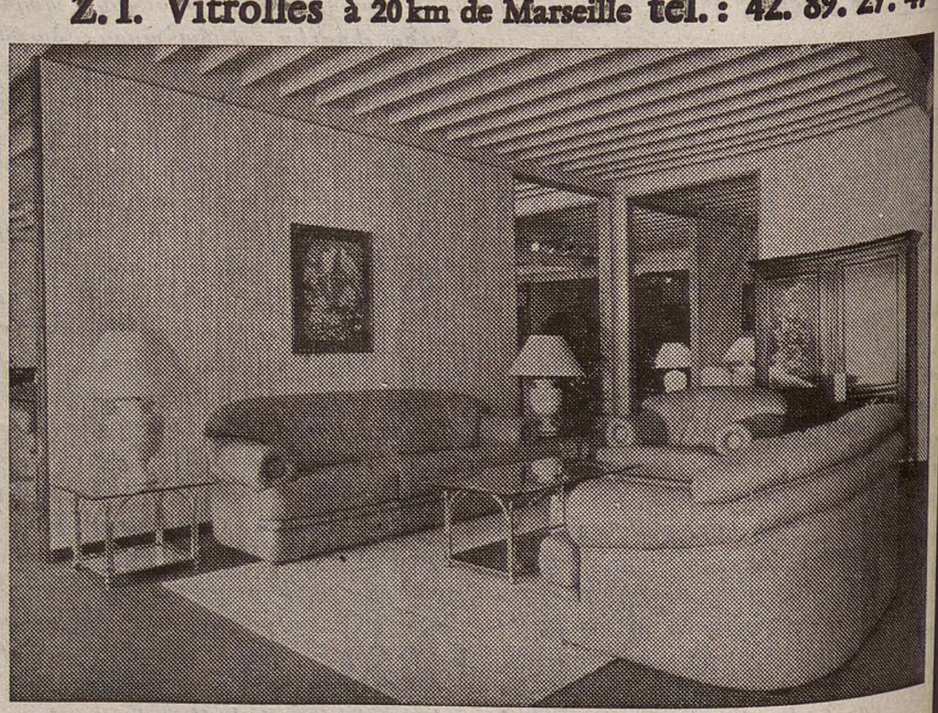

“Բացառիկ զեղչ «Յառաջ»ի բաժանորդներուն”

Union Générale Arménienne de Bienfaisance -Marseille-

GRANDE SOIREE DANSANTE

avec

MARTEN YORGANTZ
et son Orchestre

le SAMEDI 22 JUIN de 21 heures à l'aube

dans les Salons du *«Carlton Beach»*
395 bis, Promenade Corniche Kennedy — MARSEILLE 7e

P.A.F. 150 F. — Etudiants : 100 F.

— ASSIETTES SPECIALITES ARMENIENNES —

Réservations et renseignements :
U.G.A.B. : 327, Bd Michelet — 13009 MARSEILLE — Tél. : 91. 22. 10. 45.

ՉՐԵՔՇԱԲԹԻ
ՅՈՒՆԻՍ 11
MARDI
11 JUIN
1996

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

LE NUMERO : 5,00 F.

ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ (1925-1957)

HARATCH
LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE-FONDE EN 1925
DIRECTRICE: ARPIK MISSAKIAN
83, RUE D'HAUTEVILLE — 75010 PARIS
TEL. : 47. 70. 86. 60 — TELEX : HARATCH 280 868 F
— FAX : 48. 00. 06. 70 —
C.C.P. PARIS 15069-82 E

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա : Տար. 1·100 Ֆ. — Վեցամսեայ : 560 Ֆ.
Արտասահման : Տար. 1·400 Ֆ. (ամէնօրեայ առաքում)
1·250 Ֆ. (շաբաթական առաքում) – Հատը : 5,00 Ֆ.

ՅԼԸԴ ՏԱՐԻ – ԹԻՒ 18·871 — Fondateur SCHAVARCH MISSAKIAN — 71e ANNEE — N° 18.871

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՖՐԱՆՍԱՅԻ ԸՆԿԵՐԱՅԻՆ ապահովագրութեան հաշուեքննիչ յանձնախումբին համաձայն, 1996-ի համար սնտուկին բացը կը նախատեսուի 48·6 միլիառ ֆրանք, մինչ Ա. Ժիւփէ յայտարարած էր որ ան, շնորհիւ վերականգնումի իր ծրագրին, պիտի սահմանափակուի 17 միլիառի:

ԹՈՒՐՔԻՈՅ կառավարութեան կազմութիւնը յանձնուեցաւ Ռեֆահի (Իսլամական Կուսակցութիւն) պարագլուխ՝ Ն. Էրպաքանի որ սկսած է իր խորհրդակցութիւնները: Անցեալ Փետրուարին, նոյն պաշտօնին մէջ ձախողած էր:

ՆԱԶՐԱՆԻ ՄԷՋ (Ինգուշիա) վերսկսան Ռուսերու եւ անկախապաշտ Չէչէններու բանակցութիւնները: Ըստ անկախապաշտ «կառավարութեան» բանբերին Ռուսերը յանձնառու են վերջ տալ կարգ մը բերդաքաղաքներու շրջափակման մինչեւ Յունիս 11, ինչպէս նաեւ ռուսական զօրքերու հեռացումը եւ շրջանին ապազինումը մինչեւ Օգոստոս 30: Առկախ մնացած է միայն այլ փշոտ հարց մը որ կը վերաբերի ընտրութիւններու: Ռուսերը կ'ուզեն որ Ռուսաստանի նախագահական ընտրութիւնը կանոնաւոր կերպով կատարուի նաեւ Չէչէնիա, որ ռուսական հողամաս է Կրեմլինի համար, անկախապաշտ Չէչէնները համաձայն են որ Չէչէնիա գտնուող Ռուսերը եւ զինուորները քուէարկեն, բայց դէմ են որ Չէչէններն ալ մասնակցին:

ԱԼԷՆ ԺԻՒՓԷ երկօրեայ այցելութիւն մը կատարեց Գանատա շաբաթավերջին: Իրեն կ'ընկերանային 30 գործարարներ:

ԱՆԳԼԻՈՅ ՄԷՋ, Յունիս 8-ին սկսան ֆութպոլի Եւրօ-96-ի մրցումները: Առաջին մրցումը դէմ առ դէմ հանեց Անգլիա եւ Զուիցերիա որոնց խաղը վերջ գտաւ 1-1 հաւասար արդիւնքով: Գերմանիա յաղթեց Չեխիոյ 2-0, Պուլկարիա-Սպանիա 1-1 արդիւնք մը արձանագրեցին: Ֆրանսայի առաջին մրցումը տեղի կ'ունենար Յունիս 10-ին, Ռումանիոյ հետ:

ԹԵՆԻՍԻ Ռոլան Կառոսի միջազգային մրցումներուն անակնկալ յաղթականը եղաւ Ռուս մը՝ Կաֆելնիքով որ, աւարտական մրցումին իր դիմաց ունէր գերմանացի Շթիխը: Կիներու շարքին, գերմանուհի Կռաֆն է որ յաղթանակը տարաւ:

ԶԻԱՐՇԱՒ՝ GRAND PRIX D'ARMENIE

ՄԱՐՍԷՅԼ. – («Յառաջ»). – Շաբաթ, Յունիս 8-ին, «Փարք Պորէլի»ի ձիարշաւարանը տեղի ունեցաւ «Grand Prix d'Arménie»ին նախաձեռնութեամբ Մարսէյլի մարզական ընկերութեան կազմակերպութեամբ «Հայաստան Հ. Ա. Ք. Ա. – Մարսէյլ Քոլեքթիֆ»ին: Հայերուն եւ ոչ – Հայերուն համար նոր առիթ մը զգալու եւ ի հարկէ ապրելու հայկական ներկայութիւն մը քանի ձիերու վազքէն անդին: Տաղաւարներ սարքուած էին վաճառելու համար զանազան առարկաներ, գիրքեր, հայկական խոհանոցի արտադրութիւններ եւայլն...: «Grand Prix d'Arménie»ն որուն յայտագրին 5-րդ վազքն էր «ա-թլէ», 75·000 Ֆր. մրցանակ, 2675 մեթր, հինգ տարեկան արու եւ էգ ձիերու համար, որ կը ծառայէր կորիզ «քուարթէ»ի: Այս «առաջին»ին ներկայ գտնուեցաւ Ֆրանսայի Հայաստանի դեսպանը՝ Վիգէն Չիտէչեան:

Ժամը 17-ին, ձիերը նետուեցան դաշտ: Պզտիկ պատմութեան համար ըսենք որ «Տոնավէռ տը մէ» տասը թիւը յաղթեց: Վազքէն յետոյ, պատուոյ սրահին մէջ տեղի ունեցաւ ընդունելութիւն որուն ընթացքին յաղթող հեծեալը ստացաւ բաժակ մը ձեռամբ Հայաստանի դեսպանին՝ Վիգէն Չիտէչեանի որ այս առիթով շնորհաւորեց Ֆրանսայի եւ Հայաստանի բարեկամական կապերը:

ԿԱՐՕ ՅՈՎՍԷՓԵԱՆ

ՆԱԽԱԳԱՀ Լ. ՏԷՐ-ՊԵՏՐՈՍԵԱՆ ՇԻՐԱՔԻ ՀՐԱՒԷՐՈՎ ՓԱՐԻԶ ԿԸ ԺԱՄԱՆԷ ՅՈՒՆԻՍ 11-ԻՆ

Նախագահ Լ. Տէր - Պետրոսեան Փարիզ կը ժամանէ Երեքշաբթի, Յունիս 11-ին, ժամը 15-ին Նախագահ Շիրաքի հրաւէրով: Օդակայանը, յանուն նախագահին զինք կը դիմաւորէ քաղաքի նախարար՝ Ժան - Գլօտ Կոտէն:

Լեւոն Տէր - Պետրոսեանի, որուն կ'ընկերանայ անշուշտ Տիկին Տէր - Պետրոսեան, պատուիրակութեան մաս կը կազմեն Արտաքին նախարար՝ Վահան Փափազեան եւ բաժնի վարիչը, Սերժ Սարգսեան, Գրիգոր Պողպատեան, Յովհաննէս Իգիթեան, Կարէն Գալստեան, Աշոտ Մարտիրոսեան եւ խումբ մը լրագրողներ:

Նախագահը կ'առաջնորդուի Գրիյոնի պանդոկը: Ըստ նախատեսուած ժամանակացոյցին, Յունիս 12-ին, ժամը 10-ին, Լեւոն Տէր - Պետրոսեան կ'ընդունուի Գործատիրութեան կեդրոնատեղին, ժամը 12-ին՝ Իւնէսքօ Մայորի կողմէ, ժամը 13-ին ճաշի հիւրը կ'ըլլայ Ծերակոյտի Նախագահ Ռընէ Մոնորիի: Ճաշէն ետք, ժամը 15-ին տեսակցութիւն մը կ'ունենայ Նախագահ Շիրաքի հետ, ապա, կ'այցելէ Ազգային Մատենադարանի ցուցահանդէսը: Նոյն իրիկունը, նախագահ Շիրաք ճաշ մը կուտայ Էլիզէի պալատը Հայաստանի նախագահին ի պատիւ, ուր հրաւիրուած են նաեւ հայ գաղութի ներկայացուցչական դէմքեր:

Հինգշաբթի, Յունիս 13-ին, Լ. Տէր - Պետրոսեան յաջորդաբար տեսակցութիւններ կ'ունենայ Նախարարապետ Ա. Ժիւփէի, Ազգային Ժողովի նախագահ՝ Ֆ. Սեկէնի հետ ու ճաշի հիւրը կ'ըլլայ Ազգ. Ժողովի փոխ - նախագահին: Նոյն իրիկունը կը վերադառնայ Երեւան:

Տիկին Լիւսի Տէր - Պետրոսեան, իր կարգին, կ'ունենայ կարգ մը հանդիպումներ: Երեքշաբթի, Յունիս 11, ժամը 18-ին բացումը կը կատարէ Շառլ Ազնաւուրի հետ «Արեւը աչքերուն մէջ» ցուցահանդէսին, ուր կը ներկայացուին Հայաստանի մանուկներու գծագրութիւնները:

«ԱՐՄԷՆՓՐԷՍ»

(Յունիս 8 / 10)

ԳԻՒՂԱՏՆՏԵՍԱԿԱՆ ՄԵԾ ՇՈՒԿԱՅԻՆ ԿԱՌՈՒՑՄԱՆ ԾՐԱԳԻՐԸ

Եւրոպական Դրամատունը որոշած է ֆինանսաւորել Հայաստանի գիւղատնտեսական շուկային կառուցման ծրագիրը: Լոնտոնի մէջ ստորագրուած պայմանագրի մը համաձայն Դրամատունը 10 տարի պայմանաժամով 15 միլիոն տոլար վարկ կը տրամադրէ Հայաստանին: Միւս կողմէ Հայաստանի Ելմտական նախարարութեան եւ «Գիւղատնտեսական մեծածախք շուկայ» փակ բաժնետիրական ընկերութեան միջեւ ալ ստորագրուած է այլ պայմանագիր մը, ըստ որուն արդէն յատկացուած է 11·5 միլիոն տոլար վարկ: Նման այլ պայմանագիր մըն ալ ստորագրուած է Նախարարութեան եւ «Հայագրօբանկ» բաժնետիրական ընկերութեան միջեւ, այս վերջնոյն ապահովելով 3·5 միլիոն տոլարի վարկ: Ներկայիս արդէն կը գործէ առժամեայ մեծ շուկան, մայրաքաղաքի հարաւ - արեւմտեան Թաղամասին մէջ:

⁂

ԱՆՑՈՒՄԻ ՇՐՋԱՆԸ ԵՒ ԸՆԿԵՐԱՅԻՆ ԱՆՀԱՒԱՍԱՐԱԿՇԻՌ ՎԻՃԱԿԸ

Հայաստանի անցումի շրջանին գլխաւոր կերպով աճած է աղքատութիւնը եւ եկամուտներու հաւասարակշռուած բաշխումը վատթարացած: Այսպէսով Հանրապետութեան բնակչութիւնը բաժնուած է գրեթէ երկու բեւեռներու՝ աղքատ եւ ոչ – աղքատ: Անակնկալ մը չէ անշուշտ որ աղքատները կը կազմեն մեծամասնութիւն, շուրջ 80%-ով: Ասոնք ալ իրենց մէջ կը բաժնուին երեք խաւերու՝ ծայրայեղ աղքատներ, աղքատներ եւ համեմատաբար աղքատներ: Ասոնցմէ առաջինները կը կազմեն բնակչութեան մօտ 13%-ը եւ անոնց ամսական եկամուտը չի գերազանցեր 17 տոլարը, երկրորդ խումբինը՝ - որ կը կազմէ 34%-ը 17 – 35 տոլարը եւ վերջապէս երրորդ խումբինը (40%) 35 – 55 տոլարը:

⁂

ՊԵԼԺԻՈՅ ԴԵՍՊԱՆԸ

Յունիս 6-ին նախագահ Լ. Տէր - Պետրոսեանին իր հաւատարմագիրը յանձնելով պաշտօնի գլուխ անցած է Պելժիոյ Հայաստանի լիազօր դեսպան Փիէր – Էթիէն Շամփընուա:

ՄԻԱՑԵԱԼ - ՆԱՀԱՆԳՆԵՐ

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՅԱՋՈՂՈՒԹԻՒՆՆԵՐ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՑՉԱԿԱՆ ԺՈՂՈՎԷՆ ՆԵՐՍ

ԿԸ ԹՈՒԻ ՈՐ ՀԱՅԿԱԿԱՆ ԼՈՊԻՆ ԴԵՐ ԿԸ ԽԱՂԱՅ

Ամերիկայի Գոնկրէսը (Խորհրդարան) կը բաղկանայ երկու տարբեր ժողովներէ: Աւելի մեծը Ներկայացուցչական Ժողովն է (435 անդամ), փոքրը՝ Ծերակուտական Ժողովը: Յունիս 6-ին, հայկական լոպիները կարեւոր «յաղթանակ» մը արձանագրեցին Ներկայացուցչական Ժողովին մէջ, որ կապուած է չորս տարբեր օրէնսդրական յօդուածներու հետ:

Այս գործը յաջողցուցին Հայկական Համագումարի եւ Հ.Յ.Դ.-ի կից Հայ Ազգային Կոմիտէի լոպիները, որոնք կրցան միացեալ ուժերով աշխատիլ:

Ի՞նչ են չորս յաջողութիւնները:

Ա. – Ամէնէն կարեւորն է 301 դրական քուէով (150 Դեմոկրատ, 151 Հանրապետական) անցած կանոն մը, որ փաստօրէն յանդիմանագիր մըն է, ուղղուած նախագահ Գլինթընի եւ յատկապէս Թրքամէտ Արտաքին Գործոց նախարարութեան: Անցեալ տարուընէ ի վեր ի զօրու է օրէնք մը, որ կը հաստատէ թէ երկիր մը որ ուրիշ երկիր մը շրջափակման կ'ենթարկէ, չի կրնար տնտեսական օգնութիւն ստանալ Ամերիկայէն, բացի այն պարագային, երբ նախագահը կ'եզրակացնէ որ Ամերիկայի պետական ապահովութիւնը կը պարտադրէ եւ կը պահանջէ որ շարունակուի նման օժանդակութիւն: Արդ, այս օրէնքին ջատագով էին հայ լոպիները, յաջողեցան անցընել զայն, սակայն Գլինթըն առանց վարանումի հռչակեց որ Թուրքիա Ամերիկայի կենսական դաշնակիցն եւ օժանդակութիւնը շարունակեց: Յաւելեալ՝ աւելի առաջ Թուրքիոյ կառավարութեան հաղորդեց իր որոշումը՝ քան Գոնկրէսին: Հայ լոպիները, օգտագործելով Գոնկրէսի բարկութիւնը, այս տարի անցուցին նոր օրէնք, որ կ'ըսէ, – նոյնիսկ եթէ Թուրքիա կամ ուրիշ երկիր ամերիկեան պետութեան ապահովութեան համար կենսական կը նկատուի, միայն զինուորական օժանդակութիւն կրնայ ստանալ նախագահէն, ոչ՝ տնտեսական: Ահա այս օրէնքն է որ 301 քուէով անցաւ:

Բ. – Շատ յատկանշական է նաեւ օրէնք մը զոր շատ օգտակար կը գտնէր Ռ. Քոչարեան, եւ ընդհանրապէս Ղարաբաղի անկախութեան ջատագովները: Կայ ի զօրու օրէնք մը, որ կ'արգիլէ Միացեալ - Նահանգներու, ուղղակի տնտեսական օժանդակութիւն տալ Ազրպէջանի: Ի զօրու օրէնքը կ'արտօնէ որ Միացեալ - Նահանգներ գումարներ յատկացնէ PVO-ներու (Փրայվըթ Վօլընթէրի Օրկանիզէյշըն - ոչ - հանրային կամաւոր կազմակերպութիւններու), օրինակ՝ Կարմիր Խաչ, եւայլն: Անոնք, իրենց կարգին, կրնան օժանդակել, օրինակ՝ տեղահանուած Ազրպէջանցիներու:

Արդ, նոր օրէնքը կը պարտադրէ որ Միացեալ - Նահանգներու օժանդակութիւնը տրուի նաեւ Ամերիկայի մէջ հիմնուած PVO-ներու՝ որոնք Լեռնային Ղարաբաղի Հանրապետութեան մէջ նո՛յն գործունէութիւնը ունին, կը խնամեն, ապաստանեալներ, հիւանդներ, եւայլն: Օրէնքը կը հաստատէ 7 / 1 համեմատութիւն մը, այսինքն՝ եթէ 1 միլիոն տոլար յատկացնէ Ազրպէջանցիներուն, 1 միլիոն պէտք է յատկացուի ԼՂՀ-ի օգնող PVO-ներուն:

Տնտեսական իր օգտակարութենէն անդին, այս օրէնքը ունի մեծ կարեւորութիւն, իբր «ճանաչում»ի մէկ անուղղակի ձեւը: Կուգայ հաստատելու որ ԼՂՀ-ի անունը կրող պետական միաւոր մը կայ, որ անջատ օրէնքի ենթակայ է: Ապագայի համար նշանակալից է:

Գ. – Երրորդ օրինական դէպքը Հայաստանի կ'օգնէ, բացասական քուէով մը: Ներկայացուցչական Տան անդամներէն մէկը առաջարկած էր 40 միլիոն զեղչել՝ նախկին խորհրդային հանրապետութիւններու յատկացուելիք օժանդակութենէն: Այս գումարին մի քանի միլիոնը, անկասկած, պիտի յատկացուէր Հայաստանի: Այս առաջարկը մերժուեցաւ:

Դ. – Չորրորդ օրէնքը, որուն յատկապէս օժանդակած էր Հ.Յ.Դ.-ի կից Հայ Ազգային Կոմիտէն, կը հաստատէ հետեւեալը: Եթէ Թուրքիա դադրեցնէ Հայաստանի արգելափակումը, եւ ուրեմն, ըստ օրինի, նորէն սկսի ստանալ ամերիկեան տնտեսական օժանդակութիւն, ապա, կը հաստատէ այս նոր օրէնքը, կառավարութիւնը ինչ գումար ալ պահանջէ իբր օժանդակութիւն, այդ գումարէն 3 միլիոն տոլար նուազ կը ստանայ: Այդ 3 միլիոնի զեղչումը նոր օրէնքը կը պարտադրէ իբր «տուգանք», քանի որ Թուրքիա կը մերժէ ընդունիլ հայկական ցեղասպանութեան իրականութիւնը:

Արդ, հետաքրքրական եւ անշուշտ հակասական է այս երեւոյթը, քանզի Գոնկրէսը տակաւին չէ ճանչցած, իր իսկ քուէով, Հայկական Ցեղասպանութիւնը:

Այս օրէնքները կարեւոր են, ոչ միայն իբր օրէնք, այլ իբր ազդանշան, որ հայկական լոպին կա՛յ, ուժ մը կը ներկայացնէ՝ յանուն Սփիւռքի:

Խ. Թ.

⁂

Միացեալ - Նահանգներու Ներկայացուցչական Ժողովին որոշումը Թուրքիոյ Արտաքին Նախարարութեան բուռն հակազդեցութեան տեղի տուած է: Թուրք Արտաքին Նախարարը Է. Կէօնէնսայ ամերիկացի իր պաշտօնակիցին ու Ներկայացուցչական ժողովի Նախագահին նամակ մը ղրկելով ցաւ յայտնած է ցուցաբերուած մօտեցումին ու ըսած թէ Թուրքիա ըստ արժանւոյն պիտի գնահատէ կատարուածը:

⁂

Այնպէս կը թուի որ հայանպաստ այս որոշումները ներքին վէճերու պատճառ պիտի ըլլան ամերիկեան քաղաքական շրջանակին մէջ: Միացեալ - Նահանգներու Արտաքին Նախարարութեան բանբերը յայտարարած է թէ Գոնկրէսը դէմ է Ներկայացուցչական ժողովին մէջ տըրուած որոշումին եւ թէ կը պնդէ որ անխաթար շարունակուին Թուրքեւամերիկեան յարաբերութիւնները, քանի որ Թուրքիա երկար ատենէ ի վեր ժողովրդավար երկիր է, եւայլն:

2000-ԱԿԱՆ ՏԱՐԻՆԵՐՈՒ ՆԱԽՕՐԵԱԿԻՆ

ԼԵԶՈՒԱԿԱՆ ՆԱՀԱՆՋՆ ՈՒ ՄԱՄՈՒԼԻ ՏԱԳՆԱՊԱՆՔԸ ՃԱՄԲԱՅ ԿԸ ՀԱՐԹԵՆ ԱԶԳԱՅԻՆ ԱՊԱՍԵՐՈՒՄԻ

ՄԻՆԱՍ ԹԷՕԼԷՕԼԵԱՆ

Մէկը պէտք է ըսէ՛ ի վերջոյ, որ այսպէս կոչուած Հայկական Սփիւռքը, - ան որ յետ Եղեռնեան վերջին շրջանին (1920 – 1970) հիւրընկալ երկիրներու մէջ գուրգուրաց 1750 – 1850 եւ 1850 – 1910 ժամանակային շրջաններուն Վենետիկէն, Վիէննայէն, Պոլսէն, Արեւմտահայ զարթօնքէն, այլեւ ու մանաւանդ հայ մամուլի 1920 – 1970 յիսնամեայ դրուագէն յետնորդներուն փոխանցուած լեզուական – մշակութային վաստակին եւ իրագործումներուն վրայ, վերջին տարիներուն բացորոշ հակամիտութիւնը ցոյց կուտայ իր ճակատագրին ձգելու արեւմտահայերէնի ապագան, տարբեր խօսքով՝ դատալիք կը դառնայ մշակութային իր ամէնէն մեծ հարստութիւնը անկորուստ պահելու պարտաւորութեան մէջ:

Ինքնախաբութիւնը չունիմ հաւատալու, որ կսկիծն ու ողբը դարման են ցաւին, եղերական այն ընկրկումին՝ որուն մատնուած է լեզուն ընդհանրապէս եւ արեւմտահայերէնը՝ մասնաւորաբար: Հայաստանի 1920 - 1990 եօթանասնամեայ ժամանակաշրջանին ռուսերէնը եւ ուղղագրային բարբարոսութիւնը պղծեցին արեւելահայ լեզուն, եւ Աստուա՛ծ միայն գիտէ թէ ե՛րբ եւ ինչ չափով կարելի պիտի ըլլայ դարմանել աղէտը...

Այլապէ՛ս մտահոգիչ է արեւմտահայերէնի ապասերման վտանգը, ո՛չ միայն առօրեայ խօսակցական կեանքի՝ այլե՛ւ մամուլի, գրչի մարդոց, վարժարանային ցանցի, գրական եւ ուսուցողական յաւակնութիւններով համայնական մեր կեանքի մարզերուն մէջ դերակատար միութիւններու եւ հաստատութեանց մշակութային գործունէութեան մէջ:

Յետ Եղեռնեան ցրօնքը մեզ դրաւ հիւրընկալ երկիրներու ընկերային - կենցաղային պայմաններուն պատշաճելու հրամայականին տակ, արեւելեան թէ արեւմտեան աշխարհագրային գօտիներու մէջ, աշխարհագրային փոփոխութեան ինքնապարտադիր անդրադարձներով: Համակարգումի ստիպողութիւնը անխուսափելի դարձաւ մանաւանդ Արեւմտեան գօտիներու մէջ ապաստան փնտռող մնացորդացին համար, հետեւաբար ակնկալելի էին որոշ խախտումներ, - նոյնի՛սկ ցնցումներ: Այսուհանդերձ՝ կարելի չէ հաշտուիլ ներկայիս պարզուող ձեռնթափութեան հակամիտութեան հետ՝ որ ի յայտ կը բերուի տարասփիւռ հայ կեանքի գօտիներուն, մասնաւորաբար դրամատիրական երկիրներու մէջ:

Ժամն է, կը կարծեմ, ազգօրէն անդրադառնալու՝ որ վերջին քսանամեայ շրջանին (1970 – 1990) օտարումի անխուսափելի հակամիտութիւնն է որ գլուխ կը ցցէ այսպէ՛ս կոչուած Հայկական Սփիւռքի արեւելեան թէ արեւմտեան ափերուն վրայ, նուազ կամ առաւել ձեռնթափութիւններով Հայապահպանումի շարժումէն, ազգային գոյատեւման դատի ու պայքարի հրահանգած հանրային – կազմակերպական եւ մշակութային – դաստիարակչական նախաձեռնութիւններէ

Համարկումի հասկնալի ստիպողութիւնը հասցնել հայութենէ հրաժարումի յանձնառութեան՝ ապասերումի յօժարակամութիւնը բացայայտող տրամադրութիւն է, - սկիզբը ապրող ու եկուոր սերունդներու ազգային դասալքութեան: Իրաւունք ունի՞մ մտահոգուելու այն հեռանկարով որ Ամերիկահայութեան մերօրեայ խաւերուն մէջ չե՛ն պակսիր այդ դասալքութեան տրամադիր հոսանքներ...

Առկախ կը թողում հարցականը եւ կ՚ակնկալեմ որ Ամերիկահայութեան ապագայով մտահոգ ժողովրդային շրջանակներ հրաժարին «ինձմէ ետք ջրհեղեղ»-եան դատումներէ եւ ոմանց այն ցնորամտութենէն, որ ազգային պատկանելիութեան երաշխիքը անհրաժեշտութիւն մը չէ համազգային կեանքի ապահովութեան համար: Մենք ոեւէ ժողովուրդէ աւելի կը կարօտինք տարացիր մեր համայնքը իր ազգային պատկանելիութեան գիտակցութեամբ ներգործօն ուժ դարձնելու՝ մե՛ր իսկ առօրեայ կեանքին մէջ:

Ժամն է մանաւանդ անդրադառնալու որ յատկապէս Միացեալ – Նահանգներու մէջ ապահովութեան եւ ապրուստի բարօրութեան նախադրեալով տուն – տեղ եղած եկուոր զանգուածը իր սահմանափակ մէկ հատուածով միայն ազգային գոյատեւման մտահոգութիւնը նո՛յնքան անզանցառելի եւ կենսական առաջադրանք կը համարի՝ որքան անհատական – ընկերային բարօրութեան ձգտումը, – մինչդեռ համահայկական առաջադրանքներու եւ համապատասխան նիւթական եւ բարոյական յանձնառութիւններու առարկայացումը պայման է դրական հետեւութիւններու ապահովման համար:

Իմ այս քանի մը նշումներուն եւ յետագայ խտաքննութեանց մէջ՝ մեկնակէտ ունիմ լեզուական նահանջի եւ աղճատման ակներեւ վտանգը, այլե՛ւ ու մանաւանդ արեւմտահայերէնի ապասերման անխուսափելի ճակատագիրը, եթէ Հայկական Արտասահմանը շարունակէ ընկրկումն ու ձեռնթափութիւնը հայ լեզուի, հայ վարժարանային ցանցի, հայ մամուլի, հայ գրականութեան եւ մշակոյթի բոլոր ճիւղերուն հանդէպ:

Մեկնակէտն ու արծարծելի հիմնական հարցը մշակոյթն ու անոր յատկապէս լեզուական մարզը ըլլալով հանդերձ, իմ այս առաջին ակնարկը կը միտի ամէն բանէ առաջ ընդհանուր գիծերու մէջ ներկայացնել ենթահողը տարասփիւռ հայութեան՝ Միացեալ – Նահանգներու մէջ, առանց անտեսելու առհասարակ տարասփիւռ մեր ժողովուրդի նոյնքան կենսական ստիպողութիւնը, մշակութային իր վարուցանին մէջ մերժելու ամէն ձեռնթափութիւն:

Հարկ կա՞յ նշելու որ Ամերիկահայութեան ազգային գոյատեւումը պայմանաւորուած է իր լեզուի եւ մշակութային վարուցանի առողջ եւ անխախտ պահպանումով, իսկ մենք վերջին երեսունէ աւելի տարիներուն ձեռնթափութեան վըտանգաբեր հակամիտութեանց մէջ կը խրինք օրէ օր...

Այսպէս չէինք անցեալին: Ազգային մեր ապրումին մէջ համաժողովրդային բարօր կեանքի եւ հաւաքական ապահովութեան ձգտումը կար: Պատանութեան դրուագը ապրող մեր սերունդները երազ եւ տեսիլք ունէին, իսկ ժողովրդային գուրգուրանքը ձեւական վերաբերումը չէր, - երէցներու, դասը, ապագայի վերաբերող իր տեսիլքներով, ձգտումը ցոյց կուտար աւանդական մեր բարքերը ապրեցնելու եւ արժանաւորութեան գիտակցութիւնը անխախտ պահելու: Այսօ՛ր ալ կան այդ տիպարները, բայց հայկական ցրօնքին մէջ տարուէ տարի կը բազմապատկուին ձեռնթափութիւնները: Լեզուն որ մե՛րն է եղած միշտ, տառապանքի եւ տագնապանքի շրջաններուն, մեր բարօրութեան օրերուն իր տեղը զիջած է օրուան հոսանքներուն:

Քանի՞ հոգի քաջութիւնը ցոյց կուտայ ապրեցնելու հայ գրականութիւնն ու մշակոյթը՝ ընդհանրապէս...: Կ՚անդրադառնա՞նք որ գրականութիւնը, եւ ապասերումի վտանգը կը ծաւալի, յատկապէս Արեւմտեան ճակատներու վրայ, դրամատիրական երկիրներու մէջ...:

ՍԹԱՓՈ՛ԽՄ. – ահաւասիկ 1990–ական տարիներու հրամայականը՝ ապրող սերունդին:

Եթէ կ՚ուզենք սնանկութեան վտանգը խեղդել՝ վերջ պէտք է տանք անպատասխանատու մեր հակումներուն ու ճամբայ պէտք է հարթենք Մշակոյթի, Մամուլի եւ գրական – ստեղծագործական շարժումի ամրացման:

«Հայրենիք»

ՀԱՄԱՌՕՏ ԱԿՆԱՐԿ ՄԸ ՀԱՅԿԱԿԱՆ ԴՐՈՇՄԱԹՈՒՂԹԵՐՈՒ ՊԱՏՄՈՒԹԵԱՆ ՎՐԱՅ

Դրոշմաթուղթին գիւտէն ի վեր (1), Հայաստան երեք տարբեր առիթներով իր սեփական նամականիշերը հրատարակեց: 1994-ին, Հայաստանի Կապի Նախարարութիւնը յատուկ դրոշմաթուղթով մը տօնեց հայկական առաջին դրոշմանիշին 75-ամեակը (2), Այս առաջին հայկական դրոշմաթուղթը կը պարտինք 1918-ի Մայիսեան անկախութեան:

Ա. – Առաջին Հանրապետութիւնը (Մայիս 1918 – Նոյեմբեր – Դեկտ. 1920)

Այս շատ կարճ ժամանակամիջոցին նորաստեղծ հայկական պետութիւնը հրապարակ հանեց 101 դրոշմաթուղթեր որոնց ջախջախիչ մեծամասնութիւնը, թիւով 94, ցարական Ռուսաստանէն մնացած դրոշմանիշեր էին որոնց վրայ սեւ կամ մանիշակագոյն մելանով կնքուած էին «ՀՀ» կամ «Հ.Փ» մակագրութիւնները («Հայաստանի Հանրապետութիւն» եւ «Հայկական Փոստ»ի փոխարէն) ինչպէս նաեւ դրոշմաթուղթին նոր արժէքը ռուսական K եւ P գիրերով (կոպէկ-ի եւ ռուբլի-ի համար):

1920-ին, Հայաստանի կառավարութիւնը Փարիզի Շափօ տպարանին կ՚ապսպրէ դրոշմաթուղթերու երեք շարքեր. Առաջինը բաղկացած է հինգ արժէքներէ՝ սըրճագոյն՝ (1. ռբ.), կանաչ (3 ռբ.), կարմիր (5 ռբ.), կապոյտ (10 ռբ.) եւ մանիշակագոյն (15 ռբ.): Դրոշմանիշին վըրայ ներկայացուած է արծիւ մը, սուրով: Մակագրութիւնը երկլեզու է. հայերէն՝ Հայաստանի Հանրապետութիւն (3) եւ անգլերէն ալ ARMENIA: Երկրորդ շարքը, երեք արժէքներէ կազմուած, մեզի կը հըրամցնէ Արարատեան – անխուսափելի - տեսարան մը՝ կանաչ (25 ռբ.), կապոյտ (50 ռբ.) եւ կարմիր (100 ռբ.) տարբերակներով: Վերջին շարքին մաս կը կազմեն երկու նամականիշեր Մանող հայուհին տիպարը ներկայացնող. առաջինը՝ նարնջագոյն, 40 ռուբլի կ՚արժէ: Երկրորդը՝ մանիշակագոյն, 70 ռուբլի:

Այս երկու շարքերուն արձանագրութիւնները առաջինին օրինակով երկլեզու են:

Ֆրանսայի մէջ տպուած այս առաջին դրոշմաթուղթերուն չնչին մէկ մասը միայն Հայաստան մուտք գործած է (4), քանի մինչեւ որ տպուած են Հայաստան արդէն խորհրդայնացուած էր ... Այս երեք շարքերը շատ դիւրութեամբ կարելի է ճարել, յատկապէս Փարիզ, մասնագիտացած խանութներու կամ շուկաներու մէջ: Շատերը սակայն կեղծ են ... Այս մասին շատ հետաքրքրական յօդուած մը գրած է Ֆրանսացի մասնագէտ մը Timbroscopie հանդէսին մէջ (5): Ան կը պատմէ թէ ինչպէս Հայաստանի կառավարութեան անդամները որոնք Ֆրանսա ապաստանած էին եւ տպարանատէրը ստիպուեցան դրոշմաթուղթերու ամբողջութիւնն ու տպագրական նիւթերը ծախել իրենց կրած ծանր վնասները գոցելու համար: Այս դրոշմանիշերէն ոչ մէկը շրջանառութեան մէջ դրուած էր...: Այս առաջին թողարկումները հարուստ են «տարօրինակութիւններով». երեք շարքերը ունին ատամնաւոր (dentelé) եւ պարզ (non-dentelé) եզերքներով տարբերակներ: Տպագրական զանազան արկածներու հետեւանքով երեք շարքերուն մէջ ալ գոյացած են գոյնով տարբեր տեսակներ: Կան նաեւ տպագրական աւելի մեծ թերութիւններ ինչպէս «գլխիվայր» (tête-bêche) տպուած բնագարդեր, եւայլն: Այս «ձախող» տարբերակները շատ աւելի գնահատուած են քան՝ «առողջ» կամ ոչ-թերի օրինակները:

Բ. – Հայաստանի խորհրդային առաջին հանրապետութիւնը (1920 – 1922)

«Խորհրդային առաջին հանրապետութիւն» կը գրենք որովհետեւ սահմանադրականօրէն Հայաստանի հանրապետութիւնը, Ալեքսանդրապոլի դաշնագիրէն յետոյ կը շարունակէ իր գոյութիւնը – առանց միջազգային ճանաչումի – մինչեւ 1922 թուականը:

Այս անկախութիւնը, այսօրուան չափանիշներուն համաձայն, կը համարուի անշուշտ զուտ ձեւական, սակայն այս շրջանին, Հայաստան դեռ կը պահպանէ իր պետական իրաւասութիւններէն երկու կարեւորներ, արտադրելով իր սեփական դրամանիշներն ու դրոշմաթուղթերը: Այսպէս, 1921-էն մինչեւ 1923, Հայաստանի խորհրդային իշխանութիւնները կը հրատարակեն աւելի քան 75 դրոշմաթուղթեր: Ասոնց շատերը կը ներկայացնեն զուտ հայկական նիւթեր՝ «Անիի աւերակները» (5 ռուբլի), «Սեւանի Առաքելոց վանքը» (15.000 ռուբլի), «Արարատ լեռը» (25.000 ռուբլի) եւ շատ ուրիշներ: Զգալի մասը մըն ալ գաղափարական նոր ուղղութեան համաձայն կը ներկայացնեն «օրինակելի» աշխատաւորներ ինչպէս «Սերմնացանը» (3000 ռուբլի) կամ «Նաւավարը» (15.000 ռուբլի), ուրիշներ ալ կը միացնեն ազգային (Արարատ լեռը) եւ ընկերվարական (Մուրճ ու Մանգաղ) խորհրդանիշները: Շատերուն վրայ կ՚երեւայ «Պրոլետարներ բոլոր երկիրների, միացէ՛ք» մարքսեան կարգախօսը: Նշենք այստեղ որ այս բոլոր դրոշմաթուղթերուն մակագրութիւնները կատարուած են միայն ու միայն հայերէնով եւ Մեսրոպեան ուղղագրութիւնը յարգելով, Թողարկումներուն կըրբէթէ ամբողջութիւնը մանրամասնօրէն ներկայացուած է՝ «Yvert et Tellier» աշխարհահռչակ ցուցակին մէջ (6):

Գ. – Հայաստանը Անդրկովկասեան դաշնակցութեան մէջ (1922 – 1936)

1922-ին, Հայաստան կը դադրի «ինքնուրոյն» պետութիւն ըլլալէ եւ «կը մտնէ» (աւելի ճիշդ «կը» մտցնեն...) «Անդրկովկասեան խորհրդային, ընկերվարական, դաշնակցային հանրապետութեան» կազմին մէջ (մայրաքաղաք՝ Թիֆլիս) միանալով, նոյնպէս խորհրդայնացուած Վրաստանին ու Ազրբէջանին: 1923-էն 1924 այս նորաստեղծ դաշնակցութիւնը կ՚օգտագործէ տուեալ երեք երկիրներուն կողմէ պատրաստուած դրոշմանիշերը, որոնց վրայ պարզապէս սեւ կամ կարմիր մելանով կ՚աւելցնեն յաւելեալ մակագրութիւն մը (surcharge) ինչպէս նոր արժէքները երբ որ պէտք է: Յաւելեալ մակագրութիւնը կազմուած է խորհրդային աստղէն (հինգ անկիւններով) որուն մէջ տեղադրուած են Ա.Խ.Ս.Ս.Հ.Հ. (ռուսական) գիրերը: Նոյն շրջանին լոյս կը տեսնեն նաեւ 17 նոր դրոշմաթուղթեր, զանազան նիւթերով: Այստեղ ալ կը փորձուի ցոյց տալ «խորհրդային ժողովուրդներուն սիրալիր ու եղբայրական յարաբերութիւնները», Այս փորձերուն ամէնէն «ակնապարարն» է 1923-ին լոյս տեսած 100.000 ռուբլինոց դրոշմանիշը որուն վրայ կարելի է տեսնել Արարատ լեռը եւ Բաքուի քարիւղի հորերը ... ամբողջութիւնը կը խորհրդանշէ հայ եւ ազրբէջանցի ժողովուրդներուն, բոլորին ծանօթ, փոխադարձ սէրը...:

Այս բոլոր դրոշմաթուղթերուն արձանագրութիւնները կը կատարուին չորս լեզուներով՝ ռուսերէն, վրացերէն, հայերէն եւ ազրբէջաներէն (այն ժամանակ արաբատառ):

1924-ին, Անդրկովկասեան դաշնակցութեան կառավարութիւնը դրոշմանիշ եւ դրամանիշ հրատարակելու իր իրաւունքները (droits régaliens) կը զիջի խորհրդային կեդրոնական իշխանութեան, նոյնիսկ եթէ Դաշնակցութիւնը կը գոյատեւէ մինչեւ 1936, (7):

1924-էն սկսեալ մինչեւ Բ. անկախ հանրապետութիւնը (1991) Հայաստան դրեթէ կ՚անհետանայ «դրոշմաթուղթերու աշխարհէն»: Կ՚ըսենք «դրեթէ», որովհետեւ այդ երկար շրջանին խորհրդային թղթատարական վարչութիւնը հայկական նիւթերով մօտ վաթսուն դրոշմանիշեր կը հրատարակէ, յատկապէս 1960-էն յետոյ: Ստալինեան շրջանին եւ մինչեւ վաթսունական թուականներուն սկիզբը՝ հայերէնը, Միութեան միւս լեզուներուն պէս կ՚անհետանայ դրոշմաթուղթերէն որոնք միայն ու միայն ռուսերէնով կը հրատարակուին: Հասկնալի պատճառներով կ՚անտեսուին ազգային մշակոյթները, տօնակատարութիւնները, դէմքերը: Այս մարզին մէջ բացառութիւններ կը կազմեն, Հայոց [illegible]յին, Խ. Աբովեան ու Ե. Չարենց: Կեդրոնական իշխանութեանց միակ զիջումն է

…հանրապետութիւններուն զինանշանները … թողարկումը տեւեց … հան… շարքերու, … հիմնադրութեան, այսինքն … պետութեան տասնամեակին կամ՝ «Հոկ… … այնինչ տասնամեակին կամ՝ «Հոկ… …մբերեան մեծ յեղափոխութեան» տա… …եղարձին առթիւ:
…ազգային թեմաները, եւ այբուբենները՝ …ական, վրացական, լատինական …ական, վրացական, լատինական …ութեան երկիրներու համար) կը սկը… …ին շատնալ 1960-էն յետոյ:

ՍԱՀԱԿ ՍՈՒՔԻԱՍԵԱՆ

(…մնացեալը յաջորդով)

…ՆՕԹԱԳՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ. --

(1) - Պատմութեան մէջ առաջին դրոշ… …դրոշմաթուղթը լոյս կը տեսնէ 1840-ին՝ Անգ… …ի մէջ Sir Rowland Hill-ի առաջար… …ով: Այս առաջին դրոշմաթուղթին անունն … Black penny:
(2) - Առաջին հայկական դրոշմանիշը …պարակ կը հանուի 1919-ին: Ռուսա… …ան ճարնջագոյն մէկ կոպէկնոց դրամա… …ին վրայ, սեւ եւ երբեմն ալ մանիշա… …գոյն մելանով, կ'աւելցուին «ՀՀ» գի… …երը (Հայաստանի Հանրապետութիւն) …նոր արժէքը՝ 60 K (այսինքն 60 նոր …պէկ):
(3) - Նոյն շրջանին տպուած դրամա… …թերուն վրայ արձանագրութիւնները …անուէրէնով կը կատարուին:
(4) - Տպարանատէրը «Արծիւներու» …ին 1 եւ 15 ռուբլինոցները միայն …ուած էր Հայաստան դրկել:
(5) — Claude Jamet «Les émissions a…ées d'Arménie», *Timbroscopie*, Paris, 1948, p. 48-49.
… — *Catalogue Yvert et Tellier* - 1996/ …me 4 - (Europe de l'Est) p. 77 - 78. …րմանալիօրէն, նոյն շրջանին հրա… …ակուած 9 տարբեր դրոշմաթուղթեր …իր եւ մոխրագոյն զոյգ տարբերակ… …ով) այս ցուցակէն անտեսուած են:
(7) - Լենինի մահէն յետոյ կուսակ… …ութեան եւ պետութեան գլուխը կը հաս… …Ստալինը: 1924-էն սկսեալ «տեղա…», այսինքն «հանրապետական» դեկա… …ութիւններուն իրաւասութիւնները …օրէն կը սահմանափակուէին եւ կը …րոնացուէին Մոսկուայի մէջ:

…ՍԱՑԱՆՔ

ՄԱՆԿՈՒԹԻՒՆ

ՇՈՒՇԻԿ ՏԱՍՆԱՊԵՏԵԱՆ

…ուար, 1996

ՄԱՐԴՈՒՆ ՄՏԱՅԻՆ ԿԱՐՈՂՈՒԹԻՒՆԸ Կ'ԱՒԵԼՆԱՅ

Ամէնուն ուշադրութիւնը գրաւած է թէ մարզիկները կանոնաւոր կերպով նոր մրցանիշներ կը հաստատեն. սակայն գրեթէ ոչ ոք անդրադարձած է թէ մարդոց մտային կարողութիւններն ալ հետզհետէ կ'աւելնան: Այս հաստատումը կուգայ մտային կարողութիւնը չափելու կոչուած թէսթերու արդիւնքներէն: Կ'ընդգրկէ Եւրոպայի երկիրները ու Միացեալ-Նահանգները, Ճափոն ու Աւստրալիան: Ամէնէն հաւաստի տուեալները կը պատկանին Իսրայէլի ու Պելճիոյ ուր տասնամեակներէ ի վեր բոլոր երիտասարդներուն կը կիրարկուին այդ թէսթերը, իրենց զինուորական ծառայութեան նախօրեակին: Վերջերս նման արդիւնքներ հրապարակուած են Քիլի մէջ (Գերմանիա): Հաստատուած է որ մէկ սերունդէն միւսը մարդուն մտային կարողութիւնը միջին հաշուով 15 կէտի ոստում կ'արձանագրէ:

Պէտք է ըսել որ երիտասարդ սերունդները այս արդիւնքները իրենց տեղեկութիւններու բազմազանութեան չեն պարտիր, քանի որ կիրարկուած թէսթերը կոչուած են մտաւոր զուտ կարողութիւնը չափելու, անկախ՝ մշակութային ամէն ազդեցութենէ:

Հետաքրքրական այս երեւոյթը գիտնականները կը մղէ բացատրութիւն մը գտնելու. բայց տակաւին չեն յաջողած: Եւ եթէ ճիշդ են ըսուածները ու պիտի շարունակուի աճը, վաղը աշխարհը պիտի ունենայ մտային հզօրագոյն կարողութեան տէր բնակիչներու բանակներ:

Գտնուած բացատրութիւններէն մէկը այն է որ այսօրուան երիտասարդները կը մեծնան յարաբերաբար աւելի [illegible] ընկերութիւններու մէջ: Առիկա կարելիութիւն կուտայ ճիշդ պատասխանները ենթադրելու եւ աւելի լաւ արդիւնքներ ունենալու, դիպուածին շնորհիւ: Այս վարկածին կը հակասէ այն միւսը որ յաջողութիւնը կը բացատրէ լաւագոյն սնընդառութեամբ մը:

Մտային կարողութեան մարզը ուսումնասիրողներու համար նոյնքան առեղծուածային տուեալ է Շուէտի պարագան: Հոն կիրարկուած թէսթերէ ձեռք ձգուած արդիւնքներուն համաձայն, մտային կարողութիւնը դադրած է աճ արձանագրելէ: Այս հաստատումը մտածել կուտայ թէ մարդկային միտքը որուն ծաւալումը այնքան ալ յստակ չէ, արդեօք օր մըն ալ նոյնքան անհասկնալի ձեւով կա՞նգ պիտի առնէ վերջնականապէս:

ՔԱՂՀԱՆ

ԿՐՕՆԱԿԱՆ ԸՆԿԵՐԱԿՑՈՒԹԻՒՆ ՀԱՅՑ. ԱՌԱՔԵԼԱԿԱՆ ԵԿԵՂԵՑՒՈՅ

ՓԱՐԻԶԻ ԵՒ ՇՐՋԱԿԱՅԻՑ

ՀԱՂՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Փարիզի եւ Շրջակայից Հայաստանեայց Առաքելական Եկեղեցւոյ Կրօնական Ընկերակցութեան Ներկայացուցչական Ժողովի նորընտիր 35 աշխարհական անդամները (ընտրուած 1996 Մայիս 12-ին, տես՝ 1996 Մայիս 18-ի մեր Հաղորդագրութիւնը), իրենց անդրանիկ նիստը գումարեցին Հինգշաբթի, Մայիս 30-ին Առաջնորդարանիս մէջ, ընդ նախագահութեամբ՝ Եւրոպայի Հայոց Կաթողիկոսական Պատուիրակ եւ Փարիզի Առաջնորդ՝ Բարձրաշնորհ Գիւտ Արք. Նագդաշեանի:

Համաձայն Կրօնական Ընկերակցութեան Կանոնագրի նախատեսութիւններուն, ժողովականները նախ ամբողջացուցին Ներկայացուցչական Ժողովը՝ ընտրելով եօթը եկեղեցական Հայրերը (Ներկայացուցչական Ժողովը կը բաղկանայ 42 անդամներէ, 35-ը աշխարհական, 7-ը եկեղեցական), յանձինս՝

Ներսէս Ծ. Վրդ. Բաբուճեանի,
Ժիրայր Ծ. Վրդ. Թաշճեանի,
Միւռոն Վրդ. Գըվըրգեանի,
Մեսրոպ Ա. Քհնյ. Ժամկոչեանի,
Աւետիս Քհնյ. Պալըգեանի,
Յարութիւն Քհնյ. Թաշճեանի,
Գառնիկ Քհնյ. Գոյունեանի:

Ապա Ժողովը ընտրեց իր մնայուն Դիւանը: Ընտրուեցան. -

Պ. Գեղամ Թորոսեան՝ Ատենապետ Ներկայացուցչական Ժողովի,
Պ. Կարպիս Ջրբաշեան՝ Ատենադպիր Ներկայացուցչական Ժողովի,
Միւռոն Վրդ. Գըվըրգեան՝ Ատենադպիր,
Յարութիւն Քհնյ. Թաշճեան՝ Բ. Ատենադպիր:

Նոյն այս նիստին, Ներկայացուցչական Ժողովը ընտրեց Կրօնական Ընկերակցութեան Վարչական Խորհուրդը: Վարչական Խորհուրդի անդամ ընտրուեցան. -

Ներսէս Ծ. Վրդ. Բաբուճեան, Ժիրայր Ծ. Վրդ. Թաշճեան, Աւետիս Քհնյ. Պալըգեան, Պ.Պ. Վարուժան Աղնաւուր, Սարգիս Ալթունեան, Ժագ Գուրինեան, Յակոբ Կէվրէկեան, Շաւարշ Մարտիրոսեան, Համազասպ - Կապրիէլ Մումճեան, Ռաֆֆի - Նոէլ Պագըրճեան, Մարք - Միշէլ - Մուրատ Պօյաճեան, Մանուէլ Տէյիրմէնճեան, Բիւզանդ Ֆընտըգեան:

Նորընտիր Վարչական Խորհուրդը իր անդրանիկ նիստը գումարեց Շաբաթ օր, 1996 Յունիս 1-ին, ընդ նախագահութեամբ Առաջնորդ Սրբազանին եւ ընտրեց իր մնայուն Դիւանը: Ընտրուեցան. -

Պ.Պ.

Համազասպ - Կապրիէլ Մումճեան՝ Ատենապետ Վարչական Խորհուրդի,
Ռաֆֆի - Նոէլ Պագըրճեան՝ Փոխ - Ատենապետ Վարչական Խորհուրդի,
Շաւարշ Մարտիրոսեան՝ Ատենադպիր,
Մարք - Միշէլ - Մուրատ Պօյաճեան՝ Գանձապահ,
Յակոբ Կէվրէկեան՝ Բ. Գանձապահ:

ԴԻՒԱՆ ԱՌԱՋՆՈՐԴԱՐԱՆԻ

ԳՈՂՈՒԹԷ ԳԱՂՈՒԹ

ԹՈՐՈՆԹՕՅԻ Հայ Կեդրոնի Համալսարանի Յ. Մանուկեան գրադարանին մէջ, Մայիս 24-ին գեկուցումի հաւաքոյթ մը տեղի ունեցած է Խորհրդարանի անդամ՝ Սարգիս Ասատուրեանի հետ, Հայ Դատի յանձնախումբի հրաւէրով: Օրուան հանդիսավարը՝ Զօհրապ Թաթիկեան բացման խօսքը արտասանած է ու ներկայացուցած հաւաքոյթին նպատակը եւ խօսողները: Առաջին խօսողը եղած է Սարգիս Ասատուրեան որ նախ պատմականը ըրած է 1995-ին, դաշնակցային Խորհրդարանին իր ներկայացուցած Հայոց ցեղասպանութեան շուրջ տեղի ունեցած արտայայտութիւններուն, վիճարանութիւններուն եւ այդ բոլորէն ետք, հարցը օրակարգէն դուրս ձգուելուն, ապա, 1996, Ապրիլ 4-ին հարցը կրկին օրակարգի նիւթ դարձնելու իր դիմումին եւ Պլոք Քէպէքուայի ներկայացուցած բանաձեւին շուրջ 7 ժամ տեւող վիճարկումին: Անկէ ետք քուէարկուած էր ծանօթ բանաձեւը: Իրմէ ետք, խօսք առած է Հայ Դատի անունով Արիս Պապիկեան որ անդրադարձած է Հայ Դատի յանձնախումբին տարած աշխատանքներուն նոյն ուղղութեամբ:

***

ԹՈՐՈՆԹՕՅԻ Հայ Կեդրոնի Համալսարանի Յ. Մանուկեան գրադարանին մէջ, Մայիս 23-ին, Համազգայինի թատերական յանձնախումբի կազմակերպութեամբ տեղի ունեցած է հանդիպում - հարցազրոյց մը ծանօթ թատերագիր, բեմադիր եւ դերասան Հրանդ Ալեանաքի հետ: Հանդիսավար Սուրէն Զէքիճեան ներկայացուցած է Հրանդ Ալեանաքը, տալով անոր կենսագրականը:

ԿՂԶԻՆ ԵՒ ՄԻ ՄԱՐԴ

— վիպա՛կ —

ԿՈՍՏԱՆ ԶԱՐԵԱՆ

…երունին գինու հիւղը սեղանի վրայ է …մ, բաժակները լցնում, բերած սի… …ս վառում եւ խօսում:
…կին ունէի, մեռաւ. երեք զաւակներս …ւնեցին դէպի հեռաւոր երկիրներ: Լաւ …: Քիչ անգամ է պատահում, որ նամակ …են: Մնացել եմ ես եւ իմ այգիս: Այծ …լ ունեմ: Ինձ, ծառերիս եւ այծիս այ… …ելում են տարուան չորս եղանակները, …ռչունները եւ երբեմն էլ բարի մարդիկ: …ի կտոր հաց, մի կտոր պանիր, մի բա… …ակ գինի եւ մի սիգար: Կա՞յ աւելի եր… …անիկ բան այս աշխարհիս երեսին: Մար… …իկ եթէ դժբախտ են, - եւ լաւ է, որ …դք երիտասարդ դուք այդ իմանաք, - …եղքը իրենցն է: Ագահ են եւ անմտած: …ատ են ուզում՝ չատ վայելելու համար: …րականի մէջ իրենց վայելքները միշտ էլ …անուած են դառնութիւններին:
Մի կում գինի է խմում, ծխում:
- Ձմեռ ժամանակ պատահում է, որ մի քանի օր տանից չեն կարողանում դուրս գնալ: Սատրիկ քամիներ են գալիս եւ ոռնում դրան ու պատուհանիս առջեւ: Լեզու եմ գտնում նոյնիսկ նրանց հետ: Ես այն կարծիքի եմ, որ բնութեան բոլոր երեւոյթները լեզու ունեն, խօսում են: Մրրիկը լաց է լինում պատուհանիս տակ, եւ ես նրան խղճում եմ: Բարեկամ, ասում եմ, ի՞նչ ես աշխարհի չորս կողմը ընկել, վազում ես: Արդեօք մէկը քեզ հետապնդո՞ւմ է: Եւ, ուզում էք հաւատացէք թէ չէ, նա ինձ պատասխան է տալիս, եւ ես հասկանում եմ նրա պատասխանը: Խմեցէ՛ք, խնդրում եմ, խմեցէ՛ք:
- Ահա վերցնենք հէնց այս գինին: Նրան եւս պէտք է կարողանալ հասկանալ: Մարդիկ կան, որ խմում են այն՝ ջրի նման, ուրիշներ էլ կան որ ուղղակի լակում են: Իսկ, ըստ ինձ, գինուն պէտք է մօտենալ, ինչպէս մօտենում են նուրբ եւ խորհրդաւոր բաներին: Թէ ոչ՝ նա վրէժ է առնում, պատժում: Գինին, պարոն, գեղեցիկ կնոջ նման է: Նրա շղարշները պէտք է բարձրացնել զգուշութեամբ, վեհերոտ սիրով: Դէ՛, խմե՛նք:
Բաժակի ծայրից մի քանի կում է առնում, բերանում պահում, կամաց կուլ տալիս: Ինքը այդ անուանում է հաղորդուել:
Այդ վայրկեաններին, նայում եմ երեսին՝ ուրիշ է: Կոպիտ, հաստ ձեռքերով, առատ յօնքերով այն գիւղացին չէ, որ ներկայանում է առաջին տեսքով: Այդ դուրս պրծած այտերի տակ, այդ կլոր եւ ծանր գլխի, այդ հաստ վզի եւ ներս ընկած կրծքի տակ թաքնուած է մի ուրիշ անձնաւորութիւն: Ինչ որ վերին ստոիճան զգայուն, խոր եւ բարդ մի էութիւն:
-- Նկատեցէ՛ք -- շարունակում է նա - մարդկութիւնը դարերից ի վեր գինիով է դաստիարակուել: Մեր անցեալի սատւածները եւ մեր ներկայ կրօնական արարողութիւնները գինիով են օծուած: Քրիստոս իսկ ջուրը գինիի վերածեց: Իսկ տեսէք որ, մարդիկ մնացել են կոպիտ, վայրենի: Քանի՞ հոգի կայ, որ հասկանում է գինուն: Գինին, պարոն, գալիս է բնութեան խորախորհուրդ երակներից: Նա մեզ բերում է բոյսերի, հողերի, այգիների պատգամը: Նա ոգեւորութիւն է, խորութիւն, միութիւն:
Տուն վերադառնալու համար, նորից անցնում եմ դաշտերի միջով: Վայրի ծաղիկները գունաւոր սաւաններ են փռած: Զգում ես ծաղկած նարինջենիների հարբեցուցիչ բուրումը:
Մեղք որ պիտի ստիպուած անցնեմ փոշոտ ճանապարհով: Այս ժամին, ծանր, ամպկալի պքսեր են անցնում եւ ահագին փոշի բարձրացնում:
Նախ՝ կանգ եմ առնում ճիւղատարած մի նռենու տակ: Ամէն ինչ երգ է, գոյն, բուրում: Խոր մի յուզում ալիքի նման ծփում է ներսս: Այնքա՛ն լաւ է, որ վախում եմ: Իսկ մարդ ինչի՞ց պէտք է վախի եւ ինչո՞ւ պէտք է վախի:
Երգում եմ:
Ծառերի միջից մի տնակ է ուրուագծւում: Ծածկուած է տերեւներով: Պատշգամի վրայ կանգնած մի երիտասարդ աղջիկ նայում է իմ վրայ եւ ծիծաղում: Երեւի, ծիծաղում է երգիս վրայ: Երբեք ձայն չեմ ունեցել եւ միշտ էլ երգում եմ սխալ:
— Բարեւ, ասում եմ, եւ ինքս էլ ծիծաղում:
-- Բարեւ, պարոն:
Միասին հրճւում ենք: Ամբողջ սրտով: Տէր Աստուած, ի՛նչ լաւ է որ հրճւում ենք:
Ներսի սենեակից դուրս է գալիս մի պառաւ կին, աչքերը դուրս նետած եւ չորացած շրթները սեղմած: Աղջիկը փախչում է ներս: Պառաւ կինը իր խիստ նայուածքը իմ վրայ է նետում եւ այդպէս պահում: Արագ քայլերով հեռանում եմ: Հեռանալու ժամանակ դեռ ետեւից ըղձում եմ նրա ծակող, անտանելի նայուածքը:
Անցնում եմ կակտուսների միջով եւ մտնում ճանապարհ: Ճանապարհի եզրում մեծ մի թթենի կայ: Պտուղները դեռ բոլորովին չեն հասել: բայց արդէն ծածկուած են փոշիով: Տեղացիները թութ չեն ուտում, Անարդար է: Թութը հիւթեղ եւ քաղցր պտուղ է. անզաղանի, երջանիկ եւ դիւրամարս: Ի՛նչ լաւ է երբ անձրեւի նման ադմկում է ծառի տակ բացուած սաւանի վրայ: Թափ տուողը ճիւղից ճիւղ է մագլցում, ծառը ցնցւում է, դողում եւ կարկուտ տեղում:
Մանկութիւնս մի վայրկեան վերականգնանում է: Մի կտոր հաց ձեռքիս, մագլցում էի երկրորդ մեծ թթենին ի վեր եւ նստում ամենաբարձր ճիւղի վրայ: Ճիւղը երերում էր, իսկ ես թութ էի քաղում եւ հացով ուտում: Ու ամբողջ աշխարհը կեդրոնանում էր թութի, կտոր հացի եւ օրօրուող ճիւղի վրայ:
Ծերունի գիւղացին այդ դէպքի վրայ եւս պիտի փիլիսոփայէր: Նախանձում եմ նրան: Ի՛նչ կատարեալ բան է հասնել այդպիսի միութեան: Զգատուել, հրաժանւել:

(Շար. 9)

ECOLE ARMENIENNE
« S I A M A N T O »
DE BAGNEUX-CACHAN

GALA ANNUEL

le Dimanche 16 Juin
à 15 h 45 très précises
Théatre Victor-Hugo
14, avenue Victor-Hugo, BAGNEUX
Présenté par les élèves :
«CHOUNN OU GADOUN»
de Hovannes Toumanian
et une saynète inédite de *Zépur Mehrabi*
Partie artistique avec le concours de *Haïk Arsenyan* — Piano
l'Ensemble Arménien de danse Chouchi
transport : autobus 188 — Pte d'Orléans arrêt Jean Marin Naudin

---

L'ECOLE TEBROTZASSERE
vous invite à sa

GRANDE FETE CHAMPETRE

du 23 JUIN.
Réservez dès maintenant votre journée.

N'oubliez pas votre 15 AOUT
à Saint - Raphaël
au HOME ARMENIEN
avec
Marten YORGANTZ

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Կիրակի, Յուլիս 3-ին
դաշտահանդէս
«Խ Ա Ն Ա Ս Ո Ր»
Շաւիլ - Վիրօֆլէ
Մանրամասնութիւն յետագային :

CROIX BLEUE DES ARMENIENS DE FRANCE

Section de V i e n n e

Grande fête champêtre annuelle

Dimanche 16 Juin à partir de 11 heures au Parc ombragé de Gémens animée par l'*Orchestre « Ա n i »* avec la participation des élèves de l'Ecole arménienne
Buffet — Ambiance arménienne — Stands — Tombola
◆ Salle couverte en cas de pluie ◆

UGAB - *Marseille*

COLONIE

L'Union Générale Arménienne de Bienfaisance de Marseille a le plaisir de vous informer que, pour la 13ème fois elle organise sa Colonie de Vacances pour les enfants de 7 à 14 ans.

Elle aura lieu à VARS (Hautes-Alpes) du 6 au 28 Juillet.

Pour tous renseignements veuillez appeler : UGAB: 91.22.10.45 (heures bureaux).

— *Animation arménienne :* initiation à la langue arménienne — danse, chants et musique — cours de théâtre arménien — cours de tissage de tapis arméniens (kilims).

— *Activités:* jeux de plein air, veillées, jeux de société, bivouacs, activités manuelles, randonnées pédestres, pêche, excursions, ainsi que diverses activités sportives.

Imprimé sur les Presses du Journal «HARATCH»
83, rue d'Hauteville, 75010 PARIS
SIRET: 51027317 A R. C. Paris
Commission paritaire: N° 55935

A l'occasion de la parution des deux derniers volumes du livre

THE REPUBLIC OF ARMENIA

du
Prof. RICHARD G. HOVANESSIAN
Professeur à UCLA
Le Comité de Défense de la Cause Arménienne
et
Hamaskaïne - Paris
organisent une R E N C O N T R E avec l'auteur
Avec la participation de ANAHIDE TER-MINASSIAN
Jeudi 13 Juin à 20 heures 30
Salle Dicran et Zarouhie Démirian
Maison de la Culture Arménienne
17, rue Bleue, Paris 9e (M° Cadet)
Tél. : 48. 24. 63. 90.
—— *e n t r é e l i b r e* ——

L'Association SAINTE-CROIX des Arméniens Catholiques
organise

UN VOYAGE A NANTES

pour la visite de l'Exposition Arménienne
le dimanche 16 juin
Aller - retour en TGV,
par la Gare de Montparnasse
Au programme :
Visite de la Cathédrale
Déjeuner
Visite de l'exposition.
Participation aux frais (tout compris):
Adultes:550 F.- Enfants -12 ans:300 F.
Renseignements et inscriptions :
— Paroisse Ste-Croix : 42. 78. 31. 93
— Van Diam : 43. 87. 30. 11

MAISON DE LA CULTURE ARMENIENNE D'ALFORTVILLE
ԱԼՖՈՐՎԻԼԻ ՀԱՅ ՄՇԱԿՈՅԹԻ ՏՈՒՆ

«RIEZ ARMENIEN»

La Maison de la Culture Arménienne d'Alfortville
et
HOVIV
ont le plaisir de vous inviter au *V e r n i s s a g e* de *l'EXPOSITION - VENTE DE DESSINS*
le Vendredi 14 Juin à 19 heures
Exposition du 14 au 21 Juin
La M.C.A. sur AYP FM - 99,5 tous les mercredis à partir de 10h15
9, rue de Madrid, 94140 ALFORTVILLE
Tél.: 43 76 55 89 Fax : 43 78 66 64

Ս. ՅՈՎՀ.-ՄԿՐՏԻՉ ՄԱՅՐ ՏԱՃԱՐ

ԿԻՐԱԿԻ, ՅՈՒՆԻՍ 16, Գ. ԿԻՐԱԿԻ ՋԿՆԻ ՀՈԳԵԳԱԼՍՏԵԱՆ: ԲԱՐԵԿԵՆԴԱՆ Է ՍՐԲՈՅՆ ԳՐԻԳՈՐԻ ԼՈՒՍԱՒՈՐՉԻ ՊԱՀՈՑ

Փարիզի Ս. Յովհաննէս - Մկրտիչ Մայր Տաճարին մէջ հանդիսաւոր պատարագ կը մատուցուի՝ մասնակցութեամբ Հայ Եկեղեցւոյ բարձրաստիճան հոգեւորականներուն եւ ի ներկայութեան Հայաստանի Քրիստոնէացման 1700-ամեակի նախապատրաստական համաշխարհային Գիտաժողովին մասնակից հիւրերու :

Կը պատարագէ՝
ՄԵՍՐՈՊ ԱՐՔ. ԳՐԻԳՈՐԵԱՆ
Հայրապետական Պատուիրակ կեդրոնական Եւրոպայի եւ Շուէտի
Կը քարոզէ՝
ԳԱՐԵԳԻՆ Ա.
Ծայրագոյն Պատրիարք - Կաթողիկոս Ամենայն Հայոց

Կը հրաւիրուի ամբողջ մեր ժողովուրդը բազմութեամբ ներկայ գտնուիլ պատարագին, շրջապատել Ամենայն Հայոց Հայրապետը եւ ստանալ Ս. Էջմիածնի Օրհնութիւնները:

Պատարագէն ետք, Առաջնորդարանին մէջ, ժողովուրդը կը հրաւիրուի մօտենալ ի համբոյր Նորին Սրբութեան Աջոյն :

ԴԻՒԱՆ
ՄԱՅՐ ՏԱՃԱՐԻ
ՀՈԳԱԲԱՐՁՈՒԹԵԱՆ

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Մարսէյլի Մայր Եկեղեցւոյ վարչութիւնը շնորհակալութեամբ ստացած հետեւեալ նուիրատուութիւնները :

Խմէրօղլուի *Թաղման առթիւ՝ Ալիս Էպրուհի Արսլանեան 200 Ֆր., Սուքեան ընտանիք 300 Ֆր., Դաւիթեան ընտանիք 100 Ֆր., Մանուէլ Նազար 200 Ֆր.:*

Մինասեանի *Թաղման առթիւ՝ Հռիփսիմէ Ունճեան, Ալթունթոփեան ընտանիք 200-ական Ֆր.:*

Անուշեանի *հոգեհանգստի առթիւ Յակոբ Թաշճեան 200 Ֆր., Սեւան Սարգիսեան 300 Ֆր. (երդչախումբին):*

Տէր - Գէորգեանի *հոգեհանգստի առթիւ՝ Աշոտ Վարդանեան 200 Ֆր.:*

Միհրանեանի *հոգեհանգստի առթիւ Ժիրայր Միհրանեան 200 Ֆր.:*

Սամուէլեանի *Թաղման առթիւ՝ Կարօ Ռումակու 500 Ֆր.:*

Մեսրոպեանի *հոգեհանգստի առթիւ Մեսրոպեան ընտանիք 200 Ֆր.:*

Զարդարեանի *մկրտութեան առթիւ Վարդան Զարդարեան 200 Ֆր., Տիգրան Զարդարեան 300 Ֆր., Ռոպէր Սիմոնեան 500 Ֆր.:*

Ղազարեանի *Թաղման առթիւ՝ Ռաֆֆի Նազարեան 100 Ֆր., Մարլէն Ֆուճեան 300 Ֆր., Ժան Պէժեան 200 Ֆր., Էրնէսթ Սէֆէրեան 100 Ֆր., Ռոպէր Սիմոնեան 500 Ֆր.:*

(Շար.)

CENTRE DE VACANCES DE LA CROIX BLEUE DES ARMENIENS DE FRANCE BELLEFONTAINE (Jura)

Près de la frontière suisse et à proximité de Morez, Morbier et les Rousses, le village de Bellefontaine abrite, depuis plus de 40 ans, le centre de vacances de la CBAF. Implanté dans un domaine verdoyant, de 2 hectares, en lisière de forêt, le centre accueille chaque été, en juillet et août, 350 enfants, encadrés d'une cinquantaine d'animateurs et de directeurs diplômés.

Les enfants évoluent dans une ambiance arménienne, rythmée par des activités variées et enrichissantes (sport, randonnée, travaux manuels, éveil à l'arménité, musique, danse, chants...).

Nous vous invitons à inscrire vos enfants auprès de la section la plus proche de votre domicile soit

Alfortville	Mme Zabounian	43 76 50 52	

ou se rendre à la MCA, 9, rue de Madrid, le samedi 18/05 à partir de 14h ou le vendredi 24/05 de 19h à 21h.

Arnouville	Mme Topalian	39 85 93 40	
Asnières	Mme Danoux	42 42 85 87	
Bagneux	Mme Pekmezian	46 63 10 48	
Chaville	Mme Der Kaloustian	47 50 64 37	
Issy-les-Moulineaux	Mme Papazian	46 42 90 68	
Paris	Mme Abousefian	47 84 82 90	
Sevran	Mme Bachayani	48 24 46 57	de 10h à 16h
Décines	Mme Dolmadjian	78 49 26 66	
Lyon	Mme Toutlian	78 88 92 51	
Grenoble	Mme Manoukian	76 26 02 58	à partir de 18h
Valence	Mme Baron	75 40 12 49	
Vienne	Mme Maghakian	74 53 25 91	
St-Maurice de Beynost	Mme Goubatian	78 55 28 82	
Vaulx-en-Velin	Mme Kassabian	78 77 63 93	
Marseille	Mme Gabrielian	91 77 61 66	

La colonie organise une fête traditionnelle pour les parents, les **dimanches 14 Juillet et 11 Août. Venez nombreux.**

Date des séjours :
1er séjour : du 4 au 29 Juillet (date limite d'inscription : 10 Juin);
2ème séjour: du 30 Juillet au 24 Août (date limite d'inscription: 10 Juillet).

Age des colons : pour participer, les colons doivent être nés entre le 01/01/89 et le 04/07/82.

Prix : 3 200 F. + voyage : 400 F. (Paris et Marseille).

Union Générale Arménienne de Bienfaisance
-Marseille-

GRANDE SOIREE DANSANTE

avec
M A R T E N Y O R G A N T Z
e t s o n O r c h e s t r e
le SAMEDI 22 JUIN de 21 heures à l'aube
dans les Salons du *«Carlton Beach»*
395 bis, Promenade Corniche Kennedy — MARSEILLE 7e
P.A.F. 150 F. — Etudiants : 100 F.
— ASSIETTES SPECIALITES ARMENIENNES —
Réservations et renseignements :
U.G.A.B. : 327, Bd Michelet — 13009 MARSEILLE — Tél. : 91. 22. 10. 45.

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ
ՅՈՒՆԻՍ 12
MERCREDI
12 JUIN
1996

LE NUMERO : 5,00 F.

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ (1925-1957)

HARATCH

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE-FONDE EN 1925
DIRECTRICE: ARPIK MISSAKIAN

83, RUE D'HAUTEVILLE — 75010 PARIS
TEL. : 47. 70. 86. 60 — TELEX : HARATCH 280 868 F
— FAX : 48. 00. 06. 70 —
C.C.P. PARIS 15069-82 E

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա : Տար· 1·100 Ֆ· – Վեցամսեայ : 560 Ֆ·
Արտասահման : Տար· 1·400 Ֆ· (ամէնօրեայ առաքում)
1·250 Ֆ· (շաբաթական առաքում) – Հատը : 5,00 Ֆ·

71ՐԴ ՏԱՐԻ – Թիւ 18·872
Fondateur SCHAVARCH MISSAKIAN
71e ANNEE — N° 18.872

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ԿԻՐԱԿԻ, ՅՈՒՆԻՍ 9-ԻՆ

ՑԱԾՈՐԴԱԿԱՆ ՑՆՑՈՒՄՆԵՐ ՇԻՐԱԿԻ ՇՐՋԱՆԸ

ՈՉ ՄԷԿ ՎՆԱՍ

Կիրակի, Յունիս 9-ին, երկրաշարժ պատահած է Շիրակի շրջանը, կեդրոն ունենալով Ջօրաշէն գիւղը: Առաջին ցնցումը եղած է ժամը 6·17-ին, 6 բալ (Մերքալլի՝) ուժգնութեամբ եւ 5՝ Գիւմրի: Երկրորդ ցնցում մը եղած է ժամը 9·15-ին ... վայրը 7 բալ ուժգնութեամբ եւ 5·6՝ Գիւմրի:

Ժամը 16-ին, կրկին ցնցումներ պատահեցան աւելի թեթեւ 4·5 ուժգնութեամբ: Մէկ զոհ կայ եւ ոչ ալ նիւթական վնաս: Իշխանութիւնները անմիջապէս տեղափոխած են այն բնակիչները (1200 հոգի) որոնք կ'ապրէին Գիւմրիի այն շէնքերուն մէջ որոնք չեն ամրապնդուած եւ աւերուած վիճակի մէջ են երկրաշարժէն (1988) ի վեր: Երկուշաբթի, Յունիս 10-ին, որոշուած էր նաեւ այդ գիւղերը բնակիչները հեռու պահել իրենց բնակարաններէն: Անոնք ապաստան գտած են վրաններու մէջ. ըստ մասնագէտներու երրորդ ցնցումէն 3-րդը ուժգնութեան տկարացումը լաւ նշան էր:

Երեքշաբթի, առտու (Յունիս 11) հեռաձայնով կրկին խօսեցանք Երեւանի հետ եւ հաստատեցինք թէ նոր որեւէ ցնցում չէ պատահած, ամէն ինչ հանդարտ էր:

***

ՎԱՐՉԱՊԵՏԸ ԿԸ ՄԱՍՆԱԿՑԻ ՀԱԲԻԹԱ Բ·ԻՆ

Ինչպէս գրած էինք Պոլսոյ մէջ Յունիս 3-ին բացուած էր բնակութեան հարցերու նուիրուած ՄԱԿ-ի համագումարը: Ծրագիրին համաձայն վերջին երկու օրերը տեղի պիտի ունենայ պետութեան ու կառավարութեան ղեկավարներու համախմբում մը: Այդ համախմբումին մասնակցելու համար Պոլիս կը մեկնի, Յունիս 12-ին, Հայաստանի վարչապետ Հ. Բագրատեան գլխաւորած պատուիրակութիւնը:

***

ԱՐԴԱՐԱԴԱՏՈՒԹԵԱՆ ՆԱԽԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆԸ ԵՒ Հ·Յ·Դ·

Մայիս 29-ին Ազգային Ժողովին մէջ պատասխանելով Հ·Յ·Դ·-ի Հայաստանի մէջ գործունէութեան վերաբերող հարցումին, Արդարադատութեան նախարար Մարատ Ալեքսանեան անդրադարձած է Դաշնակցութեան Բիւրոյին կողմէ 1995 Ապրիլ-Մայիսին կատարուած փոփոխութիւններուն եւ Դեկտեմբերի Ընդհանուր Ժողովին ընտրուած Բիւրոյի նոր կազմին «որի ինը անդամներից վեցը արտերկրի քաղաքացիներ են»: Մ. Ալեքսանեան ըսած է թէ այնքան ատեն որ Հ·Յ·Դ·-ն պաշտօնական թոյլտուութիւն չունենայ գործունէութիւնը շարունակելու, Հայաստանեան իր նորակազմ կառոյցներուն (Հայաստանի Գերագոյն Ժողով եւ Գերագոյն Մարմին) ժողովներն ու Հայաստանի Գերագոյն Ժողովին գումարումը անօրինական է:

***

ՄԱՀ՝ ՎԱՀԱՆ ԷՄԻՆԻ

Մոսկուայի մէջ 53 տարեկանին յանկարծամահ եղած է Վ. Էմին: Ան որդին էր բանաստեղծ Գէորգ Էմինի ու Վահան

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԱՏՐՊԷՅՃԱՆԻ Արտաքին նախարարը Հասանով Սթրազպուրկ գտնուած է ուղղէս հիւրը Եւրոպայի Խորհուրդին: Հոն ելոյթ մը ունենալով ըսած է թէ իր երկիրը կ'ուզէ «յատուկ հրաւիրեալ»ի կարգավիճակ ունենալ, դիմելու համար անդամակցութեան: Առաջարկը պիտի քննարկուի Սեպտեմբերի խորհրդարանականներու ժողովին նիստին, նոյն կարգավիճակը Հայաստանի տրուած էր Յունուարին:

ՊՈԼՍՈՅ Հաբիթա Բ. համագումարին առթիւ, շուրջ հազար հոգի ցոյց մը ըրած են Յունիս 9-ին բողոքելու համար 1500 ցուցարարներու ձերբակալութեան դէմ, երբ նախորդ օրը տեղի ունեցած էր «անհետացած»ներու մայրերու շաբաթական համախմբումը: Կիրակի օր, ձերբակալուած անձերու մաս կը կազմէր Տիկին Նիթա Քափոր, անդամ Նորվեկիական պատուիրակութեան ՄԱԿ-ի այդ համագումարին: Ազատ արձակուելէ առաջ, քանի մը ժամ հարցաքննութեան ենթարկուած է:

ԳԼԻՆԹԸՆ կը մեղադրուի որ էՖ - Պի - Այ-ի գաղտնի թղթածրարները ձեռք ձգած է եւ տեղեկացած անոնց բովանդակութեան 340 հանրապետականներու վերաբերեալ: Նախագահական ընտրութեան իր մրցակիցին՝ Պապ Տոլի համար նոր Ուաթըրկէյթ մըն է (Նիքսոնի ատեն, երբ ծանօթ գողութիւնը պատճառ եղաւ նախագահին անկումին, 1974-ին), մինչ Գլինթընի համար՝ «առանց յետին մտքի գործուած սխալ մը»:

Տէրեանի աղջկան՝ Նուարդ Տէրեանի: Ծնած է Երեւան, ապա անցած Մոսկուա: Աւարտած է միջազգային յարաբերութիւններու հիմնարկը, Տարած է լրագրային կարեւոր աշխատանք, հրատարակած է Մոսկուայի «Արմեանսկի վեստնիկ» թերթը. լայն մասնակցութիւն բերած է նաեւ «Կենտաւր» պատմա - քաղաքական ամսագրին: Վերջին տարիներուն Մոսկուայի պետական բաց համալսարանի իրաւաբանական բաժնին տեսուչն էր: Վահան Էմին բազմաթիւ յօդուածներ ստորագրած է Ղարաբաղի ու ազգային հարցերու նուիրուած:

«ԱՐՄԷՆՓՐԷՍ»

(Յունիս 10 / 11)

ԵԳԻՊՏԱԿԱՆ ՊԱՏՈՒԻՐԱԿՈՒԹԵԱՆ ԱՅՑԵԼՈՒԹԻՒՆԸ

Եգիպտոսի Տնտեսութեան եւ Միջազգային Համագործակցութեան նախարարուհի Նաւալ ալ - Թաթաւիի գլխաւորած եւ բազմաթիւ մարզերէ բարձրաստիճան պատասխանատուներ ընդգրկող պատուիրակութիւնը ժամանած է Երեւան: Այս այցելութիւնը առիթ կ'ընծայէ քննարկելու գլխաւորաբար տնտեսութեան եւ գիտութեան մարզերուն մէջ համագործակցութեան հարցեր: Սակայն յատկապէս հայ - եգիպտական միջ - կառավարական տնտեսական յանձնաժողովի անդրանիկ նիստին մասնակցելու համար Հայաստան գացած այս պատուիրակութիւնը Յունիս 7-ին ընդունուած է նախագահ Լ. Տէր - Պետրոսեանի կողմէ: Տիկին Թաթաւիի նախագահին յանձնած է Մուպարաքի նամակը:

***

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ԼՐԱԳՐՈՂՆԵՐՈՒ ՄԻՈՒԹԻՒՆԸ ՄԻՋԱԶԳԱՅԻՆ ԸՆՏԱՆԻՔԻ ԱՆԴԱՄ

Լրագրողներու միջազգային դաշնակցութիւնը հեռագրով մը Հայաստանի Լրագրողներու Միութեան տեղեկացուցած է անդամակցութեան դիմումին դրական պատասխանը:

ՄԱՄՈՒԼ

«LE FIGARO» (11 Juin)

Ter-Petrossian cherche le soutien de Paris

LE PRESIDENT ARMENIEN ESPERE QUE PARIS APPUIERA SON PAYS DANS SES DEMARCHES POLITIQUES ET FINANCIERES AUPRES DES INSTANCES INTERNATIONALES

Մեր տեսած օրաթերթերէն միայն «Ֆիկառօ»ն էր որ կ'անդրադառնար նախագահ Տէր - Պետրոսեանի պաշտօնական (ոչ՝ պետական) այցելութեան Փարիզ եւ հարցազրոյց մը կը հրատարակէր զոր իր աշխատակիցը՝ Փաթրիք Սէն - Փօլ ունեցած էր նախագահ Տէր - Պետրոսեանի հետ, Երեւանի մէջ:

Ի՞նչ կ'ակնկալէ նախագահը Փարիզի իր այցելութենէն: «Կը յուսամ, կ'ըսէ Տէր - Պետրոսեան, որ Ֆրանսա ապահովութիւն կուտայ մեզի որ պիտի պահպանէ իր զօրակցութիւնը հայկական դիմումներուն ելմտական եւ քաղաքական միջազգային մարմիններու մօտ: Կը մաղթեմ նաեւ զարգացնել մեր երկու երկիրներուն տնտեսական գործակցութիւնը: Ֆրանսայի փորձառութիւնը կրնայ շատ օգտակար ըլլալ մեզի, մանաւանդ հիւլէական նոր կեդրոնի մը կառուցման համար»:

Մեծամօրի մասին, նախագահը կը յիշէ նախ որ 1988-ի երկրաշարժը ոչ մէկ ազդեցութիւն ունեցաւ կեդրոնին վրայ: Բոլոր քննութիւնները հաստատեցին: Փակուեցաւ, կ'ըսէ միայն հոգեբանական պատճառներով: Վերաբացինք ամրապնդելէ ետք ապահովութեան բոլոր միջոցները Ֆրանսայի օգնութեամբ եւ Ֆրամաթոմի կողմէ կատարուած քննութենէ մը ետք: Ինչ կը վերաբերի տնտեսական բարենորոգումներուն, նախագահը կը շեշտէ որ անհատական սեփականութիւնը պէտք է ժողովրդավարութեան հիմը ըլլայ: «Եթէ հողերը գիւղացիներուն վերաբաշխած չըլլայինք 1991-ի գարնան, կը խորհիմ որ այսօր Հայաստանը գոյութիւն չէր ունենար», կ'աւելցնէ Լ. Տէր - Պետրոսեան:

Կրնա՞ք, հարց կուտայ լրագրողը, նախատեսել որ օր մը Թուրքիոյ կողքին կ'ապրիք Եւրոպական Միութեան մէջ ու նախագահը կ'ըսէ. -

«Նախքան միասին ապրիլը Եւրոպայի ծոցին մէջ, պիտի զարգացնենք մեր յարաբերութիւնները երկկողմանի եւ շրջանային մակարդակի վրայ: Բայց, որքան շուտ Թուրքիա մտնէ եւրոպական մարմիններուն մէջ, այնքան աւելի լաւ կ'ըլլայ մեզի համար, որովհետեւ կը ստիպուի ենթարկուիլ միջազգային պարտադրութեանց:

Ղարաբաղի մասին ալ, Լ. Տէր - Պետրոսեան յստակ է. - «Միջազգային իրաւունքը կ'ըսէ որ, ամէն գնով, պէտք է պահպանել հողային ամբողջականութիւնը եւ սահմաններու անբռնաբարելիութիւնը: Բայց, այս սկզբունքները յարգել չի կրնար վերածուիլ ժողովուրդի մը տիրապետութեան ուրիշ ժողովուրդի մը վրայ: Կենսական հարցն է երաշխաւորել Լ. Ղարաբաղի գոյութիւնը, իր բնակչութեան ֆիզիքական ապահովութիւնը: Չեմ գիտեր թէ միջազգային հաւաքականութիւնը ի վիճակի կ'ըլլա՞յ նման երաշխաւորութիւններ տալու Ղարաբաղի Ատրպէյճանի ծոցին մէջ»:

Գալով համայնավարներու վերադարձի մը Ռուսաստանի մէջ, Լ. Տէր - Պետրոսեան կը խորհի որ ոչ միայն ետ երթալ է, այլ վերադարձ մը կ'ըլլայ աւելի վատթարագոյն կացութեան մը քան Գորպաչովի օրով: Պրեժնեւեան վարչակարգի մը վերադարձ կ'ըլլայ: Եթէ համայնավարները իշխանութեան գլուխ գան, ՀԱՊ-ը կը դադրի գոյութիւն ունենալէ, ոչ մէկ անդամ պետութիւն կ'ընդունի կապուած մնալ համայնավար Ռուսաստանի մը:

ՆԻՍԻ ՀԱՆԴԻՊՈՒՄԸ

ՍՓԻՒՌՔԱՀԱՅ ԴՊՐՈՑԸ ԱՌԱՆՁԻՆ ՉԷ

Անտեսումներով, անտարբերութեամբ ծանրացած սփիւռքեան ներկային մէջ դժգոհութիւնները շատ յաճախ կը կեդրոնանան հայկական դպրոցներու կացութեան վրայ: Այդ նախընտրութիւնը յաճախ կ'ունենայ զգացական մեկնակէտ, դպրոցը նկատելով նուիրական աւանդութեան կուրկ. բայց առոր քով կայ նաեւ դպրոցը հաւաքականութեան մը առողջ ընթացքին ու ապագային ամէնէն վստահելի երաշխիքը համարող կեցուածքը:

Ինչ որ ալ ըլլայ պարագան, յստակ է մէկ բան. սփիւռքահայ դպրոցը կը մտահոգէ, սփիւռքահայ դպրոցը հարցեր ունի եւ եթէ անոնք չառաջնորդեն սրբագրութեան ու լուծումներ որոնելու լուրջ ջանքերու, վաղուան կորուստները պիտի չափուին ամեհի կանգուններով:

Այս գիտակցութեան տէր անձերու խմբակ մը գաղութներուն ամէնէն աւելի խիտ Սփիւռքի մէկ շրջանին՝ Ֆրանսայի մէջ նախաձեռնարկ եղած է կացութիւնը շրջելու գործին: Անոնք շատ լաւ ծանօթ են ենթադրելի ու ոչ ենթադրելի դժուարութիւններուն, պահանջելի նիւթականին, համբերութեան հարկաւոր պաշարներուն: Բայց այս բոլորէն աւելի կշռած է դպրոցին, ու անով ամբողջ հաւաքականութիւններու վաղուան սպառնացող վտանգը կանխելու հրամայականը:

Կարեւոր տոկոսով մը Պոլսոյ աւանդապահ շրջանակէն հասած երէցներ, շրջապատուած՝ կարեւոր ուժականութեան տէր ու աշխատելու տրամադիր երիտասարդներէ, յաջողեցան հանդիսանքի մը հասցնել նախապատրաստական փուլը, կազմակերպելով Սփիւռքահայ վարժարաններու առաջին համաժողովը (Յունիս 7 – 9) Նիսի մէջ:

Հինգ ցամաքամասերու 11 երկիրներէն 28 դպրոց ներկայացնող շուրջ 40 հոգի մասնակցեցան անոր. նաեւ համալսարանի դասախօսներ, մամուլի, հիմնարկներու, խնամակալութեան ներկայացուցիչներ որոնցմով ընդհանուր թիւը հասած էր 60-ի: Եռօրեայ լարուած աշխատանքի մը ծրագրով օրակարգի նիւթ եղան հարցեր որոնք բծախնդիր նախապատրաստութեամբ մը ճշդուած էին, մօտ 40 վարժարաններ ղրկուած հարցաթերթիկներու պատասխաններուն հիման վրայ:

Եղան զեկուցումներ, կարծիքներու եւ փորձառութիւններու լայն փոխանակումներ, խորհրդակցութիւններ, աւելորդը զեղչելու յայտնի ջանքով: Մասնագիտականին քով նկատի առնուեցաւ կազմակերպչականն ալ. Նախաձեռնարկ խումբին աւելցան գործին յետագայ փուլերուն տիրութեան կոչուած մարմիններ որոնք մինչեւ յաջորդ հանդիպումը պիտի հաստատեն նոր կամուրջներ, լրացնեն պահանջքի ու կարելիութիւններու ցանկերը:

Սփիւռքի իրականութեան թերեւս ամէնէն դժուարին այս առաքելութեան յաջողութեան գլխաւոր երաշխիքներն են հարցերու հասարակաց ընոյթը, լուծում գտնելու ընդհանուր փափաքը ու այդ ուղղութեամբ գործօն աշխատանք տանողներու լրջութիւնը, ձեռնհասութիւնը: Գոհունակութեան առաջին բաժին մը ունենալու համար կը բաւէր տեսնել որ համաժողովը մեծ մասով յաջողած էր ամէն մէկ «հիւանդ» մարդ յանձնել ճիշդ մասնագէտին:

Առաջին քայլի մը մասին առաջին այս հաստատումները կը զօրեն առնուազն ըսելու թէ սփիւռքահայ դպրոցը այլեւս առանձին չէ:

ԱՐՓԻ ԹՈԹՈՅԵԱՆ

ԳԻՐՔԵՐՈՒ ՄՏԵՐՄՈՒԹԵԱՆ ՄԷՋ

(ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՆՈՐԱՏԻՊ ՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԹԻՒՆՆԵՐ)

«JOURNAL OF THE SOCIETY FOR ARMENIAN STUDIES» («Հանդէս Հայկական Ուսմանց Ընկերակցութեան». — ԱՄՆ-ու մէջ վերջերս լոյս տեսած է անգլիատառ հայագիտական սոյն հանդէսին 6-րդ թիւը (1992-93), խմբագրութեամբ՝ Տոքթ. Տէնիս Փափազեանի, որ վարիչն է միաժամանակ Միչիկընի Համալսարանի Հայկ. Հետազօտական Կեդրոնին (*Armenian Research Center, Michigan - Dearborn*):

288 էջնոց այս թիւին մէջ տեղ գտած են տասնեակ ուսումնասիրութիւններ, գրադատական յօդուածներ եւ հայագիտական փնոյթի նշմարներ: Այսպէս, տոքթոր Աբրահամ Տէրեան նիւթ ընտրած է միջնադարեան Երուսաղէմի հայագիր գրիչները, այս առթիւ վերծանելով Սուրբ Յակոբայ վանքին ձեռագիրներու հարուստ ժողովածուները: Տոքթոր Պարպարա Մէրկէրեան լուսարձակի տակ առած է ամերիկեան բողոքական միսիոնարներու գործունէութիւնը Օսմանեան կայսրութեան մէջ, որ առաւելաբար թիրախ ունէր հայ բնակչութիւնը: Ռապըրթ Գրիգորեան կը շօշափէ ժամանակակից հետաքրքրական հարց մը. - Հայաստանի եւ Լեռնային Ղարաբաղի տարածքներուն միջեւ բնակող Քիւրտերը ի՞նչ դիրք որդեգրած են ներկայ կնճիռին հանդէպ: Տոքթոր Ճորճ Շիրինեան կը բացատրէ համակարգիչներու թափ առնող անհրաժեշտութիւնը՝ հայկական նիւթերու առընչուող օտարալեզու գիրքերու կամ յօդուածներու հաւաքման եւ պահպանման համար: Տոքթոր Ճէյմս Ռասըլ (Հարվըրտի համալսարանէն) կը վերլուծէ 16-րդ դարու տաղերգակ Գրիգորիս Աղթամարցիի քերթողութիւնը, տոքթոր Տէյվիտ Գալոնի նիւթն է «Ուիլեըմ Սարոյեան եւ բազմամշակութայնութիւն», մինչ տոքթոր Ռուբինա Փիրումեան (UCLA-էն) կը վերծանէ ամերիկահայ անհատին ինքնութիւնը՝ ամերիկահայ հայալեզու գրականութեան մէջ։ Տոքթոր Լորն Շիրինեան (Գանատայէն) կ'արժեւորէ լուսանկարներու դերը Հայկական Ցեղասպանութեան փաստագրումին մէջ, տոքթոր Այտա Պուճիքանեան ուսումնասիրութիւն մը ունի Մոնրէալի հայ գաղութին, իսկ տոքթոր Նելլոա Պուլղուրճեան (Արժանթինէն)՝ Պուէնոս - Այրէսի դարասկիզբի հայ գաղթականութեան մասին: Գրութիւններ ունին նաեւ տոքթոր Ճորճ Պուրնութեան, փրոֆ. Տիգրան Գոյումճեան (Ֆրէզնօ) եւ Լոլա Գունտաքճեան:

Յիշենք, որ Հայկական Ուսմանց Ընկերակցութիւնը հիմնուած է 1974-ին, Գալիֆորնիոյ, Գոլումպիայի, Ֆրէզնոյի եւ Հարվըրտի համալսարաններէն խումբ մը մասնագէտներու կողմէ՝ հիմնական նպատակ ունենալով հայ մշակոյթի, արուեստի, պատմութեան եւ գրականութեան ուսումնասիրութիւնն ու ծանօթացումը: Ընկերակցութեան համանուն հանդէսէն ցարդ հրատարակուած էին 5 թիւեր, խմբագրութեամբը փրոֆէսօր Աւետիս Սանճեանի (մահացած՝ 1995-ին):

***

«*ԱԶԳԱՊԱՏՈՒՄ – Դ. ՀԱՏՈՐ*», հեղինակ՝ Զաւէն Ա. Քհնյ. Արզումանեան, «Ս. Վարդան» մատենաշար, Նիւ - Եորք, 1995, 382 էջ:

Կ. Պոլսոյ երբեմնի պատրիարք Մաղաքիա Արք. Օրմանեանի «Ազգապատում» խորագրեալ կոթողային աշխատասիրութեան, եռահատոր շարքը լոյսին եկած էր տասնամեակներ առաջ, յաջորդաբար 1912-ին, 1914-ին եւ 1927-ին (այս վերջինը՝ յետ մահու, Երուսաղէմի Ս. Յակոբեանց տպարանէն): Օրմանեան Պատրիարք Հայ Եկեղեցւոյ համընդհանուր պատմութիւնն է որ շարադրած էր այնտեղ՝ սկիզբի օրերէն հասցնելով զայն մինչեւ 1910, զուգահեռաբար տալով նաեւ յարակից անկիւնադարձային եւ ճակատագրական դէպքերը՝ վաւերաթուղթերու եւ արխիւային վկայութեանց լայն օգտագործումով:

«Ազգապատում»ի 3-րդ հատորին հրատարակութենէն շուրջ 70 տարիներ ետք, ուրեմն, լոյսին եկած էահա կարեւոր այս գործին շարունակութիւնը, Ֆլորիտայի (Միացեալ - Նահանգներ) Ս. Դաւիթ Հայաստանեայց Առաքելական Եկեղեցւոյ ծխատէր հովիւ՝ Զաւէն Ա. Քահանայ Արզումանեանի աշխատասիրութեամբ: Հեղինակը իր պատմագրութիւնը սկսած է ճի՛շդ հոնկէ՝ ուր կանգ առած էր Օրմանեան, այսինքն՝ Ամենայն Հայոց 126-րդ Կաթողիկոս Մատթէոս Բ. Իզմիրլեանի կեանքին վերջին քանի մը ամիսներէն: Իզմիրլեան Ս. Էջմիածնի մէջ գահակալած էր կարճ շրջան մը, 1908 – 1910, երկու անգամ վարելէ ետք Կ. Պոլսոյ պատրիարքութիւնը՝ նախ Համիտի խռովայոյզ շրջանին, ապա՝ Օսմանեան սահմանադրութենէն անմիջապէս յետոյ:

Նորատիպ հատորին առաւելագոյն մասը սակայն նուիրուած է Գէորգ Ե. Սուրէնեանցի շրջանին՝ 1911 – 1930, պատմական դրուագներու եւ դէպքերու ամբողջական ներկայացումով։

Արզումանեան քահանայ այսուհետեւ եւս պիտի շարունակէ իր աշխատասիրութիւնը, հայ եկեղեցւոյ պատմութեան գրառումը հասցնելով մինչեւ մեր օրերը: Յառաջիկային հրատարակելի «Ազգապատում»ի Ե. հատորը պիտի պարփակէ Խորէն Ա. Մուրատբէկեանի (1932 – 1938) եւ Գէորգ Զ. Չէօրէքճեանի (1941 – 1954) շրջանները, իսկ Զ. հատորը՝ Վազգէն Ա.-ի 40-ամեայ գահակալութեան երկար շրջանը (1955 – 1994):

Ջերմապէս գնահատելի սոյն նախաձեռնութեան առթիւ արդար է ակնկալել, որ այլ բանասէրներ եւս լծուէին աշխատանքի՝ շարունակելու, զոր օրինակ Չամչեանի կամ Լէոյի «Պատմութիւն Հայոց»ի գրառումն ալ, ընթերցողին սեփականութիւնը դարձնելով նոր ժամանակներու մեր անցեալը, իրազեկ եւ ականատես պատմագրի անաչառ վկայագրութեամբ:

***

«ON THE RIGHT OF SELF-DETERMINATION OF THE ARMENIAN PEOPLE OF NAGORNO-KARABAGH» («Լեռնային Ղարաբաղի հայ բնակչութեան ինքնորոշման իրաւունքին մասին»), Հեղինակ՝ Հայկ Ազբնպաուր, Նիւ-Եորք, 1995, 358 էջ:

Սոյն գրքին գերմաներէն բնագիրը, նախապէս տպուած Աւստրիոյ մէջ, անգլերէնի թարգմանուած է Մայքըլ Փափազեանի կողմէ ու հրատարակուած՝ Նիւ - Եորքի Կիլիկեան Թեմի Ազգային Առաջնորդարանի նախաձեռնութեամբ: Յառաջաբանը ստորագրած է Մեսրոպ Արք. Աշճեան: Հեղինակը, որ վկայեալ իրաւագէտ մըն է Վիէննայի եւ Նիւ - Եորքի իրաւաբանական բարձրագոյն հաստատութիւններէն, մանրամասնօրէն կը պարզաբանէ Ղարաբաղի հարցին իրաւական եզրերը՝ միջազգային եւ խորհրդային օրէնքներու լոյսին տակ, ջանալով արդարացնել Արցախի հայութեան ինքնորոշման իրաւունքը ու զայն հակադրելով «հողային ամբողջականութեան» ատրպէյճանական սկզբունքին։ Այս փաստարկումին մէջ, հեղինակը չի մոռնար օգտագործել օտարալեզու (գերմաներէն, ֆրանսերէն, անգլերէն, իտալերէն) բազմաթիւ սկզբնաղբիւրներ ալ, միեւնոյն ատեն ժամանակագրական հաշուետուութիւնն ալ կատարելով Ղարաբաղի պոռթկումին՝ 1988-էն ցայսօր: Գիրքը հրատարակուած է Արժանթինաբնակ Էդուարտօ Սէֆէրեանի մեկենասութեամբ:

***

«*ՄԱՐԴԵՐԳԱԿ ԲԱՆԱՍՏԵՂԾԸ՝ ԳԱԼՈՒՍՏ ԽԱՆԵՆՑ*», հեղինակ՝ Թորոս Թորանեան, 153 էջ, տպուած՝ Թեհրան (հատորին կողքին թիւրիմացաբար նշուած է ՀԱԼԷՊ), 1995:

Իրանահայ ապրող բանաստեղծներուն մէջ ուշագրաւ անուն մըն է 86-ամեայ այս քերթողը, որ 50-ական թուականներէն ի վեր բազմիցս խօսիլ տուած է իր մասին, ոչ միայն Թեհրանի Հայ թէ Պարսիկ գրական շրջանակներուն, այլեւ Սփիւռքի ու Հայաստանի մէջ, հաւասարապէս:

Բացառաբար բանաստեղծութիւններ երկնող գրչի այս նահապետը ցարդ հրատարակած է չորս քերթողագիրքեր՝ «Ամբողջ Սրտով» (1957, Թեհրան), «Հրաշալի Զօրութիւն» (1972, Թեհրան, նաեւ՝ պարսկերէնի թարգմանուած յաջորդ տարի, հուսկ Երեւան վերատպուած 1983-ին), «Բարեւ Քեզ, Մարդ» (1974, Պէյրութ, նաեւ՝ պարսկերէնի թարգմանուած երկու տարի յետոյ) եւ «Լուսամուտ» (1993, Թեհրան), որոնց մասին Մինաս Թէօլէօլեան կը վկայէ՝ թէ «մարդկայնական խորք ու շունչ ունին, կը բարձրանան ընթացիկէն վեր եւ երբեմն կը հասնին թելադրական ներուժութեան» (տե՛ս «Դար մը գրականութիւն», Բ. հատոր, էջ 312): Խանենց մնայուն աշխատակիցն է եղած գրական կարգ մը պարբերականներու, ինչպէս Թեհրանի «Նոր էջ»ը եւ Պէյրութի «Շիրակ»ը:

Ներկայ մենագրութիւնը, զոր պատրաստած է Հալէպէն բժիշկ Թորոս Թորանեան, բանաստեղծին քերթողական վաստակին ամբողջական վերարժեւորումն որ կ'ընէ, առանձնաբար վերլուծելով հրատարակուած իւրաքանչիւր մատեան, քրքրելով զանոնք էջ առ էջ ու ի յայտ բերելով մարդկայնախօսական վեհ[...] իւրայատուկ այն գիծը՝ որ գոյ է [...] նենցի գրեթէ բոլոր գործերուն մէջ [...] խտեր: Հաղորդականութիւն, պարզութիւն եւ ներքին կշռոյթ, մտածումի եւ զգացումի հեւքով պայմանաւոր, [...] յատկանիշ մը եղած են իր մօտ: Ու [...] պէս կ'ըսէ Թորանեան՝ «Գ. Խանենցը [...] վիճելիօրէն բանաստեղծ է եւ քերթ[...] մէկը իրանահայ բանաստեղծներուն, [...] րոնք յատուկ տեղ կը գրաւեն սփիւռք[...] հայ քերթողութեան անդաստանին մէջ»

Գրքին կարեւոր մէկ բաժինը յատկացուած է մամուլի այն յօդուածներուն, [...] գրաքննադատութիւնն է կատարուած բա[...] նաստեղծին գործերուն՝ հայրենի [...] սփիւռքահայ գրիչներու կողմէ:

Ընթերցումի հաճելի առիթ մը ներկա[...] յացնող սոյն մենագրութեան գլխաւոր (ու խրտչեցնող) թերին կը մնայ՝ հարիւրաւոր սխալագրութիւններով ու վրիպումներով «ճոխացած» անխնամ տպագրութիւնը:

ԼԵՒՈՆ ՇԱՌՈՅԵԱՆ

ՀԱՄԱՌՕՏ ԱԿՆԱՐԿ ՄԸ ՀԱՅԿԱԿԱՆ ԴՐՈՇՄԱԹՈՒՂԹԵՐՈՒ ՊԱՏՄՈՒԹԵԱՆ ՎՐԱՅ

(Շար. Բ. եւ վերջին մաս)

Ե. – Բ. Անկախութեան շրջան
(1991-էն սկսեալ)

1992-ին, Հայաստանի Հանրապետութիւնը անդամ կը դառնայ Թղթատարական Միջազգային Միութեան (Union Postale Universelle) եւ կրկին կը ստանայ դրոշմանիշեր հրատարակելու իրաւունքը: «Yvert et Tellier»ի ցուցակին համաձայն, 1992-ին հրատարակուած առաջին դրոշմանիշը՝ Արարատ լեռը Եռագոյնով (արժէքը 20 կոպէկ) հայկական 176-րդ դրոշմաթուղթն է (8): Այդ թուականէն մինչեւ այսօր, Հայաստան վաթսունէն աւելի դրոշմաթուղթեր հրապարակ հանած է: «Յառաջ» կանոնաւոր ձեւով անդրադարձած է այս նոր թողարկումներուն ուստի հոս աւելի պիտի չծանրանանք։

Զ. – Հայաստանն ու Հայերը
այլ պետութիւններու դրոշմանիշերուն մէջ

Հայաստանէն ու Խորհրդային Միութենէն դուրս, հայկական բնագարդեր կարելի է գտնել կարգ մը պետութիւններու դրոշմանիշերուն վրայ:

1964-ին, Յորդանան, Պօղոս Զ. Պապին այցելութեան առթիւ երկու դրոշմանիշեր կը հրատարակէ։ Ասոնցմէ մէկուն վրայ կ'երեւայ Բեդղեհէմի Հայոց վանքին զանգակատունը:

1973-ին, Վատիկան երեք արժէքներէ կազմուած շարք մը կը հրատարակէ Ս. Ներսէս Շնորհալիի մահուան 800-ամեակին առթիւ: Առաջինը – 25 լիր – կը ներկայացնէ Էջմիածնի Սուրբ Հռիփսիմէ Եկեղեցին, երկրորդը – 90 լիր – խաչքար մը եւ երրորդը – 180 լիր՝ – Ներսէս Շնորհալիի դիմանկարը: Առաջին անգամ ըլլալով եւրոպական պետութեան մը նամականիշերուն վրայ մակագրութիւններ կ'ըլլան հայկական գիրերով:

1975-ի Ֆրանսական Թղթատարական վարչութիւնը հռչակաւոր նկարիչ Գառզուն (Գառնիկ Զուլումեան) կը պատուէ հրատարակելով իր պաստառներէն մին - (2·00 Ֆր.) իր «Série Artistique»ին մէջ։

1982-ին Իրան մեծ անակնկալ մը կը ստեղծէ հրապարակ հանելով 20 ռիալնոց դրոշմանիշ մը Քրիստոսի Ծննդեան տօնին առթիւ: Դրոշմաթուղթին վրայ արաբերէն, պարսկերէն եւ հայերէն յեղումներով կը տպուի հետեւեալ նախադասութիւնը. «Ես Աստուծոյ ծառան եմ, ասաց Յիսուս: Նա ինձ տուել է գիրքը եւ ինձ իր մարգարէն է դարձրել» - Ղուրան:

1986-ին եւ 1987-ին, Ուրուկուայի կառավարութեան որոշումով լոյս կ'ընծայուին երկու նամականիշեր՝ առաջինը նուիրուած հայկական ցեղասպանութեան 71-ամեակին եւ երկրորդն ալ Հնչակեան կուսակցութեան 100-ամեակին: Առաջին դրոշմանիշին վրայ տեղադրուած են Հայաստանի խորհրդային Հանրապետութեան դրօշակը (կարմիր – կապոյտ – կարմիր) եւ Ծիծեռնակաբերդի յուշահամալիրը «71 Aniversario — 1915-1986 Genocidio Armenio» մակագրութեամբ: Մեր [...] տրամադրութեան տակ ունեցած տեղեկութիւններուն համաձայն, այս դրոշմաթուղթը առ այսօր հայկական ցեղասպանութեան նուիրուած միակն է: Ս. Դ. Հնչակեան Կուսակցութեան 100-ամեակին նուիրուած դրոշմանիշը կը ներկայացնէ ոսկեգոյն արեւ մը «100 Anos –1887–19[...]» եւ «Organizacion Armenia Hnchaki[...]» արձանագրութիւնով: Զարդանշանը կ[...] բոլորեցնեն դափնիի երկու ճիւղեր:

1988-ի մեծ երկրաշարժէն յետոյ, Կի[...] րոս շրջագայութեան մէջ կը դնէ (1989-[...]) շատ գեղեցիկ դրոշմանիշ մը: Այստեղ եւ անգլերէնի քով հայերէնով կը կարդա[...] հետեւեալ բառերը՝ ի յիշատակ Հայաստանի երկրաշարժի զոհերուն:

Վերջապէս 1991-ին, այսինքն իր գոյութեան վերջին տարին, Խորհրդային Միութիւնը, Միացեալ - Նահանգներու Թղթատարական վարչութեան հետ կը կատա[...] «համատեղ թողարկում մը» (émission jumelée) հայազգի գրող Ուիլեըմ Սարոյեանին նուիրուած: Ամերիկեան օրինակ[...] խորհրդայինին պէս կը ներկայացնէ գրողին նոյն դիմանկարը, աւելի փոքր [...] փերով, կարմիր յատակի վրայ (արժէք[...] 29 սենթ):

«Հայաստան – Ֆրանսա» բարեկամութեան դաշնագիրին ստորագրութեան [...] մանակ խօսք եղաւ մօտ ապագային ֆրանքեւհայկական համատեղ թողարկում մը կատարելու մասին: Կ'ուզենք հաւատալ որ այս ծրագիրը «Մեռեալ տառ» մնար եւ շուտով Հայաստանի եւ Ֆրանսայի դրոշմասէրներու հաւաքականութիւն[...] ուրախութիւնը կ'ունենայ զայն հրապարակի վրայ տեսնելու:

ՍԱՀԱԿ ՍՈՒՔԻԱՍԵԱՆ

(8) — *Catalogue Yvert et Tellier*, p. 176.

Յ. ՕՇԱԿԱՆԻ «ԿՆՔԱՀԱՅՐԸ» ԹԱՏԵՐԱԿԱՆ ԸՆԹԵՐՑՈՒՄՈՎ

Համազգայինի Դիմակ Թատերախումբին եւ Հայ Թատրոնի ընկերակցութեան կողմէ ձեռնարկուած թատերական ընթերցումներու շարքին այս շրջանի երրորդ եւ վերջին խաղը Յակոբ Օշականի «Կնքահայրը»ն էր որ ներկայացուեցաւ Յունիս 2, կիրակի յետմիջօրէին Փարիզի Հայ Մշակոյթի Տան մէջ: Զորս արարով, մօտ երեքուկէս ժամ տեւողութեամբ թատերգութեան դերերը ստանձնած էին Արշէն Այնթապլեան, Ռազմիկ Արդալեան, Սիրայր Զոլաքեան, Լենա Զորպաճեան, Վերա Թոսունեան, Թորոս Գոֆթիկեան, Բենիամին Եուսէֆի, Նայիրի Յովսէփեան. Ընդհանուր բեմական գործողութիւններու ընթերցումը կը կատարէր Համբիկ Էքմէքճեան:

Հակառակ թատերգութեան մը համար սովորական երկարութեան, խաղը եւ խաղացողները լարուած ուշադրութեան մէջ պահեցին սրահը: 1921-ին Պուլկարիա գրուած Կնքահայրը նիւթ ունի պոլսահայ բարքերը ու անոնց ընդմէջէն կուտայ այդ շրջանին բնորոշ գիծեր: Կնքահօր յաւակնոտ ու այլասերած հակումներու ետեւէն ոլորուող շուրջ դարգացող խաղը հիմնուած՝ ընկերային խաթարուած բարքերու, տկարին օգտագործումին վրայ, պարբերաբար կը կնճռոտի զգացական բարդութիւններով: Այդ թուականին համար համարձակ գրութիւնը, մէկն է թատերգութիւններու շարքի մը ոբանցմէ «Նոր պսակը» 1922-ին երբ բեմադրուած է Պոլսոյ մէջ, մեծ դայթակղութեան պատճառ եղած է:

Բեմական ընթերցումի այս երրորդին, մասնակցողները յայտնի փորձառութիւն չունէին ձգած էին ու նոյնիսկ զգալի չէր ըլլար թէ ներկայացումը կը տրուէր բնագրին ընթերցումով: Արդէն ձեւացած է կորիզ մը -- Ա. Այնթապլեան, Ռ. Արդալեան, Լ. Զորպաճեան, Ժ. Զոլաքեան, Բ. Եուսէֆի -- որ յաջորդ շրջանին եւս կրնայ է շարունակէ այս ձեւը որ նորութիւն մըն է հոս: Մանաւանդ երբ անոր ընկերանայ պրպտումի աշխատանք մը, յայտնին բերելով քիչ ծանօթ, կամ ամբողջովին անծանօթ մնացած թատերգութիւններ, հեղինակներ ալ: Փարիզի երկու թատերախումբերուն ուժերով ու Արբի Յովհաննիսեանի կարեւոր աջակցութեամբ պատրաստուած առաջին երեք ներկայացումներուն յաջողութեան մէջ մեծ դեր ունեցաւ պրպտումի այս աշխատանքն ալ: Յունիս 9-ի կլոր սեղանը՝ Ն. Ծէտէքեանի, Կ. Զարեանի, Յ. Օշականի թատերգութիւններուն նիւթով, եզրափակիչ անդրադարձ մըն էր ու ապացոյց թէ թատերախումբերուն այս խումբին համար բեմական գրութեան բնոյթէն զատ կը ներկայացնէ նաեւ մտածումի, անդրադարձներու համար նախանիւթ մը:

ԱՐՓԻ ԹՈԹՈՅԵԱՆ

ՇԱԲԱԹԱԿԱՆ ԱԿՆԱՐԿ

ՀԱՅԿ. ԿԵԱՆՔԸ ԼՈՍ-ԱՆՃԸԼԸՍԻ ՄԷՋ

ԳԱՂԻԿ ՅԱՐՈՒԹԻՒՆԵԱՆԻ ՄԱՄՈՒԼԻ ԱՍՈՒԼԻՍԸ

Կլէնտէյլի Ռէտ Լայըն պանդոկին մէջ, Մայիս 29-ի առաւօտեան, Հայաստանի սահմանադրական դատարանի նախագահ Գագիկ Յարութիւնեան տուած է մամուլի ասուլիս մը, որուն ներկայ եղած են գաղութին հայ մամուլի եւ հեռատեսիլի կայաններու ներկայացուցիչները: Գագիկ Յարութիւնեան խօսած է Հայաստանի արդարադատութեան համակարգը փոփոխութեան ենթարկելու, ինչպէս նաեւ Միացեալ - Նահանգներու հետ երկկողմանի գործակցութիւն ունենալու մասին, անդրադառնալով նաեւ Միացեալ - Նահանգներու Արդարադատութեան նախարարութեան, Իրաւաբաններու Միութեան, Հայ Իրաւաբաններու Միութեան եւ միջազգային կարգ մը կազմակերպութիւններու հետ իր հանդիպումներուն:

ՅՈՒՆԱՀԱՅ ՄԻՈՒԹԵԱՆ ՃԵՌՆԱՐԿԸ

Լոս - Անճըլըսի Արարատ Տան «Տէօքմէճեան» սրահին մէջ, Մայիս 4-ին, տեղի ունեցած է Յունահայ Միութեան տարեկան ճաշ - պարահանդէսը: Խօսք առած են վարչութեան ատենապետուհի՝ Մարի Պիրէպիրեան, Հոլիվուտէ Քորթնի - Յակոբեան եւ Լոս - Անճըլըսի Ս. Սոֆիա յունական եկեղեցւոյ հոգեւոր հովիւ Տէր Պաքսս: Ողջոյնի գիր յղած են Հայաստանի Լոս - Անճըլըսի գլխաւոր հիւպատոս Արմէն Բայբուրդեան եւ Յունաստանի ընդհանուր հիւպատոս Խրիստոս Փանեգոփուլոս:

ՄԱՅԻՍ 28-Ի ՏՕՆԱԽՄԲՈՒԹԻՒՆ

Փասատինայի Սեքսըն համալսարանին մէջ, Յունիս 2-ին, նշուած է Մայիս 28-ը: Բացումը կատարած է եւ յայտագիրը վարած Կարօ Մոմճեան: Խօսք առած են Փասատինայի քաղաքապետ Պիլ Փափարեան, Հ. Յ. Դ.-ի կեդր. վարչութեան կողմէ Ստեփան Հայթայեան, Հ. Յ. Դ. Կ.Կ.-ի կողմէ Տարօն Տէր - Խաչատուրեան: Բանախօսած է փրոֆ. Ռիչըրտ Յովհաննէսեան, որ շեշտելէ ետք առաջին եւ երկրորդ անկախութիւններու նմանութիւններն ու տարբերութիւնները, անդրադարձած է երջանկայիշատակ Վազգէն Ա.-ի դերին՝ Մայիս 28-ի վերակենդանացման մէջ եւ խօսած Հայաստանի առաջին անկախ հանրապետութեան շրջանի պատմութիւնը գրելու ընթացքին իր տարած աշխատանքներուն եւ պրպտումներուն մասին: Գեղարուեստական բաժնին հանդէս եկած են երգչուհիներ Արփինէ եւ Էլիզապէթ Փեհլիվանեան եւ Յովիկ Գրիգորեան:

Հ.Օ.Մ.-Ի ՄԱՆԿԱՄՍՈՒՐԻ 5-ԱՄԵԱԿԸ

Էնսինոյի Սրբոց Նահատակաց Հ.Օ.Մ.-ի մանկամսուրի հնգամեակը տօնուած է Ֆերահեան վարժարանի սրահին մէջ, Յունիս 2-ին: Բացումը կատարած է մանկամսուրի վարիչ Վեհիկ Գաբրիէլեան: Խօսք առած են Ազգային Վարչութեան կողմէ Խաժակ Տիքիճեան, Հ. Օ. Մ.-ի Շրջ. Վարչութեան կողմէ Կիթառիկ Քոչարեան եւ Անահիտ Մէյմարեան:

ԼՐԱՏՈՒ

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

ՄԱՅԻՍ 28-Ը ԿՐԸՆՈՊԼԻ ՄԷՋ

Ապրիլ 24-ի յիշատակումէն ետք, Կրընոպլի հայկական ընկերութիւններու համախմբումը միաձայնաբար որոշեց տօնել նաեւ Մայիս 28-ի Անկախութեան հռչակումին 78-րդ տարեդարձը:

Այդ օրը Հայ Մշակոյթի Տան մէջ, մօտաւորապէս 150 հանդիսականներ ներկայ էին, միաձայնաբար նշելու այդ տօնը:

Հանդիսաւոր բացումէն ետք խօսք տրուեցաւ յանուն Դաշնակցութեան՝ Պր. Ժան Գույումճեանին, որ հակիրճ կերպով (ֆրանսերէն) պատմականը ըրաւ անկախութեան տարիներուն, նշելով յատկապէս Սարդարապատի ճակատամարտին մեծ դերը եւ հայ ժողովուրդին յաղթական պայքարը Թուրքերու դէմ: Իրմէ ետք Հայ Մշակոյթի Տան տնօրէն՝ Պր. Աշոտ Յակոբեան իր կարգին (հայերով) արտայայտուեցաւ միեւնոյն նիւթին շուրջ: Ապա հրաւիրեց ներկաները խմելու բարեկամական բաժակը:

Ճոխ յայտագիր մը պատրաստուած էր Հայ Մշակոյթի Տան կողմէ. իրենց մասնակցութիւնը բերին տեղւոյն «Երեւան» երգչախումբը, որ երգեց հայրենասիրական երգեր, Հայաստանի փառերգը, Սարդարապատը եւ Զարթիր Լաօ, խանդավառելով ներկաները:

Մթնոլորտը հետզհետէ կը ջերմանար: Մշակոյթի Տան նորաստեղծ «Զեփիւռ» նուագախումբը եւ երկու երգչուհիներու՝ Սիրանոյշ Խաչատուրեանի եւ Ռուզան Գալայճեանի գեղեցիկ երգերը խանդավառեցին ներկաները. անոնց երգերէն եւ նուագէն ոգեւորուած երիտասարդները պարեցին:

Խնճոյքը շարունակելու համար բեմ հրաւիրուեցաւ Վալանսէն հրաւիրուած «Պօէմ» նուագախումբը որպէս մենակատարուհի ունենալով Եւգինէ Գէզէճեանը:

Անոնք «Իմ Հայաստան» երգով նախ յուզում, յետոյ աշխուժութիւն հաղորդեցին սրահին:

Երեկոն տեւեց մինչեւ ուշ գիշեր:

ՇԱՔԷ ՄԱՆՈՒԿԵԱՆ

«ՀԱՅԱՍՏԱՆ» ՀԻՄՆԱԴՐԱՄ

ՄԱՄԼՈՅ ՀԱՂՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

ՊՈԼՍԱՀԱՅ ՄԻՈՒԹԵԱՆ ԵՒ Հ.Մ.Մ. ՄԱՐՄՆԻ ՕՐԻՆԱԿԵԼԻ ՔԱՅԼԸ

«Հայաստան» Հիմնադրամի Արեւմտեան - Ամերիկայի Յանձնաժողովը ուրախութեամբ կը տեղեկացնէ, որ Պոլսահայ Միութեան Վարչութիւնը որոշած է տարուան մէջ իր կազմակերպած բոլոր ձեռնարկներու ընթացքին, մուտքի իւրաքանչիւր տոմսի արժէքին վրայ 1 տոլարի յաւելում կատարելով գոյացած գումարը յատկացնել «Հայաստան» Հիմնադրամին:

Նոյնանման որոշում տուած է նաեւ Հայրենակցական Միութիւններու Միացեալ Մարմինը:

Յանձնաժողովը կը յուսայ որ օրինակելի այս քայլը վարակիչ կը դառնայ եւ անոր կը հետեւին մեր գաղութին մէջ գործող հայրենակցական բոլոր միութիւնները:

«ՀԱՅԱՍՏԱՆ» ՀԻՄՆԱԴՐԱՄԻ ԱՐԵՒՄՏԵԱՆ - ԱՄԵՐԻԿԱՅԻ ԳՐԱՍԵՆԵԱԿԻ ՄԱՄԼՈՅ ԵՒ ՀԱՆՐԱՅԻՆ ԿԱՊԵՐՈՒ ԲԱԺԻՆ

ԳԱՂՈՒԹԷ ԳԱՂՈՒԹ

ՍՈՖԻԱՅԻ գերեզմանատան մէջ, Մայիս 28-ին, վերահաստատուած է հին աւանդութիւն մը՝ յարգանք մատուցանել Հ. Յ. Դ. հիմնադիրին՝ Քրիստափորի յիշատակին: Այս տարի, Հ.Օ.Մ.-ի, Հ. Մ. Ը. Մ.-ի, Հայ Դատի եւ այլ կազմակերպութիւններու ներկայացուցիչներ խոնարհած են անոր շիրիմին առջեւ: Սուրբ Աստուածածին Եկեղեցւոյ հոգեւոր հովիւը՝ Գուսան Քահանայ Հատաւեան հոգեհանգստեան պաշտօն կատարած է ուրկէ յետոյ Հ. Յ. Դ. Բիւրոյի անդամ՝ Արօ Պօղիկեան խօսք առած է եւ վեր հանած Քրիստափորի պանծալի օրինակը: Տոքթոր Պերճ Ինճէեան բացատրած է Մայիս 28-ի նշանակութիւնը: Միաժամանակ յարգանքի տուրք մատուցանուած է Քրիստափորի գաղափարակից՝ Վռամշապուհ Քէտիրեանի:

***

ԹՈՐՈՆԹՕՅԻ Հայ Կեդրոնի մուտքին, Մայիս 27-ին, ծածանող դրօշակներու ձողերուն դիմաց տեղի ունեցած է դրօշի տպաւորիչ արարողութիւն մը Մայիս 28-ի 78-րդ տարեդարձին առթիւ: Վարժարանի տնօրէն Մարգար Շարապխանեանի բացման խօսքէն ետք, դրօշները բարձրացած են մեր Հայրենիքի երգեցողութեամբ: Ներկայ եղած են Հ.Օ.Մ.-ի Ամէնօրեայ վարժարանի աշակերտները, ուսուցչական կազմը եւ հոծ թիւով այցելուներ: Աշակերտները ապահոված են գեղարուեստական յայտագիր մը:

***

ՄՈՆՐԷԱԼԻ Առաջնորդարանին Գարխլեան սրահին մէջ, Մայիս 23-ին գինեձօն մը տեղի ունեցած է տոքթոր Զաւէն Քահանայ Արզումանեանի հեղինակութեամբ «Ազգապատում»ի Դ. հատորի լոյս ընծայման առթիւ, նուիրուած Հայաստանեայց Եկեղեցւոյ 1700-ամեակին եւ գանատահայ համայնքին հաստատման 100-ամեակին: Բացման խօսքը արտասանած է Զարեհ Քահանայ Զարգարեան որ հրաւիրած է Պր. Նուրհան Ուզունեանը գիրքը ներկայացնելու: Աւարտին խօսք առած է հեղինակը:

ԿՂԶԻՆ ԵՒ ՄԻ ՄԱՐԴ

– վիպակ –

ԿՈՍՏԱՆ ԶԱՐԵԱՆ

Տանս առջեւ մի երիտասարդ սպասում է ինձ: Լառիից նամակ է բերել: Նա ամէն առաւօտ, իր մոթոսիքլէթով, գնում է քաղաք, իսկ վերադարձին կանգ է առնում Լառիի տան առջեւ եւ զանազան յանձնարարութիւնները ընդունում: Սպասում էր ինձ, որովհետեւ նամակին պատասխան էր ուզում: Կարդացի. Լառին ինձ հրաւիրում է իր մօտը: Պէտք է մօտակայ գիւղը գնացող ալքը վերցնել, որոշ տեղ իջնել եւ նեղլիկ ճանապարհով բարձրանալ վեր: Եթէ հարցնեմ անգլիացու տունը, ամէն մարդ գիտէ:

Վեր բարձրացայ, դրական պատասխան գրեցի, իջայ, տուի տղային եւ վերադարձայ պատշգամ:

Նստեցի: Աթոռի վրայ օրօր եկայ:

Արեւի մայր մտնելը այս կղզում, բընութեան մեծագոյն բեմադրութիւններից մէկն է: Ամէն ինչ չափազանցուած է: Արեւի բոցակիզուած գունդը, հորիզոնի հրդեհներով ծեծուած տակնուվրայութիւնը, ծովի թագաւորական ճամբու շքեղութիւնը:

Այստեղ, վերջալոյսը ունի նաեւ մի առանձնայատկութիւն. կանաչ ճառագայթը: Երբ արեւի գունդը կամաց կամաց մխրճւում է հորիզոնի ետեւը, էն վերջին րոպէին, եթէ երկինքը բոլորովին պայծառ է, արեւը անհետանալուց առաջ կանաչ մի ճառագայթ է արձակում:

Ներուժ, պսպղուն, սատանայի աչքերից ընկած լոյսի նման:

Զարմանալի է, որ այդ կանաչ ճառագայթի շուրջը ոչ հէքեաթներ եւ ոչ առասպելներ են կազմուել: Բնութեան առանձնայատուկ երեւոյթները միայն առասպելով կարելի է հասկանալ:

Քաղց զգացի: Մտայ խոհանոց՝ մի երկու հաւկիթ տապակելու համար: Ներս մտայ թէ չէ, տեսայ Անճէլինային: Զարմացայ. այս ժամին սովորութիւն չունէր գալու: Հաւկիթները ձեռքիցս առաւ:

– Դուք գնացէք ներս, – ասաց ես ամէն բան կը բերեմ:

Դուրս եկայ, առանց պատասխանելու: Երբ հաւկիթները ձեռքիցս առաւ եւ ձեռքերը կպան ձեռքերիս՝ ցնցուեցի: Դրան առջեւ կանգ առի եւ խոր շունչ առի: Կնոջ հոտ եկաւ:

Կարծես, առաջին անգամն էր, որ տեսայ նրան: Պինդ եւ սրուած կրծքերը: Իր կենդանական շունչը, իր ֆիզիքական հմայքը: Առաջ չէի նկատած:

Եկաւ, սեղանս պատրաստեց: Գրքերը մի կողմ քաշեց, սփռոցը փռեց, պնակ, հաց, պատառաքաղ եւ դանակ բերաւ: Ինձ չնայեց: Կարծես սենեակում իսկ չէի:

– Կերէ՛ք, – կանչեց ինձ:

Երբ սեղանին մօտեցայ, անհետացել էր:

Հացս ծամեցի դանդաղած բերանով: Պինդ սրուած կրծքեր ունէր: Զնայած մարմնի որոշ ծանրութեան՝ այծի կերպեր: Գլուխը վեր բարձրացնելու ձեւը, տխուր ծիծաղը՝ աչքերի ծայրերը վեր, ծնօտը թրթռուն:

Կերայ: Նրան զգացի՝ բերանս տարած ամէն մի պատառի մէջ:

Այծի կերպեր: Ձայնն էլ կարծես մկլկում էր: Իր ամբողջ մարմինը, իր կրծքերի նման, սրւում է եւ լարւում:

Թէպէտ վերջալոյսի հետքերը դեռ չէին անհետացած, գիւղաքաղի լոյսերը արդէն վառուել էին: Եկեղեցու զանգը մերթ ընդ մերթ հնչում էր: Երեւի, մեռել կար:

Գիւղի բոլոր մեռելներին այս փողոցից են վայր տանում: Յուղարկաւորութիւնները յաճախ են: Նախ եւ առաջ՝ եկեղեցուց դուրս են գալիս խաչեր բռնած չապիկաւոր մարդիկ: Ապա դուրս է գալիս քահանան՝ ակնոցը քթի ծայրին եւ գիրքը ձեռքին: Նրա ետեւից դուրս են անում ուսերի վրայ բարձրացած դագաղը: Դագաղի ետեւից ազգականները սեւ հագած, իրենց աչքերը լացից ուռած: Յետոյ, քայլերը քաշքշելով, կանայք ու տղամարդիկ: Եթէ լաւ նայես, գրեթէ միշտ նոյն մարդիկն են: Տարիներով գնում են դագաղների ետեւից, մինչեւ այն օրը, երբ իրենք էլ մտնում են դագաղի մէջ:

Կէս ժամ յետոյ ամէնքը վերադառնում են զրուցելով,

Հաւաքական ծէսերը դիւրացնում են մահուան դէպքը: Մարմինը տարրալուծւում է ընդհանուրի մէջ եւ, կորցնելով իր ինքնավար անջատողութիւնը, գնում, միանում է ամբողջութեան:

(Շար. 10)

Ս. ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ-ՄԿՐՏԻՉ ՓԱՐԻԶ

Շաբաթ, Յունիս 15-ին, Տօն է Սրբոյն Ներսիսի Մեծի Հայրապետին եւ խաթայ Եպիսկոպոսին։

Այս առթիւ, Փարիզի Ս. Յովհաննէս-Մկրտիչ Մայր Եկեղեցւոյ մէջ, ժամը 10-ին պատարագ կը մատուցուի։

LE CENTRE CULTUREL
SAINT GREGOIRE
26, rue Sibié, 13001 Marseille

EXPOSITION
ALEX BERLIAN

Du 12 au 23 Juin
tous les jours de 16h à 20h

au profit du Fonds Arménien de France

L'ECOLE TEBROTZASSERE
vous invite à sa

GRANDE FETE CHAMPETRE

du 23 JUIN.

Réservez dès maintenant votre journée.

CROIX BLEUE DES ARMENIENS DE FRANCE

Section «*Agnouni*» d'Asnières

Vers NANTES

La CBAF organise une excursion pour découvrir :

— *L'exposition «Arménie des Origines au IVe siècle»* au Musée Dobrée de Nantes.

— *Nantes*, ville de Jules Verne et d'Anne de Bretagne.

— *Le bord de mer La Baule*, la plus belle plage d'Europe.

Départ le samedi matin 29 Juin;
Retour le dimanche soir 30 Juin.
Trajets en autocar de luxe, vidéo. Visite de l'exposition par guides conférenciers (durée 1h30).
Hébergement à l'Hôtel *Ibis*, centre ville.
Participation aux frais : 500 F.
Renseignements et inscriptions :
Mme Gourdikian au 39 82 65 91
Mme Danoux après 20h au 42 42 85 87

***

Section de Vienne

Grande fête champêtre annuelle

Dimanche 16 Juin à partir de 11 heures au Parc ombragé de Gémens animée par l'*Orchestre « A n i »* avec la participation des élèves de l'Ecole arménienne

*Buffet — Ambiance arménienne — Stands — **Tombola***

◆ Salle couverte en cas de pluie ◆

KERAM NAVASART SPITAK

LE GRAND ORCHESTRE ARMENIEN

(35 artistes)

à PARIS

2 Concerts exceptionnels de musique traditionnelle
sous la direction de *Mikaël AVEDISSIAN*

AUDITORIUM DES HALLES
Forum des Halles
Samedi 15 juin à 18 h et 21 h

Réservation 42. 36. 13. 90 Prix des places : 120 F.
Location : sur place, FNAC, France Billet, Virgine Megastore

MAISON DE LA CULTURE
ARMENIENNE
D'ALFORTVILLE
ԱԼՖՈՐՎԻԼԻ ՀԱՅ ՄՇԱԿՈՅԹԻ ՏՈՒՆ

«RIEZ ARMENIEN»

La Maison de la Culture Arménienne d'Alfortville

et

HOVIV

ont le plaisir de vous inviter
au *Vernissage de*
l'EXPOSITION - VENTE DE DESSINS
le Vendredi 14 Juin à 19 heures

Exposition du 14 au 21 Juin

La M.C.A. sur AYP FM - 99,5
tous les mercredis à partir de 10h15

9, rue de Madrid, 94140 ALFORTVILLE
Tél.: 43 76 55 89 Fax : 43 78 66 64

A l'occasion de la parution des deux derniers volumes du livre

THE REPUBLIC OF ARMENIA

du

Prof.
RICHARD G. HOVANESSIAN
Professeur à UCLA

Le Comité de Défense de la Cause Arménienne
et
Hamaskaïne - Paris
organisent une *RENCONTRE*
avec l'auteur

Avec la participation de
ANAHIDE TER-MINASSIAN
Jeudi 13 Juin à 20 heures 30
Salle Dicran et Zarouhie Démirian
Maison de la Culture Arménienne
17, rue Bleue, Paris 9e (M° Cadet)
Tél. : 48. 24. 63. 90.

— *entrée libre* —

MAISON NATIONALE ARMENIENNE

Société Anonyme en Liquidation Amiable
Au capital de 100.000 Francs
Siège de la Liquidation : 41, rue du Four, 75006 PARIS

R.C.S. PARIS B 612 018 366
Numéro de gestion 61 B 1836

AVIS DE CONVOCATION

Les Actionnaires sont avisés qu'ils sont convoqués en Assemblée Générale Mixte,

Le Vendredi 28 Juin 1996, à 14 heures 30, dans les locaux de l'Ambassade de la République d'Arménie, à PARIS (75017), rue Viète n° 9,

A l'effet de délibérer sur l'ordre du jour suivant :

◆ Renouvellement de la mission du Liquidateur Amiable jusqu'au mois de Février 1997,
◆ Point des procédures judiciaires pendantes,
◆ Approbation du procès verbal de l'Assemblée Générale Mixte du 27 Octobre 1995,
◆ Demande d'apports en comptes-courant aux Actionnaires pour le financement des besoins de la Liquidation,
◆ Rapport de gestion sur les comptes annuels de l'Exercice clos le 31 Décembre 1995,
◆ Rapports général et spécial du Commissaire aux Comptes sur les comptes dudit Exercice,
◆ Approbation des comptes,
◆ Affectation des résultats,
◆ Approbation, s'il y a lieu, des opérations pouvant tomber sous le coup de l'Article 101 de la Loi du 24 Juillet 1966,
◆ Perspectives de clôture des opérations de liquidation amiable,
◆ Questions diverses.

Tout actionnaire, quelque soit le nombre de ses actions, a le droit d'assister à cette Assemblée, de s'y faire représenter par un autre actionnaire, ou par son conjoint, ou de voter par correspondance.

Une formule unique de vote par correspondance ou par procuration sera remise ou adressée à tout actionnaire qui en fera la demande par lettre recommandée avec accusé de réception, auprès de Maître Régis VALLIOT, Liquidateur Amiable, au plus tard, six jours avant la date de la réunion.

Les votes par correspondance ne seront pris en compte que pour les formulaires complétés et signés, parvenus à la Société trois jours au moins avant la date de la réunion.

Le texte des résolutions proposées à l'adoption de l'Assemblée et les documents prévus par la Loi seront tenus à la disposition des actionnaires en l'Etude de Maître VALLIOT.

Maître Régis VALLIOT
Liquidateur Amiable nommé judiciairement
41, rue du Four, 75006 PARIS

L'Association SAINTE-CROIX
des Arméniens Catholiques
organise

UN VOYAGE A NANTES

pour la visite de l'Exposition Arménienne

le dimanche 16 juin

Aller - retour en TGV,
par la Gare de Montparnasse

Au programme :
Visite de la Cathédrale
Déjeuner
Visite de l'exposition.

Participation aux frais (tout compris):
Adultes:550 F. - Enfants -12 ans:300 F.

Renseignements et inscriptions :
— Paroisse Ste-Croix : 42. 78. 31. 93
— Van Diam : 43. 87. 30. 11

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Մարսէյլի Մայր Եկեղեցւոյ վարչութիւնը շնորհակալութեամբ ստացած է հետեւեալ նուիրատուութիւնները։

Մինասեանի *հոգեհանգիստի առթիւ՝ Թագուհի Զաթալեան 100 Ֆր.։*

Փէշքէշեանի *հոգեհանգիստի առթիւ՝ Փեշքեշեան ընտանիք, Տիկին Մերիքեան 500-ական Ֆր.։*

Զանազան նուիրատուութիններ Եկեղեցւոյ պայծառութեան համար. -

Մօրիս եւ էմմա Սարգիսեան 300 Ֆր., Միւզիքեան ընտանիք 1000 Ֆր., Սիւզան Պօյաճեան, էլիզապէթ Գասպարեան, Արթիւր Մինասեան 100-ական Ֆր., Ատրինէ Գաբրիէլեան 1000 Ֆր., Ռ. Թառլաճեան 600 Ֆր., Զօրիկեան ընտանիք 400 Ֆր., Սիրանոյշ Սամուէլեան 200 Ֆր., Անթուան Զաքարեան, Տիկին Վայէթ, Անտրէ Պուայէ, Տէօքմէճեան ընտանիք 100-ական Ֆր., Արթիւր Յարութիւնեան 250 Ֆր., Շաքէ Ազնաւուրեան 200 Ֆր., Մարք Ազնաւուրեան 250 Ֆր., Վարդ Մեսրոպեան 200 Ֆր., Նորայր Իշճի 150 Ֆր.։

ECOLE ARMENIENNE
« SIAMANTO »
DE BAGNEUX-CACHAN

GALA ANNUEL

le Dimanche 16 Juin
à 15 h 45 très précises
Théâtre Victor-Hugo
14, avenue Victor-Hugo, BAGNEUX
Présenté par les élèves :
«CHOUNN OU GADOUN»
de *Hovannes Toumanian*

et une saynète inédite de *Zépur Mehr...*
Partie artistique avec le concours de
Haïk Arsenyan — Piano
l'Ensemble Arménien de danse Chouch...
transport : autobus 188 — Pte d'Orléans
arrêt Jean Marin Naudin

CAMP ITINERANT

La Croix Bleue des Arméniens de France organise du 5 au 30 juillet, un camp itinérant pour les adolescents de 14 à 16 ans, dans la région du Périgord vert. Encadrés d'une équipe motivée et qualifiée, les jeunes bénéficieront de 25 jours de détente, d'activités sportives, écologiques et culturelles, dans une ambiance arménienne.

Montant de la pension :
3 500 F. + Voyage.

Inscriptions : du lundi au vendredi de 10h à 16h auprès du Conseil d'Administration au 48 24 46 57.

Imprimé sur les Presses
du Journal «HARATCH»
83, rue d'Hauteville, 75010 PARIS
SIRET: 51027317 A R. C. Paris
Commission paritaire: N° 55935

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ
ՅՈՒՆԻՍ 13
JEUDI
13 JUIN
1996

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

LE NUMERO : 5,00 F.

ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ (1925-1957)

HARATCH

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE-FONDE EN 1925
DIRECTRICE: ARPIK MISSAKIAN

83, RUE D'HAUTEVILLE — 75010 PARIS
TEL. : 47. 70. 86. 60 — TELEX : HARATCH 280 868 F
— FAX : 48. 00. 06. 70 —
C.C.P. PARIS 15069-82 E

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա : Տար. 1.100 Ֆ. – Վեցամսեայ : 560 Ֆ.
Արտասահման : Տար. 1.400 Ֆ. (ամէնօրեայ առաքում)
1.250 Ֆ. (շաբաթական առաքում) – Հատը : 5,00 Ֆ.

71րդ ՏԱՐԻ – Թիւ 18.873
Fondateur SCHAVARCH MISSAKIAN
71e ANNEE — N° 18.873

ՓԱՐԻԶԻ ՑՈՒՑԱՀԱՆԴԷՍԸ

ՀԱՅԱՍՏԱՆ ԱՐԵՒԵԼՔԻ ԵՒ ԱՐԵՒՄՈՒՏՔԻ ՄԻՋԵՒ

Ֆրանսայի Ազգ. Մատենադարանին երկու սրահներուն մէջ տեղ գտած այս ցուցահանդէսին առաջին եւ առանձնաշնորհեալ այցելուները եղան մամուլի երեք տասնեակի չափ աշխատակիցներ: Յունիս 11, Երեքշաբթի առաւօտ անոնք հրաւիրուած էին նախաճաշի մը որմէ ետք նոյն հաստատութեան կողմէն ու ներկայ ցուցահանդէսին գլխաւոր մղիչ ուժ ու պատասխանատու Յարութիւն Գէորգեանի առաջնորդութեամբ այցելեցին ցուցահանդէսը:

Մօտ ժամուան մը ընթացքին ան կանգնելով գրեթէ ամէն մէկ նմոյշի առջեւ, տուաւ լայն բացատրութիւններ, շեշտելով կարելի զուգահեռները հայեւֆրանսական յարաբերութիւններուն: Մատենադարանին Մազարին սրահէն կը սկսի ցուցահանդէսը որ կը բացուի քարտէսներու բաժինով. տպաւորիչ է Անանիա Շիրակացիի Է. դարու աշխարհացոյցը: Կը հետեւին Ք. ա. 22-րդ դարու առարկաներ, զէնք, զարդեղէն, դրամ, եւայլն, բերուած՝ Նանթի ցուցահանդէսէն: «Միջնադարեան փոխանակումներ»ու այս առաջին բաժնին մէջ տեղ գտած են քրիստոնէական շրջանի առաջին դարերէն Սիւնիքի, Արցախի դպրոցին պատկանող ձեռագրեր:

Անջատ ցուցափեղկի մը մէջ մեծարուած է սուրբը որ յատուկ տեղ ունի հայեւֆրանսական յարաբերութիւններու պատմութեան մէջ: Հայկական տարազով Ժ. Ժ. Ռուսոյի եւ Վոլթէրի փոքրիկ կիսանդրիները զետեղուած են հոն որպէս արեւելքէն Հայերու կողմէ հոս բերուած այդ նորոյթին առաջին հետեւորդները:

«Նիւթական փոխանակումներ» խորագրուած Բ. բաժինը մեծ մասով յատկացուած է կենցաղային իրերու. կան զարմանալի նրբութեամբ ասեղնագործուած շուշփաներ, թաշկինակներ, բարձի երեսներ, ապա գիրքերու արծաթեայ կողքեր, գօտիներ, զարդեղէններ, դրամներ: Այս մասին ամէնէն ուշագրաւ ցուցանմոյշներն են Լեւոն Ե.ի մեղրամոմէ կնիքը կրող ստացագիր մը որ Ազգային Մատենադարանին կը պատկանի եւ առաջին անգամ կը ցուցադրուի ու Ջուլֆացի հայ առեւտրականի մը զաւկին դիմանկարը որ նոր մէկ շառաւիղը տրամադրած է ցուցահանդէսին: Հոն կան ԺԷ. դարու առեւտրական յարաբերութիւններուն մասին վաւերական փաստաթուղթեր, դիւանագիտական գրութիւններ, եւայլն:

Ոլոռումէն, Նանթէն ետք այս երրորդ ցուցահանդէսն է ուր Հայաստան աշխարհը կը ներկայանայ իր ամենահին ժամանակներու ժառանգութեամբ զարմացնելու եւ հիացնելու համար:

Ցուցահանդէսին մէկ անկիւնը զետեղուած տեսոյց մըն ալ կը պատմէ ԺԷ. դարու հայեւֆրանսական առեւտրական յարաբերութիւնները, օգտուելով զանազան փաստաթուղթերէ: Արդէն տրամադրելի է նաեւ ցուցահանդէսին առիթով պատրաստուած շքեղ քաթալոկը:

Այնքան համբերատար, բծախնդիր պատրաստութեան մը արդիւնք ցուցահանդէսը որուն մէկ թերութիւնը լուսաւորումի [illegible]ժկալութիւնն է թերեւս, այդքան գեղեցկութիւններով շքասրուած, կը սպասէ «խօսելու» առիթին, պատմելու համար յաճախ անգիտացուած մեծութիւններու մասին: Ան Կիլիկիոյ յատկացուած Սորբոնի ձեռնարկէն ետք երկրորդն է որ նախագահական այցելութեան կ'արժանանայ: Այդ պաշտօնական փուլէն ետք ցուցահանդէսը պիտի սպասէ հիացնելու, հրապուրելու համար Հայն ու ոչ-Հայը, այն բոլոր առարկաներով որոնք կուգան քարին, արեւուն երկրէն որուն բնակիչները գիտցած են քարին ու աչքի լոյսը գեղեցկութեան վերածել:

ԱՐՓԻ ԹՈԹՈՅԵԱՆ

Լ. ՏԷՐ-ՊԵՏՐՈՍԵԱՆ ՓԱՐԻԶ ԺԱՄԱՆԵՑ

Յունիս 11 Երեքշաբթի, ժամը 15-ին, Հայաստանի Նախագահական օդանաւը էջք կատարեց Օռլիի օդակայանը ուրուն պատուոյ սրահին մէջ գաղութի ղեկավար կամ ներկայացուցիչ դէմքեր հաւաքուած էին դիմաւորելու Լ. Տէր-Պետրոսեանը: Հոն էին Ֆրանսայի Հայ Կաթողիկէ առաջնորդ Գրիգոր Եպիսկ. Կապրոյեան, յանուն Փարիզի Աւետարանական Եկեղեցւոյ վեր. Ժ. Լեւոնեան, Հայաստանեայց Եկեղեցւոյ Փարիզի վարչական ժողովի ատենապետ Հ. Մոմճեան, Հայաստանի Փարիզի դեսպանատան անձնակազմը դեսպան Վ. Չիթէչեանի գլխաւորութեամբ, «Հայաստան» Հիմնադրամին Ֆրանսայի նախագահը Պ. Թերզեան, «Յառաջ»ի եւ մամուլի այլ ներկայացուցիչներ, Հայ Գործարարներու Ֆորումի նախագահ Վ. Ճագմատարեան, «Հայաստան՝ Արեւելքի ու Արեւմուտքի միջեւ» ցուցահանդէսին գլխաւոր պատասխանատու Յ. Գէորգեան, զանազան միութիւններու ներկայացուցիչներ, մտաւորականներ, բարեկամներ:

Ֆրանսայի Քաղաքի նախարար Ժան-Գլոտ Կօտէն ու դեսպան Վ. Չիթէչեան բարձրացան օդանաւ բարի գալուստ մաղթելու նախագահ Լ. Տէր-Պետրոսեանի որ անոնց առաջնորդութեամբ իջաւ, հետը ունենալով Արտաքին նախարար Վ. Փափազեանը, Ուժանիւթի նախարար Սարգիս Մարտիրոսեանը, Հաղորդակցութեան նախարար Գրիգոր Պօղպատեանը, խորհրդական Կարէն Գալըստեանը, Յովհաննէս Իգիթեանը, նախագահի մամուլի բաժնի պատասխանատու Լ. Զուրաբեանը բաղկացած պատուիրակութիւնը: Նախագահին կ'ընկերանար Տիկին Լ. Տէր-Պետրոսեան: Նոյն օդանաւով ժամանեց նաեւ խումբ մը այն մտաւորականներէն, որոնք պիտի մասնակցին Ազգային Մատենադարանին մէջ կազմակերպուած ցուցահանդէսին առընթեր եռօրեայ գիտաժողովին:

Նախագահ Լ. Տէր-Պետրոսեանի օդանաւէն էջքին Հանրապետական պահակախումբը ողջունեց զինք, իսկ փողերախումբը նուագեց հայկական ու ֆրանսական ազգային քայլերգները: Ապա Նախագահը մուտք գործեց հայկական եւ ֆրանսական Եռագոյններով զարդարուած պատուոյ շէնքէն ներս ու մի առ մի բարեւեց ներկաները: Հուսկ՝ պաշտօնական պատուիրակութիւնը մեկնեցաւ Գրիյոնի պանդոկը:

*
**

ԻՒՆԵՍՔՕ-Ի ՑՈՒՑԱՀԱՆԴԷՍԸ

Նոյն օրը, ժամը 18.15-ին ԻՒՆԵՍՔՕ-ի Սեկիւր հոլին մէջ Տիկին Լեւոն Տէր-Պետրոսեան որուն կ'ընկերանար Տիկին Ա. Ժիսքար տ'Էսթէն, բացումը կը կատարէր (Ազնաւուր չէր կրցած ներկայ ըլլալ) «Արեւը աչքերուն մէջ» ցուցահանդէսին ուր ներկայացուած են Հայաստանի մանուկներուն գծագրութիւնները, նաեւ շատ յաջող խեցեգործութիւններ (յիշատակութեան արժանի են Վահագն Սարուխանեանի, 10 տարեկան, եւ Սեւակ Պապազեանի 12 տարեկան ստեղծագործութիւնները ուրիշներու կարգին): Յանուն ԻՒՆԵՍՔՕ-ի Պ. Քոնան Փաուըր դրաւոր ելոյթ մը ունեցաւ, անգլերէն, ուր յայտնեց թէ ԻՒՆԵՍՔՕ մօտէն կը հետաքրքրուի Հայաստանի մանուկներով, դպրոցներով, երկրաշարժէն ի վեր: Տիկին Լ. Տէր-Պետրոսեան քանի մը խօսք ըրաւ հայերէն եւ կը թարգմանուէր (ոչ այնքան յաջող կերպով) մաս առ մաս: Տիկին Տէր-Պետրոսեան շնորհակալութիւն յայտնեց որ այս հրաշալի դահլիճին մէջ կը ներկայացուին Հայաստանի մանուկներու ստեղծագործութիւնները զորս անոնք նուիրած են Հայաստանի անկախութեան 5-րդ եւ ԻՒՆԵՍՔՕ-ի 50-րդ տարեդարձին: Տիկին Տէր-Պետրոսեան ըսաւ որ ցարդ կը խորհէր որ Հայաստան աւելի տաք է, բայց Փարիզ գալով կը հաստատէր որ Ֆրանսայի մայրաքաղաքը աւելի տաք է: Աւելցուց որ վերջին երկու տարիներուն Հայաստանի մէջ դրական փոփոխութիւններ տեղի ունեցած են, աւելի լոյս կայ եւ ինք կը հաւատայ որ կը տեսնենք մանուկներու աւելի ուրախ գործեր ալ, անկախութեան 10-րդ տարեդարձին առթիւ:

Կը խորհինք որ նման պարագաներու կարելի է (քանի որ այս բացումը նախատեսուած էր) գրաւոր ելոյթ ունենալ (ինչ որ ըրած էր ԻՒՆԵՍՔՕ-յի ներկայացուցիչը), թարգմանութիւնն ալ գրաւոր պատրաստել ինչ որ աւելի լաւ տպաւորութիւն կը գործէ: Այս կ'ըսենք ոչ իբրեւ դիտողութիւն այլ՝ համեստ թելադրանք:

ԱՄԵՆԱՅՆ ՀԱՅՈՑ ԿԱԹՈՂԻԿՈՍԻՆ ՀՈՎՈՒԱՊԵՏԱԿԱՆ ԱՅՑԵԼՈՒԹԻՒՆԸ ԺԸՆԵՒ

Գարեգին Ա. Ծայրագոյն Պատրիարքն ու Կաթողիկոսը Ամենայն Հայոց՝ ընդառաջելով Զուիցերական Աւետարանական Եկեղեցիներու Միջօգնութեան Կազմակերպութեան (EPER կամ HEKS) եւ Զուիցերիոյ Հայոց Եկեղեցական Խորհուրդի հրաւէրներուն, Յունիս 6-ին, Մայր Աթոռէն մեկնեցաւ Ժընեւ՝ Երեւան Փարիզ երթուղիով: Փարիզի օդակայանին մէջ զինք դիմաւորեցին՝ Եւրոպայի Հայոց Կաթողիկոսական Պատուիրակ՝ Գիւտ Արք. Նագդաշեան, Ֆրանսայի մօտ Հայաստանի դեսպան Պ. Վիգէն Չիթէչեան եւ ազգայիններ: Ընկերակցութեամբ Գիւտ Արք. Նագդաշեանի, Հայրապետը Փարիզէն անցաւ Ժընեւ, ուր օդակայանին մէջ դիմաւորուեցաւ EPER-ի ներկայացուցիչներուն, Զուիցերիոյ մօտ Հայաստանի դեսպան՝ Պ. Կարէն Նազարեանի, հայ ազգային եւ եկեղեցական, ինչպէս նաեւ համայնքային մարմիններու անդամներուն կողմէ: Նոյն օրը երեկոյեան, հանդիպում ունեցաւ EPER-ի ներկայացուցիչներուն հետ՝ իր այցելութեան ծրագրին մասին:

Յաջորդ առաւօտեան, Յունիս 7-ին, տեղի ունեցաւ մամլոյ ասուլիս մը, որուն ներկայ գտնուեցան «Journal de Genève», «Tribune de Genève», «Le Matin», «Le Courrier» թերթերու, կրօնական հրատարակութեանց եւ ձայնասփիւռի ներկայացուցիչները:

Կէսօրին, Télévision Suisse Romande-ի լրատուութեանց պահուն, Հայրապետը ունեցաւ տեսակցութիւն մը, որու ընթացքին ան խօսեցաւ Հայ Եկեղեցւոյ, Հայաստանի եւ իր առաքելութեան մասին:

Կէսօրէն ետք, Գարեգին Ա. մեկնեցաւ Լօզան, ուր EPER-ի կազմակերպութեան կեդրոնին մէջ, ունեցաւ հանդիպում մը անձնակազմի անդամներուն հետ, խօսակցութեանց որպէս կեդրոն ունենալով՝ հայեւզուիցերական յարաբերութիւնները՝ անցեալին եւ ներկայիս: Հայրապետը հրաւիրուած էր EPER-ի 50-ամեակին առիթով, բերելու իր մասնակցութիւնը անցնող դարուն Զուիցերիոյ ժողովուրդին եւ եկեղեցիներուն Հայութեան համար կատարած գործունէութիւնը արժեւորելու եւ մեկնաբանելու նպատակով:

Երեկոյեան, Գարեգին Ա.ի ի պատիւ ճաշ մը տրուեցաւ EPER-ի կողմէ, որուն մասնակցեցան անոր ղեկավարները եւ որու ընթացքին երկար խօսակցութիւններ տեղի ունեցան յառաջիկային շարունակուելիք յարաբերութեանց մասին:

Շաբաթ առաւօտ, Յունիս 8-ին, Կաթողիկոսը երկար տեսակցութիւններ ունեցաւ Radio Suisse Internationale-ի եւ կրօնական ծրագիրներու վարիչին հետ՝ Espace 2-ի վրայ: Տեղական մամուլն ու ձայնասփիւռը լայնօրէն անդրադարձան այս տեսակցութիւններուն:

Շաբաթ, կէսօրէ ետք ժամը 5-ին, Գարեգին Ա. հիւրը եղաւ հայ համայնքին, եւ թափօրով առաջնորդուեցաւ դէպի Ժընեւի Ս. Յակոբ եկեղեցին, ուր ընդունուեցաւ «Հրաշափառ»ի արարողութեամբ եւ իր անդրանիկ խօսքը ուղղեց հաւատացեալներուն: Արարողութենէն ետք, այցելեց Հայ Կեդրոնի զանազան բաժանմունքները ու իր խոր գոհունակութիւնը յայտնեց այնտեղ կատարուած կրթական գործունէութեանց մասին: Հայրապետը այցելեց ու օրհնեց նաեւ նոյն կեդրոնին մէջ գտնուող Հայաստանի դեսպանատունը՝ գնահատելով ժողովուրդը սիրալիր վերաբերմունքի եւ աջակցութեան համար:

*
**

Կիրակի առաւօտեան, Ամենայն Հայոց Կաթողիկոսը իր հովուապետական անդրանիկ պատարագը մատոյց Ժընեւի Ս. Յակոբ եկեղեցւոյ մէջ, առընթերակայութեամբ Գիւտ եւ Վիգէն Եպիսկոպոսներու եւ սպասարկութեամբ Արտակ Աբեղայի եւ Արէլ Քահանայի: Պատարագին ներկայ էր հաւատացեալներու հոծ բազմութիւն մը: Ներկայ էին նաեւ Եկեղեցիներու Համաշխարհային Խորհուրդի, Եւրոպայի Եկեղեցիներու Համաժողովի, EPER-ի, ինչպէս նաեւ Պոլսոյ Տիեզերական Պատրիարքութեան եւ Օրթոտոքս եկեղեցիներու հոգեւոր ներկայացուցիչներ: Այս առթիւ Հայրապետը խօսեցաւ հայերէն եւ ֆրանսերէն լեզուներով քարոզ մը, յայտնելով որ այդ օրը տօնն էր Ս. Էջմիածնի Մայր Տաճարի հիմնադրութեան: Այս մէկը Հայրապետին համար եղաւ գեղեցիկ պատեհութիւն մը բացատրելու Մայր Աթոռ Ս. Էջմիածնի առաքելութեան այս նոր շրջանը եւ անկախ Հայաստանի ընթացքը նոր պայմաններուն ներքեւ: Կէսօրին, ճաշ մը տրուեցաւ Ռիշըմոն պանդոկին մէջ, որուն ներկայ գտնուեցան աւելի քան 250 հոգի, որոնց մէջ բացի եկեղեցական եւ միջեկեղեցական ներկայացուցիչներէ, կային նաեւ քաղաքական իշխանութեան ներկայացուցիչներ՝ գլխաւորութեամբ Ժընեւի մարզի եւ Թրուանէքսի քաղաքապետներուն: Համայնքային, պետական եւ քաղաքական ներկայացուցիչներ ջերմ խօսքերով ողջունեցին Կաթողիկոսին շնորհաբեր այցելութիւնը:

Այստեղ եւս Գարեգին Ա. իր պատգամը ուղղեց ներկաներուն՝ միասնական ջանքերով իրենց մասնակցութիւնը բերելու համայնքին զարգացման, եւ աջակից դառնալու Հայրենիքին ու Մայր Աթոռ Ս. Էջմիածնին:

Երեկոյեան, ժամը 6-ին Կաթողիկոսը Հայրական սիրով ընդունեցաւ զուիցերահայ երիտասարդ սերունդի ներկայացուցիչները՝ շուրջ 40 հոգի, պատասխանելով անոնց հարցումներուն եւ իր յորդորները փոխանցելով անոնց:

Յաջորդ օրը, Երկուշաբթի, Հայրապետը այցելեց Եկեղեցիներու Համաշխարհային Խորհուրդի կեդրոնը, որպէս հիւրը անոր ընդհանուր քարտուղարութեան:

*
**

Ամենայն Հայոց Կաթողիկոսը Փարիզ կը ժամանէ Հինգշաբթի, Յունիս 13-ին, ժամը 11.50-ին Ռուասի:

ՎԱՐԶԱՊԵՏ Հ. ԲԱԳՐԱՏԵԱՆ ՊՈԼԻՍ ԺԱՄԱՆԵՑ

Ինչպէս գրած էինք մեր նախորդ թիւով, վարչապետ Հ. Բագրատեան Պոլիս կ'երթար Հապիթաթ Բ. համագումարին առթիւ: Ան ժամանած է Յունիս 11-ին, ժամը 20.30-ին ու դիմաւորուեցաւ Պոլսոյ Կուսակալի Օգնականին, Թուրքիոյ Արտաքին նախարարութեան Ներկայացուցիչ դեսպանի, նախապէս Պոլիս ժամանած Հայաստանի Հապիթաթ-ի պատուիրակութեան անդամներուն եւ Պատրիարքարանի անունով Դիւանապետ Գրիգոր Ա. Քհնյ. Տամատեանի, Եդիկվիլի Թաղային Խոր-

(Շար.ը կարդալ Դ. էջ)

ՍՈՒՐ՝
ՓԻՒՆԻԿԷԻ ՄԻՋԱԶԳԱՅԻՆ ԽԱՐԻՍԽԸ

Լիբանանի հարաւային Սուր քաղաքը Ապրիլին օրհասական օրեր ապրեցաւ։ Անոր 250 հազար բնակչութիւնը Իսրայէլէն հրահանգ ստացաւ հեռանալ իր բնակավայրերէն՝ էջ մը եւս աւելցնելով Սուրի վերջին տարիներու բազմաչարչար պատմութեան վրայ։

Արաբ - իսրայէլեան պայքարին մէջ ընդդիմութեան դիրքի վրայ գտնուող այս վերջին սահմանագիծը, որ այժմ փոքր եւ փոշոտ նաւահանգիստ քաղաք մըն է, ունի պատմական հարուստ ժառանգութիւն, իբրեւ փիւնիկեան քաղաքակրթութեան կեդրոնը։

Սուրը 1980-ական տարիներուն, ԻՒՆԷՍԿՕ-ի կողմէ հռչակուեցաւ միջազգային ժառանգութեան քաղաք։ Անիկա իր հիմնադրութեան թուականէն՝ Ն. Ք. 2750-էն ի վեր ենթարկուած է բազմաթիւ գրաւումներու։ Իսրայէլացիներէն դարեր առաջ հոն արշաւած են Եգիպտացիները, Մակեդոնացիները, Հռոմէացիները, Յոյները, Բիւզանդացիները, Խաչակիրները, Մեմլուքները եւ ի վերջոյ Արաբները։

Մարդուն Աշխարհի Կոթողներու Հիմնադրամը Սուրը, աշխարհի մէջ 100 այլ վայրերու շարքին, հռչակեց մշակութային վտանգուած վայր մը։ Արդի Սուրը կրնայ անհրապոյր եւ անկենդան թուիլ, սակայն անոր հնադարեան կոթողները հրաշալիքներ կը նկատուին։ Անոնք կը պարփակեն հռոմէական ձիարձակարան մը, Մեծն Աղեքսանդրի կողմէ բարձրացուած յաղթանակի կամար մը, հռոմէական եւ բիւզանդական մեռելաքաղաքներ, հռոմէական համախմբումի (Ֆորում) վայր մը եւ դէպի ծով առաջնորդող հռոմէական սիւներով եզերուած ուղի մը։ Գոյութիւն ունին նաեւ փիւնիկեան նաւահանգիստին եւ կանուխ շրջանի քրիստոնէական մատրան մը հետքերը։

Հին Սուրի մեծ մասը աւերուած է դարերու ընթացքին, երբ անոր կառոյցներուն մարմարն ու քարը օգտագործուած են նոր շինութիւններու համար։ Գրեթէ շփեղուած քաղաք մը, ուր այսօր երեւցող հին աւերակներուն մեծ մասը կը պատկանի խաչակիրներու ժամանակներուն։

***

ԱՌԵՒՏՐԱԿԱՆ ԵՒ ԳԱՂՈՒԹԱՏԻՐԱԿԱՆ ՀԶՕՐ ՈՒԺ ՄԸ

Սուրը ծաղկուն քաղաք մըն էր, որ հին ժամանակներուն իր շրջապատին նախանձը կը շարժէր իր հրաշալի տաճարներով, Միջերկրականի եւ Ատլանտեանի գաղութատիրութիւններով, ինչպէս նաեւ՝ մանիշակագոյն ներկի բեղուն ճարտարարուեստով։ Անիկա Փիւնիկեցիներուն ամէնէն մեծ քաղաքն էր եւ վաճառականութեան ու ծովագնացութեան կեդրոնը։

Հին աշխարհի առեւտրական կապերու ամէնէն կարեւոր խաչմերուկներէն համարուող այս քաղաքը իր ծաղկումի գագաթնակէտին հասած է Ն. Ք. 10-րդ դարէն Ն. Ք. 4-րդ դար, երբ անկէ ելլող փիւնիկեան նաւատորմերը կը հետազօտէին եւ կը գաղութացնէին հեռաւոր ափունքները, ինչպէս՝ Սիկիլիա, Մալթա, Հիւսիսային - Ափրիկէ, Սարտենիա, Ֆրանսայի, Սպանիոյ եւ նոյնիսկ բրիտանական կղզիներու տարածքը։

Դէպի ուր որ նաւարկէին Փիւնիկեցիք, իրենց հետ կը տանէին նաեւ իրենց կրօնը եւ աստուածները։ Իւրաքանչիւր գաղութի մէջ տաճար մը կը կառուցէին։ Անոնց նաւերուն վրայ արձաններու գլուխի փոխարէն աստուածներու պատկերներ կ'երեւէին։ Անոնք ընդհանրապէս կը կոչուէին «ճապիրի» (մեծերը), որոնք թզուկի կերպարանքով աստուածներ էին եւ կ'իշխէին նաւարկութեան վրայ, իբրեւ նաւերու եւ նաւավարներու պաշտպաններ։

Երուսաղէմի Եզեկիէլ մարգարէն Սուրի բնակիչներուն հանդէպ իր ցասումը արտայայտելով՝ նկարագրած է քաղաքին բարգաւաճ գոյութիւնը։ Ան Սուրը նմանցուցած է զանձերով լեցուն նաւու մը, որ շուտով պիտի խորտակուէր փոթորիկներուն մէջ. «Ձեր հարստութիւնները, ձեր ապրանքները, ձեր ծովագնացներն ու նաւավարները, ձեր ուղեցոյցները, ձեր առեւտուրի վաճառականները եւ ձեր մէջ գտնուող ձեր բոլոր պատերազմիկները ձեր բոլորին հետ կ'ընկղմին ծովերուն յատակը, ձեր կործանումին օրը»։

Սակայն Սուրը շարունակեց հզօրանալ։ Ն. Ք. 1100-ական թուականներուն հիմնեց Ուտիքայի (Թունուզ) եւ Քատիրի գաղութատիրութիւնները, իսկ Ն. Ք. 814-ին՝ Սուրի Էլիսար իշխանուհին իր եղբօր՝ Պիգմալիոնի հետ ժառանգութեան վէճէ մը ետք հիմնեց հիւսիսափրիկեան հզօր քաղաք Կարկեդոնը, որ յետագային Հռոմի գլխաւոր մրցակիցը դարձաւ։

Սուրը Ն. Ք. 10-րդ եւ 9-րդ դարերուն հաւանաբար առաջնահերթ եղած է փիւնիկեան այլ քաղաքներէ։ Հոն իշխած են թագաւորներ, որոնց զօրութիւնը սահմանափակուած էր առեւտրականներէ բաղկացած սակաւապետութեամբ։

***

ԱՐՇԱՒԱՆՔՆԵՐՈՒ ԹԻՐԱԽԸ

Դարերու ընթացքին Մերձաւոր - Արեւելքի քաղաքականութեան մէջ կարեւոր տեղ ունեցած է Միջերկրականի ղանադան շրջաններէն առեւտրական կարաւաններ եւ նաւեր ընդունող այս քաղաքը։ Բազմաթիւ կայսրութիւններ փորձած են կործանել Սուրը եւ անոր առեւտրական լայնատարած կայսրութիւնը, քաղաքական եւ ռազմավարական պատճառներով։

Մինչեւ Ն. Ք. 14-րդ դար Սուրը եգիպտական արձանագրութիւններու մէջ կը յիշուի իբրեւ Եգիպտոսի ենթակայ քաղաք։ Անիկա անկախացած է, երբ եգիպտական ազդեցութիւնը տկարացած է Փիւնիկէի մէջ եւ Սուրի իշխանաւորները ըմբոստանալով՝ ապահոված են յառաջիկայ հինգ դարերու բարգաւաճութիւնն ու զօրութիւնը։

Այնուհետեւ անիկա կ'իյնայ Ասորեստանի, ապա Աքեմենեան Պարսկաստանի տիրապետութեան տակ։ Այս շրջանին կը կորսնցնէ իր գերակայութիւնը Փիւնիկէի մէջ, սակայն կը շարունակէ ծաղկիլ։ Սուրի պատմութեան մէջ հաւանաբար ամէնէն հռչակաւոր դէպքը մակեդոնացի Մեծն Աղեքսանդրի բանակին դէմ դիմադրութիւնն է։ Այս տաղանդաւոր զինուորականը յաջողած է Սուրը գրաւել 7 ամսուան պաշարումէ ետք, Ն. Ք. 332-ին, օգտագործելով ծովուն վրայ ծփացող մարտկոցներ եւ կառուցելով խճուղի մը, կղզին ցամաքին միացնելու համար։ Սուրի անկումէն ետք բնակչութեան 10 հազարը կոտորուած է եւ 30 հազարը՝ գերեվաճառութեան հանուած։ Մեծն Աղեքսանդրի կառուցած խճուղին երբեք չէ վերցուած եւ այսպէս կղզին վերածուած է թերակղզիի։

Ամէն գնով Սուրը գրաւելու եւ զայն կործանելու Մակեդոնացիին մարմաջը հետեւանք էր փիւնիկեան նաւատորմերը ոչնչացնելու ծրագիրին։ Այդ ժամանակներուն, Մակեդոնացիները սկսած էին մարտահրաւէր ուղղել Փիւնիկեցիներուն, Միջերկրականեան ծովերուն վրայ։ Փիւնիկեան նաւատորմերը նաեւ պարսկական ծովուժին ամէնէն զօրաւոր եւ լաւագոյն մասն էին։ Ջանինք ընկճելը պիտի նշանակէր ծանր հարուած հասցնել թշնամի Պարսկաստանի։

Քրիստոսէ ետք առաջին դարու Հռոմէացի պատմագէտ Քուինթոս Քուրսիոս Սուրի պաշարումին մանրամասն նկարագրութիւնը արձանագրելէ ետք կ'եզրակացնէ. - «Սուրը գրաւեցաւ անոր պաշարումին եօթներորդ ամիսը. քաղաք մը, որ յիշատակումի արժանի է զալիք ժամանակներուն, իր հնադարեան ծագումին եւ յարափոփոխ ճակատագիրին համար։ Ագենորի կողմէ հիմնուած այս քաղաքը երկար ատեն իր հովանիին տակ պահած է ոչ միայն իր ծովային անմիջական շրջապատը, այլ այն բոլոր մասերը, ուր կը հասնէին իր նաւերը։ Նաեւ, եթէ մէկը կը փափաքի հաւատալ տեղեկութիւններու, այս ժողովուրդը առաջինը եղած է, որ սորված եւ սորվեցուցած է գրելու արուեստը։ Ամէն պարագային, անոր գաղութները սփռուած են գրեթէ ամբողջ աշխարհի տարածքին ... կ'ենթադրեմ, թէ ազատօրէն երթեւեկելով ծովուն վրայ եւ յաճախ այցելելով այլ ժողովուրդներու համար անծանօթ հողեր, զանոնք իբրեւ բնակավայրեր ընտրած են իրենց երիտասարդներուն համար, որոնց թիւը անհամար էր։ Նաեւ թերեւս Սուրի բնակիչները յոգնած ըլլալով յաճախակի երկրաշարժներէ՝ ստիպուած էին զէնքի ուժով ճարել նոր բնակավայրեր օտար հողերու վրայ։ Հետեւաբար բազմաթիւ աղէտներու ենթարկուելէ եւ իրենց աւերակներէն վերստին բարձրանալէ ետք, այժմ ի վերջոյ կը վերականգնին երկարատեւ խաղաղութեան մէջ, հանգչելով հռոմէական տիրապետութեան պաշտպանութեան տակ»...։

Սուրը հռոմէական իշխանութեան տակ ինկաւ Ն. Ք. 68-ին։ Անկէ առաջ յաջորդաբար մաս կազմած էր պտղէմեան Եգիպտոսի եւ հելլէնական Սելեւկեայի թագաւորութեան։

Քրիստոսէ ետք երկրորդ դարուն քրիստոնէական մեծաթիւ համայնք մը կ'ապրէր Սուրի մէջ եւ հոն թաղուած է քրիստոնեայ իմաստասէր Որոգինէսը, 254 թուականին։ Չորրորդ դարու սկիզբը Սուրի եպիսկոպոսը կառուցել տուած է մատուռ մը, որուն մասին հիացումով կը խօսին հին պատմագիրները։ Անոնք կը նկարագրեն շինութեան մէջ գործածուած արժէքաւոր հում նիւթերը, ինչպէս՝ մարմարեայ գետինը եւ մայրիի փայտէ առաստաղը։ Մատուռը եղած է քառանկիւնաձեւ եւ սիւնազարդ գեղեցիկ կառոյց մը։

Իսլամական իշխանութեան օրերուն (628-էն 1124) Սուր մաս կը կազմէր Երուսաղէմի թագաւորութեան եւ անոր բարգաւաճ շրջաններէն մէկն էր։ 12-րդ եւ 13-րդ դարերուն խաչակիրներու եւ Վենետիկի Տոճերուն բանակները երկար պայքարեցան քաղաքը նուաճելու համար։ Այդ ժամանակներուն Սուրը միաժամանակ կը գտնուէր Եգիպտոսի խալիֆային եւ Դամասկոսի թագաւորին տիրապետութեան տակ։ Սուրի եպիսկոպոս Ուիլլըմ Հետեւեալ ձեւով կը նկարագրէ քաղաքին պատկերը խաչակիրներու գրաւումէն ետք.

«Խաչակիրները հիացած էին քաղաքին պաշտպանական կառոյցներուն, շէնքերուն զօրութեան, հաստափոր պարիսպներուն, բարձրաբերձ աշտարակներուն եւ ազնուական նաւահանգիստին վրայ։ Այնքան դժուար էր։ Անոնք միայն գովասանք ունէին քաղաքացիներուն վճռական յարատեւութեան հանդէպ, որոնք հակառակ սարսափելի սովի ճնշումին եւ ապրուստի աղբիւրներու պակասին, յաջողած էին այսքան յետաձգել անձնատուութիւնը։ Որովհետեւ երբ մեր ուժերը գրաւեցին շրջանը, միայն 5 չափ ցորեն գտան քաղաքին մէջ»։

Խաչակիրներու երրորդ արշաւանքին ղեկավարներէն Ֆրետերիք Ս. Պարպարոսա թաղուած է Սուրի մայր տաճարին մէջ, 1190-ին։ Անոր դերեզմանը մինչեւ այսօր կարելի եղած չէ յայտնաբերել։

Սուրի ամէնէն մեծ հարուածը հասցուցած են Մեմլուքները, որոնք 1291-ին գրաւած ու կործանած են զայն։ Այնուհետեւ քաղաքը երբեք չէ վերագտած իր նախկին կարեւորութիւնն ու փառքը։

Այսուհանդերձ, հակառակ երկարատեւ պաշարումներու, յաճախակի երկրաշարժներու եւ դժուարութիւններու, Սուրը միշտ ալ վերածնած է իր աւերակներէն եւ յիշուած է իբրեւ պատմութեան ամէնէն ազնուական եւ գեղեցիկ քաղաքներէն մէկը. Ի զուր չէ, որ Վենետիկի տոճերը հոն կայք հաստատելու խոստումով խանդավառուած՝ իրենց ուժերը միացուցած էին խաչակիրներու բանակներուն, գրաւելու զայն...։

Համադրեց՝
Լ. ԿԻՒԼՈՅԵԱՆ - ՍՐԱՊԵԱՆ
«Ազդակ»

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

Հ.Բ.Ը.Մ.-Ի ԵՒՐՈՊԱՅԻ ԵՐԻՏԱՍԱՐԴԱՑ 8-ՐԴ ՀԱՆԴԻՊՈՒՄԸ ՆԻՍԻ ՄԷՋ

ՆԻՍ. - Միլիոնաւոր մարդոց կողմէ երազուած կախարդական գեղեցիկ քաղաքը...

Այս տարի, 1996-ին, Հ. Բ. Ը. Բ.-ի Եւրոպայի երիտասարդները հոն ժամադրուած էին կայացնելու համար իրենց 8-րդ հանդիպումը, խաղերը եւ մշակութային ձեռնարկը։

Մայիս 24, Ուրբաթ, կէսօրէ ետք, Նիսի օդակայանը եւ շոգեկառքի կայանը, սկըսան հասնիլ խումբ - խումբ երիտասարդ երիտասարդուհիներ իրենց ղեկավարներուն ընկերակցութեամբ, ապա, օթօզաներով եւ ինքնաշարժներով, հարիւրաւոր երիտասարդներ կը լեցնէին պանդոկները, պատրաստուելով, Մայիս 25, Շաբաթ առաւօտեան սկսելիք մարզական խաղերուն եւ մրցումներուն,

Ամենուրէք եւ ամէնուն մօտ, մեծով եւ պզտիկով, կը տիրէր անսահման ուրախութիւն եւ խանդավառութիւն։ Ոչ ոք կ'ուզէր քնանալ ... դէթ՝ նոյնիսկ՝ յաճորդ առաւօտ խաղալու ուժ պահելու համար...

Հոս անմիջապէս կարելի է նշել թէ՝ Հ. Բ. Ը. Մ.-ի ղեկավարութիւնը, պարմանալի յանդգնութեամբ որոշած էր 8-րդ խաղերը կայացնել Նիս քաղաքին մէջ, ուր չունին եւ միշտ ալ խուսափած են երիտասարդական շարժում ստեղծելէ, միշտ նկատի ունենալով Նիսի Հայ Մարզական Միութեան գոյութիւնը եւ չստեղծել երկուութիւն եւ տկարացնել եղածը ... Հ. Բ. Ը. Մ.-ի այս հասկացողութեան եւ կեցուածքին դիմաց, Հայ Մարզականի ղեկավարութիւնը, իր նախագահով Պր. Ռոպէր Գանձանկեանի եւ Պր. Վարդգէս Գանպէրի մասնակցութեամբ, ցուցաբերեցին փոխադարձ սքանչելի հոգածութիւն եւ օժանդակութիւն, խաղերու յաջողութեան համար։ Նաեւ՝ յիշատակի արժանի էր, Նիսի Եկեղեցւոյ եւ Պարսամեան համալիրի նախագահ՝ Պր. Գրիգոր Աժտէրխանեանի անվերապահ օժանդակութիւնը։

Մարզական խաղերուն համար որոշուած էր, ֆութպոլը, պասքէթը, վոլին եւ փինկ - փոնկը, (վերջին երեքը, տղոց եւ աղջկանց համար)։

Նիսի պէս դժուար եւ սուղ քաղաքին կարելիութիւններուն հազիւ յարմարելու համար, նախատեսուած էր 260 մարզիկ եւ 70 հիւր՝ ղեկավարներ ընդունիլ... Բայց, միայն վերջին օրերուն եւ յանկարծ, 360 երիտասարդ - մարզիկներ եւ 190 հիւրեր հասան Նիս ... Կազմակերպիչ յանձնախումբի պատասխանատուները, «Հրաչք»ի համազօր կարդադրութեամբ գոհացուցին բոլորն ալ...

Մրցումները, Մայիս 25 եւ 26-ին, Շաբաթ եւ Կիրակի ամբողջ օրը, տեղի ունեցան Նիսի գլխաւոր «Ժիմնազին», «Շարլ Էնժըմէնի» մէջ։ Մեծ էր խանդավառութիւնը «կախարդական գնդակին» շուրջ։ Բայց, մեծագոյն խանդավառութիւնը եւ զոհունակութիւնը կը կայանար, Լոնտոնէն, Պելժիայէն, Միլանոյէն եւ Ֆրանսայի բոլոր շրջաններէն եկող երիտասարդ - երիտասարդուհիներուն իրարու հետ ջերմ ծանօթացումները, բարեկամութեանց հաստատումը եւ անշուշտ, տարբեր երկիրներու ճնշող սփիւռքացումին դէմ՝ հայկականութեան իրենց վերանորոգումը...

Մարզական մրցումներէն անկախ, նաեւ տեղի ունեցաւ մշակութային ձեռնարկ մը։ Հ. Բ. Ը. Մ.-ի Փարիզի մասնաճիւղին «Քաֆէ _ Թէաթր» թատերախումբը յաջող ելոյթ ունեցաւ Շաբաթ գիշեր, Պարսամեան սրահին մէջ, ընկերային առաջին խրախճանքէն առաջ։

Կիրակի գիշեր, խաղերու աւարտէն ետք՝ Պարսամեան սրահին մէջ տեղի ունեցաւ եզրափակիչ հանդիսութիւն - պարահանդէսը։

8-րդ խաղերը կը հովանաւորէր Տիկ. Մարի - Ջաւէն Մնտիկեան, Միլանոյէն, իսկ կը նախագահէր Տոքթոր Էտի Աղամեան, որոնք երկուքն ալ ներկայ էին առաջին օրէն իրենց գործակից ղեկավարներու ընկերակցութեամբ։

Հարիւրաւոր երիտասարդներ, աղջիկներ եւ ղեկավարներ ապրեցան անմոռանալի ուրախութեան եւ հպարտութեան գիշեր մը,

Յաղթականներուն եւ մասնակցողներուն բաժնուեցան բազմաթիւ բաժակներ եւ 400 հատ յիշատակի գեղեցիկ «մետալներ»։ Բազմաթիւ Նիսեցիներ յայտնեցին թէ՝ Նիսի հայութիւնը, ցարդ՝ այսպիսի հայկական մեծ երեւոյթ չէր տեսած եւ ապրած...

Բազմաթիւ յաղթող խումբերու մօտ, եթէ փորձէինք փնտռել մեծագոյն յաղթող մը, անտարակոյս, այդ պիտի ըլլար, հայկականութեան դրօշմը եւ Հ. Բ. Ը. Մ.-ի ղեկավարութեան նուիրումը հայ երիտասարդութեան...

Բարոյապէս եւ նիւթապէս հսկայական այս յաջող ձեռնարկին համար, ջերմօրէն եւ երախտագիտութեամբ շնորհաւորելի են 8-րդ խաղերու կազմակերպիչ յանձնախումբին պատասխանատուները եւ Նիսի մասնաճիւղի վարչութիւնը, որոնք կազմակերպեցին Շաբաթ եւ Կիրակի գիշերուան խրախճանքները։

ՆԵՐԿԱՅ ՄԸ

ՊՈՍԹԸՆ

ՄԵԾԱՐԱՆՔ՝ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ԱՌԱՋԻՆ ԱՄԵՐԻԿԵԱՆ ԴԵՍՊԱՆ ՀԵՐՐԻ ԳԻԼՄՈՐԻ

ՏՈՒՉՈՒԹԻՒՆ «ՀԵՆՐԻ ՄՈՐԿԸՆԹԱՈՒ» ՄՐՑԱՆԱԿԻՆ

Ամերիկահայութեան եւ ընդհանրապէս ամբողջ հայ ժողովուրդի շնորհակալութեան եւ բարձր գնահատանքին արտայայտութիւնը կը կազմէր ճաշ-հանդիսութիւնը, որ նուիրուած էր Երեւանի մօտ ամերիկեան առաջին դեսպան Հերրի Գիլմորի, Շաբաթ, Յունիս 1-ին, Պոսթընի պատմական Հոթէլ Գոբլի Փլազայի մեծ սրահին մէջ: Ամերիկայի Հայկական Համագումարին կողմէ կազմակերպուած ազգային Մեծարանքին իրենց մասնակցութիւնը բերած էին աւելի քան 500 հոգի ժամանած՝ Ամերիկայի չորս կողմերէն, որոնց կարգին ամերիկացի պետական անձնաւորութիւններ: Ներկաներուն կարգին՝ Հայաստանի Հանրապետութեան նախկին փոխ-նախագահ եւ այժմ՝ Սահմանադրական Ատեանի նախագահ Գագիկ Յարութիւնեան, որ Միացեալ-Նահանգներ կը գտնուէր պաշտօնական հրաւէրովը Ամերիկեան Գերագոյն Ատեանին: Ներկայ էին նաեւ Օթթաուայի, Ուաշինկթընի եւ ԵԱՀԿ-ի մօտ Հայաստանի դեսպանները: Ձեռնարկին ազգային նկարագիրը շեշտուած էր 25 հայկական կազմակերպութիւններու եւ հիմնարկներու հաւաքական ողջոյնով:

Շնորհակալական եւ երախտագիտական արտայայտութեան երեկոն զգեցաւ քաղաքական տարողութիւն որ դրսեւորուեցաւ կարգ մը պաշտօնական արտայայտութիւններու ընդմէջէն: Դեսպան Գիլմորի անձին ընդմէջէն հայ-ամերիկեան բարեկամութիւնն ու գործակցութիւնն է որ կը մեծարուէր: Յատկանշական է որ Ամերիկայի Պատուոյ Յանձնախումբին մաս կազմող անունները բաղկացած էին 16 ծերակուտականներէ եւ 60 գոնկրէսականներէ:

Բացման խօսք՝ պոսթընաբնակ փաստաբան Ռոպըրթ Գալուստեանի: Աղօթք՝ Առաջնորդ Խաժակ Արք. Պարսամեանի: Ամերիկեան եւ Հայկական փառերգներու կատարում՝ Արփի Գուզուեանէ: Խմբերգներ՝ կատարողութեամբ Ս. Յակոբ Եկեղեցւոյ կրտսերներու երգչախումբին, ղեկավարութեամբ Արթիւր Վերանեանի: Բարի գալուստի խօսք՝ կազմակերպիչ յանձնախումբի ատենապետուհի՝ Կէյլ ...լանեան Օ'Ռէյլլի:

Առաջին բանախօս՝ Մեսեչուսէց նահանգի հայաշատ շրջաններէն ընտրեալ գոնկրէսմէն Ճօ Քենըտի, որուն համար հայկական հարցերը միշտ կենդանի պահելու պայքարը պիտի շարունակուի, եւ թէ հայկական դատը «նոր հարց մը չէ Քենըտի ընտանիքին համար», քանի որ իր հօրեղբայրը՝ հանգուցեալ նախագահ Ճոն Քենըտի, ժամանակ մը նոյն շրջանը ներկայացուցած էր, իր հօրեղբայրը՝ Ծերակուտական Էտուըրտ Քենըտի միշտ պաշտպանած էր ու կը շարունակէր զօրավիգ կանգնիլ հայկական իրաւունքներուն, ինչպէս ժամանակին իր հայրը՝ ահաբեկչութեան զոհ Ծերակուտական - եւ Արդարադատութեան նախկին նախարար - Ռոպըրթ Քենըտին: Գոնկրէսմէնը յիշատակեց նաեւ Սպիտակ Տունը, որ կը մերժէ ճանչնալ հայկական ցեղասպանութիւնը:

Դաշնակցային Ծերակուտական Ճոն Քերրի ըսաւ թէ հայկական ցեղասպանութեան խնդրին իրազեկ դարձած էր կարդալով Առաջին Աշխարհամարտին Օսմանեան Կայսրութեան մօտ ամերիկեան դեսպան Հենրի Մորկընթաուի Յուշերը, ու անդրադարձած որ հայկականը տարբերութիւն չունէր հրէական Հոլոքոսթէն: «Ուրեմն այսօր, պատուելով Հերրի Գիլմորը, պատուած կ'ըլլաք անձ մը, որ լաւ հասկցած է (պատմական) այդ դասը»:

Ծերակուտական եւ Հանրապետական Կուսակցութեան նախագահական հաւանական թեկնածու Պոպ Տոլը կը ներկայացնէր իր աղջիկը՝ Ռոպին Տոլ: Ան նախ յիշեց իր ընտանիքին զօրաւոր կապը ոսկրաբոյժ Համբարձում Քեքլիկեանի հետ, որ խնամող մասնագէտ բժիշկէ մը շատ աւելին եղած էր պատերազմէն հաշմանդամ դարձած իր հօրը ֆիզիքական եւ հոգեկան վերականգնումին մէջ: Իր գնահատանքը յայտնեց դեսպան Գիլմորի անոր Հայաստանեան վճռական առաքելութեան, իր հօր զօրակցութիւնը յայտնեց Ադրբեջանի դէմ կիրարկուած ամերիկեան պատժամիջոցներուն՝ «Հայաստանի ապօրէն շրջափակման համար, եւ հայրս պիտի կենայ ձեր կողքին մինչեւ համաշխարհային ճանաչումը հայկական ցեղասպանութեան»:

Քաղաքական ճիւղաւորումներ ունեցող ճառ մըն էր Նախագահ Գլինթընի մասնաւոր խորհրդական Ռիչըրտ Մորնինկսթարի գրաւոր արտայայտութիւնը: Հայաստանի անկախութենէն ի վեր, Միացեալ-Նահանգներ անձ գլուխ ամէնէն բարձր օժանդակութիւնը տուած են Հայաստանի, բաղդատմամբ նախկին խորհրդային միւս հանրապետութիւններուն: Ցարդ եղած օգնութիւնը կը հասնի 500 միլիոն տոլարի: Այդ եւ ամերիկեան անուղղակի միջազգային օգնութիւնները Հայաստանին ընծայեցին նաեւ կենսական միջոցները յարատեւելու ժողովրդավարութեան եւ ազատ շուկայի տնտեսութեան իր ընտրած ուղիին մէջ: Այսուհանդերձ, ամերիկեան օգնութիւնը նոյն ձեւով եւ չափով կարելի պիտի չըլլայ շարունակել օտար երկիրներու օգնութեան կրճատումներուն պատճառով: Պէտք է աշխատինք Հայաստանի կառոյցներուն վերադասաւորման, այլ ձեւերով զարգացնելու համար երկիրը: «Մենք կ'աշխատինք Լեռնային Ղարաբաղի ողբերգական հակամարտութեան արդար կարգաւորման ուղղութեամբ որ կը ներառնէ շրջափակումին վերջ դրուիլը: Մենք նաեւ պիտի քաջալերենք որ Հայաստան եւ Թուրքիա յաղթահարեն իրենց պատմական տարակարծութիւնները, բանալու իրենց սահմանները եւ բնականոնացնելու իրենց յարաբերութիւնները: Մենք խորապէս անհամաձայն ենք Հայաստանի հետ իր սահմանները փակելու Թուրքիոյ որոշումին»: Հայաստան եւ Կովկաս կը գտնուին Ասիոյ եւ Եւրոպայի քառուղիին վրայ, եւ ան ունի հիմնական դեր մը Ռուսիոյ, Թուրքիոյ եւ ուժանիւթով հարուստ Կասպից Ծովու երկիրներուն զարգացումին համար: Իսկ Թուրքիա դէպի Արեւմուտք բացուող դուռ մըն է: Ասոր համար խաղաղութիւնը էական է: Զանողութիւն մը ոչ միայն կրնայ վնասել Կովկասի շրջանին անկախութեան, այլ նաեւ կրնայ ծանր հետեւանքներ ունենալ այդ սահմաններէն անդին: Մնայուն խաղաղութեան մը պարագային նաւթուղին կրնայ նաեւ անցնիլ Հայաստանէն, որ «կրնայ շատ յարմար դերին ծառայել բնական կազի փոխադրման համար»:

Գագիկ Յարութիւնեան խորհուրդ մը գտաւ օրուան հանդիսութեան մէջ: Դեսպան Գիլմոր կատարած էր Ամերիկայի ազնիւ քաղաքացիի եւ նաեւ մարդկային պարտքը «նրբանկատութեամբ, հեռատեսութեամբ եւ խիզախութեամբ»: Ան նախ «ամենամեծ ծառայութիւնը մատուցանեց իր երկրին՝ Միացեալ-Նահանգներին, որովհետեւ հայ ժողովուրդը լաւագոյն զգացմունքներով լեցուեցաւ Միացեալ-Նահանգների հանդէպ եւ անոնք դարձան բարեկամներ»: Յարութիւնեան վեր առաւ Գիլմորի բերած նպաստը երբ «Հայաստան կ'առնէր իր առաջին քայլերը»: Ապա ան փոխանցեց Նախագահ Տէր-Պետրոսեանի ողջոյնները:

Գարոլին Մուկար, որուն հայրը գլխաւոր հիմնադիրը՝ «կնքահայրը» եղած է Հայկական Համագումարին, բարձր գնահատականը ընելէ ետք օրուան մեծարեալին, յայտարարեց որ Հայկական Համագումարը հաստատած էր «Հենրի Մորկընթաու Մրցանակ»ը, որ առաջին անգամ կը յանձնուէր մէկու մը որ «եզակի օժանդակութիւն մը կատարած էր հայ ժողովուրդին» իր պատմութեան ամէնէն ողբերգական շրջանին: Բեմ հրաւիրուեցաւ Հ. Մորկընթաուի թոռը, որ կը կրէր իր մեծ հօր անունը, յանձնելու մրցանակը Հերրի Գիլմորի: Մորկընթաու՝ որ իր «պատուակալ Հայ» ըլլալը նշեց, ըսաւ թէ իր մեծ հօր վկայութիւնը, որ կը կրէր «Ազգի մը Սպանութիւնը», գրուած էր երբ չէին ստեղծուած «ցեղասպանութիւն» եւ «Հոլոքոսթ» բառերը:

Իր շնորհակալութեան խօսքին մէջ Հերրի Գիլմոր «իմ հերոսներէն մէկը» կոչեց դեսպան Մորկընթաուն, որուն գիրքը կարդացած էր Երեւան չմեկնած: Նկարագրեց Հայաստանի կացութիւնը 1993-ին երբ ինք լիազօր դեսպան նշանակուած էր: Նոյնիսկ Երեւանի ամերիկեան դեսպանատան անձնակազմը յաճախ կը գտնուէր մութին մէջ: Իսկ ժողովուրդը, շրջափակման հետեւանքով «սոված, գրեթէ առանց սնունդի եւ անուղղակիօրէն, եւ սակայն խորապէս խառնուած Լեռնային Ղարաբաղի հակամարտութեան մէջ»: Անդրադարձաւ նաեւ երկրաշարժէն աւերուած շրջաններուն դժբախտ կացութեան: Անմիջական օգնութիւն հասցնելու առջեւ ցցուած գործնական դժուարութիւններուն: Հայաստանի մէջ է որ «լաւ ճանչցայ վրացական երկաթուղին...»: Երկաթուղի մը որ մէկէ աւելի պատճառներով չէր շարժեր: Ամերիկեան դեսպանին համար մէկ բան յստակ էր - չկրկնել 1920-ի սխալը դուրս ելլելով Հայաստանէն: Հետեւաբար պէտք էր բոլոր միջոցներով մարդասիրական օգնութիւն ցոյց տալ: Տարբեր էր պատկերը երբ երկու տարի ետք, 1995 Յուլիսին, ան կը վերադառնար Ուաշինկթըն: «Հայաստան հիմա իրաւական պետութիւն մըն է»: Գետինը պատրաստ է տնտեսական բարենորոգումներու: Հանրապետութեան քաղաքականութիւնը հիմնուած է դրացիներու հետ բարուոք յարաբերութիւններու վրայ, քաղաքականութիւն մը՝ որ կը գնահատուի Ուաշինկթընի կողմէ: Կովկասեան երեք երկիրները չեն կրնար ապրիլ պարապին մէջ: Ապագայի բանալին կը կայանայ խաղաղութեան մէջ, «խաղաղութիւն մը հիմնուած իրականութեան վրայ»: Հերրի Գիլմոր որ հայերէն սորված էր, հարազատ առոգանութեամբ մը՝ որ կրնար նախանձը շարժել Ամերիկահայու մը՝ ուզեց «մի քանի խօսք ընել Սուրբ Մեսրոպ Մաշտոցի հիանալի լեզուով», ըսելու համար նաեւ որ «Հայերը կառուցող ժողովուրդ են», ու ապա՝ «Կեցցէ՛ ազատ եւ անկախ Հայաստանի Հանրապետութիւնը»:

Հայկական Համագումարի Տնօրէն Ժողովի ատենապետ՝ Հրայր Յովնանեան իր հուսկ բանքով քննադատեց Թուրքիան. - Հայաստան (միայն) օգնութիւն չէր ուզեր, այլեւ ան «առեւտուր կ'ուզէ»: Թուրքիա պէտք է բանայ սահմանները, որպէսզի Հայաստան դադրի օգնութիւն ուզելէ: Անգարա կը ստանայ ամերիկեան միլիառաւոր օգնութիւն, եւ սակայն պատ կը բարձրացնէ Արեւմուտքի եւ Հայաստանի միջեւ: Ապա Յովնանեան Գիլմորի նուիրեց մեծ իւղանկար մը, գործ՝ արցախահայ արուեստագէտի մը:

Ցայտագրին ընթացքին մեծ պաստառի վրայ տեսերիզով տրուեցան Ամենայն Հայոց Կաթողիկոս Գարեգին Ա.ի եւ Երեւանի մօտ ամերիկեան նոր դեսպան Փիթըր Թոմսընի ողջոյնի խօսքերը: Ըսենք նաեւ որ շատ մը բանախօսներ դրուատիքներով անդրադարձան Հայկական Համագումարին Հայաստանի օգնութեան եւ հայկական իրաւունքներու պաշտպանութեան գծով տարած արդիւնաւոր աշխատանքներուն:

Գ. Ք.

ԼՈՒՍԱՆՑՔԻ ՎՐԱՅ

«Շատ սիրելի մամա...»

Շաբաթ առաւօտ հրաւիրուած էի աղջկաս Ֆրանսական դպրոցը մի անակնկալի համար: Գրեթէ գիտէի ինչ էր անակնկալը: Յաջորդ օրը Մայրերի Տօնն էր եւ հաւանաբար մի ձեռային աշխատանք պիտի ստանայի այդ առիթով: Չէի սխալւում. երբ դասարան մտայ, ինչպէս եւ ուրիշ ծնողներ, աղջիկս ինծի դիմաւորեց գեղեցիկ նուէրի թուղթի մէջ փաթթուած մի տուփով, վրան փակցրած մի թուղթ, այս տողերով՝ «Շատ սիրելի մամաս, քեզի կարօտել եմ, նկարներ կան, բերելու ես տուն, շատ սիրուն են, Սիփանան ինչպէ՞ս է: Մեծ պաչիկներ, Սեւանա»: Այս տողերը նա գրել էր իր մայրենի լեզուով հակառակ որ նուազ ընդունակ չէ իր դասընկերներից Ֆրանսերէն լեզուն գործածելու: Անսահման էր ուրախութիւնս այս անսպասելի անակնկալի համար, դժուար եղաւ զսպել յուզմունքս եւ համբուրեցի 6 տարեկան աղջիկս...:

Վստահ եմ որ Սեւանայի պարագան միակը չէ Ֆրանսիայում, ուրեղ անդադար խօսւում է (հասկանալի պատճառներով) հայերէն լեզուի նահանջի մասին:

Ուրեմն կարելի է հայ երեխային տալ հայերէն խօսելու, գրել եւ կարդալու հաճոյքն ու հպարտութիւնը, երբ հայերէնի դասաւանդութիւնը չի դառնում միայն խղճի կամ պարտականութեան հարց: Ի հարկէ այս պահանջում է արդիւնական մանկավարժական մօտեցում որից օգտւում է Սեւանան շնորհիւ իր հայկական Դպեակին (*):

Այս առթիւ չեմ կարող չյիշել եւ երախտապարտութիւնս չյայտնել Տիկին Անի Կարմիրեանին եւ իր գործակից ուսուցչական կազմին որոնց անխոնջ ջանքերի շնորհիւ Սեւանայի համար ոչ պարտադրանք, այլ մեծ հաճոյք է շաբաթօրեայ իր հանդիպումը հայերէնի հետ որը շարունակւում է ամբողջ շաբաթուայ ընթացքին:

Ա. ԶԱԳՐԵԱՆ

(*) Դպեակ կամ մկնիկ աշխատանոց՝ հայերէնի միօրեայ դասընթացքներ հայախօս երեխաների համար, 3 տարեկանից սկսեալ:

ԿՂԶԻՆ ԵՒ ՄԻ ՄԱՐԴ

— վիպակ —

ԿՈՍՏԱՆ ԶԱՐԵԱՆ

Այդ նոյն ժամին, քաղաքի վարի մասի սրճարանները եւ գինետները լեցւում են: Այս տարի օդը շուտ է տաքացել եւ մօտակայ քաղաքից ծովագնացութեան եկողները բազմաթիւ են: Անհանգիստ եւ աղմկալից, նրանք պաշարել են ամբողջ վայրը: Օրուան ընթացքին նուաճում են ծովեզերքը: Կէս մերկ պառկում են եւ, շարքեր կազմած, ծուլանում: Մսի, քրտինքի եւ աժան պուդրի հոտ է գալիս: Ուտում են, խմում, քնում:

Երեկոյեան հագւում, զուգւում են եւ արշաւում նեղքեւի հրապարակի երկու սրճարանները: Երիտասարդները պատեհութիւններ են հետապնդում, տարիքաւորները՝ պատրանք: Խմում են, ծամում, խօսում: Ոմանք երգում են, ոմանք նուագում: Ամէն ինչ գաղջ է - օդը, ծովը, աղջիկների ձեռքերը:

Լիմոնատի բացուող շիշերը անդադար տրաքում են: Տեղ տեղ, աղմկալից ծիծաղում են: Պաղպաղակի գոյներ հագած երիտասարդները պտտում, բզզւում են: Մայրերը բարձրաձայն բարկանում են երեխաների վրայ: Երեխաները դեռ աւելի են ճչում: Ձայների եւ գոյների այդ հրախաղութեան վրայից սաւառնում է շինծու, կանացի մի երջանկութիւն: Թէպէտ երկինքը մաքուր է, աստղերը հեռացել: Մօտի խանութները լեցուն են մրգով: Մի սեղանի վրայ կոտր կոտր անուշեղէններ են ծախում:

Այս ամբոխը ուզում է խաբել կեանքը, իսկ իրականութեան մէջ կեանքն է, որ խաբում է նրանց: Կեանքը դառնում է լիմոնատի շիշ տրաքոց, ծամածռութիւն, հաստ շրթունքների թեթեւ զգայնութիւն: Եթէ այդ սրտերի վրայից խարկանքը քերես, տակը կը մնայ անապատ: Կերուած նարինջի կուլեղները կը թափուեն ամէն կողմ եւ կճեպները կը թառամեն:

Նստել եմ մի շէջ գարեջրի առջեւ եւ դիտում եմ:

Ամբողջ գիւղը այստեղ է: Տեղացիներն էլ աշխատում են զուարճանալ: Աղջիկները հագել են իրենց լաւագոյն զգեստները, երիտասարդ տղաները աշխատում են նմանել քաղաքից եկածներին: Օգտըւում են պատեհութիւնից, որովհետեւ երբ աշնան մօտերը օտարականները մեկնում են, այդ աղջիկների եւ տղաների համար սկսւում է միօրինակ եւ ձանձրալի կեանք: Ցուրտ քամին, բարկացած թեւերը շարժելով, ման է գալիս պարապ փողոցներում: Ծովը, հառաչելով, գլուխը կոփում է քարափին: Ձկնորսները արագ վերադառնում են եւ փակւում տներում կամ սրճարանների անկիւններում: Կանայք, խոհանոցի աղքատիկ կրակի շուրջը բոլորուած, նորից պատմում են ամէնքին վաղուց յայտնի պատմութիւնները եւ աղմուկով յորանջում: Ձմեռը դանդաղ է եւ կաղ: Իսկ հիմա զուարճանում են: Աղջիկները, թեւ թեւի տուած, անցնում են անհոգ հրհռալով: Նրանց ծածուկ երազն է, հանդիպել ընտրեալին եւ նրա հետ մեկնել հեռաւոր տեղեր: Ազատուել ցեխից, աղբից, ծերուկների խիստ նայուածքներից:

Ամառները անցնում են, եւ ընտրեալը չի գալիս:

Աղջիկների հետ նկատեցի նաեւ Անճելինային: Մի քանի անգամ անցաւ առջեւիցս, բայց իմ կողմը չնայեց: Կանայք, մտածեցի, երբ ուզում են տեսնուել՝ չեն նայում:

Ինձ ի՞նչ՝ որ չի նայում:

(Շար. 11)

(Շար. Ա. էջէն)

հուրդի ատենապետ Յովհաննէս Կարապետեանի ու փաստաբան Լուիզ Պաքարի կողմէ։

Վարչապետ Հրանտ Բագրատեանին կ'ընկերակցէին Տնտեսական նախարար Պր. Աւանէսեան, Քաղաքաշինութեան նախարար Ֆելիքս Փիրումեան, Արտաքին փոխ-նախարար Վարդան Ոսկանեան, Երեւանի քաղաքապետ Միրզոյեան, Գեղարքունիքի Մարզպետ Վլադիմիր Մովսիսեան, Քաղաքաշինութեան նախարարութեան զարգացման հեռանկարներու բաժնի վարիչ Ռուբէն Եկորեան, Տեղեկատուութեան փոխ-նախարարը, վարչապետի աշխատակազմի ղեկավար, մամլոյ ծառայութեան բանբեր Այդին Մորիկեան, Ազգային Ժողովի պատգամաւոր Անդրանիկ Մանուկեան, «Հայք», «Ռէսփուպլիքա Արմէնիի» թերթերու թղթակիցները, Հայաստանի հեռատեսիլի թղթակիցներն ու նկարահանները եւ այլ պաշտօնավարներ։

Զորեքշաբթի առաւօտ կը բացուէր Հաբիթա-Բ համագումարի նախագահներու ու վարչապետներու մակարդակով ընդհանուր ժողովը։ Բացումը կը կատարուէր նախագահ Տէմիրէլի ու ՄԱԿ-ի Ընդհանուր Քարտուղար Պութրոս Ղալիի բացման ճառախօսութիւններով։

ԻՍՐԱՅԷԼ ԿԸ ԶՕՐԱԿՑԻ ԹՈՒՐՔԻՈՅ

Թուրքեւիսրայէլեան զինուորական գործակցութեան համաձայնութեան հանդէպ արաբ ժողովուրդներու դժգոհութիւնն ու հակազդեցութիւնները կը շարունակուին։ Ծրագրուած է վեհաժողով մը 18 արաբական երկիրներու մասնակցութեամբ, Գահիրէի մէջ։ Յատկապէս մտահոգ է Սուրիան որ կերպով մը ինքզինք կը զգայ Թուրքիա-Իսրայէլ աքցանին մէջ։

Ասոր փոխարէն, Թուրքիոյ բացայայտ զօրակցութեան դերով ասպարէզ կ'իջնէ Իսրայէլ։ Անոր Ուաշինկթընի դեսպանը խոստացած է ամերիկեան տնտեսական օժանդակութեան մարզին մէջ հայկական եւ յունական լոպիներուն հակազդուիլ։ Իսրայէլ ապահովութիւն տուած է ըսելով. «տնտեսական օժանդակութեան արգելքը եւ ցեղասպանութեան ճանաչումի նախապայմանը սխալ կարգադրութիւն կը նկատենք։ Մեր լոպիին միջոցով պիտի ջանանք որ Ծերակոյտին մէջ ջնջուին այդ պայմանները»։

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՄՈՍԿՈՒԱՅԻ մեթրոյին մէջ պայթում մը պատահած է Յունիս 11-ին, որու հետեւանքով 4 մեռեալ կայ եւ 12 վիրաւոր որոնց 5-ը շատ ծանր վիճակի մէջ։ Պայթումը պատահած է ժամը 22.30-ին, Տուլսկայա եւ Նագատինսկայա կայարաններուն միջեւ, մայրաքաղաքին հարաւային շրջանը։ Ոչ ոք տէր եղած էր արարքին Յունիս 12-ին, բայց այն համոզումը կը տիրէր որ ահաբեկչական արարք մըն է կապուած նախագահական ընտրութեան։

ՉէՉէՆ պատուիրակութիւնը եւ Օ-ԷՍ-Սէ-Ըի միջնորդները ահաբեկչական արարքի մը թիրախ եղած են Յունիս 11-ին, երբ կը վերադառնային Նազրանէն (Ինկուշիա) ուր կը տարուէին բանակցութիւնները Ռուսերուն հետ։ Ըստ Ա-էՖ-Փէ-ի մէկ թղթակիցին, երեք յաջորդական պայթումներ տեղի ունեցած են երբ կառքերը կ'անցնէին Աչխոյ-Մարտան շրջանէն (Գրոզնիի արեւելքը)։ Եօթը վիրաւորներ կային, որոնց մէջ թիկնապահներ եւ անցորդ մը։ Հինգ օրերու դժուարին բանակցութիւններէ ետք, համաձայնագիր մը ստորագրուած էր ռուսական զօրքերու հեռացման վերաբերեալ։

ՍԱՆ-ՓԱՈՒԼՕՅԻ (Պրազիլ) առեւտրական կեդրոնի մը տանիքը փլած է պայթումէ մը ետք, 37 մեռեալ կար եւ 200 վիրաւոր։

ԱԴՐԲԵՋԱՆԻ ՊԱՇՏՊԱՆՈՒԹԵԱՆ նախարարը եւ Թուրքիոյ սպայակոյտի նախագահը Անգարայի մէջ զինուորական գործակցութեան համաձայնագիր մը ստորագրած են։ Նոյն առիթով Թուրքիոյ սպայակոյտի նախագահը յայտնած է թէ Թուրքեւադրբեջանական յարաբերութիւնները բացառիկ նշանակութիւն ունին։

Ս. ՅՈՎՀ.-ՄԿՐՏԻՉ ՄԱՅՐ ՏԱՃԱՐ

ԿԻՐԱԿԻ, ՅՈՒՆԻՍ 16, Գ. ԿԻՐԱԿԻ ՋԿՆԻ ՀՈԳԵԳԱԼՍՏԵԱՆ։ ԲԱՐԵԿԵՆԴԱՆ Է ՍՐԲՈՑՆ ԳՐԻԳՈՐԻ ԼՈՒՍԱՒՈՐՉԻ ՊԱՀՈՑ

Փարիզի Ս. Յովհաննէս-Մկրտիչ Մայր Տաճարին մէջ հանդիսաւոր պատարագ կը մատուցուի՝ մասնակցութեամբ Հայ Եկեղեցւոյ բարձրաստիճան հոգեւորականներուն եւ ի ներկայութեան Հայաստանի Քրիստոնէացման 1700-ամեակի նախապատրաստական համաշխարհային Գիտաժողովին մասնակից հիւրերու։

Կը պատարագէ՝

ՄԵՍՐՈՊ ԱՐՔ. ԳՐԻԳՈՐԵԱՆ

Հայրապետական Պատուիրակ կեդրոնական Եւրոպայի եւ Շուէտի

Կը քարոզէ՝

ԳԱՐԵԳԻՆ Ա.

Ծայրագոյն Պատրիարք-Կաթողիկոս Ամենայն Հայոց

Կը հրաւիրուի ամբողջ մեր ժողովուրդը բազմութեամբ ներկայ գտնուիլ պատարագին, շրջապատել Ամենայն Հայոց Հայրապետը եւ ստանալ Ս. Էջմիածնի Օրհնութիւնները։

Պատարագէն ետք, Առաջնորդարանին մէջ, ժողովուրդը կը հրաւիրուի մասնակցիլ ի համբոյր Նորին Սրբութեան Աջոյն։

ԴԻՒԱՆ
ՄԱՅՐ ՏԱՃԱՐԻ
ՀՈԳԱԲԱՐՁՈՒԹԵԱՆ

LE CENTRE CULTUREL
SAINT GREGOIRE
26, rue Sibié, 13001 Marseille

EXPOSITION
ALEX BERLIAN

Du 12 au 23 Juin
tous les jours de 16h à 20h

au profit du Fonds Arménien de France

ՄԱՄՈՒԼ

«LA CROIX» (12 Juin)

L'ARMENIE PANSE LENTEMENT SES PLAIES

Նոէլ Քոփէն որ մաս կը կազմէր պատուէլի Սահակեանի (Սոլիտարիթէ Փրոթէսթանթ Ֆրանս-Արմէնի) կազմակերպած լրագրողներու Հայաստան այցելութեան անցեալ Ապրիլին («Յառաջ», Մայիս 11/12) յօդուած մը ստորագրած է վերոյիշեալ խորագրով։ Ան կը խօսի մասնաւորաբար Ստեփանակերտի եւ Գիւմրիի մասին ու իր թղթակցութիւնը կը սկսի Եղիշէի խօսքով՝ «մահ իմացեալ անմահութիւն է» որ արձանագրուած գտած է Ղարաբաղի մայրաքաղաքին համեստ համալսարանի մուտքին։ Ընդհանուր ձեւով կը պատմէ ինչ որ ըսած էր Մայիս 5-ի «կլոր սեղանին», աւելի մանրամասնօրէն։

Յօդուածին կից ծանօթութիւններ կը տրուին Ղարաբաղի «մոռցուած կնճիռին» մասին։

Imprimé sur les Presses
du Journal «HARATCH»
83, rue d'Hauteville, 75010 Paris
Siret: 51027317 A R. C. Paris
Commission paritaire: N° 55935

Ս. ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ-ՄԿՐՏԻՉ ՓԱՐԻԶ

Շաբաթ, Յունիս 15-ին, Տօն է Սրբոյն Ներսիսի Մեծի Հայրապետին եւ Խաթայ Եպիսկոպոսին։

Այս առթիւ, Փարիզի Ս. Յովհաննէս-Մկրտիչ Մայր Եկեղեցւոյ մէջ, ժամը 10-ին պատարագ կը մատուցուի։

CROIX BLEUE DES ARMENIENS DE FRANCE

Section «*A. Tathéossian*» de Paris

FETE DE FIN D'ANNÉE SCOLAIRE DE L'ÉCOLE

le Dimanche 16 Juin à 15 heures

Mairie du 9e Arrondissement
«Salle Rossini»
6, rue Drouot — M° Richelieu-Drouot

Spectacle réalisé par les élèves

et présentation d'acrobaties sportives par:
— Championnes de France 1996 en *Trio-Junior*;
— Vices-Championnes de France 1996 en *Duo Féminin National*.

— Venez nombreux les encourager. —

Buffet • Tombola

— *Entrée libre* —

***

Section de Vienne

Grande fête champêtre annuelle

Dimanche 16 Juin à partir de 11 heures
au Parc ombragé de Gémens
animée par l'*Orchestre* «*Ani*»
avec la participation des élèves de l'Ecole arménienne

Buffet — Ambiance arménienne — Stands — Tombola

◆ Salle couverte en cas de pluie ◆

***

Section «*Agnouni*» d'Asnières

Vers NANTES

La CBAF organise une excursion pour découvrir :
— *L'exposition «Arménie des Origines au IVe siècle»* au Musée Dobrée de Nantes.
— *Nantes*, ville de Jules Verne et d'Anne de Bretagne.
— *Le bord de mer La Baule*, la plus belle plage d'Europe.

Départ le samedi matin 29 Juin;
Retour le dimanche soir 30 Juin.
Trajets en autocar de luxe, vidéo. Visite de l'exposition par guides conférenciers (durée 1h30).
Hébergement à l'Hôtel *Ibis*, centre ville.
Participation aux frais : 500 F.
Renseignements et inscriptions :
Mme Gourdikian au 39 82 65 91
Mme Danoux après 20h au 42 42 85 87

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Կիրակի, Յուլիս 7-ին
դաշտահանդէս
«ԽԱՆԱՍՈՐ»
Շաւիլ - Վիրօֆլէ
Մանրամասնութիւն յետագային։

L'ECOLE TEBROTZASSERE

vous invite à sa

GRANDE FETE CHAMPETRE

du 23 JUIN.

Réservez dès maintenant votre journée.

A l'occasion de la parution des deux derniers volumes du livre

THE REPUBLIC OF ARMENIA

du

Prof. RICHARD G. HOVANESSIAN
Professeur à UCLA

Le Comité de Défense de la Cause Arménienne
et
Hamaskaïne - Paris

organisent une *RENCONTRE* avec l'auteur

Avec la participation de
ANAHIDE TER-MINASSIAN

Jeudi 13 Juin à 20 heures 30
Salle Dicran et Zarouhie Démirian
Maison de la Culture Arménienne
17, rue Bleue, Paris 9e (M° Cadet)
Tél. : 48. 24. 63. 90.

— *entrée libre* —

ECOLE ARMENIENNE
« SIAMANTO »
DE BAGNEUX-CACHAN

GALA ANNUEL

le Dimanche 16 Juin
à 15 h 45 très précises
Théâtre Victor-Hugo
14, avenue Victor-Hugo, Bagneux

Présenté par les élèves :
«CHOUNN OU GADOUN»
de *Hovannes Toumanian*

et une saynète inédite de *Zépur Mehrabi*
Partie artistique avec le concours de
Haïk Arsenyan — Piano
l'Ensemble Arménien de danse Chouchi
transport : autobus 188 — Pte d'Orléans
arrêt Jean Marin Naudin

MAISON DE LA CULTURE ARMENIENNE D'ALFORTVILLE
ԱԼՖՈՐՎԻԼԻ ՀԱՅ ՄՇԱԿՈՅԹԻ ՏՈՒՆ

«RIEZ ARMENIEN»

La Maison de la Culture Arménienne d'Alfortville

et

HOVIV

ont le plaisir de vous inviter au *Vernissage de l'EXPOSITION - VENTE DE DESSINS*

le Vendredi 14 Juin à 19 heures

Exposition du 14 au 21 Juin

La M.C.A. sur AYP FM - 99,5
tous les mercredis à partir de 10h15

9, rue de Madrid, 94140 Alfortville
Tél.: 43 76 55 89 Fax : 43 78 66 64

L'Association SAINTE-CROIX des Arméniens Catholiques

organise

UN VOYAGE A NANTES

pour la visite de l'Exposition Arménienne

le dimanche 16 juin

Aller - retour en TGV,
par la Gare de Montparnasse

Au programme :
Visite de la Cathédrale
Déjeuner
Visite de l'exposition.

Participation aux frais (tout compris):
Adultes:550 F.- Enfants -12 ans:300 F.

Renseignements et inscriptions :
— Paroisse Ste-Croix : 42. 78. 31. 93
— Van Diam : 43. 87. 30. 11

ՈՒՐԲԱԹ
ՅՈՒՆԻՍ 14
VENDREDI
14 JUIN
1996

LE NUMERO : 5,00 F.

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ (1925-1957)

HARATCH

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE-FONDE EN 1925
DIRECTRICE: ARPIK MISSAKIAN

83, RUE D'HAUTEVILLE — 75010 PARIS
TEL. : 47. 70. 86. 60 — TELEX : HARATCH 280 868 F
— FAX : 48. 00. 06. 70 —
C.C.P. PARIS 15069-82 E

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա : Տար. 1·100 Ֆ. — Վեցամսեայ : 560 Ֆ.
Արտասահման : Տար. 1·400 Ֆ. (ամէնօրեայ առաքում)
1·250 Ֆ. (շաբաթական առաքում) — Հատը : 5,00 Ֆ.

71րդ ՏԱՐԻ - Թիւ 18·874 | Fondateur SCHAVARCH MISSAKIAN | 71e ANNEE — N° 18.874

ՆԱԽԱԳԱՀ Լ. ՏԷՐ-ՊԵՏՐՈՍԵԱՆ ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ

ԽԱՉՔԱՐ ՄԸ ՆՈՒԷՐ՝ ԻՒՆԷՍՔՕ-Ի ՅԻՍՆԱՄԵԱԿԻՆ

Նախագահ Լ. Տէր-Պետրոսեանի Փարիզ այցելութեան ժամանակացոյցին մէջ նշուած էր Հայաստանի կողմէ ԻՒՆԷՍՔՕ-ի հիմնադրութեան յիսուներորդ տարեդարձին առթիւ նուիրուած խաչքարի բացման հանդիսութիւնը: Ան տեղի ունեցաւ Յունիս 12 Չորեքշաբթի կէսօրին, հաստատութեան պարտէզը, Հայաստանի նախագահին ու նոյն հաստատութեան ընդհանուր տնօրէնին մասնակցութեամբ: Լ. Տէր-Պետրոսեան հասաւ Արտաքին նախարար Վահան Փափազեանի, Փարիզի դեսպան Վիգէն Չիտէչեանի ընկերակցութեամբ. կարճատեւ զրոյց մը ունեցաւ ընդհ. տնօրէն Ֆ. Մայորի հետ, Լ. Տէր-Պետրոսեան ու իր պատուիրակութիւնը առաջնորդուեցան պարտէզ ուր շուրջ 150 հոգինոց բազմութիւն մը հաւաքուած էր:

Նախ խօսք առաւ Ֆ. Մայոր, ըսելով որ ԻՒՆԷՍՔՕ-ն մասնակից է աշխարհի հնագոյն եկեղեցիներէն հայկականին 1700-ամեակին, ապա դրուատեց Հայերու աշխատասիրութիւնը: Խօսեցաւ խաչքարի արուեստին մասին. ըսաւ թէ յաճախ անոր վրայ նկարուած խաչելութիւնը եւ յարութիւնը փրկութեան խորհրդանիշներն են:

Ֆ. Մայոր իր խօսքը աւարտեց ուրախութիւն յայտնելով Հայաստանի նախագահին ներկայութեան:

Իր կարգին խօսելու հրաւիրուեցաւ Լ. Տէր-Պետրոսեան որ ըսաւ թէ որպէս Հայաստանի խորհրդանիշ իրեն համար յարմարագոյնն էր խաչքարը: Ան եւս շեշտեց խաչքարներու խորհրդանշական բնոյթը թէ՛ Հայաստանի արուեստին, թէ ժողովրդական քաղաքակրթութեան տեսակէտէն: Ըսաւ թէ Հայաստանի տարածքին աւելի քան 10 հազար խաչքար կը գտնուի:

Հայաստանի նախագահը շնորհակալութեան արտայայտութեամբ, յոյս յայտնեց որ Ֆ. Մայորի հետ իր զրոյցը անկիւնադարձային նշանակութիւն կ'ունենայ երկու երկիրներու գործակցութեան հոլովոյթին մէջ: Ըսաւ թէ Ֆ. Մայոր համաձայնութիւն տուած էր տարեվերջին կամ տարուան սկիզբը Հայաստան այցելելու:

Ապա նախագահը եւ ընդհ. տնօրէնը քօղազերծեցին խաչքարը որ ԺԳ. դարուն պատրաստուած է (1281) քանդակագործ …րամ վարպետի կողմէ, Գրիգոր Մամիկոնեանի յիշատակին: Անմիջապէս քովը զետեղուած մետաղեայ տախտակին վրայ արձանագրուած է թէ ան Հայաստանի նուէրն է ԻՒՆԷՍՔՕ-ի հիմնադրութեան 50-րդ տարեդարձին:

***

Ժ. ՇԻՐԱՔ — Լ. ՏԷՐ-ՊԵՏՐՈՍԵԱՆ ՀԱՆԴԻՊՈՒՄԸ

Ինչպէս ծրագրուած էր, Յունիս 12 ժամը 15-ին Ֆրանսայի նախագահ Ժ. Շիրաք Էլիզէի պալատին մէջ հանդիպում մը ունեցաւ Լ. Տէր-Պետրոսեանի հետ որուն կ'ընկերանային Արտաքին նախարար Վ. Փափազեան, Ուժանիւթի նախարար Ա. Մարտիրոսեան, Փարիզի դեսպան Վ. Չիտէչեան եւ Եւրոպայի Միութեան մօտ Հայաստանի ներկայացուցիչ Քրիստիան Տէր-Ստեփանեան:

Աւելի քան մէկուկէս ժամուան տեսակցութեան ելքին, մամուլի ներկայ շուրջ երեք տասնեակ հայ, ֆրանսացի եւ օտար թղթակիցներու քանի մը հարցումներուն պատասխանեցին երկու նախագահները, շեշտելով Հայաստանի եւ Ֆրանսայի աւանդական կապերը, զանոնք այժմէականացնելու հրամայականը, Հայաստանի համար դժուարին այս շրջանին Ֆրանսայի օժանդակութեան պատրաստակամութիւնը, եւայլն:

Երկու նախագահներուն հանդիպումին շեշտուած է երկու երկիրներու բարեկամութեան անցեալը: Ժ. Շիրաք յիշած է Ղարաբաղ Կոմիտէի շրջանը երբ ինք կը գլխաւորէր անոր զօրակից ֆրանսական խումբը: Իսկ Լ. Տէր-Պետրոսեան Երեւան հրաւիրած է Ֆրանսայի նախագահը որ սկզբունքով ընդունած է հրաւէրը, բայց ճշգրիտ թուական որոշուած չէ: Հայաստանի նախագահը շեշտած է երկկողմանի կապերը ինչպէս նախագահէ նախագահ, նոյնպէս կառավարութենէ կառավարութիւն եւ Խորհրդարանէ Խորհրդարան սերտացնելու իր փափաքը: Շնորհակալութիւն յայտնած է Ֆրանսայի կողմէ Հայաստանի ցոյց տրուած զօրակցութեան համար, միջազգային ատեաններու մէջ:

Տեսակցութեան գլխաւոր նիւթերէն եղած է Ֆրանսայի մասնակցութիւնը Հայաստանի տնտեսական կեանքին: Լ. Տէր-Պետրոսեան փափաք յայտնած է որ Ֆրանսայի գործի մարդիկ ներդրումներ կատարեն, նկատի ունենալով մինչեւ այսօր արձանագրուած յաջողութիւնները: Խօսուած է նաեւ ուժանիւթի մարզին մասին ուր պիտի մշակուին յետագայ ծրագիրներ:

Հանդիպումին աւարտէն առաջ նախագահ Շիրաք հարցուցած է շրջանային ներկայ կացութեան, Թուրքիոյ հետ Հայաստանի յարաբերութիւններուն մասին, փափաք յայտնելով որ բարւօք ընթացք ունենան անոնք: Դրական գնահատած է աւելի քան երկու տարիէ ի վեր յարգուող հրադադարը ու ըսած որ անհրաժեշտ է բոլոր կողմերէն ընդունելի մնայուն լուծում մը գտնել: Հայաստանի նախագահը հակիրճ պատմականը ընելէ ետք մանրամասնօրէն նկարագրած է ներկայ կացութիւնը ու կրկնած՝ բոլոր կողմերուն համաձայնութեամբ լուծում մը գտնելու Հայաստանի փափաքը:

Հանդիպումին աւարտին երկու համաձայնութիւն ստորագրուած է. առաջինը հարկերու վերաբերող, երկրորդը՝ ուժանիւթի մարզին մէջ ֆրանքեւհայկական գործակցութեան: Առաջինը յանուն Հայաստանի ստորագրած է Վ. Փափազեան, իսկ երկրորդը՝ Ուժանիւթի նախարար Ա. Մարտիրոսեան: Ֆրանսայի կողմէ ստորագրած է եւրոպական գործերու նախարար Միշէլ Պառնիէ որ կը ներկայացնէր Ֆրանսայի Արտաքին նախարարը:

***

ԵՐԿՈՒ ՆԱԽԱԳԱՀՆԵՐԸ ՑՈՒՑԱՀԱՆԴԷՍԸ Կ'ԱՅՑԵԼԵՆ

Ժամը ճիշդ 18-ին է որ Ֆրանսայի եւ Հայաստանի Հանրապետութեանց նախագահները կը ժամանէին Ազգային Մատենադարան, ուր հակառակ նախապէս ըսուածին, բազմաթիւ հիւրեր համախմբուած էին: Նախագահ Շիրաքի կ'ընկերանար նաեւ Մշակոյթի նախարարը՝ Ֆ. Տուպոն-Պլայի: Նախագահներու մուտքէն ետք ցուցահանդէսի Մազարին սրահը, հաւաքուած բազմութիւնն ալ իրենց հետեւեցաւ ժամ մը տեւող այցելութեան ընթացքին:

***

ԷԼԻԶԷԻ ՃԱՇԸ

Ժամը 20-էն սկսեալ Էլիզէի պալատը կը ժամանէին այն շուրջ 200 հիւրերը որոնք կը մասնակցէին Ֆրանսայի նախագահին եւ Տիկին Շիրաքի տուած ճաշին ի պատիւ Հայաստանի նախագահին եւ Տիկին Լ. Տէր-Պետրոսեանի: Ֆրանսահայ գաղութէն ներկայ էին բազմաթիւ ներկայացուցչական դէմքեր. յարանուանութեանց, Ազգային կազմակերպութեանց, զանազան միութեանց, մամուլի ինչպէս նաեւ մտաւորական շրջանակներու եւ ֆրանսական ասպարէզներու, Ակադեմիայի, ճարտարարուեստի, բժշկութեան, արուեստի, թատրոնի, շարժանկարի եւայլն, եւայլն. Ճաշին կը մասնակցէին անշուշտ Ֆրանսացի պետական թէ քաղաքական դէմքեր, ինչպէս նախարարապետ Ալէն Ժիւփէ եւ բազմաթիւ երեսփոխաններ, ծերակուտականներ, քաղաքապետեր:

Ճաշի սկիզբին, ջերմ բաժակաճառ մը արտասանեց նախագահ Շիրաք, որու մէջ ոգեկոչեց Հայերու եւ Ֆրանսայի հին կապերը, յիշելով խաչակիրներու շրջանը, Լեւոն Ե. Թագաւորը, առաջին անկախ Հանրապետութիւնը, յատկապէս ջատագովեց հայ մշակոյթը որ տիեզերական բնոյթ ունի, յիշեց Անին որու հանդէպ յանձնառութիւններ ստանձնած է, երբ Փարիզի քաղաքապետ էր, չմոռցաւ Ֆրանսա ապաստան գտած Հայերը որոնք տիպար համայնք մը կազմած են, բերելով իրենց նպաստը ֆրանսական մշակոյթին եւ այլ ասպարէզներու: Յիշեց նաեւ դիմադրական Շարժումը, «Կարմիր աղդը», ապա այսօրուան Հայաստանը իր դժուարութիւններով բայց ապագայի յոյսերով: Շեշտելու համար կապը երկու երկիրներու, նախագահ Շիրաք ըսաւ թէ Հայաստան աշխարհագրութեամբ հեռու է, բայց մօտ՝ սրտով: Իր ելոյթի աւարտին, բաժակ բարձրացուց ըսելով,՝ կեցցէ՛ Հայաստան, կեցցէ՛ Ֆրանսա, կեցցէ՛ հայեւֆրանսական բարեկամութիւնը:

Նախագահ Լեւոն Տէր-Պետրոսեանի ելոյթը (ֆրանսերէն) ունէր նաեւ քաղաքական բնոյթ եւ այլապէս չահեկան էր, կուտանք ստորեւ. –

***

ALLOCUTION PRONONCEE PAR M. LEVON TER-PETROSSIAN, PRESIDENT DE LA REPUBLIQUE D'ARMENIE, LORS DU DINER OFFERT PAR LE PRESIDENT DE LA REPUBLIQUE FRANCAISE, M. JACQUES CHIRAC,

Paris — le 12 Juin

Monsieur le Président, Mesdames, Messieurs,

Je voudrais, tout d'abord, vous dire tout le plaisir que j'éprouve, plaisir partagé par toute la délégation qui m'accompagne, de me retrouver parmi vous à Paris.

Vous avez rappelé, en des termes qui ne peuvent laisser indifférents, les relations d'amitié qui se sont nouées, au fil du temps, entre le peuple arménien et le peuple français.

Dans l'histoire de cette relation privilégiée, j'évoquerai volontiers la période contemporaine au cours de laquelle la France, son peuple, les milieux intellectuels se trouvèrent, en maintes circonstances, au côté du peuple arménien pour partager, avec lui, ses souffrances, ses espérances.

Nous n'oublions pas que la France, fidèle à sa tradition, servit de terre d'accueil pour bon nombre d'Arméniens, rescapés du génocide de 1915; elle abrite depuis, sur son sol, la communauté la plus importante d'Europe.

Chacun aura également à l'esprit le formidable élan de solidarité qui se manifesta dans ce pays lors du terrible séisme de 1988.

Je retiendrai, enfin, le soutien précieux que les démocrates français apportèrent au Comité Karabagh dans son combat en faveur de la démocratie et de l'indépendance de l'Arménie; l'action personnelle que vous avez alors engagée, Monsieur le Président, pour obtenir la libération des membres de ce Comité emprisonnés à Moscou, vous honore et restera gravée dans notre mémoire.

Nous mesurons, aujourd'hui, le chemin parcouru depuis lors. L'indépendance de l'Arménie, conquise au prix de sacrifices, est devenue réalité.

Nous avons, à cet égard, conscience d'avoir été les acteurs du plus grand mouvement d'émancipation des peuples que nous ayons connu ces dernières décennies. La dislocation de l'Union soviétique a mis fin à la division artificielle de l'Europe; le vent de liberté qui a soufflé sur l'Europe a emporté les structures du système totalitaire. Certes, la croyance en l'avènement d'une ère nouvelle fondée sur la démocratie, la paix et le bien être social a suscité bien des attentes auxquelles il nous faudra répondre.

Monsieur le Président, Mesdames, Messieurs,

L'Arménie s'apprête à célébrer, le 21 septembre prochain, la cinquième année de son indépendance; durant la même période, notre pays connaîtra, à travers l'organisation de l'élection présidentielle, un temps fort de sa vie politique; que l'on se rassure, il n'est nullement dans mon intention d'ouvrir, ici, un débat électoral ni de dresser un bilan de mon mandat.

Tout juste, souhaiterai-je dire quelques mots sur deux sujets qui me paraissent être déterminants pour le futur de l'Arménie.

Je veux parler, en premier lieu, du conflit du Haut-Karabagh; et avant toute chose, réaffirmer notre ferme engagement à poursuivre le processus de paix.

Vous le savez, l'Arménie n'a cessé de déployer ses efforts pour parvenir, en mai 1994, à un accord de cessez-le-feu. Il nous appartient de rappeler, sans cesse, la nécessité d'œuvrer en faveur d'une solution négociée à ce conflit, ce qui implique naturellement l'instauration d'un dialogue entre l'Azerbaïdjan et le Haut-Karabagh. Pour sa part, l'Arménie attache une importance toute particulière à la question des garanties de sécurité de la population du Haut-Karabagh; nous estimons, à cet égard, que la communauté internationale doit assumer ses responsabilités dans ce conflit qui affecte la stabilité dans la région, et apporter des réponses à ce problème.

Nous attendons de la France qu'elle suscite une telle réflexion dans les enceintes internationales et participe activement à la recherche de solutions au sein du groupe de Minsk de l'OSCE.

Je souhaiterai enfin évoquer brièvement le sens général de notre politique de réformes. Depuis cinq ans, nous nous sommes employés, dans les conditions difficiles que l'on sait, à préserver la stabilité du pays tout en garantissant l'existence d'une vie démocratique. Notre pays est devenu, en réalité, un pôle de stabilité dans une région en

(Շար.ը կարդալ Դ. էջ)

ՍԱՅՏԱ՝ ՓԻՒՆԻԿԷԻ ՀԻՄՆԱԴԻՐ ՔԱՂԱՔԸ

ԴԱՐԵՐՈՒ ԸՆԹԱՑՔԻՆ ՄԻՋԵՐԿՐԱԿԱՆԵԱՆ ԱՅՍ ՆԱԽԱՀԱՆԳԻՍՏԸ ԿՌՈՒԱԽՆՁՈՐ ԴԱՐՁԱԾ Է ՀԶՕՐ ԿԱՅՍՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐՈՒ ՁԵՌՔԸ

Ապրիլի կիսուն հարաւային - Լիբանանի վարչական կեդրոնը՝ Սայտա ապաստանարան դարձաւ Իսրայէլի սահմանամերձ շրջաններէն եւ դրացի Սուր քաղաքէն խուճապահար խոյս տուող քաղաքացիներու, Իսրայէլեան յարձակումներէն ահաբեկուած՝ գաղթականները իրենց առաջին պատսպարանը դարձուցին Սայտայի պարտէզները, ուր դարեր առաջ գոյութիւն ունեցած են հսկայական մեռելաքաղաքներ: Անոնցմէ յայտնաբերուած դամբարանները կը պատմեն քաղաքին վրայ իշխած տարբեր կայսրութիւններու ժամանակներու մասին: Հոնկէ անցած են Եգիպտացիները, Ասորեստանցիները, Բաբելոնացիները, Պարսիկները, Մակեդոնացիները, Հռոմէացիները, Արաբները, Խաչակիրներն ու Թուրքերը:

***

ԾՆՈՒՆԴԸ

Կ'ըսուի թէ Սայտա Քանանացիներուն ամէնէն հին նուաճուած քաղաքն էր եւ փիւնիկեան ամէնէն հին կեդրոններէն մէկը: Ձկնորսութեան, առեւտուրի եւ երկրագործական արտադրութիւններու վաճառքի գլխաւոր շուկայ մը, որ յաճախ յիշուած է յոյն դիւցազներգակ բանաստեղծ Հոմերոսի, աշխարհագրագէտ Ստրաբոնի, Աստուածաշունչի հեղինակներու եւ յետագայ դարերու պատմագիրներուն կողմէ,

Սայտայի կանուխ շրջանի պատմութիւնը սկսած է Ն. Ք. երրորդ հազարամեակին: Այս մասին առաջին վկայութիւնը կու տայ Քրիստոսէ առաջ երրորդ դարու պատմագիր Յուստինիանոս, որ հետեւեալը գրած է Փիւնիկեցիներուն դէպի արեւելեան Միջերկրականի ծովեզերեայ շրջանները գաղթին մասին. «Սուրիոյ ալեւտութիւնը հիմնուած էր Փիւնիկեցիներուն կողմէ, որոնք երկրաշարժէ մը խոյս տալով՝ լքած էին իրենց բնիկ հողը եւ առաջին հերթին հաստատուած էին Պարսից Ծոցի մերձակայ շրջաններուն մէջ, ապա ատիճանաբար՝ Միջերկրականի ափին, ուր կառուցեցին քաղաք մը, զոր կոչեցին Սայտա՝ մեկնելով անոր ձուկի առատութենէն, որովհետեւ Փիւնիկեցիք ձուկը կը կոչեն սայտոն»:

Այս ակնարկութենէն զատ, առասպելները լուռ են Սայտայի հիմնադրութեան վերաբերեալ: Յուստինիանոս նաեւ կը պատմէ, թէ ինչպէ՛ս հիմնուած է Սուր քաղաքը: Ան կ'ըսէ, թէ Սայտացիք տարիներ շարունակ կառուցելէ ետք իրենց քաղաքը՝ պարտուած են Ասքալոնի թագաւորին կողմէ եւ իրենց նաւերով ուղղուած են վայր մը, ուր հիմնած են Սուրը,

***

ՓԱՅԼՈՒՆ ԿԵԴՐՈՆ ՄԸ

Իրենց գոյութեան սկիզբէն Սայտան եւ Սուրը գրաւած են դէպի Փիւնիկէ ճամբորդող ծովագնացներու ուշադրութիւնը: Առաջին դարուն ապրած յոյն աշխարհագրագէտ Ստրաբոն գրած է, թէ Սայտան կը մրցէր Սուրի հետ ոչ միայն իր տարածքով եւ հռչակով, այլեւ՝ հնութեամբ. «Թէ այս երկուքէն ո՛ր մէկը կարելի է կոչել Փիւնիկեցիներուն միջազգային քաղաքը, վէճի նիւթ է երկու քաղաքներուն մէջ», կ'ըսէ Ստրաբոն: Սուրի եւ Սայտայի հնագոյն պատմութենէն սկսեալ ակներեւ է, որ իւրաքանչիւրը ձգտած է գերազանցել միւսը առեւտուրի եւ տեղական ճարտարարուեստներու մէջ: Ծովեզերեայ աշխարհագրական բաժանումները կը դժուարացնէին փիւնիկեան քաղաքներու միութիւնը, որոնցմէ իւրաքանչիւրը կառչած կը մնար իր անկախութեան, երբեւիցէ չկազմելով քաղաքական միաձոյլ ամբողջութիւն մը:

Ստրաբոն նաեւ տպաւորուած էր Սայտայի գիտութեան եւ արուեստի մակարդակով. «Աւանդութեան համաձայն, Սայտացիները վարպետ են գեղեցիկ բազմաթիւ արուեստներու մէջ, ինչպէս կը նշէ բանաստեղծ Հոմերոս: Անոր կողքին, անոնք փիլիսոփաներ են աստղաբաշխական եւ հաշուական գիտութիւններու մէջ, իրենց ուսումնասիրութիւնները ընկերելով գործնական հաշուումներով եւ գիշերային ծովագնացութիւններով, որովհետեւ գիտութեան այս ճիւղերէն իւրաքանչիւրը կը վերաբերի առեւտրականին եւ նաւապետին: Ինչպէս, օրինակ, երկրաչափութիւնը հնարուած է չափելով Նեղոսի շուրջ գտնուող հողաշերտերը, ինչ որ անհրաժեշտութիւն մըն էր, որովհետեւ գետը յաճախ կը յորդի: Հետեւաբար կ'ենթադրուի, որ այս գիտութիւնը Եգիպտացիներէն հասած է Յոյներուն, իսկ աստղաբաշխութիւնն ու հաշիւը՝ Փիւնիկեցիներէն: Եւ ներկայիս փիլիսոփայութեան իւրաքանչիւր այլ ճիւղի վերաբերեալ գիտութեան մեծագոյն պաշարը կարելի է գտնել այս քաղաքներուն մէջ: Եւ եթէ մէկը կ'ուզէ հաւատք ընծայել Պոսիտոնիոսի, ապա անոր համաձայն, հիւլէներու վերաբերեալ հին տեսութիւնը յղացած է Մոքուս, սայտացի մը, որ ծնած է Տրովադայի ժամանակներէն առաջ»:

Սայտա այսքա՛ն հռչակաւոր եղած է իր փիլիսոփաներով, որ Ստրաբոն հոնկէ Յունաստան գացած փիլիսոփայէ մը սորված է Արիստոտէլի փիլիսոփայութիւնը:

Հռոմէական կայսրութեան օրով Սայտայի մէջ ստեղծագործած են չնորհալի քանդակագործներ, Իսկ երբ Պէյրութի երկրաշարժին հետեւանքով կործանած է տեղւոյն օրէնսգիտութեան դպրոցը, Հռոմէացիք զայն տեղափոխած են Սայտա:

Հին ժամանակներուն Սայտան հռչակաւոր էր նաեւ ապակիի ճարտարարուեստով: Յոյն պատմագիր Պլինիոսի նկարագրած է թէ ինչպէ՛ս սայտացի ապակեգործներ փչելով կամ անիւի վրայ ձեւաւորելով՝ զանազան իրեր կը շինէին: Պլինիոսի համաձայն, Սայտայի ծովեզերեայ աւազը եւ հոն կուտակուող խեցիները Սայտայի ապակեգործական ճարտարարուեստին հիմը կը կազմէին: Իսկ ապակեայ հայելիները հոն ծնունդ առած էին: Սայտայի ապակիի գործարաններէն արտադրուած իրերուն մէջ հռչակաւոր են կապոյտ ապակիները, որոնցմէ նմոյշներ երեւան ելած են Հռոմի զանազան շրջաններէն,

Նոյն ժամանակաշրջանին, ինչպէս Սուրը, Սայտան հռչակաւոր էր մանիշակագոյն ներկի արտադրութեամբ, որ կը ստացուէր միւրեքս կոչուած խխունջին գեղձը պատռելով:

***

ԱՒԵՐԻՉ ԱՍՊԱՏԱԿՈՒՄՆԵՐ

Իր գիտնականներով, քանդակագործներով եւ փիլիսոփաներով հռչակաւոր այս քաղաքը դարեր շարունակ գրգռած է նուաճողներու ախորժակը: Հնադարեան արձանագրութիւններ կը պատմեն թէ Ն. Ք. չորրորդ դարէն սկսեալ Սայտան թագաւորներով ղեկավարուող բարգաւաճ քաղաք մըն էր: Երկար ժամանակ Եգիպտացիներու տիրապետութեան տակ խաղաղ ապրելէ ետք, իր պատմութեան մեծագոյն հարուածները ստացած է Ասորեստանի Էսարհատտոն թագաւորին (Ն. Ք. 680-էն Ն. Ք. 669) եւ Պարսից Արտաքսերքսէս թագաւորին (Ն. Ք. 351) արշաւանքներուն ժամանակ: Ասորեստանի բանակները ճզմած են Սայտայի թագաւորի կողմէ ապստամբութիւն մը՝ քաղաքը գետնին հաւասարեցնելով: Էսարհատտոնի արքայական արձանագրութիւններէն մէկը կ'ըսէ.

«Սայտայի թագաւոր Ապտիմիլքութէ, առանց յարգելու իմ դիրքս իբրեւ արքայ, առանց լսելու իմ անձնական հրահանգներս, իր վրայէն նետեց Ասուր աստուծոյ լուծը, վստահելով փոթորկոտ ծովուն: Ինչ կը վերաբերի իր ամրոց քաղաքին, որ կը գտնուի ծովուն մէջտեղը, զայն գետնին հաւասարեցուցի այնպէս, կարծէք փոթորիկ մը անցած ըլլար անոր վրայէն: Քանդեցի անոր պարիսպներն ու հիմերը եւ զանոնք թափեցի ծով, այսպէսով կործանելով անոր վայրը ամբողջութեամբ: Ձուկի նման բռնեցի թագաւորը, որ իմ յարձակումէս առաջ խոյս տուած էր դէպի ծով եւ գլխատեցի: Իբրեւ աւար, վերցուցի անոր կինը, զաւակները, պալատականները, ոսկին, արծաթը, արժէքաւոր այլ իրեր, թանկագին քարեր, բազմագոյն թելերով հիւսուած հագուստներ, փիղի մորթեր, փղոսկր, եբոնեայի փայտեր ... եւ ինչ որ մեծ քանակութեամբ յարգի բան կար անոր պալատին մէջ: Դէպի Ասորեստան քշեցի անոր բազմաթիւ հպատակները, զորս համրելը անհնար էր, ինչպէս նաեւ՝ մեծ թիւով հոտ ու նախիր եւ էշեր»:

Պարսիկները նմանօրինակ հարուած մը տուած են Սայտայի, երբ անոր թագաւորը՝ Թենէս փորձած է ապստամբիլ եւ դուրս դնել պարսիկ սատրապները, ապա դաւաճանաբար քաղաքը, յանձնած է Պարսիկներուն,

Արտաքսերքսէս Գ. թագաւորը Սայտացիներուն ըմբոստ ոգին ճզմելու համար ծրագրած է անխնայ յարձակիլ անոր վրայ: Քաղաքացիք նախ այրած են իրենց բոլոր նաւերը, որպէսզի ոչ ոք խոյս տայ եւ երբ լսած են, թէ իրենց թագաւորը դաւաճանած է, իրենց տուներուն մէջ բանտարկերով իրենք զիրենք՝ կրակի տուած են ամբողջ քաղաքը:

Համադրեց՝
Լ. ԿԻՒԼՈՅԵԱՆ - ՍՐԱՊԵԱՆ

ՊԱՔԱԼՈՐԷԱ —1996—

Թէպէտ 1996-ի պաքալորէայի նստաշրջանը սկսաւ քանի մը շաբաթ առաջ, Զատկուան արձակուրդներէն անմիջապէս յետոյ ընտրովի նիւթերով, որոնց շարքին հայերէնը, սակայն 614439 թեկնածուներուն համար քննութեան բուն սկիզբը Յունիս 17-էն է գրաւոր նիւթերով: Ըստ սովորութեան իմաստասիրութիւնն է որ կը բանայ շարքը,

Պաքալորէան բարձրագոյն վարժարանի վկայականն է, վկայական մը որ կը բանայ դռները բարձրագոյն ուսմանց, ըլլայ համալսարաններէն ներս, ըլլայ մեծ դըպրոցներուն համար:

Պաքալորէայի քննութեան ներկայանալու համար տարիքի սահման չկայ: Այս նստաշրջանին ամէնէն երիտասարդը կուգայ Լիոնի Ակադեմիէն՝ տասնըչորս տարեկան, իսկ «նուազ երիտասարդը» Պըրդանոսի Ակադեմիէն՝ վաթսունը վեց տարեկան:

Համաձայն Կրթական Նախարարութեան հաղորդած վիճակագրութիւններուն, առաջին անգամ ըլլալով թեկնածուներուն թիւը նուազում մը կը կրէ, ինչ որ կը բացատրուի ոչ միայն աւարտական դասարաններու աշակերտութեան թիւի նուազումով այլ նաեւ անցեալ տարուան յաջող արդիւնքներով (75 առ հարիւր, մըրցանիշ մը), որ կը պակսեցնէ կրկնողներու թիւը:

Ընդհանուր պաքալորէան որ կուգայ Նափոլէոնէն, 1808, կը համախմբէ թեկնածուներուն մեծամասնութիւնը: Սակայն, նոր հաստատուած Արհեստագիտական Պաքալորէան, 1985-ին, տարուէ տարի առաւել կը շահագրգռէ դպրոցականները:

1996-ի պաքալորէայի քննութեան բովանդակութիւնը, կառոյցը նոյնանման է 1995-ի պաքալորէային: Միակ տարբերութիւնը օրացոյցի տարբերութիւն մըն է: Այս տարի բոլոր գրաւոր նիւթերը համախմբուած են երեք օրուան վրայ: Անցեալ եւ նախանցեալ տարիները իմաստասիրութեան պարտականութիւնը կը կանխէր շաբաթով մը միւս նիւթերը: Թուականներուն ամփոփումը եւ եռ երթալը նպատակ ունի նուազ խանգարել ուսումնական տարեվերջը մանաւանդ քննութեանց կեդրոն նշանակուած հաստատութիւններուն մէջ:

***

Քանի մը տող, աւելի ճիշդ քանի մը թիւեր, հայերէնի քննութեան համար Էքս - Մարսէյլ Ակադեմիի մէջ: Տասնեւեօթը թեկնածու առած են հայերէնը որպէս ընտրովի նիւթ (օփսիոն) եւ տասը որպէս Ա. կամ Բ. կենդանի լեզու; Ուստի, թեկնածուներու ընդհանուր թիւ՝ քսանեւեօթը, որոնցմէ ոմանք ալ երբեմն կ'արձանագրուին բայց չեն ներկայանար, մանաւանդ «օփսիոն»ի պարագային: Քըսանեւեօթը թեկնածու գաղութի մը համար որ կը հաշուէ շուրջ ութսուն հազար հոգի, երբեմն մինչեւ հարիւր հազարի կը հասնինք: Թեկնածուներու թիւը տարուէ տարի, կանոնաւոր կերպով, նուազում կը կրէ: Պատճա՞ռը: Նիւթը ծեծուած է երէկէն այսօր: Մէկ հաստատում. յետ - քայլ կ'արձանագրենք տարուէ տարի հակառակ անոր որ հարցով «հետաքրքրուողները» կը թուին բազմանալ...:

ԿԱՐՕ ՅՈՎՍԷՓԵԱՆ

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՓՈՔՐԱԳՈՅՆ ՁԵՌԱԳԻՐՆԵՐԷՆ ՄԷԿԸ

Պուլկարական հողատարածքին վրայ բազմաթիւ հայկական ձեռագիրներ եղած են որպէս սեփականութիւն մեր Առաքելական եկեղեցւոյն, առանձին անհատներու եւ ընտանիքներու: Մինչեւ օրս յայտնաբերուած եւ ուսումնասիրուած պահպանուած են հայերէն ու հայատառ թրքերէն ձեռագիր գիրքերու ու երկլեզու ձեռագրերու շուրջ 100 հատ, որոնց միայն մէկ փոքրիկ մասը կը գտնուի Պուլկարիոյ մէջ, իսկ միւս մասը Երեւանի Մատենադարանը, Վիէննայի, Վենետիկի Մխիթարեան միաբանութիւններու մօտ եւ այլուր: Կան եւ այնպիսիներ, որոնց անյայտ կը մնան եւ անոնց թիւը քանի մը տասնեակի կը հասնի:

Ահա՛, բոլորովին պատահականօրէն այս ձեռագիրներուն թիւը միաւորով մը աւելցաւ: Նոր օրինակի մը յայտնութեամբ... սեփականութիւնը եղած է հանգուցեալ ... կին Մաննիկ - Սեդրակ Դաւիթեանի, ... նած՝ Մալկարա, Արեւելեան - Թրակ (Թուրքիա). Ժառանգ ստացած է ձեռագիրը իր ծնողքէն եւ 1922-ին գաղթելով Պուլկարիա բերած է իր հետ ու խնամքով պահած որպէս մասունք: Այս ձեռագիր անոր հարսը Թագուհի - Զարեհ Դաւիթեան բարի եղաւ ինծի վստահելու; կատարած պրպտումներէս վերջ կը փափաքիմ հակիրճ կերպով ներկայացնել զայն:

Ձեռագիր մատեանը Հաւաքածոյ մըն է, ներկայացնէ 8.5×6.5 սմ. արտաքին չափերով եւ կ'ընդգրկէ 258 էջ: Ան համարակալուած է արաբական թուանշաններով, որոնք մատիտով նշուած են ամէն մէկ էջի ներքեւի մասը: Գրութիւնը միասին է 14 կարգ մէկ էջի վրայ 6.5×3... սմ. սահմաններու մէջ: Գիրքին նիւթը թուղթ է, այլ ոչ մագաղաթ, գրուած սեւ մելանով իսկ գլխագիրները՝ կարմիր մելանով: Ան թուական չունի, բայց նկատի առնելով, որ ձեռագիրը նօտրգիր է, գործածութեան մտած Հայոց մէջ 17-րդ դարէն սկսեալ եւ մասամբ պահպանուած 19-րդ դարու ընթացքին, ան գրուած ... ըլլայ այդ ժամանակամիջոցին: Ա... ձեռագիր գիրքը հաստ կողքեր ունի... լաւ պահպանուած է, առանց լուսանցքի զարդերու: Միայն երեք գունաւոր նկարներու կը հանդիպինք, առաջինը Ա. էջին վրայ փոքր տժգունած խորան մը յիշեցնելով: Երկրորդը (66-րդ էջ) կը պատկերէ նակէ վանականի մը գունաւոր պատկեր... ծալապատիկ նստած գիրքը ձեռքին, ... էջ 192 կը տեսնենք Աստուածամայրը մանուկ Քրիստոսը գրկած, դարձեալ գունաւոր: Երկու մարդկային նկարները արձանագրութիւն չունին: Գիրքի ձեռագրի... հաւանաբար Գրիգոր անունով անձ մը եղած է, քանի որ յաճախ կարելի է անոր անունին հանդիպիլ գրութիւններէ վերջ, առանց որեւէ տիտղոսի կամ կոչումի... Անծանօթ կը մնայ գրչութեան վայրը, ... րովհետեւ չէ նշուած բնակավայրի անունը, քաղաք, գիւղ կամ վանք / եկեղեցի: ... խավերջի էջին վրայ տարբեր ձեռագրով գրուած է Մալկարալը Կիրակոս Ցարո... թիւն, այլ տեղ մը Սեդրակ Էֆէնտի, ... րոնք կ'երեւի տէր եղած են ձեռագիր մատեանին: Ձեռագրին ուսումնասիրութիւնը ցոյց տուաւ, որ մանր, ճաշակաւոր նօտրգիր ձեռագրով այս հաւաքածոն կը...

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

ՄԱՅԻՍ 28-Ը ՎԻԼԷՕՐՊԱՆԻ ԵՒ ՊՐՈՆԻ ՄԷՋ

Հակառակ աշխատանքի օր մը ըլլալուն, …նահատելի բազմութիւն մը հաւաքուած …էր Վիլէօրպանի Հայ Մշակոյթի Տան …մէջ, Զորեգշաբթի, Մայիս 28-ին:

…ցետ - միջօրէի ժամը եօթնէն սկսեալ …երնի հայութիւնը հրաւիրուած էր նը…ելու 1918-ի Անկախութեան հռչակման …8-րդ տարեդարձը:

Տեղւոյն քաղաքապետ Ժիլպէր Շապրուի …ցակայութեան, ներկայ էր քաղաքա…պետարանի Ա. տեղակալը՝ Ժան - Փօլ …Պրէժ:

Հայ Մշակոյթի Տան նախագահը՝ Գե…ղամ Կանանեան բարի գալուստ իր ու…ղերձը շարահիւսեց երեք կէտերու շուրջ. Մայիս 28-ը, Հայաստանի իրավիճակը …որ Անկախութեան հինգերորդ տարե…դարձի նախօրեակին եւ Սփիւռքը: «Մեծ Ջարդի վաղորդայնին է որ ծնաւ Հայաստանի Ա. Հանրապետութիւնը: Թէեւ վաղանցուկ, Ան հայ ժողովուրդին մէջ արթնցուց Մեծ Յոյսը: Համայնավարութեան 71 տարիները չկրցան զԱյն նսեմացնել ու կործանել մեր ինքնութիւնը: 1991-էն ի վեր Հայաստանը վերագտաւ իր անկախութիւնը որ տակաւին չէ երաշխաւորած ժողովրդավարութիւնը: Այնուհանդերձ, չենք լքեր մեր աջակցութիւնը»: Ակնարկելէ ետք Ղարաբաղի մէջ տիրող հրադադարին ու շրջափակումին պատճառած տնտեսական դժուարութիւններուն, Գ. Կանանեան խօսեցաւ Սփիւռքի հսկայ կարելիութիւններուն մասին, ցայտեցնելով անհրաժեշտութիւնը Հայ Մշակոյթի Տուներուն զօրս անուանեց «հայրենի փոքր կղզիներ»:

Յաջորդեց ճոխ ընդունելութիւն մը զոր կատարեցին Լիոնի կապոյտ Խաչի Արաքս մասնաճիւղի խաչուհիները:

***

Մայիս 28-ի տօնակատարութիւններու ծիրին մէջ, Ռոն - Ալփի Հ. Յ. Դաշնակցութեան Հրաչ Փափազեան Կոմիտէն նախաձեռնած էր շքեղ ցերեկոյթի մը Կիրակի, Յունիս 2-ին:

Լիոնի արուարձան քաղաքներէն՝ Պրոնի Ալպէր Քամիւ սրահը փութացած էր խուռներամ բազմութիւն մը հայրենակիցներու, կէսօրէ ետք ժամը 3-ին:

Տէսինի Անի նուագախումբին մասնակցութեամբ, երգիչ Ատիս Հարմանտեան, որ յատկապէս հրաւիրուած էր Լոս - Անճըլըսէն, ոգեւորեց հանդիսութիւնը իր հին ու նոր երգերով:

Վիէնի Կորիս ու Լիոնի Տաւիղ պարախումբերն ալ ելոյթ ունեցան, ներկայացնելով փունջ մը հայկական տոհմիկ ու ժողովրդական պարերու:

Հրաչ Փափազեան Կոմիտէի անունով խօսք առաւ Գեղամ Կանանեան: Սարդարապատի յաղթանակն ու Մայիս 28-ի անկախութիւնը կազմեցին առանցքը իր վերլուծումներուն, «որոնք կտակեցին բոլոր սերունդներուն՝ յարատեւ պայքարի յանձնառութիւնը»:

Երեկոյեան ուշ պահերուն է որ բազմութիւնը հրաժեշտ առաւ, տանելով իրեն հետ գեղեցիկ հանդիսութեան մը խանդավառ յիշատակը:

ՎԱՐԴԱՆ

…պրունակէ տարբեր աղօթքներ, որոնց …մասը կը պատկանի Գրիգոր Նարե…կի սրբեղծագործութեանց նմուշնե…: Կան եւ աղօթքներ բուժական նպա…տակներով ձեռագրուած, ինչպէս չար …աչքի ու չար լեզուի դէմ, ջերմի ու գըլ…խացաւի, դեւերու ու կախարդանքի դէմ: …Նոյնտեղ կը հանդիպինք նաեւ Քրիստոնէու…թեան դաւանանքի հաւատամքին, ինչպէս …եւ այլ սուրբերու աղօթքներու: Զնայած …անոր, որ այս ձեռագիր մատեանը յիշա…տակարաններ չի պարունակեր եւ պատ…մական տեղեկութիւններ չենք գտներ …այնտեղ, բայց իր բովանդակութեամբ …եւ իր փոքր ծաւալով մեր միջավայրին …համար եւ անկէ դուրս հազուագիւտ օրի…նակներէն մէկը կը հանդիսանայ: Ան …գործնական նպատակներով պատրաս…տուած է առձեռն ձեռնարկ մը ըլլալու …քրիստոնէական հաւատքը ամրացնելու, …ժամանակին յոյս ներշնչելու հիւան…դութեան պարագային, հիւանդին ու …կարիքին, աղօթքներով մարդ արարածը …մօտեցնելու Աստուծոյ: Եւ ճիշդ այդ տե…սակէտէ առանց արժէքի չէ այս ձեռագի…րը, որ փոքրագոյնն է Պուլկարիոյ մէջ …պահուած եւ հանգուցեալ Ներսէս Գասապ…եանի եւ Վիէննայի Մխիթարեան միաբա…նութեան երկու հայրերու կողմէ ուսումնասիրուած հայկական ձեռագիրներուն …շարքին:

ՅԱԿՈԲ ԿԻԼԻԿԵԱՆ

ՊԱԼԹԵԱՆ ԵՐԿԻՐՆԵՐԸ ԿԸ ՀԱՄԱԽՄԲՈՒԻՆ

Խորհրդային Միութեան քայքայումով յայտնուած աշխարհաքաղաքական նոր իրավիճակին մէջ բաւական ինքնայատուկ ու անորոշ է Պալթեան ծովուն սահմանակից երկիրներուն պարագան, Այդ շրջանին հետ յետագայ գործակցութեան մը առաջին քայլերը առնելու նպատակով վերջերս երկօրեայ ժողովներ տեղի ունեցան շուէտական Կօթլանտ կղզիին մէկ քաղաքին մէջ. հոն էին Եւրոպայի խորհուրդին նախագահը ու պալթեան ինը երկիրներու - Շուէտ, Ռուսաստան, Ֆինլանտա, Էսդոնիա, Լատվիա, Լիթուանիա, Բելառուս, Լեհաստան, Գերմանիա - նաեւ Նորվեկիոյ եւ Իսլանտայի վարչապետները:

Օրակարգի գլխաւոր կէտը ճշդել էր թէ ինչպէս այս շրջանը կրնայ օգտագործել իր առանձնաշնորհեալ դիրքը որ վայն գետեղած է ճարտարարուեստականացած Եւրոպայի Միութեան 350 միլիոն բնակչութեան ու զարթօնք ապրող 250 միլիոննոց Արեւելեան Եւրոպայի միջեւ:

Շրջանի պատմութիւնը կ'երկարի մինչեւ Ք. ա. Դ. դար երբ յոյն Պիթէաս հոն այցելած է, ապա Միջերկրականի առեւտրական ժողովուրդները հետաքրքրուած են այդ շրջանով: ԺԷ. դարէն ասդին պալթեան ժողովուրդները ենթարկուած են ռուսական, դանիական, գերմանական, լեհական, շուէտական տիրապետութիւններուն: Աւելի մօտ թուականներուն, Բ. աշխարհամարտին անոնց վիճակած է դժուարին շրջաններ: 1940-ին Ռուսերը Լիթուանիոյ, Լատվիոյ, Էսդոնիոյ մէջ համայնավար կառավարութիւններ հաստատած են. իսկ յետագայ տարիներուն այդ ժողովուրդները ժանտախտի ու քոլերայի համաճարակներուն դէմ պայքարին զուգահեռ, երբեմն կողմնակից եղած են Ստալինի, երբեմն Հիթլերի: Շատեր ապաստանած են Շուէտ ուրկէ սակայն արտաքսուած են ու այդ երկիրը Մոսկուայի յանձնած է պալթեան երկիրներուն ոսկիի պահեստները:

Այսօր Պալթեան ծովը վստահաբար մաս պիտի կազմէ Եւրոպայի միութեան: Աւելին հեռուն ալ կայ ՕԹԱՆ-ի անդամակցութեան հաւանականութիւնը: Ասիկա սակայն կրնայ անպատեհութիւններ ալ ունենալ, քանի որ Մոսկուա իր ապահովութեան ուղղուած սպառնալիք մը պիտի նկատէ: Կօթլանտ եղգիի հանդիպումին ներկայ վարչապետները օրակարգին վրայ ունեցած են ուրիշ սպառնալիքներու պարագան ալ, ինչպէս՝ կազմակերպուած ոճիրները, շողագործօնութեան եւ վառելանիւթերու մաքսանենգութիւնը, զէնքի ապօրինի առեւտուրը, ապաստանեալներու հարցը, եւայլն: Բազմաբնոյթ ու բազմաթիւ խնդիրներ որոնք դիւրութեամբ կրնան պղտորել հիւսիսի ջուրերը:

ՔԱՂՀԱՆ

ԱՍԿԷ ԱՆԿԷ

ՄՆԱ՞Լ ԹԷ ՉՄՆԱԼ

Սկսելով 1997 Յուլիս 1-էն Հոնկ Քոնկ այլեւս մաս պիտի չկազմէ Մեծն Բրիտանիոյ: Արդէն իսկ Բրիտանացիները նոր դրամներ պատրաստած են ու շրջանառութեան մէջ դրած որոնց վրայ Թագուհիին դէմքը չկայ: Յաջորդիւ ալ պիտի տպուին նոր դրոշմաթուղթեր: Անոնց վրան ալ Թագուհիին դիմանկարը փոխարինուած է երկնաքերներով: Այդ Թագուհին որ ընտանեկան հոգերու տէր է, ինք ալ իր կարգին հոգ կը պատճառէ ժողովուրդներու: Աթլանթայի ողիմպիականները դեռ չեն սկսած ու Աւստրալիացիները որոնք յաջորդ խաղերը պիտի կազմակերպեն, արդէն անձկութիւններու տէր են. Իրենք բրիտանական հասարակապետութեան անդամակցելէ դադրելու հարցը ունին որուն մասին վերջնական որոշում չեն տուած: Եթէ որոշեն այլեւս անոր մաս չկազմել, Սիտնէյի ողիմպիականներուն բացումը Անգլիոյ Թագուհին պիտի չկատարէ: Եթէ մնան, պիտի կատարէ, ինչ որ դիտողներու մեծագոյն թիւ մը կ'երաշխաւորէ: Մինչեւ 2000 թուականը, մնա՞լ թէ չմնալ, այդ է հարցը Աւստրալիացիներուն համար:

***

ՊԱՐՍԿՈՒՀԻՆԵՐԸ ԵՒ ԼԱՉԱԿԸ

Իրանի նախագահին մեծ աղջիկը Ֆաթէմա Ռաֆսանճանի Թեհրանեան թերթի մը տրուած հարցազրոյցին ընթացքին յայտնած է թէ լաչակի գործածութիւնը միայն անձնական հարց մըն է. կիները իրենք պէտք է որոշեն: Վերջին ընտրութիւններուն երեսփոխան ընտրուած Ֆ. Ռաֆսանճանի Խորհրդարանին ազատական դէմքը դարձած է ու կը պնդէ Իրանուհիներու յառաջդիմութեան վրայ. Ան օգտուելով առիթէն կոչ մը ուղղած է աքսորեալ Իրանցիներուն, ըսելով որ անոնք իրենց հայրապաներն են ու կ'ուզեն որ կապ պահեն երկրին հետ:

***

ԷՅՖԷԼԸ ՔՈՅՐ ՄԸ ԿՈՒՆԵՆԱՅ

Պրազիլիոյ Թոքանթէն նահանգին Փալմաս քաղաքին իշխանութիւնը միաձայնութեամբ որոշած է ամազոնեան անտառին մէջ Էյֆէլի նմանակ մը կանգնեցնել: Երկրաչափներ ու ճարտարագէտներ ղրկուած են Փարիզ որպէսզի աշտարակին չափերը առնեն: Պրազիլիոյ նպատակն է այդ կառուցումով յարգանքի տուրքը մատուցանել Ֆրանսայի, ազատութեան ու ժողովրդավարութեան անոր ներկայացուցած պատկերին համար:

ՍՏԱՑԱՆՔ

ԿԵԱՆՔԻՍ ՎԷՊԸ

ԶԱՐՈՒՀԻ ՊԱՀՐԻ

Նախաբան՝ Անահիտ Դաւիթեան-Պահրի

Պէյրութ, 1995:

ԿՂԶԻՆ ԵՒ ՄԻ ՄԱՐԴ

— վիպակ —

ԿՈՍՏԱՆ ԶԱՐԵԱՆ

Դիմացի սրճարանը մեծ մասով օտարականներով է լեցուած: Սրճարան պահողը հաստ, կարճահասակ մի կին է: Սրամանկ, սիրալիր, գործը իմացող: Այնտեղ ամէն ինչ ծախու է, ամէն ինչ կարելի է գնել: Հազար ու մի պատմութիւններ են պատմում:

Ինձ հաճելի չեն նաեւ նրա յաճախորդ օտարականները: Որոշ մտայնութեան եւ որոշ բարքերի մարդիկ են, որ իրենց անձեւութիւնները ծածկում են արուեստի կամ գրականութեան կորնթարդ հայելիների մէջ: Միջազգային այդ ծանօթ տարրն է, որին հանդիպում ես Փարիզում, Լոնտոնում եւ գրեթէ ամէն տեղ Իտալիայում:

Միջազգային: Իսկական արուեստագէտը համամարդկային է եւ ոչ թէ միջազգային:

Այդ, այո՛:

Ծառը, բոյսը, լեռը՝ համամարդկային են: Ծաղը միջազգային է: Միջազգային է մեծ մասամբ այն, ինչ որ չինծու է, արհեստական: Համամարդկայինը՝ ընդհանուրը յարմարեցնում է իրեն, իսկ միջազգայինը յարմարւում է ուրիշներին:

Ծառը, բոյսը, լեռը:

Ինձ նման տաղադիրը պէտք է նրանց պահի իր սրտի խորքում: Նրանց տեսնի եւ նրանցով աճի, նրանցով գոյանայ:

— Սպասւո՛ր, մի գարեջուր եւս:

Նրանցով աճի.

Տանթէն՝ մեր հայրը տաղադիր էր: Նա ամբողջ տիեզերքը գետեղեց Ֆլորանսի պատերի ներսում: Աշտարակների շուրջը: Արնոյի մերկացած ափերին: Երբ նա գրում էր, իր գրուածքները այժմէական չէին: Այժմէական եւ միջազգային էին Փրովանսալ երգերը եւ փրովանսալ լեզուն ու բարքերը:

Իսկ հիմա ո՞ւր է Փրովանսը, եւ ո՞ւր են իր երգերը:

Միլարէտին առաջին անգամ հանդիպեցի Ֆլորանսում, աւելի շուտ, նրա վրայ տիրող Ֆիեզոլէի բլրան կատարին: Մի փոքրիկ փանսիոնում, որի պատշգամից բացւում էր մի անմոռանալի տեսարան: Վայր իջնող վիլլաների եւ կիպարիսների ետեւ փռւում էր քաղաքը իր Պրունելեսկոյի եզակի գմբէթով, իր Ճիոթթոյի վեհասլաց զանգակատնով, իր խիտ պալատների մէկը միւսի վրայ մագլցող տանիքներով:

Յիշում եմ, երեկոյ էր: Նա նոր էր վերադարձել քաղաքից, աչքերը լեցուն էին՝ թանգարաններում տեսած հրաշալիքներով: Մենք խօսեցինք Պէնեցցօ Գոցոլիի մասին: Նրա արեւելեան շքեղութեան, նրա նրբութեան եւ մեծ ճաշակի մասին: Միլարէտը ծանօթ էր նաեւ նրա Փիզայի գերեզմանատան որմնանկարների հետ: Ասաց, նախ՝ նկարչութեամբ էր զբաղուել, բայց հիմա աւելի հետաքրքրւում է արուեստի պատմութիւնով: Իտալիա պտըտում էր շատ որոշ ծրագրով: Ֆլորանսից յետոյ մտադիր էր գնալ Սիէննա, Փերուճիա եւ, բնականաբար, Ասիզի: Պիտի մեկնէր վաղը կամ միւս օրը:

Սակայն, այնպէս պատահեց, որ ոչ ինքը մեկնեց և ոչ ես էլ տեղից շարժուեցի:

Երբ կանայք սկսում են լըջօրէն զբաղուել որեւէ գիտութիւնով, դա նշանակում է, առ հասարակ, որ ուզում են յագեցընել ինչ որ ներքին անբաւականութիւն, կրակ, ծարաւ:

Լաւ ընկերութիւն էր: Պտոյտի ելանք թանգարաններում, յաճախեցինք գրադարանները եւ նաեւ քաղաքի փոքրիկ ճաշարանները, ուր կերակուրները այնքա՛ն համեղ են եւ գինները՝ անդերադանցելի: Երբեմն բարձրանում էինք Փիեզոլոյի հրապարակը եւ նստում դէպի կապուչինների վանքը տանող ճանապարհի թէյարանը, ուրտեղ թէյը լաւ էր, օդը զով եւ տեսարանը սքանչելի:

Այն օրերին ես եւս մտաւոր եւ հոգեկան տագնապ էի անցընում:

Տարիներով կառուցած իմ ներքին հոգեկան շէնքը, ներս խուժող տարակուսանքներիս չէր կարողանում դիմանալ: Մէջս մի տեսակ ճեղքուածութիւն էր առաջ եկել: Գիտակցում էի վիճակիս անելութիւնը, և վշտով ու մորմոքով լցւում:

Միլարէտի ներկայութիւնը, այդ շրջանին, սթափեցուցիչ էր եւ քաղցր: Եւ մեր յանկարծակի բարեկամութիւնը մտաւոր մտահոգութիւններից աւելի հեռուն չէր գնում. Երկու մենակութիւններ էինք, երկու մտային անհանգստութիւններ:

Ինչքա՛ն երախտապարտ էի իրեն: Իր նուրբ, զգայուն, գեղեցիկ ներկայութիւնը, իր ձայնը, իր աչքերը, իր միամիտ ու մաքուր նայուածքը մէջս արթնացում էին զուրգուրանքի եւ բարեկամութեան հոսանքներ:

Սիրում էի նաեւ իր մտաւոր մտահոգութիւնները: Երիտասարդ, վայելուչ մի էակի համար այդքա՛ն լրջութիւն եւ այդքա՛ն խորութիւն եզակի էին: Անշուշտ, իր ընտանեկան աւանդութիւնները, իր ստացած խիստ դաստիարակութիւնը, իր կրթութիւնը երբեմն նրա մէջ պատեր էին վեր ցցում եւ կաշկանդում իր ազատ թռիչքը. Նոյնիսկ երբեմն այն դառնում էր ծիծաղելի: Երբ այդ մասին նրան նկատողութիւններ էի անում, նա աչքերը լայն բաց էր անում, զարմացած նայում եւ վհատում: Բայց հմայիչ էին իր իմանալու ծարաւը, իր անհանգիստ հետաքրքրութիւնները, իր յանկարծակի ոգեւորութիւնները: Իտալիան նրան ներկայանում էր երազի նման: Արեւը, գոյները, ձայները: Ամէն ինչ նոր էր, գեղեցիկ, տարբեր:

(Շար. 12)

(Շար. Ա. էջէն)

proie à toutes les tourmentes. Ceci s'explique également par les relations de bon voisinage qu'elle s'efforce de développer avec les Etats de la région. L'Arménie a engagé, comme sans doute aucune autre République de la Communauté des Etats Indépendants, une réforme économique audacieuse visant à l'instauration d'une économie de marché. Nous avons toujours été conscients que les conditions du succès de cette réforme dépendait de la rapidité de sa mise en œuvre et de son caractère radical. Les résultats économiques sont là pour témoigner de la justesse de cette analyse.

Nous commençons à recueillir les fruits de cette politique, et entendons bien continuer dans cette voie.

Dans la phase cruciale que traverse le processus de réformes, le soutien de la communauté internationale s'avère essentiel; à cet égard, je ne redirai jamais assez l'importance que revêt, pour nous, l'aide de l'Union européenne. C'est pourquoi nous apprécierons, tout particulièrement, le concours de la France, et le rôle actif qu'elle peut jouer auprès de ses partenaires européens pour que les efforts d'assistance de l'Union européenne, notamment dans le domaine humanitaire, soient maintenus, voire accrus.

Monsieur le Président, Mesdames, Messieurs,

Nous nous sommes félicités de la qualité de nos relations et avons constaté, ensemble, que les conditions étaient réunies pour renforcer et étendre notre coopération. Nous avons, il y a trois ans, par la signature du traité d'amitié, d'entente et de coopération entre nos deux pays, mis en place un cadre général pour nos relations.

Dans le domaine de la politique internationale, je me plais à rappeler notre approche commune des problèmes relatifs à la stabilité en Europe.

Je sais, Monsieur le Président, que nous partageons également l'idée d'un partenariat approfondi entre les pays du continent européen. Sachez que l'intégration de mon pays dans les structures européennes, notamment au Conseil d'Europe, constitue, pour nous une priorité. Nous espérons vivement que la France appuie les démarches récentes que nous avons entreprises auprès du Conseil de l'Europe pour faire aboutir rapidement le processus d'adhésion à cette institution.

A la veille d'une échéance électorale en Russie qui s'avère d'une importance capitale pour l'avenir de la Communauté des Etats Indépendants et le destin de l'Europe, l'Arménie, comme la France, a senti la nécessité d'apporter un soutien résolu à la poursuite du processus de démocratisation et de réformes en Russie.

C'est dire, Monsieur le Président, que nous avons, sur les grands sujets de politique internationale nous concernant, une parfaite identité de vue.

Dans le domaine de la coopération économique, nous en avons parlé ensemble cet après-midi, des efforts doivent être entrepris afin de favoriser le développement de nos échanges. Des mesures incitatives devraient notamment être prises qui permettent l'engagement des entreprises françaises en Arménie.

Nous sommes prêts, par ailleurs, à envisager une coopération étroite dans des secteurs d'activité tels que l'énergie atomique, l'industrie chimique, les télécommunications et les transports aériens.

Au plan culturel et scientifique, nous avons tout lieu d'être satisfait de la vitalité des nos relations; l'exposition «l'Arménie, entre l'Orient et l'Occident» inaugurée aujourd'hui à la Bibliothèque nationale aussi bien que celle sur les trésors arméniens des Origines au IVème siècle organisée au Musée Dobrée de Nantes, en sont d'éclatants témoignages.

Enfin nous avons à cœur de mener à bien notre projet d'adhésion aux organisations francophones; plus généralement, nous devrons faire progresser la question de l'enseignement du français en Arménie et de l'arménien en France.

Monsieur le Président,

Vous avez, tout à l'heure, rendu un hommage appuyé à la communauté française d'origine arménienne pour sa contribution au développement de la France et son apport dans les domaines de la culture, des arts et des sciences.

Sachez, Monsieur le Président, que j'ai été très sensible à vos propos; sans doute, cela traduit-il l'expression d'un sentiment de fierté envers la réussite d'une communauté avec laquelle je partage un passé, des traditions, une langue, une culture.

Cette communauté, si parfaitement intégrée dans la société française, et qui a préservé toute sa spécificité, joue et doit continuer à jouer ce rôle de trait d'union entre nos deux pays.

Je tiens à saluer ses représentants ainsi que les personnalités ici présentes.

Monsieur le Président, Mesdames, Messieurs,

Je voulais, par ces mots, vous livrer, ce soir, ce message de confiance et d'espoir.

Permettez moi, en cette circonstance, de vous exprimer également les sentiments d'amitié et d'estime que je porte à l'égard du Chef d'un Etat auquel est attaché le symbole de la liberté, de l'égalité et de la fraternité. Je lève donc mon verre, Monsieur le Président, à vous même et à vous aussi Madame, à votre bonheur personnel; je bois aussi à la prospérité de la République française, à l'avenir des relations entre nos deux pays, à l'amitié entre les peuples arménien et français.

Vive la France !
Vive l'Arménie !

***

Մինչեւ ճաշին սկսիլը, սրահին մէջ Հանրապետական պահակազօրքի լարային նուագախումբը նուագեց կտորներ Պախէն, Մոցարթէն, Վիվալտիէն, Ալպինոնիէն, Փըրսելէն: Աւարտին ալ, Շիրաքի հրաւէրով, Լեւոն Մինասեան դուդուկով նուագեց Տըլէ Եամանը: Կէս գիշերը անց էր երբ հիւրերը ցրուեցան:

***

ՄԱՄՈՒԼ

«LE FIGARO» (13 Juin)

NUCLEAIRE : *L'ARMENIE ENVISAGE UNE COLLABORATION FRANÇAISE*

Թերթին տնտեսական բաժնի էջերուն մէջ, անդրադարձ մը կայ Հայաստանի հիւլէական կեդրոնին վերաբերեալ՝ վերոյիշեալ խորագրով: Կ'ըսուի թէ Նախագահ Լ. Տէր – Պետրոսեան չէ բացառած նոր հիւլէական կայանի մը շինութիւնը ֆրանսական ձեռնարկներու յանձնելու կարելիութիւնը: «Պիտի խօսինք ֆրանսական իշխանութեանց հետ» ըսած է Գործադիր-րութեան Ազգային Խորհուրդին կողմէ հաւաքուած ձեռնարկութեանց ղեկավարներուն, չեշտելով թէ հարկ 'է դարկ տալ նաեւ ուժանիւթի այլ աղբիւրներու (ջրելեկտրական, քարիւղ, կազ), աւելցնելով սակայն. - «Հայաստան այլընտրանք չունի քան հիւլէական ուժը: 2007-ին դէմ առ դէմ պիտի գտնուինք լուրջ հարցերու հետ, երբ ներկայ մեր հիւլէակայանին միջոցները սպառած ըլլան եւ հարկ ըլլայ փոխարինել 1000 մեկաուաթով»:

***

Նախագահ Լ. Տէր - Պետրոսեան պաշտօնական այցելութիւն մը կը կատարէ Յունաստան Յունիս 18 – 19-ին:

Imprimé sur les Presses du Journal «HARATCH»
83, rue d'Hauteville, 75010 PARIS
SIRET: 51027317 A R. C. Paris
Commission paritaire: N° 55935

Տիկին Օննիկ Պայրամեան,
Տէր եւ Տիկին Միհրան Պայրամեան,
Կրէյս – Արեւիկ,
Տիկին Արսինէ Պորտաքեան եւ զաւակները,
Տիկին Գոհար Աբրահամեան – Պայրամեան եւ զաւակները,
եւ ընտանեկան բոլոր պարագաները
ցաւով կը ծանուցանեն իրենց ամուսնոյն, հօր, մեծ – հօր, եղբօր, մօրեղբօր եւ ազգականին՝

ՕՆՆԻԿ ՊԱՅՐԱՄԵԱՆ.Ի

մահը որ պատահեցաւ Յունիս 10-ին, Նէօյի, 83 տարեկանին:

Յուղարկաւորութիւնը կը կատարուի, Շաբաթ, Յունիս 15, ժամը 9-ին Փարիզի Ս. Յովհաննէս - Մկրտիչ Եկեղեցին
15, rue Jean-Goujon, Paris 8e
ուրկէ մարմինը կը փոխադրուի Սէն - Թ'Ուէնի գերեզմանատունը ամփոփուելու համար ընտանեկան դամբարանը:

Ըստ ողբացեալին փափաքին, փոխան ծաղիկի նուէրներ ընել Դպրոցասէր Տիկնանց վարժարանին:

Մահազդ չստացողներէն կը խնդրուի ներկայս իբրեւ այդ նկատել:

100, avenue du Président Kennedy
75016 PARIS

Ս. ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ–ՄԿՐՏԻՉ ՓԱՐԻԶ

Շաբաթ, Յունիս 15-ին, Տօն է Սրբոյն Ներսիսի Մեծի Հայրապետին եւ Խաթայ Եպիսկոպոսին:

Այս առթիւ, Փարիզի Ս. Յովհաննէս - Մկրտիչ Մայր Եկեղեցւոյ մէջ, ժամը 10-ին պատարագ կը մատուցուի:

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

Կապոյտ Խաչի Մարսէյլ - քաղաքի Սօսէ Մայրիկ մասնաճիւղը ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ իր բոլոր անդամուհիները Երեքշաբթի, Յունիս 18, ժամը 20-ին Հայ Մշակոյթի Տունը, 12 - 14 ռիւ Սէն - Պազիլ:

CROIX BLEUE DES ARMENIENS DE FRANCE
Section «*A. Tathéossian*» de Paris

FETE DE FIN D'ANNÉE SCOLAIRE DE L'ÉCOLE

le Dimanche 16 Juin à 15 heures
Mairie du 9e Arrondissement
«Salle Rossini»
6, rue Drouot — M° Richelieu-Drouot

S p e c t a c l e *réalisé par les élèves* et présentation d'acrobaties sportives par:
— Championnes de France 1996 en *Trio-Junior*;
— Vices-Championnes de France 1996 en *Duo Féminin National*.

— Venez nombreux les encourager. —

Buffet • Tombola

— *Entrée libre* —

***

Section «*Agnouni*» d'Asnières

Vers NANTES

La CBAF organise une excursion pour découvrir :
— *L'exposition «Arménie des Origines au IVe siècle»* au Musée Dobrée de Nantes.
— *Nantes*, ville de Jules Verne et d'Anne de Bretagne.
— *Le bord de mer La Baule*, la plus belle plage d'Europe.
Départ le samedi matin 29 Juin;
Retour le dimanche soir 30 Juin.
Trajets en autocar de luxe, vidéo. Visite de l'exposition par guides conférenciers (durée 1h30).
Hébergement à l'Hôtel *Ibis*, centre ville.
Participation aux frais : 500 F.
Renseignements et inscriptions :
Mme Gourdikian au 39 82 65 91
Mme Danoux après 20h au 42 42 85 87

Տիկին Եղիսաբէթ Արմաղանեան,
Դր. Յովհաննէս Արմաղանեան,
Գայեանէ, Շաքէ, Անահիտ Արմաղանեան,
Գարաճապարլեան ընտանիքներ,
Կիրակոսեան ընտանիքներ,
Թեճիրեան ընտանիքներ,
Հաճիմանուկեան ընտանիքներ,
Մաֆաքեան ընտանիքներ
խոր ցաւով կը ծանուցանեն իրենց ամուսնոյն, հօր, մեծ - հօր, մօրեղբօր եւ ազգականին՝

ՏՕՆԻԿ ԱՐՄԱՂԱՆԵԱՆ.Ի

Ծնած՝ Թերգիլի (Եօզկաթ)

մահը որ պատահեցաւ 84 տարեկանին, Փարիզ:

Յուղարկաւորութիւնը կատարուեցաւ Հինգշաբթի, Յունիս 6, ժամը 15-ին Իսի լէ Մուլինոյի Ս. Մարիամ Աստուածածին Եկեղեցին, ուրկէ մարմինը փոխադրուեցաւ Իսիի գերեզմանատան ընտանեկան դամբարանը:

***

Այս տխուր առթիւ իրենց հօր՝ Տօնիկ Արմաղանեանի յիշատակին «Յառաջ»ի բարգաւաճման կը նուիրեն. - Յովհ. Արմաղանեան 300 Ֆր., Կիրակոսեան ընտանիք 200 Ֆր., Թեճիրեան ընտանիք 200 ֆրանք:

Ս. ՅՈՎՀ.-ՄԿՐՏԻՉ ՄԱՅՐ ՏԱՃԱՐ

ԿԻՐԱԿԻ, ՅՈՒՆԻՍ 16, Գ. ԿԻՐԱԿԻ ՋԿՆԻ ՀՈԳԵԳԱԼՍՏԵԱՆ: ԲԱՐԵԿԵՆԴԱՆ Է ՍՐԲՈՅՆ ԳՐԻԳՈՐԻ ԼՈՒՍԱՒՈՐՉԻ ՊԱՀՈՑ

Փարիզի Ս. Յովհաննէս - Մկրտիչ Մայր Տաճարին մէջ հանդիսաւոր պատարագ կը մատուցուի՝ մասնակցութեամբ Հայ Եկեղեցւոյ բարձրաստիճան հոգեւորականներուն եւ ի ներկայութեան Հայաստանի Քրիստոնէացման 1700-ամեակի նախապատրաստական համաշխարհային Գիտաժողովին մասնակից հիւրերու:

Կը պատարագէ՝
ՄԵՍՐՈՊ ԱՐՔ. ԳՐԻԳՈՐԵԱՆ
Հայրապետական Պատուիրակ Կեդրոնական Եւրոպայի եւ Շուէտի

Կը քարոզէ՝
ԳԱՐԵԳԻՆ Ա.
Ծայրագոյն Պատրիարք – Կաթողիկոս Ամենայն Հայոց

Կը հրաւիրուի ամբողջ մեր ժողովուրդը բազմութեամբ ներկայ գտնուիլ պատարագին, շրջապատել Ամենայն Հայոց Հայրապետը եւ ստանալ Ս. Էջմիածնի Օրհնութիւնները:

Պատարագէն ետք, Առաջնորդարանին մէջ, ժողովուրդը կը հրաւիրուի մասնակցիլ ի համբոյր Նորին Սրբութեան Աջոյն:

ԴԻՒԱՆ
ՄԱՅՐ ՏԱՃԱՐԻ
ՀՈԳԱԲԱՐՁՈՒԹԵԱՆ

ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

Կապոյտ Խաչի Արնուվիլ - Կոնէս - Սարսէլ - Վիլիէ լը Պէլի Աստղիկ մասնաճիւղը իր խորին ցաւակցութիւնները կը յայտնէ ընկեր եւ ընկերուհի Խաչիկ Խաչիկեանի եւ զաւկին իրենց մօր եւ մեծ մօր՝ Տիկին Լիւսի Խաչիկեանի մահուան առթիւ:

N'oubliez pas votre 15 AOUT
à Saint - Raphaël
au HOME ARMENIEN
avec
Marten YORGANTZ

ՇԱԲԱԹ - ԿԻՐԱԿԻ
ՅՈՒՆԻՍ 15-16
SAMEDI - DIMANCHE
15-16 JUIN
1996

ՅԱՌԱՋ
ՕՐԱԹԵՐԹ

LE NUMERO : 5,00 F.

ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ (1925-1957)

HARATCH
LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE-FONDE EN 1925
DIRECTRICE: ARPIK MISSAKIAN
83, RUE D'HAUTEVILLE — 75010 PARIS
TEL. : 47. 70. 86. 60 — TELEX : HARATCH 280 868 F
— FAX : 48. 00. 06. 70 —
C.C.P. PARIS 15069-82 E

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա : Տար. 1.100 Ֆ. - Վեցամսեայ : 560 Ֆ.
Արտասահման : Տար. 1.400 Ֆ. (ամէնօրեայ առաքում)
1.250 Ֆ. (շաբաթական առաքում) - Հատը : 5,00 Ֆ.

71ՐԴ ՏԱՐԻ - ԹԻՒ 18.875
Fondateur SCHAVARCH MISSAKIAN
71e ANNEE — N° 18.875

ՊՈԼԻՍ

ՀՐԱՆՏ ԲԱԳՐԱՏԵԱՆԻ ԵԼՈՅԹԸ «ՀԱԲԻԹԱԹ Բ.» ՀԱՄԱԳՈՒՄԱՐԻՆ

Ինչպէս գրած էինք Յունիս 13-ի մեր թիւով, վարչապետ Հրանտ Բագրատեան Պոլիս ժամանած էր մասնակցելու համար Հաբիթաթ Բ. համագումարի նախագահական եւ վարչապետական մակարդակի բաժն. ժողովին:

Հ. Բագրատեան անգլերէն ելոյթ ունեցած է Յունիս 12-ի յետմիջօրէի նիստին որ բացուած է ժամը 15-ին ՄԱԿ-ի ընդհ. քարտուղար Պուտրոս Ղալիի եւ միւս ներկայացուցիչներու մասնակցութեամբ կազմուած նախագահութեան կողմէ,

Ստորեւ Հրանտ Բագրատեանի ելոյթը.-

«Նախ եւ առաջ արտօնեցէք որ գնահատանքս յայտնեմ ՄԱԿ-ի կազմակերպութեամբ բնակավայրերու վերաբերեալ այս շատ կարեւոր եւ խիստ ժամանակին կազմակերպութեան առթիւ: Ես կ՚ուզէի նաեւ շնորհակալութիւն յայտնել Թուրք կառավարութեան, որ այս համագումարը այնքան լաւ կազմակերպած է եւ Իսթանպուլի մէջ ցոյց տուած է այն հիւրընկալութիւնը, որուն արժանացանք մենք:

Հայաստանի զարգացման այժմու փուլը կապուած է տնտեսական, քաղաքական եւ ընկերային յեղաշրջումներու, ինչպէս նաեւ շուկայական յարաբերութիւններու անցքի հետ: Արդիւնաբերական զարգացումը, որ բնորոշ էր խորհրդային բոլոր հանրապետութիւններու մօտ, 20-ական թուականներէն սկսեալ, եղած է հանրապետութեան տարրաբնակեցման վրայ ազդող գլխաւոր գործօնը: Միաժամանակ հանրապետութեան քաղաքաշինութեան զարգացման գործընթացը կրած է երկրի պատմամշակութային հարուստ աւանդութեան, ազգային աւանդութիւններու եւ աշխարհագրական առանձնայատկութիւններու ազդեցութիւնը:

40-ական թուականներու բաղդատմամբ, քաղաքներու տարածքային աճը քառապատկուած է, վերջին 25 տարիներու ընթացքին քաղաքներու թիւը 23-էն հասած է 47-ի: Քաղաքի բնակչութեան 72 տոկոսը կեդրոնացած է հանրապետութեան երեք քաղաքներուն մէջ՝ Երեւան, Գիւմրի, Վանաձոր: Բնակչութեան մէկ երրորդը եւ տնտեսական փոթանսիէլի երկու երրորդը կեդրոնացած են մայրաքաղաք Երեւանի մէջ: Ազգային Ժողովը վերջերս ընդունած է հանրապետութեան վարչատարածքային բաժանումի նոր կառուցուածքը: Անոր գլխաւոր նպատակներէն մէկն է կառավարման ապակեդրոնացումը, որ տարածքաշրջաններուն աւելի մեծ ինքնօրութիւն կուտայ, որպէսզի աւելի գործօն կերպով կառավարեն իրենց տարածքը եւ իրենց հարցերը: Անիկա նաեւ նպատակ ունի Հայաստանի տարածքը դարձնել որպէս ժողովրդագրական եւ տնտեսական համաչափ զարգացած տարածք եւ ստեղծել կապի ու փոխադրութեան ժամանակակից ցանցեր: Հայաստանի քաղաքաշինութիւնը մեծապէս կախեալ է կարգ մը հարցերու լուծումէն, որոնք են բնակչութեան եւ արտադրական միջոցներու անհամաչափ բաշխումի աստիճանական ներդաշնակում, կեդրոնական եւ սահմանամերձ տարածքներու փոթանսիէլներու մեծ տարբերութիւններու համաչափում, երկրաշարժի գօտիի վերականգնում, փախստականներու եւ կարիքաւորներու բնակարանային սուր խնդիրի մեղմացում, քաղաքային ֆոնքսիոնել ենթահամակարգերու կայունացում եւ շրջակայ միջավայրի պաշտպանութեան խնդիրներու լուծում:

Հանրապետութեան ներկայիս տնտեսական անցումային շրջանը ուղղակի կ՚ազդէ թէ՛ բնակավայրերու կայուն զարգացման եւ թէ բնակարանային ապարէզի վրայ:

1995-ի տուեալներուն համաձայն, հանրապետութեան բնակարանային ֆոնտը կը կազմէ 56.700.000 քառակուսի մեթր ընդհանուր տարածք, որու 60 առ հարիւրը կը գտնուի քաղաքներու մէջ: Ներկայիս բնակչութեան մէկ չորրորդը (114.000 ընտանիքներ) կը գտնուի պաշտօնական բնակարանային հերթին մէջ: Այդ պահանջը բաւարարելու համար պէտք է կառուցանել 10.000.000 քառակուսի մեթր բնակելի տարածք: Պետական եւ մասնաւոր բնակարանային ֆոնտի սեփականաշնորհման գործընթացը սկսած է 1993 թուականին, ինչ որ սկիզբը հանդիսացաւ բնակարանային նոր քաղաքականութեան: 1995-ի վերջերը հանրապետութեան ամբողջ բնակարանային ֆոնտի 65 առ հարիւրը արդէն մասնաւոր սեփականութիւն էր: Այդ գործընթացը կը շարունակուի:

Այս ուղղութեամբ, արդէն մշակուած եւ ընդունուած են պետական ձեռնարկութիւններու եւ անաւարտ շինարարութեան սեփականաշնորհման մասին օրէնքը (որու շնորհիւ 1995-ի դրութեամբ շինարարական կազմակերպութիւններու ինիսուն տոկոսը վերակազմաւորուած են մասնաւոր բաժնետիրական ընկերութիւններու ձեւով), հողային տուրքը, գոյքերու վերաբերեալ տուրքը, անշարժ կալուածներու մասին օրէնքները եւ ուրիշ կարգ մը կառավարական որոշումներ:

Ներկայիս մշակման գործընթացին մէջ կը գտնուին քաղաքաշինութեան, բնակարանային, շրջակայ միջավայրի, տեղական ինքնակառավարման, եւ մտական վարկերու կազմակերպութիւններու, ճամբաներու, նոտարներու եւ նմանօրինակ հարցերու մասին օրէնքները:

Հայաստանի եւ անցումային շրջանին մէջ գտնուող այլ երկիրներու համար քաղաքի եւ հողի կառավարման համակարգերու ստեղծումը շատ կարեւոր է: Հայաստան միջազգային գործօն երկկողմանի յարաբերութիւններ ունի տարբեր երկիրներու եւ միջազգային կազմակերպութիւններու հետ: Քաղաքաշինութեան եւ շինարարութեան ոլորտի մէջ Հայաստան սկսած է համագործակցիլ Ամերիկայի, Ֆրանսայի, Սպանիոյ, Գերմանիոյ, Յունաստանի, Իտալիոյ, Չեխիոյ, Լեհաստանի, Ռումանիոյ եւ ՀԱՊ-ի երկիրներու հետ:

Հայաստան կը հանդիսանայ Կեդրոնական եւ Արեւելեան Եւրոպայի երկիրներու քաղաքաշինական եւ շինարարական համակարգերը ներդաշնակելու համագումարի անդամ: Միաժամանակ, հանրապետութիւնը գործօն մասնակցութիւն ունի ՄԱԿ-ի տնտեսական յանձնաժողովի Բնակավայրերու Կոմիտէի աշխատանքներուն:

Հայաստան վստահ է որ բնակավայրերու կայուն զարգացման, հողի կառավարման, բնակարանային քաղաքականութեան եւ քաղաքաշինութեան ու շինարարութեան ոլորտի այլ հարցերու մէջ Հաբիթաթ Բ.ի որոշումները պիտի նպաստեն երկիրներու երկկողմանի յարաբերութիւններուն, ինչպէս նաեւ պիտի բարձրացնեն ՄԱԿ-ի տնտեսական յանձնաժողովի Բնակավայրերու Կոմիտէի աշխատանքներու ազդեցութիւնը եւ պիտի պահանջէ որ Կոմիտէն ընդունի շրջանային մօտեցում: Վստահ ենք նաեւ որ առանձնակի մօտեցում պիտի ցուցաբերուի անցումային փուլի մէջ գտնուող երկիրներու խնդիրներու նկատմամբ:

Շնորհակալութիւններ»:

***

Նոյն երեկոյեան, Յունիս 12-ին, Հրանտ Բագրատեան ընդունած է հայ մամուլի ներկայացուցիչները եւ ջերմ զրոյց մը ունեցած անոնց հետ («Մարմարա»ի կողմէ Ռոպէր Հատտէճեան ու Արի Հատտէճեան) լայն տեղեկութիւններ տալով Հայաստանի մասին: Նոյն երեկոյեան մասնակցած է նախագահ Տէմիրէլի տուած ճաշին Տոլմապահչէի պալատին մէջ:

ՆԱԽԱԳԱՀ Լ. ՏԷՐ-ՊԵՏՐՈՍԵԱՆ ԵՐԵՒԱՆ ՎԵՐԱԴԱՐՁԱՒ

Հինգշաբթի, Յունիս 13-ին, նախագահ Լ. Տէր-Պետրոսեան յաջորդաբար տեսակցութիւններ ունեցաւ նախարարապետ Ալէն Ժիւփէի, Արտաքին նախարար՝ Հերվէ տը Շարէթի եւ Ազգ. Ժողովի նախագահ Ֆ. Սէկէնի հետ: Ցերեկին ճաշին հիւրն էր Ազգային Ժողովի փոխ-նախագահ՝ Լօյիք Պուվարի:

Նոյն առէն, Տիկին Տէր-Պետրոսեանի ի պատիւ ճաշ մը կուտար Տիկին Հերվէ տը Շարէթ, որ այդ հանդիպումին առթիւ, կը յայտնէր թէ իր մեծ մեծ-հայրը հայ էր...:

Նախագահը եւ իր պատուիրակութիւնը Երեւան կը վերադառնային ժամը 17.30-ին:

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԽԵՆԹ ԿՈՎԵՐՈՒ հարցը բաւական մեծ համեմատութիւններ սկսած է առնել նոր յայտնութիւններու հետեւանքով: Այլեւս հաստատուած կը թուի ըլլալ Գրէօյֆելտ-Ժաքոպ հիւանդութեան եւ խենթ կովուն հիւանդութեան կապը Մեծն-Բրիտանիոյ մէջ: Ֆրանսայի մեծ ալ փորձ մը կը կատարուի այդ ուղղութեամբ ճշդելու համար թէ ինչպէս հիւանդ կովէն կուգայ մարդուն այդ հիւանդութիւնը: Միւս կողմէ բանավէճ մը ծագած է Եւրոպական Հասարակապետութեան ծոցին մէջ իսկ եւ պատասխանատուութիւնները իրարու վրայ ձգելու ջանքեր կը թափուին: Արդարեւ, պարզուած է որ 1988-89-ին Մեծն-Բրիտանիա վարակուած կենդանային ալիւրներ ծախած է (արգիլելէ ետք իր հողամասին վրայ), եւրոպացի իր ընկերակիցներուն, գլխաւորաբար Ֆրանսայի: Անգլիա չի ծածկեր այս արտածումներու հարցը, ճշդելով սակայն թէ գնորդները տեղեակ էին որ վնասուած ապրանքներ են,

ԱՏՐՊԷՋԱՆԻ ՆԱԽԱԳԱՀԸ ընդունած է Ռուսաստանի Դումային նախագահը որ Բաքու կը գտնուէր Սեւ-ծովեան տնտեսական գործակցութեան ժողովին առթիւ: Հ. Ալիեւ ընդունելութեան ընթացքին ըսած է թէ խորհրդային շրջանին մեծ սխալներ գործուած են եւ թէ Ղարաբաղի հարցը սկիզբ մը դրաւ Միութեան քայքայումով ծագած խնդիրներուն: Ան աւելցուցած է թէ նման սխալներ այսօր ալ կը գործուին Ռուսաստանի մէջ: Ապա գանգատած է հոն մահմետականներու ցոյց տրուած գէշ վերաբերումէն:

ՉԵՉԵՆԻՈՅ մէջ, հակառակ հրադադարին եւ գոյացած համաձայնութեան, կռիւները չեն դադրած եւ ռուսական բանակը կը յայտարարէր որ 11 հոգի մեռած է, Յունիս 12-ին: Անկախապաշտներն ալ կ՚ամբաստանեն Չեչենիոյ ռուսամէտ կառավարութիւնը, որպէս հեղինակը այն ոճրագործին որ գործուած էր բանակցութիւններէն վերադարձող պատուիրակութեան դէմ:

ԱՄԵՆԱՅՆ ՀԱՅՈՑ ԿԱԹՈՂԻԿՈՍԸ ՓԱՐԻԶ ԺԱՄԱՆԵՑ

Հինգշաբթի, Յունիս 13, ժամը 11.55ին Ժընեւէն Փարիզ ժամանեց Ամենայն Հայոց Կաթողիկոսը: Ռուասի-Շառլ տը Կօլ օդակայանը օդանաւի էջքին զինքը դիմաւորեցին Կաթողիկոսական Պատուիրակ Գիւտ Արք. եւ Եկեղեցւոյ վարչութեան ատենապետ՝ Համազասպ Մոմճեան, որոնք Կաթողիկոսը առաջնորդեցին պատուոյ հիւրասրահը ուր կը սպասէին Մեսրոպ Արք. Գրիգորեան (Վիէննա), Սեւան Եպիսկ. (Երուսաղէմ), Փարիզի եւ շրջանի Եկեղեցիներու քահանայ Հայրեր, Ներկայացուցչական Ժողովի ատենապետ՝ Գեղամ Թորոսեան, Պ. Սուրէն Սարգիսեան, «Յառաջ»ի տնօրէնուհին եւ աշխատակիցը՝ Կարօ Յովսէփեան:

Գարեգին Ա.ի կ՚ընկերանային Ասողիկ Արք. եւ դաւազանակիր՝ Արտակ Վրդ.:

Կաթողիկոսը պահ մը հանգչելէ եւ զրուցելէ ետք ներկաներուն հետ, առաջնորդուեցաւ պանդոկ:

Նոյն օրը ժամը 18-ին կ՚այցելէր Ազգ. Մատենադարանի «Հայաստան՝ Արեւելքի եւ Արեւմուտքի միջեւ» ցուցահանդէսը որու պաշտօնական բացումը կը կատարուէր:

Ուրբաթ, Յունիս 14-ին, Ամենայն Հայոց Կաթողիկոսին նախագահութեան ներքեւ Փարիզի Ս. Յովհաննէս-Մկրտիչ Մայր Եկեղեցւոյ Ն. Ֆրէնկեան սրահին մէջ, բացումը կը կատարուէր սիմփոզիոմի մը նուիրուած Հայաստանի քրիստոնէացման 1700-ամեակին նախապատրաստական աշխատանքներու, ծրագիրներու, նոր միտքերու գաղափարներու որոնումին:

Ժողովին կը մասնակցին, բացի Հայ Եկեղեցւոյ բարձրաստիճան անդամներէ, հայ եւ օտար գիտնականներ, մտաւորականներ եւայլն, եւայլն: Ժողովը կը տեւէ երկու օր, որմէ ետք, 1700-ամեակի գործադիր մարմինը կ՚անցնի իր աշխատանքներուն:

Ամենայն Հայոց Կաթողիկոսը Զորեքշաբթի, Յունիս 19-ին կ՚երթայ Նանթ այցելելու Տոպրէ Թանգարանի հայկական ցուցահանդէսը եւ Մայր Աթոռ կը վերադառնայ Հինգշաբթի, Յունիս 20-ին:

ՄԱՄՈՒԼ

«LE MONDE» (14 Juin)

LA «QUESTION» ARMENIENNE

Թերթը շաբաթական իր գրական բաժնին մէջ կ՚անդրադառնայ Վահագն Տատրեանի «Հայկական ցեղասպանութեան պատմութիւն» հատորին, որու ֆրանսերէն թարգմանութիւնը լոյս տեսաւ վերջերս:

Տանիէլ Վերնէ լայնօրէն կը խօսի հատորին մասին, Ալֆրէտ Կրոսէրի յառաջաբանին ու իր գրախօսականը կը վերջացնէ սա տողերով.-

«La somme irréprochable de Vahakn Dadrian est, elle, un manifeste contre tous les négationnismes».

ՀԱՅ ԱՒԵՏԱՐԱՆԱԿԱՆ ԵԿԵՂԵՑԻ 1846 - 1996

150ԱՄԵԱԿ

Յունիս 28, 29 եւ 30-ին, Փարիզ, Իսի լէ Մուլինոյի Համագումարներու եւ Արւեստներու պալատին մէջ, Հայ Աւետարանական Եկեղեցւոյ Համաշխարհային Խորհուրդը կը կազմակերպէ համագումար մը նուիրուած Հայ Աւետարանական Շարժումի հիմնադրութեան 150-ամեակին:

Հայկական աշխարհին մէջ, ԺԸ. դարու վերջաւորութեան եւ ԺԹ. դարու առաջին տասնամեակներուն ծնունդ առաւ, խմոր եւ ծաւալ ստացաւ «վերանորոգման» շարժումը որուն արմատները խարսխըւած են քրիստոնէական առաջին դարերուն մէջ, կը գրէ վեր. Ժան - Տանիէլ Սահակեան «Հայ Աւետարանական Շարժումը» իր հատորին մէջ, հրատարակուած 1986-ին: Շարժումը պաշտօնապէս կը բաժնուի Հայաստանեայց Առաքելական Մայր Եկեղեցիէն 1846 Յուլիս 1-ին, Կոստանդնուպոլիս: Խզումի որոշումը կը տրուի ամերիկեան առաքելութեան մը մատուռին մէջ, Տրուայթ անունով քարոզիչի մը մօտ գումարուած ժողովի մը ընթացքին ու շարժումը կը ստանայ իր ծննդեան պաշտօնագիրը եւ հայ աւետարանականները կը դառնան «բողոքական միլլէթ»: Վեր. Ժ. Տ. Սահակեան կ'ըսէ թէ «միլլէթ» բառը ազգ չի նշանակեր, այլ՝ կրօնական համայնք: Այսպէս, «բողոքական միլլէթի» կազմութիւնը հայ աւետարանականները չեն բաժներ հայ ազգէն: Ազգութիւն եւ կրօնք երբեք իրարու կապուած չեն կը շեշտէ հեղինակը:

Ուստի, պատմութեան հետ ժամադրութեան մը հրաւիրուած է Հայ Աւետարանական համայնքը, որ այդ երեք օրերու ընթացքին, եռանդով ու համոզումով, կ'ըսէ վեր. Ժիլպէր Լեւոնեան, պիտի արտայայտէ՝ «Իր երախտագիտութիւնը Աստուծոյ այն հոգեւոր ժառանգութեան համար զոր նախնիքները աւանդեցին, իր անձնական հաւատքը կեդրոնացած Աւետարանի պատգամին վրայ, իր բաղձանքը վերանուիրուելու Աստուծոյ եւ ընկերոջ ծառայութեան»,

Այդ երեք օրերու ընթացքին յայտագիրը կը նախատեսէ՝ պաշտամունքներ, դասախօսութիւններ, ընդունելութիւն, պաշտօնական հանդիսութիւն, համերգ եւ գեղարուեստական, յատկապէս երաժշտական յայտագրեր: Տարեդարձի բուն տօնախմբութիւնը Յունիս 30-ին է:

Համագումարին կը մասնակցին աշխարհի տարբեր երկիրներէ ժամանած Հայ Աւետարանական Եկեղեցւոյ հոգեւոր հովիւներ, անդամներ, հաւատացեալներ: Դասախօսութիւններուն, զրոյցներուն նիւթերն են, ի մէջ այլոց՝ երիտասարդներու տեղը Եկեղեցւոյ մէջ, հաւատք եւ հայկականութիւն, քրիստոնէական գրականութիւն, քրիստոնեան եւ ընկերային յանձնառութիւնը, Հայաստանի իրավիճակը, յարաբերութիւններ Հայ Առաքելական եւ Հայ Կաթողիկէ Եկեղեցիներու հետ, քրիստոնեան եւ մարդասիրական օգնութիւնը, եւայլն...:

Փարիզէն առաջ, գաւառի մէջ 150-ամեակի հանդիսութիւններ տեղի ունեցան Վալանս, Մարտ 22, 23 եւ 24-ին, Լիոն՝ Մարտ 29, 30 եւ 31-ին, Մարսէյլ՝ Մայիս 9, 10, 11 եւ 12-ին:

Մարսէյլի մէջ տեղի ունեցած դասախօսութիւններուն բացի տեղւոյն հոգեւոր հովիւներէն՝ վեր. Ժոէլ Միքայէլեան, վեր. Ժան Յակոբեան եւ վեր. Ժորժ Տապօ, իրենց մասնակցութիւնը բերին վեր. Պերճ Ճամպազեան (Գալիֆորնիայէն) եւ վեր. Ժիլպէր Լեւոնեան (Փարիզ), Նախագահ Ֆրանսահայ Աւետարանական Եկեղեցիներու Միութեան եւ փոխ Նախագահ Հայ Աւետարանական Համաշխարհային Խորհուրդին,

Համագումարի ծիրին մէջ եւ որպէս շարունակութիւն, երկարաձգում կազմակերպիչ կեդրոնական մարմինը կ'առաջարկէ զանազան զբօսաշրջիկական շրջապտոյտներ՝ Փարիզի տեսարժան վայրերը (երեք օր), Հայաստան (մէկ շաբաթ), Թուրքիա (մէկ շաբաթ) յայտնաբերելու համար Հայ Աւետարանական Շարժումի ծննդեան վայրերը, կամ ալ միութենական զբաղումներ (երեք շաբաթ) յատկապէս ծառայելու համար Լա Ֆոնթանէլի եւ Լա Սուրսի օդափոխութեան կայաններուն մէջ:

***

Ֆրանսայի Հայ Աւետարանական Եկեղեցիներու Միութիւնը կը հաշուէ տասներկու եկեղեցի, ուր կը ծառայեն եօթը հոգեւոր հովիւներ եւ երկու օգնականներ: Մարսէյլ կը ծառայեն վերապատուելիներ՝ Ժոէլ Միքայէլեան (Պոմոն), Ժորժ Տապօ (Սէն - Թ'Անթուան) եւ Ժան Յակոբեան (Սէն - Լու եւ Մարսէյլ - քաղաք): Տրոմ - Արտէշ շրջանի մէջ կը ծառայեն վեր. Յակոբ Զօղանճեան (Վալանս եւ Մոնթելիմառ) եւ Սամուէլ Քէհէեան (Փոն - տ'Օպընա): Լիոնի մէջ կը ծառայէ վեր. Գրիգոր Խայիկեան, ինչպէս նաեւ Տէսին: Իսկ, փարիզեան շրջանի մէջ կը պաշտօնավարեն վեր. Ժիլպէր Լեւոնեան (Իսի - լը Մուլինօ) եւ վեր. Ալէն Պետիկեան (Ալֆորվիլ եւ Փարիզ):

Միութիւնը ունի արձակուրդի երկու կեդրոններ՝ Լա Ֆոնթանէլ (Սեվէն) եւ Լա Սուրս (Հօթ Սավուա). Երիտասարդ Հայերու Քրիստոնէական Միութիւնը կը կազմակերպէ եւ կը համակարգէ երիտասարդութեան գործունէութիւններն ու ըղբաղումները:

Քարոզչական յանձնախումբը մասնաւոր առաքելութեան դաշտեր ունի Պելժիա (Պրիւսէլ եւ Լիէժ) եւ Պուլկարիա (Սոֆիա, Վառնա, Փլովտիւ եւ Շումէն): 1988 Դեկտեմբեր 7-ի երկրաշարժէն յետոյ, Միութիւնը ստեղծեց «Յոյս Հայաստանի Համար» մարդասիրական շարժումը:

Ֆրանսայի Հայ Աւետարանական Եկեղեցիներու Միութիւնը կը հրատարակէ երկու պարբերականներ՝ «Բանբեր», հայերէն լեզուով (ամսագիր) տպաքանակը՝ 3500 եւ «Լը Լիւմինիոն» Ֆրանսերէն լեզուով (երկամսեայ) տպաքանակ՝ 2000: Նոյնպէս, ամէն տարի կը հրատարակէ հայերէն եւ Ֆրանսերէն, պատկերազարդ օրացոյց մը:

Ֆրանսայի Հայ Աւետարանական Եկեղեցիներու Միութեան վերջին իրագործումն է «Աշնան ծաղիկներ» հանգստեան Տունը, Տէսին, որ կրնայ ընդունիլ 63 պատսպարեալ:

***

Այսօր, 19 երկիրներու մէջ կան Հայ Աւետարանական Եկեղեցիներ: 1986-էն ի վեր ստեղծուած է Համաշխարհային Հայ Աւետարանական Խորհուրդ մը, որուն նախագահն է՝ վեր. Մովսէս Ճամպազեան (Միացեալ Նահանգներ), եւ կը համախմբէ Միջին - Արեւելքի (Լիբանան, Սուրիա), Ֆրանսայի, Հիւսիսային - Ամերիկայի (Միացեալ - Նահանգներ եւ Գանատա), Արարատի (Հայաստան եւ Վրաստան) Աւետարանական Եկեղեցիներու Միութիւնները ինչպէս նաեւ Փիլիպոսեան Հիմնարկը եւ Ամերիկայի հայկական քարոզչական Միութիւնը:

Համայնավարութեան անկումէն եւ Հայաստանի անկախութենէն ի վեր Հայ Աւետարանական Շարժումը կ'ընդլայնէ իր քարոզչական դաշտը, առաւել կը շեշտէ հայկական իր ինքնութիւնը եւ կը մասնակցի համահայկական ձեռնարկներու:

ԿԱՐՕ ՅՈՎՍԷՓԵԱՆ

ՍՏԱՑԱՆՔ

ՈՒՂՂԱԳՐԱԿԱՆ ԲԱՌԳՐՔՈՅԿ
պուլկարերէն համազօրներով

Պատրաստեց՝ ՅԱԿՈԲ ԿԻԼԻԿԵԱՆ

Մատենաշար «Արարատ» թիւ 3
Փլովտիւ (Պուլկարիա) 1996

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐՈՒՆ ՀԵՏ

ՀԱԿԱՌՈՒՍ ԼՐՏԵՍՆԵՐՈՒ «ՅԱՆԿԱՐԾԱԿԱՆ» ՎԵՐԱՅԱՅՏՆՈՒԹԻՒՆԸ ԸՆՏՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐՈՒ ՆԱԽՕՐԵԱԿԻՆ

Լրտեսական նոր մթնոլորտ մը պատած է համայն Ռուսաստանը: Նախկին ՔԱ - ԿԷ - Պէ-ն, ներկայիս ԷՖ - ԷՍ - Պէ-ն, ինչպէս պաղ պատերազմի շրջանին, սկըսած է լրտեսներ տեսնել Կրեմլինի ամէն մէկ սիւնին ետին: Բրիտանացի ինը դիւանագէտներու արտաքսումը պահանջելէ ետք, ապահովութեան սպասարկութիւնները այս անգամ ալ ամբաստանած են էստոնացի դիւանագէտ մը որ «իր օրինավիճակին անյարիր գործունէութիւն կը ծաւալէր»: Ամերիկացի գործատէրէ մըն ալ խնդրուած է հեռանալ Քամչաթքայի շրջանէն, «ռուսական Պետութեան շահերուն դէմ վնասակար գործունէութեան» ամբաստանութեամբ:

ԷՖ - ԷՍ - Պէ-ի չափազանց գործունեայ այս կեցուածքը անշուշտ արդէն յատուկ ուշադրութեան արժանացած է երկրին մամուլին մօտ, որ այս առթիւ տեղ տըւած է կրեմլինագէտներու եւ խորհրդայնագէտներու կարծիքներուն, ըստ որոնց ստեղծուած «լրտեսամոլութեան» այս մթնոլորտը հետեւանք է Արեւմուտքը եւ անոր Տրովադայի ձին՝ Պալթեան երկիրները ազդարարելու Ռուսաստանի միտումին. Անոնք կը բացատրեն թէ, ընտրութեան նախօրեակին Կրեմլին, խստութիւն ցուցաբերելով Եւրոպայի հանդէպ, կը փորձէ սիրաշահիլ զօրավարներ, հայրենակիցներ եւ չեկիսթներ: Այլ մասնագէտներու համաձայն ալ էստոնացի դիւանագէտին արտաքսումը պէտք է թարգմանել Թալինի ուղղուած ազդարարութեամբ: Արդարեւ էստոնական կառավարութիւնը սկսած է դրդուել Մոսկուան, Դուդայեւի մահէն ետք Չէչէններուն ուղղած ցաւակցութիւններով եւ միջազգային շրջանակներու մէջ ունեցած հակառուս արտայայտութիւններով: Սակայն, այս բոլորը «տխմարութիւններ» կ'որակէ Ելցինի արտաքին հարցերու խորհրդականը՝ Դիմիտրի Ռիւրիկով, աւելցնելով նաեւ թէ երբեք ոեւէ դիւանագէտի կանխամտածուած արտաքսում չէ կատարուած: Ինչ կը վերաբերի այս պատահարներուն ընտրութեան գծով շահագործումին՝ ազգայնականները սիրաշահելու փորձերուն, Ռիւրիկով որակած է անհիմն:

Լոնտոնի եւ Մոսկուայի միջեւ շփումները կը շարունակուին քուլիսներուն մէջ: Դեռ ոեւէ դիւանագէտ չէ հարկադրուած Մոսկուայէն հեռանալու: Ընդհակառակն, երկու կողմերն ալ կը փորձեն մեղմել կիրքերը եւ յետքայլ կատարել, չվնասելու համար ոչ ոքի շահերուն:

Ինչ կը վերաբերի էստոնիոյ, շատ աւելի բարդ է կացութիւնը: Քանի մը շաբաթ առաջ էստոնիոյ ապահովութեան սպասարկութիւնները ձերբակալած են ռուս դիւանագէտ մը՝ Սերգէյ Անդրէյեւ, յանցանքի պահուն, երբ կարեւոր փաստաթուղթեր ձեռք կը ձգէր էստոնական Խորհրդարանի պաշտօնեայէ մը: Այս առթիւ, Թալին Մոսկուայէն խնդրած կ'ըլլայ գաղտնօրէն Ռուսաստան փոխադրել Անդրէյեւը, սակայն ռուսական կողմը կը հակադդէ էստոնացի դիւանագէտի մը արտաքսումով. Յայտնի դարձած է նաեւ որ Անդրէյեւ 1990-ին արդէն արտաքսըւած է Ֆինլանտիայէն եւ այս անգամ ալ ձերբակալուած է շնորհիւ Խորհրդարանի այդ պաշտօնեային իսկ, որ նախազգուշացընելէ ետք իր երկրին ապահովութեան սպասարկութիւնները «կեր» տուած է անոր: Միւս կողմէ, այս պատահարին խիկական երեսակը ծածկելու եւ շփոթ կացութիւն ստեղծելու միտումով ռուսական ԷՖ - ԷՍ - Պէ-ն էստոնիան ամբաստանած է Ֆինլանտիայէն զինամթերք գնելու եւ զայն ԻՐԱ-ին փոխանցելու յանցանքով:

Մոսկուայի մէջ այն ընդհանուր կարծիքը կը տիրէ, որ «լրտեսամանիա»յի այս հոսանքը պիտի հասնի մինչեւ Լաթվիա, հոնկէ ալ այսպէս կոչուած՝ «մերձաւոր արտասահմանեան» երկիրներ, որոնք նպատակ ունին անդամակցելու ՕԹԱՆ-ի: Կ'ըսուի թէ ԷՖ - ԷՍ - Պէ մաքիաւէլական ծրագիր մը պատրաստած է ատլանտեան Ուխտի անդամ երկիրներու եւ անոր անդամակցիլ փափաքող նախկին ... րեւելեան պլոքի երկիրներուն միջեւ խառնակութիւն ստեղծելու համար: Սակայն իրագործելու համար այդ նպատակը գաղտնի սպասարկութեանց գործակալները ստիպուած են յաճախ ... ռուսական դիւանագիտութեան ... ները, ինչ որ կը ստիպէ այս վերջինները միւսին պատճառած վնասները դարմանելու:

ՔԱՂՀԱՆ

ՇԱԲԱԹԱԿԱՆ ԱԿՆԱՐԿ

ՀԱՅԿ. ԿԵԱՆՔԸ ԼՈՍ-ԱՆՃԸԼԸՍԻ ՄԷՋ

19 ՆՈՐԱԳԻՐՆԵՐ ԱՆՑԱԾ ԵՆ Հ. Յ. Դ. ՇԱՐՔԵՐԸ

Փասատինայի Հայ Կեդրոնին մէջ, Յունիս 1-ին, 19 նորագիրներ անցած են Հ. Յ. Դաշնակցութեան շարքերը: Երդման արարողութիւնը վարած է Վարդգէս Թըթըլեան: Նորագիրներու կնքահայրը Նազարէթ Գալուստեան (Եուսթըն), խօսքը ուղղելով երիտասարդներուն, ի մէջ այլոց ըսած է. - «Դաշնակցականին միակ երազը եղած է ու պիտի մնայ Ազատ, Անկախ եւ Միացեալ Հայաստանը. այսօր հինգ տարիներ է որ ունինք ազատ հայրենիք մը, որ կարիքը ունի մեր անվերապահ եւ անսակարկ սիրոյն եւ զուրգուրանքին, զօրանալու եւ ամրապնդուելու համար»: Ողջոյնի խօսք արտասանած է Հ. Յ. Դ. Արեւմտեան - Ամերիկայի Կ. Կ.-ի ներկայացուցիչ Նշան Փիրումեան,

ՄԱՅԻՍ 28-Ի ՏԱՐԵԴԱՐՁԸ ԻՐԱՆԱՀԱՅ ՄԻՈՒԹԵԱՆ ՍՐԱՀԻՆ ՄԷՋ

Իրանահայ Միութեան Կլէնտէյլի սրահին մէջ, Մայիս 28-ին, տեղի ունեցած Մայիս 28-ի տօնախմբութիւնը կազմակերպութեամբ Միութեան գրականութեան եւ արուեստի բաժանմունքին: Բացումը կատարած է Անահիտ Նազարեան: Բանախօսած է Սամուէլ Ստեփանեան անդրադառնալով ազատութեան գաղափարին եւ անոր կենսական նշանակութեան ազգերու կեանքին մէջ: Գեղարուեստական բաժնին, հանդէս եկած են Խորէն Արբահամեան (արտասանութեամբ) եւ երգչուհի Անոյշ Ղազարեան: Ողջոյնի խօսք արտասանած է Նոր - Ջուղայի առաջնորդ Կորիւն Արքեպիսկոպոս Պապեան:

ՄԱՅՐԵՐՈՒ ՕՐՈՒԱՆ ՏՕՆԱԽՄԲՈՒԹԻՒՆ

Կլէնտէյլի Ս. Աստուածածին Եկեղեցւոյ սրահին մէջ, Մայիս 14-ին, տօնուած է Մայրերու Օրը, կազմակերպութեամբ Հայ ամերիկեան տարեցներու Միութեան: Բացումը կատարած է Յովսէփ Շահբազեան: Խօսք առնելով Միութեան Կեդրոնական Վարչութեան նախագահ Անդրանիկ Խաչատուրեան անդրադարձած է Մայրերու Օրուան եւ Մայիս 28-ի խորհուրդին: Բանախօսած է Օննիկ Հայրապետեան: Գործադրուած է գեղարուեստական յայտագիր մը:

ԱՄՆ-Ի ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՑԻՉՆԵՐՈՒ ՏԱՆ ՈՒՆԿՆԴՐՈՒԹԵԱՆ ՄԱՍԻՆ ՁԵՌՆԱՐԿ

Մոնթեպելլոյի Հայ Կեդրոնի սրահին մէջ, Մայիս 30-ին, տեղի ունեցած է հայկական ցեղասպանութեան մասին Միացեալ - Նահանգներու Ներկայացուցիչներու Տան՝ Մայիս 15-ի ունկնդրութեան յատկացուած բացատրական երեկոյթը: Բացումը կատարած է Սերժ Սամոնեանց: Խօսք առած է Հայ Դատի գրասենեակի գործավար Վիգէն Սոնենց - Փափազեան: Փրոֆ. Լեւոն Մարաշլեան սեղմ գիծերու մէջ ներկայացուցած է հայկական ցեղասպանութեան ճանաչման ուղղութեամբ այս կարեւոր հանդրուանի էութիւնն ու նշանակութիւնը: Ապա ցուցադրուած ունկնդրութեան տեսերիզը, որմէ ետք պատասխան տրուած է ներկաներու հարցումներուն:

ԱՐՑԱԽԻ ՎԱՐՉԱՊԵՏԻՆ ԱՅՑԵԼՈՒԹԻՒՆԸ ՄԽԻԹԱՐԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆ

Արցախի վարչապետ Լէոնարտ Պետրոսեան Լոս - Անճըլըս գտնուած շրջանին, Մայիս 20-ին այցելած է Մխիթարեան

– ԳԱՂՈՒԹԷ ԳԱՂՈՒԹ –

ՓԵՅՐՈՒԹի Լա Սիկալ պանդոկին մէջ, Մայիս 25-ին, վերջ գտած է Լիբանանի Հ. Յ. Դ. Հայ Դատի մարմնին կազմակերպած երկօրեայ խորհրդաժողովը, որուն նիւթ եղած է. – «Հայ դատը՝ մարտահրաւէրներ եւ հորիզոններ»: Մասնակցած են պետական եւ քաղաքական դէմքեր: Խորհրդաժողովը քննարկած է փանթուրքիզմի քաղաքականութեան ծալքերը եւ ըրած կարգ մը հաստատումներ: Հիմնուելով ՄԱԿ-ի Ուխտին եւ բանաձեւերուն, ինչպէս նաեւ մարդկային իրաւանց ուխտին եւ միջազգային այլ ուխտերու վրայ, ժողովը կարգ մը որոշումներ յանգած է. – Ա) Պահանջել Թուրքիայէն Հայոց ցեղասպանութեան ճանաչումը: Բ) Կազմել միջազգային քննիչ յանձնախումբ մը որ ուսումնասիրէ պատմական փաստերը: Գ) Կոչ ընել Թուրքիոյ որ յարգէ փոքրամասնութիւններուն մշակութային, կրօնական եւ ընկերային իրաւունքները: Դ) Բարոյական եւ նիւթական հատուցում պահանջել Հայ ժողովուրդին կրած վնասներուն՝ ցեղասպանութեան բռնագաղթի հետեւանքով, հիմնուելով ՄԱԿ-ի ընդհ. ժողովի 19-րդ յօդուածին վրայ: Ե) Հայկական հողերը վերադարձնել օրինական տէրերուն հիմնուելով մարդկային իրաւանց Ուխտի 17-րդ յօդուածին եւ Սեւրի դաշնագրին վրայ: Զ) Զօրավիգ կանգնիլ Վիէննայի (1993 Յունիս) մարդկային իրաւանց խորհրդաժողովի որոշումներուն: Է) Միջազգային ատեանէն պահանջել գործի լծել Միջազգային օրինականութիւնը առկախ մնացած բոլոր հարցերուն համար: Ը) Կոչ ընել Լիբանանի ոսկեզի հովանաւորէ ... կազմակերպութիւնները որոնք գործօն են Հայկական հարցը ներկայացնելու: Թ) Լիբանանի Խորհրդարանէն պահանջել Հայոց ցեղասպանութեան ճանաչումը:

***

ՊՈՒՐՃ ՀԱՄՈՒՏԻ քաղաքապետարանի մարզադաշտին մէջ, Յունիս 2-ին, տեղի ունեցած է Հ. Մ. Ը. Մ.-ի մայիսեան փառատօնը մեծ ոգեւորութիւն ստեղծելով, բազմահազար բազմութեան մը ներկայութեան: Պաշտօնական յայտագիրը սկըսած է ժամը 17.20-ին, դրօշակի արարողութենէն եւ Լիբանանի ու Հայաստանի փառերգներէն ետք, բացման խօսքը արտասանած է (արաբերէն) Միշէլ Չէյթունեան, Իր ելոյթին յաջորդած է սկաուտական յայտագիր մը, ապա խօսք առած է Գեղամ Վրդ. Խաչերեան: Տողանցքի աւարտին խօսք առած է Հ. Մ. Ը. Մ.-ի Կեդր. Վարչութեան ատենապետ՝ Միսաք Արզումանեան, Եզրափակիչ խօսքն ալ արտասանած է Արամ Կաթողիկոսը:

***

ԱՅՆՃԱՐԻ մէջ (Լիբանան) Մայիս 25-ին, Հայ Աւետարանական Եկեղեցիին հիմնադրութեան 150-ամեակի շրջագծին մէջ, մարզական փառատօն մը տեղի ունեցած է Հայ աւետարանական երկրորդական վարժարանի մարզադաշտին մէջ: Մասնակցած են բոլոր Աւետարանական եկեղեցիները: Խաղերու աւարտին խօսք առած է վեր. Ն. Պալապանեան, ապա տեղի ունեցած է ընդհանուր տողանցք: Փակման խօսքը արտասանած է Մերձաւոր - Արեւելքի Հայ Աւետարանական Եկեղեցիներու Միութեան նախագահ՝ վեր. Յ. Գարճեան:

ՀԱՐՑ՝ ԹԱՏԵՐԱԿԱՆ ԸՆԹԵՐՑՈՒՄՆԵՐՈՒ ՇՈՒՐՋ

Կազմակերպութեամբ Համազգայինի «Դիմակ» թատերախումբին եւ Հայ թատրոնի ընկերակցութեան (ղեկավար՝ Արբի Յովհաննիսեան), ինքնատիպ փորձ մը եղաւ վերջին երկու ամիսներու ընթացքին, ընթերցումներով ներկայացնել հայ թատերագիրներու գործեր: Այս նոյն սեանսներուն մէջ, անդրադարձանք Ն. Տէօտէկեանի «Ծկուորները», Կ. Զարեանի «Տեսիլքը» եւ Յակոբ Օշականի «Կնքահայրը» թատերգութիւններու ընթերցումներուն: Յունիս 9-ին, Փարիզի Հայ Կաթողիկէ Ս. Մեսրոպ Մշակութային Կեդրոնին մէջ տեղի կ'ունենար եզրափակիչ հանդիպումը որ զրոյց մըն էր կատարուած այդ ընթերցումներուն շուրջ:

Ժիրայր Չոլաքեան կը վարէր այդ զըրոյցը որու երեք մասնակցողներն էին՝ Արբի Յովհաննիսեան, Գրիգոր Պըլտեան եւ Կարապետ Տաքճեան: Ներկաներն ալ, անշուշտ, հրաւիրուած էին արտայայտուելու եւ փոխանցելու իրենց տպաւորութիւնները:

Նախ խօսք առաւ Արբի Յովհաննիսեան որ բուն ղեկավարն է այս շարժումին: Յայտնեց թէ հիմնական նպատակը, թատրոնի պարագային, հայ գրականութեան գործերու յայտնաբերումն էր նաեւ, քանի թատրոնը միշտ սխալ ճամբայ ընտրած է, ձգուած պատեհականութեան: Արժէքաւորը դարձած է անարժէք եւ անարժէքը՝ արժէքաւոր: Սփիւռքի պարագային, գլխաւոր դժուարութիւնը լեզուն է: Յիշեց կարդացուած երեք խաղերը եւ հեղինակները յարգելու անհրաժեշտութիւնը:

Գրիգոր Պըլտեան յայտնելէ ետք թէ երեք ընթերցումներէն ներկայ եղած էր երկուքին (չէր լսած Տէօտէկեանի «Ծկուորները») բացատրեց թէ այդ առթիւ, բան մը պատահած էր իր մէջ եւ անդրադարձած էր թէ ընթերցումները տեսողականին ալ կ'երթան աւելի քան ականջին, ինչ որ նորութիւն մը կը նկատէր: Օշականի «Կնքահայր»ն ունկնդրութիւնը այն տպաւորութիւնը ձգած էր իր վրայ որ կարելի է ներկայացումի վերածել, ինչ որ յաջորդ հանդիպումը կրնար ըլլալ:

Կարապետ Տաքճեան կը խոստովանէր որ չէր կրցած երբեք թատերգութիւն կարդալ եւ այս նախաձեռնութիւնը տարբեր եղած էր, հետաքրքրական փորձ մը եղած էր իրեն համար:

Այս հակիրճ, ընդհանուր տպաւորութիւններէն ետք, հանդիպումը վերածուեցաւ ուղղակի զրոյցի նաեւ ներկաներու մասնակցութեամբ եւ առիթ եղաւ որ զանազան կարծիքներ ալ արտայայտուին: Ժ. Չոլաքեան արձագանգեց քանի մը դիտողութիւններու զորս լսած էր. օրինակ, ամէն անգամ միայն 50 - 60 հոգիի ներկայութիւնը, ան ալ ընդհանրապէս նոյն անձերը, չէ՞ր նշանակեր որ ընտանիի մը ուղղուած է, այլ խօսքով էլիթիսթ նախաձեռնութիւն մըն է, հեռու ժողովուրդէն: Բայց, ի վերջոյ, ժողովուրդը մենք բոլորս ենք, այսինքն ներկաները եւ եթէ խուներամ բազմութիւն չկայ, հարկ է այլ տեղ փնտռել պատճառները: Լեզուն դեր ունի, անկասկած, բայց, ըստ մեզի, պէտք չէ զայն միշտ պատրուակ, արդարացում կամ ալիբի նկատել: Արդարեւ, հայախօսներ չեն պակսիր եւ Ֆրանսա գաղթողներն ալ կուգան հայախօս շրջաններէ (Իրան, Հայաստան, Պոլիս, Լիբանան), բայց անոնք հայերէ՞ն թերթ կը կարդան, հայ սոնք հայերէն թերթ կը կարդա՞ն, հայ կայ կ'ըլլա՞ն, ո՛չ, այլապէս նահանջը հոս հասած չէր ըլլար:

Նկատելի կէտերէն մէկն ալ այն էր որ թատերգութիւններու ընթերցումի այս ձեւը պատճառ է որ հեղինակը աւելի ներկայ ըլլայ, քանի որ բեմադիր եւ դերակատար չկայ: Այն թելադրանքին որ այս 3 ընթերցումները կրկնուին, քանի որ ոմանք արգելքներ ունեցած են եւ չեն կրցած երեքն ալ ունկնդրել, Արբի Յովհաննիսեան ժխտական պատասխան տըւաւ, չեշտելով թէ միշտ նոր բան մը պէտք է մէջտեղ հանել: Այս կէտը, այնքան ալ համոզիչ չէր մեզի համար, կարելի է, կը խորհինք, նորերու հետ, նախորդ մըն ալ կրկին լսել տալ:

Ֆրանսահայ երբեմնի թատերական հին դէմքերէն՝ Նազարէթ Պչաքեան ոգեկոչեց գաղութին այն երանելի օրերը, երբ յաճախակի ներկայացումներ կ'ըլլային, ծայրէ ծայր լեցուն սրահներուն մէջ ու հարց տուաւ թէ ինչո՞ւ նոյնը չըլլար՝ այսօր: Այն պարզ պատճառով որ այդ ամբողջը՝ երէկ էր եւ այսօր ամէն ինչ փոխուած է եւ ոչ միայն Ֆրանսական իրականութեան մէջ, Փարիզի Ֆրանս. թատրոնն ալ նոյնը չէ եւ անհատական ձեռնարկներն ալ դժուարաւ կը տոկան, ահագանգ հնչեցնողներ իսկ կան որ ան կը մեռնի եւ ոչ ոք կ'օգնէ:

***

Ինչպէս ըսուեցաւ եւ կրկնուեցաւ, հետաքրքրական փորձ մըն է, ոչ միայն ներկայացման իր ձեւով այլեւ անծանօթ մընացած թատերգութիւններու յայտնաբերումով: Ոչ ոք ծանօթ էր Նշան Տէօտէկեանի անունին իսկ եւ անոնք որոնց համար անծանօթներ չէին Կ. Զարեան եւ Յ. Օշական, անծանօթ մնացած էին հրամցուած երկու թատերգութիւնները եւ այդ ուղղութեամբ հարկ է գնահատել Արբի Յովհաննիսեանի տարած պրպտումի աշխատանքը:

Կը մնայ մաղթել որ փորձը շարունակուի եւ աւելի լայն հասարակութիւն մը հետաքրքրուի նման նախաձեռնութիւններով:

Ա. Մ.

...յրերու վարժարանը եւ արժանացած ...երմ ընդունելութեան: Սրահին մէջ զարդարուած է յայտագիր մը: Յանուն աշակերտութեան ողջոյնի խօսք արտասանած է Մարգարիտ Թասլաքեան: Վարժարանին տեսուչը՝ Հ. Օգոստինոս Վրդ. Սեքուլեան, զուգահեռներ գծելով Հայրենիքի ու Սփիւռքի՝ ձեւով տարբեր, բայց նոյն նշանակէտին ուղղուած պայքարի տեսակներու միջեւ, ըսած է. «Դուք պայքարեցաք, կը պայքարիք Հայրենիքի համար, սուրբ է ձեր գործը, իսկ այստեղ մենք կը տանինք տարբեր բնոյթի պայքար, հա՛յ մնալու պայքար»: Ողջոյնի խօսք արտասանած է ուսումնապետ Հ. Եղիշէ Վրդ. Սաքայեան: Վարչապետը, տպաւորուած աշակերտութեան ջերմ ընդունելութենէն, ըսած է. «Մխիթարեան վարժարանում ես փոքր հայրենիք եմ տեսնում: Ես բերել եմ Ղարաբաղի երեխաների ողջոյնը ձեզ, սիրելի Մխիթարեանցիներ: Ղարաբաղցին գինուորագրուած է իր հայրենիքը ազատագրելու սուրբ գործին: Ես համոզուած եմ, որ ձեզնից իւրաքանչիւրը զինուորագրուելու է ազատագրական պայքարի ու գաղափարի համար»:

Հ. Բ. Ը. Մ. ՄԱՆՈՒԿԵԱՆ - ՏԷՄԻՐՃԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆԻՆ ՓԱՌԱՏՕՆԸ

Գանոկա Փարքի Հ. Բ. Ը. Մ. Մանուկեան - Տէմիրճեան վարժարանի շրջափակին մէջ, Մայիս 17 - 19, տեղի ունեցած է աշակերտներու, ծնողքներու եւ ուսուցիչներու համագործակցութեամբ ծրագրուած փառատօն մը: Յայտագիրը բաղկացած է մարզական խաղերէ, ուսողութեան, երաժշտութեան, անգլերէնի, հայերէնի բաժանմունքներու կողմէ պատրաստուած աշխատանքներէ, թատերական ներկայացումներէ եւայլն: Կատարուած է մրցանակաբաշխութիւն:

ԼՐԱՏՈՒ

ԿՂԶԻՆ ԵՒ ՄԻ ՄԱՐԴ

—վիպակ—

ԿՈՍՏԱՆ ԶԱՐԵԱՆ

...նկարների առջեւ նա մնում էր յափըշտակուած: Կարծես, իր նուրբ ոտքերով ձգտում էր տարբեր եւ հմայիչ մի աշխարհ: Ես նրան թողնում էի իր բնազդին, իր կլանող տպաւորութիւններին: Շատ աւելի ուշ էր, որ ես կարողացայ նրա ուշադրութիւնը հրաւիրել որոշ խնդիրների վրայ: Ամէն մի նկարի մակերեսի տակ ծածկուած է առաջին նայուածքով անտեսանելի մի բարդութիւն: Նկարը եւս -- ասում էի նրան, ինչպէս մարդկային անհատը, ունի իր ներքին, հոգեկան քօմփլեքսը, որի նշանները գալիս են շատ հեռուներից: Եւ մենք թանգարանից թանգարան գնացինք զանազան «Խաչելութիւնները» եւ «Վերջին Ընթրիքները» բաղդատելով եւ տարբերութիւնների պատճառները որոնելով:

Ո՞վ է իմանում ինչքան ժամանակ պիտի տեւէր մեր այդ բարեկամութիւնը, եթէ նա ստիպուած չլինէր մեկնել: Մայրը վտանգաւոր կերպով հիւանդ էր, եւ նա մեկնեց Սկովտիա:

Շուրջս յանկարծ անապատացաւ: Մընացի մենակ:

Ես միշտ մենակ եմ եղել: Իմ ծանօթներիս շրջանում, իմ ազգիս մէջ: Քայլել եմ տարադրի իմ ճանապարհով՝ մտքիս եւ զգացումներիս ոսկին նետելով շուրջը կանգնած հոգեկան մուրացիկներին: Իսկ մուրացկանը, յայտնի է, առնում է եւ նախանձի ու ատելութեան կրակներում այրւում:

Մենակ եմ եղել, բայց երբեք չեմ ձանձրացել: Իմ մենութեան թեւերը երկայն են եւ ուժգին: Կապուած երկրին եւ երկնքին, կեանքին եւ մահին:

Աստուած էլ մենակ է: Անըմբռնելիութեան եւ ամբողջութեան մէջ:

Գնացի տուն եւ բաւականին աշխատեցի: Գծագրեցի: Ճարտարապետութեան բոլոր կենսական, հիմնական խնդիրները կապուած են գմբէթի եւ կամարի նոր տուած լուծման հետ: Այսօր այդ երկու տարրերն էլ ուրանում են: Շէնքը գրկըւում է պսակից եւ կամարից, որ կամուրջ է դէպի անտեսանելին:

Լինել նոր, առանց ուրանալու, դարերի նուաճած այդ արժէքները՝ դժուարին հարց է: Պէտք է աշխատել:

Աչքերս յոգնեցին, Ուշ գիշեր է:

Դուրս եկայ պատշգամ: Զով է եւ լուռ: Շատ հեռուից մի աքլորի կանչն է լսւում: Այդ կանչը դեռ աւելի է խորացնում լըռութիւնը,

Ծովը եւ աստղերը խառնուել են: Հորիզոնը ջնջուել է: Ձկնորսների նաւակների լոյսերը կարծես կախուել են օդում եւ մօտեցել երկնքին:

Հարեւան տան նորածինը լաց է լինում: Նորածինները լաց են լինում, որովհետեւ ափսոսում են իրենց լքած միւս աշխարհը: Բոլոր լռութիւնների ետեւ թաքնւում է հզօր աղմուկների մի աշխարհ, Եթէ մարդ կարողանար լսել հսկայական գըլըրդոցները, որ ման են գալիս տակնուվրայ եղած տարածութիւններում, երեւի կը խենթանար:

Մեզ փրկում է մեր փոքրութիւնը: Մեր ականջները, մեր աչքերը, մեր զգայարանքը սահմանափակ են: Մենք մեծ ենք մեր փոքրութիւնով:

Խորութիւն ենք: Խորութիւնը անչափելի է, ինչպէս տարածութիւնը եւ ժամանակը, Այդ խորութիւնը տարածւում է դէպի անցեալը եւ դէպի ապագան: Ներկան իսկ հօն է:

Աչքերս փակում եմ եւ այդպէս մնում:

Կիրակի երեկոյ է: Ծովափից վեր բարձրացայ տարբեր մի փողոցով: Կէս քանդուած տներ, փորուած մայթեր, վայր թափուած պատեր, որի ետեւ կանգնած են թոքախտաւոր, նիհար ծառեր:

Տեղական դպրոցի ուսուցչի դրան առջեւից անցնելու ժամանակ, նա ինձ կանգնեցրեց եւ սկսեց զրուցել:

– Ինչպէս երեւում է, պարոն, մեր կըրգուն վարժուեցիք:

– Այո՛:

Ինքը ապրում է տան առաջի յարկում, որ բոլորուած է բաւականին մեծ պատշգամով: Երեւի, բազմամարդ ընտանիք ունի, որովհետեւ, երբ խօսում էինք, պատուհանները լեցուեցին հետաքրքրութեամբ ինձ նայող գլուխներով: Մեծեր եւ պըզտիկներ:

– Հայրս, – ասաց, – ժամանակին այս տեղի քաղաքագլուխն էր, իսկ հօրեղբայրս սպայ էր, որ մասնակցել էր Առաջին պատերազմին եւ շքանշան էր ստացել: Եթէ մի րոպէ ներս մտնէք, – պնդեց նա, – ես ցոյց կըտամ ձեզ պատից կախուած նրա լուսանկարը:

Ստիպուած ներս մտայ:

Ներս մտանք թէ չէ՝ ետեւի դռներից աղմուկով ներս խուժեցին մի քանի երեխաներ, մի հաստ, կաղ, պառաւ կին եւ երկու ուրիշ, աւելի երիտասարդ կանայք:

Ուսուցիչը զայրացած կանգ առաւ, թեւերը ծալեց կրծքի վրայ, խիստ նայեց եւ սառնօրեան ձայնով բղաւեց: Ներս մտնողները անմիջապէս չքացան: Ուսուցիչը, յաղթական ժպիտը երեսին, ինձ նայեց, ձեռքիցս բռնեց, քաշեց խորքի պատի առջեւ եւ ցոյց տուաւ իր հօր սեւ շրջանակի մէջ զետեղուած լուսանկարը:

Մեծ, քառակուսի գլխով, լեցուած յօնքերով, հաստ բեխերով մի մարդ էր: Կրծքից կախուած էր ժամացոյցի հաստ մի շղթայ: Լուսանկարը սկսել էր դեղնել, եւ տեղ տեղ արատներ էին գոյացել: Առատ յօնքերի տակից խորամանկ աչքեր էին նայում եւ շղթան բռնած ձեռքը՝ մեծ էր եւ ծանր:

(Շար. 13)

Ի ՅԻՇԱՏԱԿ

Տէր եւ Տիկին Յովհաննէս Գույումճեան կը նուիրեն 500 Ֆր. «Յառաջ»ի բարգաւաճման ի յիշատակ Յովհաննէս Յովսէփեանի մահուան 4-րդ տարելիցին:

ՏՐԱՄԱԴՐԵԼԻ ԵՆ

Հայկական թերթերու հաւաքածոներ կը նուիրուին ուսէ հետաքրքրուող անձի կամ կազմակերպութեան. «Յառաջ», 1995, «Աշխարհ» 1994 - 1995, «Bulletin de l'UGAB» 1994 - 1995 եւլն.:

Դիմել՝ Ն. Դաւիթեանի

(1) 46 - 05 - 65 - 04

ՅՈՒՇԱՑԵՏՐ

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ Մարսէյլ - քաղաքի Սօսէ Մայրիկ մասնաճիւղը ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ իր բոլոր անդամուհիները Երեքշաբթի, Յունիս 18, ժամը 20-ին Հայ Մըշակոյթի Տունը, 12 - 14 ռիւ Սէն - Պազիլ:

LA

MAISON ARMENIENNE DE LA JEUNESSE ET DE LA CULTURE MARSEILLE

ET

ACTION SANTE FRANCE ARMENIE (ASAF)

organisent une CONFERENCE

sur

«LA MALADIE PERIODIQUE»

Aspects cliniques et fondamentaux : A la recherche du gène.

Avec :

- **Dr JEAN-CLAUDE KOUYOUMDJIAN** M.C.U. — P. H. Responsable du Laboratoire d'Oncologie Clinique et Fondamentale
- **Dr JEAN MEDAXIAN** Médecin

le Vendredi 21 Juin à 21 heures

au 12-14, rue St-Bazile, Marseille 1er

Entrée libre

Maître Claude BOISGIRARD
Commissaire - Priseur
2, Rue de Provence — 75009 PARIS
Tél. : (1) 47 70 81 36
Fax : (1) 42 47 05 84

art arménien

Importante vente de Tableaux, Manuscrits et Objets d'Art Arméniens des 17ème, 18ème et 19 ème siècles

Céramiques de Kutahya
Argenterie et Métaux inscrits
Manuscrits et Livres imprimés
Broderies et Tapis
Tableaux et Gravures

PARIS — HOTEL DROUOT — Salles 1 & 7 — Vendredi 21 Juin
Vente à 11 heures et 14 heures 15
EXPOSITION PUBLIQUE le Jeudi 20 Juin de 11 heures à 18 heures

—— Catalogue sur demande à l'Etude ——

Assistée de nos Experts : **Mmes A.M. et C.B. KEVORKIAN**
21, Quai Malaquais — 75006 PARIS
Tél. : (1) 42 60 72 91 / Fax : (1) 42 61 01 52

VOYAGES INEDITS EN ARMENIE

- VAYOTZ DZOR + ZANGUEZOUR + ARTSAKH
  Départs : 11 Juillet et 1er Août
- SEJOUR - DECOUVERTE AU LAC SEVAN
  Départs : 18 Juillet et 8 Août
- SEJOUR AU BORD DU LAC SEVAN
  Départs : 18 Juillet et 8 Août

Renseignements et inscriptions

SABERATOURS / DEPARTEMENT ARMENIE
19, Rue Saint-Roch — 75001 PARIS
Tél. : (1) 42. 96. 10. 10 — Fax : (1) 42. 96. 18. 77.

SEVAN VOYAGES
48, Cours de la Liberté, 69003 LYON
Tél. : 78. 60. 13. 66 — Fax : 78. 60. 92. 26.

Sous la Présidence de
Monseigneur Daron GEREJIAN
Vicaire Général des Arméniens du Midi de la France

La Cathédrale Apostolique Arménienne et son Ecole de la Langue et de la Culture Arméniennes «Khatchadour Abovian»

vous invitent à la

KERMESSE ANNUELLE

le Dimanche 23 Juin de 14h30 à 20h30

dans la cour de la Cathédrale
339, ave du Prado, Marseille 8[e]

Tirage de *TOMBOLA* sur place pour un magnifique voyage et de très nombreux autres lots

Venez nombreux

Pour encourager nos élèves et déguster nos nouvelles spécialités dans une ambiance familiale

Animée par le chanteur
Jiraïr YESSAYAN et son Orchestre

VIVE L'ECOLE ARMENIENNE

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Ս. Յովհաննէս - Մկրտիչ Մայր Եկեղեցւոյ Հոգաբարձութիւնը Ս. Յարութ... Տօնին առթիւ շնորհակալութեամբ ստացած է հետեւեալ նուէրները.

Պր. Հայկազուն Ուզունեան (Մարսէյլ) 100 Ֆր., Տէր եւ Տիկին Զաւէն Մ... րատեան 200 Ֆր., Տիկին Գրիգոր Թե... եան 500 Ֆր., Պր. Պերճ Տէրունեան 15... Տիկին Էլիզա Կարապետեան 100 Ֆր., Տի... կին Ժանէթ Բժշկեան 200 Ֆր. Պր. Նուպ... Մագլումեան 500 Ֆր., Տէր եւ Տիկին Յա... կոբ Մոմճեան 100 Ֆր., Տոքթոր եւ Տի... կին Օ. Էքինճեան 200 Ֆր., Պր. Թագւ... Պալըգճեան 200 Ֆր., Տիկին Անիձա Այվ... սանեան 2500 Ֆր., Պր. Սիմոն Քէօ... եան 100 Ֆր., Տէր եւ Տիկին Արշակ Տա... լամա 100 Ֆր., Տիկին Սոնիա - Թի... Գույումճեան 200 Ֆր., Տիկին Աննա Ա... տինեան 500 Ֆր., Տէր եւ Տիկին Մ... Քէլլէճեան 1000 Ֆր., Տէր եւ Տիկին ... քայէլ Տիւհանեան 200 Ֆր., Տիկին Լ... Հարենց 400 Ֆր., Օր Ժանն Պալեան - Ջ... տիկեան 300 Ֆր., Տիկին Կիւմիւշկէր... եան 100 Ֆր., Տէր եւ Տիկին Միլ... Սթամպուլեան 300 Ֆր., Տէր եւ Տիկին Ս. Գարապօղոսեան 500 Ֆր., Պր. Նուպ... հան Տիգրանեան 650 Ֆր., Օր. Միզա... Անդրէասեան 100 Ֆր., Պր. Եսայի Ղա... զարեան 150 Ֆր., Տիկին Լէնկրան 50... Ֆր., Տիկին Արփինէ Սէրվէրեան 50 Ֆր. Պր. Էրիք - Վան Լով 500 Ֆր., Տէր եւ Տի... կին Ժոզէֆ Պաղտասարեան 100 Ֆր., Պր. Ռոստոմ Զատիկեան 500 Ֆր., «Նուպար» Ընկ. 200 Ֆր., Պր. Մասիս Մխիթարեան 100 Ֆր., Տիկին Ալիս Մուրատեան 50... Տիկին Բարսեղեան 300 Ֆր., Տիկին Ս. Խաչատուրեան 200 Ֆրանք, Տիկին Մա... լէն Փափազեան 300 Ֆրանք, Պր. Սեր... Հովէլեան 500 Ֆրանք, Պր. Ժան - Գա... նիկ Գառզու 1000 Ֆր., Տէր եւ Տիկ... ձէմս Զամիչ 200 Ֆր., Տէր եւ Տիկին Ֆ... լիփ Գարակիւլեան 500 Ֆր. Տիկին Սեր... Գալանթարեան 2000 Ֆր., Տիկին Գայա... նէ Գարոյեան 200 Ֆր. Պր. Գալտըրաք... լու 200 Ֆր,. Տէր եւ Տիկին Մարտիրոս Զափարեան 200 Ֆր., Տէր եւ Տիկին Գր... Ռիվէ 1000 Ֆր., Պր. Գրիգոր Օտապաշ... եան 100 Ֆր., Տէր եւ Տիկին Կ. Շէրպէթ... ճեան 200 Ֆր., Տիկին Անահիտ Պաղտա... սարեան 200 Ֆր., Տիկին Սիլվա Քիզիր... եան 500 Ֆր.:

***

Փարիզի եւ Շրջակայից Հայաստանեայց Առաքելական Եկեղեցւոյ Կրօնական Ընկերակցութեան վարչութիւնը շնորհակալութեամբ ստացած է հետեւեալ նուէրները. —

Տիկին Մատլէն Նալեան Մարի Բ... րունճակեանի յիշատակին 500 Ֆր., Տիկին Ժանէթ Գալտըրաք՝ Տիրան Տիպիկեան մկրտութեան առթիւ 250 Ֆր., Տէր եւ Տիկին Գլօտ Աշճեան իրենց մօր՝ Սրբուհի Աշճեանի մահուան առթիւ 1000 Ֆր., Պր. Թագմիկ Արխեան՝ Յարութիւն Դանիէլեանի մահուան քառասունքին առթիւ 200 Ֆր.:

Meubles Ghazarian

4.000 m² de mobiliers présentés en ambiance

Z.I. Vitrolles à 20 km de Marseille tél. : 42. 89. 27. 47

"Բացառիկ զեղչ «Յառաջ»ի բաժանորդներուն"

CROIX BLEUE DES ARMENIENS DE FRANCE

Section «*Agnouni*» d'Asnières

Vers NANTES

La CBAF organise une excursion pour découvrir :

— *L'exposition «Arménie des Origines au IVe siècle»* au Musée Dobrée de Nantes.

— *Nantes*, ville de Jules Verne et d'Anne de Bretagne.

— *Le bord de mer La Baule*, la plus belle plage d'Europe.

Départ le samedi matin 29 Juin;
Retour le dimanche soir 30 Juin.
Trajets en autocar de luxe, vidéo. Visite de l'exposition par guides conférenciers (durée 1h30).

Hébergement à l'Hôtel *Ibis*, centre ville.
Participation aux frais : 500 F.

Renseignements et inscriptions :

Mme Gourdikian au 39 82 65 91
Mme Danoux après 20h au 42 42 85 87

Imprimé sur les presses du Journal «HARATCH» 83, rue d'Hauteville, 75010 Paris
Commission Paritaire : N° 55935 SIRET : 51027317 A R.C. Paris

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ
ՅՈՒՆԻՍ 18
MARDI
18 JUIN
1996

LE NUMERO : 5,00 F.

ՅԱՌԱՋ
ՕՐԱԹԵՐԹ
ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ (1925-1957)

HARATCH
LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE-FONDE EN 1925
DIRECTRICE: ARPIK MISSAKIAN
83, RUE D'HAUTEVILLE — 75010 PARIS
TEL. : 47. 70. 86. 60 — TELEX : HARATCH 280 868 F
— FAX : 48. 00. 06. 70 —
C.C.P. PARIS 15069-82 E

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա : Տար. 1.100 Ֆ. – Վեցամսեայ : 560 Ֆ.
Արտասահման : Տար. 1.400 Ֆ. (ամէնօրեայ առաքում)
1.250 Ֆ. (շաբաթական առաքում) – Հատը : 5,00 Ֆ.

71ՐԴ ՏԱՐԻ – Թիւ 18.876 Fondateur SCHAVARCH MISSAKIAN 71e ANNEE — N° 18.876

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՌՈՒՍԱՍՏԱՆԻ նախագահական այս առաջին ընտրութիւնները Բ. հրջան մը պիտի ունենան, քանի Յունիս 16-ին ոչ մէկ թեկնածու մեծամասնութիւն ստացած էր: Յունիս 17-ի առաւօտը, վերջնական արդիւնքները չկային տակաւին, նկատառելով նաեւ երկրին տարածութիւնը: 80%-ի արդիւնքներուն համաձայն Ելցին գլուխը կը հանէր ձայներու 35%-ով, իրեն կը հետեւէր համայնավար թեկնածուն՝ Զիուգանով 31%-ով եւ, ինչ որ անակնկալ էր, 3-րդ դիրքի վրայ կը հասնէր զօրավար Ա. Լեբէդ 15%-ով ինչ որ կը նշանակէր թէ վճռական դեր կրնայ խաղալ Բ. հրջանին համար: Գորբաչով ձայներու հազիւ 1%-ը ստացած է: Կը թուի որ Ելցինի յայտարարութիւնները այնքան նպաստաւոր չեն եղած իրեն. արդարեւ նախագահը քանիցս կրկնեց որ վստահ է թէ առաջին հրջանէն իսկ պիտի յաղթէ, ինչ որ պատճառ եղած է որ ձեռնպահներ շատ ըլլան:

ՍՈՒՐԻՈՅ ԵՒ ԹՈՒՐՔԻՈՅ միջեւ սահմանային լարուածութիւնը սաստկացած է ըստ Թրքական Անատոլու գործակալութեան 40 հազար սուրիացի զինուորներ համախմբուած են, ինչ որ կը հաստատէ «Ալ - Հայաթ»ի տուած լուրը: Քանի մը շաբաթ է որ Դամասկոսի եւ Անգարայի միջեւ մթնոլորտը լարուած է, իբրեւ հետեւանք նաեւ Թուրքիոյ կնքած զինուորական համաձայնագրին Իսրայէլի հետ: Ըստ «Ալ - Հայաթ»ի վերջերս բազմաթիւ ռումբեր պայթած են Սուրիա. ...ի մէջ, Մայիս 6-ին, ՓՔՔ-ի պարագլուխ Օճալանի բնակարանին մօտ, երկու ուրիշներ՝ Լաթաքիէ ուր Ասատ յաճախ կը մնայ: Լաւատեղեակ աղբիւրներու համաձայն նմանօրինակ միջադէպեր պատահած են Հաթայ (Աղեքսանտրէթ սանճաք) որու Ֆրանսայի կողմէ Թուրքիոյ յանձնումը, Դամասկոս երբեք չէ ընդունած (1939):

ՄԱՆՉԵՍԹԸՐԻ կեդրոնին մէջ Շաբաթ, Յունիս 15-ին, ռմբափորձ մը պատահած է որու հետեւանքով 206 վիրաւորներ կային եւ նիւթական հսկայ վնասներ: Ահաբեկչական այս արարքը որ ԻՌԲ-ի կը վերագրուի տեղի կ'ունենար Եւրօ - 96 մրցումներու օրերուն եւ պարզ է որ որոշ լարուածութիւն կը բերէր մթնոլորտին, թէեւ չէր ջնջուէր Գերմանիա - Ռուսաստան մրցումը որ տեղի կ'ունենար յաջորդ օրը:

ՊՈԼՍՈՅ ՄԷՋ վերջ գտաւ Հապիթա Բ համագումարը: 12 օրերու բանակցութիւններէ ետք, 185 երկիրներու պատուիրակները համարակաց յայտարարութիւն մը ստորագրեցին Յունիս 15-ին եւ գործունէութեան ընդհանուր ծրագիր մը որ պէտք է բնակութեան մարզի նոր չափանիշներ հաստատէ մինչեւ 21-րդ դարու առաջին տասնամեակը: Այս յայտարարութիւնը կը շեշտէ «բոլորին համար պատշաճ բնակութեան մը իրաւունքը»:

ԷԼԼԱ ՖԻՑՃԵՐԱԼՏ, սեւ հռչակաւոր ջազի երգչուհին մեռաւ 78 տարեկանին, Պեվըրլի Հիլզ (Գալիֆորնիա): Իր հոյակապ ձայնը պատճառ եղած էր որ անուանուի՝ «Երգի առաջին Լէյտին»:

«ԱՐՄԷՆՓՐԷՍ»

ՍԵՒԾՈՎԵԱՆ ՎԵՀԱԺՈՂՈՎԻՆ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՉՄԱՍՆԱԿՑԵԼՈՒՆ ՊԱՏՃԱՌՆԵՐԸ

Սեւծովեան տնտեսական համագործակցութեան խորհրդարանական վեհաժողովին, որ Յունիս 13-ին գումարուեցաւ Պաքու, Հայաստանի Հանրապետութեան պատուիրակութիւնը չէ մասնակցած: Այս որոշումին մասին «Արմէնփրէս»ի թղթակցին լուսաբանութիւններ կատարելով Ազգ. Ժողովի մամուլի սպասարկութեան ղեկավար Վահագն Մկրտչեան ըսած է որ ազրպէյճանական կողմն ալ 1994 Նոյեմբերին Երեւան տեղի ունեցած նիստին չէր մասնակցած եւ բացի այդ, այս վեհաժողովին համար Հայաստանի Ազգ. Ժողովի նախագահին եւ պատուիրակութեան ուղղուած հրաւէրը պատշաճ ձեւակերպութիւն չունէր:

ԱՄԵՆԱՅՆ ՀԱՅՈՑ ԿԱԹՈՂԻԿՈՍԸ ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ

Ամենայն Հայոց Կաթողիկոսը նախագահելէ ետք Յունիս 14 եւ 15-ին գումարուած սիմփոզիոմին, ի նախատեսութիւն Հայաստանի քրիստոնէացման 1700-ամեակին, Կիրակի առաւօտ, Յունիս 16-ին, քարոզեց Փարիզի Ս. Յովհաննէս - Մկրտիչ Մայր Եկեղեցւոյ մէջ:

Եկեղեցին ծայրէ ծայր լեցուն էր, ոմանք նաեւ դուրս մնացած էին, ներկայ էին նաեւ ֆրանսացի եւ օտար պաշտօնական անձնաւորութիւններ:

Կաթ. Պատուիրակ Գիւտ Արք. ողջունեց Ամենայն Հայոց Կաթողիկոսին բարեբաստիկ ներկայութիւնը եւ յայտնելէ ետք թէ Կաթողիկոսը Փարիզ կը գտնուէր նախագահելու համար 1700-ամեակի ժողովին, խօսքը փոխանցեց Գարեգին Ա.ի որ նախ շնորհակալութիւն յայտնեց Առաջնորդին եւ հոգեւորականներու ու շեշտեց թէ իր այս այցելութիւնը պաշտօնական հանգամանք եւ բնոյթ չունի: Առաքելական այդ առաջին այցելութիւնը պիտի տայ ամբողջ Ֆրանսայի, յետագային: Այս այցելութիւնը մասնաւոր նպատակ մը ունի, ան է այստեղ ունենալ նուիրապետական մեր միւս Աթոռներու ներկայացուցիչներուն հետ այն առաջին խորհրդակցական ժողովը որուն մէջէն նախատեսենք այն ձեռնարկները, այն աշխատանքները որոնք անհրաժեշտ են որ ըլլան մեր հայութեան կեանքին մէջ, տօնակատարելու, պանծացնելու եւ լիցքաւորուելու 1700 տարիներու քրիստոնէական ժառանգութեամբը: Կաթողիկոսը յետադարձ ակնարկով մը յիշեց 301 թուականը երբ Հայոց աշխարհի թագաւորը պետական կրօնք կը հռչակէր քրիստոնէութիւնը: Ան անդրադառնալէ ետք այդ 1700-ամեակի առընչութեամբ երկօրեայ ժողովին բերած նպաստին, յայտնեց թէ օրուան իր կրօնական խօսքին որպէս բնաբան ընտրած է շարականի այն երեք տողերը որոնք ամէն Հայու սրտին մէջ առաւօտեան արեւին պէս պէտք է ծագին եւ պէտք է հնչեն Հայաստանեայց Եկեղեցւոյ զանգակներուն ղօղանջին նման՝ «Եկէք շինենք լոյսի խորանը որովհետեւ այնտեղ ծագեցաւ լոյսը մեր Հայաստան աշխարհի (Եկայք շինեսցուք Սուրբ զԽորանն լուսոյ»...)»: Լոյսի այդ խորանը այն վայրն է, այն հողին ուր ծագեցաւ լոյսը Հայաստան աշխարհի, Էջմիածին՝ Հայ ազգին Բեթղեհէմը: Կաթողիկոսը յիշեց որ առաջին անգամն է որ կը ներկայանայ հոս որպէս Ամենայն Հայոց Կաթողիկոս, բայց ինք Աթոռի, աստիճանի մարդ չէ եւ կանգնած է որպէս առաջին սպասաւորը Հայ Եկեղեցւոյ ինչպէս կը սիրէր ըսել երջանկայիշատակ Վազգէն Ա.:

Գարեգին Ա. կրկին անդրադարձաւ 1700-ամեակին, ըսելով թէ 17 դարեր կը նային մեզի Էջմիածինէն ոչ թէ մխիթարելու այլ 17 նոր դարեր կերտելու համար: Յաճախ կ'ըսենք պահպանեցինք մեր հաւատքը, Գարեգին Ա. կը շեշտէ թէ չի սիրեր այդ բառերը՝ պահպանել, հայապահպանում, ազգապահպանում, ինք կը նախընտրէ ազգակերտում:

Կրօնական խօսքին վերջաւորութեան, Կաթողիկոսը ուրախութեամբ յայտնեց թէ նոր ձեռնադրութիւններ կատարուած են Էջմիածին, 5 եկեղեցիներ պիտի օծէ որոնք գոյութիւն չունէին 5 տարի առաջ: Շատ կը հոլովուի, ըսաւ, ամէն կողմ՝ իրաւունք բառը, բայց կը մոռցուի պարտականութիւն բառը, մինչ ոչ մէկ իրաւունք կայ առանց պարտականութեան: Ակնարկեց նաեւ քննադատութիւններու որոնք կ'ըլլան Մայր Հայրենիքի իշխանութեանց նկատմամբ ըսելու համար որ հարկ է դրական մօտեցում ունենալ, բաժակը պարապ է ըսելով, բաժակը չի լեցուիր, ամէն մէկ Հայ պարտաւոր է իր բաժինը բերելու, իր մասնակցութիւնը բերելու ու ողջունեց այն բոլորը, գիւղացի, բանուոր, զինուոր, մտաւորական որոնք հակառակ բոլոր նեղութիւններուն կը մնան հայրենի հողին վրայ, կոչ ընելով՝ աջակցութիւն Մայր Հայրենիքին, աջակցութիւն ձեր հաւատոյ կեդրոնին:

Յաւարտ արարողութեան տեղի ունեցաւ աջհամբոյր:

ՖՐԱՆՍԱ – ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ՆԱԽԱԳԱՀ Լ. ՏԷՐ-ՊԵՏՐՈՍԵԱՆԻ ԱՅՑԵԼՈՒԹԵԱՆ ՀԱՇՈՒԵԿՇԻՌԸ ԸՍՏ ՖՐԱՆՍԱԿԱՆ ԿՈՂՄԻՆ

Ֆրանսայի Արտաքին Նախարարութեան բանբերը Պ. Ռիւմէլհարտ Յունիս 14-ին յայտարարութիւն մը կատարած է նախագահ Լ. Տէր - Պետրոսեանի Փարիզ կատարած պաշտօնական այցելութեան վերաբերեալ: Ան կ'ըսէ. «Այս այցելութիւնը կատարուեցաւ ֆրանքօ-հայկական բարեկամութեան եւ գործակցութեան դաշնագրի ստորագրութենէն երեք տարի յետոյ: Անոր նպատակն էր զարկ տալ մեր երկխօսութեան, երկխօսութիւն որ շատ բեղուն եղաւ 1996-ին, քանի որ Լ. Տէր – Պետրոսեանի այս այցելութիւնը պատահեցաւ Արտաքին նախարար Վ. Փափազեանի Փետրուարին եւ վարչապետ Հ. Բագրատեանի Մարտին կատարած այցելութիւններէն ետք: Հարկ էր արտայայտել մեր կամքը միասին աշխատելու Եւրոպայի խաղաղութեան եւ կայունութեան ի նպաստ: Այդ հրջագծին մէջ, Ֆրանսա մեծ կարեւորութիւն կուտայ Ղարաբաղի կնճիռին տեւական լուծման մը որոնման: Շեշտեցինք կարեւորութիւնը ուղղակի շփումներու կողմերու միջեւ եւ բանակցութիւններու Օ - ԷՍ - ՍԸ - Ը-ի Մինսկի խմբակի ծոցին մէջ:

Կ'ուզենք նաեւ շեշտը դնել տնտեսական այն լաւ արդիւնքներուն վրայ զորս ձեռք ձգած է Հայաստան շնորհիւ տնտեսական քաջ բարենորոգումներուն: Հեռանկարները շատ քաջալերական են: Այս այցելութիւնը առիթ տուաւ նաեւ մեծարելու հայ մշակոյթը եւ մշակութային դարաւոր կապերը որոնք գոյութիւն ունին Ֆրանսայի եւ Հայաստանի միջեւ: Ատոր վկայութիւնն է «Հայաստան Արեւելքի եւ Արեւմուտքի միջեւ» ցուցահանդէսը, որու բացումը կատարեց նախագահ Լ. Տէր-Պետրոսեան Փարիզի մէջ:

Այս աւանդական կապերը նոր թափ ստացան, աւելի խիտ կը դառնան քաղաքական յարաբերութիւններու, ինչպէս մարդկային յարաբերութիւններու գետնին վրայ եւ այս վերածնունդը կարելի դարձաւ, անշուշտ, Հայաստանի անկախութեամբ եւ վերագտած ինքնիշխանութեամբ: Կը փափաքինք խրախուսել այդ անկախութիւնն ու ինքնիշխանութիւնը որոնց շատ կապուած ենք: Ֆրանսա վճռած է օգնել Հայաստանի իր տնտեսական զարգացման մէջ. կը փափաքինք նոր զարկ տալ Ֆրանսական ներդրումներուն Հայաստանի մէջ: Ասիկա ի զօրու է մեծ պայմանագրերու մարզին մէջ. – Ուժանիւթ, ենթակառոյցներ, հեռահաղորդումներ, օդանաւային փոխադրութիւններ, քիմիա: Ասիկա ի զօրու է նաեւ փոքր եւ միջին ձեռնարկներուն համար եւ կը յուսանք որ անոնք բազմաթիւ պիտի ըլլան առիթը օգտագործելու Հայաստանի տնտեսական վերականգնումին համար: Օժանդակել Հայաստանի զարգացման, կը նշանակէ նաեւ շարունակել զօրավիգ ըլլալ այս բարեկամ երկրին Եւրոպական Միութեան բազմակողմանի եւ օգնութեան ծրագրերուն մէջ: Կը յիշեցնեմ որ Պր. Միշէլ Պարնիէ Երեւան գացած էր անցեալ Նոյեմբերին: Հայաստան գիտէ որ կրնայ մեզի վստահիլ: Նոյն ուղղութեամբ, Ֆրանսա պիտի նպաստէ Հայաստանի ապաշրջափակման, պիտի քաջալերէ լաւ դրացնութեան յարաբերութիւնները հրջանի բոլոր պետութիւններուն հետ: Ֆրանսա զօրավիգ պիտի ըլլայ նաեւ Հայաստանի ճիգերուն մօտենալու եւրոպական հիմնարկներուն, ի մասնաւորի Եւրոպայի Խորհուրդին: Այս մերձեցումը պիտի օժանդակէ Հայաստանի մէջ իրաւունքի Պետութեան զարգացումին:

Կը փափաքինք նաեւ շարունակել այս հեռանկարները զարգացնելով մշակութային փոխանակութիւնները, ֆրանսերէնի տեղը Հայաստանի մէջ եւ հայերէնը՝ Ֆրանսայի եւ մարդկային կապերը: Այս մարդկային կապերը նպաստաւորուած են անշուշտ ծագումով հայ ֆրանսական համայնքի մը գոյութեամբ, որու բերած նկատելի նպաստը ֆրանսական ընկերութեան կեանքին եւ մշակոյթին ծանօթ է ամէն մէկուն: Գիտէք որ, աշխարհի հայկական երկրորդ համայնքը, Միացեալ – Նահանգներէն ետք, Ֆրանսա ապրող համայնքն է»:

***

Ֆրանսական Արտաքին նախարարութեան այս հաղորդագրութիւնը դրական երեւոյթ մը կը պարզէ, անկասկած, եթէ նոյնիսկ ան մաս կը կազմէ ընթացիկ սովորութեան մը: Գալով մեր տպաւորութեան այդքան ալ դրական չէ, ինչ կը վերաբերի գոնէ երեւոյթներուն: Արդարեւ, բացի կարճ հարցազրոյցէ մը որ լոյս տեսաւ «Ֆիկարօ»ի մէջ (Յունիս 11, «Յառաջ» Յունիս 12), մեդիաները նուազագոյն արձագանգը չտուին այս այցելութեան մասին, որ նոյնիսկ եթէ պետական մակարդակ չունէր, պաշտօնական բնոյթ ունէր: Կը խորհինք որ ուեւէ այլ նախագահի այցելութիւն այսքան լուռ չէր անցներ եւ Էլիզէի ճաշը (որ առաւելի ֆրանսահայ համայնքը սիրաշահելու բնոյթ կը կրէր) կամ Տիկին Տէր - Պետրոսեանը նկարը (Լըտուայէն ճաշարանի տնօրէն Ժան - Փօլ Արապեանի հետ («Ֆիկարօ», Յունիս 15) չեն որ երեւոյթները կրնան փրկել:

ՏԽՐՈՒՆԻ

ԵՐՈՒԱՆԴ ՓԱՓԱԶԵԱՆ

Ցաւով իմացանք որ Յունիս 14-ին, Փարիզի իր բնակարանին մէջ իր մահկանացուն կնքած է Երուանդ Փափազեան, մտաւորական ծանօթ դէմք մը նաեւ մեր գաղութին մէջ 1980-էն ի վեր, երբ Թեհրանէն վերջնապէս փոխադրուած է Ֆրանսա:

Ողբացեալը ծնած էր Թաւրիզ 1927-ին, միջնակարգ ուսումէն ետք, յաճախած էր Թեհրանի իրաւաբանական համալսարանը, ապա տոքթորան ըրած էր Ֆրանսա, ասպարէզով միջազգային իրաւաբանութեան փաստաբան էր: Խոր զարգացման տէր, քաջածանօթ բազմաթիւ լեզուներու, Երուանդ Փափազեան աշխատակցած էր «Ալիք»ին եւ Փարիզ հաստատուելէն ի վեր կ'աշխատակցէր նաեւ «Յառաջ»ի, գլխաւորաբար գրախօսականներով: Կատարած է թարգմանական, շահեկան աշխատանքներ, յիշենք վերջինը՝ «Ազարբայջան եւ Առան» (Կովկասեան Ալբանիա), հեղինակ Էնաեթոլլահ Ռեզա, լոյս տեսած Երեւան, որ կարեւոր գործ մըն էր, քանի ցարդ անծանօթ կը մնայ հայ հասարակութեան:

Մեր ցաւակցութիւնները Տիկին Փափազեանի, զաւակներուն, ինչպէս նաեւ իր եղբօր՝ Յակոբ Փափազեանի (Երեւան) եւ զաւկին՝ Հայաստանի Արտաքին նախարար Վահան Փափազեանի:

ԳԻՐՔԵՐՈՒ ՄՇԵՐՄՈՒԹԵԱՆ ՄԷՋ

(ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՆՈՐԱՏԻՊ ՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԹԻՒՆՆԵՐ)

«ARMENIAN PROVERBS» («Հայկական առածներ»), հաւաքեց եւ թարգմանեց՝ փրոֆ. Տորա Սագայեան, 528 էջ, Նիւ - Եորք, 1995:

Նիւ - Եորքի Մըք - Կիլ համալսարանէն փրոֆ. Սագայեանի այս հատորը ի մի կը ժողվէ 2500 հայկական ժողովրդային առածներ կամ ասացուածքներ, բաժնըւած՝ 12 մասերու եւ դասաւորուած այբբենական կարգով, ըստ չօշափուած նիւթերու: Ներածական բաժնի մը մէջ, հեղինակը ընդհանուր տեսութիւններ կը բանաձեւէ հայկական ասացուածքներու մասին, կանգ առնելով անոնց լեզուական յատկութեան, իմաստին ու ծագման վարկածին վրայ: Հանդիպումներ ալ կը փորձէ գտնել՝ ընդմէջ հայկական եւ օտար ասացուածքներու: Վերջաւորութեան, հատորին կցուած է ծանօթագրութիւններու եւ մատենագիտական տեղեկութեանց ցուցակ մը:

Նշենք, որ առածներու այս ժողովածուին հայերէն մէկ տարբերակը հրատարակուած էր Հալէպ, քանի մը տարի առաջ, աշխատասիրութեամբը Ս. Ղազարի միաբաններէն՝ Հ. Եփրեմ Վրդ. Տէր - Ղազարեանի:

***

«MEMOIRS OF SARKIS NARZAKIAN» («Սարգիս Նարզակեանի Յուշերը»). - Կոմիտաս Հիմնարկի հրատարակութիւն (Անն - Արպըր, Միչիկըն), 247 էջ, 1995, խմբագրում եւ թարգմանութիւն՝ Կարինէ Նարզակեանի:

Զմշկածագի (Ծոփաց աշխարհ) Կարմրի հայաբնակ գիւղի զաւակ, Սարգիս Նարզակեան կանուխէն մաս կազմած է հայկական յեղափոխական շարժումի առաջին խմորումներուն, Սուլթան Համիտի օրով: 1895 - 96-ի Արեւմտահայաստանի համատարած ջարդերէն ետք կ'անցնի Միացեալ - Նահանգներ, հոն եւս շարունակելով քաղաքական իր գործունէութիւնը՝ այս անգամ խառնուելով Ամերիկայի բանուորական շարժումներուն: Օսմանեան սահմանադրութեան (1908) վաղորդայնին կը վերադառնայ երկիր, Ա. աշխարհամարտէն առաջ վերջնապէս դարձ կատարելով կրկին դէպի Ամերիկա, ուր գործօն դերակատարութիւն մըն ալ կ'ունենայ տեղական հայ ազգային կեանքին մէջ: Յօդուածներով կ'աշխատակցի ամերիկահայ մամուլին՝ «Միշտ» (Ֆրէզնօ), «Հայրենիք», «Ասպարէզ», «Հայ Սիրտ»:

Հայերէնով գրի առնուած Ս. Նարզակեանի յուշերուն անգլերէն թարգմանութիւնը կատարած է իր իսկ աղջիկը, ընթերցողին սեղանին բերելով հայ յեղափոխականի մը կեանքին գիւթական պատմութիւնը:

***

«A HISTORY OF ARMENIAN LITERATURE: FROM EARLY TIMES TO THE NINETEENTH CENTURY» («Հայ գրականութեան պատմութիւն՝ սկիզբէն մինչեւ 19-րդ դար»), հեղինակ՝ Սրբուհի Հայրապետեան, 654 էջ, Նիւ - Եորք, 1995:

Անցնող տասը տարիներուն, գրականագէտ Սրբուհի Հայրապետեանի այս աշխատասիրութեան հայերէն բնագիրը ունեցած է երեք անջատ հրատարակութիւններ՝ Լոս - Անճըլըս, Անթիլիաս եւ Երեւան: Գործին անգլերէն ներկայ թարգմանութիւնը կը միտի զայն մատչելի դարձնել անգլախօս բազմութեանց եւս, վերադծելով հայ գրականութեան կարած ուղին՝ վաղնջական ժամանակներէն մինչեւ 19-րդ դար: Հատորը կը ներկայացնէ 68 գրական դէմքեր, որոնց ստեղծագործութիւններէն նմոյշներ տրուած են հայերէնով եւ անգլերէնով:

Հեղինակը ծնած եւ ուսած է Երեւան, 1968 - 1977 պաշտօնավարելով Հայաստանի Գիտութիւններու Ակադեմիայի գրականութեան հիմնարկը, ուրկէ գիտաշխատող: Հրատարակած է երկու մենագրութիւններ, մին նուիրուած 19-րդ դարու արեւմտահայ թատերագիր եւ վիպագիր Արմենակ Հայկունիի (տպ.՝ Երեւան, 1976), միւսը՝ Հրանտ Ասատուրի (Լոս - Անճըլըս, 1979):

1977-էն ի վեր կայք հաստատած է Լոս - Անճըլըս, ուր կը տանի գրական - բանասիրական եւ կրթական գործունէութիւն:

***

«ՔԵՍԱՊ - Ա. հատոր», հեղինակ՝ Յակոբ Չոլաքեան, հրատարակութիւն՝ Համազգայինի Սուրիոյ Շրջ. վարչութեան, Հալէպ, 1995, 570 էջ:

Սուրիոյ հիւսիս - արեւմտեան ծայրամասը տարածուող հայաբնակ Քեսապի եւ յարակից գիւղախումբերու մասին Յակոբ Չոլաքեանի կատարած բանասիրական - հետազօտական պրպտումները ունին աւելի քան 20 տարուան պատմութիւն: Ի՛նք եւս Քեսապի ծնունդ, Չոլաքեան լոյսին բերած էր արդէն «Քեսապի Ժողովրդական Երգարուեստը» (1980) եւ «Քեսապի Բարբառը» (1986) հատորները, մոռացումէ փրկելով հետզհետէ անհետանալու դատապարտուած եւ բանահիւսական արժէք ներկայացնող հայրենի աւանդներ:

Լիբանանահայ հայագիտական տարեգիրքերու աշխատակցող եւ 1976-էն ի վեր Հալէպի Քարէն Եփփէ Ազգային Ճեմարանէն ներս հայերէն դասաւանդող հեղինակը, «Քեսապ» խորագրեալ իր նոր հատորով՝ ձեռնամուխ եղած է տալու իր ծննդավայրին ամբողջական պատմութիւնը, հին ժամանակներէն մինչեւ մեր օրերը: Գրքին յառաջաբանը ստորագրած է Կիլիկիոյ Գարեգին Բ. Կաթողիկոսը (այժմ՝ Ամենայն Հայոց): Հեղինակը իր պատմագրութիւնը սկսած է Անտիոքի եւ շրջակայից հայ գաղթավայրերու կազմաւորման օրերէն, ժամանակագրական հետեւողութեամբ հասնելու համար մինչեւ 19-րդ դար, վերադծելով Քեսապի տեղագրութիւնը, խօսելով հոն գործող համայնքներուն, թափ առնող ազգային - կրթական կեանքին մասին եւայլն: Թուական եւ պատմական փաստերով ներկայացուած է Քեսապցիներու «տուրքը»՝ 1915-ի Մեծ Եղեռնին: Լուսարձակի տակ առնուած է Քեսապի տնտեսութիւնը, շեշտը դնելով անոր բնութենական հարստութիւններուն վրայ, միաժամանակ արձանագրելով վերջին 70 տարիներու կազմակերպական աշխատանքները այնտեղ՝ որոնք կը միտին պահպանել Քեսապի հայկական դիմագիծը:

ԼԵՒՈՆ ՇԱՌՈՅԵԱՆ

LIVRES REÇUS

«ARMENIE
ENTRE ORIENT ET OCCIDENT»

Sous la direction de
Raymond H. KEVORKIAN

Bibliothèque nationale de France, 1996.

ԱՐԱԲԱԿԱՆ ՄԻԱՑԵԱԼ ԷՄԻՐՈՒԹԵԱՆՑ ՀԱՅ ԳԱՂՈՒԹԸ ԿԸ ԾԱՂԿԻ

1794-ին Մատրաս քաղաքին մէջ լոյս տեսաւ հայերէն առաջին թերթը «Ազդարար»ը: Այս դէպքէն երկու հարիւր տարի յետոյ, 1996-ին, հիւսիսային էմիրութիւններու Շարժա- Տուպայ եւ մայրաքաղաք Ապու Տապի Սփիւռքի մէջ առաջին անգամ ըլլալով տեղի ունեցաւ Մագաղաթներու վրայ կատարուած հայկական մանրանկարչական ցուցահանդէս - վաճառք մը: Գոյացած կոկիկ գումարը նոյնութեամբ յատկացուեցաւ Շարժայի մէջ կառուցուելիք դպրոցի եւ եկեղեցիի մը կառուցման ֆոնտին:

Զատկուան գարնանային հաւկթախաղ - խրախճանքին առիթով նորակազմ վարչութեան ատենապետ Վարուժան Նարկիզեան հակիրճ լուսաբանութեամբ մը յայտարարեց.

Շարժայի կառավարիչ՝ Շէյխ Մոհամէտ Պըն Սուլթան Ալ Քասիմի հայ գաղութիս նուիրած հողաշերտին պաշտօնական թուղթերը ստացած ենք: Շուտով կը սկսինք ժողովրդային հանգանակութեան, որուն գլխաւոր ծանրութիւնը անկասկած պիտի ջանանք վերցնել մենք...

Բակին մէջ, իբրեւ յուշակոթող, պիտի կանգնեցնենք խաչքար մը, որ եթէ օր մը աւազներուն տակէն հանուի, ան թող պատմական վկան ըլլայ, թէ այս երկրին մէջ ատենին ապրած է պարկեշտ եւ օրինապահ հայ գաղութ մը...

Երախտագիտութեան եւ ազգային մեր մաքուր զգացումներուն առաջին արտայայտութիւնը եղաւ այսօրուան մեր գրական մուտեցումը, որուն մասնակցեցանք բոլորս՝ Ապու Տապիէն Շարժա- Տուպայի մեր եղբայրները, Այժմանի եւ Ում ալ Քիւէյնի, ինչպէս նաեւ Ֆուժէյրա - Ռաս էլ Խայմա բնակող մեր հարազատները: Շուտով կը յայտարարուի հանգանակութեան թուականը:

Այս փոքր գաղութը արդէն կը պատրաստուի տօնել իր գոյութեան քսանամեակը: Ութսունական թուականներուն, ամէն տակաւ մարմին առած կարգ մը խանդավառ երիտասարդներ ի մի գալով՝ կը բոլորուին դրամատան տնօրէն հանգուցեալ Տիգրան Թաշճեանի շուրջ եւ հիմը կը դնեն միօրեայ դպրոցի մը: Երկվեցեակ մը սանիկներ եւ իրենց հետ քանի մը նուիրեալներ կը ստանձնեն ուսուցչական - վարչական կամաւորներ գործակցութիւնը ու վարձուած դպրոցը կը գործէ: Կը գործէ նաեւ վարձուած եկեղեցին իր դպրաց դասով, Քուէյթէն կամ Անթիլիասէն հրաւիրուած հոգեւոր Հօր մը առաջնորդութեամբ:

Տասնեւվեց տարիներու անընդմէջ գործունէութեամբ, Շարժա - Տուպայի եւ Ապու Տապիի (*) միօրեայ վարժարանները մինչեւ օրս կը գործեն, մայրաքաղաքինը 80, իսկ Շարժայինը՝ 105 սանեբով: Ունին մանկապարտէզի 3 բաժիններ, նախակրթարան եւ շրջանաւարտ դասարան: Տնօրէնին կողքին սիրայօժար կ'աջակցին մօտ քսան ուսուցիչ - ուսուցչուհիներ, կայ հոգաբարձու մարմին, կազմուած է պատանեկան - երիտասարդական, միշտ ներկայ է տիկնանց յանձնախումբը՝ հինգերորդ դարու փափկասուն տիկնանց օրինակով...:

Ազգային գործունէութեան կայուն վիճակի մը ակնկալութիւնը մեծապէս բաղձալի ըլլալով հանդերձ, կը հաստատեն երկու տնօրէններն ալ, տնտեսական եւ կլիմայական պայմանները թոյլ չեն տար, որ մեր գաղութները զերծ մնան կրկնուող մակընթացութիւններէն...: Միշտ ունինք նոր հոսք, նոր դէմքեր, սակայն, ինչպէս կը տեսնէք, աճող սան - սանուհիներուն թիւը ինքնին ցոյց կուտայ մնայուն դառնալու յստակ պատկեր մը: Հիւրերը անպակաս են: Ասիկա գրական այն երեւոյթն է, որուն շնորհիւ մեր աշակերտները կը ծանօթանան սփիւռքեան գրիչի մարդոց, արուեստագէտներու եւ բանախօսներու հետ:

Վերջերս Հայրենիքէն դէպի մեր գաղութը եղող հոսքը աչքառու է:

Աւելորդ պիտի չըլլայ ընդգծել, թէ մեր հիմնական առաքելութիւնը կը կայանայ նորահաս սերունդը պահել հայ, անոր մէջ ներարկել ազգային հպարտանքը, եւ գիտակից պայքարողի ոգին:

Փայլուն ապագայի մը հայոց անապատի մեր գաղութին ներքին կեանքը ըմբռնելու համար հարկ է, որ ծանօթանանք մէկ օրէն միւսը աշխարհին ծանօթացած եօթը կիսանկախ պետութիւններուն ընկերային, տնտեսական եւ կենցաղային վիճակին:

Եւրոպական եւ ամերիկեան գերարդիական ապրելակերպին էութիւնը մէկ ան... գամով կուլ տուած այս երկիրները ծայրէ մէկ կողմ չեն շպրտած իրենց նահապետական սովորութիւնները, ոչ ալ ազատութեան եւ ազատամտութեան կարծէ... նետած են ճախճախուտին մէջ: Արեւելեան աքանչելի հիւրամեծարութեան քող... ի վեր իր ամբողջ հասակով կանգնած... անտեսանելի հսկող աչքը եւ օրինապահութեան բաղուկը: Հոն ոտք դնողը պիտի գիտնայ իրեն տրամադրուած ԱԶԱՏՈՒԹԵԱՆ ՍԱՀՄԱՆԱԳԻԾԸ...:

Առանց չափազանցելու, հէքեաթային «Հազարումէկ Գիշերներու» վիպային կեանքը լայնօրէն կ'ապրի ժողովուրդը: Քարիւղի անսպառ հորերէն գոյացած գումարները իշխանավայել մեծասքանչութեամբ լայնօրէն կ'օգտագործուին երկիրը գեղեցկացնելու, ճարտարարուեստը զարգացնելու, հողային կառուցումներն ու շինարարական գործը գերարդիականացնելու անսահման վճռակամութեամբ մը...: Քսաներորդ դարու կեանք չունեցող այս մանրակերտը վերջացող քսաներորդ դարու մարդուն կողմէ ընծայուած քաղաքակրթութեան նմոյշ մըն է:

Քաղաքները իրարու կապող լայնածաւալ պողոտաները ո՛չ միայն լուսազարդ ... ծիրներով զարդարուած ծառուղիներ ... այլ՝ ճամբաներու գիտութեան գերարդիական ուղեցոյցներ: Հարիւրաւոր լոմեթրներու վրայ ջուրը ինքնաշխատ մղումով կ'անձրեւէ առատօրէն կանաչ ... անապատային ծիածանումներ...:

Քաղաքակիրթ աշխարհին յատուկ ... ուսցողական արուեստին չգործածուած յատակագծային ծրագիրները Շարժա - Տուպայի եւ Ապու Տապիի մէջ արդէն դէպի երկինք կը խոյանան: Ամերիկեան հասկացողութեամբ օժտուած մոլերը ... գերազանցեն իրենց նախորդները եւ վխտան ամէն ազգի, ամէն գոյնի բազմութիւններով: Երազային թռչող գորգի ... ամբոխները կը փոխադրեն դէպի վեր ... դէպի վարի եւ հորիզոնական դիրքի ... կերեւններուն վրայ: Ամէն հարիւր մեթր ... վրայ զետեղուած հեռաձայնի խցիկները ... պաղ ջուրի ինքնաշխատ ծորակները ... ռանց ընդմիջումի կը գործեն տիւ եւ գիշեր: Կանաչութեամբ եւ առասպելական պարտէզներով յագեցած այս քաղաքներ ... օժտուած են լայնածիր հանրային պա... տէզներով, դաշտագետիններով, անտառ... ներով եւ մանուկները զբաղեցնող խաղ... րու - խաղալիքներու անհաշուելի ցան... ցով մը: Այս բոլորին մէջ կարգապահութիւնն ու մաքրութիւնը բնական տիրապետողներն են: Տիրապետող հիմնական ... րեւոյթ մըն է նաեւ շուկաներու, հանրային սրահներու եւ մինչեւ փարքինկները զովացնելու երեւոյթը...:

Երկրին խայտաբղէտ կեանքին զուգահեռ, կրթական - դպրոցական կեանքը բարձրորակ մակարդակ ունի: Տիրապետող օտար լեզուն անգլերէնն է: Շուտով կը բացուի Ամերիկեան Համալսարան ... իր բարձրագոյն կրթական մակարդակով եւ Պէյրութի չորս անգամ մեծ տարածութեամբը: Ցնցող եւ հոգեպէս բաւարարող երեւոյթներ են արեւուն տակ փայլփլող ոսկետառ գիրերը, որոնք ... ցորդը կը հրաւիրեն ներս՝ վայելելու պատմութեան, հնախօսական, երկրաբանական, գիտութեան, թանգարանները, հանրային գրադարանը, մանկական գրքերու ցուցասրահները, հին՝ առօրեայ կեանքի թանգարանը եւ ներկայի ... րող ռամիկին պարզունակ կեանքը, ... լորը՝ մոմակերտ իրենց բնական մեծութիւններով...:

Էմիրութիւնները գործի մարդոց եւ գործատէրերու ազատ շուկան է՝ դրամատուներու, գործառնութեանց եւ միջազգային կապերու լայն օգտագործման դիւրութիւններով: Աշխարհի մեծագոյն ընկերութիւնները հոն են, միջազգային մրցակցութիւնը իր յայտնի ու թաքուն մեքենայութիւններով հոն է: Հոն են նաեւ աշխարհի բոլոր դիւրութիւնները՝ ներառեալ գիշերային զբօսավայրերը:

Հոն են մեր գաղութին զաւակները՝ ... մուր եւ պայքարող:

Հոն է նաեւ խոհուն արեւելքի անտեսանելի աչքը...

Զփորձուիք շահագործել հիւրամեծարութիւնը...:

Վ. ԹԻՒԹԻՒՆՃԵԱՆ

(*) Դիւրութեան համար բացուած է երկրորդ դպրոց մը եւս:

«Ազդակ»

ԱՌՋԵՒՆ ՀԵՌԱՁԱՅՆՆԵՐԸ

Օրէ օր կ'աւելնայ առձեռն հեռաձայն գործածողներուն թիւը. այդ գործիքներուն թիւերը կը սկսին 07-ով եւ 09-ով: Մնոնցմով խօսակցութեան մը վայրկեանը կ'արժէ 3.71 ֆրանք ինչ որ անբաղդատելիօրէն բարձր գին է, համեմատած սովորական հաղորդակցութեան: Թէեւ պէտք է ըսել որ այդ գինը վճարողը փոխադրելի հեռաձայնի գործիքին տէրը չէ, այլ անոր հետ խօսիլ ուզողը, ինչ որ չի խանգարեր այս նորոյթ գործիքներուն վաճառքը: Ֆրանսայի մէջ այդ մարզին գլխաւոր 2 մրցակիցներն են Թէլէքոմ-ը եւ ԷՍ - էՖ - էՌ-ը. առաջինը արդէն ունի 950 հազար բաժանորդ, իսկ երկրորդը՝ 550 հազար: Այս թիւերը տակաւին չատ ցած են, բաղդատմամբ հիւսիսային երկիրներու, ինչպէս՝ Նորվեկիոյ եւ Շուէտի: Հոն ամէն չորս բնակիչէ մէկը ունի հեռաձայնի առձեռն գործիքը: Ֆրանսական ընկերութիւնները 2000 թուականին համար 8 միլիոն բաժանորդի հաշիւ կ'ընեն, ինչ որ կը նշանակէ մօտաւորապէս եօթը հոգիէն մէկը: Թէեւ վերջին ամիսներու արդիւնքները ցոյց տուած են որ համեստօրէն որոշուած է այդ թիւը ու իրականութիւնը կրնայ գերազանցել զայն:

Այդ գործիքներուն յատուկ հաղորդակցութեան ցանցը մեծամեծ գումարներ կը պահանջէ: Ֆրանսայի մեծագոյն մասին վրայ տարածուող ցանցի մը համար նախաձեռնարկ ամէն հաստատութիւն պէտք է նկատի ունենայ 12 - 15 միլիառ ֆրանքի ներդրում մը: Իսկ բաժանորդներու թիւին արագ յաւելումը լայն չափով արդիւնք է կատարուած քարոզչութեան:

Ֆրանսայի մէջ Թէլէքոմ-էն ու ԷՍ - էՖ - էՌ-էն զատ այս մարզին մէջ գործունէութիւն կը տանի նաեւ Պուիկը: Մասնագէտներու կարծիքով սուր մրցակցութիւն մը պիտի չդիմէ մինչեւ գիները նուազեցնելու ձեւին, քանի որ ֆրանսական շուկան երեքին ալ բաւարար դաշտ կրնայ ապահովել: Ի վերջոյ, ցանցերը քանի մը տարիէն պիտի յագենան, քանի որ անոնց կեդրոններուն տարողութիւնը սահման ունի: Անգլիոյ մէջ ուր չորս ընկերութիւններ կան այս ճիւղին մէջ, մրցակցութիւնը հասած է մինչեւ հոն որ պրաթավերջին խօսակցութիւնները ձրի կատարուած են: Բայց միջոց մը ետք երբ տրուած է ատոր երբ ընկերութիւնները անդրադարձած են որ Լոնտոնցիները տուելով այդ առիթէն, սկսած են խըր-

նայել իրենց երախաներուն հոգատար մը վարձելու ծախքը, հեռաձայնով իրենք հսկելով անոնց:

Մրցակցութեան մէջ կարեւոր տեղ ունի ցանցին հասողութիւնը. որքան մեծ հեռաւորութեան հետ հաղորդակցելու կարելիութիւն տայ ան, այնքան գրաւիչ կ'ըլլայ: Ներկայիս ցանցերը ընդլայնելու ջանքերը նկատի կ'ունենան Եւրոպան, կամ Միացեալ - Նահանգներու արեւելեան ափերը: Բայց հեռանկարները աւելին կը խոստանան. մինչեւ երեք տարի այդ նըպատակին կը ծառայէ Կլոպալսթար արբանեակը որուն շնորհիւ առձեռն հեռաձայններով կարելի կ'ըլլայ խօսիլ աշխարհի որեւէ մէկ անկիւնին հետ: Ու այդ կարելիութիւնը պիտի արժէ վայրկեանը հինգ ֆրանք, ինչ որ ենթադրել կու տայ որ դժուար չէ լուրջ գեղչ մը յուսալ տեղական գիներուն համար:

ՔԱՂՀԱՆ

— ԳԱՂՈՒԹԷ ԳԱՂՈՒԹ —

ՊԷՅՐՈՒԹԻ «Արաքսի Պուլղուրճեան» Ընկերաբժշկական կեդրոնին մէջ, Յունիս 1-ին տեղի ունեցած է դասախօսական հանդիպում մը որու թեման եղած է՝ «Բժիշկութիւնը 2000 թուականին» գիտութեան զարգացումներու լոյսին տակ, նախաձեռնութեամբ Լիբանանի Օգնութեան Խաչի եւ հովանաւորութեամբ՝ «Ինթէրլինկ» ընկերութեան: Բացման խօսքը արտասանած է կեդրոնին տնօրէնուհին՝ Սօսի Սաղըրեան: Ելոյթ ունեցած է Մշակոյթի եւ Բարձրագոյն Կրթութեան Նախարար՝ Միշէլ Խուէ: Առաջին դասախօսը եղած է Ֆուատ Հասուն: Տոքթոր Վիգէն Շամլեան կենսագըրական տեղեկութիւններ տուած է իւրաքանչիւր դասախօսի մասին: Բ. դասախօսը եղած է ֆրանսացի մասնագէտ մը՝ «Անկարներու գիտական ուսմանց կեդրոն»ի տնօրէն՝ Պրնուա Բուաքէր: Գ. դասախօսը եղած է Ղասան Պանտալի, 4-րդը՝ Սէմ Լութֆալլա: Բոլոր դասախօսները օրինակներով փաստած են գիտական նուաճումներու, քոմփիւթըր - էնֆորմաթիք հրաշք գործունէութեան եւ «հանճարեղ» նուաճումներուն համար:

***

ՕՐԹԱԳԻՒՂԻ (Պոլիս) Թարգմանչաց վարժարանին աւարտական հանդէսը որ տեղի ունեցած է Մայիս 29-ին, բացառիկ բնոյթ ստացած է այս տարի: Հանդէսը բացուած է ազգային քայլերգներով զոր երգած են աւարտական դասարանի աշակերտները: Ուղերձ մը արտասանած է փոխ - տնօրէնը: Գեղարուեստական երկար յայտագրէ մը ետք, խօսք առնելու հրաւիրուած է «Մարմարա»ի խմբագրապետը՝ Ռ. Հատտէճեան որ ծանրացած է առաւելաբար աւարտական այս հանդէսին պատճառած յուզումին վրայ, հանդէսը դարձնելով արցունքահանդէս մը ուր արցունքը, սակայն, երջանկութիւն է:

***

ՊՈԼՍՈՅ Ս. Փրկիչ հիւանդանոցին մէջ, Մայիս 30-ին, տեղի ունեցած է մնայուն բնակիչներու կողմէ կազմակերպուած քերմէսը, որու բացումը կատարած է ընդհ. քարտուղար Սիլվա Թրիքա:

***

ՊԷՅՐՈՒԹԻ Հայ Կաթողիկէ Միութեան Արարատեան սրահին մէջ, Մայիս 19-ին տեղի ունեցած է Հայր Սահակ Վրդ. Քէչիշեանի 60 տարիներու վաստակին յոբելենական հանդիսութիւնը նախագահութեամբ Յովհ. Պետրոս ԺԸ. Կաթողիկոս - Պատրիարքին եւ նախաձեռնութեամբ Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ ճեմարանի նախկին սաներու եւ սկաուտական միութեան: Բացման խօսք արտասանած են Գրիգոր Թորոսեան (հայերէն) եւ Գէորգ Թիւթիւնճեան (ֆրանսերէն): Յաջորդաբար ելոյթ ունեցած են տոքթոր Աստուր Անանեան, փրոֆ. Լեւոն Նորտիկեան, Պ. Պօղոս Քիւփէլեան եւ Ռ. Ժապպուր: Գործադրուած է գեղարուեստական բաժին մը: Հայր Սահակի շնորհակալական խօսքէն ետք, փակման խօսքը արտասանած է Կաթողիկոս - Պատրիարքը:

***

ԹՈՐՈՆԹՈՅԻ Ս. Աստուածածին Հայաստանեայց Առաքելական Եկեղեցւոյ Յովնանեան սրահին մէջ, Յունիս 2-ին, Համազգայինի գրական եւ գրատարածի յանձնախումբերու կազմակերպութեամբ գրական երեկոյթ մը տեղի ունեցած է: Բացման խօսքը արտասանած է Ժան Պալճեան որ ներկայացուցած է սուրիաբնակ գրող եւ Հալէպի Քարէն Եփփէ ճեմարանի եւ Հայոց պատմութեան ուսուցիչ՝ Յակոբ Չոլաքեանը, որ նաեւ հեղինակն է «Քեսապ» հատորին: Անկէ էջեր կարդացած են Սօսի Թաշճեան եւ Սօսի Տէր - Յարութիւնեան, ապա բեմ հրաւիրուած է Յ. Չոլաքեան եւ տուած կարգ մը տեղեկութիւններ իր աշխատանքներուն եւ գրական ապագայ ծրագիրներուն մասին:

***

ԹՈՐՈՆԹՈՅԻ Հայ Կեդրոնի սրահին մէջ, Յունիս 1-ին, տեղի ունեցած է Վան - Վասպուրականի նուիրուած «Տոհմիկ Օր»ուան հանդիսութիւնը կազմակերպութեամբ Հ.Օ.Մ.-ի Ռուբինա մասնաճիւղին: Հանդիսութիւնը կը վարէր Տիգրանուհի Քենտիրճեան: Գործադրուած է գեղարուեստական յայտագիր մը:

***

ՄՈՆՐԷԱԼԻ Հայ Կեդրոնի Համազգայինի գրադարանին մէջ, Յունիս 1-ին տեղի ունեցած է «մանուկներու պատմութեան ժամ»ը նախաձեռնութեամբ Համազգայինի գրական յանձնախումբին: Մասնակցած են 20 մանուկներ 7-էն 10 տարեկան:

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ԿԱՐԿՈՒՏԻՆ ԳՈՐԾԱԾ ԱՒԵՐՆԵՐՈՒՆ ՀԱՇՈՒԵԿՇԻՌԸ

Մայիս 30-ին Աղստեւ հովիտի ութ գիւղերուն վրայ տեղացած ուժգին կարկուտին հաշուեկշիռը պարզուած է: Բոլորովին փճացած են շուրջ 2000 հեկտար ցորենի արտեր, խաղողի եւ պտղատու այգիներ, հարիւրաւոր հեկտար գետնախնձորի, բանջարեղէնի, եգիպտացորենի ցանքեր եւայլն: Վնասը գնահատուած է 78 միլիոն Դրամ, որու հատուցման համար Տաւուշի մարզպետարանը խնդրանք ներկայացուցած է կառավարութեան:

***

ԾՆՆԴԱԲԵՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ ՆՈՒԱԶ ՄԱՀԱՑՈՒ

Վերջին տարիներուն Հայաստանի մէջ զգալի նուազում արձանագրած է ծննդաբերութեան պատճառած մահերու թիւը: Երբ երեք տարի առաջ ծննդաբերողներէն կը մահանային 41-ը, անցեալ տարի այդ թիւը եղած է 26: Նորածիններու մօտ ալ մահացութիւնը որոշ նահանջ արձանագրած է. երեք տարի առաջ իւրաքանչիւր 1000 նորածինէն կը մահանար շուրջ 18-ը, մինչ այսօր այդ թիւը իջած է շուրջ 15-ի:

***

ՄԱԿ-Ի ՄՕՏ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՆՈՐ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՑԻՉԸ

ՄԱԿ-ի Ժընեւի գրասենեակին մօտ Հայաստանի մշտական ներկայացուցիչ նշանակուելուն առթիւ Կարէն Նազարեան հանդիպում մը ունեցած է ՄԱԿ-ի եւրոպական բաժանումի տնօրէն Վ. Պետրովսկիի հետ եւ անոր յանձնած՝ իր հաւատարմագիրը:

***

ԲԺՇԿԱԿԱՆ ԿԱԶՄԻ ՍՊԱՆԵՐՈՒ ԶՕՐԱԿՈՉ

Նախագահ Լ. Տէր - Պետրոսեանի հրամանագրով Հայաստանի մէջ կը կատարուի զինուած ուժերու պահեստազօրքի բըժշկական կազմի սպաներու զօրակոչ: Ծառայութեան շրջանը սահմանուած է երկու տարի:

ԿՂԶԻՆ ԵՒ ՄԻ ՄԱՐԴ

— վիպակ —

ԿՈՍՏԱՆ ԶԱՐԵԱՆ

Ուսուցիչը՝ նիհար, երկայն, այտերը [illegible] տուած մի մարդ, պատկառանքով, [illegible]կար նայելուց յետոյ, գլուխը դարձրեց [illegible] կողմը, յօնքերը վեր բարձրացրեց եւ [illegible]պեց հասկանալ իմ կրած տպաւորութիւնը:

Բան չասի,

— Մեծ մարդ էր, պարոն — բացագանչեց նա. — Դեռ մինչեւ այսօր, քսան եւ [illegible]նեց տարի իր մահուանից յետոյ նրա մասին խօսում են յարգանքով եւ ափսոսանքով: Նա այս մեր քաղաքի համար [illegible] բաներ արաւ: Առաջադէմ մարդ էր: [illegible]էջերի վրայ ալրերը ժողովելու դրութիւնը նա է մտցրել: Առաջ նետում էին փողոցները եւ ամէն տեղ գարշահոտութիւն էր տիրում: Նա էր որ ձեր բնակած հրապարակի եկեղեցու առջեւ սանդուխներ [illegible]կառուցել տուաւ: Իր օրով, քաղաքապետութիւնը, այսօրուան նման գող աւազակների որջ չէր, այլ ժողովրդին ազնիւ կերպով ծառայելու մի կենտրոն: Նստեցէ՛ք, խնդրում եմ:

Նստեցի:

— Ես ուզում եմ ձեզ ցոյց տալ մեր ընտանիքի լուսանկարների ալպոմը, — ասաց՝ առջեւս դնելով պերը ամուրով զարդարուած կողքով, մի մեծ, չատ հինցած ալպոմ:

Ի՞նչ կարող էի անել: Մեքենական կերպով էջերը դարձրի, եւ մղձաւանջի նման առջեւիցս անցան զինուորականներով, կղերականներով, պեխաւոր, աչքերը պլշած անձնաւորութիւններով չարքեր:

— Անշուշտ, — կմկմացի, — երեւում է որ...

Ձեռքս օդում ոլորեցի:

— Հասկացաք: Տեսնում եմ, հասկացաք:

— Շատ հետաքրքրական, չատ եւ չատ հետաքրքրական:

Այդ րոպէին խորքի դուռը բացուեց եւ մի երեխայ, գլուխը մեծ, փորը չափազանց ուռած, խլինքը քթից կախուած, ոտքերը ոլոր՝ ձեռքում մի տիկնիկ սեղմած, ներս վազեց եւ ճչալով ընկաւ ուսուցչի ծնկերի մէջ: Ուսուցիչը զայրոյթով յօնքերը վեր առաւ, ուզեց բարկանալ, բայց ժամանակ չունեցաւ, որովհետեւ, պոռալ կանչելով, ուրիշներ էլ ներս եկան: Տունը լեցուեց վայրենիներով:

Ուսուցիչը թռաւ միւս սենեակը, որտեղից լսուեցին իր ձայնի որոտումները: Փէշերը վեր առած երկու կանայք շտապով եկան եւ երեխաներին քաշեցին սենեակից դուրս:

— Դա էլ կեա՞նք է, դա էլ կեա՞նք է, — ներս գալով եւ ձեռքերը դէպի երկինք բարձրացնելով գանգատուեց նա:

— Ի՞նչ պէտք է անես, երեխաներ են, չեն հասկանում:

— Ես ահա քսան տարուց ի վեր նախակրթարանի ուսուցիչ եմ: Գիւղի երեխաները չար, վայրենի, ստախօս, գող, աւազակաբարոյ արարածներ են: Դժուար է: Հազիւ տուն եմ վերադառնում՝ մի քիչ հանգիստ առնելու համար, ահա, տեսաք թէ ի՞նչ է կատարւում: Ապա նրանց ուտելի՞քը, նրանց մաշած կօշիկնե՞րը, նրանց հիւանդութիւննե՞րը՝ աննկարագրելի: Դժո՛խք, դժո՛խք:

Մի կին ներս մտաւ, սեղանի վրայ մի շիշ գինի եւ երկու բաժակներ դրաւ:

— Ուզում եմ, որ իմ պարտէզի խաղողով շինուած այս գինին ճաշակէք:

Խմեցինք: Գինին գովեցի:

Երկար ու բարակ պատմեց թէ ի՞նչպէս իր հօր մահուանից յետոյ չատ մեծ մի ապարանք էր մնացել, ի՞նչպէս իր եղբայրների հետ բաժանեցին, ի՞նչպէս ինքը ստիպուած եղաւ մեծ մասը ծախել, որպէսզի հասնի իր մեծ ընտանիքի պէտքերին: Տասներեք զաւակ էին ունեցել, որոնցից ութը ողջ էին: Կինը նորից յղի էր: «Ի՞նչ արած, հաւատացեալ մարդիկ ենք եւ Աստուծոյ տուածը պէտք է ընդունենք խոնարհութեամբ»:

Բաժակը պարպեց, նորից լեցրեց, նորից բաժակը պարպեց: Գլուխը սկսեց տարօրինակ կերպով շարժել մէկ կողմից միւսը, ձեռքերը դողացին եւ ձայնը վարպետուեց:

— Գիտէք, — ասաց գլուխը մօտեցնելով ինձ եւ աչքերը ոլորելով, — գիտէք, թո՛ղ այդ ինքնագովութիւն չլինի, բայց ես կոչուած էի մեծ ապագայի, մեծ, չատ մեծ բաների...

Ձեռքով օդը կտրեց:

— Դժբախտութիւնը նրա մէջն է, որ սիրահարուեցի:

Երկու ձեռքերը, ուժով, ծնկերին խփեց:

— Սիրահարուեցի: Վերջակէտ: Ամէն բանին՝ վերջակէտ, Մէկը միւսի ետեւից այս լակոտները մէջտեղ եկան: Լակոտները մէջտեղ եկան, եւ մեծ փիլիսոփան, մեծ մտաւորականը անհետացաւ եւ վերածուեց չնչին, նախակրթարանի վարժապետին: Ինձ մեղադրում են, պարոն, որ երբեմն խմում եմ, որ երբեմն, ձանձրացած, դասարանը լքում եմ եւ գնում գիմացի սրճարանը մի սուրճ առնելու: Ինձ մեղադրում են հազար ու մի յանցանքների մէջ: Սակայն, մէկը չկայ, որ հասկանայ իմ դրութիւնը: Ես ինձ համարում եմ մի բանտարկեալ: Ընտանիքը եւ այս կղզին: Ի՞նչ է ընտանիք ասուած բանը. աղտ, անօթի բերաններ, մէզ, ճիչ, ջերմաչափ, քինին: Ի՞նչ է կղզին. նեղ փողոցներ, քամի, ոռնող ծով, բամբասանք եւ ողորմելի ամսավճար: Ամէն մէկը հետաքրքրուած է ուրիշով: Գիտեն քո կեանքի բոլոր մանրամասնութիւնները: Ինչ որ պատահում է քո տանիքի տակ, անմիջապէս իմացւում է դրսում: Իմացւում է, թեւեր առնում, չափազանցւում, այլանդակւում: Կղզու մարդիկ խելքով փոքր են եւ երեւակայութիւնով մեծ: Փոքրիկ հասակից նրանց աչքը դրսի աշխարհի վրայ է տնկուած: Իրենց շրջապատող կեանքը նեղ է, սահմանափակ, կեղտով եւ զրոյցներով լեցուած, անհրապոյր, անտանելի: Ում էլ հանդիպես՝ գիտես թէ ո՛վ է, Իր կեանքի, իր ընտանիքի, իր անցեալի, իր ներկայի, իր բարեկամների, իր գործած բոլոր փոքր ու մեծ յանցանքների գաղտնիքները:

(Շար. 14)

Այրի Տիկին Նորա Փափազեան,
Տէր եւ Տիկին Վահագն եւ Արմինէ Փափազեան եւ զաւակները,
Դր. Զարեհ Փափազեան,
Տէր եւ Տիկին Զօրիկ եւ Ռուզան Գասպարեան եւ զաւակը,
Օր. Արփիկ Փափազեան,
Տէր եւ Տիկին Յակոբ եւ Օֆիկ Փափազեան եւ զաւակները (Երեւան),
Տիկին Ռուբինա Փափազեան եւ զաւակները
եւ ընտանեկան բոլոր պարագաները
սրտի խոր ցաւով կը ծանուցանեն իրենց ամուսնոյն, հօր, մեծ-հօր, տագրոջ, հօրեղբօր՝

ԵՐՈՒԱՆԴ ՓԱՓԱԶԵԱՆ-Ի

մահը որ պատահեցաւ Յունիս 14-ին, 69 տարեկանին,
Յուղարկաւորութիւնը կը կատարուի, Հինգշաբթի, Յունիս 20, ժամը 15-ին Փարիզի Ս. Յովհաննէս - Մկրտիչ Եկեղեցին
15, rue Jean-Goujon, Paris 8e
ուրկէ մարմինը կը փոխադրուի Նէօյիի նոր գերեզմանատունը:

Մահազդ չստացողներէն կը խնդրուի ներկայս իբրեւ այդ նկատել:

Կ. Ս. Մ

ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԻՒՆ - ՓՈՓՈԽՈՒԹԻՒՆ

Կեդրոնական Սանուց Միութեան ընդհանուր ժողովին իբր հրաւէր խաբաքանչիւր Կեդրոնականցիի եւ համակիրներու ուղղուած 1996 Մայիս 29 թուակիր մեր նամակով հաղորդած էինք որ յիշեալ ժողովը տեղի պիտի ունենայ Շաբաթ, Յունիս 22, ժամը 17-ին:

EURO-96-ի հեռատեսլային սփռումներուն հետեւանքով մեր ընդհանուր ժողովը պիտի սկսի ժամ մը առաջ. այսինքն՝ ժամը 16-ին, նոյն թուականին եւ նոյն վայրը՝ Իսի լէ Մուլինոյի հայկական դպրոցին մէջ
6, avenue Bourgain, 92130 Issy-les-Mlx.

Կ. Ս. Մ.

COMITE DU 24 AVRIL

COMMUNIQUE

Pour la deuxième année consécutive, les manifestations pour la commémoration du génocide des Arméniens en 1915 ont été organisées unitairement par le Comité du 24 Avril.

Parallèlement à la partie traditionnelle des messes à la cathédrale arménienne apostolique Saint Jean-Baptiste et à Notre-Dame de Paris, du ravivage de la flamme du soldat inconnu de l'Arc de Triomphe et de la marche vers l'Ambassade de Turquie, les points forts étaient :

— L'édition d'un tiré à part de la revue ARCHEOLOGIE présentant l'exposition «L'Arménie, des origines au IVème siècle» au Musée Dobrée de Nantes et qui établit la présence historique des Arméniens sur une partie importante de la Turquie actuelle.

— L'organisation dans la salle de l'UGAB à Paris d'une conférence sur cette même exposition par M. Jacques SANTROT, Conservateur du Musée Dobrée.

— Le soutien financier à l'organisation du Concert commémoratif en l'église Saint-Eustache à Paris.

— Enfin, la soirée du 20 Avril dans la grande salle de l'UNESCO dont le thème général était la lutte contre le négationnisme et pour le respect des Droits de l'Homme en donnant la parole à trois communautés ou peuples ayant comme les Arméniens subi un génocide, sans établir de hiérarchie dans l'horreur.

L'actualité de ces derniers jours a confirmé la justesse de ce combat puisqu'à chaque instant, sous prétexte d'interprétation ou de comptabilité macabre du nombre des victimes, diverses personnalités peuvent succomber aux pièges du négationnisme et du révisionnisme.

Ce risque est encore plus conséquent lorsque c'est un Etat qui nie son passé et s'efforce de travestir la réalité allant jusqu'à glorifier certains auteurs du génocide contre les Arméniens, TALAAT et ENVER pour les nommer.

Messieurs Ragip ZARAKOLU, fondateur de la Ligue des Droits de l'Homme en Turquie, François - Xavier NSANZUWERA, membre de la Fédération des Droits de l'Homme du Rwanda, Daniel JACOBY, Président d'Honneur de la Fédération Internationale des Droits de l'Homme, étaient les témoins de cette soirée qui s'était ouverte sur un sujet cinématographique présentant ces massacres.

Au cours de cette même soirée, Mme Jeannine JAMBU du Parti Communiste, Messieurs André SANTINI de l'UDF, Michel BERSON du PS, représentant leurs groupes parlementaires respectifs, ont pris l'engagement de faire mettre en place les moyens juridiques permettant de sanctionner la négation de quelque génocide que ce soit reconnu comme tel par des instances internationales.

De nombreuses marques de sympathie ont été témoignées par diverses personnalités. Trois messages particulièrement importants de totale solidarité avec la cause arménienne ont été adressés par M. Henri HADJENBERG, Président du CRIF, M. Michel PERICARD, Président du groupe parlementaire du RPR à l'Assemblée Nationale et l'agence de presse turque «Info-Turk». Cette dernière lettre ainsi que la présence d'un intellectuel turc sont des faits nouveaux et importants qui démontrent une approche plus ouverte opposée à celle du gouvernement turc concernant le problème arménien. Une représentation chorégraphique émouvante par la troupe Richard MOURADIAN, de «Couleur de Grenade» de Sergueï PARADJANOV a terminé la soirée.

Il est important de noter le côté hautement symbolique de cette manifestation à l'UNESCO qui a pu se dérouler, malgré de vraisemblables pressions, dans cette «Maison des peuples» dont les responsables ont pleinement respecté ce soir-là la vocation humaniste.

Il appartient maintenant à la communauté de tirer, pour l'avenir, quelques enseignements de nos tribulations :

— La Turquie maintient le cap de sa politique négationniste en s'appuyant sur la partie turcophile du paysage politique français (et européen).

— La Communauté arménienne doit poursuivre son ouverture sur le monde pour marquer l'universalité de sa cause et profiter de toutes les synergies.

— Elle est ballotée au gré des intérêts particuliers ou momentanés de ses interlocuteurs. Le monde politique se montre manifestement peu attentif à ses attentes en dehors des périodes électorales.

— La représentativité du Comité doit être attestée par tous solidairement et avec une solidarité et un engagement unanimes auprès des pouvoir publics dont la volonté semble de nous voir demeurer désunis.

Ce sont les conditions nécessaires, sans doute non suffisantes, pour pouvoir agir sur le cours des événements, auprès des individus et, avec la reconnaissance du génocide, obtenir le respect des droits légitimes des Arméniens dans le Monde.

LE COMITE
POUR LA COMMEMORATION
DU 24 AVRIL 1915

Paris, le 5 Juin

Ս. ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ-ՄԿՐՏԻՉ ՓԱՐԻԶ

ՇԱԲԱԹ, Յունիս 22, Տօն է Գիւտի Նշխարաց Սրբոյն Գրիգորի Լուսաւորչին Մերոյ:

Այս առթիւ, Փարիզի Ս. Յովհաննէս - Մկրտիչ Մայր Եկեղեցւոյ մէջ, ժամը 10-ին պատարագ կը մատուցուի:

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ, Յունիս 27, Տօն է Սրբոց Թարգմանչացն Մերոյ՝ Սահակայ եւ Մեսրոպայ:

Այս առթիւ, Փարիզի Ս. Յովհաննէս - Մկրտիչ Մայր Եկեղեցւոյ մէջ, ժամը 10-ին, պատարագ կը մատուցուի:

Ս. ԳՐԻԳՈՐ ԼՈՒՍԱՒՈՐԻՉ ՇԱՒԻԼ

Շավիլի Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ եկեղեցւոյ մէջ Կիրակի, Յունիս 23, առաւօտեան ժամը 10-ին, Եկեղեցւոյ անուանակոչութեան տարեդարձին առթիւ, հանդիսաւոր պատարագ կը մատուցանէ ու կը քարոզէ Վիճակիս Հայրապետական Պատուիրակ եւ Փարիզի Հայոց Առաջնորդ՝

ԳԻՒՏ ԱՐՔԵՊԻՍԿ. ՆԱԳԳԱՇԵԱՆ

Յաւարտ պատարագի տեղի կ'ունենայ հոգեհանգստեան պաշտօն եկեղեցւոյ հանգուցեալ հիմնադիրներու, բարերարներու եւ հոգաբարձուներու հոգիներուն ի հանգիստ:

Եկեղեցական արարողութիւններէն ետք տեղի կ'ունենայ ճաշ, Շավիլի Gymnase Jules Ladoumegue-ի մէջ ժամը 13-ին եւ որուն ջերմօրէն հրաւիրուած է գաղութը:

Ճաշի ծախքերու մասնակցութիւն՝ 1[illegible] ֆրանք:

Տեղերը ապահովելու համար ուղարկել համապատասխան չէքը եկեղեցւոյ հա[illegible] ցէին իսկ յաւելեալ մանրամասնութիւններու համար հեռաձայնել հետեւեալ թիւերուն. —
47 - 09 - 23 - 18 կամ՝ 45 - 34 - 13 - [illegible]

Տեղերը ապահովելու վերջին թուականն է Չորեքշաբթի, Յունիս 19:

LA
MAISON ARMENIENNE DE LA JEUNESSE ET DE LA CULTURE MARSEILLE
ET
ACTION SANTE FRANCE ARMENIE (ASAF)
organisent une CONFERENCE
sur
«LA MALADIE PERIODIQUE»
Aspects cliniques et fondamentaux :
A la recherche du gène.
Avec :
• **Dr JEAN-CLAUDE KOUYOUMDJIAN**
M.C.U. — P. H.
Responsable du Laboratoire d'Oncologie Clinique et Fondamentale
• **Dr JEAN MEDAXIAN**
Médecin
le Vendredi 21 Juin à 21 heures
au 12-14, rue St-Bazile, Marseille 1er
— *Entrée libre* —

Union Générale Arménienne de Bienfaisance
-Marseille-
GRANDE SOIREE DANSANTE
avec
MARTEN YORGANTZ et son Orchestre
le SAMEDI 22 JUIN de 21 heures à l'aube
dans les Salons du *«Carlton Beach»*
395 bis, Promenade Corniche Kennedy — MARSEILLE 7e
P.A.F. 150 F. — Etudiants : 100 F.
— ASSIETTES SPECIALITES ARMENIENNES —
Réservations et renseignements :
U.G.A.B. : 327, Bd Michelet — 13009 MARSEILLE — Tél. : 91. 22. 10. 45.

l'Association « S I P A N »
organise un séjour en
colonie de vacances
dans sa *«Résidence SIPAN»*
sise à SAINT-GERVAIS-LES-BAINS (HAUTE-SAVOIE)
POUR LES ENFANTS DE 6 A 14 ANS
du 2 au 22 Juillet
PRIX DU SEJOUR : 2.400 F. + VOYAGE
Renseignements : Tél. : 43. 26. 50. 43 / 42. 78. 31. 93.

Sous la Présidence de
Monseigneur Daron GEREJIAN
Vicaire Général des Arméniens du Midi de la France
La Cathédrale Apostolique Arménienne et son Ecole de la Langue et de la Culture Arméniennes «Khatchadour Abovian»
vous invitent à la
KERMESSE ANNUELLE
le Dimanche 23 Juin de 14h30 à 20h30
dans la cour de la Cathédrale
339, ave du Prado, Marseille 8e
Tirage de *TOMBOLA* sur place pour un magnifique voyage et de très nombreux autres lots
Venez nombreux
Pour encourager nos élèves et déguster nos nouvelles spécialités dans une ambiance familiale
Animée par le chanteur *Jiraïr YESSAYAN et son Orchestre*
VIVE L'ECOLE ARMENIENNE

Imprimé sur les presses du Journal «HARATCH» 83, rue d'Hauteville, 75010 Paris
Commission Paritaire : N° 55935 SIRET : 51027317 A R.C. Paris

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ
ՅՈՒՆԻՍ 19
MERCREDI
19 JUIN
1996

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ (1925-1957)

LE NUMERO : 5,00 F.

HARATCH

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE-FONDE EN 1925
DIRECTRICE: ARPIK MISSAKIAN

83, RUE D'HAUTEVILLE — 75010 PARIS
TEL. : 47. 70. 86. 60 — TELEX : HARATCH 280 868 F
— FAX : 48. 00. 06. 70 —
C.C.P. PARIS 15069-82 E

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա : Տար. 1·100 Ֆ. – Վեցամսեայ : 560 Ֆ.
Արտասահման : Տար. 1·400 Ֆ. (ամէնօրեայ առաքում)
1·250 Ֆ. (շաբաթական առաքում) – Հատը : 5,00 Ֆ.

71ՐԴ ՏԱՐԻ – ԹԻՒ 18·877 | Fondateur SCHAVARCH MISSAKIAN | 71e ANNEE — N° 18.877

ՄԱՄՈՒԼ

«L'ACTUALITE RELIGIEUSE»

(15 Juin 1996)

UNE INTERVIEW DE MARC FERRO

Qu'est-ce qu'un génocide?

«Un million et demi d'Arméniens sont morts en Turquie en 1915, si l'on s'en tient à une définition stricte des termes, il s'agissait alors non pas d'un génocide méthodique, mais d'une extermination massive. Ce qui n'ôte rien au caractère criminel de l'événement».

Կրկին ու կրկին կը ծեծուի այս հարցը: ...ոլովուրդներ կը բնաջնջուին, ու պատ...անները կը նստին բառերու հետ կը ...ղան, որակումներ կը սակարկեն: Ցե...պանութի՞ւն էր, ցեղասպանութիւ՞ն ...ր, ի՞նչ է ցեղասպանութիւնը:

Այս անգամ Մարք Ֆէրոյի հետ հար...ցազրոյց մըն է որուն նիւթ դարձած է ցե...ղասպանութիւնը: Մարք Ֆէրօ ծանօթ ...ուն մըն է որ նաեւ Հայերու վերաբե...րող փաստանկարներ պատրաստած է հե...ռատեսիլին համար: Հարցազրոյցին խո...րագրին պատասխանն է զոր կուտայ Մ. Ֆէրօ նախ սահմանելու համար ցեղասպա...նութիւնը: Ի՞նչ է ցեղասպանութիւն մը. ու Մ. Ֆէրօ առաջին պատասխանով մը նախ կը խոստովանի «Ո՞վ իրաւունքն ունի սահ...մանելու բառ մը: Նոյնիսկ բառարան մը ...նի մը սահմանում կուտայ: Ընդուն...ած է որ ցեղասպանութիւն կը նշանակէ ...եղի մը հաւաքական բնաջնջումը, մարդ...կային խումբի մը կանոնաւոր քանդումը»: ...ւ կը շարունակէ. - «Եղելութիւնները ...ետաքրքիր են ինչ կը վերաբերի Հրեա...ներու ցեղասպանութեան, բայց, ի՞նչ ...ել օրինակ, Հայերու 1915-ի զանգուա...ծային բնաջնջումին մասին: Կարգ մը ...ատմաբաններ, որոնց մէջ Պերնար ...ուիս, կը գտնեն որ, այս պարագային, ...մբողջական բնաջնջումի հրահանգ եւ ...ամք չկար, Հայեր փրկուեցան մահէն ...սլամ դառնալով, ուրիշներ աքսորուե...ցան, ճամբան մեռան, բայց այդ մահը ...ծրագրուած չէր, ինքնանպատակ չէր, ...եղահանութիւնը որպէս հեռանկար ու...նէր անոնց փոխադրութիւնը Սուրիոյ ...նապատը: Հրեաները տեղահանուած էին ...բնաջնջուելու համար: Ըստ այն պարա...գային, թէ բնաջնջման մտադրուած եւ ...որոշ կամք մը կայ, ցեղասպանու...թիւն բառը նոյն իմաստը չառներ»:

...րագրողը կ'առարկէ սակայն. - «Հայե...րը տեղահանուեցան այնպիսի պայմաննե...րու մէջ որ իրենց մահը գրեթէ ստոյգ ...էր: Աւելի քան մէկուկէս միլիոն են ...որ բնաջնջուեցան 1915-ին» ու Մարք Ֆէրօ կը պատասխանէ. - «Թիւերը մէկ կողմ ...նենք, զոհերու թիւը խնդրոյ առարկայ ...է: Երբ ցեղասպանութիւն կայ կամ հա...ւաքական ջարդ ոչ մէկը այդ ձեւով կը ...փուի: Այո, ծանօթ էր որ Հայերը պիտի ...նէին ճամբուն երկայնքին, բայց, չէին ...տեղահանուած աքսորի ընթացքին մեռ...նելու համար, ինչ որ Հրեաներու պարա...գան էր: Տարբերութիւնը նուրբ է, բայց՝ ...կարեւոր. կը վերաբերի ժողովուրդի մը, ցեղախումբի մը, ցեղի մը, խումբի մը ամբողջական բնաջնջման: Այդ բնաջըն...ջումը, այն ատեն, կ'ընդունուի, որպէս միակ ելքը «լուծելու համար իրենց պա...րագան»: Մէկուկէս միլիոն Հայեր մե...ռան Թուրքիա 1915-ին, եթէ կառչինք բառերու ճշգրիտ սահմանումին, հարցը կը վերաբերէր ոչ թէ մեթոտիք ցեղաս...պանութեան մը այլ՝ զանգուածային բնա...ջնջման: Ինչ որ չի բացառեր դէպքին ոճրային բնոյթը»:

Ու զրոյցը կը շարունակուի, կրկին ակ...նարկելով Հայերու զորս օսմանեան կայս...րութիւնը բշտիկ մը կը նկատէր կայս...րութեան ծոցին մէջ ու ուզեց պոկել այդ «օտար մարմինը», տեղափոխել որպէսզի կայսրութիւնը շարունակէ գոյատեւել առանց խոչընդոտի: Ապա կ'անցնի այլ ցեղասպանութիւններու՝ Ռուանտա, Ձէչէնիա, Գամպոճ, վերջացնելու համար Շոայով:

Ամէն պարագայի մէջ, որքան ալ արդարացուցիչ ըլլան պատմաբաններու հետազօտական աշխատանքները, անուրանալի է որ շատ անախորժ բան մը կայ այս «բառամարտին» մէջ եթէ կարելի է այսպէս որակել այս տգեղ սակարկութիւնները: Ցեղասպանութիւն բառը տեսակ մը վկայական դարձած է որուն «արժանանալու» համար, հարկ է որոշ պայմաններ լրացնել եւ կը թուի որ մեր մէկուկէս միլիոն նահատակները չեն յաջողած այդ քննութեան, գոնէ ոմանց համար...:

ԹՈՒՐՔԻԱ – ՍՈՒՐԻԱ ԼԱՐՈՒՄԸ ԵՒ ՇՐՋԱՆԱՅԻՆ ՀԱՐՑԵՐ

Թուրքիա - Սուրիա յարաբերութիւններուն մէջ վերջերս չեղած լարումը ուշադրութիւնը կը գրաւէ արեւմտեան լրատուամիջոցներու: Ծանօթ է որ Թուրքիոյ եւ Իսրայէլի միջեւ ստորագրուած զինուորական համագործակցութեան համաձայնութիւնը դրդապատճառը եղաւ այս լարումին. կը խօսուի սահմանային տեղաշարժերու մասին, թէեւ Թուրքիոյ Արտաքին Նախարարութեան բանբերը յայտարարած է թէ Անգարա որեւէ սպառնալիք չի ներկայացներ Սուրիոյ հողային ամբողջականութեան եւ թէ այդ երկիրն ալ թրքական հողատարածքին ուղղուած զինուորական ծրագիրներ չունի: ՕԹԱՆ եւս իր կարգին անտարբեր չէ լարումին նկատմամբ ու յայտնած է թէ շատ մօտէն կը հետեւի կացութեան:

Երկու երկիրները բազմաթիւ հարցերով կը հակադրուին իրարու. կայ Հաթայի - Ալեքսանտրէթի սանճաք - հարցը, Ջուրի վէճը եւ քիւրտ զինեալ ուժերու ապաստան տալու Անգարայի ամբաստանութիւնները ուղղուած՝ Դամասկոսի:

Քրտական շրջանակներ եւս մօտէն կը հետեւին դէպքերու զարգացումին: «Խօզկիւր Փոլիթիքա» օրաթերթը լայն տեղ տալով հարցին կը գրէ թէ ստեղծուած լարումին մէջ կարեւոր դեր ունին Միացեալ - Նահանգները որոնց նպատակն է գործօն զօրակցութիւն ցոյց տալ իրենց բարեկամ Իսրայէլի ու ի կարգ հրաւիրել շրջանի երկու երկիրները՝ Իրանն ու Սուրիան որոնք չեն ենթարկուիր ամերիկեան քաղաքականութեան: Թերթը կ'աւելցնէ թէ Միացեալ - Նահանգներու եւ Իսրայէլի նպատակն է շրջանի երկիրները իրարու դէմ հանել, որպէսզի Թուրքիա պատերազմ հռչակէ Իրանի, Սուրիա՝ Թուրքիոյ: Որպէս ներքին վերիվայրումներու հետամուտ արտաքին դրդումներ, կը յիշուին Սուրիոյ զանազան վայրերուն մէջ վերջերս տեղի ունեցած պայթումները ու Թուրքիոյ Հանրապետութեան նախագահին դէմ կատարուած մահափորձը:

Լարուած այս կացութեան կը զուգադիպի արաբական երկիրներու վեհաժողովը որ տեղի կ'ունենայ Յունիս 21-ին Գահիրէի մէջ: Թուրքիոյ Արտաքին Նախարարը նամակով մը դիմած է մասնակից արաբական բոլոր երկիրներուն, ազդարարելով որ «Սուրիոյ ընթացքին չհետեւին»: Ան ըսած է նաեւ թէ այդ վեհաժողովին Թուրքիոյ աննպաստ որեւէ որոշում ըլլըջօրէն կը վնասէ Թուրքիոյ ու արաբական աշխարհին փոխ - յարաբերութիւններուն: Ուշագրաւ է որ Թուրք նախարարը նոյն նամակը ղրկած չէ Սուրիացի իր պաշտօնակիցին, այն պատճառաբանութեամբ որ երկար ատենէ ի վեր Դամասկոսի ու Անգարայի միջեւ բացի բողոքագիրներու փոխանակումէն, որեւէ շփում գոյութիւն չունի:

ՄԵԾԻ ՏԱՆՆ ԿԻԼԻԿԻՈՅ ԱՐԱՄ ԿԱԹՈՂԻԿՈՍԸ ՓԱՐԻԶ ԺԱՄԱՆԵՑ

Մեծի Տանն Կիլիկիոյ Արամ Կաթողիկոսը Փարիզ ժամանեց Երկուշաբթի, Յունիս 17-ին: Նոյն օրը կը բացուէր Հայաստանի մէջ քրիստոնէութեան պետականացման 1700-ամեակին Գործադիր Մարմնի ժողովը որուն միասնաբար կը նախագահեն Ամենայն Հայոց Գարեգին Ա. եւ Կիլիկիոյ Արամ Ա. Կաթողիկոսները:

Հինգշաբթի, Յունիս 20-ին, Արամ Կաթողիկոսը Լոս - Անճըլըս կը մեկնի: Հովուապետական իր այցելութիւնը կը տեւէ մինչեւ Յուլիս 15:

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՌՈՒՍԱՍՏԱՆԻ նախագահական ընտրութեան առաջին մասնակի արդիւնքները հաստատուեցան, երբ յայտնի եղան վերջնական թիւերը: Բ. Ելցին գլուխը կը հասնի ձայներու 35·02%-ով, Զիուգանով կը ստանայ ձայներու 31·95%-ը եւ երրորդ մարդը՝ Լեբէդ կը դառնայ կացութեան իրաւարարը ձայներու 14·36%-ով: Գորբաչով աւելի քան պարտութիւն մըն է զոր կը կրէ 0·5% արդիւնքով մը: Զուգանովը որ փիասքօ մը կը կրէ, բայց, վճռած է չքաշուիլ քաղաքական հրապարակէն եւ յայտնած է թէ կը ծրագրէ Դեմոկրատ ընդդիմութեան համախմբում մը կազմել, որու գլուխը պիտի անցնի: Ժիրինովսկի ձայներու 5·84%-ին տիրացած է: Բ. շրջանի վերջնական թուականը չէր ճշդըւած, բայց հաւանական կը նկատուի որ ան տեղի ունենայ Յուլիս 7-ին: Լեբէդը միայն կրնայ ապահովել մէկուն կամ միւսին յաղթանակը, բայց, Ռուսաստանի պարագան չի բաղդատուիր այլ երկիրներու հետ եւ ապահով չէ որ Լեբէդի ի նպաստ քուէ տուողները Ելցինի տան, եթէ զօրավար Լեբէդ այդպէս հրահանգէ: Իր ստացած ձայները դժգոհներու ձայներն են, անոնց որոնք ոչ Ելցին կ'ուզեն, ոչ՝ Զիուգանով ու կրնան ձեռնպահ մնալ: Կ'ըսուի թէ Ելցին իրեն համար փոխ - վարչապետի պաշտօն կը նախատեսէ: Գալով Լեբէդի, յայտարարած է որ ոչ մէկ պարագայի կը գինակցի Զիուգանովի հետ: Առանց ժամանակ կորսնցնելու Ելցին Ապահովութեան Ազգային Խորհուրդի գլուխը նշանակեց Լեբէդը, որ արդէն յայտնեց իր զօրակցութիւնը Ելցինի:

ՌՈՒՄԱՆԻՈՅ Թաղապետական ընտրութիւնները նախագահին կուսակցութեան պարտութիւնը արձանագրեցին: Նամթագ որ Պուքրէշի քաղաքապետութեան գլուխ կ'ուզէր անցնիլ (Թէնիսի նախկին ախոյեանն է) ձայներու 43·2%-ը ստացաւ եւ իր մրցակիցը՝ Սիորպէս 56·7%: Այս վերջինը ազատական ընդդիմութեան մաս կը կազմէ:

ԼԻԲԱՆԱՆԻ քրիստոնեայ ընդդիմութեան երկու աքսորեալ պետեր՝ զօրավար Միշէլ Աուն եւ Ռէմոն Էտտէ կոչ ըրին որ պոյքոթի ենթարկուին Հոկտեմբերի երեսփոխանական ընտրութիւնները: Ազգ. պլոքի պետը՝ Էտտէ զեկոյցով մը յայտարարած է. - «Լիբանանցի ժողովուրդը պիտի մերժէ մասնակցիլ ընտրութիւններու զորս կը ղեկավարեն եւ որոնց կը հսկեն սուրիական իշխանութիւնները»:

ԱԲԲԱՅ ՓԻԷՐ որ, Զուիցերիա կը հանգըստանայ, յետս կոչում չըներ հակառակ բոլոր ճնշումներուն եւ արտաքսումներուն (ՄՐԱՓ) եւ ընդհակառակն կը պնդէ ըսածին վրայ եւ հաւատարիմ կը մնայ Կարօտիի: Զուիցերիոյ «Մաթէն» թերթին տուած հարցազրոյցին մէջ, ան կ'ըսէ որ կարեւոր չէ թէ մէկ միլիոն աւելի կամ պակաս Հրեայ ջարդուած է Հիթլէրի կողմէ, որովհետեւ ոչ թէ 6 միլիոն այլ 50 միլիոն զոհ կայ նացիզմէն: Եւ դեռ կ'աւելցնէ որ Աստուածաշունչը կը գրէ որ Հրեաները իրենք Շոայի նըմանօրինակ ցեղասպանութիւն մը գործած են երբ Պաղեստին կը մտնէին Ք. ա. 12 եւ 11-րդ դարերուն: Աբբան կ'ամբաստանէ նաեւ սիոնական շարժումը որ «համաշխարհային չափանիշով մեքենայութիւններու» կը դիմէ ստեղծելու համար կայսրութիւն մը Նեղոսէն՝ Եփրատ: Ֆրանսացի կրօնաւորը կ'ըսէ նաեւ որ Շոան միակը չէ պատմութեան մէջ. «ամբողջ կեանքս, կ'ըսէ, Իսրայէլի ժողովուրդը հետաքրքրութիւնս շարժած է եւ կրկին կարդալով Աստուածաշունչը, նկատեցի որ Յեսու երբ Յորդանան գետը կ'անցնի Ս. հող մտնելու համար, ամէն մարդ կը սպաննէ մինչեւ յետին ապարածը: Շոան, է, Շոայէն առաջ: Բայց, կ'ըսեմ նաեւ, այո՛, որ Իսրայէլի ժողովուրդը Հիթլէրի եւ ուրիշներու խելագարութեան զոհը եղաւ»: Ֆրանսայի Հրեայ Ուսանողներու Միութիւնը դիմած է Հանրապետութեան նախագահին որպէսզի ետ առնէ աբբայ Փիէրի պատուոյ լեգէոնը:

ԹՈՒՐՔԻՈՅ նախագահը՝ Ս. Տէմիրէլ Սարայեւօ գացած է ուր իր պաշտօնակից՝ Իզէթպեկովիչի հետ խօսած են զինուորական գործակցութեան մասին երկու երկիրներու միջեւ, Թուրք բանակը միակն ըլլալով որ կը մասնակցի պոսնիական ուժերու մարզումին:

ԻՐԱՔԻ Արտաքին Նախարարութիւնը պահանջած է որ Թուրքիա վերջ տայ իր հողին վրայ կատարուած զինուորական գործողութիւններուն: Ան ըսելէ ետք թէ թրքական զինեալ ուժեր սահմանէն 10 քիլոմեթրի չափ ներս թափանցած են, ատիկա նկատած է Իրաքի հողային ամբողջականութեան բռնաբարում, աւելցնելով որ թրքական զինեալ օդուժն ալ կը ռմբակոծէ գիւղեր ու քաղաքներ ինչ որ հակառակ է ՄԱԿ-ի եւ պետութիւններու օրէնքներուն:

ՍԻՏԱՅԻ դէմ պայքարելու համար կազմակերպուած թելեթոնը, այս տարի, չբերաւ ակնկալուած նուազագոյն գումարը (300 միլիոն ֆրանք): Արդարեւ, հեռատեսիլի եօթը ժամուան յայտագրէն 11 օր ետք, միայն 40 միլիոնի կը հասնի հանգանակուած գումարը: Պատճառները կը փնտռուին: Անոնց մէջ Աքթ - Ըփի նախագահին կոպիտ ելոյթը բեմին վրայ, երբ մարդասպան որակեց ներկայ Մշակոյթի նախարարը, նաեւ 6 կայաններու վրայ այդ նոյն յայտագրին պարտադրանքը որ նուազագոյն ազատութեան կաշկանդում մըն է, Չեն բացառուիր նաեւ ՍԻՏԱ-ի պատճառ եղող յատուկ պարագաները, այսինքն թմրեցուցիչ եւ միասեռականութիւն:

227 ՔԻՒՐՏԵՐ սպաննուած են մէկ շաբթուան ընթացքին, ասոնց 162-ը միայն Զուքուրճայի շրջանը, Իրաքի սահմանին մօտ:

ՍԵՐԺ ԺՈՒԼԻԻ հրաժարումէն ետք, «Լիպերասիոն»ի խմբագրութեան գլուխը անցաւ Լօրան Ժոֆրէն: Ժուլի տնօրէն - նախագահ կը մնայ:

ՀԱՐԱՒԱՅԻՆ ԼԻԲԱՆԱՆԻ գաղթակայանի մը մէջ ռումբեր պայթած են որոնց հետեւանքով 6 Պաղեստինցիներ մեռած են եւ 16 ուրիշներ ալ վիրաւորուած:

ՉԷՉԷՆԻՈՅ մէջ, անկախապաշտները որոշեցին հրադադար հաստատել մինչեւ Ռուսաստանի ընտրութեան Բ. շրջանը:

ՍՓԻՒՌՔԱՀԱՅ ՎԱՐԺԱՐԱՆՆԵՐՈՒ ՀԱՄԱԺՈՂՈՎԸ

Նիսի Պարսամեան համալիրին մէջ Յունիս 7, 8, 9-ին տեղի ունեցաւ սփիւռքահայ վարժարաններու համաժողով մը, կազմակերպութեամբ Մշակութային, արուեստներու եւ գիտական փոխանակումներու զարգացման ընկերակցութեան: Կազմակերպութիւնը ունի կեդրոնական եւ Օժանդակ քարտուղարութիւններ. առաջինը կը գտնուի Նիս, երկրորդը Նիւ-Ճըրզի: Եռօրեայ ձեռնարկը կարելի եղած էր շնորհիւ հովանաւորողներու փոքր խմբակի մը:

Յունիս 7 Ուրբաթ առաւօտ աւելի քան 60 մասնակիցները հասած էին արդէն Նիս, ուր Պարսամեան համալիրին ընդարձակ սրահին մէջ տեղի ունեցաւ համաժողովին բացումը: Կազմակերպիչ մարմնին կողմէ բարի գալուստի խօսք արտասանեց Տիգրան Հաճեան, ներկայացնելով թըւական տուեալներ: Նախապատրաստական փուլին Սփիւռքի ամէնօրեայ վարժարաններուն բոլորին ղրկուած են հարցարաններ որոնց պատասխանած են 38 վարժարաններ: Նկատի ունենալով որ հայկական 161 ամէնօրեայ դպրոց կայ Սփիւռքի մէջ, 21%-ի համեմատութիւն մը կը ներկայացնէ ատիկա, ինչ որ «ՙնկատառելի արդիւնք կրնայ համարուիլ որպէս առաջին քայլ» ինչպէս ըսաւ Տ. Հաճեան: Ան շեշտեց որ համաժողովը մեկնակէտ ունի Սփիւռքահայութիւնը մտահոգող հիմնական խնդիր մը որ մեր վարժարաններուն մէջ հայերէնի արդիւնաւէտ ուսուցման իրականացումն է:

Հարցաթերթիկներուն պատասխանող դպրոցները կը խմբեն շուրջ 9000 աշակերտ, հայերէնի աւելի քան 500 ուսուցիչներով: Բոլոր պատասխանատուներուն մէջ հասարակաց է հայերէնի որակեալ արհեստավարժ ուսուցիչներու, դասագիրքերու եւ արտա-դասագրքային միջոցներու պատրաստութեան պահանջը: Այս հաստատումով ալ որոշուած էր չորս մասնախումբ կազմել որոնք պիտի աշխատէին կարեւորագոյն նկատուած այս մարզերուն վրայ: Տ. Հաճեան իր խօսքը աւարտեց ըսելով որ «իրապաշտ մօտեցում մը պէտք է, հարցը զգացական գետնէն փոխադրելու համար գործնական գետին»:

Իրեն յաջորդեց Նիւ-Ճըրզիի Յովնանեան վարժարանի տնօրէն Արթուն Համալեան որ մաս կը կազմէր համաժողովին կազմակերպիչ մարմնին: Ան եւս նշեց թէ հասարակաց մտահոգութիւններ ունէր Սփիւռքի հայ դպրոցը, հակառակ բաւական տարածուն աշխարհագրութեան մը պատկերին: Յետոյ ըրաւ հետեւեալ հաստատումները. Ներկայի հայկական վարժարանները կը ձգտին կրթական ընդունուած մակարդակներու հասնիլ, միւս կողմէն հայեցի դաստիարակութեան ծրագիրները մեծ մասով տակաւին նախնական վիճակի մէջ են: Կը պակսի հայերէնի ու հայ մշակոյթի ուսուցումը կենսական նկատելու գիտակցութիւնը: Երկարատեւ աշխատանք անհրաժեշտ է մասնագիտական մակարդակի համակարգում եւ համագործակցութիւն ստեղծելու համար:

Առաջին օրուան առաւօտեան այդ նիստին յաջորդ խօսք առնողները եղան չորս մասնախումբերու վարիչ նշանակուած անձերը: Նախ արտայայտուեցաւ Վարդան Օզինեան որ պիտի վարէր «Սփիւռքեան հայկական վարժարանի առաքելութիւնը» տարազելու կոչուած խումբը: Անդրադառնալով «Սփիւռքը մնայուն վիճակ է» խօսքով պարփակուած ճշմարտութեան, ըսաւ որ Սփիւռքի շրջավայրին պայմաններուն ենթակայ է հայկական վարժարանը որուն գրաւականներն են հայերէնն ու հայ գրականութիւնը. բաներ զորս պարտի աւանդել ոչ-հայկական որակաւոր վարժարանի մը տալիքին առընթեր:

Երկրորդ մասնախումբը յատկացուած էր ուսուցիչներու պատրաստութեան նիւթին: Վարիչ Ա. Համալեան ծանրացաւ այն կէտերուն վրայ որ Սփիւռքի մէջ հայկական նիւթերու ուսուցիչ պատրաստելու ծրագրուած աշխատանք եւ կառոյցներ գոյութիւն չունին: Ընդհանրապէս կը պակսի մշակութային մթնոլորտը եւ մակարդակը: Յետոյ ուսուցչի պատրաստութեան քանի մը մարզերը նշեց, աւելցնելով որ երկու ուղղութեամբ կատարելի աշխատանք կայ. ներկայիս պաշտօնավարող ուսուցիչներու վերապատրաստութիւն եւ պատրաստութիւն նոր ուժերու:

Գ. մասնախումբը նիւթ ունէր դասագիրքերու պատրաստութիւնը. վարիչը Հ. Լեւոն Զէքիեան երկու հիմնական կէտով ամփոփեց հարցը. կային պատրաստութեան, ծրագրի, մեթոտի խնդիրներ եւ միասնաւորման խնդիրը: Ապա առաջարկեց կարգ մը դրոյթներ:

Չորրորդ մասնախումբը կը կազմէր արտա-դասագրքային միջոցներու աշխատանոցը, որուն վարիչը Մարսէյլի Համազգային վարժարանի տնօրէնուհի Լուսին Մալխեան շեշտեց այդ միջոցներուն - սահիկ, տեսերիզ, թերթեր, խաղալիկներ, պատմութեան գիրքեր, եւայլն - կարեւորութիւնը ապա ամփոփեց մասնախումբին աշխատանքի ընթացքը որ գլխաւորաբար փորձառութիւններու փոխանակումի մէջ պիտի կայանար:

Առաջին նիստին աւարտէն առաջ Տ. Հաճեան համառօտ ներկայացում մը ըրաւ այն բաւական մանրամասն ցուցակին զոր ինք պատրաստած էր հարցարաններու 38 վարժարանէ ստացուած պատասխաններուն տուեալներով: Կ'արժէ քիչ մը ծանրանալ անոր վրայ, այդ շրջանակին մէջ գոնէ մասամբ չօշափելի գաղափար մը ունենալու համար Սփիւռքի հայ դըպրոցին մասին:

Հոն տեղ գտած ամէնէն մեծ աշակերտութեան տէր 6 դպրոցներէ երեքը լիբանանեան են. Հայ կաթողիկէ Մեսրոպեանը (1000 աշակերտ), Ս. Հրեշտակեանցը (992), Անարատ Յղութեան Ս. Ագնէսը (450): Առաջին երկուքը ունին մանկապարտէզէն լման բոլոր բաժինները, երրորդը ունի մանկապարտէզ, նախակրթարան եւ միջնակարգ միայն: Աշակերտութեան թիւի դասաւորումով նոյն շարքին երրորդ տեղը ունի Գանատայի (Մոնրէալ) Ս. Յակոբ երկրորդական եւ Վ. Ա. Սարաֆեան նախակրթարան ուսումնարանը (777) մանկապարտէզի, նախակրթարանի, միջնակարգի բաժիններով: Կը հետեւի Արժանթինի (Պուէնոս-Այրէս) Ա. Գ. Լ. վարժարանը (484) մանկապարտէզէն լման: Վեցերորդն է Պուլկարիոյ (Փլովտիւ) Վ. Գ. Թիւթիւնճեանը (450) մանկապարտէզէն մինչեւ միջնակարգ: Այս բոլոր վարժարաններն ալ երկսեռ են:

Ինչ կը վերաբերի աշակերտութեան նըւազագոյն թիւին տէր վեց ուսումնարաններու, անոնց չորսը Եւրոպա կը գտնուի, մէկը՝ Եգիպտոս, մէկն ալ Լիբանան: Եւրոպականներն են Նիսի Պարսամեանը (52) մանկապարտէզի, նախակրթարանի բաժիններով, Պուքրէշի Գիւեմեան - Միսաքեանը (62) մանկապարտէզէն լման, Վենետիկի Մուրատ - Ռափայէլեանը (63) միայն լման, Գահիրէի Գալուստեանը (66) մանկապարտէզէն լման, Մարսէյլի Անարատ Յղութեան Քոյրերու վարժարանը (80) մանկապարտէզ եւ նախակրթարանով եւ Լիբանանի (Թրիփոլի) Ազգային Նուպարեան - Խրիմեանը (89) մանկապարտէզէն միջնակարգ: Այս ցուցակին մէջ Վենետիկի Մուրատ - Ռափայէլեանը միակն է որ երկսեռ չէ. կը շարունակէ միայն մանչերու վարժարան մը ըլլալու աւանդութիւնը: Միակութեան այլ պարագայ մըն ալ կը ներկայացնէ Համազգայինի Արշակ եւ Սօֆի Գալստեան վարժարանը (Աւստրալիա) ուր կայ արեւելահայերէնի զատ դասարան, մինչ ցուցակին մնացեալ բոլոր վարժարաններու ուսուցման լեզուն արեւմտահայերէնն է:

Ցուցակին մէջ Ֆրանսահայ հինգ վարժարաններ տեղ գրաւած են. Մարսէյլի Անարատ Յղութեան վարժարանը եւ Համազգայինը, Նիսի Պարսամեանը, Ռէնսիի Դպրոցասէրը եւ Ալֆորվիլի Ս. Մեսրոպ կրթարանը: Ասոնք կը խմբեն 661 աշակերտ: Ֆրանսահայ ամէնօրեայ դպրոցներէն կը բացակայի Լիոնի Մարգարեան - Փափազեանը: Ձեռնարկին կազմակերպիչները ամէն առիթով ակնկալութիւն յայտնեցին որ յետագային կարելի չափով ամբողջանայ այս ցանկը որպէսզի կարելի ըլլայ աշխատանքները հիմնել չօշափելի առաւելագոյն տուեալի վրայ:

ԱՐՓԻ ԹՈԹՈՑԵԱՆ

(Շար. 1)

ՄԱՐՄԱՐԱ
ՑՈՒՇԱՏԵՏՐ

ԲԱՐԵԿԱՄՈՒԹԵԱՆ ԲԱԺԻՆԸ

Ա.

Գուրգէն Թրեանցի յիշատակին

1967-ին էր: Երեց գրչեղբայրներէս մէկուն նոր մէկ գիրքին համար գրախօսական մը գրած էի: Հեղինակը, ծերունազարդ մարդ՝ շատ սիրելի ու յարգելի անձնաւորութիւն մըն էր ինծի համար: Բանաստեղծ ու արձակագիր՝ անոր մաքուր, հանդարտ, պարզունակ լեզուին մէջ ես գտած էի մեր մայրենիին ամբողջ գեղեցկութիւնն ու հաղորդականութիւնը:

Ես այդ շրջանին երիտասարդ կը նկատուէի տակաւին եւ հրատարակուող իւրաքանչիւր գիրքի համար գրախօսական մը գրելու բարի սովորութիւն ունէի: Այդ մէկը միայն պարտականութիւն չէր ինծի համար, այլ նաեւ հաճոյք: Կը սիրէի կարդալ ու կարդացուած գիրքին մասին գրել: Միայն թէ դիւրին չէր: Ես անո՛նցմէ չէի որոնք առանց գիրքն իսկ կարդալու գրախօսական կը գրեն գիրքին մասին: Ծայրէ ի ծայր կը կարդայի: Կը կարդայի ուշադրութեամբ, ուսումնասէրի բծախնդրութեամբ, էջերուն վրայ նօթեր կ'առնէի, կարեւոր տողերը կ'ընդգծէի, այդ տողերուն մէջէն կը ջանայի դուրս բերել հեղինակին հիմնական դիմագծութիւնը: Այդ բոլորը ժամանակ ու աշխատանք կը պահանջէին: Յետոյ կու գար գրելու կարգը: Այդ ալ ունէր ուրիշ դժուարութիւն մը: Գրելու ընթացքին կը ստիպուէի դարձեալ թղթատել ամբողջ գիրքը, վերյիշել, խորանալ, գտնել գիրքին լաւագոյն մասերը: Գիրքին մէջ տկար ու թոյլ կողմեր ալ չկայի՞ն: Եթէ փնտռես, ո՞ր գիրքին մէջ թոյլ կամ տկար կողմ մը չես կրնար գտնել: Բայց ո՞րն էր որ ծանր կը կշռէր: Լա՞ւը, զօրաւո՞րը, թէ ոչ տկարը, թոյլը: Եթէ առաջինն էր որ ծանր կը կշռէր, պէտք չէի տեսնէր երկրորդներուն վրայ շեշտը դնելու: Չէի ուզեր հեղինակը վշտացնել: Իսկ եթէ ուզէի կերպով մը հպիլ այդ տկար ու թոյլ կէտին, այդ մէկը կ'ընէի շատ կակուղ ոճով: Քննադատութիւն մը շատ մեծ վիշտ չի պատճառեր, եթէ կրնաս այդ քննադատութեան մէջ քննադատուած անձին նկատմամբ ամբողջ սէրդ ու գնահատանքդ դնել: Այն ատեն քննադատութիւնը կը թեթեւնայ, չի ցաւցներ, չի բարկացներ, մանաւանդ դիմացինին հիասթափութիւն չի պատճառեր, չի ջլատեր:

Արդ, ծերունազարդ գրչեղբօրս գիրքը, որուն մասին 1967-ին գրախօսած էի, շատ սիրելի գիրք մըն էր ինծի համար: Անվեբապաշտ կերպով գոված էի այդ գիրքը: Գրական գլուխ գործոց մը չէր թերեւս, բայց իր տեսակին մէջ շատ յաջող գիրք մը, սնարի գիրք մըն էր: Կրնայի քանիցս կարդալ ու չձանձրանալ: Այդ գիրքին մէջ տուրք վճարուած էր մեր Ոսկեդարին: Այդ գիրքին մէջ տուրք վճարուած էր ժողովրդական պարզ ու հաճելի գրականութեան: Այդ գիրքին մէջ մանաւանդ տուրք վճարուած էր մարդկային ամէնէն ազնիւ զգացումներուն: Դեռ ի՞նչ պիտի փնտռէի գիրքի մը մէջ: Ուստի գոված էի գիրքը:

Ցօղուածիս երեւումէն քանի մը օր վերջ հեղինակէն նամակ մը ստացայ: Այդ նամակը, որուն մէջ ան իր շնորհակալութիւնը կը յայտնէր, որուն մէջ ան իր մասին գրուած գրախօսականը կարդալու երջանկութիւնը կ'արտայայտէր, կարծես գրական նոր էջ մըն էր որ պէտք էր աւելնար իր գիրքին վրայ: Սիրուն էջ մըն էր: Իր ամբողջ սիրտը դրած էր այդ նամակին մէջ:

Բայց ինծի համար անմոռանալի պիտի մնար նամակին առաջին տողերուն մէջ իսկ զետեղուած նախադասութիւն մը: Հոն կը կարդայի հետեւեալը.

«Խորին շնորհակալութիւն Ձեր սիրուն գրախօսականին համար: Նոյնիսկ իր արժէքէն քիչ մը աւելիով գնահատուած: Այդ քիչ մը աւելին բարեկամութեան բաժինն է կը խորհիմ»:

Սա վերջին նախադասութիւնն էր որ անմոռանալի պիտի մնար ինծի համար եւ ամբողջ կեանքիս մէջ ուղեցոյց մը պիտի ըլլար: «Այդ քիչ մը աւելին բարեկամութեան բաժինն է»:

Ինք այդ նախադասութիւնը կը գործածէր իր համեստութիւնն ու քաղաքավարութիւնը արտայայտելու համար: Բայց ես այդ նախադասութեան մէջ կը գտնէ[ի] հիանալի պատգամ մը, բարեկամութի[ւն] կոչուած զգացումին ճակտին վրայ դ[րոշմ]ուած փառապսակ մը, իրաւ բարեկամու[թ]եան փառաբանումը: Այո՛, եթէ ես քի[չ] մը աւելիով գնահատած էի իր գիրքը, եթէ իր բուն արժէքէն քիչ մը աւել[ի] բարձր արժէք տուած էի այդ գիրքի[ն], հոգ չէ, այդ ալ կ'ընդունէր որպէս իր[ա] նկատմամբ իմ բարեկամութեանս բաժի[ն]ը, իմ բարեկամութեանս տուրքը: Եւ բարեկամութեան այդ բաժինը իրեն հա[]մար նուազ արժէքաւոր չէր, քան այ[ն] դրուատալից տողերը, զորս գրի առած էի իր գիրքին մասին: Այ՛դ ըսել կ'ուզէ[ր] ան ինծի իր այդ սրտաբուխ տողերով:

Արդէն գիտէի եւ այդ օրէն աւելի ա[]ւելի լաւ գիտցայ որ իրաւ բարեկամու[]թիւնը մարդոց միջեւ ամէն ինչ առաւել[]եւս կը տաքցնէ, առաւել եւս կ'արժեւո[]րէ, առաւել եւս կը փայլեցնէ ու կը բարձ[]րացնէ: Իրաւ բարեկամութիւնը բան մը եւս կ'աւելցնէ զգացումներու ու գնահա[]տումներու վրայ: Երբ դիմացինդ իրա[ւ] բարեկամ մըն է, մէկի տեղ երկու կ'առնես անոր, եւ առոր փոխարէն, մէկի տեղ երկու կը սպասես անկէ: Եւ ատիկա ո՛չ միայն քննադատելի չէ, այլ նաեւ օրինա[]կան է, օրինակելի է, բարեկամութեան ու միասնականութեան ալֆան ու օմէգան է:

Բ. Հ.

ՍՈՎԻ ՍՈՐՈՒԱԿԱՆԸ

Կեանքին ամբողջ ընթացքին մարդ ա[]րարածը միջին հաշուով կը սպառէ 75 [հա]զարուրդ մեթր ջուր, 17 թոն բնածու[]թ բաղադրութիւն, 2.5 թոն բնասպիտ[ակ] աւելի քան թոն մը ճարպ: Այս տարու[ան] ընթացքին երկրագունդին երկրաբանները թիւը 90 մ[ի]լիոն պիտի աւելնայ, աւելցնելով նաեւ այս նիւթերուն պահանջքը. մինչեւ 1996-ի սկիզբին աշխարհի հացահատիկի պա[]հեստները իրենց ամենացած մակարդակի[ն] իջած էին, միայն 48 օրուան պաշար ներ[]կայացնելով: Տնտեսագէտները սկսած են մտածել հացահատիկներով սննդեղէն ա[]րելու մասին: Կանանչեղէնները աւելի ա[]րեւ, խնամք, աւելի աշխատանք կը պա[]հանջեն:

Առաջին խոչընդոտը կու գայ արեւու ուժանիւթը օգտագործելու մարդուն սա[]մանափակ կարելիութենէն: Ամէնէն զար[]գացած ձեւով իսկ կարելի չէ այդ ուժա[]նիւթին 2%-էն աւելին վերածել բնածո[]խային կամ բնասպիտային սննդեղէնի: Յետոյ կու գայ քարիւղը. կը կարծուի որ անոր պաշարները պիտի սպառին յառաջի[ա]կայ շուրջ 50 տարուան ընթացքին: Կը պակսին նաեւ բնական փոսֆաթ եւ [], որ ամէնէն ծանրակշիռն է, ոռոգելի [հո]ղերու քանակութիւնները: Քաղաքայ[]նութիւնը, ճարտարարուեստականացո[ւմ] մը, ապականութիւնը պատճառ են [այս] վերջինին: Գէշ պատրաստուած ոռոգու[մ]դրութիւնները պատճառ եղած են [] աւելնայ հողերու աղի քանակութիւն[ը]: Եւ լիճերու, գետերու ջուրերը պահպան[ե]լու մտահոգութիւնը ամբողջ շրջանն[երը] անապատի վերածած է: Նախկին Խոր[հ]րդային Միութեան մէջ Արալ լիճ[ին] պարագան այս ուղղութեամբ լաւագո[յն] օրինակ մըն է:

Ամէն տարի երկրագունտին մակերեսէ[ն] 75 միլիառ թոն հող կը կորսուի, քշուե[]լով ջուրի յորձանքներէ, ողողումներ[է] կամ հովէն: Այս կորուստին համեմատու[]թիւնը աւելի մեծ է Ափրիկէի, Ասիոյ եւ Հարաւային - Ամերիկայի մէջ:

Աշխարհաբնակներու թիւը վերջին 30 տարուան ընթացքին 1-էն 6 միլիառի բար[ձ]րացած է. այս ընթացքով, մօտ ատենէ[ն] ջուրի նեղութեան սպառնալիքը խնդր[ոյ] առարկայ է: Երկրագունտին անոյշ ջուր[ի] պաշարներուն մեծ մասը անմատչելի մարդ արարածին. այդ պաշարները [ով]կիանոսներու մէջ խտացած են, կամ գտնուին բեւեռային գօտին մէջ. կա[յ] նաեւ ստորգետնեայ ջուրերու պաշարը:

Շրջանցելու համար նման հարցեր գիտնականները կը ջանան բուսական ծի[լ]երու պատուաստումներով բոյսերը ան[]պատային շրջաններու մէջ հասցնելու ճարը գտնել: Ամէն բան ցոյց կու տայ որ ապագային մարդկութիւնը մեծ համեմա[]տութեամբ պիտի սնանի բուսականու[]թեամբ, իսկ կենդանական սննդեղէնները հաւանաբար պերճանքի նիւթ պիտի ըլ[]լան:

ՔԱՂՀԱՆ

ՀԱՅ ՀՈԳԵՒՈՐ ԵԿԵՂԵՑԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔԻ ՎԵՐԱԶԱՐԹՕՆՔ ՎՐԱՍՏԱՆԻ ՏԱՐԱԾՔԻՆ

ԱԽԱԼՑԻԽԱՅԻ ՇՐՋԱՆԻ ԵՐԵՔ ԵԿԵՂԵՑԻՆԵՐԻ ՕԾՈՒՄԸ

Ամենայն Հայոց Կաթողիկոս Տ. Տ. Գարեգին Ա.ի օրհնութեամբ, Մայր Աթոռ Սուրբ Էջմիածնից Ախալցխա մեկնեցին Վրաստանի հայոց թեմի առաջնորդ Տ. Գէորգ Արք. Սէրայտարեանը, Ախալցխայի շրջանի հոգեւոր տեսուչ Տ. Գուրգէն արեղայ Ազարաբեանը եւ Մայր Աթոռի միաբան Յարութիւն սարկաւագ Փիլաւչեանը՝ կատարելու տեղի երեք եկեղեցիների մէկ մասուսի վերաբացման եւ օծման արարողութիւնները:

ՄԵԾ ՊԱՄԱԺ ԳԻՒՂ. –

Երեքշաբթի օրը, Ապրիլ 23-ին, առաւօտեան ժամերգութիւնից յետոյ, հոգեւոր տեսուչը եւ եկեղեցու պատասխանատու անդամները պատրաստութիւն տեսան տաղի օրհնութեան: Կէսօրին տեղի ունեցաւ եկեղեցու օծում: Մեծ Պամաճ գիւղի Ս. Խաչ Եկեղեցին էր, ուր հաւաքուել էր գիւղի ամբողջ բնակչութիւնը: Օծման արարողութիւնը գլխաւորում էր Գէորգ Արք. Սէրայտարեանը: 70 տարիների ընդմիջումից յետոյ ժողովուրդն առաջին անգամ ներկայ եղաւ հոգեպարար արարողութեան, որը ուղեկցւում էր մեծ ոգեւորութեամբ: Արարողութեան վերջում թեմի Առաջնորդ Սրբազանը եւ հոգեւոր տեսուչը քարոզ խօսեցին: Իրենց շնորհակալական խօսքեր ասացին մասնաւորականներն ու պետական պաշտօնեաները:

Օծումից յետոյ տեղի ունեցաւ պաշտօնական արարողութիւն. հաւատացեալներն ուշադրութեամբ հետեւեցին սուրբ խորհուրդի կատարմանը: Յետ արարողութեանց, եկեղեցու բակում տրուեց սիրոյ ճաշ՝ մատաղ, որին ներկայ էին բոլոր մասնակիցները: Գէորգ Սրբազանը շնորհաւորեց բոլորին Վեհափառ Հայրապետի եւ ներկայ հոգեւորականաց անունից:

Նոյն օրը հոգեւորականաց դասն այցելեց Մեծ Պամաճ եւ Փոքր Պամաճ գիւղերի դպրոցները, որտեղ զրոյց անցկացուեց աշակերտների, ապա ուսուցիչների եւ դպրոցի ղեկավարութեան հետ:

ԶՕՂ ԳԻՒՂ. –

Վաղուան անձրեւային եղանակին, ժամը 15-ին տեղի և յարակից գիւղերի բնակչութիւնը հաւաքուել էր Ս. Խաչ Եկեղեցու բակում՝ դիմաւորելու հոգեւոր հայրերին:

Սրբազան Հայրը իր օրհնութիւնը տուեց ներկայ հաւատացեալ բազմութեանը, հոգեւոր տեսուչի եւ սարկաւագների հետ կատարեց օծման արարողութիւնը: Այնուհետեւ, քարոզի ժամանակ, Սրբազան Հայրը բարձր գնահատեց հոգեւոր տեսուչ Տ. Գուրգէն աբեղայ Ազարաբեանի կատարած մեծ ծառայութիւնը եւ քրտնաջան աշխատանքը՝ եկեղեցիները վերանորոգելու գործում, որը տեւել էր ընդամէնը երկու տարի, նաեւ շնորհակալութիւն յայտնեց ժողովուրդին եւ տեղական իշխանութիւններին՝ իրենց ջանքերն ու աջակցութիւնը ներդնելու եւ այդ մեծ գործը գլուխ բերելու կապակցութեամբ:

Արարողութեան վերջում հանդէս եկան հոգեւոր տեսուչը եւ գիւղխորհուրդի նախագահ Մարտիրոս Պետրոսեանը, որից յետոյ տեղի ունեցաւ մկրտութեան խորհուրդ. ամբողջ ժողովուրդը յոտնկայս ունկնդրեց օծումից յետոյ կատարուող առաջին բախտաւոր երեխայի կնունքը: Այնուհետեւ Մարտիրոս Ալեքսանեանի տանը տեղի ունեցաւ սիրոյ ճաշի ընդունելութիւն:

Օծեալ եկեղեցիներն այժմ բարւոք վիճակի մէջ են, իրենց վերանորոգութեամբ եւ մաքրութեամբ արժանի Աստծոյ տուն կոչուելու:

ՕՐԱԼ ԳԻՒՂ. –

Յաջորդ օրը, Ապրիլի 24-ին Հոգեւորականաց դասն առաւօտեան ժամը 7-ին գտնուում էր Օրալ գիւղի Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ Եկեղեցում: Գիւղացիները չարան - չարան գալիս էին եկեղեցի եւ իրենց հոգու աղօթքը խառնում ժամերգութեան եւ հոգեհանգստեան արարողութեանը ի Տէր՝ Ամենազօր Աստծուն, Հայ ազգի նահատակների եւ ննջեցեալների հոգու փրկութեան համար, Յետ արարողութեանց, սրտաբուխ քարոզ խօսեց Թեմի առաջնորդը, որից յետոյ ժողովուրդի բազմութեան հետ այցելեց գիւղի Ս. Գէորգ մատուռ՝ կատարելու օծման արարողութիւն: Այնուհետեւ հոգեւոր դասը ընդունելութիւն գտաւ եկեղեցու բարերարի՝ Խաչիկ Սահակեանի յարկի տակ: Իսկ ընդունելութիւնից յետոյ հոգեւոր դասը սրբազան Հօր գլխաւորութեամբ այցելեց գիւղի տարրական դպրոց: Հանդիպումը տեղի ունեցաւ դասարաններից մէկում, ուսուցիչների եւ աշակերտների մասնակցութեամբ:

ՓՈՔՐ ՊԱՄԱԺ. –

Նոյն օրը, ցերեկուան ժամը 14-ին, հոգեւորականները ընդունելութիւն գտան Փոքր Պամաճ գիւղի միջնակարգ դպրոցի մանկավարժների եւ ուսուցիչների կողմից: Դպրոցի ակումբում, սրբազանի Հայրական խօսքից ու օրհնութիւնից յետոյ, սկսուեց սգոյ ցերեկոյթը՝ նուիրուած Ապրիլեան Եղեռնի զոհերի յիշատակին: Նմանատիպ հանդիսութիւններ էին կազմակերպուել նաեւ հայաբնակ բոլոր գիւղերում: Սգոյ հանդիսութիւնից յետոյ հոգեւոր դասը բարձրացաւ գիւղից հարաւ գտնուող «Կարմիր բլուր» կոչուող բարձրադիր սարահարթի վրայ՝ օծելու համար նոր կառուցուած Ապրիլի 24-ի նահատակաց յուշամատուռը: Նահատակաց յուշամատուռի օծման արարողութիւնն անցաւ անձրեւի ներքոյ հոծ բազմութեան ներկայութեամբ: Օծման արարողութիւնից յետոյ Գէորգ Արք. Սէրայտարեանը հոգեւոր քարոզ խօսեց:

Մատուռի բարերար Պր. Աշիկ Մխաքեանը հոգեւոր տեսուչի գլխաւորութեամբ կազմակերպեց սիրոյ ճաշի ընծայաբերում ի հաճոյս Աստծոյ եւ ի սէր ժողովրդեան: Սրբազան Հայրը օրհնեց սեղանը, յետոյ ներկաները յոտնկայս յարգեցին Ապրիլեան Եղեռնի զոհերի յիշատակը:

Յաջորդ օրը, հոծ բազմութեան ուղեկցութեամբ, հոգեւոր դասը ճանապարհուեց դէպի Մայր Աթոռ Ս. Էջմիածին: Օրհնութիւն իջաւ մեր աշխարհի վրայ, եւ նորոգուեցինք մեր պապերի Աստուծով:

ԴԻՒԱՆ
ՎՐԱՍՏԱՆԻ ՀԱՅՈՑ ԹԵՄԻ

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ՄԻՆՍԿԻ ԽՈՒՄԲԻ ՊԱՏՈՒԻՐԱԿՈՒԹԻՒՆԸ ԼՂՀ-Ի ՄԷՋ

Յունիս 7-ին Ռ. Քոչարեան ընդունած է Մինսկի խումբի Ստեփանակերտ ժամանած պատուիրակութիւնը, զոր կը գլխաւորէր ժողովի ռուսական կողմի համանախագահ Վալենտին Լոզինսկի: Խաղաղութեան համաձայն գործընթացի քննարկման առեն պատուիրակութիւնը իր մտահոգութիւնը յայտնած է ի տես բանակցութեանց վերջին երեք փուլերուն ապարդիւն բնոյթին, որու ԼՂՀ-ի նախագահը պատասխանած է նշելով որ յառաջընթաց կարելի է արձանագրել միայն կացութեան իրատես գնահատումով եւ փոխադարձ զիջումներու գնահատումով: Ռ. Քոչարեան ստորագրած է նաեւ որպէս առկախ մնացած հիմնական հարցերէն՝ Ղարաբաղի կարգավիճակը:

***

ԼՂՀ-Ի ՆԱԽԱԳԱՀԱԿԱՆ ԸՆՏՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐՈՒՆ ՄԱՍԻՆ

ԼՂՀ-ի նախագահական ընտրութիւնները հաւանաբար տեղի կ'ունենան 1996 Նոյեմբերի վերջին տասնօրեային, քանի որ սահմանադրական օրէնսդրութեամբ անոնք պէտք է տեղի ունենան պաշտօնավարող նախագահին լիազօրութիւններուն աւարտէն 28 օր առաջ: Այս ընտրութիւնները կը կատարուին «ուղղակի» սկզբունքին հիման վրայ: Նոր նախագահը կ'ընտրուի հինգ տարուան ժամանակաշրջանի մը համար եւ վերընտրութեան միայն մէկ անգամ նորոգելիութեամբ: Իսկ այն թեկնածուն որ առնուազն երկու ու կէս տարի գրաւած է նախագահական աթոռը, կրնայ ընտրուիլ միայն մէկ անգամ:

***

ՍԱՅԱԹ ՆՈՎԱՅԻ ՕՐԸ ԹԻՖԼԻՍԻ ՄԷՋ

Թիֆլիսի մէջ, Հայաստանէն ալ ժամանած բազմաթիւ հիւրերու ներկայութեամբ նշուած է Սայաթ Նովայի օրը կամ բարեկամութեան, եղբայրութեան, խաղաղութեան եւ սիրոյ վարդատօնը: Տեղւոյն Ս. Գէորգ Եկեղեցւոյ մէջ տեղի ունեցած արարողութենէն ետք կազմակերպուած հանրահաւաքին ելոյթ ունեցած է Շ. Ազնաւուր, որ յատկապէս ուրախութիւնն յայտնած է իր հօրը ծննդավայրը այցելելու: Խօսք առած է նաեւ դերասան Արմէն Ջիգարխանեան:

***

ԱՐԾԱԹԵԱՅ ՅՈՒՇԱԴՐԱՄՆԵՐ

Հայաստանի Կեդրոնական Դրամատունը հրապարակ հանած է «Հայոց Պետականութիւն» շարքի «Բագրատունեայց Թագաւորութիւն» եւ «Արտաշէսեան Թագաւորութիւն» արծաթեայ յուշադրամները: 300-ական օրինակներով պատրաստուած այս յուշադրամները 500 Դրամ անուանական արժէք ունին:

***

ՄԱՆՈՒԿՆԵՐՈՒ ԲՈՒԺՄԱՆ ԿԵԴՐՈՆՆԵՐ

Միջկառավարական պայմանագրի մը համաձայն, Հայաստանի տարբեր քաղաքներէն 7 - 14 տարեկան 200 երախաներ բուժման համար կը ղրկուին Եւպատորիայի (Ղրիմ) ծանօթ առողջարանները: Հայաստանի մէջ ալ նախատեսուած է ընդունել շուրջ 5000 երախայ, 9 տարբեր առողջարաններու մէջ:

***

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՓԱՌԱՏՕՆ ԴՆԵՊՐՈՊԵՏՐՈՎՍԿԻ ՄԷՋ

Ուկրանիոյ Դնեպրոպետրովսկ քաղաքին մէջ կազմակերպուած է Հայաստանի երաժշտական արուեստի փառատօն մը՝ 120 արուեստագէտներու մասնակցութեամբ: Այս նախաձեռնութիւնը նուիրուած է Հայաստանի Հանրապետութեան հռչակման եւ Դնեպրոպետրովսկի Գրիգոր Լուսաւորիչ հայ մշակութային միութեան Ե. տարեդարձներուն: Քաղաքը կը հաշուէ աւելի քան 40 հազար Հայեր:

ԿՂԶԻՆ ԵՒ ՄԻ ՄԱՐԴ

— վիպակ —

ԿՈՍՏԱՆ ԶԱՐԵԱՆ

Գիտես, որ Պրադիլիայում գտնուող իր պապականից, ամսի այս ինչ օրը դրամ է ստացել կամ հին հագուստների մի կապոց կամ փոշիացած կաթի եւ իւղի մի տուփ: Գիտես, օրինակի համար, որ ստամոքսի ալ կողմում մի ուռեցք ունի, որ տառւոտները անկողնից վեր կենալու ժամանակ շունչը քիչ կտրւում է եւ ալ կողմը քիչ կաղում է: Գիտես, ամէն ինչ գիտես: Եւ դա ոչ միայն այս գիւղի բնակիչների մասին, բայց նաեւ շրջակայ բոլոր գիւղերի, բոլոր գիւղաքաղաքների, բոլոր նաւամատոյցների բնակիչների մասին, նրանք էլ գիտեն քո մասին: Գիտեն թէ ի՞նչքան դրամ ես պարտք, ի՞նչքան ապրանք ես առել նպարավաճառից եւ չես վճարել: Հաշիւ իսկ՝ անմիջապէս կ'իմանան: Կ'իմանան եւ ենթադրութիւններ կ'անեն՝ չլինի՞ թէ թոքախտաւոր է, չլինի՞ թէ այդ, չլինի՞ թէ այն:

– Դուք հասկանում էք:

– Այո՛, բայց ցաւում եմ, պէտք է գնամ:

– Գնա՞ք, առանց երկրորդ շիշը խմելո՞ւ:

Առանց ուշադրութիւն դարձնելու նրա բողոքին, գլխարկս առի եւ դուրս գնացի:

Եռեւիցս եկաւ եւ դրան առաջ ինչ որ բացատրութիւններ տուաւ ծառերի մասին, որ տնկել էր իր մեծ հայրը, իր ժամանակին շատ նշանաւոր մի մարդ:

Ձեռքը սեղմեցի եւ շտապ հեռացայ:

Անցայ նպարավաճառի մօտից՝ ծխախոտ առնելու համար:

– Երեւի, խօսեց ու խօսեց, – ասաց նա:

Զարմացած երեսը նայեցի:

– Խօսքը պարոն ուսուցիչի մասին է: Դրամ ուզե՞ց:

– Դրա՞մ: Ի՞նչ դրամ:

– Բնական է: Այդքան խօսելը ինչո՞ւ համար էր:

– Ոչ՛, ինձանից դրամ չուզեց:

– Ուրեմն, ժամանակ չէ ունեցել կամ վախեցել է, որ կ'իմանան: Մարդ չկայ պարոն, որին պարտք չի լինի: Նրան պահում են դպրոցում իր բազմաթիւ երեխաների պատճառով: Բան չի սովորեցնում: Ծոյլ է եւ խմում է: Դասարանը թողնում է, թէ էս է, կը վերադառնամ եւ էլ չի վերադառնում: Կինը ամէն տարի մի երեխայ է ծնում: Այդպէս բան տեսնուա՞ծ է:

Երեսը ուռած, ահագին բադուկներով մի կին, մի մաշուած գիւղացի եւ գլխարկը յօնքերի վրայ դրած մի պարոն միացան նրան ու դատապարտեցին մարդը:

Քիչ չանցած, ուսուցիչը ներս մտաւ: Ամէնքը լռեցին եւ սիրալիր ժպիտով բարեւեցին:

Կէս գիշերը անցել էր, երբ աչքերս բաց արի եւ էլ չկարողացայ քնել:

Գլուխս լեցուած էր հազար ու մի մըտածումներով: Անցեալը խառնուել էր ներկային եւ սրտիս վրայ խոր մի դառնութիւն էր թառել: Լեցուել էի անհասկանալի անձկութիւնով: Այդ պարագաներին, առհասարակ, դիմում եմ Տիրէտեան Տանտրաններից սովորած միջոցի. պարապ եմ ստեղծում կամ մտքիս ուժով պատկերներ եմ կառուցում:

Բան չօգնեց:

Լաւ, մտածեցի, անհանգստութիւնն էլ կեանքի մի մաս է, որ պէտք է ընդունել իմաստութիւնով եւ հետաքրքրութիւնով: Եթէ տխուր եմ, է՛հ թող լինեմ տխուր: Երբ նա ինձանից ձանձրանայ կը հեռանայ:

Միտքս կենտրոնացրի տեղերքի վրայ: Համաստեղութիւններից կազմուած մի հսկայութիւն: Պարուրաձեւ աստղերի երամներ տարածուած ամէն տեղ, ամէն մի անկիւնում: Եւ դիցաբանական այն շունչը, որ նրանց մղում է շարժման: Ժամանակը միանում է տարածութեան: Այսօր, ըստ մեր հասկացողութեան, ժամանակի ամէն մի մասնիկը ինքնավար է: Ոչինչ նորից չի ստեղծւում, ոչինչ չի կրկնւում: Նա միաձոյլ չէ, միանման չէ, այլ եկեղեցու կոնաձեւ գմբէթի նման է. ինքը՝ իրանից հեռացած, բայց հաստատուն ոտքերով գետինը միրճուած:

Այդպիսով, դէպքը, որ տեղի է ունեցել որոշ րոպէում, չի կարող լմբռնել ուրիշ րոպէում:

Անկողնիս վրայ նստեցի եւ աչքերս ճմռեցի:

Ուրեմն, պատմութիւնը երբեք չի կրկնուում: Նա միշտ փոփոխական է: Նա միշտ նոր է: Այդպէս է նաեւ մարդկային կեանքի հետ: Այդպէ՞ս է:

Նորից պառկեցի եւ աշխատեցի մտածել: Մտքիս մէջ պարապ ստեղծեցի: Զաջողուեցի: Եթէ պատմութիւնը չի կրկնուում, ուրեմն էլ անհատի հետ կապուած ամէն մի դէպք կորչում է իր ժամանակի հետ: Անցեալը չի կարելի հասկանալ:

Այդ գաղափարը տակնուվրայ արաւ ինձ: Ուրեմն, ո՞ւր մնաց կեանքի ամբողջութիւնը, ստուիճանաբար զարգանալու կարողութիւնը: Այն միութիւնը, որ յատուկ է հանճարներին եւ որու մասին խօսում է Կէօթէն,

Կեանքը մահերի յաջորդութիւն է:

(Շար. 15)

Ս. ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ-ՄԿՐՏԻՉ ՓԱՐԻԶ

ՇԱԲԱԹ, Յունիս 22, Տօն է Գիւտի Նշխարաց Սրբոյն Գրիգորի Լուսաւորչին Մերոյ:

Այս առթիւ, Փարիզի Ս. Յովհաննէս-Մկրտիչ Մայր Եկեղեցւոյ մէջ, ժամը 10-ին պատարագ կը մատուցուի:

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ, Յունիս 27, Տօն է Սրբոց Թարգմանչացն Մերոյ՝ Սահակայ եւ Մեսրոպայ:

Այս առթիւ, Փարիզի Ս. Յովհաննէս-Մկրտիչ Մայր Եկեղեցւոյ մէջ, ժամը 10-ին, պատարագ կը մատուցուի:

L'Association pour la construction et l'administration de l'Ecole Arménienne d'Issy-les-Moulineaux

en préalable à l'ouverture de l'Ecole (avec les 2 premiers niveaux de maternelle) en Septembre 1996

Vous convie à une rencontre «Portes ouvertes», le Dimanche 23 Juin à 12 h dans les locaux de l'Ecole : 19-27, Sentier des Epinettes à Issy-les-Moulineaux, en présence de M. *ANDRE SANTINI, Député-Maire d'Issy-les-Moulineaux* et sous le parrainage de Mgr *KUDE NACCACHIAN, Prélat des Arméniens de Paris, Délégué pour l'Europe du Catholicossat de tous les Arméniens*

et

de l'*Ambassadeur d'Arménie M. VIGUEN TCHITETCHIAN*,

visite des locaux et présentation de la Directrice de l'Ecole.

Pour tout renseignement et inscription des enfants contacter le secrétariat de l'Association : 46. 44. 62. 16.

UGAB — PARIS

UGAB — APAF :

Soirée artistique

Le Comité de Paris — Ile-de-France de l'UGAB présente les ARTISTES PLASTICIENS ARMENIENS DE FRANCE (A.P.A.F.) à l'occasion du dixième anniversaire de la création de l'association des artistes-peintres le mercredi 19 juin à partir de 20 heures au Centre Culturel Alex Manoogian 118, rue de Courcelles, Paris 17e

Soirée animée par les artistes, avec la présentation de peintures et créations diverses, autour d'un buffet amical.

∴

La Fête de la Musique à l'UGAB

Le Comité de Paris — Ile-de-France de l'UGAB présente *LA FETE DE LA MUSIQUE* le Vendredi 21 juin à partir de 21 heures au Centre Culturel Alex Manoogian 118, rue de Courcelles, Paris 17e

Au programme de votre soirée :

— *Nathalie Barbary* (soprano);
— *Haïg Arsenian* au piano;
— *Audrey Ordékian* au piano;
— *Le duo Zépur et Cécile Nazarian;*
— *Pierre Bellet* et ses chansons;
— *Garabet Derhagopian* au kamantcha;
— *Puzant Findikian* et ses chants arméniens.

—— *Entrée libre* ——

Ս. ԳՐԻԳՈՐ ԼՈՒՍԱՒՈՐԻՉ ՇԱՒԻԼ

Շաւիլի Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ Եկեղեցւոյ մէջ Կիրակի, Յունիս 23, առաւօտեան ժամը 10-ին, Եկեղեցւոյ անուանակոչութեան տարեդարձին առթիւ, հանդիսաւոր պատարագ կը մատուցանէ ու կը քարոզէ Վիճակիս Հայրապետական Պատուիրակ եւ Փարիզի Հայոց Առաջնորդ՝

ԳԻՒՏ ԱՐՔԵՊԻՍԿ. ՆԱԳԳԱՇԵԱՆ

Յաւարտ պատարագի տեղի կ'ունենայ հոգեհանգստեան պաշտօն եկեղեցւոյս հանգուցեալ հիմնադիրներու, բարերարներու եւ հոգարարձուներու հոգիներուն ի հանգիստ:

Եկեղեցական արարողութիւններէն ետք տեղի կ'ունենայ ճաշ, Շաւիլի Gymnase Jules Ladoumegue-*ի մէջ ժամը* 13-*ին եւ որուն ջերմօրէն հրաւիրուած է գաղութը:*

Ճաշի ծախքերու մասնակցութիւն՝ 120 *ֆրանք:*

Տեղերը ապահովելու համար ուղարկել համապատասխան չէքը եկեղեցւոյ հասցէին իսկ յաւելեալ մանրամասնութիւններու համար հեռաձայնել հետեւեալ թիւերուն. --

47 - 09 - 23 - 18 *կամ՝* 45 - 34 - 13 -- 79

Տեղերը ապահովելու վերջին թուականն է Չորեքշաբթի, Յունիս 19:

ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

Կապոյտ Խաչի Իսիի Տ. Սէրէնկիւլեան մասնաճիւղը իր խոր ցաւակցութիւնները կը յայտնէ ընկերուհի Շաքէ Կիրակոսեանին եւ ընտանեկան պարագաներուն իրենց հօր՝ Տօնիկ Արմաղանեանի *մահուան առթիւ եւ շնորհակալութեամբ ստացած է հետեւեալ նուէրները.* –

Յովհաննէս Արմաղանեան 300 *Ֆր.*, *Գարաժապարլեան ընտանիք, Կիրակոսեան ընտանիք, Թեճիրեան ընտանիք, Պր. Նշան Սայրին 200-ական Ֆր.*,

A LOUER

à EVIAN-LES-BAINS Centre proche des thermes, studio 2/3 personnes au 1er étage avec ascenseur —du 8 au 31 Juillet 2.900 F.— —du 1er au 31 Août 3.900 F.— —du 1er au 30 Septembre 3.500 F.—

TEL. : (1) 48. 54. 47. 56.

Sous la Présidence de *Monseigneur Daron GEREJIAN Vicaire Général des Arméniens du Midi de la France*

La Cathédrale Apostolique Arménienne et son Ecole de la Langue et de la Culture Arméniennes «Khatchadour Abovian» vous invitent à la

KERMESSE ANNUELLE

le Dimanche 23 Juin de 14h30 à 20h30 dans la cour de la Cathédrale 339, ave du Prado, Marseille 8e

Tirage de *TOMBOLA* sur place pour un magnifique voyage et de très nombreux autres lots

Venez nombreux

Pour encourager nos élèves et déguster nos nouvelles spécialités dans une ambiance familiale

Animée par le chanteur *Jiraïr YESSAYAN et son Orchestre*

VIVE L'ECOLE ARMENIENNE

ECOLE TEBROTZASSERE

GRANDE FETE CHAMPETRE

le 23 JUIN dès 11 heures

◆ *Spectacle exceptionnel des enfants*
◆ *Chorale dirigée par Haïg Sarkissian*
◆ *Nombreux stands de jeux*
◆ *Remise des prix*
◆ *Buffet de spécialités arméniennes*
◆ *Et le fameux «khorovadz»*

Entrée libre, sans réservation.

ECOLE TEBROTZASSERE : 1, Boulevard du Nord, LE RAINCY
TEL. : 43. 81. 01. 72.

LA

MAISON ARMENIENNE DE LA JEUNESSE ET DE LA CULTURE MARSEILLE

ET

ACTION SANTE FRANCE ARMENIE (ASAF)

organisent une CONFERENCE

sur

«LA MALADIE PERIODIQUE»

Aspects cliniques et fondamentaux : A la recherche du gène.

Avec :

- **Dr JEAN-CLAUDE KOUYOUMDJIAN**
  M.C.U. — P. H.
  Responsable du Laboratoire d'Oncologie Clinique et Fondamentale
- **Dr JEAN MEDAXIAN**
  Médecin

le Vendredi 21 Juin à 21 heures

au 12-14, rue St-Bazile, Marseille 1er

—— *Entrée libre* ——

MAISON DE LA CULTURE ARMENIENNE D'ALFORTVILLE
ԱԼՖՈՐՎԻԼԻ ՀԱՅ ՄՇԱԿՈՅԹԻ ՏՈՒՆ

«RIEZ ARMENIEN»

La Maison de la Culture Arménienne d'Alfortville

et

HOVIV

ont le plaisir de vous inviter à

l'EXPOSITION - VENTE DE DESSINS

Exposition du 14 au 21 Juin

La M.C.A. sur AYP FM - 99,5 tous les mercredis à partir de 10h15

9, rue de Madrid. 94140 ALFORTVILLE
Tél. : 43 76 55 89 Fax : 43 78 66 64

Union Générale Arménienne de Bienfaisance
-Marseille-

GRANDE SOIREE DANSANTE

avec

MARTEN YORGANTZ et son Orchestre

le SAMEDI 22 JUIN de 21 heures à l'aube

dans les Salons du «*Carlton Beach*»

395 bis, Promenade Corniche Kennedy — MARSEILLE 7e

P.A.F. 150 F. — Etudiants : 100 F.

— ASSIETTES SPECIALITES ARMENIENNES —

Réservations et renseignements :
U.G.A.B. : 327, Bd Michelet — 13009 MARSEILLE — Tél. : 91. 22. 10. 45.

l'Association «SIPAN»

organise un séjour en

colonie de vacances

dans sa «*Résidence SIPAN*»
sise à SAINT-GERVAIS-LES-BAINS (HAUTE-SAVOIE)
POUR LES ENFANTS DE 6 A 14 ANS

du 2 au 22 Juillet

PRIX DU SEJOUR : 2.400 F. + VOYAGE

Renseignements : Tél. : 43. 26. 50. 43 / 42. 78. 31. 93.

Imprimé sur les presses du Journal «HARATCH» 83, rue d'Hauteville, 75010 Paris
Commission Paritaire : N° 55935 SIRET : 51027317 A R.C. Paris

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ
ՅՈՒՆԻՍ 20
JEUDI
20 JUIN
1996

LE NUMERO : 5,00 F.

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ (1925-1957)

HARATCH

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE-FONDE EN 1925
DIRECTRICE: ARPIK MISSAKIAN

83, RUE D'HAUTEVILLE — 75010 PARIS
TEL. : 47. 70. 86. 60 — TELEX : HARATCH 280 368 F
— FAX : 48. 00. 06. 70 —
C.C.P. PARIS 15069-82 E

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա : Տար. 1.100 Ֆ. – Վեցամսեայ : 560 Ֆ.
Արտասահման : Տար. 1.400 Ֆ. (ամէնօրեայ առաքում)
1.250 Ֆ. (շաբաթական առաքում) – Հատը : 5,00 Ֆ.

71րդ ՏԱՐԻ - Թիւ 18.878 — Fondateur SCHAVARCH MISSAKIAN — 71e ANNEE — N° 18.878

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՃԱԿԱՏ

ՆԱԽԱԳԱՀ Լ. ՏԷՐ-ՊԵՏՐՈՍԵԱՆ ԱԹԷՆՔԻ ՄԷՋ

Յունիս 17-ին, եռօրեայ պաշտօնական այցելութեամբ Յունաստան գացած են նախագահ Լ. Տէր - Պետրոսեան եւ իր պատուիրակութիւնը: Իրեն կ'ընկերանային Արտաքին նախարար Վահան Փափազեան, Պաշտպանութեան նախարար Վազգէն Սարգսեան, Ազգ. Ապահովութեան նախարար Սերժ Սարգսեան, Նախագահի խորհրդական Ժիրայր Լիպարիտեան, Առեւտուրի Սպասարկումներու Զբօսաշրջիկութեան նախարար Վահան Շիրխանեան եւ պաշտօնատար այլ անձեր: Զիրենք դիմաւորած են Յունաստանի նախագահը՝ Ստեֆանոփուլոս, Արտաքին նախարարը՝ Փանկալոս, կառավարութեան եւ Խորհրդարանի անդամներ, ինչպէս նաեւ Հայաստանի դեսպան Արմէն Կիրակոսեան:

Նախագահական պալատին մէջ տեղի ունեցած կարճ հանդիպումէն ետք երկու նախագահները մամուլի ներկայացուցիչներուն համառօտ բացատրութիւններ տուած են: Նախագահ Լ. Տէր - Պետրոսեան բարձրագոյն մակարդակի այս առաջին հանդիպումը գնահատած է շատ կարեւոր եւ շրջադարձային՝ երկու երկիրներուն համար: Ան աւելցուցած է որ մինչ Հայաստան ակնկալութիւններ ունի Յունաստանէն միջազգային եւ յատկապէս եւրոպական կառոյցներուն մօտ Հայաստանի համարկումի գործին առումով, նոյնպէս փոխադարձաբար, Հայաստան ալ կրնայ ԱՊՀ-ի երկիրներու վրայ բացուող պատուհան ծառայել Յունաստանի համար:

Այս հանդիպումէն ետք Հայաստանի նախագահը տեսակցութիւն մը ունեցած է նաեւ Յունաստանի վարչապետ՝ Սիմիթիսի հետ, որու ընթացքին անոնք ստորագրած են «բարեկամութեան եւ համագործակցութեան» պայմանագիր մը: Լեւոն Տէր - Պետրոսեան եւ Հայաստանի պատուիրակութիւնը հանդիպում մը ունեցած են նաեւ յունահայ համայնքի ներկայացուցիչներուն հետ:

Յունիս 18-ին երկու երկիրներու Պաշտպանութեան նախարարները համաձայնագիր մը ստորագրած են, վերաբերող՝ զինուորական մարզի տեսակէտներու, տեղեկութիւններու փոխանակութեան եւ զինուորական մարզումներու: Յունաստանի Պաշտպանութեան նախարարը Հայաստանի հետ տարիներու շփումին պսակումը նկատած է այս համաձայնագիրը:

Տեսակցութիւն ունեցած են նաեւ երկու Արտաքին նախարարները՝ Փանկալոս եւ Վ. Փափազեան ու ստորագրած այլ համաձայնագիր մը որ կը նախատեսէ տնտեսական յարաբերութիւններու զարգացում ու հայեւյոյն առեւտուրի կեդրոնի ստեղծումը:

Նոյն երեկոյեան շքեղ ընթրիք մը տրուած է ի պատիւ Լ. Տէր - Պետրոսեանի, Աթէնքի նախագահական պալատին մէջ:

Յունական մամուլը տեղ տուած է «հայկական ագրիւր»ի մը արտայայտութիւններուն որոնց համաձայն պաշտպանութեան մարզի համաձայնութիւնը արդիւնք է երկու - երեք տարուան խոր ուսումնասիրութիւններու, այնպէս որ կարելի չէ զայն նկատել Թուրքիոյ ուղղուած քայլ մը:

Հայկական պատուիրակութիւնը Յունիս 19-ի երեկոյեան կը վերադառնար Երեւան:

***

Թուրք մամուլը «հայեւյունական աքձանը» կը խորագրէ հայաստանեան պատուիրակութեան Յունաստան այցելութեան մասին իր լուրերը: Որոշ դժգոհութիւն պատճառած է երկու երկիրներուն Պաշտպանութեան նախարարներուն ստորագրած համաձայնագիրը: Կ'ըսուի նաեւ թէ Յունաստան առաջին երկիրը եղած է որ զինուորական կցորդ ղրկած է Երեւան:

«Միլլիյէթ» գրելով թէ Աթէնք ծրագրած է Սուրիան, Իրանը, Վրաստանը եւ արաբական կարգ մը երկիրներ եւս ընդգրկել նոյն համագործակցութեան մէջ, ատիկա պատասխան մը կը նկատէ Թուրքեւիսրայէլ զինուորական գործակցութեան համաձայնութեան:

***

ՀՀՇ-Ի ԱՐՏԱՀԵՐԹ
ՀԱՄԱԳՈՒՄԱՐԸ
ԵՒ
Լ. ՏԷՐ - ՊԵՏՐՈՍԵԱՆԻ
ԹԵԿՆԱԾՈՒԹԻՒՆԸ

ՀՀՇ-ի արտահերթ ութերորդ համագումարը տեղի ունեցած է Յունիս 9-ին, օրակարգի միակ նիւթով մը. առաջադրումը՝ Սեպտեմբերի նախագահական ընտրութեան թեկնածուին: Այդ համագումարին համար ընտրուած 886 պատուիրակներէն զատ հրաւէր ղրկուած է էջմիածին, Ազգային Ժողովի «Հանրապետութիւն» խմբակցութեան անդամներուն, կառավարութեան, Գիտութիւններու ակադեմիային, եւայլն:

Ելոյթներ ունեցած են ՀՀՇ-ի նախագահը, Ազգային Ժողովի նախագահը, վարչապետը եւ Հանրապետութեան նախագահը: Բոլորին խօսքին հասարակ յայտարարը եղած է անցնող վեց տարուան յաջողութիւններուն մատնանշումները, դրականները: Ճիշդ է որ անոնք անհամեմատ աւելի են ժխտականներէ, բայց անկեղծութիւնը եւ վստահելի ըլլալու պայմանը կը պահանջէր որ ինքնադրհութեան գեղումին քով տեղ տրուէր նաեւ այդ վերջիններուն. գոնէ ջնջելու համար այն բաւական տարածուն համոզումը թէ իշխանութիւնները հեռացած են ժողովուրդէն: Այս ուղղութեամբ միակ ակնարկութիւնը տեղ գտած է նախագահ Լ. Տէր - Պետրոսեանի ելոյթին մէջ. ան կ'ըսէ թէ յառաջիկային լուծման սպասող ամէնէն կարեւոր մարզերն են Արցախի հարցը, մէկ - երկու դրացիներու հետ յարաբերութիւն-

(Շար. ը կարգալ Դ. էջ)

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԻՍՐԱՅԷԼԻ նորընտիր վարչապետը յաջողեցաւ, ի վերջոյ, կառավարութիւն մը կազմել: Մինչեւ վերջին վայրկեանը դժուարութիւններ ունեցաւ: Արդարեւ, երբ կը կարծէր թէ ամէն ինչ եղած վերջացած է, Արտաքին նախարար նշանակուած՝ Տաւիտ Լեւի մերժեց մաս կազմել կառավարութեան մը ուր չկայ Արիէլ Շարոն: Ի վերջոյ, Նեթանիահու տնտեսութեան «գեր - նախարարութիւն» մը առաջարկեց Շարոնի որպէսզի կարենայ կառավարութիւնը կազմել: Նեթանիահու շատ բան կը պարտի Շարոնի, բայց, այս վերջինը «բազէ»ներու պարագլուխը կը նկատուի, ծայրայեղ աջի մը ներկայացուցիչը որ կրնար շատ բարդութիւններ ստեղծել: Շարոն Պաշտպանութեան նախկին նախարար է եւ 1982-ին ալ Լիբանանի պատերազմին «ճարտարապետը»: Կառավարութիւնը կը բաղկանայ 17 անդամներէ, Արտաքին նախարարութիւնը յանձնուած է կեդրոնին պատկանող անձի մը՝ Տավիտ Լեւի, Կրթական նախարար՝ Համէր կը պատկանի կրօնական Ազգ. կուսակցութեան, նոյն հոսանքին մօտ է Ներքին նախարարը՝ Սուիսա, Լիքուտի անդամ է Պաշտպանութեան նախարարը, նաեւ՝ Ելմաական: Իշխանութեան գլուխ գտնուող համախմբումի ութ կուսակցութիւններն են. - Լիքուտ (աջ), Ցոմէթ (ծայրայեղ - աջ), Կէշէր (կեդրոն - աջ), կրօնական Ազգ. կուսակցութիւն (ծայրայեղ ուղղափառ), Շաս (նոյնպէս), նաեւ՝ Թորահ, Ալիա (ռուս գաղթողներ) Երրորդ ուղի (Կոլանի պաշտպաններ):

ԿՐԹԱԿԱՆ ՆԱԽԱՐԱՐ՝ Ֆր. Պայրու Սորպոնի ամփիթատրոնին մէջ է որ, Յունիս 18-ին, ներկայացուց համալսարանական բարեփոխումներու իր ծրագիրը: Ներկայ էր նախարարապետը: Կը թուի որ կառավարութիւնը նկատի առած է անցեալ Նոյեմբեր - Դեկտեմբերի բողոքի ցոյցերը եւ ջնջած կարգ մը կէտեր, ինչպէս զտումը եւ մրցակից համալսարաններու ստեղծումը, Բարեփոխումը կը վերաբերի ուսանողին ընդգրկելիք ուղղութեան, ուսումներու կազմակերպութեան, ուսանողին յատուկ կանոնադրի մը հաստատման: Բարեփոխումը պէտք է սկսի 1997-ի եւ 1998-ի վերամուտներուն, բայց ոչ մէկ խօսք կայ այն յաւելեալ միջոցներուն մասին որոնք անհրաժեշտ են իրագործելու համար ծրագիրը:

ԵԼՑԻՆ կարեւոր պաշտօն մը յանձնելէ ետք զօրավար Լեբէդի, որու շնորհիւ միայն կրնայ յաղթել Բ. շրջանին, պաշտօնանկ ըրաւ Պաշտպանութեան նախարարը՝ զօրավար Գրաչով որ կրնայ Ռուսաստանը ներկայացնել ՕԹԱՆ-ի մօտ: Յարդ, Պաշտպանութեան լաւագոյն նախարարն էր որ կար, ըստ Ելցինի, բայց նաեւ երկու թշնամի եղբայրներ էին Լեբէդի հետ: Ինք, արդէն կանխած էր պաշտօնազրկումը հրաժարականը պատրաստելով:

ՖՐԱՆՍԱԿԱՆ ԵՐԿԱԹՈՒՂԻՆ նոր միջոցներու պիտի դիմէ սիրաշահելու համար յաճախորդները: Յուլիս մէկէն ըսկլեալ ճամբորդները անմիջապէս պիտի տեղեկանան եթէ ճեպընթացը որեւէ պատճառաւ կանգ առնէ աւելի քան հինգ վայրկեան: Սեպտեմբեր մէկէն ընկերութիւնը աւելի ուշադիր պիտի ըլլայ որ ճեպընթացները աւելի ճշդապահութեամբ բանին: Յապաղումներու պարագային, 100 քիլոմեթրէն աւելի երկար ճամբորդութիւններու ընթացքին, հատուցումներ պիտի ըլլան: Այլ բարելաւումներ ալ նախատեսուած են:

ՄՈՒԼԻՆԷՔՍ ձեռնարկը որոշած է 2600 գործազրկում կիրարկել Գանի (Գալվատոս) իր գործատան մէջ, ինչ որ բաւական ծանր հարուած մըն է աշխատաւորներուն եւ շրջանի առեւտրական շրջանակներուն համար: Ընկերային այս ծրագիրը դեռ վիճարանութեան պիտի դրըւի սենտիքաներուն հետ, բայց, կը թուի որ վերջնական բնոյթ ունի: Մուլինէքսի կորուստները 702 միլիոն ֆրանքի հասած են անցեալ տարի, Տնօրէնը կ'ըսէ թէ ձեռնարկը տեսակ մը ճակատագրական կացութեան դէմ յանդիման է, մէկ ֆրանք գործառնութեան համար, մէկ ֆրանք կը ծախսուի, ինչ որ չի կրնար շարունակուիլ:

ՊՈՍՆԻՈՅ ՄԷՋ, սերպ ձերբակալուած կամ անհետացած զինուորներու ընտանիքներու միութիւնը, Յունիս 17-էն ի վեր, պատանդ առած է Օ - ԷՍ - ՍԷ - Ը-ի երկու ներկայացուցիչներ: Քանի մը տասնեակ կիներ շրջափակուած են Օ - ԷՍ - ՍԷ - Ը-ի շէնքը եւ տեղեկութիւն կ'ուզեն 2000 անհետացած Սերպերէ:

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

1700-ԱՄԵԱԿԸ ՀԱՅԵՐԷՆ ՉԽՕՍԵՑԱՒ

Փարիզ հայ քաղաքական, մշակութային ու հոգեւոր կարեւոր անցքերու բեմ էր այս օրերուն: Հայաստանի նախագահին մեկնումով աւարտեցաւ քաղաքական բաժինը: Ազգային Մատենադարանի ցուցահանդէսը ու առընթեր գիտաժողովը ընկալուեցան որպէս մշակոյթի լուրջ ձեռնարկներ, իսկ նոյն օրերուն Ս. Յովհաննէս - Մկրտիչ Եկեղեցւոյ սրահին մէջ գումարուած ժողովը առաջին այս երկու մարզերուն միացուց կրօնականը:

Այդ ժողովը խմբած էր Հայաստանեայց Եկեղեցւոյ բարձրաստիճան դէմքերու ստուար խումբ մը, Գարեգին Ա.ի գլխաւորութեամբ: Հոն էին Պոլսոյ Պատրիարքը, Միացեալ Նահանգներէն, Եւրոպայէն, Հայաստանէն, եւայլն առաջնորդներ, եպիսկոպոսներ, վարդապետներ: Անոնց միացած էին Հայաստանէն ու Սփիւռքէն հայ մտաւորականներ ու օտար -- ամերիկացի, անգլիացի, իտալացի, ֆրանսացի -- հայագէտներ: Պատկառելի այս ամբողջութիւնը իր առջեւ պարտականութիւն դրած էր Հայաստանի քրիստոնէացման 1700-ամեակի նշումներուն ծրագրաւորումը:

Պէտք է ըսել որ առնուազն զարմանալի էր ձեռնարկին տրուած հանդիսաւորութիւնը երբ մարդ ծանօթ էր Հայաստանեայց Եկեղեցւոյ ներկայի ծանրակշիռ հարցերուն ու զանոնք դիմագրաւելու միջոցներուն անբաւարարութեան: Ոչ ոքի համար գաղտնիք կրնայ ըլլալ, մանաւանդ հոգեւորական դասու Փարիզ խմբուած այդ ընտրանիին, որ այսօր անկեղծօրէն խօսելու համար քրիստոնեայ Հայաստանի մը մասին, անհրաժեշտ է Տրդատի ու Լուսաւորիչի գործը կրկնել: Համայնավարութենէն ետք աղանդներու ճանկերուն մէջ ձգուած ժողովուրդը պէտք է վերադարձնել իր հայրերու հաւատքին: Յետոյ դառնալ նաեւ Սփիւռքին ուր այլ տեսակի "աղանդաւոր"ներ ամէն օր կը լայնցնեն անդունդը եկեղեցիին ու մեր բազմութիւններուն միջեւ:

Սակայն այս ծանրակշիռ հարցերուն անտեսումը ու 1700-ամեակի առիթով ստեղծուած փարիզեան "զբօսանք"ի մը երեւոյթը չէ այս տողերուն դրդապատճառը. այլ այն ընդվզումը որ նման պատկառելի թափօրի մը երկօրեայ վարիչները պատճառեցին իրենց ընթացքով երբ լուրջ ամէն բանի հետ դուրս ձգեցին հայերէնն ալ: Բացման նիստին անգլերէն արտասանուած ողջոյնին յաջորդեց նշումը թէ նիստերուն ընդունուած լեզուները անգլերէնն ու ֆրանսերէնն էին···: Ոչ իսկ հարկը տեսնուած էր թարգմանութեան կարգով տեղ տալու հայերէնին:

Ու 1700-ամեակի զոհասեղանին առաջին անարդար "ընծան" եղաւ լեզուն որ 17 դար ամէնէն հաւատարիմ ուղեկիցը եղած էր Հայուն քրիստոնէութեան. ամէնէն պանծալի կոթողները նուիրած էր անոր, դառնալով "թագուհի թարգմանութեանց", կամ "Մատեան ողբերգութեան":

1700-ամեակ ծրագրողներու առաջնորդները գործի սկսան խզելով դարաւոր կապը որ անքակտելի նկատուած էր ու հրապարակութեան ալ այնքա՜ն առիթներ պարգեւած: Սահակը, Մեսրոպը, Կորիւնը, Եղիշէն ի՞նչ պիտի ըսէին արդեօք:

Հայերէնին արտաքսումին որոշումին ոչ մէկ բացատրութիւն ընկերացաւ. ոչ ալ մէկը հարցում ուղղեց: Միայն թէ յետմիջօրէի նիստին հայաստանցի մտաւորականներէն միայն մէկ - երկուքը մնացեր էին:

(Զգիտցանք թէ նէրկաներու ո՛ր խումբին համար անպատեհ էր հայերէնի գործածութիւնը որ խորքին մէջ այնքան բազմաստղ ներկաներով լսարանին ՄԻԱԿ հասարակաց լեզուն էր բնականօրէն: Հայ հոգեւորականներու բարձրաստիճան դասի՞ն խորք էր հայերէնը, հայաստանցի մտաւորականներու խումբի՞ն, թէ արեւմտեան մեծագոյն համալսարաններուն մէջ հայագիտական ամպիոններու տէր հայագէտներու այդ ընտրանիին:

Պէտք է սպասել հաւանօրէն բարձրաստիճան, բեղուն ու շնորհաշէր երկօրեային մասին պաշտօնական հաղորդագրութեան, պատասխան մը ունենալու համար: Անմիջապէս որ ստանանք զայն, հայերէնի թարգմանելով կը տեղեկացնենք մեր կարգին···:

Թ. ԱՐՓԻ

ՍՓԻՒՌՔԱՀԱՅ ՎԱՐԺԱՐԱՆՆԵՐՈՒ ՀԱՄԱԺՈՂՈՎԸ

Համաժողովին մեծագոյն ժամանակը գրաւեց մասնախումբերու աշխատանքը: Իւրաքանչիւրին մասնակիցները առանձնացան անջատ սենեակներու մէջ ու քըննեցին նիւթը: Պէտք է ըսել որ բացի հայ դպրոցի առաքելութեան սահմանումէն, միւսները կը պատասխանէին շօշափելի պահանջներու, Երեքին մասնակցողներուն համար ձեռնարկը առիթ եղաւ տեղեկութիւններ, փորձառութիւններ փոխանակելու, կարելիութիւններ քննելու, եւայլն: Առաջին օրուան յետմիջօրէին եւ երկրորդ օրը գրեթէ ամբողջութեամբ յատկացուեցաւ մասնախումբերու աշխատութեան ու երկրորդ օրուան երեկոյեան ընդհանուր նիստի մը անոնց իւրաքանչիւրը ներկայացուց եզրակացութիւններու տեղեկագիրը:

Թիւ 1 մասնախումբին (Հայկական վարժարանի առաքելութիւնը, տեղեկագիրը կը բաղկանայ երեք գլխաւոր մասէ. առաջինը չորս կէտի մէջ կ'ամփոփէ այն հիմնական կէտերը որոնք ոչ մէկ նորութիւն կը բերեն արդէն սա կամ նա ձեւով հայ դպրոցի գործ տանողներու. ո՞վ չի գիտակցիր թէ այդ գործին նպատակն է աշակերտին տալ հայերէնի, հայկական մշակոյթի սէրը, զարգացնել անոր մէջ հայկական պատկանելիութեան զգացումը, լաւագոյնս պատրաստել զայն ապագային, եւայլն: Նոյն տեղեկագրին Բ. մասը կը բաղկանայ առաջարկներէ որոնք կ'ընդգրկեն թէ՛ վարչական, թէ՛ ուսուցման, թէ՛ կազմակերպչական պարագաներ: Վերջին, յանձնարարութիւններու մասին կարեւորագոյն կէտը սփիւռքահայ ուսուցչանոցի մը ձեռնարկելու պարագան է:

Երկրորդ մասնախումբին առջեւ դրուած էր ուսուցիչներու պատրաստութեան նիւթը: Այս խումբին տեղեկագրին մէջ նախ թւումը կ'ըլլայ հայկական նիւթերու ուսուցիչներուն համար անհրաժեշտ նըկատուած յատկանիշներուն – գիտակցութիւն, նուիրում, մասնագիտական պատրաստութիւն, ժամանակին համաքայլ ընթացք. յետոյ միակ նախադասութեամբ մը կը տարազուի էականը, թէ «ուսուցիչը պէտք է նախապատրաստուի տեղական համալսարանական մանկավարժական մասնագիտութեամբ որուն պիտի յաջորդէ հայագիտական նիւթեր դասաւանդող կեդրոնի մը մէջ պատրաստութիւնը»: Այս շատ յստակ ու բացայայտ հաստատումը որուն որեւէ այլընտրանք դժուար է ներկայացնել, միակ, բայց նաեւ ամենադըժուար լուծումի ճամբան ցոյց կուտայ: Տեղեկագիրը ապա հետ թւումը ըրած է ներկայիս գոյութիւն ունեցող այն հաստատութիւններուն որոնք կրնան այդ պարապը գոցել, մինչեւ ուսուցչանոցի մը փափաքելի հանդրուանին իրականացումը: Այդ հաստատութիւններն են Լիբանանի Հայկազեան գոլէճը, Համազգայինի Հայագիտական կեդրոնը, Խաչեր Գալուստեան ուսուցչանոցը. այս թւումին մէջ առնուած են ամառնային դասընթացքներ ու զանազան համալսարաններու հայագիտական ամպիոններն ալ որոնք թէեւ բառին բուն իմաստով չեն զօրեր որպէս լուծում նկատի առնուելու:

Նոյն մասնախումբը պարտականութիւն կը յանձնէ նաեւ Համաժողովէն բխող համակարգիչ մարմնին որ ծանօթութիւններ հաւաքէ վերոյիշեալ հայագիտական ընթացքներուն մասին ու քննէ, արժեւորէ, համադրէ զանոնք, ապա առ ի տեղեկութիւն փոխանցէ դպրոցներուն:

Երրորդ մասնախումբին – դասագիրքերու պատրաստութիւն - զեկուցումն առաջին մասով մը կը ծանրանայ հայկ. վարժարաններու ուսումնական ծրագիրներուն վրայ, որպէս առաջարկ ներկայացնելով հայկական նիւթերու դասաւանդութեան սխեմա մը: Վերջին էջով մը մասնախումբը կ'ընէ գործնական թելադրանքներ. անոնց առաջին կէտը կը վերաբերի հայրենի իշխանութեան ուղղելի նոր կոչի մը, փութացնելու համար մեսրոպեան ուղղագրութեան վերադարձը, քանի որ «սովետական գրելաձևը» վերջին տարիներուն ծաւալած է Սփիւռքի մէջ: Մնացեալ կէտերը կը վերաբերին հայկական ուսուցումի միջոցներուն – համակարգչային դասեր, ընթերցարաններ, բառարաններ, մեթոտաբանութեան ուղեցոյցներ, կրօնագիտութեան դասագիրքեր – նպատակայարմար ձեւով պատրաստելու կամ մշակելու գործին:

Արտա – դասագրքային միջոցներու մասնախումբը որուն առջեւ դրուած հարցը նոյնքան կարեւոր էր որքան դասագիրքի պատրաստութիւնը, իր տեղեկագրին առաջին կէտով կ'ենթադրէ զարկ տալ հրատարակչական մարզերու: Ներկայիս գոյութիւն ունեցող այդ միջոցները կարելի չափով – մանկական գրականութիւն, ամառնային աշխատանքի, խաղի տետրակներ, ձայներիզներ, տեսաերիզներ, ընթերցանութիւնը խթանող խաղալիկներ, եւայլն – ներկայացուած են կից ցանկի մը մէջ: Ցանկը տարիքի երեք խումբերով (3 –6, 6 – 11, 11-էն վեր) կուտայ մանկական թերթերու, գրականութեան, խաղերու, քարտէսներու, համակարգչային միջոցներու, ձայներիզներու, տեսաերիզներու, բառարաններու, երգարաններու եւայլն պատկեր մը որ պէտք չէ ամբողջական նկատել, անշուշտ: Արդէն տեղեկագիրը առաջին կէտով կ'առաջարկէ ամբողջացնել ցանկը. ապա կ'առաջադրէ զայն փոխանցել շրջաններու, կեդրոններու որպէսզի ճշդուին գլխաւոր պակասները եւ յաջորդ հանդիպումի մը ծըրագրուի ամբողջացումի գործը:

Նոյնքան կարեւոր կը նկատուի համակարգիչն ու հեռահաղորդակցական միջոցները ընդգրկել կրթական կեանքին մէջ:

Համաժողովին վերջին օրը, Յունիս 9 Կիրակի առաւօտուն Ա. Համալեան որպէս Ընդհանուր քարտուղարութեան տեղեկատուութիւն, նախ ներկայացուց ձեւացած Համակարգիչ մարմնին կազմը. անոր առաջին գործը պիտի ըլլայ հաղորդակցութիւնը, տեղեկութեան փոխանցումը ապահովել հայկական Սփիւռք կոչուած բաւական լայնածիր ցրուածութեան մը շրջաններուն միջեւ: Երկրորդն ալ յետագայ աշխատանքներու համակարգումը: Մարմինը որպէսզի ունենայ օրինական գոյավիճակ, Նիսի մէջ արձանագրուած է արդէն « Association pour le développement des Echanges Culturels, Artistiques et Scientifiques » անունով: Որոշուած է նիւթական միջոցներ տրամադրող կազմակերպութիւններու դիմել, յետագայ ծրագիրներու անհրաժեշտ պիւտճէ ապահովելու համար: Կը մտածուի նաեւ գործունէութեան մասնակից դպրոցներէ տարեկան խորհրդանշական յատկացումներ ստանալու մասին:

Ա. Համալեանէ ետք խօսք առաւ Նիսի Եկեղեցւոյ Հոգաբարձութեան ատենապետ Գրիգոր Աժէրխանեան, ներկայացնելու համար նիւթական համառօտ հաշուետուութիւն մը: Ձեռնարկը կարելի եղած էր հետեւեալ հովանաւորողներու նիւթական նուէրներով. Նիւ - Ճըրզիէն, Յովնանեան ընտանիք (15 հազար տոլար), Նիւէն Տիկին Լիւսի Պարսամեան (10 հազար տոլար), Մոնաքոյէն Ոմն (5 հազար տոլար), Արման Էվրէն, Տիկէ Բարակեան (5 հազարական ֆրանք). ասոնց վրայ պէտք էր աւելցնել Ֆրանսայի Կրթական Նախարարութեան, Նիս – Փրովանս – Ալփ Քոթ տ'Ազիւրի Շրջային Խորհուրդին խորհըրդանշական մասնակցութիւնները: Ընդհանուր ստացուածը 200 հազար ֆրանքի կը հասնէր, որմէ կը մնար 50 հազարի դրամագլուխ մը յետագայ աշխատութեան համար: Նախաձեռնարկ մարմինը ըստանձնած էր աւելի քան 60 հոգիի եռօրեայ կեցութիւնը (պանդոկ, սնունդ, փոխադրութիւն), իսկ ճանապարհածախքը պատկանած էր մասնակցողներու: Գ. Աժէրխանեան իր խօսքը աւարտեց ուրախութիւն յայտնելով որ միասնական աշխատանքի մը հիմերը դրուեցան ու ըսաւ անկեղծ համոզումով. «Ապագան լուսաւոր է մեզի համար»:

Նոյն օրը յետմիջօրէին մամուլի ասուլիս մըն ալ տրուեցաւ հայ մամուլէն ներկայ երեք թղթակիցներու («Յառաջ», «Մարմարա», «Ժամանակ» – Պոլիս): Հոն անգամ մը եւս կրկնուեցաւ գոհունակութիւնը նախաքայլ մը առած ըլլալուն ու յոյս յայտնուեցաւ որ միասնական աշխատանքի այս առաջին եռօրեան խթանող դեր կը կատարէ մնացեալ վարժարաններուն համար:

Հոս թերեւս աւելորդ չէ տալ մասնակից վարժարաններու անուններն ու մասնակցողներու թիւերը. Միացեալ - Նահանգներու Արեւմտեան շրջանի խնամակալ մարմին (2), Յովնանեան վարժարան (1), Շամլեան Ազգային վարժարան (1), Սուրբ Ստեփանոս Ազգային վարժարան (1). Արժանթին՝ Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ (1), Հ. Բ. Ը. Մ. Մարի Մանուկեան (1), Մխիթարեան՝ (1). Աւստրալիա՝ Ակնեան (2), Համազգային Արշակ եւ Սոֆի վարժարան (1), Գանատա՝ Արփի մանկապարտէզ (1), Ս. Յակոբ եւ Սարաֆեան (1). Եգիպտոս՝ Նուպարեան (2), Գալուստեան (1), Պօղոսեան (1). Իտալիա՝ Մուրատ Ռափայէլեան (1). Լիբանան՝ Առաջնորդարանի կրթական կազմ (3), Անարատ Յղութիւն (1), Մեսրոպեան – Հայ կաթողիկէ – (1), Պուլկարիա՝ Վ. եւ Գ. Թիւթիւնճեան վարժարան (1), Ուլիեմ Սարոյեան վարժարան (2). Ռումանիա՝ Գիւմեան – Միսաքեան վարժարան (1), Ֆրանսա՝ Անարատ Յղութիւն (1), Դպրոցասէր (4), Համազգային (1), Պարսամեան (2):

Եռօրեայ ժամանակացոյցը մասնագիտական աշխատանքներէ, հանդիպումներէ, ժողովներէ զատ տեղ տուած էր այլ միջոցառումներու եւս. այսպէս, Յունիս 7-ի երեկոյեան խումբը առաջնորդուեցաւ Մոնթէ Գառլօ, իսկ յաջորդ օրը Գանն ԺԱՖ-ի պարախումբը դիտելու: Այդ երեկոյթին ներկայ էին նաեւ Հայաստանի Փարիզի դեսպան Պր. Վիգէն Չիթէչեան ու «Հայաստան» Հիմնադրամի Ֆրանսայի նախագահ Պր. Պետրոս Թերզեան: Այս վերջինը մնաց յաջորդ օրը եւս, Կիրակի, Յունիս 9-ի կէսօրուան ճաշին ընթացքին ալ հրաւիրուեցաւ խօսք առնելու եւ արտայայտուեցաւ Հայաստան - Սփիւռք յարաբերութիւններուն մասին: Ընդգծեց երկու կողմին իրար ճանչնալու անհրաժեշտութիւնը որ յաճախ անտեսուած ու այդ պատճառով ալ անբաղձալի հետեւանքներու յանգող պարագայ մը եղած էր: Խօսեցաւ նաեւ Հիմնադրամին միջոցներով կատարուած աշխատանքներու կենսական բնոյթին մասին:

Եռօրեայ Համաժողովը աւարտեցաւ նոյն յետմիջօրէին հանրութեան մասնակցութեամբ կատարուած փակման հանդիսութեամբ ու փակման ճաշպարով որ տեղի ունեցաւ Ժուան - լէ - Փէնի մէջ պանդոկին մէջ:

ԱՐՓԻ ԹՈԹՈՅԵԱՆ

(Շար. 2)

ՄԱՐՄԱՐԱ

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ԲԱՐԵԿԱՄՈՒԹԵԱՆ ԲԱԺԻՆԸ

Բ.

Այո՛, կրկնե՛նք, եթէ դիմացինդ իրաւ բարեկամ մըն է, մէկի տեղ երկու կուտաս անոր: Եւ ատոր փոխարէն, մէկի տեղ երկու կը սպասես անկէ: Եւ ասիկա ո՛չ միայն քննադատելի ու ապօրէն չէ, այլ նաեւ օրինական, օրինակելի:

Ճիշդ է որ ընդհանրապէս հանրային կարծիքը կը դատապարտէ բարեկամական յարաբերութիւններու բերումով մէկըզմէկու վճարուած տուրքերը: Օրինակ, մէկը եթէ հրապարակաւ քիչ մը բարձր դրուատէ հանրային դէմք մը, որ իր մօտիկ բարեկամներէն մէկն է, ունկնդիրները անմիջապէս ստուեր կը թողուն այդ դրուատիքին վրայ: Եթէ գրագէտ մը խանդավառութեամբ խօսի իր բարեկամներէն մէկուն գրած գիրքին մասին, շատեր վերապահութեամբ կը մօտենան ու «խնամիական կապ»երէ կը ճառեն: Այստեղ շատեր կը տարուին «բարեկամութեան բաժինը» տեսնել ըսուածներուն ու խօսուածներուն մէջ: Չարամիտներ ալ կրնան աւելցնել հետեւեալ հարցումը. «Արդեօք նոյն անձը նոյն խանդավառութեամբ պիտի կարենա՞յ դրուատել իր թշնամին, գոնէ այն միւսները որոնք իր բարեկամը չեն»: Այստեղ ալ անոնք բնականաբար օրակարգի բերած կ'ըլլան «թըշնամութեան բաժինը», թէեւ բարեկամին ճիշդ հակառակը թշնամին չէ:

Մինչդեռ «բարեկամութեան բաժինը», եթէ տարբեր հայեցքով քննուի, բնաւ դատապարտելի չէ, ժխտական արժէք չունի, ընդհակառակն գնահատելի ու օրինակելի է: Երանի թէ ամէն մարդ իր բարեկամին մասին նոյն կեցուածքը որդեգրէ, երանի թէ ամէն մարդ իր բարեկամին արդար տուրք վճարէ, նոյնիսկ մէկի տեղ երկու վճարէ, երանի թէ ամէն մարդ իր աշխատանքին մէկ տոկոսն ալ յատկացնէ ընկերային կեանքէ ներս իրաւ բարեկամի մը տեղն ու արժէքը պաշտպանելու գործին:

«Բարեկամութեան բաժինը» ընդունելի ու օրինական, նոյնիսկ բարերար է զանազան պատճառներով: Նախ՝ բարոյական պատճառներով: Մարդկային բարոյականութիւնը կը թելադրէ որ իրաւ բարեկամներ հաւատարիմ ըլլան իրարու նկատմամբ, բարի ու ազնիւ ցանկութիւններ սնուցանեն մէկզմէկու նկատմամբ: Յետոյ կայ ուրիշ եւ շատ աւելի կարեւոր ազդակ մը: Մարդիկ իրենց մօտիկ բարեկամներն են որ կը ճանչնան լաւագոյն ու սպառիչ ձեւով: Հանրային գործիչ մը շատ մօտէն ու մանրամասնօրէն կը ճանչնայ գործունէութիւնն ու գաղափարախօսութիւնը այն միւս հանրային գործիչին, որ իր շատ մօտիկ բարեկամն է: Չէ՞ որ անոնք յաճախ կը զրուցեն իրարու հետ, միտքերու փոխանակումներ կ'ունենան, իրարու գործունէութեան մասին տեղեկութիւն կուտան իրարու: Նոյն ձեւով գրագէտ մը, գրաքննադատ մը շատ աւելի լաւ կը ճանչնայ իր բարեկամութեան շրջանակին մաս կազմող ուրիշ գրագէտի մը գործն ու վաստակը: Գրագէտներ անպայման կը կարդան իրենց բարեկամներուն գործը, մինչդեռ կրնան ընդհակառակն քիչ մը անտարբեր մնալ բարեկամական շրջանակէ դուրս մնացած ուրիշ գրողներու գործերուն նկատմամբ: Գրագէտներ իրենց բարեկամներուն գործը ո՛չ միայն անպայման կը կարդան, այլ նաեւ զայն կը կարդան առաւել ուշադրութեամբ, առաւել գուրգուրանքով, աւելի խորացումով: Իրարու հետ կը խօսին այդ գործին մասին, զիրար ո՛չ միայն կը շնորհաւորեն, այլ նաեւ զիրար կը խրախուսեն, միասնաբար կը վերլուծեն գործը, եւ բոլոր այս խօսակցութիւնները ի վերջոյ կը նպաստեն աւելի լաւ հասկնալու մէկզմէկու գործը: Ուստի հանրային կարծիքը, տարբեր տեսանկիւնէ մը դիտուած, պէտք է աւելի վստահելի, աւելի վաւերական, աւելի սրտախօսիկ նկատէ այն վկայութիւնը, որ կուգայ «բարեկամութեան բաժնին» մէջէն: Հանրային կարծիքը պէտք է գոհ ըլլայ նաեւ որ բարեկամ մը իր վկայութիւնը կը բերէ ուրիշ բարեկամի մը մասին:

Անշուշտ, որպէսզի իսկապէս արժէքաւոր նկատենք այսպիսի վկայութիւն մը, պէտք է որ յիշեալ վկայութեան մէջ «բարեկամութեան բաժնէն» դուրս մնացած ըլլան բացայայտ կողմնակցութիւնները, սուտ վկայութիւնները, շահագիտական մերձեցումները, այլ խօսքով, պէտք է որ հոնկէ դուրս մնան այնպիսի կեղծ տուեալներ որոնք կրնային ստուեր թողուլ այդ վկայութեան վրայ: Այո՛, մենք մեր բարեկամին մէկի տեղ երկու պիտի տանք, բայց պայմանաւ որ արդար ըլլայ այդ տուրքը, պայմանաւ որ դիմացինը արժանի դարձած ըլլայ այդ տուրքին: Թերեւս ամէն մարդ չի կրնար փափաքելի չափով առարկայական ըլլալ, կրնայ երբեմն իր բարեկամին գործը վերլուծելու ընթացքին իյնալ թոյլ ու չափազանցեալ գնահատանքներու մէջ, բայց ի՛նչ կրնայ ըլլալ, օրէնքը պէտք չէ փոխուի: Պէտք է ընդունինք որ իրաւ ու արժէքաւոր վկայութիւնը կրնայ առաւելաբար գալ «բարեկամական բաժնի» ընդմէջէն: Ասիկա արդելք չէ անշուշտ որ ոչ - բարեկամական շրջանակներէ, կամ հեռաւոր ու անծանօթ շրջանակներէ հասնող ճշգրիտ գնահատանք մը, բարեացակամ վկայութիւն մը աւելի արժէքաւոր չնկատուի: Բայց հարցն այն է, որ սխալ է «բարեկամութեան բաժնի» մէջ անպայման խնամիական դատապարտելի մերձեցումներ փնտռել: Եթէ կան խնամիական դատապարտելի մերձեցումներ, անոնք շուտով դիմակազերծ կ'ըլլան արդէն: Հանրային կարծիքը կոյր չէ: Հանրային կարծիքը կրնայ շատ լաւ գնահատել թէ «բարեկամութեան բաժնէն» եկած վկայութեան մը մէջ ինչ բան ճիշդ ու արդար է, ինչ բան չափազանցեալ ու նպատակաւոր:

Բ. Հ.

UNICEF EN ARMENIE

PROJETS A REALISER DANS LES 3 ANS

Programme UNICEF : **Prévention et traitement des infections respiratoires aigües (IRA)**
Population touchée : **enfants âgés de moins de cinq ans**
Fonds requis : **210 000 $ (1 077 300 F.)**

Environ 22%des cas de mortalité infantile sont attribués aux Infections respiratoires aigües (IRA). Dans de nombreuses zones rurales, ces chiffres atteignent même 30%. Les polycliniques et dispensaires en milieu rural souffrant d'un manque de médicaments et de personnels qualifiés sont des facteurs aggravant de la morbidité due aux IRA.

* * *

Programme UNICEF : **Prévention et contrôle des diabètes chez la femme et l'enfant.**
Population touchée : **20 000 enfants et femmes enceintes atteints de diabète.**
Fonds requis : **163 000 $ (836 190 F.)**

40 000 personnes atteintes de diabètes parmi lesquelles des femmes enceintes et des enfants de moins de 14 ans sont aujourd'hui insulino-dépandantes. L'irrégularité des approvisionnements en insuline ne permet pas la surveillance permanente que nécessitent ces diabétiques et augmente la fréquence des complications pendant la grossesse.

* * *

Programme UNICEF : **Promotion de l'hygiène et contrôle des diarrhées**
Population touchée : **Enfants âgés de moins de 5 ans**
Fonds requis : **80 000 $ (410 400 F.)**

L'obsolescence du réseau d'adduction d'eau, qui n'est pas entretenu, aggrave la situation sanitaire déjà précaire des populations. L'absence de médicaments est la principale cause de la haute incidence des maladies liées à l'eau et à l'assainissement, comme les maladies diarrhéiques, les parasitoses intestinales et les maladies de la peau.

* * *

Programme UNICEF/OMS : **Contrôle des maladies évitables par la vaccination**
Population touchée : **Enfants de moins de 2 ans et population de 3 à 60 ans**
Fonds requis : (UNICEF) : **335 000 $ (1 718 550 F.)**

La diphtérie est de nouveau un problème de santé publique en Arménie. L'UNICEF coordonnera les actions d'immunisation pour assurer le contrôle des maladies que l'on peut éviter par la vaccination (L'UNICEF a notamment aidé en 1995 à la mobilisation sociale des populations et à la distribution de vaccins anti-polio en Arménie et d'autres pays du Caucase).

* * *

Programme UNICEF / OMS : **Soutien à la santé des femmes et enfants et aux soins néonatals**
Population touchée : **ensemble de la population**
Fonds requis (UNICEF) : **280 000 $ (1 436 400 F.)**

Le taux de mortalité maternelle 1993-1995 est de 34,2 décès pour 100 000 naissances vivantes.

Le taux de naissance à faible poids pour 1992-1994 était de 7,5 pour 100 dont 30% avaient un poids vraiment trop bas. Cela est probablement dû aux conditions économiques difficiles.

Le taux de mortalité infantile demeure à un seuil modéré, 15 décès pour 1000 naissances vivantes.

* * *

Programme UNICEF / OMS : **Formation à l'urgence en épidémiologie nutritionnelle**
Population touchée : **Population vulnérable (enfants, femmes, personnes âgées)**
Fonds requis (UNICEF) : **270 000 $ (1 385 100 F.)**

La détérioration des conditions socio-économiques en Arménie ont gravement affecté les populations, particulièrement dans les zones rurales et les villages situés dans les zones frontalières. Les Arméniens dépendent presque entièrement de l'aide humanitaire pour leurs ressources. La carence en protéines provoque des anémies graves chez les femmes enceintes et allaitantes et chez les enfants de moins de 5 ans. Les déficiences en iode constituent un problème de santé publique. La prévalence du goître présente un endémisme très fort dans les régions montagneuses (25-30%).

* * *

L'UNICEF, présent en Arménie, procède actuellement à la vaccination, contre la Poliomyélite, de 320 000 enfants de 0 à 4 ans. Cette opération d'un montant de 411 600 francs est financièrement couverte par le Comité Français.

Le programme présenté ci-dessus, établi pour les 3 prochaines années, est d'un coût élevé. Le Comité Français pour l'UNICEF lance un appel à la France entière, mais plus particulièrement à vous, familles arméniennes de France, afin que vous participiez à la réalisation des projets que nous vous présentons.

Les personnes qui veulent s'intéresser aux actions de l'UNICEF peuvent adresser leur soutien à :

Comité Français pour l'UNICEF
Madame Gisèle ALYANAKIAN
3, rue Duguay-Trouin
75282 PARIS Cedex 6.

ԿԷՍ ՈՒՂԵՂՈՎ ԿԱՐԵԼԻ Է ԽՕՍԻԼ ՍՈՐՎԻԼ

Ալէքս ինը տարեկանին սորված է խօսիլ, ուղեղային գործողութեան մը ենթարկուելէ ետք։ Անոր հիւանդութիւնը արեան շրջանառութիւնը կը խանգարէր ուղեղին ձախ կիսագունդին մէջ։ Ութ տարեկանին, միայն քանի մը ձայներ կրնար հանել ու լուսնոտութեան նոպաներ կ՚անցընէր։ Միակ հասկնալի բառը զոր կրնար արտասանել «մամա»ն էր։ Իսկ գործողութենէն երկու տարի ետք տղեկը կը խօսէր բնական ձեւով։

Այսօր ան տասնըհինգ տարեկան է. ճիշդ է որ չափահասի մը խօսակցութիւնը չէ իրը, բայց մասնագէտներու հաստատումով շատ աւելին է քան ինչ որ կ՚ակընկալուէր անոր մտային կարողութենէն։

Ալէքս մշտական քննութեան տակն է ջղահոգեբաններու որոնք յատկապէս տպաւորուած են այդքան յառաջացած տարիքի մը խօսիլ սորվելու եւ լեզուական անոր կարողութենէն։ Մինչեւ այսօր անէնէն ուշ տարիքի խօսիլ սորված երախան վեց տարեկան եղած է տարեգրութիւններու մէջ։ Ալէքսի պարագան կրնայ տակնուվրայ ընել այն բոլոր վարկածները որոնց համաձայն երախայ մը խօսիլ կը սորվի կեանքին առաջին տարիներուն։

Հոգեբաններու մեծ մասը համոզուած է թէ որոշ տարիք մը անցնելէ ետք անկարելի է խօսիլ - սորվիլ։ Անոնք կ՚ըսեն թէ ժամանակով ուղեղը կը կորսնցնէ իր ճկունութիւնը եւ ջղային կեդրոններու ցանցերը այդ ուղղութեամբ դրդիւ ստացած չըլլալով, խօսելու անհրաժեշտ նոր կապակցութիւններ չեն կրնար հաստատել։ Ալէքսի պարագան կրնայ օրինակ ծառայել թէ սխալ է այդ մօտեցումը եւ ուղեղը աւելի երկար ատեն կը պահէ իր ճկունութիւնը ու մինչեւ չափահասութիւն կը պահէ խօսիլ սորվելու կարողութիւնը։

Նոյն հիւանդութեան տէր ուրիշ մանուկներ սորված են խօսիլ փոքր տարիքին, նոյնիսկ երբ ուղեղին ձախ կիսագունդին մէջ գտնուող խօսելու կեդրոնը վնասուած է։ Մասնագէտ մը կը բացատրէ թէ նման պարագաներու կեդրոնին պաշտօնը կը ստանձնէ ամբողջ կիսագունդը։ Այս առումով Ալէքսի օրինակը բացառութիւն կը նկատուի. բժիշկները կը խորհին թէ լուսնոտութեան անոր նոպաները, կամատոնց դէմ տրուած դեղերը արգելք եղած են որ տղեկը խօսիլ սորվի։ Ուրիշներ ալ հարց կու տան թէ արդեօք անոր աջ կիսագունդը պահած չէ՞ր սորվելու կարողութիւնը եւ պարզապէս անգործութեան մատնուած էր ձախին խանգարումին պատճառով։

Այսուհանդերձ, տիրող կարծիքը այն է որ Ալէքս բացառութիւն մը կազմած է, քանի որ ինը տարեկանին խօսիլ սկսած է փոքր երախայի մը նման։ Նախ անջատ բառեր արտասանած է, ապա յաջողած է հետզհետէ աւելի լաւ կազմուած նախադասութիւններով արտայայտուիլ։ Ու այսքանը բաւարար կը նկատուի ընկալեալ վարկածները եթէ ոչ անմիջապէս փոխելու, գոնէ անոնց հետ տարակոյսով վերաբերելու։

ՔԱՂՀԱՆ

ՍՏԱՑԱՆՔ

ԱՐԵՒՄՏԱՀԱՅ ՆՈՐԱՎԷՊԸ

(1880 -- 1910-ական թուականներ ժանրի պատմութիւն եւ տեսութիւն)

ԳՐԻԳՈՐ ՅԱԿՈԲԵԱՆ

Երեւան 1996

ԿՂԶԻՆ ԵՒ ՄԻ ՄԱՐԴ

— վիպակ —

ԿՈՍՏԱՆ ԶԱՐԵԱՆ

Գլուխս լեցուեց յուզումով եւ պատկերներով։ Առաջին բջիջի պայքարը ընդհանուր քաոսի ծովացած խառնաշփոթութեան մէջ։ Ապա, բարդ օրգանիզմների կազմութիւնը։ Բնազանցական դիցաբանութեան շրջանին յաջորդող առանձնացած անհատականութեան շրջանը։ Ամբողջական գիտակցութիւնից՝ դէպի ընդհանուր պարունակող վայրկեանը։

Ինձ զգացի մենակ եւ անուժ։ Լոյսը վառեցի եւ գնացի խոհանոց՝ մի բաժակ սուրճ պատրաստելու համար։ Եւ մինչ սպասում էի, որ ջուրը եռայ, պատուհանից նայեցի դուրս։ Մութ կապոյտ երկինքի հսկայ տարածութիւններում պսպղում էին աստղերի անհամար հոյլերը։

Ահ, մարդկային անհատի այդ անջատողութիւնը դեռ ինչքան ժամանակ պիտի տեւի։

Ահա կանգնած եմ այդ հսկայութեան առջեւ՝ փոքր, անուժ, ժամանակաւոր մարմնով։ Մենակ։ Ոչ ոք չի կարող օգնել ինձ։

Եւ այն ու ամենայնիւ, ես ունեմ իմ սեփական ճակատագիրս, որ յատուկ է միայն ինձ եւ որ ուրիշները չեն կարող կրկնել։ Եթէ ես գիտակցում եմ այդ, նա անկասկած գոյութիւն ունի։ Եթէ նա գոյութիւն ունի, ես նրա տէրն ու տիրականն եմ։ Ես պատասխանատու եմ նրա համար։ Ես, ճարտարապետս, նախ եւ առաջ նրա՛ կառուցողն եմ։

Ուժգին մի սարսուռ ցնցեց ամբողջ մարմինս։ Սուրճի բաժակը դողաց ձեռքումս։ Ինձ զգացի կորած, ինչ որ ճամբաներում, որոնց առաջ գիշեր էր եւ անյայտութիւն։

Կում կում խմեցի սուրճս։

— Ի՞նչ պատահեց ձեզ, — հարցրեց Անճելինայի ձայնը։

Զարմացայ։

— Ոչինչ, — ասի։ Ի՞նչ կարող է պատահել։

Ուսերին երկայն մի շալ էր գցել։ Թեւերը մերկ էին, ոտքերը բոպիկ։

Շփոթուած էր, յուզուած։

— Վարից ոտնաձայներ լսեցի, կարծեցի հիւանդ էք։

Անկողինս, որ տակն ու վրայ էր, չինեց։

— Չէ, հիւանդ չեմ։ Չէի կարողանում քնել։

— Դէ, հիմա պառկեցէք։

Արդէն ուշ էր, երբ այթնացայ։ Զանգակներն իսկ չէի լսել։ Նստեցի անկողնի ծայրին, ծուլացայ, նորից պառկեցի եւ քնեցի։

Հայելու առջեւ ածիլուելու ժամանակ միտքս վազեց ետ, դէպի մանկութեան հասակս։ Երբեմն խաղում էի, ինձ նման չորս - հինգ տարեկան, հարեւան մի աղջկայ հետ։ Ինչո՞ւ նրան յիշեցի։ Յիշեցի, որովհետեւ նրա շարժուձեւերը, նրա մեղաւոր կերպով ժպտալու ձեւը, խօսքերի վերջաւորութիւնը կուլ տալու համակրելի սովորութիւնը, նրա դալկութիւնը եւ նոյնիսկ հոտը յիշեցնում են Անճելինային։

Սկսեցի երգել։

Գլխումս, «Մտքի Տաճարի» համար նոր լուծումներ էի որոնում։ Կային բոպէներ, երբ ամէն ինչ պարզ եւ յստակ կերպով տեսնում էի։ Տեսնում էի, կորցնում, նորից տեսնում։

Մօտեցայ սեղանիս եւ գծագրեցի։ Թափով, մի տեսակ ներշնչումով։ Կարողանալ երազածը իրականութեան վերածել՝ ի՜նչպիսի տանջանք։ Ամենաբախտաւոր բոպէները նրանք են, երբ երեւակայում ես, Նրանց մարմին տալը, միշտ էլ չարչարանք է։ Բայց, չնայած բոլոր դժուարութիւններին, պէտք է յարատեւել։

Երբ դադրեցի, երեկոյ էր։ Սաստիկ յոգնած էի եւ անօթի։

Վերջալոյսի պահի զանգակները հնչում էին դանդաղ եւ խուլ։ Հսկայ, հիւանդ մի սրտի նման։

Հագուեցի, դուրս եկայ պատշգամ։ Արեւը արդէն մայր էր մտել։ Միջերկրականի վրայից խաղաղութեան խոր մի շունչ էր անցնում։ Ծովափից ոչ շատ հեռուում, մեծ մի նաւ էր գալիս։ Փորը ուռած, ծխնելոյզները վեր տնկած, յետոյքը քիչ վեր բարձրացած։

Հին ծովային մարդիկ, երբ խօսում են իրենց վարած նաւերի մասին, գործ են ածում այնպիսի ածականներ, որոնք յատուկ են կենդանի արարածներին։ «Նաւս գայլ էր», ասում են, «Նաւս տարիքը առնող կնոջ նման փոփոխական էր»։

Սանդուխներից կամաց կամաց վայր եկայ։

Միտքս դեռ շարունակում էր աշխատել։ Աշխատանքիս համար, նոր նոր մանրամասնութիւններ էի տեսնում, նոր նոր կառուցողական կարելիութիւններ։ Երեւակայածը առհասարակ կորչում է։ Յիշում եմ, մի բարեկամ բանաստեղծ մի օր ինձ կարդաց մի գեղեցիկ ոտանաւոր, որի անունն էր «Տրտունջ Երազած եւ Չիրագործուած Երկերի Համար»։ Այո՛, այդ այդպէս է. բայց եթէ լաւ մտածես, ոչինչ չի կորչում, Մեր մտածումները երբեք չեն կորչում, կրակից վեր բարձրացող ծուխը, ինչպէս չի կորչում քամին, մարդկային շունչը, հառաչը։ Այլափոխւում են՝ չեն կորչում։

Ահա փողոցից քայլում ես եւ գլխումդ, եթէ բանաստեղծ ես, ուրուագծւում են պօէմայի առաջին տողերը, Բառերը սկըսում են երգել, եւ պատկերները բաց են անում ճախրնական թռչունի վառվռուն իրենց թեւերը։ Ձայն, շեշտ, գոյն միանում են, ոլորուն սանդուխներով վեր են բարձրանում եւ շունչդ յանձնում տիեզերքին։ Քայլում ես եւ չես նկատում, որ ամբողջ փողոցը մասնակցում է յօրինուող պօէմային, որ մարդկանց դէմքերի վրայ լոյս է նստել, որ նրանց աչքերից վերացման կայծեր են վայր ընկնում, որ նրանց ձեռքերը ողողուել են պայծառութիւնով, որ քո քայլերըդ հնչում են համաչափ՝ նրանց սրտերի բաբախման հետ։

(Շար. 16)

(Շար. Ա. էջէն)

ներու բնականոնացումը եւ տնտեսական զարգացման խնդիրը:

«Հայք»ի Յունիս 11-ի թիւին այս նիւթին նուիրուած էջերը կը տեղեկացնեն նաեւ թէ համագումարին պատուիրակները միաձայն քուէարկութեամբ ու ծափերով դիմաւորած են նախագահական ընտրութեան Լ. Տէր - Պետրոսեանի թեկնածութեան առաջարկը զոր ներկայացուցած է Տէր Յուսիկ Լազարեան:

***

ՀԱՄԱՅՆԱՎԱՐ
ԵՐԿՐՈՐԴ ԿՈՒՍԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

«Դաշնակներից ու Ռամկավարներից յետոյ ալտերնատիւ կուսակցութիւն ստեղծելու հերթը կոմունիստներին էլ հասաւ» կը գրէ Յունիս 5-ի «Լրագիր Օր» թերթը տեղեկացնելով որ նախորդ օրը յայտարարուած է «Հայաստանի աշխատաւորութեան համայնավար ռկուսակցութիւն»ը: Քարտուղարն է Ռուբէն Եփրեմեան. ունի 1500 անդամ: Նոր կուսակցութիւնը վճռական է նախագահական ընտրութեան քուէ չտալու թէ՛ ներկայ իշխանութեան եւ թէ համայնավարներու թեկնածուին: Իրենց նպատակն է ձախակողմեան պլոք մը ստեղծել, ընկերվար հակումի տէր կուսակցութիւններու հետ:

Հայաստանի Համայնավար կուսակցութեան Ա. քարտուղարը Ս. Բադալեան «փլուզման դատապարտուած» կը նկատէ նոր կուսակցութիւնը:

«ԱՐՄԷՆՓՐԷՍ»

(Յունիս 18)

ԱՐՏԱՔԻՆ ՆԱԽԱՐԱՐՈՒԹԵԱՆ
ՀԱԿԱԶԴԵՑՈՒԹԻՒՆԸ

Հայաստանի Արտաքին նախարարութիւնը Յունիս 15-ի յայտարարութեամբ իր մտահոգութիւնը յայտնած է Միացեալ - Նահանգներու Արտաքին նախարարութեան Յունիս 12 թուակիր յայտարարութեան կապակցութեամբ, որ կը վերաբերէր արտաքին օգնութեան մասին Գոնկրէսի 1997-ի նախագիծին: Ըստ Հայաստանի Արտաքին նախարարութեան, խնդրոյ առարկայ այս յայտարարութեան մէջ տեղ գտած ձեւակերպութիւնները կը քաջալերեն Ազրպէջանի բռնած կարծր դիրքորոշումը, վտանգելով խաղաղութեան գործընթացը: Ըսուած է նաեւ որ հոն անտեսուած են ԼՂՀ-ի մէջ մարդասիրական առկայ հարցերը եւ մոռցուած է որ Ազրպէջան կը մերժէ որեւէ երկխօսութիւն Լեռնային Ղարաբաղի հետ, ինչ որ ինքնաբերաբար կը բացառէ Ազրպէջանի մարդասիրական օգնութեան խողովակ մը հանդիսանալու հնարաւորութիւնը Արցախի գաղթականներուն եւ տեղահանուածներուն համար: Հայաստանի Արտաքին նախարարութեան յայտարարութեան մէջ չեշտուած է նաեւ որ Գոնկրէսի վերոյիշեալ յայտարարութիւնը կը կանխորոշէ նաեւ Լեռնային Ղարաբաղի կարգավիճակը, ինչ որ հակոտնեայ քայլ է ՍԷ - ԽՍ - ՍԷ - Ը-ի 1992-ին գումարուած Նախարարներու Խորհուրդի նիստին առնուած որոշումին, որ կը նախատեսէր կարգավիճակի հարցը բանակցիլ միայն Մինսկի խումբի շրջանակներուն մէջ: Եւ վերջապէս, չեշտուած է որ հակամարտութեան կողմերէն մէկուն աջակցիլը ներհակ է միջնորդի դիրքին:

Ս. ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ-ՄԿՐՏԻՉ ՓԱՐԻԶ

ՇԱԲԱԹ, Յունիս 22, Տօն է Գիւտի Նշխարաց Սրբոյն Գրիգորի Լուսաւորչին Մերոյ:

Այս առթիւ, Փարիզի Ս. Յովհաննէս - Մկրտիչ Մայր Եկեղեցւոյ մէջ, ժամը 10-ին պատարագ կը մատուցուի:

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ, Յունիս 27, Տօն է Սրբոց Թարգմանչացն Մերոյ՝ Սահակայ եւ Մեսրոպայ:

Այս առթիւ, Փարիզի Ս. Յովհաննէս - Մկրտիչ Մայր Եկեղեցւոյ մէջ, ժամը 10-ին, պատարագ կը մատուցուի:

DECINES

Fête scolaire

La fête de fin d'année de l'école arménienne de la Croix Bleue des Arméniens aura lieu le 22 Juin à 20 heures 30 à la Salle des Fêtes de la Ville de Décines.

ՀԱՅ ԿԱՐՄԻՐ ԽԱՉ

Քաջալերուած 1995-ի ամառնային արձակուրդի յաջողութենէն, այս տարի եւս, Նորմանտիի ծովեզերեայ Հայ Կարմիր Խաչի Մանկանց Բոյնի ճաշարանը եւ խոհանոցը Հայ մայրերու տրամադրութեան տակ կը դրուի Յուլիս 7-էն մինչեւ Օգոստոս 29:

Տեղերը սահմանափակ ըլլալով, կը խնդրուի այժմէն ժամադրուիլ օգտուելու համար Մանչի կացութիւնը մանիչէն:

Մենեակները ապահովելու համար հեռաձայնել.
39 - 85 - 36 - 53

Մանկանց Բոյն Յուլիս 7-էն վերջ
(16) 31 - 21 - 77 63

LE CENTRE CULTUREL
SAINT GREGOIRE
26, rue Sibié, 13001 Marseille

EXPOSITION
ALEX BERLIAN

Du 12 au 23 Juin
tous les jours de 16h à 20h

au profit du Fonds Arménien de France

Imprimé sur les Presses
du Journal «HARATCH»
83, rue d'Hauteville, 75010 Paris
Siret: 51027317 A R. C. Paris
Commission paritaire: N° 55935

Ս. ԳՐԻԳՈՐ ԼՈՒՍԱՒՈՐԻՉ ՇԱՒԻԼ

Շաւիլի Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ Եկեղեցւոյ մէջ Կիրակի, Յունիս 23, առաւօտեան ժամը 10-ին, Եկեղեցւոյ անուանակոչութեան տարեդարձին առթիւ, հանդիսաւոր պատարագ կը մատուցանէ ու կը քարոզէ Վիճակիս Հայրապետական Պատուիրակ եւ Փարիզի Հայոց Առաջնորդ՝

ԳԻՒՏ ԱՐՔԵՊԻՍԿ. ՆԱԳԳԱՇԵԱՆ

Յաւարտ պատարագի տեղի կ'ունենայ հոգեհանգստեան պաշտօն եկեղեցւոյս հանգուցեալ հիմնադիրներու, բարերարներու եւ հոգաբարձուներու հոգիներուն ի հանգիստ:

Եկեղեցական արարողութիւններէն ետք տեղի կ'ունենայ ճաշ, Շաւիլի Gymnase Jules Ladoumegue-*ի մէջ ժամը 13-ին եւ որուն ջերմօրէն հրաւիրուած է գաղութը:*

Ճաշի ծախքերու մասնակցութիւն՝ 120 *ֆրանք:*

Տեղերը ապահովելու համար ուղարկել համապատասխան չէքը եկեղեցւոյ հասցէին իսկ յաւելեալ մանրամասնութիւններու համար հեռաձայնել հետեւեալ թիւերուն. —
47 - 09 - 23 - 18 *կամ՝* 45 - 34 - 13 - 79

Տեղերը ապահովելու վերջին թուականն է Չորեքշաբթի, Յունիս 19:

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

Կը փնտռուի Երուանդ Օտեանի «12 ՏԱՐԻ ՊՈԼՍԷՆ ԴՈՒՐՍ» *հատորը: Ունեցողէն կը խնդրուի յարաբերութեան մէջ մտնել «Յառաջ»ի խմբագրութեան հետ:*

Sous la Présidence de
Monseigneur Daron GEREJIAN
Vicaire Général des Arméniens
du Midi de la France

La Cathédrale Apostolique Arménienne
et son Ecole de la Langue
et de la Culture Arméniennes
«Khatchadour Abovian»

vous invitent à la

KERMESSE ANNUELLE

le Dimanche 23 Juin de 14h30 à 20h30
dans la cour de la Cathédrale
339, ave du Prado, Marseille 8e

Tirage de *TOMBOLA* sur place
pour un magnifique voyage
et de très nombreux autres lots

Venez nombreux

Pour encourager nos élèves
et déguster nos nouvelles spécialités
dans une ambiance familiale

Animée par le chanteur
Jiraïr YESSAYAN et son Orchestre

VIVE L'ECOLE ARMENIENNE

L'Association pour la construction et l'administration de l'Ecole Arménienne d'Issy-les-Moulineaux

en préalable à l'ouverture de l'Ecole (avec les 2 premiers niveaux de maternelle) en Septembre 1996

Vous convie à une rencontre

«Portes ouvertes»

le Dimanche 23 Juin à 12h
dans les locaux de l'Ecole : 19-27, Sentier des Epinettes à Issy-les-Moulineaux, en présence de M. *ANDRE SANTINI, Député-Maire d'Issy-les-Moulineaux*
et sous le parrainage de Mgr *KUDE NACCACHIAN, Prélât des Arméniens de Paris, Délégué pour l'Europe du Catholicossat de tous les Arméniens*

et

de l'*Ambassadeur d'Arménie M. VIGUEN TCHITETCHIAN,*
visite des locaux et présentation de la Directrice de l'Ecole.

Pour tout renseignement et inscription des enfants contacter le secrétariat de l'Association : 46. 44. 62. 16.

MAISON DE LA CULTURE
ARMENIENNE
D'ALFORTVILLE
ԱԼՖՈՐՎԻԼԻ ՀԱՅ ՄՇԱԿՈՅԹԻ ՏՈՒՆ

«RIEZ ARMENIEN»

La Maison de la Culture Arménienne d'Alfortville

et

HOVIV

ont le plaisir de vous inviter à

l'EXPOSITION - VENTE DE DESSINS

Exposition du 14 au 21 Juin

La M.C.A. sur AYP FM - 99,5
tous les mercredis à partir de 10h15

9, rue de Madrid, 94140 Alfortville
Tél.: 43 76 55 89 Fax : 43 78 66 64

UGAB — PARIS

La Fête de la Musique à l'UGAB

Le Comité de Paris — Ile-de-France de l'UGAB présente *LA FETE DE LA MUSIQUE* le Vendredi 21 juin à partir de 21 heures au Centre Culturel Alex Manoogian 118, rue de Courcelles, Paris 17e

Au programme de votre soirée :
— *Nathalie Barbary* (soprano);
— *Haïg Arsenian* au piano;
— *Audrey Ordékian* au piano;
— *Le duo Zépur et Cécile Nazarian;*
— *Pierre Bellet* et ses chansons;
— *Garabet Derhagopian* au kamantcha;
— *Puzant Findikian* et ses chants arméniens.

— *Entrée libre* —

ECOLE TEBROTZASSERE

GRANDE FETE CHAMPETRE

le 23 JUIN dès 11 heures

- *Spectacle exceptionnel des enfants*
- *Chorale dirigée par Haïg Sarkissian*
- *Nombreux stands de jeux*
- *Remise des prix*
- *Buffet de spécialités arméniennes*
- *Et le fameux «khorovadz»*

Entrée libre, sans réservation.

Ecole Tebrotzassere : 1, Boulevard du Nord, Le Raincy
Tel. : 43. 81. 01. 72.

Union Générale Arménienne de Bienfaisance
-Marseille-

GRANDE SOIREE DANSANTE

avec

MARTEN YORGANTZ
et son Orchestre

le SAMEDI 22 JUIN de 21 heures à l'aube
dans les Salons du *«Carlton Beach»*
395 bis, Promenade Corniche Kennedy — Marseille 7e

P.A.F. 150 F. — Etudiants : 100 F.

— ASSIETTES SPECIALITES ARMENIENNES —

Réservations et renseignements :
U.G.A.B. : 327, Bd Michelet — 13009 Marseille — Tél. : 91. 22. 10. 45.

ՈՒՐԲԱԹ
ՅՈՒՆԻՍ 21
VENDREDI
21 JUIN
1996

LE NUMERO : 5,00 F.

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ (1925-1957)

HARATCH

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE-FONDE EN 1925
DIRECTRICE: ARPIK MISSAKIAN

83, RUE D'HAUTEVILLE — 75010 PARIS
TEL. : 47. 70. 86. 60 — TELEX : HARATCH 280 868 F
— FAX : 48. 00. 06. 70 —
C.C.P. PARIS 15069-82 E

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա : Տար. 1·100 Ֆ. – Վեցամսեայ : 560 Ֆ.
Արտասահման : Տար. 1·400 Ֆ. (ամէնօրեայ առաքում)
1·250 Ֆ. (շաբաթական առաքում) – Հատը : 5,00 Ֆ.

71ՐԴ ՏԱՐԻ – ԹԻՒ 18·879 | Fondateur SCHAVARCH MISSAKIAN | 71e ANNEE — N° 18.879

ԹՈՒՐՔ ՄԱՄՈՒԼ

ԱՀԱԲԵԿՉԱԿԱՆ ՑԱՆՑ ՄԸ ԵՐԵՒԱՆ ՀԱՆՈՒԱԾ Է ԹՈՒՐՔԻՈՅ ՄԷՋ

Թուրք թերթեր, ի մասնաւորի «Եէնի Եիւզեըլ», վերջին օրերը կ'անդրադառնան մտահոգիչ ցանցի մը յայտնաբերման, ցանց ուր կը գտնուին զինուորականներ, ապահովութեան պաշտօնատարեր եւ քաղաքական գործիչներ:

Անգարայի եւ Պոլսոյ ապահովութեան ու լրաքաղութեան սպասարկութիւնները քանի մը օրէ ի վեր խիստ հետապնդումի մը ձեռնարկած են «Սէօյլէմէզ Եղբայրներ»ու ահաբեկչական ցանցին դէմ եւ խուզարկութիւնները քանի կը խորացուին, այնքան ահաւոր ճշմարտութիւններ ի յայտ կուգան: Խնդրոյ առարկայ մաֆիայի գործունէութիւնները հարաւային նահանգներու վրայ կատարուած զէնքի եւ թմրեցուցիչի մաքսանենգութենէն կ'երկարին մինչեւ մայրաքաղաքի մէջ կազմակերպուած զինեալ յարձակումներէն քաղաքական մահափորձի ձեռնարկներ, անհաւատալի եւ յանդուգն ծրագիրներու կիրարկումով:

Մասնաւորաբար Անգարայի, Պոլսոյ եւ հարաւային շրջաններու մէջ կատարուած խուզարկութիւններով երեւան հանուեցան մեծ քանակութեամբ զէնքեր, պայթուցիկներ եւ ահաբեկչական ու խափանարարական ծրագիրներ, որոնք եթէ կանխուած չըլլային, մասնաւորաբար «Հաբիթաթ – Բ»ի օրերուն՝ Պոլսոյ մէկ մասը կրնար քանդուիլ, քաղաքական մահափորձներու կողքին: Ցանցին անդամներէն մէկուն հարցաքննութեան ընթացքին յայտնի եղաւ, որ կազմակերպութեան մէջ կը գտնուին զանազան աստիճաններու աւելի քան քսան զինուորականներ, որոնք Հարաւ - Արեւելքի մէջ կը գործեն եւ իրենց տրամադրութեան տակ կը գտնուի մեծ քանակ զերարդիական զէնքերէն կարեւոր քանակութիւն մը, շրջանի զինամթերանոցներէն ձեռք բերուած: Զէնքերը եւ ռումբերը մեծ մասամբ բերուած են Տիգրանակերտի շրջանի ոստիկան – զօրաց զինամթերանոցէն, ուր կազմակերպութիւնը իր տրամադրութեան տակ ունի ամէնէն լայն եւ աներեւակայելի կարելիութիւնները:

Հարցաքննութեան ընթացքին ի յայտ եկած է, որ կազմակերպութեան ճիւղաները կ'երկարին մինչեւ Անգարա եւ գրեթէ ամէն նախարարութեան մէջ մարդիկ կան իրենցմէ, որոնք կանոնաւոր կերպով տեղեկութիւն կը փոխանցեն կամ այլազան միջոցներ կ'ապահովեն: Սէօյլեմէզ եղբայրներու հակակշռին տակ գործող այս ցանցը իր տրամադրութեան տակ ունի մինչեւ անգամ զինուորական ուղղաթիռներ, որոնցմով կը փոխադրեն զէնքերը եւ թմրեցուցիչները, որոնց անդրսահմանային տեղափոխութիւնն ալ կը կատարուի ՓՔՔ.-ի գործակցութեամբ: Կազմակերպութիւնը, ամէն տեսակ մաքսանենգութեան կողքին, կը զբաղի նաեւ մեծ քաղաքներու մէջ բռնութեան եւ ահաբեկումի արարքներով, իսկ վերջին ծրագիրներէն մէկն էր մայրաքաղաքին կեդրոնը ուղղաթիռէ մը կրակ բանալով սպաննել քաղաքական կարեւոր անձնաւորութիւն մը:

Շրջան ընող գրոյցներու համաձայն, Անգարայի մէջ կարգ մը շրջաններ կը ջանան ծածկել այս ահաւոր դէպքը եւ առիթ չտալ անոր հրապարակումին: Այս ուղղութեամբ ալ քննութիւններ կը կատարուին, որովհետեւ հետզհետէ յայտնի կ'ըլլայ, թէ ապահովութեան, զինեալ ուժերու եւ քաղաքական շրջանակներու մէջ ալ խնդրոյ առարկայ մաֆիան ունի իր համակիրները եւ գործակիցները, որոնք միջոցէ մը ի վեր կը հետապնդուին դատարար, իսկ ոմանք ալ պաշտօնէ կը հեռացուին անձայն - անշշուկ, երբ կը ըլպաստի միւս կողմէ, որ պատկան իշխանութիւնները լուսաբանեն հանրային կարծիքը, քանի որ զրոյցները կը տարածուին բերնէ բերան, մտահոգիչ կերպով եւ ամէնէն ահաւոր ու անհաւատալի պնդումներով:

Միջոցէ մը ի վեր լուրջ անհանգստութիւն ծայր տուած է բանակին, ոստիկանութեան եւ կառավարական ու քաղաքական շրջանակներուն մէջ եւ մարդիկ բոլորն ալ սկսած են կասկածով նայիլ իրարու:

ՅՈՅՆԵՒՀԱՅԿԱԿԱՆ ԶԻՆՈՒՈՐԱԿԱՆ ՀԱՄԱՁԱՅՆԱԳՐԷՆ ԵՏՔ ԹՈՒՐՔԻԱ Կ'ԱՄԲԱՍՏԱՆԷ ՅՈՒՆԱՍՏԱՆԸ

Յոյնեւհայկական զինուորական համաձայնագիրը շատ դժգոհ ձգած է Թուրքիան եւ «Ֆիկարօ» (Յունիս 20) կ'արձագանգէր Անգարայի Արտաքին նախարարութեան բանբերին յայտարարութեան: Թուրքիոյ համար՝ «Յունաստանի կողմէ թշնամական արարք մըն է» ու կ'ամէր Աքպէլ կ'աւելցնէ. – «Յունաստանի նախաձեռնութիւնները զինուորական գետնի վրայ շրջափակելու համար Թուրքիան այնպիսի տարողութեան մը կը հասնին որ կը սպառնան շրջանի խաղաղութեան եւ կայունութեան»:

Թուրքիոյ մէջ հակազդեցութիւնները բազմաթիւ են, առաւելաբար կեդրոնացած Յունաստանի դէմ: Ռեֆահի (իսլամական) փոխ - նախագահը յայտարարած է՝ «Թուրքիա, դժբախտաբար, թշնամիներ կը տեսնէ Միջին – Արեւելքի մէջ, եւ չի տեսներ որ բուն թշնամին ՕԹԱՆ-ի եւ Եւրոպական Միութեան անդամ մըն է»:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԱՆԳԱՐԱ կը մերժէ որեւէ երկխօսութիւն Սուրիոյ հետ ցորչափ այդ երկիրը չի դադրեցներ «իր զօրակցութիւնը ահաբեկչութեան»: Թուրքիա կ'ամբաստանէ Սուրիան որպէս զօրավիգ ՓՔՔ.-ի: Միւս կողմէ Սուրիա շատ դժգոհ է Թրքական նաւատորմի ռազմափորձերէն իր ծովափին դիմաց եւ որոնց կը մասնակցի նաեւ Իսրայէլեան ռազմանաւ մը:

ՌՈՒՍԱՍՏԱՆԻ մէջ բաւական իրարանցում կայ, նախագահական ընտրութեան Բ. շրջանի նախօրեակին: Յունիս 19-էն 20 լուսնալիք գիշերը Ելցինի երկու գործակիցներ ձերբակալուած, 10 ժամ հարցաքննուած, ապա ազատ արձակուած են: Միւս կողմէ զօրավար Լեբէդ գործի անցած է, ամբաստանած է հինգ զօրավարներ որպէս հեղինակները փուչի մը փորձին: Լեբէդ դիւանագէտի համբաւ չի վայելեր եւ յայտարարած է արդէն թէ մաքրագործումի պիտի դիմէ: Պաշտօնի գլուխն անցած օրն իսկ յայտարարած է. – «Նախ ամբողջ անձնակազմը ճամբու պիտի դնեմ: Տեսակ մը ցնցիչ դարմանում պիտի ըլլայ»: Ապահովութեան Ազգային Խորհուրդի վարիչի իր հանգամանքով, աչք պիտի ունենայ Պաշտպանութեան, Ներքին նախարարութեան, տեղեկատուութեան հակալրտեսական եւ սահմանապահ զօրքերու վրայ: Միւս կողմէ, ոճրափորձ մը տեղի ունեցած է Յունիս 18-էն 19 լուսնալիք գիշերը եւ Մարզական Ազգային Ֆոնտի նախագահը՝ Ֆիոդորով ծանրօրէն վիրաւորուած է, թէ տարճանակով թէ դանակով: Մըթնոլորտը շատ պղտոր է եւ կ'ըսուի թէ հաշուեյարդարներ կը կատարուին Լեբէդի գործի անցնելէ առաջ, թէեւ ան բնաւ ժամանակ չէ կորսնցուցած: Շշուկներ ալ կան ըստ որոնց ջանք կը թափուի որ Բ. շրջանը տեղի չունենայ:

ՆԵԹԱՆԻԱՀՈՒԻ կառավարութիւնը լաւ ընդունելութիւն չէ գտած Իսրայէլի մէջ եւ ընդհանուր յուսախաբութիւն կը տիրէ: Մամուլը կը շեշտէ նոր վարչապետին անփորձութիւնը, յոյս յայտնելով որ ուշադիր ուսանող է, կը սորվի: Շարոնի յանձնուելիք ենթակառոյցներու մեծ նախարարութիւնն ալ փոթորիկի պատճառ եղած է դահլիճին մէջ, վերջնական ընոյթ չառած իսկ:

ՓԱՐԻԶԻ ՔԱՂԱՔԱՊԵՏԻՆ՝ Ժան Թիպէրիի անախորժ պատմութիւնը իր զաւկին յարկաբաժինին վերաբերող, հաւանաբար թաղուի ճնշումներու եւ դատական նորին ձեւակերպութիւններու շնորհիւ: Ծանօթ է որ Թիպէրի իր տղան տեղաւորած էր պերճաշուք աշխէմի մը մէջ, Փարիզի 15-րդ թաղամասը, ուր նաեւ մէկուկէս միլիոն ֆրանքի բարեփոխումներ եղած էին ՕՓԱՔ-ի կողմէ վճարուած, երբ իր հայրը նախագահն էր այս ձեռնարկութեան (չինարարութեան եւ կարգաւորման հանրային գրասենեակ): Հալֆէն դատաւորը, 1994-էն ի վեր քննութիւն բացած էր ՕՓԱՔ-ի գործունէութեան շուրջ եւ մտադիր էր քննութեան տակ առնել Ժ. Թիպերին, երբ Գրեթէյլի դատախազը յայտնեց թէ Փարիզի Արդարադատութիւնը ձեռնհաս է այդ հարցը հետապնդելու: Այս կարգադրութիւնները ըսել կուտան մամուլին, մանաւանդ «Լիպերասիոն»ի (Յունիս 20) որ Փարիզի Արդարադատութիւնը «գործերու» գերեզմանատունի վերածուելու վրայ է (Ընկերվարականներու օրով ալ նման կարգադրութիւններ եղած էին երբ Ժան – Փիէր դատաւորի ձեռքէն առնուած էր թղթածրար մը), Արդարադատութեան նախարարն ալ թաղումներու կազմակերպիչի մը:

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՄՔԵՐ

ԶՕՐ. ԼԵԲԷԴ՝ ՌՈՒՍԱՍՏԱՆԻ ԸՆՏՐՈՒԹԵԱՆ ԻՐԱՒԱՐԱՐԸ

Ռուսաստանի նախագահական ընտրութեան առաջին շրջանին, որ տեղի ունեցաւ Յունիս 16-ին, Ելցինէն եւ Զիւգանովէն ետք երրորդ դիրքը գրաւեց զօրավար Լեբէդ, ձայներու մօտ 15%-ով: Այս արդիւնքը ցոյց տուաւ թէ որքան յաջողած էր իր նախատեսութիւններուն մէջ «Կոմսոմոլսկայա Պրաւդա»յի լրագրող մը, երբ քանի մը ամիս առաջ թերթին սիւնակներուն մէջ չէր վարանած գրելու՝ «Լեբէդի մոնչիւնները պիտի ցնցեն Կրեմլինի պատերը»:

45-ամեայ այս նախկին վայրաչուն, դեռ տարի մը առաջ գլուխն էր Սիպտնիեսթրիի 14-րդ բանակին, իր ստացած ձայներով ցոյց տուաւ որ ընտրութեանց նախօրեակին Ելցինի «Ե'ս կամ համայնավար քաոսը» կարգախօսը հարկ եղած ազդեցութիւնը չէ գործած ընտրողներուն մօտ, որոնցմէ կարեւոր մաս մը նախընտրեց «երրորդ ուղին»: Եւ այս երեւոյթին որպէս արդիւնք, այս չափաւոր ազգայնականը, որ համարձակած էր նաեւ դէմ արտայայտուիլ չէչէնեան արկածախնդրութեան, ինքզինք գտաւ Ելցինի եւ Զիւգանովի միջեւ իրաւարարի դերին մէջ:

Պէտք է ըսել որ անոր ձեռք ձգած յաջողութիւնը արդիւնք չէ միայն իր քարիզմաթիք անձնաւորութեան եւ Ռուս Համայնքներու Ժողովին նուաստացուցիչ դաշնակիցներէն ձերբազատումին, այլ նաեւ սքանչելի ընտրապայքարի մը, որ հաւանաբար գլխաւոր պատճառներէն էր նաեւ Ժիրինովսկիի պարապ հրապարակներու առջեւ խօսելուն: Նոյնիսկ, այս ծայրայեղ աջակողմեան պարագլուխին կողմնակիցներուն մօտ սկսաւ տիրել այն համոզումը, որ ան Ելցինի նեցուկը կը վայելէ: Անոնք որոնք այսպէս կը մտածէին, իրենց կասկածները հիմնաւորող եզրեր ալ գտան Յունիս 16-ի վաղորդայնին իսկ, երբ Ելցին եւ Լեբէդ սիրալիր տեսակցութիւններ կ'ունենային եւ Ռուսաստանի ներկայի նախագահը զայն կը նշանակէր Ապահովութեան Ազգային Խորհուրդին գլուխը:

Ալեքսանդր Լեբէդ, պարզապէս շատ աւելի արժանահաւատ էր իր ելոյթներուն ընթացքին, բաղդատմամբ իր մրցակիցներուն: Երբ կը խօսէր «կարգ ու կանոն վերահաստատելու մասին» եւ ի գործ կը դնէր իր ռազմական բառամթերքը, բացատրելու համար թէ երկրին տնտեսութիւնը պէտք է փրկել մաքրագործելով մաֆիան, շատ աւելի ուղիղ ձեւով սրտին կը խօսէր ունկնդիրներուն քան թէ միւսները: «Քիչ կը խօսի, սակայն միշտ խելացի ձեւով. եւ իսկոյն ըսածներուն հաւատալու փափաք մը կը ծնի» կ'ըսէ Պաւէլ, երեսունամեայ մտաւորական մը:

Անոր կենսագրութենէն կը պարզուի թէ իր անձնաւորութիւնը կազմող տարրերը միայն առնական արտաքինը, զուարթախոհութիւնը, զինուորական ըզգեստը փողկապով փոխարինելու կարողութիւնը չեն: Վերջին տասը տարիներուն կորած ճամբան մեծապէս օգտակար եղած է քաղաքական իր ասպարէզին պատրաստութեան մէջ: Ան կը պատմէ թէ Բաքուի, Սումգայիթի, Բենթերիի նման ցեղային եւ քաղաքական հակամարտութիւններու բեմ բազմաթիւ խառնարաններու մէջ ղրկուած է առանց կողմնորոշման դոյզն իսկ հրահանգ ստանալու Մոսկուայէն, ինչ որ զինքը յաճախ դէմ առ դէմ դրած է կացութիւններու, ուր հարկ եղած է տալ ինքնաբուխ որոշումներ:

Ներկայիս, սակայն հարց կը տրուի թէ որու պիտի դայ «Լեբէդ ժոքէ»ն: Թէեւ անոր կարգ մը յայտարարութիւնները – ինչպէս օրինակ «խնդրոյ առարկայ չի կրնար ըլլալ դէպի համայնավարութիւն յետադարձ մը» եւայլն, եւ Ապահովութեան Խորհուրդին գլուխը նշանակուիլը կը մեկնաբանուին որպէս Ելցինի կողմը հակում: Բայց շատեր այն կարծիքն ունին, թէ Լեբէդ պիտի չգոհանայ այս նշանակումով եւ պիտի պահանջէ աւելին կարենալ մղելու համար իր պայքարը մաֆիային ու կաշառակերութեան դէմ: Եւ արդեօք Ելցին պիտի յօժարի՞ իր ծոցը պահել նախագահի չափանիշեր ունեցող տիպար մը, անոր քուէները շահելու սիրոյն: Գոնէ այսօր, այնպէս կ'երեւի թէ Ռուսաստանի նախագահը կատարած է իր ընտրութիւնը:

ԵՒՐՕ 96

Ֆութպոլի Եւրօ - 96 ախոյենական մրցումներու երկու անակնկալները եղան Դանիոյ եւ մանաւանդ Իտալիոյ դուրս մնալը քառորդ աւարտականներէն առաջ: Դանիա, թէեւ 3 - 0 յաղթեց Թուրքիոյ բայց չբաւեց իր փրկութեան համար, ինչպէս Իտալիոյ 0 - 0 արդիւնքը Գերմանիոյ հետ օգուտ չէր կրնար ունենալ:

Քառորդ աւարտականներուն մրցումներն են - Անգլիա - Սպանիա (Յունիս 22) Ֆրանսա - Հոլանտա, նոյն օրը, Գերմանիա - Խրուաթիա եւ Փորթուկալ - Չեխիա, Յունիս 23-ին:

ՍՓԻՒՌՔԱՀԱՅ ՎԱՐԺԱՐԱՆՆԵՐՈՒ ՀԱՄԱԺՈՂՈՎԸ

Սփիւռքահայ վարժարաններու Նիսի համաժողովը բնականաբար իր ճշգրիտ արժեւորումը պիտի գտնէ յետագայ քայլերու արդիւնքներով. սակայն ինչ կը վերաբերի այս առաջին հանդրուանին, արդէն պէտք է շեշտել որ նախաձեռնութիւնը ու եօրեայ ընթացքը բազմաթիւ դրականներ խմբեցին: Երեւոյթ որ ամէն բանէ առաջ շօշափելի փաստը եղաւ թէ մտահոգութիւնը բաւական լուրջ արմատներ ունէր, ինչպէ՛ս լուծումի մը հասնելու ջանքը:

Դպրոցաշինութեան աւանդութիւնը ամէն ժամանակէ աւելի անհրաժեշտ է որ զարթօնք մը արձանագրէ մեր իրականութեան մէջ եթէ անկեղծ են հայ մնալու, մշակոյթ ու արժէքներ ապրեցնելու յանկերգները: Սփիւռքի որոշ շրջաններուն մէջ բարեբախտաբար կայ այդ երեւոյթը որուն սակայն առողջ տեւականացումը եւս գիտակից ու մեծ ջանքի կարօտ է: Այդ էր պատճառը որ եօրեայ համագումարին մասնակցելու եկած էին նաեւ այդ կարգի շրջաններէ - Գանատա, Միացեալ - Նահանգներ, Արեւելեան Եւրոպայի երկիրներ - ներկայացուցիչներ: Անոնց քով հետաքրքրական էր մտածել որ ձեռնարկը տեղի կ'ունենար Սփիւռքի այն գաղութին մէջ ուր վերջին տարիներուն ամէնէն տխուր էջերէն մէկը արձանագրուեցաւ հայ դպրոցի դարաւոր պատմութեան: Խօսքը կը վերաբերի Սամուէլ Մուրատեանի փակումին, Դպրոցասէրի միշտ տատանող կացութեան: Բարեբախտաբար կայ հակադիր բեւեռն ալ, օրէ օր մեծցող Ալֆորվիլի Ս. Մեսրոպով, կամ Լիոնի Փափազեան - Մարգարեանով, եւայլն:

Անշուշտ կարելի չէ դպրոցին չափ բարդ մարզի մը համար անմիջական լուծումներ ակնկալել առաջին ձեռնարկէ մը: Անոր գլխաւոր ձեռքբերումը պէտք է նկատել հասարակաց հարցի մը տէր դէմքերու բառացիօրէն աշխարհի չորս ծագերէն խմբուելու երեւոյթը, անոնց միջեւ ընթացք առած երկխօսութիւնը ու զայն զանազան ուղղութիւններով շարունակելու, բացականեր ալ ներգրաւելու ուղղութեամբ առնուած շօշափելի քայլերը: Այս առումով մեծ պարտականութիւն կը վիճակի կազմուած համակարգիչ մարմնին: Անոր մեծագոյն օժանդակը պիտի ըլլայ վստահաբար կացութիւնը բարւոքելու տարածուն տրամադրութիւնը. ան կը յայտնուէր որքան մասնակիցներու կարեւոր թիւէն ու տարածուն աշխարհագրութենէն, նոյնքան եւ ժողովին զրկուած յաջողութեան մաղթանքներէն որոնց հեղինակները - ուսուցիչ կամ տնօրէն - չէին կրցած ներկայ գտնուիլ:

Նման բնոյթի ձեռնարկի մը առթիւ հաւանաբար գտնուին մատնանշումը աւելորդ նկատողներ. բայց երբ կ'ապրինք շրջան մը երբ ամէն օր ականատես ու ականջալուր կ'ըլլանք հայերէնին արտաքսումին ամէնէն անսպասելի առեաններէ, անհրաժեշտ է մատնանշումը թէ եօրեայ համաժողովին միակ լեզուն եղաւ Հայերէնը: Կ'արժէ նաեւ աւելցնել որ այդպէս ըլլալու պարագան թէեւ բնական բան էր մասնակիցներու ջախջախիչ մեծամասնութեան համար, բայց այն չնչին փոքրամասնութեան որ բացառութիւն կը կազմէր, մինչեւ իսկ մերժուեցաւ խօսքի իրաւունքը, կազմակերպիչ դէմքերու կողմէ որոնք չվարանեցան յիշեցնելու թէ հայկական դպրոցի ու հայերէնի ուսուցումին մասին հասարակաց լեզուն միայն հայերէնը կրնար ըլլալ:

Շատ գնահատելի երեւոյթ էր նաեւ, յատկապէս նկատի առած մեր ձեռնարկները որոնք առաւելագոյն պարագային խօսարաններ կ'ընծայեն որեւէ հարցով մէկտեղուած խմբաւորումներու, պատրաստուած եօրեայ լեցուն ժամանակացոյցը եւ զայն յարգելու ու յարգել տալու բծախնդրութիւնը: Ասոր քով նաեւ կազմակերպչական այն աշխատանքը որ ոչինչով կը զիջէր արհեստավարժ պատրաստութեամբ այլ առիթներով ներկայացուածներէ:

Որպէս տեղեկատուական կարգի նշում, կամ նաեւ որպէս յետագայ ձեռնարկներու համար նկատառելի տուեալ, պէտք է անդրադառնալ մէկ - երկու ոչ դրական կէտերու եւս. անոնք հաւանօրէն կրնան գոնէ մասամբ հարթուիլ կազմակերպիչներու յարմար կարգադրութեամբ: Առաջինը մասնակցողներու ոչ միօրինակ մակարդակն էր հայերէնագիտութեան ու նաեւ մասնագիտական գետնի վրայ: Կային հայ դպրոց ներկայացնողներ որոնք ըսուածին հազիւ կէսը կրնային հասկնալ եւ դժուար էր հայ դպրոցին ու իրենց միջեւ որեւէ առընչութիւն տեսնել: Շատերու համար անհասկնալի մնաց նաեւ ներկայութիւնը թէեւ սակաւաթիւ այն անձերուն որոնք ուղղակի ոչ մէկ կապ ունէին հայ դպրոցի հետ. բայց ատիկա արգելք չէր որ ամէն առիթ օգտագործէին, չեղած պարագային ալ ստեղծէին, արհեստավարժ ու անկեղծ մտահոգութեամբ հոն եկածներուն խրատ ու դաս տալու. եւ ըսել որ այդ խրատներն ու դասերը միշտ մեկնակէտ կ'ունենային ազգասիրական, իբրեւ թէ վեհ գաղափարականի նման նիւթեր: Անոնց համար որեւէ նշանակութիւն ալ չունէր ժամանակի վատնում կոչուածը, քանի որ կրնային սա կամ նա բառին նախընտրութեան երկար վայրկեաններ յատկացնել, վիճելու եւ պնդելու համար: Բարեբախտաբար կային բացառիկ համբերութեան տէր անձեր ալ որոնք ի գին ամէն բանի չզոհեցին հայ դպրոցին առաջնահերթութիւնը: Համաժողովէն ձեռք ձգուած դրական նախնական տուեալներուն մէջ մեծ է այս վերջիններուն բաժինը:

Մատնանշելի այլ զարմանալի պարագայ մըն ալ կատարելապէս հայախօս ներկաներու միջեւ «իրար չհասկնալու» երեւոյթով պարզուեցաւ: Այդպէս եղաւ օրինակ երբ մասնախումբերու տեղեկագիրներու ներկայացումին յատկացուած նիստին «ինքնութեան փոխանցումի» նման բաւական կաղապարատիպ արտայայտութիւն մը քննադատութեան առարկայ եղաւ. քննադատող ուսուցիչը արդարօրէն դիտել տուաւ որ հարցը չէր վերաբերեր փոխանցումի մը, այլ ինքնութիւնը ամէն օր վերահաստատելու անհրաժեշտութեան: Այս ճշդումը պատճառ եղաւ մերժողական արտայայտութիւններու որոնք հակառակ բացատրութեան փորձերուն, յանգեցան «չհասկցանք» արժեւորումին ու որպէս եզրակացութիւն առաջարկուեցաւ որ ճշդումին տէրը գրաւոր բանաձեւէ իր միտքը որպէսզի հասկնալի ըլլայ...: Նման ուրիշ դրուագ մըն ալ ուրիշ ուսուցիչի մը լափալիսեան մէկ արտայայտութեան հետեւեցաւ. այդ ուսուցիչը երբ հարկ տեսաւ շեշտելու թէ ամէն հայ վարժարան երկլեզու դրութեան մէջ կը գործէր ու կարելի չէր ատկէ անկախ մտածել զայն, հաստատական արտայայտութիւններու հետ լսուեցաւ բաւական ինքնատիպ արժեւորումը մըն ալ թէ ատիկա մանրամասնութիւն է...:

Եօրեան ունեցաւ նաեւ երգիծանքի փոքր փակագիծները որոնք նոյնպէս նիւթ կ'ունենային համաժողովին սա կամ նա տաղձը. այդ կարգի փակագիծ մը, օրինակ, պահ մը ընկերացաւ հայերէնի դասագիրքերու յատկացուած նիստին երբ մասնակիցներէն մէկը քովինին ցոյց կուտար դասագիրքի մը մէկ էջը ուր Յիսուսի ծնունդի նիւթին պատկերազարդումին մէջ տեղ գտած էր մինարէ մըն ալ, ամենայն հանդստութեամբ: Եւ ի վերայ ամենայնի, դասագիրքը ոչ Պոլսոյ մէջ, ոչ ալ Պարսկաստան պատրաստուած էր, այլ որպէս հեղինակ կը կրէր հայ կրօնաւորի մը անունը:

Աւարտելէ առաջ որպէս արդար տուրք պէտք է նշել թէ ձեռնարկը արդիւնքն էր ընդհանուր մտահոգութիւններ գործնականի վերածելու բարեբար յամառութեանը գլխաւորաբար երկու կեդրոնականցիներու՝ Տիգրան Հաճեանի ու Վարդան Օղինեանի ու անոնց շուրջ բոլորուած սակաւաթիւ անձերու. անոնք կը պատկանին Նիսի Եկեղեցիին ու Պարսամեան համալիրի շրջանակին, ինչպէս՝ Թաղականութեան ատենապետ Գրիգոր Աժտէրխանեան, հայերէնի միօրեայ դասընթացքի ուսուցչուհի Շաքէ Յակոբեան - Գըլաուսըն, Պարսամեանի տնօրէնուհի Այտա Դանիէլեան ու բոլոր միւսները որոնք զանազան ձեւերով իրենց անսակարկ մասնակցութիւնը բերին ձեռնարկին յաջողութեան:

Որքան աւելորդ խօսակցութիւններով, նոյնքան եւս անընդունելի լռութիւններով ծանրացած մեր իրականութեան մէջ ճիշդ սկիզբ մը արձանագրուեցաւ Նիսի եօրեայով: Հայ դպրոցը ակնդէտ պիտի սպասէ յաջորդ քայլերուն:

ԱՐՓԻ ԹՈԹՈՅԵԱՆ

(Շար. 3 եւ վերջ)

ՄԱՐՄԱՐԱ

ՑՈՒՇԱՏԵՏՐ

ԲԱՐԵԿԱՄՈՒԹԵԱՆ ԲԱԺԻՆԸ

Գ.

Բարեկամութիւնը անշուշտ միշտ ալ եղած է այն ներկայութիւնը, որ ամէնէն շատ փնտռուածն ու գնահատուածն է մարդկային յարաբերութիւններու մէջ: Բարեկամութիւնը մարդը կը փրկէ հոգեկան կղզիացումէ եւ զայն իրական կապերով կը կամրջէ ուրիշներու հետ: Ընկերային ամէնէն համեստ խաւերէն մինչեւ ամենաբարձր խաւերն ու մակարդակները, մարդ անպայման իրաւ բարեկամներու կարիքը կը զգայ: Առանց բարեկամի, մարդկային կեանքը դժոխք մըն է շատ անգամ:

Միայն թէ կան բարեկամական ինչ ինչ յարաբերութիւններ որոնք իրաւ բարեկամութեան վրայ հիմնուած չեն: Անոնք փխրուն ու դիւրաբեկ են, առաջին հովուն դիմաց փուլ կուգան: Ուստի մարդիկ կը սխալին եթէ այդպիսի բարեկամութիւններէ խաբուին եւ զանոնք իրական բարեկամութեան հետ շփոթեն: Օրինակ, բոլորս ալ գիտենք որ մարդիկ միշտ մեծ թիւով բարեկամներ կը գտնեն երբ փայլուն օրեր կ'ապրին: Երջանիկ ու հարուստ մարդը միշտ շրջապատուած է բարեկամներէ: Այս վերջինները օգուտներ ու շահեր կը հետապնդեն անկէ եւ իրենց բարեկամութիւնը հիմնած են այդ ակնկալութիւններուն վրայ: Նոյնիսկ եթէ մասնաւոր ակնկալութիւններ չունենան, յիշեալ անձին նկատմամբ բարեկամութիւն ցոյց կուտան որովհետեւ հարուստ ու երջանիկ մարդու հետ բարեկամութիւնը թէ՛ պատուաբեր է, թէ անվնաս: Այս պատճառաւ է որ հարուստ, երջանիկ, ազդեցիկ, հանրածանօթ մարդիկը ընդհանրապէս աւելի մեծ թիւով բարեկամներէ կը շրջապատուին քան թէ աղքատ, դժբախտ, սովորական ու խոնարհ մարդիկը: Եւ անտարակոյս բարեկամութեան այս տեսակը փխրուն է: Մարդ եթէ օր մը յանկարծ իր հարստութիւնը կորսնցնէ, եթէ ընկերային իր կարեւոր դիրքէն զրկուի, կը կորսնցնէ նաեւ իր այդ բարեկամներուն մեծ մասը: Կը վերադառնայ հոգեկան կղզիացումի: Կ'անդրադառնայ որ բարեկամ կարծուածները պատեհապաշտներ են եղեր, որոնք հիմա հեռաձայնով իսկ անգամ մը չեն փնտռեր զինքը:

Իրաւ բարեկամութեան փորձաքարը հերոսութիւն կոչուածն է: Այսինքն իրաւ բարեկամութիւնը հերոսութիւն կը պահանջէ: Եթէ երկու մարդոց միջեւ իրաւ բարեկամութիւն կայ, այդ բարեկամութիւնը երկու կողմերէն ալ հերոսական կեցուածք կը պահանջէ, որովհետեւ այդ բարեկամութիւնը պէտք է տոկայ բոլոր դժուարութիւններուն ու վտանգներուն: Կեղծ բարեկամն ու իրաւ բարեկամը իրարմէ կը զատորոշուին այն ատեն միայն երբ մէկու մը կեանքին մէջ յանկարծ տխուր էջ մը կը բացուի: Մէկը որ յանկարծ կարեւոր կորուստ մը կ'ունենայ, մէկը որ իր բարձր դիրքը կը կորսնցնէ մէկը որ թշնամիի մը մէկ յարձակումին ենթարկուած է, մինչեւ իսկ մէկը որ քաղաքական գետնի վրայ շնորհազուրկ եղած, քաղաքական ամբաստանութիւններու նշաւակ դարձած է, իր շուրջ շատ քիչ բարեկամ պիտի գտնէ: Քիչեր միայն պիտի գան բաժնել անոր դժուար այդ օրերը, որովհետեւ այդ քիչերուն համար հասած է հերոսական կեցուածք ցուցաբերելու, իրենց շահերէն, իրենց ապահովութենէն ու հանգիստէն, իրենց անվրդովութենէն զոհողութիւն ընելու ժամանակը: Ահաւասիկ այն որ այս հերոսական կեցուածքը կը ցուցաբերէ, իրաւ բարեկամ մըն է: Եւ ան արժանի է անշուշտ որ ինք ալ նոյն անխառն բարեկամութիւնը վայելէ իր դիմացինէն՝ եթէ օր մը յանկարծ ան ալ դէմ յանդիման մնայ անբախտութեան կամ անյաջողութեան մը հետ:

Իրաւ բարեկամներ զիրար կը սիրեն ու իրարու լաւ կողմերը կը տեսնեն: Ճիշդ է որ իրաւ բարեկամները իրարու տկար ու թոյլ կողմերն ալ կը տեսնեն, բայց եթէ չափազանց լուրջ չեն այդ տկարութիւնները, ներողամիտ աչքով կը նային անոնց: Իրաւ բարեկամութեան մէջ՝ մէկզմէկու դրական յատկութիւններն են որ ծանր կը կշռեն, Եթէ մէկը կը խօսի իր իրաւ մէկ բարեկամին մասին, միշտ անոր լաւ կողմերը վեր կ'առնէ, այդ լաւ կողմերն է որ կը ծանօթացնէ ուրիշներու: Եւ ասիկա ամօթ չէ: Ասիկա բարեկամութեան պարտքն է: Բարեկամական հաւատարմութեան տուրքն է:

Մենք մեր կեանքին մէջ ճանչցած ենք ինչ հրաշալի մարդիկ, որոնք հերոսական զոհաբերումով տէր կանգնած են իրենց մէկ բարեկամին: Տեսած ենք մտաւորականներ, որոնք գաղափարի ազատութիւնը պաշտպանելու համար իրենց ստորագրութիւնը աւելցուցած են դատապարտուած գիրքի մը պատճէնին տակ, ցուցաբերած են նոյն պատիժով պատժուելու պատրաստակամութիւնը, եւ այս կերպով փաստած են թէ իրաւ բարեկամն են մտաւորականի մը կամ անոր պաշտպանած գաղափարախօսութեան: Իրաւ բարեկամութիւնը այդ հերոսական կեցուածքն է որ կը պահանջէ: Մայր մը հերոսական կեցուածք ունի իր զաւկին նկատմամբ, բայց ատիկա բարեկամութեան բերումով ստանձնուած հերոսութիւն չէ: Հերոսութիւն է մայրական սիրով ու բնազդով ստանձնուած: Մայրը չի կրնար այդ հերոսութիւնը չցուցաբերել: Պարտաւոր է՝ բնութեամբ: Մինչդեռ իրաւ բարեկամը բնաւ պարտաւոր չէ: Ո՛չ մէկ ուժ զինքը կը ստիպէ հերոսութիւն ցուցաբերելու: Ընդհակառակն բազմաթիւ ուժեր կը ջանան ջլատել անոր հերոսութիւնը: Ահա թէ ինչու բարեկամի մը նկատմամբ ցուցաբերուած հերոսական կեցուածքը արժէքաւոր կը դառնայ ու կը բարձրացնէ մարդը:

Ռ. Հ.

«ՀԱՅԱՍՏԱՆ ԱՐԵՒԵԼՔԻ ԵՒ ԱՐԵՒՄՈՒՏՔԻ ՄԻՋԵՒ» ԳԻՏԱԺՈՂՈՎԸ

Ֆրանսայի Ազգային Մատենադարանին ցուցահանդէսին առընթեր Յունիս 12 - 13 - 14 օրերուն տեղի ունեցաւ նոյն խորագիրով գիտաժողով մը, մասնակցութեամբ Հայաստանէն եւ արտասահմանէն հրաւիրուած մասնագէտներու, նոյն մատենադարանին Գոլպէռեան սրահին մէջ: Ինչպէս ցուցահանդէսին, այս գիտաժողովին եւս նախաձեռնողն էր Յարութիւն Գէորգեան:

Առաջին օրուան զեկուցումները նիւթ ունէին մտաւոր մարզի փոխանակումները: Առաւօտուն Ազգային Մատենադարանի նախագահ Ժան Ֆավիէի եւ Հայաստանի Գիտական Ակադեմիայի հետազօտութիւններու տնօրէն Պարոյր Մուրատեանի բացման խօսքերէն ետք առաջին նիստը բացուեցաւ Նինա Գարսոյեանի նախագահութեամբ. զեկուցումներ կարդացին Ժ. Փ. Մահէ՝ միջնադարեան թարգմանական գրականութեան մասին, Շառլ Ռընու՝ Ազգային Մատենադարանի թիւ 44 ծիսական ձեռագրին մասին որ կոչեց քրիստոնէութեան հնագոյն ծիսարաններէն մէկը: Իրեն յաջորդեց Մատենադարանի տնօրէն Սէն Արեւշատեան նիւթ ունենալով նոր պլատոնական փիլիսոփայութիւնը միջնադարեան Հայաստանի մէջ: Քնարիկ Տէր - Դաւթեան խօսեցաւ «Հայելի վարուցի» գիտական հրատարակութեան առիթով, նոյն նիւթին մասին: Գէորգ Տէր - Վարդանեան հայ միաբաններու գրականութեան (ԺԲ. - ԺԶ.) համառօտակի պատկերը ներկայացուց: Առաւօտեան նիստը աւարտեցաւ կարճ

...նիւպաչեանի միջնադարեան հայ պատմագրութեան մասին զեկուցումով:
...կէսօրէ ետքի նիստին նախագահն էր Ժ. Փ. Մահէ: Առաջին զեկուցումը կարդաց Պարոյր Մուրատեան որուն նիւթն էր Հայաստանի եւ Կովկասի միջնադարեան փոխանակումները: Գ. Պըլտեան խօսեցաւ օտարի տիպարին մասին, վաղ միջնադարեան (Ե. - Է.) հայկական գրականութեան մէջ: Գոհար Գարակոզեան ներկայացուց Հայաստանը Ֆրանսական միջնադարեան գրականութեան մէջ: Ֆրանսուազ Փելլիօն - Գառօ քննարկեց Փ. Գոռնէյլի Պոլիկտոս թատերգութիւնը ԺԷ. դարու միսիոնարական գրականութեան լոյսին տակ: Պաւլիկ Զօպանեան նիւթ առած էր հայ ճանապարհորդներու պատումները, միջնադարեան Արեւմուտքի մէջ: Առաջին օրուան վերջին անունն էր ...Փաւիօ որ խօսեցաւ ԺԵ. - ԺԷ. դարերու ֆրանսացի ճանապարհորդներու պատումներուն մէջ հայ տարրին մասին:

2-րդ օրը յատկացուած էր նիւթական փոխանակումներու մարզին: Առաւօտեան նիստին նախագահեց Սէն Արեւշատեան որ առաջին խօսքը տուաւ Լիլիթ Զաքարեանին. ան ներկայացուց Հայաստանի կրթական արուեստները - մետաղագործութիւն, խեցեգործութիւն, փայտագործութիւն, ոսկեգործութիւն, ապակեգործութիւն, եւայլն-: Պ. Տօնապետեանի նիւթն էր միջնադարեան հայկական ճարտարապետութիւնը: Եոաննա Ռափթի խօսեցաւ ...ԺԳ. - ԺԵ. դարերու Ղրիմի հայկական գիրքերու եւ մանրանկարչութեան մասին: ...Գաբրիէլ Օթէն ԺԳ. - ԺԴ. դարերու Կիլիկեան առեւտրականութեան մէջ լուսաբանեց Իտալացիներու դերը: Ժան Ռիչարի զեկուցումը յատկացուած էր լատին ...մնացորդներու չփումներուն Հայաստանի ...(ԺԳ. - ԺԴ. դար): Նոյն անձին նախագահութեամբ յետմիջօրէի նիստը սկսաւ Ագատ Բողոյեանի զեկուցումով, ...առեւտրական իրաւունքի (ԺԲ. - ԺԳ. դար) ...աւելներուն մասին: Շուշանիկ Խաչիկեան խօսեցաւ ԺԷ. դարու հայ առեւտրականներու ասիական գործունէութեան մասին: Կարապետեան - Թաճիրեան զոյգին պատրաստած զեկուցումը՝ ԺԷ. դարու վերջի հայ վաճառականներու հիւսիսային ճանապարհները - Աստրախան, եւայլն - կարդաց Էլիզաբէթ Թաճիրեան: Հանրի ...Միչէլ նիւթ ընտրած էր ԺԷ. - ԺԸ. դարերու հայկական ներկայութիւնը Լանկըտոքի մէջ: Օննիկ Ժամոչեան ներկայացուց ԺԸ. դարու հայ առեւտրականները եւ սեղանաւորները:

Վերջին օրը դիւանագիտական փոխյարաբերութիւններու յատկացուած նիստը բացուեցաւ Ալէն Տիւաէլլիէի նախագահութեամբ, Ռուբէն Մանասէրեանի նիւթը եղաւ Հայաստանի դերը հելլէնիստական Միջին - Արեւելքի մէջ: Յաջորդեց Պետրոս Ութիէ, նիւթ ունենալով Հայաստանը եւ ասորական աշխարհը: Գէորգ Հինդլեան խօսեցաւ Պաղեստինի մէջ հայկական ներկայութեան մասին, ծանրանալով յատկապէս դէպի հոն կազմակերպուած ուխտագնացութիւնները: Միշէլ Պալար ներկայացուց Հայերու Ղրիմի մէջ ներկայութիւնը (ԺԲ. - ԺԴ. դար): Առաւօտեան նիստը փակուեցաւ Արմէն Մութաֆեանի զեկուցումով՝ Հայկական դիւանագիտութիւնը Մոնղոլներու եւ Արեւմուտքի նկատմամբ:

Վերջին նիստին ղեկավարն էր Մ. Պալար. առաջին զեկուցողը Ժեռար Տէտէեան Եփրատի շրջանի հայ փոքր իշխանութիւններու եւ խաչակիրներու յարաբերութիւնները ներկայացուց. իսկ Ա. Տիւաէլլիէ խօսեցաւ Բիւզանդիոնի եւ Հայաստանի կապերուն մասին, աւելի կրօնական գետնի վրայ: Գլօտին Պէսնիէլի ԺԴ. դարու դոմինիկեան առաքելութիւնը Հայաստանի մէջ նիւթով զեկուցմէն ետք Ֆրանսիս Ռիշար ԺԷ. - ԺԸ. դարու Ֆրանսացի միսիոնարներու առաքելութիւնները ամփոփեց: Ապա Յ. Գէորգեան խօսեցաւ ԺԷ. դարու հայ դիւանագէտներու եւ առեւտրականներու միջազգային գործունէութեան մասին: Արթիւր Պէյլէրեան որպէս աւարտի զեկուցում ներկայացուց Հայերու դերը Նափոլէոն Ա.ի արեւելեան քաղաքականութեան մէջ:

Դրական էր ցուցահանդէսը գիտաժողովի մը նեցուկով օժտելու գաղափարը ու շուրջ երեք տասնեակ մասնագէտներու Փարիզ ներկայութիւնը. դժբախտաբար անոնց մեծամասնութիւնը, հակառակ նիւթերու լայն այլազանութեան, ընդհանրապէս հրամցուց իր նախկին աշխատութիւններուն տարբերակները որոնցմէ յաճախ կը պակսէր նորոգումի շունչը:

ՇՐՋՈՒՆ ԹՂԹԱԿԻՑ

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՎԱՐՉԱՊԵՏԻՆ ԱՅՑԵԼՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ ՊՈԼԻՍ

Հայկեան Բ. համագումարի նախագահներու եւ վարչապետներու ընդհ. ժողովի նիստին մասնակցելու համար վարչապետ Հ. Բագրատեան Պոլիս ժամանած էր իր պատուիրակութեան հետ («Յառաջ», Յունիս 13 եւ 15 / 16): Այս առթիւ վարչապետը կարգ մը այցելութիւններ տուած է հայկական հաստատութեանց, ինչպէս Ս. Փրկիչ հիւանդանոցին: Նախքան Սուրբ Փրկիչ ժամանումը՝ վարչապետը եւ իրեն ընկերացողները գացած են Սկիւտար ու այցելած Պաղլարպաշըի գերեզմանատունը, ու յարգանքի տուրք մատուցած Պետրոս Դուրեանի դամբարանին եւ այցելած պատկառելի Հայերու դամբարանները:

Աւելի վերջ մասնակցած են Պատրիարքարանի կողմէ կազմակերպուած ծովային պտոյտի մը: Յատկապէս վարձուած զբօսանաւով մը հիւրերը եղած են Վոսփորի մէջ եւ առիթն ունեցած ըմբոշխնելու Իսթանպուլի ամենագեղեցիկ անկիւններու գեղեցկութիւնը:

Ծովային պտոյտէն վերջ վարչապետ Հրանտ Բագրատեան մասնաւորաբար ուղղած է Երթալ Պալըքլըի գերեզմանատունը եւ յարգանքի տուրք մատուցանել Միսաք Մեծարենցի դամբարանին, քանի որ ինք յատուկ սէր ունի մեր անմահ բանաստեղծին գործին նկատմամբ: Հիւրերը այցելած են ուրեմն Պալըքլըի գերեզմանատունը, տեսած Սուրբ Սարգիս Մատուռը:

Այնուհետեւ վարչապետին թափօրը ուղղուած է դէպի մեր Գթութեան Ցարկը, ուր հոգաբարձուներ, բժշկական դասը եւ յատկապէս հրաւիրուած բազմաթիւ ազգային գործիչներ անհամբերութեամբ կը սպասէին այս այցելութեան:

Հիւրերն ու հիւրընկալները բոլորուած են Վարչութեան սրահին մէջ սարքուած ճաշասեղաններու շուրջ: Հոգաբարձութիւնը պատրաստած էր ճոխ սեղան մը:

Սրահի պատուոյ սեղանին վրայ տեղ գրաւած էին Վարչապետն ու կինը, Մեսրոպ Արք., հոգաբարձութեան ատենապետ Փիլօ Աթան, Տնտեսութեան Նախարար Վ. Աւանէսեան, Քաղաքաշինութեան նախարար Բիրումեան, Արտաքին փոխ - նախարար Վարդան Ոսկանեան եւ պատուիրակութեան միւս անդամները:

Ճաշի ընթացքին նախ խօսք առած է Մեսրոպ Արք., որ յայտնեց թէ 1996 թուականը անմոռանալի պիտի մնար Իսթանպուլահայութեան համար, քանի որ Իսթանպուլահայ համայնքը մէկ ամսուան ընթացքին կ'արժանանար երկու կարեւոր այցելութիւններու, նախ Հայրապետին, ապա Հայաստանի Վարչապետին: Մեսրոպ Արք. ողջունած է հիւրերը եւ ըրած բարեմաղթութիւններ:

Ապա բարի գալստեան ուղերձ մը կարդացած է հիւանդանոցի հոգաբարձութեան անդամներէն Պր. Գրիգոր Տէօշէմէճեան, որ միշտ հոգաբարձութեան բաները կը հանդիսանայ իր կանոնաւոր ու խնամեալ հայերէնով:

Ապա ելոյթ ունեցած է վարչապետ Հրանտ Բագրատեան որ չէ ծածկած թէ Պոլիսը իր եկեղեցիներով, դպրոցներով զարմանք պատճառած է իրեն: Անդրադառնալով Թուրքիոյ հետ յարաբերութիւններուն, ան ըսած է թէ հարցը յատկապէս կը յուզէ Պոլսոյ հայութիւնը: Ան կրկնած է որ Հայաստան այժմ եղբայրական լուրջ յարաբերութիւններ ունի Թուրքիոյ հետ, եթէ նոյնիսկ առ այժմ գործօն յարաբերութիւններ չկան:

Նոյն իրիկունը պատուիրակութիւնը Երեւան վերադարձած է:

ԳԱՂՈՒԹԷ ԳԱՂՈՒԹ

ՆԱՐԼԸԳԱՊՈՒԻ (Պոլիս) Եկեղեցւոյ հանդիսասրահին մէջ, Յունիս 8-ին տեղի ունեցած է Ս. Խաչ Դպրեվանքի 24 շրջանաւարտներու վկայականներու յանձնումը: Հանդիսավար Պարոյր Քէպապճը առաջին խօսքը տուած է Դպրեվանքի տնօրէն Հայկ Նշանին որ նախ հայերէն, ապա՝ թրքերէն ողջունած է վարժարանին 43 տարիները: 38 տարիէ ի վեր Դպրեվանքը շրջանաւարտ կուտայ եւ այս տարուան արդիւնքը փայլուն է: Շնորհաւորական քանի մը խօսքեր արտասանած են փոխ - տնօրէն՝ Ճօշքուն Սէչքին, հիմնադիր՝ Պետրոս Թիւրապիք եւ Սանուց Միութեան ատենապետ Աստուր Մեծատուրեան: Գործադրուած է գեղարուեստական բաժին մը: Շրջանաւարտներու անունով խօսք առած են Լեոնա Տէմիրճիօղլու եւ Արեգ Կէօլկիւ:

⁂

ԹՈՐՈՆԹՈՅԻ Սթեֆըն Լիքօք սրահին մէջ, Յունիս 8-ին տեղի ունեցած է Համազգայինի Էրեբունի պարախումբին տարեկան ելոյթը: Բացման խօսքով հանդէս եկած է յանուն Համազգայինի վարչութեան Շուշիկ Պէրպէրեան: Կրտսեր եւ երէց պարախումբերու 65 անդամ - անդամուհիները յայտագրի առաջին մասով ներկայացուցած են ինը պարեր եւ նոյնքան Բ. մասով:

⁂

ԹՈՐՈՆԹՈՅԻ Ս. Աստուածածին Եկեղեցւոյ Դպրաց դասի կազմակերպութեամբ, Յունիս 4-ին, դասախօսութիւն մը տեղի ունեցած է Ս. Հռիփսիմէի եւ Ս. Գայեանէի նուիրուած:

⁂

ԼԱՌՆԱՔԱՅԻ (Կիպրոս) «Նարեկ» վարժարանի նորակառոյց շէնքի բացումը տեղի ունեցած է Մայիս 18-ին նախագահութեամբ եւ ներկայութեամբ հանրապետութեան նախագահ Գլերիտէսի:

ԿՂԶԻՆ ԵՒ ՄԻ ՄԱՐԴ

—վիպակ—

ԿՈՍՏԱՆ ԶԱՐԵԱՆ

...Դու այդ ամէնը չես տեսնում, ոչ ոք այդ ամէնը չի տեսնում, եւ սակայն, այդ ...գոյութիւն է:

Մենք մեզ իսկ չենք տեսնում:

Մեր մի մասը միշտ էլ թաքնուած է ...ւթում: Մենք դառնում ենք արեւի ...շուրջը երկրագնդի նման:

Չենք տեսնում: Ոչ ոք ոչինչ չի տեսնում:

- Բարեւ ձեզ, սինեոր:
- Ողջոյն:

Հարեւան ծերունին նստած է միշտ նոյն ...տեղը: Ծխում է եւ հազում:

- Այսօր ուշ վայր իջաք:
- Այո՛:
- Ուզում էի ձեզ մի բան պատմել: Դուք որ զարգացած մարդ էք, աշխարհի հետ ծանօթ...

Իսկ ես յոգնած եմ եւ սաստիկ անօթի:

- Ուրիշ անգամ, - ասում եմ - Հիմա կարեւոր գործ ունեմ: Ինձ սպասում են:

Ինչպէս երեւում է, վաղուց էր իր պատմութիւնը պատրաստել եւ սպասում էր առիթի պատմելու:

-- Ուրիշ անգամ...

Աչքերը աչքերիս մէջ մահն է ածում եւ հազում:

Միջերկրականի ծովափնեայ ճաշարանները նոյնանման են,

Ախր ոստրէ եւ մարեմխոտ են հոտում: Հոտը խառնուած քամիներին, Աֆրիկէից եկող տաք հոսանքներին, լոյսերի առատութեան, կանանց գգայնութեան, գինիների թեթեւ խայտին, սերկեւիլի եւ նաւն համին՝ չնչին տարբերութեամբ, ամէն տեղ նոյնն են:

Դիոնիսը խառնւում է Յիսուսին, Պղատոնը Սուրբ Օգոստինոսին, դերվիշը Ճաքոպոնէ տա Թոտիին:

Պոլսոյ, Գորֆուի, Նափոլիի, Փալերմոյի քեֆալ ձուկը իր համը եւ հոտը առնում է նոյնեաղի պոչին, աստուածներին է՝ աւազով լուացուած արծաթի նման: Ածուխի կրակի վրայ խորոված՝ նա նմանում է նոյնեաղի պոչին, աստուածներին հաճելի զոհաբերութեան:

Մարդիկ ուտում են աստուածների ներկայութեամբ:

Ողիմպոսում՝ Հոմերոսի հերոսների նըման սափորի ծայրը կկլեցնելով գինի են խմում: Նրանց ամէն մի շարժումը արարողական է, անփոխարինելի, հիմնական:

Հիմնական, Հացին մօտենալու ձեւից կարելի է բնորոշել մի ցեղ, մի ժողովուրդ: Նաեւ մի անհատ: Ազգային մեծ մշակոյթների շրջաններն է ուրուագծում՝ Յունա - միջերկրական ձեւը եւ կովկասապրոմէթէոսեան ձեւը: Քէֆ անելը, միասին շարքով նստելը եւ հաց կտրելը, գինի խմելը, երգելը՝ արարողական գործողութիւններ են, որ բխում են ներքին կրօնական աշխարհազգացումներից: Ցեղից անջատուածներ օղի են խմում, մէջք լափում, իսկ քէֆ անելը մոռացել են: Կորցրել են իրենց աստուածներին:

Ճաշարանը գտնւում է հինաւուրց աշտարակի շրջափակում, որտեղից բացւում է մի ընդարձակ տեսարան: Աջ կողմում կանգնած են մէկը միւսի վրայ դիզուած բլուրներ, ձախ կողմում տարածւում է ծովը: Բլուրների ստորոտին գտնուող բազմաթիւ տների պատուհանները լուսաւորուած են, իսկ դաշտանկարը մռայլ է մութը: Ծովը ինքն եւս ներս է քաշուել: Լսւում է ծփանքի հառաչը:

Սեղանների շուրջը մեծ մասամբ օտարական, այսպէս կոչուած արուեստագէտներ են նստած: Սրուած, անբրաւական նայուածքներով, ծամածռուող շրթունքներով եւ դիմակացած ժպիտներով:

Այդ մարդկանց մեծ մասը ապրում է կեանքի եզրին: Արուեստը, երբ ճակատագիր չէ, անզօրութիւն է. ինքնախաբէութիւն:

Դեղձը ճերմակ գինու մէջ՝ համերի կատարեալ միացում է:

Բլրան եռեւը դանդաղօրէն լուսաւորւում է: Երեւում է լեցուն լուսնոյ ընդլի ոսկեզօծ ծայրը: Դաշտանկարը կախարդւում է:

Ծովը բաց է անում իր թագաւորական ճանապարհը:

Մի կում գինու հետ այդ հրաշքը ներս է խուժում եւ մարմինիս մէջ անոյշ, հաճելի մի լոյս տարածւում: Ամէն մի մութի ետեւ անակնկալ մի լոյս է տարածուած: Բացարձակ եւ միայուն խաւար գոյութիւն չունի: Ոչ իսկ մահը խաւար է, Մահով խորասուզւում ենք տիեզերքի խորքերը եւ սպասում, որ բլրան ետեւից ծագի նոր լոյսը: Բացուի թագաւորական ճանապարհը եւ ոսկէ նաւի վրայ մեզ տանի կատարեալ լիութեան:

Դեղձը ճերմակ գինու մէջ՝ համերի կատարեալ միացում է:

Ետեւի սեղաններում աղմուկ է բարձրանում: Խօսում են զուիցերական գերմաներէն, ինչ որ անտանելի է: Աշխատում եմ չլսել: Չլսելը նոյնպէս արուեստ է: Չսիրած մարդկանց չտեսնել, չսիրած ձայները չլսել: Դրան վարժուել եմ, երբ ուսանող ժամանակ ստիպուած էի դասերս տաք սրճարաններում պատրաստել: Շուրջս բարձրաձայն վիճում էին, պոռում, կանչում, երգում, իսկ ես ճիգ էի անում չլսելու:

Մեր կեանքի մեծ մասը ցրուածութիւն է: Ծակուած գրպանից վայր թափուող կոպէկների նման: Ապրում ենք՝ մեծ մասով մեր ներքին աչքերը կորցրած:

Ահ, այո՛, մենք ապրում ենք չապրելով:

– Բարի երեկոյ,

Օլուֆ Քրիստիանսընն էր, այն Սկանտինաւցին, որին հանդիպել էի նպարավաճառի մօտ: Քիչ խմած էր: Գլխի մազերը թափուել էին ճակատի վրայ եւ երեսը՝ սաստիկ կարմրել:

– Կարո՞ղ եմ նստել:
– Խնդրեմ:
– Ես ամէն երեկոյ այստեղ եմ ընթրում, – ասաց նա, – Բարեկամների հետ: Ամերիկացի բանաստեղծ Պատէնի եւ ուրիշների հետ: Ամբողջ մի խումբ ենք: Վիճում ենք, խմում: Ցերեկուան աշխատանքից յետոյ, լաւ է մի քիչ հանգիստ առնել, այնպէս չէ՞:
– Բնական է:

Սպասաւորից մի բաժակ խնդրեցի եւ լցրի:

– Ձեր կենացը:

(Շար. 17)

Ի ՅԻՇԱՏԱԿ

Տիկին Դարբինեան 500 Ֆր. կը նուիրէ «Յառաջ»ին իր ամուսնոյն՝ Նշան Դարբինեանի մահուան 25-րդ տարելիցին ի յիշատակ:

L'Association pour la construction et l'administration de l'Ecole Arménienne d'Issy-les-Moulineaux

en préalable à l'ouverture de l'Ecole (avec les 2 premiers niveaux de maternelle) en Septembre 1996

Vous convie à une rencontre

«Portes ouvertes»

le Dimanche 23 Juin à 12 h dans les locaux de l'Ecole : 19-27, Sentier des Epinettes à Issy-les-Moulineaux, en présence de M. *ANDRE SANTINI, Député-Maire d'Issy-les-Moulineaux*

et sous le parrainage de Mgr *KUDE NACCACHIAN, Prélat des Arméniens de Paris, Délégué pour l'Europe du Catholicossat de tous les Arméniens*

et

de *l'Ambassadeur d'Arménie M. VIGUEN TCHITETCHIAN,*

visite des locaux et présentation de la Directrice de l'Ecole.

Pour tout renseignement et inscription des enfants contacter le secrétariat de l'Association : 46. 44. 62. 16.

CROIX BLEUE DES ARMENIENS DE FRANCE

Colonie de Bellefontaine

Le Conseil d'Administration de la Croix Bleue des Arméniens de France informe qu'il reste des places disponibles à sa Colonie de Bellefontaine (Jura) pour le mois d'Août 1996.

Inscrivez vos enfants auprès de la section la plus proche de votre domicile ou auprès du Conseil d'Administration : Tél. : 48. 24. 46. 57.

DATE A RETENIR

NAVASART à Marseille

Les 4 Sections de la Croix Bleue des Arméniens de France - région Marseille, demandent à toutes les associations de prendre en considération la date du SAMEDI 19 OCTOBRE en soirée.

Plus amples renseignements ultérieurement.

N'oubliez pas votre 15 AOUT

à Saint - Raphaël

au HOME ARMENIEN

avec

Marten YORGANTZ

Hamazkaïne

Association culturelle et éducative arménienne

Cher universitaire

Le 2ème Forum des Universitaires Arméniens organisé par le Hamazkaïne aura lieu du 20 Juillet au 7 Août 1996 à Beyrouth.

Le 1er Forum avait connu un franc succès, attesté par les avis écrits des participants et l'enthousiasme créé dans divers pays de la Diaspora.

Nous tâcherons, cette année-ci, de rendre le 2ème Forum encore plus utile et plus agréable que le 1er.

Sont prévus au programme :

- 8 conférences suivies de débats;
- 6 excursions touristiques;
- 8 après-midis culturels et sportifs consacrés simultanément à des séances de :
  - Danses folkloriques arménienens,
  - Répétitions théâtrales,
  - Lectures littéraires,
  - Jeux sportifs,
  - Débats sur des problèmes actuels.

Nous espérons que vous voudrez bien participer à ce 2ème Forum et vivre 19 jours inoubliables en compagnie de jeunes universitaires arméniens venus des quatre coins du monde.

Le Hamazkaïne vous attend.

L'Association Hamazkaïne peut prendre en charge 2 personnes.

Pour tous renseignements contacter le : 45. 23. 27. 56.

H A M A Z K A Ï N E

VACANCES EN ARMENIE AVEC L'UCFAF

DU 8 AU 22 AOUT

14 jours : 7890 F. + visa sans surprise

—Pour un inoubliable séjour,

—Pour vous ressourcer.

Après en avoir été l'initiateur et le spécialiste dès 1955, l'UCFAF fut encore la première à renouer avec le tourisme de groupe en 1995.

*Hébergement et pension complète à l'Hôtel Dvin****

Avion PARIS — EREVAN — PARIS

Excursions quotidiennes, spectacles et assurance inclus.

Renseignements :

UCFAF: 6, Cité du Wauxhall, Paris 10e

Tél. : (16-1) 42 08 76 49 (du lundi au vendredi 16h-19h)

Fax : (16-1) 42 08 09 70.

Inscriptions :

(passeport + 2 photos par courrier recommandé)

chez Mme Yazidjian :

29-33, ave Pasteur, 93100 Montreuil

Renouer avec le tourisme sert l'Arménie.

Ս. ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ-ՄԿՐՏԻՉ ՓԱՐԻԶ

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ, Յունիս 27, Տօն է Սրբոց Թարգմանչացն Մերոյ՝ Սահակայ եւ Մեսրոպայ:

Այս առթիւ, Փարիզի Ս. Յովհաննէս — Մկրտիչ Մայր Եկեղեցւոյ մէջ, ժամը 10-ին, պատարագ կը մատուցուի:

DECINES

Fête scolaire

La fête de fin d'année de l'école arménienne de la Croix Bleue des Arméniens aura lieu le 22 Juin à 20 heures 30 à la Salle des Fêtes de la Ville de Décines.

SABERATOURS
SEVAN VOYAGES
SABERATOURS
SEVAN VOYAGES
SABERATOURS
SEVAN VOYAGES

PARIS·EREVAN·PARIS

VOLS HEBDOMADAIRES

- ASSISTANCE A L'AÉROPORT
- ORGANISATION D'ACCUEIL ET DE TRANSFERT
- RÉSERVATION D'HÔTEL
- LOCATION DE VOITURE AVEC CHAUFFEUR
- EXCURSIONS GUIDÉES
- VOYAGES ORGANISÉS EN GROUPE

PRIX PARIS-EREVAN-PARIS A PARTIR DE 3700F

RENSEIGNEMENTS ET RÉSERVATIONS SUR SIMPLE APPEL

PARIS·EREVAN

VOL CARGO MENSUEL

SABERATOURS

31, RUE D'ARGENTEUIL - 75001 PARIS

TEL 42 61 51 13 - FAX 42 61 94 53

SEVAN VOYAGES

48, COURS DE LA LIBERTÉ - 69003 LYON

TEL 78 60 13 66 - FAX 78 60 92 26

EREVAN

37, RUE HANRABEDOUTIAN - EREVAN 10

TEL 52 85 48 - FAX 52 54 48

EN COLLABORATION AVEC ARMENIAN AIRLINES

STUDIO VICKEN PARIS 96

Ս. ԳՐԻԳՈՐ ԼՈՒՍԱՒՈՐԻՉ ՇԱՒԻԼ

Շաւիլի Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ եկեղեցւոյ մէջ Կիրակի, Յունիս 23, առաւօտեան ժամը 10-ին, Եկեղեցւոյ անուանակոչութեան տարեդարձին առթիւ, հանդիսաւոր պատարագ կը մատուցանէ ու կը քարոզէ Վիճակիս Հայրապետական Պատուիրակ եւ Փարիզի Հայոց Առաջնորդ՝

ԳԻՒՏ ԱՐՔԵՊԻՍԿ. ՆԱԳԳԱՇԵԱՆ

Յաւարտ պատարագի տեղի կ'ունենայ հոգեհանգստեան պաշտօն եկեղեցւոյ հանգուցեալ հիմնադիրներու, բարերարներու եւ հոգաբարձուներու հոգիներուն ի հանգիստ:

Եկեղեցական արարողութիւններէն ետք տեղի կ'ունենայ ճաշ, Շաւիլի Gymnase Jules Ladoumegue-*ի մէջ ժամը* 13-*ին եւ որուն ջերմօրէն հրաւիրուած է գաղութը:*

Ճաշի ծախքերու մասնակցութիւն՝ 120 *ֆրանք:*

Տեղերը ապահովելու համար ուղարկել համապատասխան չէքը եկեղեցւոյ հասցէին իսկ յաւելեալ մանրամասնութիւններու համար հեռաձայնել հետեւեալ թիւերուն. —

47 - 09 - 23 - 18 *կամ՝* 45 - 34 - 13 - 79

Տեղերը ապահովելու վերջին թուականն է Չորեքշաբթի, Յունիս 19:

Sous la Présidence de

Monseigneur Daron GEREJIAN Vicaire Général des Arméniens du Midi de la France

La Cathédrale Apostolique Arménienne et son Ecole de la Langue et de la Culture Arméniennes «Khatchadour Abovian»

vous invitent à la

KERMESSE ANNUELLE

le Dimanche 23 Juin de 14h30 à 20h30

dans la cour de la Cathédrale 339, ave du Prado, Marseille 8e

Tirage de *TOMBOLA* sur place pour un magnifique voyage et de très nombreux autres lots

Venez nombreux

Pour encourager nos élèves et déguster nos nouvelles spécialités dans une ambiance familiale

Animée par le chanteur *Jiraïr YESSAYAN et son Orchestre*

VIVE L'ECOLE ARMENIENNE

Imprimé sur les Presses du Journal «HARATCH»

83, rue d'Hauteville, 75010 PARIS

SIRET: 51027317 A R. C. Paris

Commission paritaire: N° 55935

Dans le cadre de l'exposition de la Bibliothèque Nationale de France

« Arménie entre Orient et Occident »

CONCERT DE LA CHORALE

LARK

de Los-Angeles (U.S.A.)

Direction : Vatché BARSOUMIAN

Chants arméniens, traditionnels et liturgiques

55 CHORISTES

MERCREDI 26 JUIN à 20 heures 30

EGLISE NOTRE DAME DU TRAVAIL

59, rue Vercingétorix — Paris 14e

Prix des places : 80 Francs

Billets en vente sur place 1 heure avant le concert.

Renseignements :

Tél. : 47. 36. 02. 50.

ECOLE TEBROTZASSERE

GRANDE FETE CHAMPETRE

le 23 JUIN dès 11 heures

- *Spectacle exceptionnel des enfants*
- *Chorale dirigée par Haïg Sarkissian*
- *Nombreux stands de jeux*
- *Remise des prix*
- *Buffet de spécialités arméniennes*
- *Et le fameux « khorovadz »*

Entrée libre, sans réservation.

ECOLE TEBROTZASSERE : 1, Boulevard du Nord, LE RAINCY

TEL. : 43. 81. 01. 72.

ՇԱԲԱԹ - ԿԻՐԱԿԻ
ՅՈՒՆԻՍ 22-23
SAMEDI - DIMANCHE
22-23 JUIN
1996

LE NUMERO : 5,00 F.

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ (1925-1957)

HARATCH

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE-FONDE EN 1925
DIRECTRICE: ARPIK MISSAKIAN

83, RUE D'HAUTEVILLE — 75010 PARIS
TEL. : 47. 70. 86. 60 — TELEX : HARATCH 280 868 F
— FAX : 48. 00. 06. 70 —
C.C.P. PARIS 15069-82 E

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա : Տար. 1·100 Ֆ. - Վեցամսեայ : 560 Ֆ.
Արտասահման : Տար. 1·400 Ֆ. (ամէնօրեայ առաքում)
1·250 Ֆ. (շաբաթական առաքում) - Հատը : 5,00 Ֆ.

71ՐԴ ՏԱՐԻ - ԹԻՒ 18·880
Fondateur SCHAVARCH MISSAKIAN
71e ANNEE — N° 18.880

ՕՐՈՒԱՆ ՀԱՐՑԵՐ

Ի՛ՆՉ ՀԵՌԱՆԿԱՐՆԵՐ ՆԵԹԱՆԻԱՀՈՒԻ ԵՒ ԱՐԱՖԱԹԻ ՀԱՄԱՐ

Իսրայէլի Նորընտիր վարչապետը կազմեց իր կառավարութիւնը որուն ընթացքը լայն չափով կախում պիտի ունենայ պարտադիր գործակից մը որ կը կոչուի Արաֆաթ: Ան պարտադրուած է այն օրէն ի վեր երբ Ռապին եւ Փերէս որոշեցին ճանչնալ ՊԱԿ-ը:

Երկու կողմերուն յարաբերութիւններու վերաբերող յօդուածները տեղ գտած Օսլոյի համաձայնութեան մէջ: Բայց կան նաեւ քիչ կամ շատ գաղտնապահութեամբ եղած կարգադրութիւններ, յանձնառութիւններ որոնք գրաւոր արձանագրութիւն չունին: Այդպէս էր օրինակ որ Արաֆաթ օգնելու համար Փերէսի ընտրապայքարին, յանձն առաւ բողոքի ամէն արձում կասեցնել Հեպրոնէն Իսրայէլեան զօրքին նահանջը յետաձգելու որոշումին առթիւ, Փերէս ալ իր կարգին խոստացած եղաւ Արաֆաթին, արտօնելով որ Իսրայէլ մուտք գործեն ՊԱԿ-ի հարիւրաւոր չարքայիններ որոնք մինչ այդ վտանգաւոր ահաբեկիչներ նկատուած էին:

Նեթանիահու ընտրապայքարին յաճախ կրկնեց թէ Փերէս - Ռապինի կառավարութիւնը Արաֆաթի ձգած էր Համասի հետ գործելու գործը: Աւելի ճիշդ է որ երկկողմանի համաձայնութեան հիմնական կէտերէն էր: Եթէ նոր վարչապետը Հեպրոնը չպարպէ, ՊԱԿ-ի Երուսաղէմի կեդրոնը փակէ, կամ քաղաքական բանակցութիւնները արգելք չարձակէ, Արաֆաթ եւս իր կարգին կրնայ հրաժարիլ կարգ մը յանձնառութիւններէ: Ի վերջոյ, ոչինչ կրնայ զինք ստիպել որ շարունակէ Համասի հետապնդումը: Կրնայ կրկնել այն կացութիւնը երբ Համասի մարդիկը մինչեւ իրենց տուները զինուած կը շրջագայէին ազատօրէն Գազայի մէջ եւ Իսրայէլի մէջ ալ մահափորձեր կը կազմակերպէին:

Եթէ Արաֆաթ կեցուածք փոխէ, ի՞նչպէս պիտի վարուի Նեթանիահուի կառավարութիւնը. Իսրայէլեան զօրքը՞ պիտի ղրկէ Գազա: Այսրյորդանանի եւ Գազայի մէջ աւելի քան 20 հազար զինեալ Պաղեստինցի կայ. այլ խօսքով՝ պատերազմը հրաւիրելու արարք մը կ'ըլլայ ատիկա:

Բռնութեան վերադարձը միակ ելքը չէ Արաֆաթի. ան ունի քաղաքական այլ միջոցներ ալ որոնց տէր չէր ասկէ առաջ: Կրնայ վնասել Իսրայէլի ու շրջանի չափաւոր արաբական երկիրներու փափուկ կապերուն: Կրնայ նաեւ վրիպեցնել Եգիպտոսի ու Յորդանանի հետ հաստատուած խաղաղութիւնը, Իսկ իր կարգին Իսրայէլ կրնայ զինեալ խմբակներ ղրկել, երէկուան գրաւեալ տարածքները որոնք այսօր ինքնավար օրինականութիւն ունին: Կրնայ ամբողջական շրջափակում կիրարկել անոնց ու սովամահ ընել բնակիչները. կրնայ մինչեւ իսկ նոր գաղութներ հաստատել ու մեծցնել գոյութիւն ունեցողները:

Այս ու այլ նկատումներ կը նշանակեն թէ Նեթանիահու միայն ամբողջական գործընկեր մը կրնայ ըլլալ Արաֆաթի, ատիկա զինք ընտրողներուն հաճելի ըլլայ կամ ոչ: Հակառակ պարագային, հեռանկարը միայն պատերազմը կրնայ ըլլալ ու բռնութիւնը:

ՕՐՈՒԱՆ ՄԻՋԱԶԳԱՅԻՆ ԼՈՒՐԵՐԸ

ՄՈՍԿՈՒԱ

ԼԵԲԷԴ ԿԸ ՇԱՐՈՒՆԱԿԷ ՀՐԱՊԱՐԱԿԸ «ՄԱՔՐԵԼ»

Մասնագէտներու կարծիքն այն է որ Լեբէդ շատ չի վստահիր Ելցինի խոստումներուն եւ այն մտավախութեամբ որ ընտրութեան յաջորդ օրն իսկ (Յուլիս 4) կրնայ ամէն ինչ մոռնալ, ժամ առաջ կը կատարէ հարկ եղած մաքրագործումները: Այսպէս, Գրաչովէն ետք, հեռացուեցան նախագահական պահակազօրքի պետը՝ զօրավար Կորժակով, ՖՍՊ-ի (նախկին ՔԱ - Կէ - Պէ) պետը՝ Միխայիլ Բարսուկով եւ փոխ - վարչապետ՝ Օլեգ Սոսկովեց: Աւելի քան երբեք եւ առանց ժամանակ կորսնցնելու Լեբէդ կ'ամրապնդէ իր դիրքը եւ կը պատրաստէ յետ - Ելցինեան շրջանը:

Կորժակով, 45 տարեկան, գլուխն էր նախագահին ապահովութեան սպասարկութեան եւ իշխանութիւնը մեծ էր: Կը միջամտէր նաեւ քաղաքական եւ ելմտական հարցերու: Կողմնակից էր որ նախագահական ընտրութիւնը յետաձգուի:

Բարսուկով, 48 տարեկան, նախկին ՔԱ - Կէ - Պէ-ն կը վարէր, Կրեմլինի բանակին նախկին պետն էր:

Գալով Սոսկովեցի, 47 տարեկան, 1993-էն ի վեր փոխ - վարչապետ էր եւ Կրեմլինի ծայրայեղ գիծը կը ներկայացնէր: Այս երեքը Ելցինի «անիծեալ հոգիները» կը նկատուէին եւ Կորժակով ամէնէն «խորհրդաւորը» եռեակին:

Բ. Շրջանէն առաջ իսկ, կը թուի որ ամէն ինչ կարգադրուած է: Համայնավար թեկնածուին յաղթանակը այլեւս որեւէ հաւանականութիւն չունի, ըստ դէտերու եւ հետաքրքրական է նկատել, որ երկու շրջաններու միջեւ բուն յաղթականը կը թուի ըլլալ մէկը - Լեբէդ - որ խորքին մէջ պարտեալ մըն է, քանի որ Ռուսերը նախընտրեցին Ելցինն ու Զիուգանովը եւ իրեն մնաց միայն 3-րդ դիրքը: Այս կացութենէն գոհ չեն բոլորը եւ Կրեմլինի մարդկային իրաւանց նախկին խորհրդականն ալ՝ Կովալեւ մտահոգ է: Կը վախնայ որ «Ռուսաստան տրակոնական ձեւով կառավարուի եւ արագօրէն հեռանայ իրաւունքի Պետութենէն, մինչ երկիրը կարիքն ունի իշխանութեանց իսկական բաժանումի մը»:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՊԱՊԸ Գերմանիա կը ժամանէր Ուրբաթ Յունիս 21-ին, եռօրեայ այցելութեան մը համար: Կիրակի օր, Յովհ. Պօղոս Բ. պիտի սրբացնէ նացիականութեան երկու զոհեր Պէրլինի մարզադաշտին մէջ, ուր տեղի ունեցան, 1936-ին, Նախապատերազմեան Ողիմպիականները: Ընդհանրապէս եկեղեցւոյ պետին այս այցելութիւնը ընդհանուր խանդավառութիւն չէ ստեղծած, նոյնիսկ ընդդիմադիր շարժումներ կան: Վէսթֆալիի փոքրիկ քաղաքին՝ Փատերպորնի մէջ, օրինակ, պատերու վրայ կարելի է կարդալ՝ «Եկեղեցւոյ իշխաններու կարիք չունինք»: Պէրլինի մէջ, շաբաթավերջին, մէկ կողմէ «քննադատող կաթողիկէ»ները կը բողոքեն, միւս կողմէ տեղի կ'ունենայ «հակապապ ժողով» մը որ կը համախմբէ միասեռականներ, ֆեմինիսթներ, բանասէրներ եւ անհաւատներ որոնց զօրավիգ է Համայնավար կուսակցութիւնը: Կիրակի օրուան սրբացումն ալ խնդրոյ առարկայ է: Երկու կրօնաւորներ կը սրբացուին որոնք օգնած ըլլալով Հրեաներու սպաննուած են նացիներու կողմէ: Ծանօթ աստուածաբան՝ Տրեվերման կ'առարկէ որ կրօնաւորներուն արարքը անհատական բնոյթ ունի, մինչ սրբացումը այն տպաւորութիւնը կը թողու որ կաթողիկէ Եկեղեցին դիմադրած է նացիականութեան: 81 միլիոն բնակիչներէն 28 միլիոնը կաթողիկէ են: Շնորհիւ «Եկեղեցւոյ տուրք»ին (եկամուտի տուրքին 8%-ը) որ կը գանձուի անոնցմէ որոնք կրօնք մը կը յայտարարեն (գումարը կը փոխանցուի Եկեղեցւոյ) Կաթողիկէ Եկեղեցին շատ հարուստ է, բայց հաւատացեալները թիւը կը նուազի եկեղեցւոյ խիստ պահպանողական դիրքին հետեւանքով:

ՍԱՐԹԷՆԻ (Գորսիքա) համայնավար քաղաքապետին դէմ ոճրափորձ մը գործուած է Յունիս 20-ին: Պայթումը տեղի ունեցած է Պուքինիի կառատան մէջ եւ զոհ չկայ: Քաղաքապետը ծանօթ էր ահաբեկչութեան դէմ տարած իր պայքարին համար: «Իւմանիթէ» հարցազրոյց մը հրատարակած էր, Յունիս 21-ին, ուր Պուքինի կը յայտնէ թէ առաջին ոճրափորձը չէ որ կը գործուի Սարթէն եւ արարքէն քիչ առաջ Գունդոլթան (Ազգայնապաշտ շարժում) զեկոյցով մը կը մեղադրէր տեղւոյն դատաւորները որ շատ եռանդ ցոյց կուտան իրենց պաշտօնին մէջ եւ այդ ալ կը վերագրուէր քաղաքապետին թելադրանքներուն:

ԵԱՇԱՐ ՔԵՄԱԼ «Միջերկրական» մրցանակը ստացած է «Արեան ձայնը» հատորին համար որ վերջերս լոյս տեսաւ: Թուրք հեղինակը Ռուսիյոն եկած է ստանալու համար իր մրցանակը եւ այդ առթիւ հարցազրոյց մը ունեցած «Իւմանիթէ»ի թղթակիցին հետ: Հոն, նախ կը յիշուի ծագումով քիւրտ գրագէտին մանկութիւնը, բաւական ողբերգական պատկերներով, սպաննուած երկու հօրեղբայրներ, հայրը որ կը սպաննուի մզկիթի մը մէջ, երբ ինք հազիւ 5 տարեկան է, ապա իր յաջորդական արհեստները, ձերբակալութիւնները, հալածանքները: Առաջին հատորը լոյս կը տեսնէ 1955-ին՝ «Մէմէտ»: Այս «Արեան Ձայնը» երրորդն է եռամաս գործի մը որ կը պատմէ քիւրտ ընտանիքի մը կեանքը: Իր հերոսը վախի մէջ կ'ապրի, որովհետեւ, կ'ըսէ Քեմալ, մարդ արարածը մէկն է որ վախի մէջ կ'ապրի:

ԹԱՆՍՈՒ ՉԻԼԼԷՐ փրկուեցաւ խորհրդարանական քննութենէ մը շնորհիւ իսլամապաշտներու զօրակցութեան: Արդարեւ, Ռեֆահի երեսփոխանները դէմ քուէարկեցին բանաձեւի մը որ քննութիւն կը պահանջէր 6·5 միլիոն տոլարի գաղտնի գումարի մը օգտագործման նախկին վարչապետին կողմէ: Այս նոր դիրքորոշումը կրնայ նպաստել Ռեֆահի եւ Արդար Ուղիի գործակցութեան կառավարութիւն մը կազմելու համար:

ՀԱՐԱՒԱՅԻՆ - ԼԻԲԱՆԱՆԻ ՄԷՋ, շաբաթ մըն է որ անհետացած է ԱՖՓ Ֆրանսական գործակալութեան մէկ թղթակիցը՝ Ալի Տիա: Որոշ լռութենէ մը ետք, Իսրայէլեան բանակը խոստովանած է որ ձերբակալած էր թղթակիցը «ապահովութեան» գօտիին մէջ, բայց կը մերժէ որեւէ այլ մանրամասնութիւն տալ:

ԹՈՒՐՔ ՄԱՄՈՒԼ

ԹՈՒՐՔԻՈՅ ԴԺԳՈՀՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

Հայեսյոյն համաձայնագիրը կը շարունակէ զբաղեցնել Թուրքիոյ Արտաքին նախարարութիւնը: Թերթերը ուշադրութեան կը յանձնեն այն պարագան որ նախարարութիւնը հակասական յայտարարութիւններ ըրած է այդ մասին: Նախ նախարարը ըսած է թէ պէտք է մտածել մինչեւ իսկ Հայաստանի հետ օդային տարածքը փակելու եւ Յունաստանի դեսպանը ետ ղրկելու մասին: Սակայն յետոյ երկրորդ արտայայտութեամբ մը յայտնած է թէ եղածը մարզումներու պարզ համաձայնութիւն մըն է:

***

Թուրքիա նաեւ կը շարունակէ որոշ մտահոգութեամբ հետեւիլ արաբական աշխարհին զարգացումներուն: Մտահոգութեան պատճառ եղած է Լոնտոնի արաբական «Ալ Հայաթ» թերթին մէկ լուրը թէ Իրան Սուրիոյ առաջարկած է զինուորական դաշինք մը ստորագրել որպէս փոխադարձութիւն Թուրքեւիսրայէլ համաձայնութեան:

«ԱՐՄԷՆՓՐԷՍ»

ՑՆՑՈՒՄՆԵՐԸ ԿԸ ՇԱՐՈՒՆԱԿՈՒԻՆ

Հայաստանի երկրաշարժէ պաշտպանութեան ազգային սպասարկութեան կայանները Յունիս 18, ժամը 12·11-ին կրկին ուժգին ցնցումներ արձանագրած են, որոնց վերնակեդրոնը գտնուած է Իրանի տարածքին: 7 - 8 բալ ուժգնութեամբ այս ցնցումները Երեւանի մէջ ալ զգալի եղած են 3 - 4 բալ ուժգնութեամբ: Արարատի եւ Վայքի շրջանի բնակիչները զանոնք զգացած են 6 բալ ուժգնութեամբ:

***

ՎԱՐՉԱՊԵՏԸ ԶՈՒԻՑԵՐԻԱ ՄԵԿՆԱԾ

Վարչապետ Հրանտ Բագրատեանի գլխաւորած պատուիրակութիւն մը Յունիս 19-ին Զուիցերիա գացած է մասնակցելու համար Քրանս Մոնթանա գումարումէ այն համաժողովին որ նուիրուած է անցումի փուլին մէջ գտնուող երկիրները նոր շուկաներու ձեւաւորման մէջ ներգրաւելու հարցերու քննարկման: Համագումարին ելոյթ կ'ունենայ նաեւ Հայաստանի վարչապետը: Հայկական պատուիրակութիւնը հանդիպումներ կ'ունենայ Զուիցերիոյ կառավարութեան, առեւտուրի համաշխարհային կազմակերպութեան ղեկավարութեան, եւ Հայաստանի համար հետաքրքրութիւն ներկայացնող հաստատութիւններու ներկայացուցիչներուն հետ:

***

ԼՂՀ-Ի ԱՆԿԱԽՈՒԹԵԱՆ ՀՌՉԱԿՄԱՆ Ե. ՏԱՐԵԴԱՐՁԸ

Սեպտեմբեր 2-ին տօնական հանդիսութիւններով կը նշուի ԼՂՀ-ի պետական անկախութեան հռչակման հինգերորդ տարեդարձը: ԼՂՀ-ի կառավարութիւնը այս առընչութեամբ մշակած է յատուկ ծրագիր մը, պատշաճ ձեւով ոգեկոչելու համար սոյն թուականը: Նախատեսուած են հանդիսութիւններ Հանրապետութեան բոլոր քաղաքներուն մէջ: Յատկապէս մայրաքաղաք Ստեփանակերտի մէջ կը կազմակերպուին հանդիսաւոր հաւաքոյթ եւ զինուորական տողանցք, ինչպէս նաեւ մարզային, մշակութային եւ այլ միջոցներ:

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆՆԵՐՈՒ ՀԱՄԱԺՈՂՈՎԻՆ ՄԱՍԻՆ

ԶՐՈՅՑ ՏԻԳՐԱՆ ՀԱՃԵԱՆԻ ՀԵՏ

Հ. – Չե՞ք խորհիր որ որպէս առաջին քայլ աւելի սեղմ շրջանի մը նկատառումը կրնար աւելի նպատակայարմար ըլլալ, քանի որ Սփիւռքի համատարած ցրուածութեան մէջ հասարակաց հարցերէ անբաժան են տեղական բնոյթ կրողները. անոնք կրնային խանգարել աշխատանքի ընթացքը:

Պ. – Այս մասին սկիզբը երբ կը խօսէինք Սփիւռքի հայկական վարժարաններու համաժողովի մը մասին, առաջարկեցի որ առաջին անգամ մը յատկացուի միայն արեւմտեան Սփիւռքի համայնքներուն, նկատելով որ աւելի նման խնդիրներ ունին եւ աւելի դիւրին է անոնց համար հասարակաց յայտարարներ գտնել։ Յետոյ 15 հոգիով երբ կազմակերպիչ մարմնի ժողով հրաւիրեցինք, հոն մեծամասնութիւնը յարմար գտաւ որ ամբողջ Սփիւռքը ընդգրկուի: Այդպէս ալ եղաւ:

Հ. – Ի՞նչպէս լուծուեցաւ մասնակիցներու ընտրութեան հարցը. չափանիշ մը որոշուա՞ծ էր:

Պ. – Հրաւէր ուղղեցինք վարժարաններու վարիչներուն: Բոլորն ալ իրենք որոշեցին թէ ո՛վ պիտի գար:

Հ. – Կար անհատական մասնակցութեան պարագան. կային քանի մը անձեր որոնք ոչ մէկ կապ ունէին դպրոցի գործին հետ:

Պ. – Այո, ծանուցումներէն եաք դուրսէն անհատներ մէջտեղ ելան. մասնակցութեան դիմում ստացանք նաեւ Հայաստանէն: Բայց անոնց ըսինք որ տարբեր էին խնդիրները ու սխալ կ'ըլլար ամէն բան միացնել իրարու: Հոնկէ եկաւ Պր. Ս. Դանիէլեանը որպէս դէտ քանի որ մասնագէտ է արեւմտահայերէնի:

Հ. – Ի՞նչպէս որոշուեցան չորս մասնախումբերու վարիչները:

Պ. – Կազմակերպիչ մարմինը Մայիս 15-ին պէտք է կրկին հաւաքուէր. բայց մարդ չեկաւ. Նիսի անդամներս մնացինք: Պէտք է վարիչներ որոշուէին որպէսզի գործը նպատակի հասնէր: Շաքէն (Յակոբեան - Գլասսըն), Գրիգորը (Ածտէրխանեան), ես, եւայլն որոշեցինք:

Հ. – Հոս պարբերաբար խօսուեցաւ հարցերուն Հայաստանէն ակնկալելի լուծումներու մասին: Ի՞նչ կը խորհիք այս մասին:

Պ. – Հայաստան տակաւին ամբողջովին բնականոն պետութեան մը վիճակին չէ հասած, ինչպէս օրինակ Ֆրանսան որ արտասահմանի մէջ իր լեզուն սորվեցնելու միջոցները - պիւտճէ, կազմակերպութիւն, եւայլն - ունի: Նման բան այսօր Հայաստանէն ակնկալել անկարելի է: Յետոյ, հարկաւոր տարրերն ալ չունի: Արեւմտահայերէնի ոչ մասնագէտ կայ, ոչ ուսուցիչ ընդհանրապէս: Խորհրդային շրջանին ալ այդպէս էր: Թէեւ պէտք է ըսել որ ահագին գրականութիւն - հին ու ժամանակակից -- հրատարակուեցաւ: Ատիկա մեր միջոցներով չէր ըլլար: Այսուհանդերձ, հոնկէ պէտք չէ յոյսը կտրել: Երբ պայմանները բնականոնանան...:

Հ. – Համաժողովին ընթացքին բազմաթիւ անգամներ շեշտուեցաւ ուսուցչանոցի մը անհրաժեշտութիւնը. յաճախ կարծիք յայտնուեցաւ նաեւ որ ան հաստատուի Հայաստանի մէջ, ինչ որ յարմարութեան գրեթէ ոչ մէկ տուեալ ունի: Հայաստանի անկախութեան հինգ տարուան ընթացքին ոչ իսկ մտահոգութիւնը ունեցաւ խորհրդային շրջանի ամէնէն անընդունելի պարտադրութիւնը թօթափելու եւ դասական ուղղագրութեան վերադառնալու: Արեւմտահայերէնը ոչ մէկ օրինավիճակ կը վայելէ երկրին մէջ ուր լեզուի օրէնք հրապարակուած է. ինչպէս կ'ըսէք, չկան արեւմտահայերէնի մասնագէտներ: Հայերէնի ու հայկական նիւթերու ուսուցչի պատրաստութեան մէջ կարեւոր ազդակ է լեզուական միջավայրը ու հայկական Սփիւռքի համար ատոր պահելու տարբերակին դրութ մը պէտք է ըլլայ: Ի՞նչ կ'ըսէք այս մասին:

Պ. – Եթէ լրջօրէն մտածուի Հայաստանի մէջ ուսուցչանոց մը հաստատելու, ատիկա պիտի ըլլայ մեր միջոցներով, մեր ուսուցչական կազմով, մեր ծրագիրներով, կազմակերպչական կառոյցներով. կայ զարգացնելու ցանց մը: Անշուշտ, ատիկա կարելի կ'ըլլայ նախ եթէ ղեկավարները իրենց իշխանութիւնը ու մեզ օտարերկրացի չնկատեն: Իսկ Սփիւռքի պարագային, եթէ Սանասարեանի նման մեծահարուստ մը չելլէ, դժուար է որ հարցը լուծումի յանգի,

Հ. – Մէկդի ձգելով ուսուցչանոցի նիւթը, համաժողովը յառաջիկային համար ի՞նչ թելադրանքներ ունեցաւ կազմակերպիչներուն:

Պ. – Պէտք է յաջողիլ որ այս ձեռնարկը յանգի ուսումնական մարմնի մը կազմութեան. փոքր խումբի մը, ձեռնհաս ու տրամադրելի ժամանակի տէր անձերէ կազմուած: Հակառակողներ կան որոնք կ'ըսեն թէ ատիկա դպրոցական մակարդակէն վեր իրաւասութեան հարց մը կ'ենթադրէ: Բայց եթէ չյաջողինք այդ նպատակին իրագործումին, յաջորդ քայլերը դրօսաշրջական ձեռնարկ միայն կրնան ըլլալ:

-- Յաջողութիւն ուրեմն եւ շնորհակալութիւն, ցնոր հանդիպում:

Տեսակցեցաւ՝
ԱՐՓԻ ԹՈԹՈՅԵԱՆ

ՄԱՐՄԱՐԱ

ԾՈՒԽԱՏԵՍՐ

ԲԱՐԵԿԱՄՈՒԹԵԱՆ ԲԱԺԻՆԸ

Դ.

Կրնա՞նք սպասել որ երկրագունտը բընակուած ըլլայ միայն բարեկամներով: Այլ խօսքով, կրնա՞նք սպասել որ մարդիկ միայն բարեկամական զգացումներ տածեն մէկզմէկու նկատմամբ: Աշխարհի ամէնէն լաւատես ու տխմար մարդն անգամ չի կրնար սպասել այսպիսի բան մը: Այսպիսի բան մը անկարելի է ամէն բանէ առաջ անոր համար որ երկրագունտը շատ ընդարձակ է եւ մարդիկ կ'ապրին իրարմէ հեռու: Բարեկամութեան նախապայմանն է զիրար ճանչնալ, իրարու մօտիկ ըլլալ: Չես կրնար բարեկամանալ մէկու մը հետ, զոր չես ճանչնար: Բարեկամութիւնը ուստի կրնայ հաստատուիլ միայն այն մարդոց միջեւ որոնք զիրար կը ճանչնան, որոնց կեանքը կերպով մը կը միախառնուի մէկզմէկու կեանքին հետ: Եւ այդ միաւնութենէն ալ ծնունդ կրնան առնել այնպիսի ազդակներ, որոնք կրնան արգելք ըլլալ բարեկամութեան: Մէկզմէկու նկարագրին յոռի կողմերը, տարակարծութիւններ, մրցակցութիւններ, թիւրիմացութիւններ եւ այսպիսի ինչեր ու ինչեր կը դժուարացնեն մարդոց միջեւ բարեկամական յարաբերութիւնները: Ասոնց վրայ պէտք է աւելցնել ցեղային, ազգային, կրօնական տարբերութիւններուն բերած ժխտական գործօնները, այսպիսի գործօններու անունով կատարուած քարոզչութիւնները, մարդոց միջեւ որոշ շրջանակներու կողմէ հրահրուած թշնամանքները, գրգռութիւնները: Եւ դեռ ինչե՛ր: Երբ այսքան մեծ թիւով գործօններ թատերաբեմ կուգան, կարելի՞ է սպասել որ մարդիկ միայն բարեկամական զգացումներ տածեն զիրենք շրջապատող միլիոնաւոր մարդոց նկատմամբ:

Բայց այս բոլորէն դուրս, ամէնէն կարեւորը սա է. բարեկամութիւնը այնքան ընտիր, թանկարժէք, դեղեցիկ, փոքրածաւալ գանձ մըն է, որ միայն քիչերու միջեւ բաժանելի է: Սեղանի վրայ դրուած հացը եթէ քիչ է, քիչ մարդոց միջեւ կրնաս բաժնել զայն: Բարեկամութիւնն ալ փոքրիկ հաց մըն է, զոր քիչերու միջեւ կրնաս բաժնել: Արժէքը այդ[illegible] տոր մէջ է: Բարեկամութիւնն ալ, ինչպէս սէրը, ինչպէս իրաւ սէրը, անխարդախ ու լեռները շարժել տուող սէրը, միայն քիչերու միջեւ բաժանելի, միայն քիչերու ուղղեալ զգացում մըն է: Մարդ մը քանի՞ հոգիի կրնայ սիրահարիլ: Իրական սիրականը, նոյն շրջանին, երկու հոգիի կրնա՞յ սիրահարիլ: Եթէ կրնայ, մէկուն կամ միւսին նկատմամբ զգացուած սէրը քիչ մը կեղծ ու խաբէական է: Գալով ընդհանրական սիրոյ, ճիշդ է որ մարդ մը կրնայ աշխարհի բոլոր մարդոց նկատմամբ սէր ու գուրգուրանք ցուցաբերել, համամարդկային սիրոյ մասին խօսիլ, մինչեւ իսկ համամարդկային սիրոյ անունով գործել ու հերոսանալ, բայց այդ սէրը «անուանական» սէր մըն է, գաղափարական սէր է, այսինքն ուղղուած է համամարդկային սիրոյ գաղափարին, այլ ո՛չ թէ մարդու մարմնին, իւրաքանչիւր մարդու ֆիզիքական գոյութեան: Աշխարհի ամէնէն մարդասէր ու գաղափարապաշտ գործիչն անգամ կրնայ կռուիլ իր նպարավաճառին, կամ սափրիչին հետ եւ թշնամանալ անոր:

Եթէ հարցը իրաւ բարեկամութեան մասին է, պիտի ըսենք որ մարդիկ միայն մատի վրայ համրուած քանի մը հոգիի նկատմամբ է որ իրաւ բարեկամութիւն կրնան զգալ: Ատոր վրայ պէտք է աւելցնել նաեւ անուանական այն սովորական ու փխրուն բարեկամութիւնը, զոր մարդիկ կրնան զգալ զիրենք շրջապատող հարիւրաւոր մարդոց նկատմամբ: Ատկէ դուրս, կը փակուի ու կը վերջանայ բարեկամութեան սահմանը: Կը բացուի ոչ - բարեկամներու սահմանը: Ոչ - բարեկամը թշնամի չի նշանակեր: Թշնամութիւնն ալ, սիրոյ ու բարեկամութեան նման, քիչերու միջեւ բաժնուող զգացում մըն է: Մարդ չի կրնար հազարաւոր մարդոց թշնամի դառնալ նոյն ուժգնութեամբ: Այն ինչ որ մարդ կը զգայ բարեկամներու ու թշնամիներու շրջանակէն դուրս մնացած մարդոց նկատմամբ, ո՛չ բարեկամութիւն է, ոչ ալ թշնամութիւն: Այս երկու զգացումներուն միջեւ կրաւորական անտարբերութիւն մըն է պարզապէս:

Եթէ երկրագունտին վրայ բարեկամութիւնը, իրաւ բարեկամութիւնը խիկապէս փոքրիկ գանձ մըն է, մարդիկ պէտք այդ գանձը պահպանեն այնքան գուրգուրանքով որքան գուրգուրանքով կը պահպանեն իրենց միւս գանձերը: Եւ եթէ այդ միւս գանձերը մարդոցմէ կը պահանջեն որ խնամք տարուի իրենց նկատմամբ, յարգուին այն պայմանները որոնք այդ գանձը մաքուր, չքեղ ու երկարակեաց պահելու կը նպաստեն, այդպէս ալ բարեկամութիւնը կը պահանջէ որ յարգուին իրաւ բարեկամութիւնը ամուր պահող ինչ ինչ ազդակներ, որոնց գլխաւորն է մէկզմէկու նկատմամբ անշահախնդիր հաւատարմութիւն եւ հերոսական սէր ու միասնութիւն:

Անոնք որ մեծահարուստ են, կրնան մոռնալ թէ դրամը որքան արժէքաւոր ու կենսական է կեանքի մէջ: Զայն կորսնցնելէ վերջ է որ կ'անդրադառնան դրամին արժէքին: Նոյնը պիտի ըսենք իրաւ բարեկամութեան մասին: Եթէ ունիք, մէկու մը նկատմամբ իրաւ բարեկամութիւն, չըլլա՛յ որ կորսնցնէք զայն: Այն ատեն է որ կը հասկնաք թէ ձեր կեանքին մէջ որքան կարեւոր տեղ մը ունէր այդ բարեկամութիւնը:

Սէր եւ յարգանք ցուցաբերեցէ՛ք բոլոր այն տուրքերուն, որոնք ձեզի կը հասնին այն հիանալի գանձարանէն, զոր իմ անգաւալի երեկ գրչեղբայրս «բարեկամութեան բաժին» կոչած էր այնքան դեղեցիկ տարազով:

Ռ. Հ.

(Վերջ)

ԱՐՑԱԽ ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ԼՂՀ ՆԱԽԱԳԱՀԻ ԸՆՏՐՈՒԹԵԱՆ ՕՐԷՆՔԸ

ԼՂՀ-ի նախագահական ընտրութիւնը հաւանօրէն տեղի ունենայ յառաջիկայ Նոյեմբերի վերջին տասնօրեակին: Այդ ընտրութիւնը ըստ Յունիս 4-ին ստորագրուած օրէնքին կ'ըլլայ ուղղակի, գաղտնի քուէարկութեամբ: Նախագահը կ'ընտրուի քաղաքացիներու քուէներով: Նախագահութեան շրջանը 5 տարի է եւ նոյն անձը չի կրնար երկու անգամէն աւելի նախագահ ընտրուիլ յաջորդաբար: Նախագահութեան թեկնածու կրնան ըլլալ 35 տարեկանէն վեր, վերջին 10 տարուան ընթացքին ԼՂՀ բնակող, հանրապետութեան քաղաքացիութեան եւ ընտրական իրաւունքի տէր անձերը:

***

ՂԱՐԱԲԱՂԻ ԿՆՃԻՌԻՆ ԼՈՒԾՈՒՄԸ ՀԱՅԱՍՏԱՆՑԻՆԵՐՈՒ ԱԿՆՈՑՈՎ

«Արմէնփրէս» եւ լրատու գործակալութիւններ միասնաբար կազմակերպած են հարցախոյզ մը Ղարաբաղի հարցի խաղաղ լուծման զանազան տարբերակներու շուրջ:: Այսպէս, հեռաձայնով, չորս տարբերակներ առաջարկուած են պատահար ընտրուած 1200 Երեւանցիներու:

Այդ տարբերակներն են. -

ա) Միջազգային երաշխիքներով մշակութային ինքնավարութեան կարգավիճակ Ազրբէջանի կազմին մէջ,

բ) Ղարաբաղ - Ազրբէջան իրաւահաւասար համադաշնակցութիւն,

գ) ԼՂՀ-ի պետական անկախութեան միջազգային ճանաչում,

դ) ԼՂՀ-ն Հայաստանի կազմին մէջ:

Առոնցմէ առաջինը, ինչպէս կ'ակնկալուէր անընդունելի նկատուած է 78·61%-ին կողմէ: Հարցախոյզի ենթարկուածներու մեծամասնութիւնը (58·31%) բացարձակապէս անընդունելի գտած է Բ. տարբերակը, 19·72%-ը՝ մասամբ ընդունելի եւ միայն 6·25%-ը՝ բոլորովին ընդունելի: Ինչ կը վերաբերի Գ. եւ Դ. տարբերակներուն, հարցախուզուածներու համապատասխանաբար 58·06% եւ 62·9%-ը բոլորովին ընդունելի նկատած են:

***

ՀԻՒԼԷԱԿԱՅԱՆԻՆ ՏՆՕՐԷՆԸ ԱՊԱՀՈՎՈՒԹԻՒՆ ԿՈՒՏԱՅ

Վերջին օրերուն Հանրապետութեան հիւսիսային շրջաններուն մէջ արձանագրուած բազմաթիւ երկրաշարժները որոշ մտահոգութիւն յառաջացուցած էին նաեւ հիւլէակայանին ապահովութեան տեսանկիւնէն: Այս հարցին անդրադառնալով անոր տնօրէնը՝ Սուրէն Ազատեան, ըսած է թէ արձանագրուած ցնցումները 5 - 6 բալ ուժգնութիւն ունէին եւ մտահոգութեան հարց չկայ, քանի որ նոյնիսկ 9 բալ ուժգնութեամբ ցնցում մը սպառնալիք չի ներկայացներ կայանին համար:

***

ՄՈՍԿՈՒԱՅԻ ՀԵՐԹԱԿԱՆ ՀԱՆԴԻՊՈՒՄԸ

Յունիս 14-էն 18 Մոսկուայի մէջ տեղի կ'ունենար ԼՂՀ-ի հարցին լուծման նուիրուած Մինսկի խումբի հերթական հանդիպումը: Այս առթիւ Ռուսաստանի մայրաքաղաքը մեկնած էր ղարաբաղեան պատուիրակութիւնը՝ Արտաքին նախարար Արկադի Ղուկասեանի գլխաւորութեամբ: Հայաստանէն ալ գացած էր Արտաքին նախարարութեան պատուիրակութիւնը, նախարարի տեղակալ՝ Վարդան Օսկանեանի գլխաւորութեամբ:

***

Մ. ՄԵԼՔՈՆԵԱՆԻ ՅԻՇԱՏԱԿԻՆ

Յունիս 12-ը Գ. տարելիցն էր Արցախի մեծ հերոս Մոնթէ Մելքոնեանի նահատակութեան: Այս առթիւ ԼՂՀ-ի Մարտունի քաղաքի մայր հրապարակին վրայ, իր՝ Աւոյի յուշարձանին մօտ տեղի ունեցած է յարգանքի տուրքի հանրահաւաք մը որու մասնակցած են հարազատները, մարտական ընկերները, շրջանի ղեկավար դէմքեր, հարիւրաւոր բնակիչներ եւ Հայաստանէն ու Ստեփանակերտէն հիւրեր:

ԳԱՌԶՈՒ

Գառզուի գործերը կը ներկայացուին Յունիս 20-էն Յուլիս 7, Գերմանիա
Städtische Galerie Filderhalle
Leinfelden — Echterdingen

ՇԱԲԱԹԱԿԱՆ ԱԿՆԱՐԿ

ՀԱՅԿ. ԿԵԱՆՔԸ ԼՈՍ-ԱՆՃԸԼԸՍԻ ՄԷՋ

ՄՈՆԹԵՊԷԼԼՈՅԻ ՀԱՅ ԿԵԴՐՈՆԻ ՆՈՐ ՇԷՆՔԻՆ ԲԱՑՈՒՄԸ

Մոնթեպէլլոյի Հայ Կեդրոնի նոր շէն-քին պաշտօնական բացումը կատարուած Յունիս 8-ին: Արդիական սարքաւորում-ներով օժտուած կեդրոնը ունի զանազան ...ժանմունքներ, ուր Հ. Յ. Դ.-ի յարա-... Միութիւններու տրամադրուած են ...սենեակներ: Խօսք առած են Հ.Յ.Դ. ...րօ» կոմիտէի ներկայացուցիչ Նազա-...էթ Ծատուրեան, Հայ Դատի Յանձնա-...ումբի ատենապետ Սերժ Սամոնեանց, ...անուն Հ. Ե. Դ. «Վահան Գարտաշեան» ...մբին Վարդան Քէօրօղլեան, Հ.Օ.Մ.-ի ...Ալիս Մա-...ճայրի» մասնաճիւղի կողմէ Ալիս Մա-...րզեան, Հ. Մ. Ը. Մ.-ի անունով Մա-...ք Չէյթունեան եւ Հ. Յ. Դ. Կեդր. ...միտէի կողմէ Սեդօ Պօյաճեան: Ժամը ...էն ետք տեղի ունեցած է ճաշ - պարա-...նդէսը, որուն ընթացքին եղած են նը-...րներ կեդրոնին ի նպաստ:

***

ՍԱՎԻ ԹԻՒՖԷՆՔԵԱՆ ՊԱՐԳԵՒԱՏՐՈՒԱԾ

...կենսոլորտի Ճարտարարուեստի Ընկե-...րութիւնը իր Մարդասիրական Մրցա-...նքը շնորհած է Ուէսթըրն Ուէյսթ հաս-...տութեան փոխ - նախագահուհի Սավլի ...ֆէնքեանին, Հայաստանի երկրաշար-... ետք վիրաւոր եւ որբացած երախա-...ն նկատմամբ իր ցուցաբերած օժան-...ութեան համար: Սավլի Թիւֆէնքեան ...րաշարժէն ետք Հայաստանէն բերած ...ամահատուած 14 երախաներ, Լոս -...ճըլըսի մէջ դարմանուելու համար: Իր ...յրը՝ Քոսթի Շիրվանեան, օգնած է ...խաներու բուժումին եւ արուեստա-... անդամներու տեղադրումին: Ապա, ...ին Սավլի Թիւֆէնքեան դանոնք Հա-...տան տարած է եւ հիմնած որբանոց ..., նախակրթարան մը եւ մշակոյթի ... մը երախաներուն համար:

***

Հ. Յ. Դ. «ԲԱԲԳԷՆ ՍԻՒՆԻ» ԿՈՄԻՏԷՈՒԹԵԱՆ ԱՆԴՐԱՆԻԿ ՁԵՌՆԱՐԿԸ

...լիվուտի Հայ Կեդրոնին մէջ, Յունիս ...ին, տեղի ունեցած է նորաստեղծ Հ. Յ. Դ. «Բաբգէն Սիւնի» կոմիտէութեան ...րախճանքը: Հանդիսութիւնը վարած է ...նան Թաշճեան եւ անդրադարձած Բաբ-... Սիւնիի գործունէութեան: Խօսք ա-... է Շարլ Լուսարարեան եւ անդրա-...րձած Նորթ Հոլիվուտի եւ Վան Նայսի ...նները ընդգրկող նոր կոմիտէութեան ...աքելութեան եւ ծրագիրներուն:

***

ՅԱԿՈԲ ՉՈԼԱՔԵԱՆԻ «ՔԵՍԱՊ» ՀԱՏՈՐԻՆ ՔՆՆԱՐԿՈՒՄԸ

...լենոյի Ֆերահեան վարժարանի սրա-...ն մէջ, Մայիս 19-ին, տեղի ունեցած է ...կոբ Չոլաքեանի «Քեսապ» հատորին ...նարկումը: Բացումը կատարած է Քե-...պի Ուսումնասիրաց Միութեան վար-...ութեան ատենապետ Խաչիկ Թիթիզեան: ...գիրքի խօսք արտասանած է Ստեփան ...լաշճեան: Հեղինակին կենսագրականը ...ած է Ջուարթ Արէլեան: Հատորը ներ-...այացուցած է Երուանդ Գոչունեան: Շը-...նորհակալութեան իր խօսքին մէջ հեղի-...ը յայտնած է իր փափաքը Քեսապի ... ազգագրական թանգարան մը հիմ-...ու կապակցութեամբ:

***

...ՂԱՓՈԽԱԿԱՆ ԵՐԳԵՐՈՒ ԵՐԵԿՈՅԹԸ

...լիվուտի Ճոն Էնսըն Ֆորտ հանդիսա-...հին մէջ, Յունիս 9-ին, տեղի ունեցած ...Դանիէլ Սարգիսեանի եւ Ճորճ Թիւ-...քճեանի մեկնաբանութեամբ յեղա-...փոխական երգերու երեկոյթը, կազմա-...երպութեամբ Հ. Ե. Դ. Կլէնտէյլի «Ռու-...էն» մասնաճիւղին: Ղարաբաղեան ութ-...ամեայ ազատագրական պայքարին նուիր-...ւած երգերը մեծ խանդավառութիւն ըս-...տեղծած են շուրջ 900 ներկաներուն մօտ:

***

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ Ա. ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹԵԱՆ ՆՈՒԻՐՈՒԱԾ ԴԱՍԱԽՕՍՈՒԹԻՒՆ

Կլէնտէյլի Ս. Աստուածածին Եկեղեց-...ւոյ սրահին մէջ, Յունիս 7-ին, տեղի ու-...նեցած է դասախօսական երեկոյթ մը, նուիրուած Հայաստանի Ա. Հանրապե-...

ԱՒԵՏԱՐԱՆԱԿԱՆ ԵԿԵՂԵՑԻՈՅ 150-ԱՄԵԱԿԻ ՄԱՄՈՒԼԻ ԱՍՈՒԼԻՍԸ

Այս տարի, Հայ Աւետարանական Եկե-ղեցին կը տօնէ իր հիմնադրութեան 150-ամեակը: Այս տարեդարձին նշումին ուղ-ղուած ձեռնարկներուն մասին մանրա-մասն տեղեկութիւններ տալու եւ ընդհան-րապէս 150-ամեակին խորհուրդին շուրջ խօսելու նպատակով Հայ Աւետարանա-կան Եկեղեցին մամուլի ասուլիս մը կազ-մակերպած էր Յունիս 17-ին, փարիզեան արուարձաններէն Իսիի քաղաքապետարա-նին մէջ:

Ասուլիսին բացումը կատարեց Իսիի քա-ղաքապետ - երեսփոխան Անտրէ Սանթի-նի, որ փոքր թիւով ներկայ լրագրողնե-րուն խօսելէ ետք իր վարած քաղաքին Հայաստանի եւ Իսրայէլի քաղաքներու հետ զուգորդութիւններուն մասին՝ որպէս ապացոյցը օտարասէր եւ լայնախոհ նը-կարագրի մը, խօսքը փոխանցեց «Լը Փուէն» շաբաթաթերթի կրօնական լրա-տուութեան պատասխանատու Քրիսթիան Մակարեանի: Ան պատմականը ըրաւ Օս-մանեան Կայսրութեան մէջ ծագում առած հայ աւետարանական շարժումին, սկսե-լով 1822 - 1823 թուականներէն, երբ նոր Կտակարանի հայերէնի թարգմանութիւնը հոգեւոր նոր խանդավառութիւն մը սկը-սած էր ստեղծել ժողովուրդին մօտ, զարկ տալով նաեւ մշակութային եւ գրա-կան կեանքին: Ապա խօսեցաւ 1846-ին Հայ Աւետարանական Եկեղեցւոյ պաշտօ-նապէս ծնունդ առնող շարժումին մասին, երկարելով մինչեւ Եղեռնի շրջանը, ու շեշտեց թէ աւետարանական համայնքը շատ ծանրօրէն վճարեց իր բաժինը:

Անոր այս բացատրութիւններուն յա-ջորդեց տեսերիզի մը սփռումը, զոր պատ-րաստած էր Հայաստանի հեռատեսիլէն Արտաւազդ Եղոյեան: Ան կը ներկայացը-նէր Եղեռնի շրջանին շարժման տեղափո-խութիւնը Օսմանեան Կայսրութենէն՝ Ֆը-րանսա եւ ծաւալումը:

Ապա խօսք առաւ Պատուելի Ժիլպէռ Լեւոնեան որ տեսերիզին կապակցու-թեամբ կարգ մը լրացուցիչ տեղեկութիւն-ներ տալէ ետք խօսեցաւ աւետարանական շարժումին Ֆրանսայի մէջ պարգած պատկերին մասին: Ըսաւ թէ ունին 12 եկեղեցիներ, 7 պատուելիներ, 5000 ան-դամներ, կազդուրման զոյգ կայաններ, երիտասարդաց միութիւն, միսիոնար յանձնախումբ, մարդասիրական միու-թիւն մը («Յոյս՝ Հայաստանի Համար»), երկու թերթեր եւ ծերանոց մը: Աւելցուց նաեւ թէ անդամ են Ֆրանսախօս երկիր-ներու դաւանանդող եկեղեցիներու Միու-թեան եւ Հայ Աւետարանական Միջազգա-յին Խորհուրդին (Հիւսիսային-Ամերիկա, Ֆրանսա, Միջին - Արեւելք, Պուլկարիա, Հայաստան եւ Վրաստան): Նշեց թէ այս Խորհուրդն է որ կը հովանաւորէ 150-ամ-եակի նախաձեռնութիւնները:

Իրմէ ետք յաջորդաբար խօսք առին Պատուելի Ալէն Պետիկեան եւ Պր. Ժան - Ռոպէր Եափուճեան, որոնք մանրամաս-նութիւններ տուին Յունիս 28 - 29 եւ 30-ին տեղի ունենալիք 150-ամեակի ոգե-կոչման հաւաքումարին եւ մշակութային միջոցներուն մասին:

Պատուելի Լեւոնեան կրկին խօսք առնե-լով նախ շնորհակալութիւն յայտնեց Պր. Սանթինիի, որ յօժար ընդունած էր ա-պահովել ամէն յարմարութիւն, թէ այս մամուլի ասուլիսին եւ թէ տօնակատարու-թեանց առթիւ: Իր խօսքը աւարտեց զու-գահեռական մը գծելով Հայաստանի քը-րիստոնէացման 1700-ամեակին եւ Հայ Աւետարանական Եկեղեցւոյ 150-ամեակին միջեւ, ըսելով թէ երկուքն ալ յարմարա-գոյն առիթներ են մեր հաւատքը վերա-նայելու եւ վերանորոգելու համար:

Հաւաքոյթը վերջ գտաւ հարցում, պա-տասխաններու բաժինով մը, որու աւար-տին Պր. Անտրէ Սանթինի վերջին անգամ մը խօսք առնելով շեշտեց հոգեւոր ար-ժէքներու կարեւորութիւնը եւ այդ ուղ-ղութեամբ եկեղեցիներու վիճակող մեծ դերը, ընկերային կեանքի վատթարա-ցող ներկայ ծանօթ պայմաններուն մէջ:

Մամուլի ասուլիսէն ելքին, մասնակից-ները պատուեցան ընդունելութեամբ մը:

ՇՐՋ. ԹՂԹԱԿԻՑ

***

...տութեան: Բացումը կատարած է Պօղոս Մելքոնեան: Առաջին բանախօսը՝ Արմէն Տօնոյեան, ներկայացուցած է «Հայաս-տանի մշակութային նուաճումները» նիւ-թը, իսկ երկրորդ բանախօսին՝ Կարօ Մոմճեանի նիւթը եղած է «Հայաստանի պատմա - քաղաքական իրավիճակը»:

ԼՐԱՏՈՒ

ՁԵՌՆԱԴՐՈՒԹԻՒՆ ՄԱՅՐ ԱԹՈՌՈՒՄ

Կիրակի օրը, Յունիսի 2-ին, Ս. Էջմիած-նի Մայր Տաճարում յընթացս մատուց-ուող պատարագի տեղի ունեցաւ քահա-նայական ձեռնադրման եւ օծման արարո-ղութիւն: Ճեմարանաւարտ վեց սարկա-ւագներ՝ Սամուէլ Յովակիմեանը, Յով-հաննէս Մարտիրոսեանը, Գարուն Մնացա-կանեանը, Եսայի Կաքաղեանը, Զանիկ Պօղոսեանը եւ Սարգիս Մուշատեանը ծըն-րադիր բարձրանալով Ս. Խորան, ձեռքե-րը վեր պարզած, հրաժարուեցին աշխար-հիկ հրապոյրներից եւ ուխտեցին նուի-րումով ծառայել Ս. Էջմիածնին, Հայ Եկեղեցուն: Ամբողջ արարողակարգը ըս-կըսուել էր դեռեւս նախորդ օրը՝ Իջման Սեղանի մօտ քահանայական կոչման ծէ-սով:

Ձեռնադրութիւնը եւ օծումը կատար-ւեց Տ. Շահէ Արք. Աճէմեանի կողմից: Սրբազան Հայրը յաջորդաբար նորընծայ քահանաներին յանձնեց իրենց փորուրար-ները՝ որպէս Տիրոջ լուծ, պատմու-ճանները՝ որպէս չարի նկատմամբ յաղ-թութեան խորհրդանիշ, սաղաւարտները՝ որպէս Տիրոջ փրկութիւն եւ շուրջառնե-րը՝ որպէս նոր հոգեւոր կեանքի վայե-լում:

Մօտենում է սրբազան միւռոնով օծե-լու հանդիսաւոր պահը, Արարողութիւնը նորօծեալ քահանաների վերածնման, հոգենորոգութեան պահն է: Նորընծայ քահանաները վերանուանակոչւում են. Սամուէլ սարկաւագը դառնում է Աբգար քահանայ, Յովհաննէս սարկաւագը՝ Տըր-դատ քահանայ, Գարուն սարկաւագը՝ Ա-շոտ քահանայ, Եսայի սարկաւագը՝ Զարեհ քահանայ, Զանիկ սարկաւագը՝ Սմբատ քահանայ, Սարգիս սարկաւագը՝ Մկրտիչ քահանայ: Ձեռնադրութեան եւ օծման արարողութիւնը աւարտում է նորընծայ քահանաների անդրանիկ օրհնութիւնով՝ «Խաղաղութիւն ամենեցուն»:

Յաւարտ արարողութեան Սրբազան Հայ-րը իր շնորհաւորանքի խօսքը ուղղեց նորօծեալ քահանաներին եւ պատգամեց նրանց հաւատարիմ լինել իրենց ուխտին, ամուր մնալ իրենց հաւատքի մէջ, մշտա-պէս անմար պահել Ս. Գրիգոր Լուսա-ւորչի լոյսի կանթեղը: Նորընծաներին շնորհաւորելու համար Հոգեւոր Հայրերի հետ միասին Ս. Խորան բարձրացաւ Նո-րին Սրբութիւն Գարեգին Ա. Ամենայն Հայոց Կաթողիկոսը:

«Դուք երկու ծնողներ ունեցաք՝ ձեր մարմնոյ ծնողքը եւ ձեր հոգեւոր ծնող-քը՝ Հոգեւոր Ճեմարանը: Ես այսօր գնա-հատում եմ ձեր երկու ծնողներին՝ ձեզ, որպէս մարդ եւ որպէս եկեղեցական պատ-րաստելու, նրանց տարած խնամքի հա-մար». ասաց Վեհափառ Հայրապետը:

Երեկոյեան ժամերգութիւնից յետոյ նորօծեալ քահանաներից հինգը, յատուկ օրհնութեամբ, ստացան կուսակրօնու-թեան արարատնման, վեղարները եւ դարձան անդամ Մայր Աթոռ Ս. Էջմիած-նի Միաբանութեան. Աբգար աբեղայ, Տրդատ աբեղայ, Աշոտ աբեղայ, Զարեհ աբեղայ եւ Սմբատ աբեղայ:

Աւելի ուշ նորընծայ քահանաները այ-ցելեցին Նորին Սրբութիւն Գարեգին Ա. Կաթողիկոսին եւ ստացան Վեհափառ Հայ-րապետի օրհնութիւնը:

ՄԱՄԼՈՅ ԴԻՒԱՆ ՄԱՅՐ ԱԹՈՌԻ

ԿՂԶԻՆ ԵՒ ՄԻ ՄԱՐԴ

— վիպակ —

ԿՈՍՏԱՆ ԶԱՐԵԱՆ

Խմեց, գլուխը երկու ձեռքերի մէջ ա-ռաւ, մտածեց: Նայեց ինձ եւ լայն մի ժպիտ սփռուեց իր երեսին:

– Դուք ճարտարապետ էք, այնպէս չէ՞:

– այո՛:

– Ամէն մարդ մի բանով է զբաղուած. -ասաց. - Մէկը՝ այս միւսը՝ այն: Պա-տէնը ասում է, որ ամէն ինչ խարկանք է, իսկ ես համաձայն չեմ նրա հետ: Ա-մէն ինչ կարեւոր է, անհրաժեշտ: Եթէ այդպէս չլինէր, ի՞նչ կը լինէր կեանքը:

– Կարեւորը ընտրած ճիւղը չէ, այլ այն հաւատքը որ մեզ մղում է աշխատելու:

– Հաւա՞տքը, հաւա՞տքը:

Աչքերը տարօրինակ կերպով ոլորեց եւ յառեց ինձ վրայ: Բաժակը մէկ կումով պարպեց: Ծիծաղեց: Շատ է խմել, մտա-ծեցի,

– Մեր երկիրներում – կմկմաց նա, - հաւատքը աւելորդ է: Ամէն ինչ կանո-նաւորուած է: Երկրաչափական կերպով հաշուած, գծուած: Ամէն մարդ իր տեղն ունի, իր գործը: Ամէն կտոր հող իր բա-հը, եւ ամէն մի կին՝ իր սիրահարը: Իր սիրահարը ... Ահ, թողնենք, չխօսե՛նք:

– Օլուֆ, չես գալիս:

Նրան կանչեցին: Վեր կեցաւ, մի քիչ երերաց ու ձեռքը երկարեց ինձ:

– Ուրիշ անգամ կը տեսնուենք եւ աւե-լի երկար կը խօսենք:

Հեռացաւ:

Երբ մեկնեցի, փողոցներում գրեթէ մարդ չկար: Երբեմն ծովափի կողմից վերադարձող աղջիկների եւ տղաների աղմկող խմբեր էին անցնում եւ անկիւն-ների ետեւ անհետանում: Գինետներից մի քանիսը դեռ լուսաւորուած էին: Մարդիկ էին դուրս գալիս, դանդաչելով անցնում, քթի տակ երգում: Հարբած մարդու մըր-մըռացող երգը միշտ էլ մի յուզում, մի կսկիծ, մի անյաջողութիւն է թաքցնում:

Մի անկիւնում երկու սիրահարներ համբուրւում էին, ինձ տեսան թէ չէ, մտան մի դարպասից ներս: Արդեօք վարի անկիւնի երիտասարդ դերասանուհի՞ն էր: Իօլան: Անցեալ օրը իր լուսանկարը լոյս էր տեսել մօտակայ քաղաքի պատ-կերազարդ շաբաթաթերթում: Խանութ-ները այդ նկարը կախել էին իրենց ցու-ցափեղկերում: Այն օրը ես էլ նրա հետ ծանօթացայ:

– Ուրա՞խ էք, որ այդքան ժողովրդա-կանութիւն էք ձեռք բերել, – հարցրեցի:

Աչքերիս մէջ նայեց, կարմրեց:

– Ահ, չէ - ասաց շատ, շատ էլ ուրախ չեմ: Հարցը նրանումն է, որ զրոյց է տա-րածուել որ իբր թէ ինձ պիտի հրաւիրեն մասնակցելու մի կարեւոր ֆիլմի: Ալ-մուկ են հանում, իսկ ես վստահ բան չգի-տեմ:

Գեղեցիկ էր: Արհեստական ինչ որ մի չեշտով: Անբնականութիւն, որ ուզում էր լինել բնական, ինչպէս առհասարակ դերասանուհիները ձեւանում են ընել:

Արդեօք նա՞ էր: Զուգեցի ետ նայել: Շտապ հեռացայ:

Դէ ի՞նչ արած: Ամառ է: Ծովը, երա-զը ներկայ են ամէն տեղ: Սիրտս սեղ-մուեց: Իսկ ի՞նչու սիրտս սեղմուեց: Նա-խանձեցի՞ Իօլան, անկասկած, կըզու ա-մենագեղեցիկ աղջիկն է: Մեծ աչքերի ծայրերը քիչ վեր, վարի շրթունքը ա-ռատ, կրծքերը լայն եւ սեղմ: Հաճելի է նաեւ նրա ձայնը: Իր շնչին խառնուած մի ձայն: Թպրտող, ինչպէս ձեռքում բըռ-նուած մի ճնճղուկ:

Ես վերադարձայ, Սիրահարները դուրս եկան դարպասից: Չէ, Իօլան չէր: Ահ, ի՛նչ լաւ էր որ Իօլան չէր: Նա այնքան գռեհիկ չէ, որ դարպասների ետեւ թաք-նուի: Եւ ես ի՛նչ յիմար եմ:

Տան սանդուխներից վրայից բարձրա-ցայ ոտքերիս մատների վրայ, որպէսզի վարը չլսեն,

Լիալուսինը իր ոսկէ գօտին նետել էր աշխարհի շուրջը եւ ամէն ինչ կախար-դել: Բլուրները մի մի պսպղուն թագ էին հագել: Ծովը թաղուել էր սատափէ մի լոյսում:

(Շար. 18)

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԲԱՐԳԱՒԱՃՄԱՆ ՀԱՄԱՐ ՇՆՈՐՀԱԿԱԼՈՒԹԵԱՄԲ ՍՏԱՑԱՆՔ

Թ. Արփիի «1700-ամեակը հայերէն չխօսեցաւ» գրութեան տեղին եւ պատշաճ բնոյթին համար, Պր. Ա. Քէչիչեան (Վալանսէն) 100 Ֆր.։

ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

Կապոյտ Խաչի Պուլվար Օտոյի Լէօլա Սասունի մասնաճիւղը իր խորին ցաւակցութիւնները կը յայտնէ՝ Տիկին Եղիսաբէթ Արմաղանեանի, Պր. Յովհաննէս Արմաղանեանի, Գայեանէ, Շաքէ, Անահիտ Արմաղանեանի, Թեճիրեան, Կիրակոսեան, Գարաճապարեան, Հաճիմանուկեան, Մաֆաքեան ընտանիքներուն իրենց ամուսնոյն, հօր, մեծ - հօր, մօրեղբօր եւ ազգականին՝ Տօնիկ Արմաղանեանի մահուան առթիւ։

FETE SCOLAIRE

La Direction

et

l'Association des Parents d'élèves

vous invitent à la *Fête de fin d'année* de l'ECOLE BI-HEBDOMADAIRE SAMUEL-MOORAT

le Samedi 29 Juin à 15 heures 30

au 26, rue Troyon, 92310 SEVRES

CONCERT DE CHANTS SACRES

L'ATELIER VOIX DE FEMMES DU CENTRE D'ART POLYPHONIQUE D'AUVERGNE

Direction: FRANCIS GOT

chante pour la première fois à Clermont-Ferrand

LA LITURGIE DE LA MESSE DE L'EGLISE APOSTOLIQUE ARMENIENNE

et en création *le Psaume* 137.

le Jeudi 27 Juin à 20 heures 30 au Temple de l'Eglise Réformée 11, rue Marmontel — Clermont-Ferrand Près de la Piscine de Coubertin au profit de Solidarité Protestante France-Arménie

***

le Vendredi 28 Juin à 20 heures 30 en l'église St.Eutrope au profit de l'Union Nationale d'Aide aux Familles des Malades Mentaux

entrée : libre participation.

DATE A RETENIR

NAVASART à Marseille

Les 4 Sections de la Croix Bleue des Arméniens de France - région Marseille, demandent à toutes les associations de prendre en considération la date du SAMEDI 19 OCTOBRE en soirée.

Plus amples renseignements ultérieurement.

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Արմիկ Ձերչեանի մահուան առիթով, Կապոյտ Խաչի Ալֆորվիլի Էլէն Բիւզանդ մասնաճիւղը շնորհակալութեամբ ստացած է հետեւեալ նուէրները. - Տէր եւ Տիկին Ագաչեան 300 Ֆր., Տիկին Մարի - Ժանն Խաչատուրեան, Տիկին Ժանէթ Շամոյեան 200-ական Ֆր.։

Կապոյտ Խաչի Ալֆորվիլի մասնաճիւղը իր խորին ցաւակցութիւնները կը յայտնէ ողբացեալին պարագաներուն։

***

Շաւիլի Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ Եկեղեցւոյ Հոգաբարձութիւնը շնորհակալութեամբ ստացած է հետեւեալ նուիրատուութիւնները. -

Զապէլ Մազգասեանի մահուան առիթով՝ Տէր եւ Տիկին Գրիգոր Սեմերճի 500 Ֆր., Տէր եւ Տիկին Միքայէլ Զօրուր 500 Ֆր., Տէր եւ Տիկին Արա Արտաչէսեան 200 Ֆր., Տէր եւ Տիկին Թորոս Զօրուր 200 Ֆր., Տիկին Յասմիկ Ներսէսեան 200 Ֆր., Տիկին Ժէրմէն Պայակթաշ 100 Ֆր., Մի Ոմն 50 Ֆր.։

Դպրոցին բարգաւաճման. - Տէր եւ Տիկին Հրանդ Նորշէն 500 Ֆր.։

LE CENTRE DE VACANCES DE LA CROIX ROUGE ARMENIENNE

Encouragés par le succès des vacances d'été 1995, cette année encore, nous mettrons à la disposition des Mères Arméniennes, la cuisine et la salle de restaurant du Centre balnéaire de la Croix Rouge Arménienne de Normandie du 7 Juillet au 29 Août.

Les places étant limitées, veuillez nous contacter dès à présent pour profiter de l'air iodé tonique de la Manche.

Pour retenir les chambres téléphoner: 39. 85. 36. 53

Après le 7 Juillet au Centre de Vacances (16) 31. 21. 77. 63

UGAB . . . UGAB . . . UGAB . . . UGAB

UGAB-Paris IDF

Le Comité de Paris — Ile-de-France de l'UGAB vous convie à la fête en organisant

UN

Dîner-Dansant Arméno-Grec

le Vendredi 28 Juin à 20 heures 30 au Centre Culturel Alex Manoogian 118, rue de Courcelles, Paris 17e

Animation : *Kevork* et *Sergueï*

Repas : *Spécialités arméniennes*

P.AF. : 200 F. adultes, membres de l'UGAB;

150 F. enfants et jeunes de moins de 18 ans, membres de l'UGAB,

275 F. adultes, non-membres.

Réservation obligatoire: 45 20 03 18 ou 42 27 12 26.

UGAB . . . UGAB . . . UGAB . . . UGAB

CROIX BLEUE DES ARMENIENS DE FRANCE

Colonie de Bellefontaine

Le Conseil d'Administration de la Croix Bleue des Arméniens de France informe qu'il reste des places disponibles à sa Colonie de Bellefontaine (Jura) pour le mois d'Août 1996.

Inscrivez vos enfants auprès de la section la plus proche de votre domicile ou auprès du Conseil d'Administration : Tél. : 48. 24. 46. 57.

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Հայ Աղքատախնամ Ընկերակցութիւնը Յունուար, Փետրուար, Մարտ եւ Ապրիլ ամիսներու ընթացքին շնորհակալութեամբ ստացած է հետեւեալ նուիրատուութիւնները. -

Տիկիններ՝ Նուարդ Պօյաճեան 600 Ֆր., Մարի Պօյաճեան 400 Ֆր., Ռոզի Ալէքսանեան, Լիւսի Շէրոյեան 200-ական Ֆր., Թանիա Պէյէնտրեան 150 Ֆր., Սէսիլ Համթայեան 100 Ֆր., Գարակէօզեան 200 Ֆրանք, Ժան Ճէվիզեան 1000 Ֆրանք, Ինոսենթի 600 Ֆր., Մարթին Գամփաննի 5000 Ֆրանք, Փ. Գիրքէսէլի 300 Ֆր., Պ.Պ. Ժան Փէլըթիէ 9900 Ֆր., Ալան Համթուն 2000 Ֆր., Փիէր Կարապետեան 1000 Ֆրանք, Միշէլ Շառլոթ 1000 Ֆր., Ժան Մատոյեան 500 Ֆր., Խտուար Տէր - Յակոբեան 800 Ռ. Ժիլպէր 1000 Ֆր., Կիժորէ Պոհ 200 Ֆր., Տէր եւ Տիկին Միհրան Տէրտէրեան 500 Ֆր., Ժան - Գլօտ Լը Կալ 100 Ֆր., Ֆլէր Ժան - Գլօտ 250 Ֆրանք, Փասթօր Ֆրանքօ 200 Ֆրանք, *Amicale Anciens Eleves de l'Ecole de Gouaix 225 F., Heidenhin France SARL 10.000 F.:*

Imprimé sur les Presses du Journal «HARATCH»
83, rue d'Hauteville, 75010 PARIS
SIRET: 51027317 A R. C. Paris
Commission paritaire: N° 55935

A l'occasion de la sortie de son album

«LE CHANT DE LA MER»

consacré aux peintres arméniens de marines,

M. CHAHENE KHATCHATRIAN

(Directeur de la Galerie Nationale d'Arménie)

donnera une

CONFERENCE— PROJECTION

sur ce sujet, à la suite de laquelle il dédicacera le livre

le Mercredi 26 Juin à 20 heures 30

en la Salle Nourhan Fringhian 15, rue Jean-Goujon, PARIS 8e

Ս. ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ-ՄԿՐՏԻՉ ՓԱՐԻԶ

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ, Յունիս 27, Տօն է Սրբոց Թարգմանչաց Մեր Սահակայ եւ Մեսրոպայ։

Այս առթիւ, Փարիզի Ս. Յովհաննէս - Մկրտիչ Մայր Եկեղեցւոյ մէջ, ժամը 10-ին, պատարագ կը մատուցուի։

ՑՈՒՑԱՀԱՆԴԷՍ

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ Պուլվար Օտոյի Լէօլա Սասունի մասնաճիւղը ընդհանուր անդամական ժողովի կը հրաւիրէ իր բոլոր անդամուհիները, Շաբաթ, Յունիս 29, ժամը 14·30-ին սովորական հաւաքատեղին, կարեւոր օրակարգ։

Dans le cadre de l'exposition de la Bibliothèque Nationale de France *« Arménie entre Orient et Occident »*

CONCERT DE LA CHORALE

LARK

de Los-Angeles (U.S.A.)

Direction : Vatché BARSOUMIAN

Chants arméniens, traditionnels et liturgiques

55 CHORISTES

MERCREDI 26 JUIN à 20 heures 30

EGLISE NOTRE DAME DU TRAVAIL

59, rue Vercingétorix — Paris 14e

Prix des places : 80 Francs

Billets en vente sur place 1 heure avant le concert.

Renseignements :

Tél. : 47. 36. 02. 50.

à l'occasion de la

BENEDICTION DE L'HUILE SAINTE A ETCHMIADZINE

célébrée

par SA SAINTETE KAREKINE Ier

CATHOLICOS DE TOUS LES ARMENIENS

LE DIMANCHE 8 SEPTEMBRE 1996

Pèlerinage en Arménie

DU 5 AU 12 SEPTEMBRE

(Transport aérien + Hôtel + Excursions)

RENSEIGNEMENTS ET INSCRIPTIONS

SABERATOURS	SEVAN VOYAGES
31, rue d'Argenteuil	48, cours de la Liberté
75001 PARIS	69003 LYON
Tél. : (1) 42 61 51 13	Tél. : 78 60 13 66
Fax : (1) 42 61 94 53	Fax : 78 60 92 26

Meubles Ghazarian

4.000 m² de mobiliers présentés en ambiance

Z.I. Vitrolles à 20km de Marseille tél. : 42. 89. 27. 47

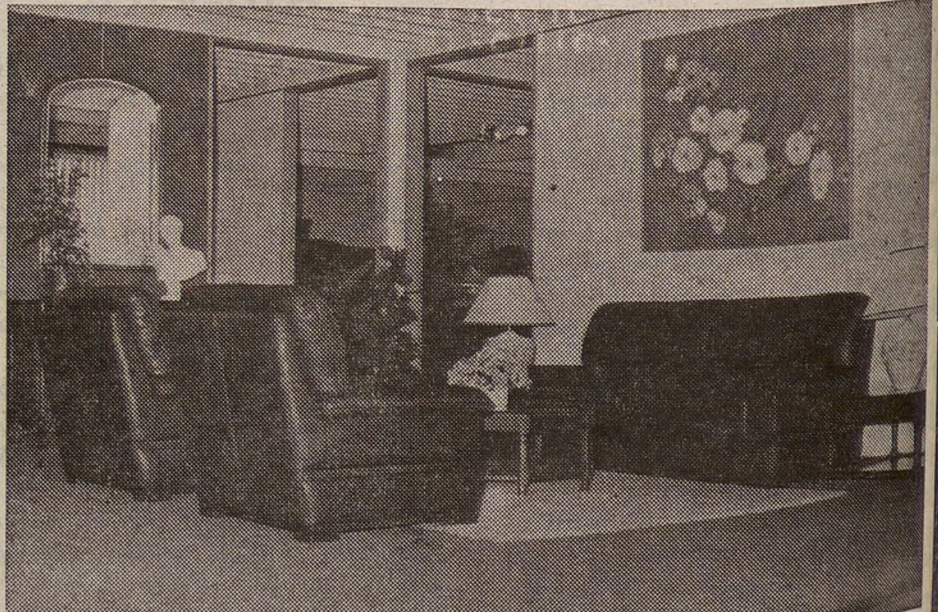

“Բաժանորդ զրկէ «Յառաջ»ի բաժանորդներուն”

ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ
ՅՈՒՆԻՍ 25
MARDI
25 JUIN
1996

LE NUMERO : 5,00 F.

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ (1925-1957)

HARATCH

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE-FONDE EN 1925
DIRECTRICE: ARPIK MISSAKIAN

83, RUE D'HAUTEVILLE — 75010 PARIS
TEL. : 47. 70. 86. 60 — TELEX : HARATCH 280 868 F
— FAX : 48. 00. 06. 70 —
C.C.P. PARIS 15069-82 E

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա : Տար. 1.100 Ֆ. – Վեցամսեայ : 560 Ֆ.
Արտասահման : Տար. 1.400 Ֆ. (ամէնօրեայ առաքում)
1.250 Ֆ. (շաբաթական առաքում) – Հատը : 5,00 Ֆ.

ՀԱՐԴ ՏԱՐԻ – ԹԻՒ 18.881 | Fondateur SCHAVARCH MISSAKIAN | 71e ANNEE — N° 18.881

ՕՐՈՒԱՆ ՄԻՋԱԶԳԱՅԻՆ ԼՈՒՐԵՐԸ

ԳԱՀԻՐԷ

ԱՐԱԲԱԿԱՆ ՎԵՀԱԺՈՂՈՎԸ ԵՒ ԻՍՐԱՅԷԼ ՈՒ ԹՈՒՐՔԻԱ

Գահիրէի մէջ Արաբները գեկոյցով մը պահանջ մը կատարեցին Իսրայէլի: 21 պետութիւններ հաւաքուած էին գագաթնաժողովին եւ գլխաւոր նպատակն, ինչպէս ըսած է Եգիպտոսի Նախագահ Մուպարաք «Արաբ ազգին համար, միութիւնը ռազմագիտական նպատակ մըն է»: Այդ խաղաղութեան համար, սակայն, հարկ է երկու ըլլալ, այլ խօսքով Իսրայէլ պէտք է նոյն նպատակը հետապնդէ: Արաբները կը պահանջեն որ Իսրայէլ հաւատարիմ մնայ Մատրիտի համաձայնագրին: Ամբողջական եւ արդար խաղաղութեան մը հաստատումը կը պահանջէ Իսրայէլի հեռացումը պաղեստինեան գրաւեալ բոլոր հողերէն, ներառեալ Երուսաղէմի արաբական մասը, պաղեստինցի ժողովուրդին իրաւունքը՝ ստեղծելու անկախ պետութիւն մը, մայրաքաղաք ունենալով արաբական Երուսաղէմը, կ'ըսէ ի մէջ այլոց հրապարակուած զեկոյցը: Կը շեշտուի նաեւ թէ Իսրայէլ պէտք է քաշուի Կոլանէն (մինչեւ 1967-ի սահմանները) եւ հարաւային - Լիբանանէն: Իսրայէլի նոր վարչապետը՝ Նեթանիահու ժխտական պատասխան մը տուած է անմիջապէս: Միակողմանի պահանջներ, կ'ըսէ ան, կը վնասեն Իսրայէլի ապահովութեան եւ խոչը կը համեմատին բանակցութիւններու հետ:

Թուրք քաղաքական շրջանակներուն մօտ վրդովում պատճառած էր նման վեհաժողով մը գումարելու արաբական երկիրներու որոշումը: Որոշ էր որ վեհաժողովին օրակարգին կարեւոր կէտերէն պիտի ըլլար Իսրայէլ-Թուրք զինուորական համաձայնութիւնը որ ստորագրուեցաւ վերջերս:

Արդարեւ, վեհաժողովը իր բանաձեւով ցոյց տուած է այն անհանդստութիւնը զոր արաբական երկիրներու ղեկավարները զգացած են նոյն համաձայնագրին պատճառով: Եգիպտոսի Արտաքին նախարարը այդ առնչութեամբ յայտնած է թէ իրենց մտահոգութիւնը կը չքանայ եթէ համոզումը ունենան որ Իսրայէլ-Թուրք համաձայնութիւնը իրենց պիտի չվնասէ: «Այսուհանդերձ, մեզմէ ոչ ոքի հաճելի չեղաւ համաձայնութիւնը» աւելցուցած է ան: Իսկ Թուրքիոյ Գահիրէի դեսպանը արժեւորելով բանաձեւին իր երկրին վերաբերող մասը, ըսած է «ժխտականներու մէջ լաւագոյնն է»:

Արաբական վեհաժողովին բանաձեւին մէջ տեղ տրուած է նաեւ Իրաքի գերիշխանութիւնը եւ հողային ամբողջականութիւնը պահպանելու նախանձախնդրութեան, այն նշումով որ մասնակիցները դէմ են այդ երկու կէտերը թիրախ առնող ամէն կարգի գործողութեան: Որոշապէս Թուրքիոյ հակաքիւրտ զինեալ միջամտութեան վերաբերող այս ակնարկութիւնը նոյն թուրք դեսպանը որպէս այդ չէ արժեւորած սակայն, ըսելով որ Անգարա նման քաղաքականութիւն մը չի վարեր, ուստի իր երկրին հետ կապ չունի այդ յօդուածը:

Թուրք մամուլը այս վեհաժողովին լուրերուն հետ տեղ կուտայ նաեւ Յորդանանի թագաւորին թրքանպաստ կեցուածքին: Ան դէմ արտայայտուած է բանա-

ձեւին մէջ Իսրայէլ-Թուրք համաձայնութեան տեղ տալու ընդհանուր տրամադրութեան ու խիստ ոճ մը գործածելով պաշտպանած է Թուրքիան:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՖԼՈՐԱՆՍԻ (Իտալիա) մէջ, ուր հաւաքուած էին Եւրոպայի 15 ղեկավարները, կարելի եղաւ առժամեայ կարգադրութիւն մը ընել խենթ կովերու վերաբերեալ, ինչ որ Շիրաքի համար՝ դրական է: Ճոն Մէյճըր մասամբ տեղի տուաւ եւ վերջ տուաւ Անգլիոյ ժխտական դիրքին Եւրոպայի նկատմամբ, ինչ որ պատճառ եղաւ խիստ քննադատութիւններու բրիտանական մամուլին կողմէ:

ԱՆԴՐԷԱՍ ՓԱՓԱՆՏՐԷՈՒ, Յունաստանի նախկին վարչապետը, հիմնադիր ընկերվարական Փասոք կուսակցութեան մեռաւ, Յունիս 22-էն 23 լուսնալիք գիշերը, զոհ սրտի տագնապի մը: 77 տարեկան, Փափանտրէու, անցեալ Յունուարին հրաժարած էր իր պաշտօնէն, երբ հիւանդանոցն էր եւ զգալի կերպով տկարացած ֆիզիքապէս բայց նաեւ մտային գետնի վրայ: Բաւական իրարանցում ստեղծուեցաւ տարիներ առաջ երբ ընտանիքը լքեց իրմէ 35 տարի երիտասարդ հոգեհի մը համար եւ որու հետ ամուսնացաւ ալ եկեղեցին, վեց տարի առաջ: Չորս ամիս մնաց հիւանդանոցը կնոջը խիստ հսկողութեան տակ: 1988-ին սրտի ծանր գործողութեան մը ենթարկուած էր արդէն (երրեակ կամրջում մը) Լոնտոն եւ անկէ ի վեր ալ օրը հազիւ մէկ - երկու ժամ կրնար աշխատիլ: Այսօր, սակայն, Յունաստան կ'ողբայ այն ժողովրդական տրիբունը, որ ժողովրդավարութիւնը վերահաստատեց զայն ստեղծող երկրին մէջ, գնդապետներու վարչակարգէն ետք: Եռօրեայ ազգային սուգ հռչակուած է եւ յուղարկաւորութիւնը կը կատարուի Յունիս 26-ին:

ԹՈՒՐՔԻՈՅ ՄԷՋ, ահաբեկչական երկու արարքներ գործուած են Յունիս 22-ին, մէկը՝ Տիյարպէքիր, միւսն ալ Պոլիս: Առաջին ոճրափորձին զոհ գացած են 7 հոգի, 15 ուրիշներ ալ վիրաւորուած են: ՓՔՔ-ի խմբակ մըն է որ ճաշարանի մը վրայ կրակ բացած է եւ տեղն ու տեղը մեռած են 7 հոգի, որոնց մէջ 3 մանուկներ եւ յղի կին մը: Միւս կողմէ «ահաբեկիչ» մը սպաննուած է եւ չորս ոստիկաններ ալ վիրաւորուած Պոլիս, ոստիկանական խումբի մը դէմ յարձակման մը ընթացքին: Այս ոճրափորձերը տեղի կ'ունենան մինչ կառավարական տագնապը չէ լուծուած:

ՊԱՊԸ չկրցաւ դոհացում տալ բոլորին Գերմանիա կատարած իր ճամբորդութեան ընթացքին: Աւելի քան իր ըսածները, իր չըսածներն են որոնք յուսախաբ թողուցին, քանի ոմանք կ'ակնկալէին որ Յովհ.-Պօղոս Բ. դատապարտումի խօսքեր ընէ Պիոս ԺԲ.ի դիրքին համար Բ. Աշխարհամարտի ընթացքին: Վարչապետ Քոհլի հետ, Պապը գնաց Պէրլինի Պրանտպուրկի Դուռը ուր բարձրացած էր Ամօթի պատը եւ Քոհլ ողջունած է Պապը որ «օժանդակած է ամբողջատիրական եւ հակակրօնական գաղափարաբանութեան անհետացման»: Այդ նոյն վայրէն Պապը կոչ ըրած է «բաց պահելու այս դուռը» եւ շարունակելու Եւրոպայի Միութիւնը ազատութեան մէջ: Նոյն առաւօտը, Յունիս 23-ի Կիրակին, Յովհ.-Պօղոս Բ. սըր-

բացուցած էր երկու կրօնաւորներ որոնք օգնած էին Հրեաներու, պատերազմի ատեն:

ՇՈՒՐՋ ՀԱՐԻՒՐ ՀԱԶԱՐ միասեռականներ տողանցեցին Փարիզ, Յունիս 22-ին, Օտէոնէն Նասիոն պահանջելով որ իրենց համար հաստատուի՝ «Ընկերային Միութեան Պայմանագիր» մը (CUS), այլ խօսքով ամուսնանալու օրինաւոր իրաւունք: Այս պահանջը հիմնուած է գլխաւորաբար ՍԻՏԱ-ի վրայ, քանի կ'առարկեն որ մէկուն մահուան պարագային, ապրողը կը զրկուի բնակարանէն կամ ժառանգութեան իրաւունքներէ: Այս պահանջին զօրավիգ է Ընկերվարական կուսակցութիւնը որ օրինագիծ մը պիտի ներկայացնէ Խորհրդարանին: Զօրավիգ են նաեւ Համայնավար կուսակցութիւնը, Սէ - Ժէ - Թէ-ն, Սէ - Էֆ - Տէ - Թէ-ն: Տողանցքին կը մասնակցէին Մշակոյթի նախկին նախարարը՝ Ժէք Լանկ, Համայնավար եւ Ընկերվարական ներկայացուցիչներ եւ զանազան կազմակերպութիւններու վարիչներ:

ՌՈՒՍԱՍՏԱՆԻ «Երրորդ մարդը»՝ զօրավար Լեբէդ կողմնակից է Չէչէնիոյ ինքնորոշման, հանրաքուէէ մը ետք: Այս տեսակէտը յայտնած է գերմանական Տէր Շփիկըլ շաբաթաթերթին: «Եթէ ժողո-

(Շար.ը կարդալ Դ. էջ)

ՎԵՆԵՏԻԿԻ ՄԽԻԹԱՐԵԱՆ ՄԻԱԲԱՆՈՒԹԵԱՆ ԱԲԲԱՀԱՅՐ ԸՆՏՐՈՒԵՑԱՒ

ՀԱՅՐ ՍԱՀԱԿ ՎՐԴ. ՃԵՄՃԵՄԵԱՆ

Կիրակի, Յունիս 23, Միաբանութեան ընդհանուր ժողովի երեկուան նիստին, ժամը 19-ին, ընդհանուր աբբահայր ընտրուած է Հայր Սահակ Վրդ. Ճեմճեմեան:

Նորընտիր աբբահայրը ծնած է Հալէպ, 1939-ին, կուսակրօն աբեղայ ձեռնադրըւած է Վենետիկ, 1964, Մարտ 29-ին:

Օծումէն ետք ստանձնած է պատասխանատու գործեր, Երկար տարիներ, որոշ ընդհատումներով, իրեն յանձնուած է Մխիթարեան Մեծ ու Փոքր ժառանգաւոր ուսանողներու հոգեւոր եւ ուսումնակըրթական կազմաւորումի փափուկ պատասխանատուութիւնը: Եղած է նաեւ «Հայ Ընտանիքի» եւ «Բազմավէպ» պարբերականներու խմբագիր, մասնակցելով անոնց զանազան բնոյթի գրութիւններով ու շահեկան ուսումնասիրութիւններով:

Իրեն կը պարտինք Մխիթարեան Միաբանութեան 300 տարիներու կեանք ունեցող Դիւանին հարուստ աղբիւրներու պըրպըտումները, ուսումնասիրութիւնները եւ հրատարակութիւնները՝ ազգային, պատմական, եկեղեցական եւ մշակութային բովանդակութիւններով, ինչպէս նաեւ Մխիթարեան Միաբանութեան կեանքին ու գործունէութեան վերաբերող:

Ներկայիս, Մայրավանքէն ներս ունի Տեղապահի պաշտօնը, պատասխանատու է նաեւ Մխիթարեան Ձեռագրատան եւ Մխիթարեան Հրատարակչատան: Իրեն կը պարտինք նաեւ վերջերս հրապարակ իջած Վենետիկի Հայկական ձեռագիրներու հարուստ հաւաքածոյին Դ. եւ Ե. ստուարածաւալ հատորներու բծախնդիր պատրաստութիւնը եւ գիտական հրատարակութիւնը:

Իր անունով յարդ հրատարակուած են հետեւեալ արժէքաւոր աշխատանքները. –

Հայր Ներսէս Սարգիսեանի ուղեւորութիւնը դէպի Փոքր եւ Մեծ Հայք (1843 – 1853), Վենետիկ, 1974:

Աբրահամ Երեւանցի, Պատմութիւն Պատերազմացն (1721 – 1736), խմբագրութիւն եւ հրատարակութիւն Հ. Ս. Ճեմճեմեանի, Վենետիկ, 1977:

Հայր Ղեւոնդ Ալիշան՝ Տեսուչ Փարիզի Մուրատեան Վարժարանի (1858 – 1861), Վենետիկ, 1980:

Մխիթար Աբբահօր Հրատարակչական Առաքելութիւնը, Վենետիկ, 1980:

Քարոզխօսդրութեան Դպրոց մը Սուրբ Ղազարու Մէջ ԺԸ. Դարուն, Վենետիկ, 1981:

Հայր Միքայէլ Չամչեան եւ իր Հայոց Պատմութիւնը, Վենետիկ, 1983:

Գէորգ Դպիր Տէր - Յովհաննիսեան (Պալատեցի) եւ Մխիթարեանները, Վենետիկ, 1984:

Նոր նիւթեր Սարգիս Արք. Սարաֆեանի մասին, Վենետիկ, 1985:

Մարսիլիոյ Հայկական Տպարանը (1685 – 1985, 300-ամեակի առիթով), Վենետիկ, 1986:

Յովհաննէս Պատկերահան (1695-1758), Վենետիկ, 1987:

Հայ Տպագրութիւնը եւ Հռոմ (ԺԷ. դար), Վենետիկ, 1989:

Մայր Ցուցակ Հայերէն Ձեռագրաց Մատենադարանին Մխիթարեանց ի Վենետիկ, հատոր Դ., Վենետիկ, 1993:

Մայր Ցուցակ Հայերէն Ձեռագրաց Մատենադարանին Մխիթարեանց ի Վենետիկ, հատոր Ե., Վենետիկ, 1995:

Հայր Սահակ, այս մեծ վաստակի կողքին, հրատարակած է նաեւ տասնեակ մը հոգեւոր եւ կրօնական գրականութեան վերաբերող հոգեշահ գրքոյկներ:

Անտարակոյս, Հայր Ճեմճեմեան, իր կեանքով ու գործով կը ներկայանայ որպէս պատասխանատու վանականի եւ Մխիթարեան տոհմին աշխատողի մը յայտուն տիպարը, յարաժամ նուիրուելով պատանի ուսանողներու կրօնաբարոյական ու կրթական ասպարէզին, ինչպէս նաեւ ուսումնագիտական կամ հայագիտական աշխատանքներու:

Մխիթարեան իր վաստակը խօսուն ու նշանակալից վկայութիւն մը կը բերէ կատարուած աշխատանքներու ընդարձակութեան, տոկունութեան ու մանաւանդ անձնազոհութեան:

***

«Յառաջ»ի խմբագրութիւնը հեռապատճէնով անմիջապէս շնորհաւորեց Հայր Սահակ Վարդապետը այս ընտրութեան առթիւ:

ՄԱՄՈՒԼ

«LA QUINZAINE LITTERAIRE»

(16/30 Juin)

Massacres d'Arméniens

Այս խորագրին տակ, գրական պարբերականը շահեկան գրախօսական մը հրատարակած է Վահագն Տատրեանի վերջին հատորին «Հայկական Ցեղասպանութեան Պատմութիւնը» մասին, որու ֆրանսերէն թարգմանութիւնը լոյս տեսաւ վերջերս Մարկ Նշանեանի թարգմանութեամբ եւ Ալֆրէտ Կրոսէրի յառաջաբանով:

Յօդուածագիրը՝ Լուի Արէնիլլա ամբողջ էջ մը նուիրած է հատորին, մանրամասն վերլուծելով Տատրեանի գործը: Ան կը նկատէ որ կարելի չէ խուսափիլ բաղդատականէ մը Ա. եւ Բ. աշխարհամարտերու միջեւ ինչպէս նաեւ «ցեղային մաքրագործումէն» նախկին Եուկոսլաւիոյ մէջ:

Արէնիլլայի համար այս գիրքը կը սըրբագրէ (?) եւ կ'ամբողջացնէ Լեփսիուսի «Հայկական Ցեղասպանութեան Դիւանները» լոյս տեսած Գերմանիա 1930-ին եւ մասամբ ֆրանսերէնի թարգմանուած 1986-ին:

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՎԱՆՔԵՐՈՒՆ ԵՒ ԵԿԵՂԵՑԻՆԵՐՈՒՆ ՄՇԱԿՈՒԹԱՅԻՆ ԿՈՐՈՒՍՏԸ 1894 - 1896 ԵՒ 1915 - 1925 ՏԱՐԻՆԵՐՈՒՆ

ՀԱՅՐ ՏԱՃԱՏ ՎՐԴ. ԵԱՐՏԸՄԵԱՆ

1915-ի մեծ աղէտին՝ Հայկական Ցեղասպանութեան 80-ամեակի առթիւ, 1995-ին, Վենետիկի Մխիթարեան Միաբանութեան կողմէ լոյս տեսաւ Հայր Տաճատ Վրդ. Եարտըմեանի՝ «Հայաստանի վանքերուն եւ եկեղեցիներուն մշակութային կորուստը 1894 – 1896 եւ 1915 – 1925 տարիներուն» խորագրեալ հատորը:

110 էջերու մէջ պարփակուած այս աշխատանքը խորքին մէջ գրական ըլլալէ աւելի պատմական արժէքաւորումով հատոր մըն է, որուն մուտքի բաժնին մէջ իբրեւ նախաբան հեղինակը կը յստակացնէ, թէ առաջարկուած նիւթի արծարծումը անմիջականօրէն կ՚օղակուի հայ ժողովուրդի պատմութեան վերջին երկու մեծագոյն ջարդերուն եւ Ցեղասպանութեան:

Պատմագրական տուեալներու վրայ հիմնադրուած՝ Հայր Եարտըմեան իր գիրքին մէջ կը շեշտէ նաեւ իթթիհատականներու «Հայկական Հարցէն վերջնապէս ձերբազատելու» նպատակը ու իր բոլոր տուեալները կը մէջբերէ հայ կամ օտար ականատեսներու, օրուան Թուրք ղեկավարներու, օտար դեսպաններու խօսքերով, փաստաթուղթերով, թանկագին վկայութիւններով եւ զանազան փաստերով:

Կասկածէ դուրս է, որ 1915-ի Հայկական Ցեղասպանութիւնը քաղաքական իր բնոյթով ու գործադրութեամբ կրնայ որակուիլ մեր պատմութեան ամէնէն տխուր էջը:

Հեղինակը, անկախ Եղեռնի գործած մեծ աւերի մանրանշումէն, գլխաւորաբար կը կեդրոնանայ պատմական Հայաստանի մեր ազգային, դարաւոր մշակոյթի անթիւ եւ անգին հարստութիւններու կորուստին:

Հիմնուելով վաւերագրութիւններու վրայ Հայր Եարտըմեան կը թուէ թէ շուրջ 2500 վանքեր, եկեղեցիներ, գրադարաններ, մատուռներ, սրբավայրեր, միջնադարեան յուշարձաններ եւ արուեստի գործեր կա՛մ կողոպտուած են, կա՛մ հրկիզուած կամ կործանուած են ու վերածուած, աւերակի, մթերանոցի եւ կամ մզկիթի:

«Հատորը ինքնին համեստ ճիգ մըն է», կ՚ըսէ Հայր Եարտըմեան իր գործին սկիզբը, պատմական ու վիճակագրական տուեալներով բնութագրելու եւ ճշդելու թիւը մեր հնադարեան կալուածներու կորուստին:

Մէկ խօսքով հայ արուեստի ու մշակոյթի գանձերու եւ հայ քաղաքակրթութեան պատկանող գանձերու անհաշիւ հարստութեան կորուստին մեծութիւնը թուարկող հատոր մըն է, որ ինքնին կ՚ենթադրէ հսկայական աշխատանք ու քրտինք:

Բաժնուած է հինգ գլխաւոր մասերու: Այսպէս մուտք – Նախաբանէն ետք, առաջին բաժնին մէջ – «Հայաստանի վանքերը եւ անոնց ճակատագիրը» խորագրին տակ հեղինակը նախ կը թուէ հայ պատմական ուսումնական կրթարաններու, գրչութեան եւ արուեստի կեդրոններու եւ մանաւանդ հայ մշակոյթի գլխաւոր աշխատավայրերուն, անուններն ու տեղերը, Մուշի Ս. Կարապետ վանքէն մինչեւ Սիս եւ Սեւան վանքը, որոնք անմիջականօրէն կապուած են հայ ժողովուրդի ազգային, կրօնական ու մշակութային եւ քաղաքական կեանքին:

Վերջին հաշուով մեր ազգային ինքնութեան գանձերուն մի առ մի թուարկումը կը կատարուի հիմնաւորուած զանազան հաստատ աղբիւրներու տեղեկագրութիւններուն վրայ:

Երկրորդ բաժինը՝ «Արեւմտահայաստանի վանքերուն եւ եկեղեցիներուն թիւն ու վիճակը 1915-էն առաջ» հիմնականին մէջ պատմական ճշգրտութիւններու վրայ հիմնուած թուարկումներ են, որոնք ինքնին բաւականին հետաքրքրական նորութիւններ կը բերեն հատորին:

Երրորդ բաժնին մէջ՝ «Թուրքիոյ հայաջինջ ծրագրին լրումը՝ Հայոց գոյքերուն բռնագրաւումը, կողոպուտը եւ իւրացումը» խորագրին տակ, Հայր Տաճատ կ՚անդրադառնայ հայ ժողովուրդը իր բազմադարեան հայրենիքէն ցրուելու, բնաջնջելու, տեղահանելու եւ ինչքերը բռնագրաւելու ու սեփականացնելու հրամանագրին «Թալիմաթնամէ»ին, որ կը կրէ 1915 Մայիս 16 թուականը եւ որ կը բաղկանայ 34 յօդուածներէ, որոնցմէ 5-ը կը վերաբերի եկեղեցական ու կրօնական հաստատութիւններու գոյքերու սեփականացման:

«Հայկական վանքերուն եւ եկեղեցիներուն մշակութային գանձերը» մաս կը կազմեն հատորի չորրորդ բաժնին: Հոս կը շեշտաւորուին մշակութային տեսակէտէն արժէքաւոր այն առարկաները, կամ ազգային դեղարուեստի հարստութիւնները, որոնք ժամանակին մաս կը կազմէին հայ կրօնական հարստութեան մեծ գանձին:

Այսպէս, հեղինակը կը թուէ կորուստը ծիսական նպատակներու կամ եկեղեցական արարողութիւններու ընթացքին գործածուած սրբազան առարկաներու առնուազն 600 հազար կտորներու: Անոնց վրայ կ՚աւելնան հայ ձեռագործ արուեստի նուրբ հիւսուածքներէն ասեղնագործ առարկաները - շուրջառ - խորանի սպաս - առաւել թանկագին գործեր ու կարպետներ եւ փայտափորագիր առարկաներ, սուրբերու պատմական մասունքներ, ձեռագիր մատեաններ եւ մանրանկարչական գործեր, հայագիտութեան ծառայող 200 հազարէ աւելի ձեռագրական հաւաքածոներ (Արմաշի վանք), ճարտարապետական յուշարձաններ, արուեստի այլ գործեր եւ սրբազան պատկերներ:

Այս բոլորին վրայ, իբրեւ հաստատ վկայութիւն, հեղինակը կը յիշատակէ 1902-ին, Պոլսոյ Կեդրոնական Ուսումնական Խորհուրդի մէկ վիճակագրութիւնը, ուր նշուած է, թէ Պատրիարքարանի թեմերուն մէջ այդ օրերուն կային 803-է աւելի վարժարաններ, շուրջ 80 հազար երկսեռ աշակերտութեամբ եւ աւելի քան 2000 ուսուցչական կազմով:

«Կորուստին նիւթական արժէքը» հատորին վերջին բաժինը կը կազմէ, ուր հեղինակը կը շեշտէ, թէ 1915-ի Հայկական Ցեղասպանութիւնը կարելի է նկատել իբր հայ արուեստի կոտորածը եւ անոր բնաջնջումը: Այսպէս, արեւմտեան Հայաստանի տարածքին ջարդերու ընթացքին հաւաքուած ոսկիէ, արծաթէ կամ պղինձէ առարկաներուն, շարժուն կամ անշարժ հնութիւններուն, ամենանուազագոյն գնահատումը եղած է մէկ պիլիոն թրքական ոսկի, կամ շուրջ 4 պիլիոն տոլար:

Հոսկէ ընթերցողը կրնայ եզրակացնել, թէ հայ ժողովուրդի այդ տարիներուն ունեցած ընդհանուր կորուստը այնպիսի աստղաբաշխական գումար մը կը ներկայացնէ, որ մարդկային ուղեղը անզօր է հաշուելու:

Նիւթական կորուստի կողքին կայ նաեւ հայ ազգային, մշակութային եւ արուեստի ընդհանուր կորուստը, որ կարելի չէ երբեք հաշուել:

Նման մշակոյթի մը չքացումը կարելի չէ նիւթական հաշիւներով պատկերացնել, որովհետեւ պատահածը ժողովուրդի մը պատմական գոյութեան սպանութիւնն է ըսելով կ՚եզրափակէ հեղինակը հատորին այս բաժինը:

Գրքի վերջաւորութեան վեց էջերու մէջ Հայր Տաճատ անգլերէն լեզուով կուտայ ամփոփումը իր հատորին ու կը պարզէ հայ մշակոյթի գանձերուն դէմ կատարուած ոճիրին ահռելիութիւնը:

Հեղինակը հատորին կազմութեան աշխատանքի ընթացքին օգտագործած է շուրջ 90 հայ եւ օտար աղբիւրներ, փաստաթուղթեր, որոնք վաւերագրական տուեալներ ըլլալէ աւելի պատմական անփոխարինելի իրականութիւններ են եւ աւելի՛ն. հատորին ողնասիւնը հաստատ հիմերու վրայ պահող խարիսխներ:

Պարզ եւ հաղորդական լեզուով ու ոճով գրուած այս գործը անկասկած, որ օգտագործելի է համալսարանական շրջանակներէն ներս, ուրկէ հայ ուսանողը պիտի կարենայ օգտուիլ իբրեւ վկայութեան հաստատ աղբիւր հայ ժողովուրդի մեծ կորուստին:

ԳԷՈՐԳ ՊԵՏԻԿԵԱՆ

ՋԱՒԱԽՔԸ ՀԱՅ-ՎՐԱՑԱԿԱՆ ԲԱՐԵԿԱՄՈՒԹԵԱՆ ԱՆԽԶԵԼԻ ԿԱՄՈՒՐՋ

Լ. ՏԷՐ - ՊԵՏՐՈՍԵԱՆԻ ԵՒ ՇԵՒԱՐՆԱՁԷԻ ԱՅՑԵԼՈՒԹԵԱՆ ՄԱՆՐԱՄԱՍՆՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

Ջաւախքցիներու (Վրաստան) համար մեծ իրադարձութեան վերածուեցաւ Հայաստանի նախագահ Լեւոն Տէր - Պետրոսեանի եւ Վրաստանի նախագահ Էտուարտ Շեւարնածէի Յունիսի 5-ին Ախալքալաք այցելութիւնը, որ ծրագրուած էր Հայաստանի նախագահի Վրաստան կատարած պաշտօնական այցելութեան շրջանակներուն մէջ:

Քաղաքի մէջ հիւրերը դիմաւորեցին տարածքաշրջանի Վրաստանի նախագահի լիազօր ներկայացուցիչ, Հայաստանի մէջ Վրաստանի դեսպան Գիգլա Բարամիձէի, ինչպէս նաեւ մարզի մէջ ներառնուած վեց շրջաններու վարչութիւններու ղեկավարները եւ բազմաթիւ Ջաւախքցիներու կողմէ: Ախալքալաքի վարչութեան շէնքի նիստերու դահլիճին մէջ տեղի ունեցաւ երկու երկիրներու նախագահներու հանդիպումը Սամցխէ - Ջաւախեթիի տարածքաշրջանի հասարակութեան ներկայացուցիչներու հետ: Ելոյթներ ունեցան Գ. Բարամիձէ, Ախալքալաքի վարչութեան նախագահ Ս. Դարբինեան, Նինծոմինդայի վարչութեան նախագահ Ռ. Արզումանեան, Վրաստանի Խորհրդարանի Ախալքալաքի պատգամաւոր Մ. Ռախեան, Գոմպորթուլի գիւղական վարչութեան նախագահ Զ. Զաքարեան, «Ջաւախք» ընկերութեան նախագահ Ս. Յակոբեան, Թիւ 3 դպրոցի տնօրէն, «Շարլ Ազնաւուր» Միութեան նախագահ Լ. Մաթեւոսեան եւ ուրիշներ, որոնք բարձրաստիճան հիւրերուն ներկայացուցին տարածքաշրջանի ընկերա - տնտեսական, ազգային մշակութային կացութիւնը, վերջին շրջանին արձանագրուած դրական տեղաշարժները, ինչպէս նաեւ առկայ դժուարութիւններն ու հարցերը: Վրաստանի մէջ ներքին - քաղաքական կայունութեան զուգընթաց կերպով զգալի յառաջդիմութիւն արձանագրուած է տարածքաշրջանի տնտեսական, ընկերային, հոգեւոր - մշակութային կեանքին մէջ: Վերջնականապէս ծրագրուած է շրջանի մէջ կառուցել 12 մեկավաթ ուժգնութեամբ ջրա - ելեկտրակայան, սկսած են 15 քիլոմեթրնոց ջրատարի շինութեան աշխատանքները, որու շնորհիւ Գումբուրդին վերջապէս պիտի ունենայ խմելու ջուր: Քայլեր առնուած են Հայաստանի եւ Վրաստանի միջեւ ազատ առեւտուրի գօտիի ստեղծման ուղղութեամբ իր ամբողջ կառուցուածքային բաղադրիչներով միջոցներ փնտռուած են Նինծոմինդա - Ախալքալաք ճամբու շինարարութեան համար: Յառաջիկային կը նախատեսուի վերականգնել երկաթուղային հաղորդակցութիւնը, ինչպէս նաեւ համագործակցութեան ու բարեկամութեան համաձայնութիւն կնքել Շիրակի եւ Սամցխէ - Ջաւախէթի տարածքին միջեւ: Այս աշխատանքներուն կը մասնակցի նաեւ Հայաստանը, որու աջակցութեամբ պիտի կառուցուի եւ պիտի գործէ հեռատեսիլի աշտարակը, դպրոցները պիտի ստանան անհրաժեշտ գրականութիւն, տեղի պիտի ունենան հայ արուեստագէտներու գործերուն նուիրուած համերգներ, պիտի ստացուի մարդասիրական օգնութիւն: Այնուհանդերձ Ջաւախքահայերը դեռ շատ հարցեր ունին, որոնք լուծման կը կարօտին: Օրինակի համար տեղացիները ընդունելի չեն գտած որ Ախալքալաքի շրջանէն երեք հայկական վարժարաններ գիւղերէն անջատուին եւ կապուին Բորժոմի վարչութեան: Այս վարժարանները Բորժոմէն դժուար կառավարելի են, մանաւանդ ձմեռուան եղանակին: Զանազան մեկնաբանութիւններու տեղի կուտայ նաեւ այն հարցը, թէ Հայերը, Սամցխէ - Ջաւախեթիի բնակչութեան 70 տոկոսը կազմելով հանդերձ իշխանութեան մարմիններու մօտ արձանագրուած են ընդամէնը իբրեւ 2 տոկոս: Տարակարծութիւններ կան նաեւ այն մասին թէ որքան նպատակայարմար է Ախալքալաք - Թուրքիա երկաթգծի կառուցումը: Հարցեր կան, որոնք առնչուած են աշխատանքի, առեւտրական արտադրութեան իրականացումի, հաղորդակցութեան ճամբաներու, ելեկտրական ուժանիւթի մատակարարման, կրթական եւ այլ հարցերու:

Հանդիպումի ընթացքին ելոյթ ունեցողները իրենց գոհունակութիւնը յայտնեցին երկու երկիրներու նախագահներու իրենց շրջանը այցելելուն առթիւ: Անոնք նշեցին որ այս այցելութիւնը այժմ զիրենք պարտաւոր կը դարձնէ աւելի յստակօրէն կատարելու իրենց քաղաքացիական պարտքը՝ Վրաստանի նկատմամբ, միաժամանակ առաւել մերձենալու իրենց պատմական ակունքներուն, ազգային արժէքներու ամրապնդումին:

Աւելի վերջ ելոյթ մը ունեցաւ Վրաստանի նախագահ՝ Էտուարտ Շեւարնածէ: Վրաստանի նախագահը ներկաներուն տեղեկութիւններ տուաւ Հայաստանի նախագահին հետ ունեցած բանակցութիւններու եւ արդիւնքներուն մասին, խօսեցաւ երկրի մէջ տիրող ընկերա - տնտեսական քաղաքական իրավիճակի, բարեփոխումներու շուրջ: Վրաստանի նախագահը յայտնեց թէ սխալ է մէկ անգամէն յառաջդիմութիւն սպասել երկրէ մը, որ կարճ ժամանակամիջոցի մէջ երկու քաղաքացիական պատերազմներ տեսած է, որոնք են օսական եւ աբխազական հակամարտութիւնները: Սակայն, աստիճանաբար կայունացող իրավիճակը հաւատք ու վստահութիւն կը ներշնչէ ժողովուրդին մօտ: Շեւարնածէ յայտնեց թէ այլեւս յաղթահարուած է ճգնաժամը, հետզհետէ յառաջդիմութիւն կ՚արձանագրուի տնտեսութեան մարզին մէջ: Ան կարեւորութեամբ նշեց թէ երկրի բաժնին ինկած դժուարութիւնները բաժնած է նաեւ Ջաւախքը: «Ուստի, ըսաւ ան, կայունացման ու բարգաւաճման պտուղներէն պէտք է բաժին ստանայ նաեւ Ջաւախքը»:

Անդրադառնալով գիւղատնտեսական արտադրութիւնները սպառելու խնդրին Պր. Շեւարնածէ յոյս յայտնեց որ նախատեսուած հաղորդակցութեան ուղիներու վերականգնումով, հնարաւոր պիտի ըլլայ այդ արտադրութիւնները ապահովել ո՛չ միայն Վրաստանի կեդրոնէն եւ Հայաստանէն, այլ նաեւ արտասահմանէն: Շեւարնածէ մեծ կարեւորութիւն ընծայեց Ախալքալաք - Թուրքիա երկաթուղիի կառուցման, յայտնելով որ ի վերջոյ Ջաւախքցիներն են որ պիտի ճշդեն անոր լինելու կամ չլինելու հարցը: Վրաստանի մէջ այժմու դրութեամբ կը գործեն 218 հանրային դպրոցներ, որոնցմէ շատերուն համար կարեւոր խնդիր է դասագիրքերու հարցը: Շեւարնածէ նախագահ Լեւոն Տէր - Պետրոսեանէն խնդրեց աջակցիլ այս խնդրին մէջ, հայկ. դպրոցներուն համար անհրաժեշտ դասագիրքեր ապահովել:

Իր կարգին ելոյթ ունենալով, Լեւոն Տէր - Պետրոսեան ըսաւ որ երկու երկիրներու նախագահներուն այս այցելութիւնը ինքնին փաստ է թէ երկու երկիրներու իշխանութիւններն ալ կարեւորութիւն կ՚ընծայեն Ջաւախքի շրջանին: Հայաստանի նախագահը հաւաստիացուց որ երկու երկիրներու մէջ ալ անցումային դժուարութիւնները այլեւս անցեալ կը դառնան ու առաջին ցնցումներէն վերջ միայն վերելք է որ կ՚արձանագրուի, թէեւ դանդաղ կշռոյթով: Հետզհետէ պիտի ամրապնդուին ժողովրդական կարգերը, պիտի խորանան տնտեսական բարեփոխումները, եւ այդ բոլորը բարիք պիտի բերեն բոլոր բնակիչներուն: Լեւոն Տէր - Պետրոսեան հաւաստիացուց որ երկու նախագահներն ալ քաջածանօթ են շրջանի ժողովուրդի հիմնահարցերուն եւ իրենց միջեւ բանակցութիւններու նիւթ դարձուցած են զանոնք: Այդ բոլորը պարզապէս ընկերա - տնտեսական հարցեր են եւ պէտք չէ անոնց ետին ազգային ազդակներ որոնել: Այսպիսի սխալ մեկնաբանութիւններ պարզապէս կը դժուարացնեն հարցերու լուծումը: Հարցերու լուծման համար Հայաստանն ալ պիտի բերէ աջակցութեան իր բաժինը: Օրինակ, Հայաստան առաջարկած է աջակցիլ Հայաստանի սահմանէն մինչեւ Ախալքալաք երկարող ճամբան

ՄՈՍԿՈՒԱՅԻ ԳԱՂՏՆԻ ՄԵԹՐՈՆ

Մոսկուայի մեթրոյին մէջ վերջերս գործուած ոճրափորձէն ետք մեծ թիւով ա[ապ]ահովութեան պաշտօնեաներ զետեղուած [են] անոր փափուկ վայրերը:

Մոսկուայի մեթրոն, սակայն, միայն [...]փապուղի մը չէ, ուր ամէն օր աւելի քան [...] միլիոննոց ճամբորդներու բազմութիւն [...]կը խռնուի. ան նաեւ Մոսկուացինե[...]րը կը խռնուի[...] պատոյտի ընտրեալ վայրերէն է, ա[...]նք կը սիրեն հոն գալ եւ վայելել ստո[...]րկրեայ պալատի մը ընծայած պեր[...]նքը: Ճիշդ է որ Մոսկուայի մեթրոն [...]նակարկօրէն ամենագեղեցիկն է աշ[...]արհի: Այս մթնոլորտին մէջ է որ, հա[...]րբար թեթեւօրէն հարբած օդաչու [...]պայ մը կը գոչէ. - «Թուլսկայա կայա[...]նին դէմ իրենց գործած ոճրափորձով, [...]րբեկիչները յաջողեցան սպաննել ափ [...]ը խեղճեր: Վերնախաւին, սակայն, ո[...]ինչ կրնայ պատահիլ, ան այլ տեղեր կը [...]րտի»: Անոր «այլ» արտայայտութեամբ [...]նարկածը մեծ հաւանականութեամբ [Մ]ոսկուայի երկրորդ մեթրոն է:

1947-ին Ստալինի իշխանութեան ներ[...]ւ սկսած է այս ստորերկրեայ անկախ [...]նցին շինութիւնը, որու ուղեգիծը ոչ [...]ծանօթ է, բացի յատուկ սպասարկու[...]եանց անդամներուն: Ան կը բանի ախ[...] գիծեր անդադար եւ սարքի ոստայնի [...]նման իրարու կը կապէ մայրաքաղաքի [...]եւորագոյն կէտերը, հողի 50-էն 100 [...] յատակին: Բծախնդրօրէն որակ[...]ուած շուրջ 9000 պաշտօնեաներ կ՚աշխատին այս մեթրոյին մէջ: Համայնավար վարչակարգին փլուզումէն ետք ոչինչ փոխուած է, միայն թէ ան այսօր բացառաբար կը ծառայէ Բ. Ելցինի, Պաշտպանութեան նախարարութեան եւ ՔԱ - Կէ - Պէ-ի փոխանորդ՝ էՖ - Պէ - էՍ-ի:

Այս ցանցը, որ կը կազմէ քաղաքին տակ երկրորդ քաղաք մը, ունի կառոյցի բաժանեակներ, որոնց վրայ դեռ կարելի է տեսնել մուրճն ու մանգաղը: Սակայն անոնց ներքնամասը ունի փիւլմաճ-ի մը գեխութիւնն ու չքեղութիւնը: Գեղեցիկ կաշիներ, թանկարժէք փայտեր, պղնձագօծ յախճապակիէ լուսամփոփներ իրար կը հրմշտկեն: Իւրաքանչիւր կառախումբ որ բաղկացած է 6 - 8 բաժանեակներէ, ունի նաեւ զրահապատ երկու բաժանեակներ, օժտուած ապահովութեան բոլոր յարմարութիւններով:

Առաջին շրջաններուն կառուցուած էր միայն 85 քիլոմեթրնոց հատուած մը, որ Կրեմլինը կը կապէր Մոսկուայի արեւելեան արուարձաններուն, եւ այդ օրերուն տեղ - տեղ, քով - քովի կ՚ընթանային երկու մեթրոները, նախքան ժամանակի ընթացքին յատուկ գիծին սովորականին տակ մինչեւ 50 մեթր խոյանալը: Նոր փապուղի մըն ալ, որ Ելցինի տաչա-ն կը միացնէ այս ցանցին, շինութեան մէջ է: Կայ նաեւ ստորերկրեայ այլ ցանց մը, այս մէկը կառքերու յատուկ: Հոն ելեկտրական փոքրիկ կառքեր կ՚ապահովեն հաղորդակցութիւնը:

Ռուսաստանի մայրաքաղաքի այս ստորերկրեայ աշխարհին մէջ ռազմական տրնտեսութեան հաշւոյն կը գործեն գերարդիական թէքնոլժիի աւելի քան քսան ընկերութիւններ, որոնք որպէս հասցէ հազիւ նամակատուփ մը ունին Մոսկուայի մէջ: Ոչ ոք գիտէ նաեւ թէ ո՞ւր կը գտնուին մեթրոյի այս գաղտնի ցանցին կայարանները: Անոր ուղեգիծին միակ յայտարարը կը գտնուի հանրային մեթրոյի կեդրոնական կայարան՝ Արպաթի մէջ: Անոր երեք մուտքերէն միայն մէկը գործածելի է, միւս երկուքը փակ կը մնան պողպատեայ դռներու ետին, որոնց ալ կը հսկեն «յատուկ» պահակներ:

Այնպէս կ՚երեւի թէ Խորհրդային Միութեան քայքայումը որեւէ կերպով չէ ազդած ՔԱ - Կէ - Պէ-ի՝ նոր անունով էՖ - Պէ - էՍ-ի արդիւնագործութեան վրայ, որ փառաւոր կերպով կը շարունակէ իշխել քաղաքի ապահովութեան գործին: Դեռ կ՚ըսուի թէ այս գաղտնի ցանցին իւրաքանչիւր ծայրամասերը կան ծածկըւած օդակայաններ եւ թռաններու յատուկ դաշտեր, որոնք անհրաժեշտութեան պարագային բացուելով թոյլ կուտան իշխանաւորներուն մեկնիլ դէպի նուազ վտանգաւոր վայրեր:

ՔԱՂՀԱՆ

[...]պականգնելու գործին: Լեւոն Տէր - [Պետ]րոսեան խոստացաւ Երեւան վերա[դառ]նալուն պէս լուծել այս խնդրին նիւ[թ]ական մատակարարման հարցը: Լեւոն [Տէ]ր - Պետրոսեան յայտնեց թէ այսօր բո[լո]ր ազգերը ինքնիշխանութիւն կը կառու[ցա]նեն եւ կը պահպանեն իրենց ազգային [ա]ւանդները: Բայց այս բոլորին մէջ [Հ]այ - վրացական յարաբերութիւնները [ա]յլ յատուկ տեղ ունին: Այս երկու եր[կ]իրները մէկզմէկու նկատմամբ այն միակ [...] երկիրներն են որոնք, եթէ ունին [...]ողջ իշխանութիւններ, այլեւս իրարու [...] որեւէ հարց չեն կրնար ունենալ: [Ն]ախագահը ըսաւ որ եթէ հայ ժողովուր[դ]ի համար դարձեալ դժուարութիւններ [...], ապա հայ ժողովուրդը դարձեալ [...]ջին հերթին ապաստան պիտի փնտռէ [Վր]աստանի մէջ: Նոյնը կարելի է ըսել [...]ատակ ուղղութեամբ: Հայ - վրացա[կա]ն բարեկամութիւնը միայն գեղեցիկ [...]ք չէ, որ պէտք է հնչէ ամպիոններէն: [...] պէտք է ըլլայ մեր սրտերուն, մեր հո[գի]ին մէջ: Եթէ մեր ազգերու համար ամէ[...] արժէքաւոր բանը ազգ. խղճերու իրա[...]ացումն է, կամ սեփական պետութեան [...]եղծումը, ապա երկրորդ թունդ բանը [Հա]յ - վրացական բարեկամութիւնն է, [ըս]աւ Լեւոն Տէր - Պետրոսեան: Այս ա[...]ամով, այն Հայը որ դէմ է Վրացիին, [...] առաջին հերթին թշնամի է Հայուն: [...] նոյնը ըսել կարելի է այն Վրացիին [...]ին, որ կը փորձէ սեպ խրել հայ - [վ]րացական յարաբերութիւններու մէջ, [...] ալ Վրացիներու թշնամին է:

[Հ]այաստանի նախագահը Ջաւախքը որա[կ]եց որպէս եզակի երեւոյթ, Հայաստանի [...]հմանամերձ մեծ տարածութիւն մը, [...] հիմնականին մէջ Հայեր կը բնակին [...] որ ունի իր ազգային կեանքը, դպրո[ց]ը, թատրոնը, վարչական մարմինները: [...] իր պատմութեամբ եւ իր հոգեբանու[թեա]մբ կապուած է վրացի ժողովուր[դ]ին, Վրաստանի ճակատագրին, իր ամ[բո]ղջ գոյութեան ընթացքին նպաստած է [Վր]աստանի բարգաւաճման եւ մինչեւ [...]ջ անկեղծօրէն կատարած է ու կը շա[րու]նակէ կատարել իր քաղաքացիական [պա]րտականութիւնը, որ է նպաստել Վը[ր]աստանի ժողովրդավարութեան եւ տըն[տ]եսական նոր կեանքի յաղթանակին: Իր [...]րծիքով, ժողովրդավարական, ազատ Վրաստանի մէջ Ջաւախքցիներու ազգային կեանքի, լեզուի զարգացման, եկեղեցիի ծաղկման, մշակոյթի զարգացման սահմանափակումներ չկան: Նախագահը վըստահեցուց որ Ջաւախքի մէջ պէտք է ըստեղծուի հայ - վրացական բարեկամութեան վկայութեան այնպիսի նմոյշ մը, որուն նմանը չկայ աշխարհի վրայ: Նախագահի խօսքերով, Ջաւախքը պէտք է դառնայ այն կամուրջը, որ հայ - վրացական բարեկամութիւնը պիտի դարձնէ անխզելի:

ՆԻՍ

ՀԱՅ ԵԿԵՂԵՑԻՈՅ ՄԱՍՆԱՑԱՏԿՈՒԹԵԱՆՑ ԵՒ ԳՐԱԿԱՆՈՒԹԵԱՆ ՇՈՒՐՋ ԿԱԹՈՂԻԿԷՆԵՐՈՒ ՍԵՄԻՆԷՐ ՄԸ

Նիսի Փրանսացի կաթողիկէ համայնքէն աշխարհականներու խումբ մը, որ սարկաւագ Հիւպէռ Կրեսանի առաջնորդութեամբ սեմինէրի աշխատանք կը կատարէ կրօնական հարցերու շուրջ, Յունիս 4-ի իր նիստը յատկացուցած էր Հայ Եկեղեցւոյ դաւանաբանութեան, աւանդութիւններուն, ծիսակատարութեան ու գրականութեան ուսումնասիրութեան, եւ դասախօսութեան հրաւիրած էր քաղաքիս դոմինիկեան միաբանութեան վարդապետներէն Հայր Անտրէ Փոնսէն:

Ըստ կազմակերպիչներուն փափաքին, հաւաքոյթը տեղի ունեցաւ Պարսամեան համալիրին մէջ, ի ներկայութեան սակաւաթիւ Հայերու ալ:

Հայր Փոնսէ, որ հմուտ է հայկական հարցերու, եւ պատրաստութեամբ ըլլալով արուեստի պատմաբան, վերջին տարիներու արդէն քանի մը բանախօսութիւններ տուած էր հայ ճարտարապետութեան եւ մանրանկարչութեան մասին մասնագիտական կամ համալսարանական շրջանակներու մէջ, այս անգամ խօսեցաւ Հայ Առաքելական Եկեղեցւոյ հիմնարկութեան, առաջին երեք մեծ Տիեզերական Ժողովներու մասնակցութեան, բայց Քաղկեդոնի Ժողովին որոշումներուն մերժման մասին, եւայլն: Դասախօսը օգտուած էր մասնաւորաբար Օրմանեան Պատրիարքի L'Eglise Arménienne գրքին մէջ տրուած բացատրութիւններէն, ծանրանալով յատկապէս Քրիստոսի էութեան մէջ իրականացած աստուածային եւ մարդկային երկու բնոյթներուն անջատ, միաձոյլ կամ համադրյակից ըմբռնումներուն վրայ, որոնք հիմնական նիւթը կազմած են Տիեզերական մեծ Ժողովներուն:

Հայր Փոնսէ բացատրեց թէ Հայաստան ինչպէ՛ս առաջին երկիրը եղաւ որ քրիստոնէութիւնը ընդունեցաւ իբր պետական կրօնք 301-ին, այսինքն տասնեակ մը տարի առաջ Միլանոյի հրովարտակէն, որով Հռոմի կայսր Մեծն Կոստանդիանոս արտօնեց (եւ ո՛չ թէ ընդունեցաւ (*)) քրիստոնէութիւնը իբր կրօնք:

Ապա խօսեցաւ հայ գրերու գիւտով ըլլալով առած ոսկեդարեան հարուստ գրականութեան եւ մասնաւորաբար եկեղեցական հայրերու աշխատասիրութիւններուն մասին, թարգմանչական, պատմագրական, աստուածաբանական, շարականահիւսական եւ բանաստեղծական մարզերու մէջ, աւարտելով Գրիգոր Նարեկացիի Մատեան Ողբերգութեանով կամ Նարեկով, զոր նկատեց կրօնական միստիկ բանաստեղծութեան համաշխարհային անգերազանցելի գլուխ - գործոցներէն մին: Եւ ցոյց տալու համար Նարեկի խորիմաստ գեղեցկութիւնը, կարդաց հատուածներ Հ. Քէչիշեանի Փրանսերէն թարգմանութենէն, վերջացնելով ընթերցումովը Լիւք - Անտրէ Մարսելի կողմէ թարգմանուած Տաղ Վարդավառի գողտրիկ քերթուածով:

Հաւաքոյթի աւարտին եղան հարցումներ Հայ Եկեղեցւոյ կրօնավարչական ժողովրդավար դրութեան, ամուսնացեալ եւ կուսակրօն եկեղեցականներու պարտականութիւններուն, ծիսական առանձնայատկութիւններուն, եւայլն, մասին, որոնց համար ալ անհրաժեշտ բացատրութիւնները տալու հրաւիրուեցաւ շրջանիս հոգեւոր հովիւ՝ Գեր. Նարեկ Եպիսկոպոս Շաքարեան:

Որպէսզի հիւրերը գաղափար մը ունենան հայ հոգեւոր երաժշտութեան մասին ալ, ներկաները փոխադրուեցան մերձակայ Ս. Աստուածածին Եկեղեցին, ուր տեղւոյս Սայաթ - Նովա երգչախումբին կողմէ մեկնաբանուեցան Եկմալեանի Պատարագէն մասեր եւ շարականներ, խմբար՝ Պր. Խաչիկ Երկմաղեանի ղեկավարութեամբ:

Առ ի գնահատութիւն, Հայր Փոնսէ թելադրեց որ երգչախումբը յառաջիկայ տարի մասնակցի Նիս քաղաքի Սրբազան Երաժշտութեան Փեսթիվալին, ըսելով որ Օփերայի հանդիպակաց դոմինիկեաններու եկեղեցին, ուր յաճախ երաժշտահանդէսներ կը սարքուին, սիրով պիտի տրամադրուի Սայաթ - Նովա երգչախումբին:

Մեկնելէ առաջ, ներկաները պատուասիրուեցան Եկեղեցւոյ վարչութեան կողմէ Պարսամեան սրահի մէջ սարքուած պիւֆէի մը շուրջ:

ՏԻԳՐԱՆ ՀԱՃԵԱՆ

(*) Հռովմէական կայսրութիւնը քրիստոնէութիւնը իբր պետական կրօնք ընդունեցաւ Միլանոյի ծանօթ հրովարտակէն աւելի քան եօթը տասնամեակ վերջ, Մեծն Թէոդոսի օրով: Իսկ Մեծն Կոստանդիանոս, թէեւ քրիստոնէութիւնը արտօնեց, բայց ինք չմկրտուեցաւ, եւ ըստ աւանդութեան մկրտութիւն ընդունեց մահուան անկողնին մէջ, միայն, ընտանիքին անդամներուն պնդումով:

Տ. Հ.

ԿՂԶԻՆ ԵՒ ՄԻ ՄԱՐԴ

— վիպակ —

ԿՈՍՏԱՆ ԶԱՐԵԱՆ

Ֆիլմի եւ թատրոնի այդպէս կոչուած աստղերը ինձ երբեք չեն հրապուրել: Բայց ահա որ, Իօլան եկել է եւ առջեւս կանգնել: Դժբախտութիւնը նրա մէջն է, որ նա այնքան ժողովրդականութիւն է վայելում: Ամէն տեղ է: Մասնակցում է բոլոր մրցումներին: Պարի, երգի, ժպիտի, վայելչութեան մրցումներին: Միշտ էլ ինքն է ընտրւում օրուան թագուհի: Շուրջը երիտասարդների մի շքախումբ ունի: Նրան փայփայում են, փաղաքշում, իր բոլոր ուզածները կատարում: Ինչ որ տարօրինակ է՝ չի շփանում: Ամէն ինչ ընդունում է խոնարհաբար, գլուխը վայր դրած, աչքերը ամչկոտ: Խաբո՞ւմ է, կեղծո՞ւմ: Երբեմն կանանց բնական լինելը՝ գերագոյն կեղծիք է:

Ինչ որ է, հաճելի է նրա մասին մտածել: Զգալ նրա ներկայութիւնը, լսել նրա ձայնի ներքին թրթռանքը:

Առաւօտ էր, երբ աշխատանքիս սեղանը լքեցի: Նախաճաշին, մի նամակ բերին: Լաուին յայտնում էր, որ վաղը պիտի բարձրանան Լուսագագաթ լեռը եւ պիտի գիշերեն այնտեղ: Անպատճառ ուզում էր որ միանամ իրենց: Միլարէտն էլ իրենց հետ պիտի լինի: Ի միջի այլոց, Միլարէտը շատ նեղացած է, որ անտեսում եմ նրան: Երկու անգամ նամակ գրած է, հրաւիրած իր մօտ, բայց պատասխան իսկ չէ ստացած: Ինքը՝ Լաուին էլ շատ եւ շատ գանգատներ ունի անելիք, բայց այդ մասին պիտի խօսի, երբ տեսնուենք:

Մտայ անկողին:

Լուսագագաթ լերան գագաթի ծայրում մի եկեղեցի կայ: Դարեր առաջ, ժայռերում փորուած մի հեթանոսական մեհեան էր, հիմա քրիստոնէական մատուռ է: Վանքն էլ է գոյութիւն ունեցել: Փոքր խուցեր, նրբանցքներ, գեղեցիկ եւ մեծղի տեսարանների առջեւ կախուած պատշգամներ:

Այսօր պարապ է:

Ասում են, որ մինչեւ անցեալ տարի կրօնական զգեստներ հագած մէկը կար, որ ապրում էր իր մօր հետ, հիւրերին գինի եւ հաւ մատակարարում եւ, երբեմն էլ եկեղեցու մոմերը վառում, չոքում, աղօթք մրմռում: Նա էլ չկարողանալով դիմանալ մենակութեան եւ վանքի ոգիներին, վայրը լքել է, ամուսնացել եւ այսօր, ծովափի մի քաղաքում, պաղպաղակ է ծախում:

Նրան ինձ ցոյց տուին. բարձրահասակ, ոժգունադէմ, բարակ եւ սեւ շրթներով, այտերը ներս ընկած եւ աչքերը վախեցած մի տղայ է: Բանտում եղած եւ վանքում ապրած մարդկանց երեսի վրայ մի ինչ որ շուք կայ պառկած եւ նրանց աչքերում՝ անհանգիստ մի կայծ:

Որոշում էր տրուած, որ հանդիպենք «Ջորս Աղբիւրներ» կոչուած գիւղում: Այնտեղ կանոնաւոր ճանապարհը վերջանում է եւ, աւելի վեր բարձրանալու համար, պէտք է առնել նեղ ու քարքարոտ մի կածան, որ բլուրների վրայից օձապտոյտ վեր վեր է սահում:

Չէի կարծում, որ այդքան բազմաթիւ պիտի լինենք: Ամէն տեսակի մարդիկ կային՝ գրագէտ, փիլիսոփայ, պատմաբան, արուեստագէտ: Աղմուկ, վէճ, հեգնանք եւ կատակ սիրող մի մարդկութիւն:

Մինչեւ «Ջորս Աղբիւրներ»ը հասնելը, մենք անցանք բաւականին գեղեցիկ վայրերից: Նախ՝ կղզու հարաւային կողմերից, ուր շատ տաք է անում, ուր արտադրւում են ամենաուժեղ գինիները եւ ուր կանայք յայտնի են իրենց գեղեցկութիւնով: Այնտեղից՝ մեքենան երկրորդ չարժման վրայ դնելով՝ մագլցեցինք մի մեծ բլուր, նրա չորս կողմը ոլոր եկանք, երերացինք, ցնցուեցինք եւ հասանք «Հին Կղզեակ» կոչուած վայրը: Աջ կողմից մեզ հետապնդում էր մի հոյակապ տեսարան: Այլ եւս, ոչ թէ կղզումն էինք, այլ լեռնային մի երկրում, ուր մարդուս մարմինը փոքրանում է եւ հոգին բարձրանում: Կատարի ցցուած փէշերից կախուած բարձունքների էր նմանում, որին պատահարար շրջապատել էր Միջերկրականի լափլափզուրին:

Հին գիւղակի կողերից վայր սահելով, եղերեցինք խորդուբորդութիւններ, վիհեր, ապա նորից մագլցեցինք վեր, ոլոր եկանք, եւ կորանք ժայռերի մի տարօրինակ աշխարհում: Նրանք մեզ պաշարել էին ամէն կողմից՝ սրածայր, խոտադէմ, ամայի: Այս վայրերում, տարակոյս չկար, ապրել էին առասպելական, ամեհի ոգիներ: Նրանց խոր շնչառութիւնը, նրանց խուլ ոտքի ձայները դեռ լսելի էին:

Ամէնքս էլ նայեցինք լայն բացուած աչքերով:

(Շար. 19)

(Շար. Ա. էջէն)

վուրդը անկախութիւն կ՚ուզէ, պէտք է ունենայ» կ՚ըսէ ան:

ՊԼԻՏԱՅԻ մէջ, ոճրափորձ մը գործըւած է Թակարդ կառքի մը միջոցաւ, որու հետեւանքով չորս մեռեալ եւ եօթը վիրաւոր կայ:

ԵՒՐՕ 96

ԿԷՍ ԱՒԱՐՏԱԿԱՆՆԵՐՈՒՆ ԿԸ ՄՐՑԻՆ՝

ԳԵՐՄԱՆԻԱ — ԱՆԳԼԻԱ ԵՒ ՖՐԱՆՍԱ — ՉԵԽԻԱ

Շաբաթավերջին քառորդ աւարտականներու մրցումներուն յաղթական ելան Անգլիա, Ֆրանսա, Գերմանիա եւ Չեխիա, թէեւ երկու մրցումներու համար հարկ եղաւ փենալթիները դիմել, երկարաձըգումն իսկ բաւարար չըլլալով կէտ նշանակելու համար: Այս էր պարագան Անգլիոյ եւ Սպանիոյ որոնք 0 - 0 հաւասար մնացին կէս ժամուան երկարաձգումէն ետք եւ փենալթիներով է որ Անգլիա 4 – 2 արդիւնքով մրցաշարքէն դուրս ձգեց Սպանիան:

Նոյնը եղաւ պարագան Ֆրանսայի եւ Հոլանտայի որոնք եւս 0 – 0 մնացին երկարաձգումէն ետք եւ փենալթիներով է որ Ֆրանսա 5 – 4 արդիւնքով ապահովեց իր մասնակցութիւնը կէս աւարտականներուն:

Երկու միւս խաղերուն ընթացքը տարբեր եղաւ, Գերմանիա 2 – 1 յաղթեց Խրուաթիոյ եւ Չեխիա՝ 1 – 0 Փորթուկալի: Այս մրցաշարքին յայտնութիւնը կը նկատուի Չեխիա որ յաղթեց Իտալիոյ նման խումբի մը եւ հասաւ մինչեւ կէս-աւարտական:

Չորեքշաբթի, Յունիս 26-ին, դէմ առ դէմ են Անգլիա եւ Գերմանիա եւ Ֆրանսա ու Չեխիա:

«Պզտիկ պատմութեան» համար, արձանագրենք նաեւ Լը Փէնի յայտարարութեան: Ըստ Ազգ. Ճակատի նախագահին «Խարդախութիւն է արտասահմանէն խաղացողներ բերել զանոնք Ֆրանսայի խումբ մկրտելով: Անոնք Մարսէյեզն ալ չեն երգեր, երբ խաղէն առաջ փառերգը կը հնչէ»:

Le Centre Culturel SAINT MESROB

CONFERENCE

animée par

SEGUEï VARTANIAN
Vice-Ministre des Affaires Religieuses d'Arménie

«LES CAPITALES DE L'ARMENIE»

Dédicace de l'auteur.

Mardi 25 Juin à 21 heures

au Centre Culturel Saint-Mesrob
10 bis, rue Thouin, PARIS V^{e}

M° Cardinal Lemoine / Monge.

Ս. ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ-ՄԿՐՏԻՉ ՓԱՐԻԶ

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ, Յունիս 27, Տօն է Սրբոց Թարգմանչացն Մեսրոպ՝ Սահակայ եւ Մեսրոպայ:

Այս առթիւ, Փարիզի Ս. Յովհաննէս – Մկրտիչ Մայր Եկեղեցւոյ մէջ, ժամը 10-ին, պատարագ կը մատուցուի:

Le Centre Culturel Saint Mesrob

organise

UNE
CONFERENCE — DEBAT
sur

la question de la nationalité

animée par
M. JIRAïR GUERGUERIAN
Juriste

Le Jeudi 27 Juin à 20 heures 45
au 10 bis, rue Thouin, Paris V^{e}
M° Cardinal Lemoine / Monge.

Entrée libre

GRANDE FETE CHAMPETRE

Khanassor

le Dimanche 7 Juillet

Venez nombreux pour partager le souvenir de cet événement historique.

Recueillement sur la tombe de l'un des héros de cette bataille le PRINCE ARGHOUTIAN.

Heure de rassemblement 13 *h, au cimetière de Chaville.*

ՀԱՅ ԿԱՐՄԻՐ ԽԱՉ

Քաջալերուած 1995-ի ամառնային արձակուրդի յաջողութենէն, այս տարի եւս, Նորմանտիի ծովեզերեայ Հայ Կարմիր Խաչի Մանկանց Բոյնի ճաշարանը եւ խոհանոցը Հայ մայրերու տրամադրութեան տակ կը դրուի Յուլիս 7-էն մինչեւ Օգոստոս 29:

Տեղերը սահմանափակ ըլլալով, կը խնդրուի այժմէն ժամադրուիլ օգտըւելու համար Մանչի կազդուրիչ մանիչէն:

Սենեակները ապահովելու համար հեռաձայնել. –
39 - 85 - 36 - 53

Մանկանց Բոյն Յուլիս 7-էն վերջ
(16) 31 - 21 - 77 63

Imprimé sur les Presses du Journal «HARATCH»
83, rue d'Hauteville, 75010 PARIS
SIRET: 51027317 A R. C. Paris
Commission paritaire: N° 55935

ՏԽՐՈՒՆԻ

Ցաւով տեղեկացանք թէ Գաննի - Լա - Պոքա ուր կ՚ապրէր, իր մահկանացուն կնքած է ԱՆԱՀԻՏ ԲԱՍՏՐՄԱՃԵԱՆ - ՍԱՐԱՖԵԱՆ: Ողբացեալը, շուրջ 80 տարեկան, զաւակն էր գրագէտ Նիկողոս Սարաֆեանի կնոջ:

Յուղարկաւորութիւնը կատարուած է Երկուշաբթի, Յունիս 24-ին եւ մարմինը ամփոփուած Գաննի - Լա - Պոքա գերեզմանատան ընտանեկան դամբարանը:

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԲԱՐԳԱՒԱՃՄԱՆ ՀԱՄԱՐ ՇՆՈՐՀԱԿԱԼՈՒԹԵԱՄԲ ՍՏԱՑԱՆՔ

ՎԷՆՍԷՆ .– Տիկին Ս. Սողոմոնեան 200 ֆրանք:

***

ՓԱՐԻԶ. - Աստղիկ Քէօսէեան 200 Ֆր.:

A l'occasion de la sortie de son album

«LE CHANT DE LA MER»

consacré aux peintres arméniens de marines,

M. CHAHENE KHATCHATRIAN
(Directeur de la Galerie Nationale d'Arménie)

donnera une
CONFERENCE— PROJECTION
sur ce sujet,
à la suite de laquelle
il dédicacera le livre

le Mercredi 26 Juin à 20 heures 30
en la Salle Nourhan Fringhian
15, rue Jean-Goujon, PARIS 8^{e}

FETE SCOLAIRE

La Direction
et
l'Association des Parents d'élèves

vous invitent à la Fête de fin d'année
de l'ECOLE BI-HEBDOMADAIRE
SAMUEL-MOORAT

le Samedi 29 Juin à 15 heures 30
au 26, rue Troyon, 92315 SEVRES

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

Գիւմրեցի Ռիմա Թադեւոսեան կը փընտռէ իր հայրը՝ Վահան Թադեւոսեան ծնած 1906-ին Ֆրանսա, որ 36 - 37 թուականներուն Հայաստան գացած է, հոն ալ ամուսնացած, ապա պատերազմի նախօրեակին Ֆրանսա վերադարձած: Կրնայ Ֆրանսա կամ Գալիֆորնիա ըլլալ: Իրմէ, իր ընտանիքէն կամ լուր ունեցողներէն կը խնդրուի հեռաձայնել իր զաւկին (ծնած 1939-ին):

43 - 75 - 15 - 90

(փարիզեան արուարձան):

UGAB - *Marseille*

COLONIE

L'Union Générale Arménienne de Bienfaisance de Marseille a le plaisir de vous informer que, pour la 13ème fois elle organise sa Colonie de Vacances pour les enfants de 7 à 14 ans.

Elle aura lieu à VARS (Hautes-Alpes) du 6 au 28 Juillet.

Pour tous renseignements veuillez appeler :
UGAB: 91.22.10.45 (heures bureaux)

— *Animation arménienne :* initiation à la langue arménienne — danse chants et musique — cours de théâtre arménien — cours de tissage de tapis arméniens (kilims).

— *Activités:* jeux de plein air, veillées, jeux de société, bivouacs, activités manuelles, randonnées pédestres, pêche, excursions, ainsi que diverses activités sportives.

ՑՈՒՑԱՏԵՍԵՐ

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ Պուլվար Օտտոյի Լէոն Սասունի մասնաճիւղը ընդհանուր անդամական ժողովի կը հրաւիրէ իր բոլոր անդամուհիները, Շաբաթ, Յունիս 29, ժամը 14.30-ին սովորական հաւաքատեղին, կարեւոր օրակարգ:

l'Association «SIPAN»

organise un séjour en

colonie de vacances

dans sa *«Résidence SIPAN»*
sise à SAINT-GERVAIS-LES-BAINS (HAUTE-SAVOIE)
POUR LES ENFANTS DE 6 A 14 ANS

du 2 au 22 Juillet

PRIX DU SEJOUR : 2.400 F. + VOYAGE

Renseignements : Tél. : 43. 26. 50. 43 / 42. 78. 31. 93.

1er Juillet 1846 - 1er Juillet 1996

A l'occasion du 150ème anniversaire de la naissance de l'Eglise Evangélique Arménienne

— **Vendredi 28 juin à 20h30:** CONCERT INTERNATIONAL DE CHORALES ET D'ARTISTES

— **Samedi 29 Juin à 20h30:** FESTIVAL INTERNATIONAL DE MUSIQUE DE L'UNION CHRETIENNE DE JEUNES ARMENIENS

— **Dimanche 30 Juin à 14h30:** ANNIVERSAIRE OFFICIEL EN PRESENCE DES DELEGUES DE 19 PAYS DU MONDE.

Palais des Arts et des Congrès d'Issy-les-Moulineaux
25, avenue Victor Cresson — 92130 Issy-les-Moulineaux

Dans le cadre de l'exposition de la Bibliothèque Nationale de France
« Arménie entre Orient et Occident »
CONCERT DE LA CHORALE

LARK

de Los-Angeles (U.S.A.)
Direction : Vatché BARSOUMIAN

Chants arméniens, traditionnels et liturgiques
55 CHORISTES

MERCREDI 26 JUIN à 20 heures 30

EGLISE NOTRE DAME DU TRAVAIL
59, rue Vercingétorix — Paris 14^{e}

Prix des places : 80 Francs
Billets en vente sur place 1 heure avant le concert.

Renseignements :
Tél. : 47. 36. 02. 50.

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ
ՅՈՒՆԻՍ 26
MERCREDI
26 JUIN
1996

LE NUMERO : 5,00 F.

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

ԺԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ (1925-1957)

HARATCH

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE-FONDE EN 1925
DIRECTRICE: ARPIK MISSAKIAN

83, RUE D'HAUTEVILLE — 75010 PARIS
TEL. : 47. 70. 86. 60 — TELEX : HARATCH 280 868 F
— FAX : 48. 00. 06. 70 —
C.C.P. PARIS 15069-82 E

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա : Տար. 1·100 Ֆ. – Վեցամսեայ : 560 Ֆ.
Արտասահման : Տար. 1·400 Ֆ. (ամէնօրեայ առաքում)
1·250 Ֆ. (շաբաթական առաքում) – Հատը : 5,00 Ֆ.

...ՐԴ ՏԱՐԻ – ԹԻՒ 18·882 — Fondateur SCHAVARCH MISSAKIAN — 71e ANNEE — N° 18.882

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԱՆԳԱՐԱՅԻ մէջ ծանր բախումներ տե- ունեցած են Յունիս 24-ին ծայրայեղ - ձախ ցուցարարներու եւ ապահովութեան ուժերու միջեւ: 200 վիրաւոր կար, ըստ ապահովութեան սպասարկութեան աղբիւրներուն եւ ոմանք ծանր վիճակի մէջ են: Միջադէպերը ծայր տուած են երբ ոստիկանք կուսակցութեան համակիրները կը բողոքէին այդ ծայրայեղ - ձախ ...կ կուսակցութեան արգիլման դէմ:

95 ՄԱՐՏԷՆ 1996 Մարտ գործազուր- թիւը 163 հազարի յաւելում կրած անսայի մէջ, ըստ վիճակագրական արկի (ԻՆՍԷ) տուեալներուն:

ԱԶԱՐԱՒՈՐ ԱԹԻՆԱՑԻՆԵՐ իրենց վեր- յարգանքը մատուցանած են, Յունիս ...ին, փախանորդէուլի որուն դագաղը զե- տեղուած էր տեղւոյն Մայր տաճարին մէջ: Բոլոր մեռեալները իրենց յայտագրե- ...րուատալից ձեւով կը նուիրեն նախ- ...ն վարչապետին, բացի այս «Էլէֆթէ- ...ս Թիփոս»էն որուն համար քաղաքական ...ն ընտանեկան սակարկութիւն մը կայ ...տանդութեան մասին:

ՆԱԽԱԳԱՀ ՇԻՐԱՔ Ֆլորանսի ժողովին ...ն երաշխիք տուած է Թուրքիոյ որ ...ի բաժնելաւուին Եւրոպայի Միութեան ...ան յարաբերութիւնները: Ֆրանսայի ...խագահը այս ապահովութեամբ հա- ...րած է յայտնուած այն մտավախու- ...ան թէ Ալժերիոյ եւ Իրանի կրօնամոլ ...ւ յետադիմական զարգացումները կըր- ...ն փոխանցուիլ նաեւ Թուրքիոյ:

ԶԻՈՒԳԱՆՈՎ կ'առաջարկէ որ համա- ...ման կառավարութիւն մը նախատես- ...«Ռուսաստանի փրկութեան համար»: ...ային համաձայնութեան խորհուրդ մը ...ք է համախմբէ երկրին քաղաքական ...որ ուժերը, ըստ համայնավար թեկ- ...ածուին, որ ընտրապայքար վարելու փո- ...րէն քաղաքական խորհրդակցութիւն- ...րով կը փորձէ ապագայ մը կերտել: ...ուգանով յոյս չունի որ առաջին հրջա- ...ն աւելի ձայներ կրնայ ապահովել:

ԼԻԲԱՆԱՆԻ ԳՐՈՂՆԵՐՈՒ ՄԻՈՒԹԻՒՆԸ ...կոյցով մը կը դատապարտէ «ցած մա- ...րդակի այն գաղափարաբանական ահա- ...բեկութիւնը» զոր սիոնական հոսանքը ...գտագործէ վարկաբեկելու համար ...ժէֆ Կարոտին եւ Աբբայ Փիէրը:

ՖՐԱՆՍԱՅԻ «Մեծ Օռիան»ը որ մասո- ...կան առաջին մեծ խմբաւորումն է ...րդուած է» Գլովիսի մկրտութեան 1500- ...ակի տօնակատարութենէն որ նախա- ...ուած է Սեպտեմբերի համար, Պա- ...ն ներկայութեամբ: Պարագլուխը՝ Ժ. ...ուժ յայտարարած է. – «Գլովիսի տա- ...րձը վիրաւորանք մըն է հանրապե- ...կան արժէքներուն: Գլովիս Ֆրանքեւ- ...րման արքայ մըն է եւ Վիշի չահեկան ...ած է զայն կեանքի բերել ըսելու ...ամար՝ ի վերջոյ գործակցութիւնը կա- ...լի է, անցեալին եղած է»:

ԼԸ ՓԷՆԻ դէմ արշաւ մը սկսած է իր ...երջին յայտարարութիւններուն պատ- ...ռաւ: Ազգային Ճակատի նախագահը ...րուեստական, խաբկանք կը նկատէր որ ...ֆրանսայի խումբ» որակուի խումբ մը ...րու խաղացողները արտասահմանէն ե- ...կած են եւ Մարսէյէզ ալ չեն երգեր կամ ...անօթ չեն փառերգին որ երգեն: 24 ժամ ...ետք, բոլոր մեռեալները, հակացեղապաշտ ...կազմակերպութիւնները բուռն բողոքի ...անցած են եւ ժիւփէ իսկ «անհանդուր- ...ժելի» գտած է Լը Փէնի խօսքերը: Թե- ...րեւս, Լը Փէնի փնտռածն ալ այս ձրի

«ծանուցումն է», երբեմն երբեմն կ'ուզէ որ իր մասին խօսուի, չմոռցուի, եթէ նոյնիսկ ինչ որ կ'ըսուի չի կրնար դրա- կան ըլլալ:

ՄԻԱՑԵԱԼ - ՆԱՀԱՆԳՆԵՐՈՒ նախագա- հին կինը կրկին խնդրոյ առարկայ է ոչ միայն մամուլի էջերուն մէջ այլեւ գիր- քով: Վարկ վայելող լրագրող մըն է, Պոպ Ուտուարտ (Նիքսընի խնդրին ալ դրդիչ- ներէն) որ հատորով մը կը յայտնէ թէ Հիլարի Գլինթըն հոգեբան կնոջ մը միջո- ցաւ խօսակցութիւններ ունեցած է Տիկին Ռուզվելթի, Մահաթմա Կանտիի եւ ան- դենականի այլ բնակիչներու հետ: Ճէյն Ուսթըն, «Հոգիի փնտռտուքի Հիմնար- կ»ի տնօրէնուհին քանիցս օգնած է Տիկին Գլինթընի որպէսզի «խօսակցի» համբա- ւաւոր մեռեալներու հետ եւ անոնք օգնեն իրեն իր առօրեայ կեանքին մէջ: Բայց, Տիկին Գլինթըն մերժեր է Յիսուսի հետ «խօսիլ», չատ «անձնական» գտնելով նը- ման բան մը:

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐՈՒՆ ՀԵՏ

ԶՕՐ. ՏԸ ԿՕԼ ԻՐԱՒՈՒՆՔ ՈՒՆԷՐ

Հիւանդ կովերու հարցը Անգլիոյ դէմ հանած է ամբողջ Եւրոպան: Զայրացած է յատկապէս Գերմանիան որ գլխաւոր պատասխանատու կը նկատէ Ճ. Մէյճըրը: Ան բրիտանական մսեղէնին արտածման արգելքին որպէս հակադարձութիւն կը խոչընդոտէր Եւրոպական Միութեան բոլոր ծրագիրները:

Այս առիթով «Տի Ցայթ» գերմանական թերթը կը գրէ թէ շատ մը Եւրոպացիներ տեղծուած կացութեան առջեւ պիտի ու- զէին երթալ ու ծաղիկ մը զետեղել զօրա- վար Տը Կօլի շիրիմին, քանի որ 1963-ին եւ 1967-ին ան «Անգլիան կղզի մըն է» աշ- խարհագրական տուեալը կրկնելով փոր- ձած էր Եւրոպայի Միութեան մուտքը փակել Անգլիացիներուն առջեւ: Զօրավա- րը համոզուած էր որ Եւրոպայի հա- սարակապետութեան մէջ Անգլիա չէր կրնար տեղ ունենալ եւ թէ բնաւ ուրա- խալի բան մը չէր անոր անդամակցու- թիւնը:

Թերթը կ'ըսէ թէ Բրիտանացիները եր- բեք ամբողջովին Եւրոպայի մէկ մասը չեն զգացած իրենք զիրենք: Ճիշդ է որ 1946-ին Չըրչիլ Ցիւրիխի մէջ խօսած իր ճառով երկրամասի երկիրներուն միու- թեան կոչ ուղղած էր, բայց ապա անմի- ջապէս մոռցած զայն: Իսկ 1973-ին Անգ- լիոյ անդամակցութենէն ի վեր Միութիւնը անդադար հարցեր ունեցած է անոնց հետ:

Ներկայ տագնապը պիտի յորդեցնէ՞ բաժակը: Մանչի փապուղին փակելու ժա- մանակը հասա՞ծ է: Պրիւքսէլի ու Միու- թեան անդամ երկիրներու մայրաքաղաք- ներուն մէջ մեկնաբանութիւնները օրէ օր աւելի սուր շեշտեր կը ստանան: Բրիտա- նացիները կ'ամբաստանուին պարկեշտու- թեան պակասով, քանի որ Հռոմի դաշ- նագրին 5-րդ յօդուածը կ'արգիլէ անդամ պետութիւններուն նոյն դաշնագրին նպա- տակներուն իրագործումին սպառնացող քայլեր առնել: Ու Եւրոպայի Միութեան պատասխանատուները սկսած են բարձ- րաձայն մտածել թէ յարմար պիտի չըլ- լա՞յ արտաքսումի յօդուած մը աւելցնել դաշնագրին, անպարկեշտ կեցուածքի տէր անդամի մը դէմ գործադրուելու համար:

Գերմանական թերթը տեղին կը նկատէ նման կարգադրութիւն, աւելցնելով որ Միութիւնը որ 15 անդամ ունի ներկայիս, դարավերջին պիտի ունենայ 25 կամ 30: Այդքան «բազմութեան» մէջ չի կրնար զրկուիլ նման միջոցէ մը եթէ չի փափա- քիր մնայուն թիրախը ըլլալ ընդդիմադիր կեցուածքներու եւ սպառնալիքներու:

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ՎԱԶԳԷՆ ՄԱՆՈՒԿԵԱՆ ԹԵԿՆԱԾՈՒ ՆԱԽԱԳԱՀԱԿԱՆ ԸՆՏՐՈՒԹԵԱՆ

ԱԺՄ-ի (Ազգային Ժողովրդավարական Միութիւն) 7-րդ արտահերթ համագումա- րին (Յունիս 12) ներկայացուած է նախա- գահ Վ. Մանուկեանի թեկնածութիւնը: Ղարաբաղ Կոմիտէի անդամ, նախկին վարչապետ, ապա Պաշտպանութեան նա- խարար Վ. Մանուկեան իր ելոյթին մէջ շեշտած է բանակին կարեւորութիւնը, պաշտպանելով արհեստավարժ բանակի այլընտրանքը: Ապա բաւական խիստ դա- տումներ ունեցած է Հայաստանի ներկա- յին մասին: Դատապարտած է թալանի, կաշառակերութեան, դրամաշորթութեան մթնոլորտը: Երկրին համար ամէնէն վը- տանգաւորը նկատած է մաֆիոզ կառոյց- ները, անոնց մէջ յիշելով Ներքին նախա- րարութիւնը:

***

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ԵԿԵՂԵՑԻՈՅ ՏԵՂԸ ՎՐԱՑԱԿԱՆ ՏԱՃԱՐ

Հավլաբարը Թիֆլիսի հայկական թա- ղամասն է: Անոր Խոջիվանքի Հայոց գե- րեզմանատան տեղը սկսած է շինարարու- թիւնը Մայր Եկեղեցիի մը: Ան պիտի նը- ւիրուի Քրիստոսի ծնունդին երկուհա- զարամեակին: «Լրագիր Օր» թերթը (Յու- նիս 14) լուրը տալով կ'ըսէ թէ վրացական լրատուիւններ լայն տեղ կը յատկացնեն եկեղեցաշինութեան, բայց ոչինչ կ'ըսուի նոյն վայրին մէջ գոյութիւն ունեցող հայ- կական գերեզմանատան մասին:

***

ԱԴՐԲԵՋԱՆՑԻՆ Ի՞ՆՉ ԿԸ ՓՆՏՌԷՐ

Բաւական ժամանակ առաջ Հայաստան- եան մամուլը տեղ տուաւ լուրերու ո- րոնց համաձայն Մեղրիի մէջ տուներ կը գնէին որպէս պարսիկ ներկայացող Ադըր- բէջանցիներ: Յունիս 14-ի «Լրագիր Օր»ը կրկին կ'անդրադառնայ Ադրբէջանցիներու ներկայութեան, այս անգամ երկրին հիւ- սիս - արեւելեան շրջանին մէջ: Կ'ըսուի թէ Տաւուշի ոստիկաններ քննութեան են- թարկած են երկու հոգի որոնք ստուգ- ւած է որ Բագրատաշէնի սահմանէն ներս մտած են, երեք օր իրենց բերած ապ- րանքները ծախած Երեւանի մէջ, ապա բռնած վերադարձի ճամբան: Հայաստան հասած են իրենց իսկական փաստաթուղ- թերով: Անոնցմէ մէկը քննութեան ընթա- քին ըսած է թէ ինք մօրը կողմէն Հայ է եւ եկած է մօրեղբօրը գերեզմանը փընտ- ռելու:

***

ԱՐՏԱԳԱՂԹԻ ԹԻՒԵՐ

«Քաղաքացիական Ֆորում»ի Յունիս 14-ի ժողովին նիւթ եղած է վերջին հինգ տարուան ընթացքին Հայաստանէն ար- տագաղթի երեւոյթը: Այս մասին զեկու- ցումով մը հանդէս եկած է տնտեսագի- տութեան տոքթոր, ՄԱԿ-ի փորձագէտ Սուրէն Կարապետեան: Ան հիմնուելով զանազան աղբիւրներու տուեալներուն վրայ, ըսած է թէ վերջին 5 տարուան ըն- թացքին երկրէն ելած են ընդհանուր առ- մամբ մէկ միլիոն հոգի: Այդ թիւէն 670 հազարը կը շարունակէ ապրիլ դուրսը, իսկ 310 հազարը վերադարձած է: Գիւղա- բնակներու միջավայրին մէջ մեկնումի համեմատութիւնը 12% է, Երեւանա- բնակներու մէջ 22%, իսկ Գիւմրեցինե- րու՝ 25%: Միջին հաշուով՝ 100 Հայաս- տանցիներէ 18-ը վերջին տարիներուն մեկ- նած են երկրէն: Մեկնողներու մէջ աղ- քատ խաւը ունի 11%-ի համեմատութիւ- նը, նոյնքան ունին հարուստները, միջին խաւը կը ներկայացնէ 36%-ը:

ԹՈՒՐՔ ՄԱՄՈՒԼ

«ԹՈՒՐՔԵՒՀԱՅ ՅԱՐԱԲԵՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐՈՒ ԲԱՐԻՈՔՈՒՄԸ ԵՐԿՈՒ ԵՐԿՐԻՆ ԱԼ ՕԳՏԻՆ Է»

«Այտընլըք» թերթին մէջ Պասգըն Օրան կ'անդրադառնայ Հայաստան – Թուրքիա յարաբերութիւններուն ու կ'ըսէ թէ այդ յարաբերութիւններուն բարելաւումը նը- պաստաւոր պիտի ըլլար երկու երկիրնե- րուն համար ալ, բազմաթիւ պատճառնե- րով: Յօդուածագիրը այս առթիւ կը ներ- բողէ Հայաստանի Հանրապետութեան նա- խագահ Լեւոն Տէր – Պետրոսեանի իմաս- տուն գործելակերպը ու կ'աւելցնէ, թէ հակառակ կարգ մը ժխտական պարագա- ներու, երկու երկիրներու միջեւ լաւ բա- ներ ալ կը պատահին: Պասգըն Օրան, այս առթիւ կ'ըսէ թէ Ալիեւ ու Թուրքիոյ մէջ իսլամական եւ Թուրանական հոսանքներն ալ կը խանգարեն այդ յարաբերութիւն- ները, Թուրքիոյ շահերուն ալ արգելք կ'ըլլան՝ Հայերու շահերուն հետ: Ուստի, Անգարայի վարիչները պէտք է մտածեն այդ մասին, իսկ Թրքահայերուն ալ պար- տականութիւն կ'իյնայ աւելի գործօն կերպով կամուրջի դեր կատարել երկու երկիրներու միջեւ:

Թուրք լրագրողը ապա դիտել կու տայ, թէ վերջերս «Ակօս» շաբաթաթերթը շատ շինիչ հրատարակութիւններ կ'ընէ այդ ուղղութեամբ եւ Թուրք իշխանութիւն- ներն ալ նոյն նպատակաւ այս թերթը զա- նազան միջոցներով կը հասցնեն Հայաս- տանի իշխանութիւններուն ձեռքը:

«Որովհետեւ», - կ'եզրակացնէ Պասգըն Օրան, - ի վերջոյ՝ կանոն չէ որ Թուրքիոյ մէջ բոլոր մարդիկ յետամնաց ըլլան եւ չգիտնան ու չտեսնեն, թէ ո՞ւր կը գտնուի մարդոց բուն շահը եւ ժողովուրդները ի՞նչպէս երջանիկ կ'ըլլան՝ նման մանր - մունր գեղեցիկ բաներ ալ տեսնելով»:

«ԱՐՄԷՆՓՐԷՍ»

(Յունիս 24/25)

ՀԿ-Ի ԱՐՏԱԿԱՐԳ ՀԱՄԱԳՈՒՄԱՐԻ ՆԱԽՕՐԵԱԿԻՆ

Յունիս 21-ին, Հանրապետական կու- սակցութեան արտակարգ համագումարի նախօրեակին նախագահ Լ. Տէր - Պետ- րոսեան ընդունած է կուսակցութեան պա- րագլուխ Աշոտ Նաւասարդեանի գլխաւո- րած պատուիրակներու խումբ մը: Լ. Տէր - Պետրոսեան ներկայացուցած է իր տեսակէտները քաղաքական արտաքին եւ ներքին հարցերու վերաբերեալ: Իսկ ՀԿ-ի ներկայացուցիչները պարզելով իրենց ուղեգիծին առանցքային երեք կէտերը, շեշտած են թէ անոնք կը կայանան հա- մայնավար վերադարձումի մը վտանգին կանխումին, Արցախի ժողովուրդին ի նպաստ լուծումի մը գոյացման եւ սեփա- կանութեան վրայ հիմնուած ազատ շու- կայի յարաբերութիւններու հաստատման մէջ:

***

ԴՐԱՄԱՀՈՍՈՒԹԵԱՆ ՀԱՄԵՄԱՏԱԿԱՆ ԲԱՐԵԼԱՒՈՒՄ

Հայաստանի մէջ տարւոյն սկիզբը ար- ձանագրուած դրամահոսութեան արագ ընթացքը աստիճանաբար մեղմացած է: Այսպէս Յունիսի առաջին 20 օրերուն շու- կայի գիները արձանագրած են նոյնիսկ 1·9%-ի նուազում մը, ինչ որ 1996-ի առա- ջին վեցամսեային դրամահոսութեան տո- կոսը պահած է 5%-ի վրայ: Մինչ այս տարուան պիւտճէի մասին օրէնքով նա- խատեսուած է 14% դրամահոսութիւն, տարեվերջին:

«ՅԱՌԱՋ»-Ի ԶՐՈՅՑԸ ՆԻՍԻ ՊԱՐՍԱՄԵԱՆ ՀԱՄԱԼԻՐԻ ՏՆՕՐԷՆՈՒՀԻ ԱՅՏԱ ԴԱՆԻՔԵԱՆԻ ՀԵՏ

Նիսի մէջ գումարուած Հայ վարժարաններու համաժողովը առիթ մը եղաւ մօտէն ծանօթանալու տեղւոյն կրթական այն բոյնին որ կը կոչուի Պարսամեան համալիր։ Մանաւանդ որ այդ հաստատութեան մէջ տեղի կ'ունենար յիշեալ համաժողովը ու տնօրէնուհին գործօն մասնակցութիւն բերաւ անոր յաջողութեան։

Համալիրը ուշադրաւ կեանքոտ ճարտարապետութեամբ եռայարկ շէնք մըն է։ Պուրակներու մօտիկ, ճիշդ քովը կը գտնուի Ս. Աստուածածին Եկեղեցիին, հայկական դպրոցին աւանդական դրացնութեան պատկերը կրկնող։ Դարպասին խորքին, ճիշդ մուտքի դրան առջեւ կը հսկէ դպրոցաշէն բարերարին կիսանդրին. անոր որուն անունը կը կրէ վարժարանը։

Մուտքը կը բացուի ընդարձակ սրահի մը ուր տեղի ունեցան ընդհանուր նիստերը։ Մէկ մասն ալ գործածուեցաւ որպէս ճաշարան։ Վերի յարկերուն մէջ տեղ գըտած են դասարանները, վարչական բաժինները, թանգարան, գրադարան, եւայլն։ Զուարթ մթնոլորտ մը կը ցոլանայ շէնքին ամէն անկիւնէն, ինչ որ ենթադրել կուտայ թէ զուարթ մանկութեան մը բոյնն է վայրը։

Ներկայի տնօրէնուհին Տիկին Այտա Դանիքեան առաջին օրէն ընկերացած է հաստատութեան քայլերուն. հոն հասած է Պոլիսէն, ուսուցչական տասնամեայ փորձառութեամբ մը, թէեւ Ֆրանսական լիսէն աւարտելէ ետք բարձրագոյն ուսման առաջին նախընտրութիւնը եղած է իրաւագիտութիւնը։ Ֆրանսայի առաջին տարիներուն պայմանները տարած են իրեն մէկդի ձգել ուսուցչանոցի վկայականը ու դառնալ հաշուակալ։ Յետոյ, քանի մը տարի ետք միայն վերադարձած է սիրած ասպարէզին երբ 1988-ին հրաւէր ստացած է Նիսի պատասխանատուներէն ու որպէս տնօրէն գործել սկսած 1988 - 89 դասաշրջանէն։

Կը պատմէ թէ համալիրին շինութիւնը աւարտին հասած էր այդ օրերուն, շնորհիւ բարերարներու կարեւոր նուէրներուն որոնց առաջին տեղը կը գրաւէր Թորոս Պարսամեանի տրամադրած 1 միլիոն տոլարի գումարը։ Կար երիտասարդ Թաղականութիւն մը որուն հետ մեծ դեր կատարած է Մարսէյլի Տարօն Ճէրէճեան Եպիսկոպոսը։

Ա. Դանիքեան ներկայի դպրոցը տասնամեակներու հեռաւորութենէն հետեւորդ մը կը նկատէ այն առաջին ձեռնարկին որ հետեւած է 20-ական թուականներուն Եղեռնէն փրկուածներու ժամանումին։ Ամէն բան կորսնցուցած այդ մարդիկը հաստատուելով շրջանին մէջ, ներկայի դպրոցին եռեւը մնացած հայկական թաղամասին մէջ մտահոգութիւնը ունեցած են նախ եկեղեցի մը շինելու։ Այդ թաղը մինչեւ այսօր ալ հայկական անուններ կրող փողոցներ ունի։ Առաջին այդ եկեղեցին օծուած է 1928-ին։ Այդ հանգրուանէն ետք անմիջապէս ձեռնարկած են վարժարան մը ունենալու գործին։ Ան իր գոյութիւնը պահած է մինչեւ պատերազմի տարիները, որպէս միօրեայ վարժարան։ 1988-ին պոլսահայ ուրիշ ուսուցչուհիի մը՝ Հիլտա Գույումճեան - Պատէմի հետ կը պատրաստեն վարժարանին ծրագիրը. ներկայիս մանկապարտէզի բաժինին պատասխանատուն է։

Դպրոցը սկսած է 7 աշակերտով որպէս միայն մանկապարտէզ։ Յետոյ աշակերտութեան թիւը աւելցած է բացուած դասարաններուն համեմատութեամբ։

1990 - 91-ին ուսուցիչներ, թաղականութիւն ու տնօրէնութիւն կ'որոշեն նախակրթարանի վերածել դպրոցը։ Այդ տարին կը բացուի առաջին դասարանը. աշակերտութեան թիւը 30-ի շուրջ է։ Անկէ ի վեր ամէն տարի դասարանի մը յաւելումով շարունակած են. այս տարի դպրոցը կուտայ առաջին 9 շրջանաւարտները։ Աշակերտներու ընդհանուր թիւը 50-ի շուրջ է այսօր։

Հետաքրքրական է լսել որ 10%-ի չափ ֆրանսացի աշակերտներ ալ արձանագրըւած են Պարսամեան։ Կը հետեւին նաեւ հայերէնի դասաւանդութեան. «արտօնագիր ուզելով իրենց ծնողքէն, եկեղեցի ալ կը տանին զիրենք» կ'ըսէ տնօրէնուհին։

Դպրոցը մանկապարտէզի բաժինին մէջ ունի մանկամսուրը եւ Բողբոջ, Կոկոն, Ծաղիկ դասարանները։ Նախակրթարանի դասարանները խմբուած են երկու մակարդակով։ Մանկամսուրին միակ լեզուն հայերէնն է. մանկապարտէզին մէջ օրական 1.5 ժամ ֆրանսերէն կը տրուի, մնացեալը հայերէն է։

Ինչ կը վերաբերի նիւթականի ճակատին, արձանագրուող աշակերտին կ'առաջարկուի ամսական 300 ֆրանքի վճարում։ Նոյն ընտանիքէն երկրորդ աշակերտի մը պարագային՝ 400 ֆրանք, երեքին՝ 500 ֆրանք։ Դպրոցը սեփական ըլլալով հանդերձ, կը գործէ ազգային վարժարանի օրինակով։ Աշակերտութենէն ստացուածը 5-էն 1-ը կը կազմէ պիւտճէին։

Զրոյցին աւարտին խօսքը առընչուեցաւ երկլեզու դպրոցի բնոյթին։ Այդ ջանքը կը հետապնդէ բնականաբար Պարսամեանն ալ։ Տնօրէնուհի Ա. Դանիքեան կը բացատրէ որ այն աշակերտները որոնք հայախօս են եւ երբ կը հասնին ֆրանսերէն չեն գիտեր, դպրոցէն մեկնումի պահուն իրենց տարեկից երկլեզու աշակերտներուն հաւասար մակարդակ կ'ունենան։ «Սակայն անոնք որոնք հայախօս չեն, դժբախտաբար չեմ կրնար ըսել որ շրջանաւարտութեան հասած կ'ըլլան որպէս կատարեալ հայախօս» կ'ըսէ ան. ապա կ'աւելցնէ որ կը պակսին գործնական լեզու ուսուցանելու դասագիրքեր։ Ինք կը ջանայ պակասը լրացնել ֆրանսերէններ օրինակելով։ Խօսակցութիւնը անգամ մը եւս կրկնեց եզրակացութիւնը թէ հայկական վարժարանի հարցը դժուար է հոն ուր ծնողքը հայախօս չէ։

Այս ու միւս բոլոր ծանօթ ու անծանօթ դժուարութիւններուն հետ Պարսամեանը բախտը ունի գործին կարեւորութեան գիտակ ու ամէն ջանքի տրամադիր խնամակալութեան մը նեցուկը վայելելու։ Բան մը որուն պիտի նախանձէին ապահովաբար շատ մը ուրիշ հաստատութիւններ։

ԱՐՓԻ ԹՈԹՈՅԵԱՆ

ՄԱՐՄԱՐԱ

ԾՈՒՇԱՏԵՏՐ

ՀԱՊԱ ԹՇՆԱՄՈՒԹԵԱՆ ԲԱԺԻ՞ՆԸ

Ա.

Եթէ մէկէ աւելի մարդիկ քով քովի կ'ապրին փոքրիկ հողատարածքի մը վըրայ, այդ մարդոց միջեւ անխարդախ բարեկամութեան մը զգացումը ամէնէն ընտիր քանի մը զգացումներէն մէկն է։ Բայց նոյն մարդոց միջեւ թշնամութեան զգացում մըն ալ պիտի կարենայ գոյութիւն ունենալ սա կամ նա պատճառաւ։

Իմ սիրելի մէկ գրչեղբայրս, տարիներ առաջ, երբ շատ դրուատալից գրախօսութիւն մը հրատարակած էի իր գիրքին առիթով, ինծի գրած էր որ ես իր գիրքը արժէքէն աւելիով գնահատած էի եւ ատիկա ալ կ'ընդունէր որպէս «բարեկամութեան բաժինը»։ Նոյն անձը, եթէ ինծի սիրելի անձ մը չըլլար, եւ եթէ ես իր անյաջող կամ դատապարտելի գործերուն մասին խիստ գրութիւն մը հրատարակէի, պիտի մտածէր, «Պէտք եղածէն աւելի ծանր գրեր ես իմ մասիս եւ այդ ալ անշուշտ թշնամական բաժինն է»։

Անտարակոյս թշնամութիւնը այնքան յոռի ու վնասակար զգացում մըն է որ պէտք էր հաւասարապէս անիծուէր բոլոր մահկանացուներուն կողմէ։ Թշնամութիւնը չարտօներ որ մարդոց միջեւ սիրոյ ու հասկացողութեան կամուրջներ հաստատուին։ Ընդհակառակն, ան կը քանդէ բոլոր այն կամուրջները, որոնք աւելի առաջ հաստատուած էին։ Թշնամութիւնը շատ անգամ կը կուրցնէ մարդիկը, չարտօներ որ մարդիկ իրենց դիմացիններուն լաւ կողմերն ալ տեսնեն, աւելի ներողամիտ աչքով նային անոնց։ Եւ մարդիկ ընդհանրապէս եթէ աւելի կը դժուարանան իրենց մէկ բարեկամին համար բարի քայլ մը առնելու, իրենց մէկ բարեկամը բանով մը վարձատրելու եւ ուրախացնելու, ատոր փոխարէն շատ դիւրութեամբ դէշ ու կործանարար քայլեր կրնան առնել իրենց թշնամիներուն նկատմամբ, շատ դիւրութեամբ չարիք կը գործեն իրենց թշնամիներուն, կերպով մը վրէժ կը լուծեն անկէ ու կը հանդչեցնեն իրենց հոգեբանութիւնը։

Թշնամութիւնն ալ, ինչպէս բարեկամութիւնը, ամէն բանէ առաջ քիչերու միջեւ կը բաժնուի ու շատ անգամ անձնական բնոյթ ունի։ Սա կամ նա խնդրի բերումով, սա կամ նա շահերու մրցակցութեամբ, սա կամ նա գրգռութեան հետեւանքով երկու կամ երեք հոգի կրնան թշնամանալ իրարու։ Այսպիսի թշնամութիւն մը անձնական բնոյթ ունի եւ ընդհանրապէս միայն ենթակաները կը շահագրգռէ։ Անոնք որոնք ասոնցմէ դուրս կը մնան, այդ թշնամանքին կը նային պարզապէս անտարբերութեամբ, կամ կռիւ դիտելէ հաճոյք առնող մարդոց հետաքրքրութեամբ։ Իրականութեան մէջ դուրսէն դիտողներուն մեծագոյն պարտականութիւնը պէտք էր ըլլար բարի միջնորդի դեր կատարել, այդ թշնամի քանի մը մարդիկը հաշտեցնել մէկզմէկու հետ, օգնել որ անոնց միջեւ կամուրջներ հաստատուին։

Բայց կան այնպիսի թշնամութիւններ ալ որոնք քանի մը հոգիի անձնական շըրջանակէն դուրս կը յորդին եւ կը հաստատուին մեծ թիւով մարդոց, լայն բազմութիւններու սրտին մէջ։ Այսպիսի թըշնամութիւններու տեսակը մէկէ աւելի է։ Ազգերու միջեւ թշնամութիւնը ասոնցմէ մէկն է։ Ընտանիքներու միջեւ թշնամութիւնն ալ ասոնցմէ մէկն է։ Տղամարդ մը կրնայ ատել բոլոր կիները։ Ուրեմն բոլոր կիներու հանդէպ զգացուած թշնամութիւնն ալ այսպիսի թշնամութիւններէ մէկն է։ Ընկերութեան մը աղքատ մարդիկը ընդհանրապէս թշնամի են այդ ընկերութեան մեծահարուստներուն։ Ինքնաշարժ չունեցողները թշնամի են ինքնաշարժ ունեցողներուն։ Շարքը կարելի է երկարել։ Այսպիսի թշնամութիւն մը այլեւս երկու կամ երեք հոգիի շրջանակէն դուրս յորդած է եւ ուղղուած է անծանօթ այնպիսի մարդոց, որոնց հետ ենթական որեւէ կապ չէ ունեցած, որոնցմէ ուղղակի որեւէ չարիք չէ տեսած։ Այսպիսի թշնամութիւն մը երբեմն կրնայ ընդունելի պատճառներ ունենալ, կրնայ նաեւ ենթական կուրցնել, սխալ գնահատանքներու առաջնորդել։ Անծանօթի մը նկատմամբ զգացուած թշնամութիւնը շատ դիւրութեամբ կրնայ խաբել ենթական։ Մարդ կրնայ դիմացի հրեշտակին մէջ սատանայ մը տեսնել։ Եւ շատ անգամ այդ թշնամանքը կը ջնջուի, եթէ մարդիկ աւելի մօտէն ճանչնան զիրար։

Անհատներու միջեւ թշնամութիւն՝ կամ զանգուածներու միջեւ թշնամութիւն՝ թշնամութեան բոլոր այս տեսակները անկասկած ժխտական բնոյթ ունին եւ հաճոյք չեն պատճառեր այդ թշնամութեան լայն շրջանակներէն դուրս մնացած մարդոց։ Բայց պէտք չէ մոռնալ որ կարելի չէ բոլոր թշնամութիւնները նոյն ջուրով լուալ, կամ նոյն փութկոտութեամբ դատապարտել թշնամացող բոլոր կողմերը։ Մարդիկ, թշնամացող կողմերու նկատմամբ բարեացակամ դիրք գրաւելով հանդերձ, զանոնք հաշտեցընելու համար ամէն ճիգ թափելով հանդերձ, ընդհանրապէս քիչ մը աւելի զգոյշ գնահատանքներ պէտք է ընեն, որովհետեւ ի վերջոյ պէտք չէ մոռնալ որ եթէ կռիւ մը կայ երկու կողմերու միջեւ, եթէ թշնամի մը ստեղծըւած է երկու կողմերու միջեւ, կողմերէն մէկը թերեւս արդար է, կողմերէն մէկը թերեւս անարդար կերպով անիրաւուած է եւ պարզապէս ինքզինք կը պաշտպանէ, Երրորդ անձ մը բոլորովին ալ ճիշդ գնահատած չըլլար եթէ հաւասար համակրանք կամ հաւասար հակակրանք ցուցաբերէ թէ՛ անարդար կողմին, թէ՛ արդար կողմին։

Այսպէս կամ այնպէս, թշնամութեան բոլոր տեսակները, անխտիր, դատապարտելի են այդ թշնամութեան նեղ կամ լայն շրջանակէն դուրս մնացած մարդոց համար։ Բայց արդեօք չկա՞յ թշնամութեան տեսակ մըն ալ, որուն դիմաց մենք մեր գլխարկը պէտք է հանենք յարգանքով եւ որուն պէտք է մօտենանք տարբեր մերձեցումով։ Տեսնե՛նք։

Ռ. Հ.

ՍԱՏՏԱՄ ՀԻՒՍԷՅՆԻ ՅԱՋՈՂՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

Լոնտոնի արաբական «Ալ Հայաթ» թերթին համար նոր յաջողութիւն մըն է Իրաքի նախագահին համար հրջափակումի մասամբ վերնալը։ Իրաք պիտի կարենայ որոշ քանակութեամբ քարիւղ արտածել եկամուտը միայն սննդեղէնի յատկացնելու պայմանով։

Հակասական հաստատում մը ընել թերթը կը գրէ թէ Իրաքի դէմ... Քուէյթի պարտութիւնը յաջողութեան սկիզբը եղաւ անոր համար։ Առաջինը այն հրադադարն էր որ որոշուեցաւ Միացեալ - Նահանգներու նախագահին կողմէ, երբ կարելի էր արեւմտեան ուժերու յաղթանակը աւելի մեծ չափերու հասցնել, ... նայելով Ս. Հիւսէյնի։ Սակայն ան մնաց իշխանութեան գլուխը։ Երկրորդ յաջողութիւնը արձանագրուեցաւ հրադադարի բանակցութեան ընթացքին. զօրավար Շվարցքօփ լեհանձնօրէն թոյլ տուաւ որ Իրաք գործածէ իր մարտական ուղղաթիռները, մինչ շատեր կը սպասէին որ ամերիկացի զօրավարը խստագոյն պայմաններ պարտադրէ։ Շրջափակումը վերցնելու ՄԱԿ-ի որոշումն ալ նուէր մըն է նկատուի Ս. Հիւսէյնի, քանի որ միջազգային կարծիքը համոզուած է թէ ... ամբողջովին չէ փճացուցած մանրէաբանական զէնքերը եւ հեռահար հրթիռները եւ ... մէկն տեղեկութիւն յայտնած չէ կորիզային իր զինամթերքին վերաբերեալ։

ՄԱԿ-ի բանաձեւերէն մէկն ալ Իրաքի մէջ մարդկային իրաւունքներու մասին էր։ Ու կազմակերպութեան Ուխտին 7-րդ յօդուածը կը նախատեսէր ուժի դիմելով յարգել տալ բանաձեւերը։ Ս. Հիւսէյն ... մէկ կարեւորութիւն ընծայեց բանաձեւերուն։ Ոչ ալ պատժուեցաւ։

1991-ին ալ երբ ազատ ընտրութիւններու կազմակերպութեան հարցը ներկայացաւ որոնց պիտի մասնակցէին բոլոր փոքրամասնութիւնները, ամերիկեան ... պայակոյտի նախագահը իրաքեան ... տիստան գնաց, իր զինուորներուն ... կացնելու որ ամսուան մը ընթացքին ... կէր պիտի դառնային։ Ատիկա պատճառ եղաւ որ Իրաք հակառակ իր ... քին օգտուի առիթէն մեկուսացնելու ... մար Քիւրտերը։ Ու բանակցութիւնները ոչ մէկ արդիւնք տուին։

Յաջորդեց 3 միլիոննոց այդ շրջանին մէջ քրտական իշխանութեան մը հաստատումը. այդ իշխանութիւնը իր տարածքը պիտի տրամադրէր իրաքեան ընդդիմութեան որ զայն որպէս յենակէտ պիտի գործածէր Ս. Հիւսէյնը տապալելու համար։ Բայց միջազգային հանրութիւնը զօրակցութիւն չբերաւ, ընդդիմութիւնն ալ չկրցաւ պայմանները օգտագործել, իսկ Քիւրտերը սկսան իրար սպաննել ... բանալու համար յաղթանակի մը որ ձեռք ձգուած ալ չէր։ Ու Ս. Հիւսէյն եղաւ ... հաւորը անգամ մը եւս։ Այս շղթային ... բագոյն օղակն ալ եղաւ պարտադրուած շրջափակումին մասնակի թեթեւացումը Իրաքի եւ ՄԱԿ-ի միջեւ ստորագրուած վերջին համաձայնագրով։

ՔԱՂՀԱՆ

ՀԱՅԱՍՏԱՆԵԱՆ ԺՊԻՏ

Մի կին դնում է փակ դոյլը ձեռքին։ Ծանապարհին մէկը հարցնում է։

--Էդ ի՞նչ ես տանում։

-- Դէ որ պիտի իմանաս, էլ ինչի՞ եմ բերանը փակ տանում, -- պատասխանում է կինը։

***

Մայրը խոհանոցում աղջկան ասում է։

-- Գնա սենեակ, տես՝ եղբայրդ ի՞նչ է անում եւ ասա, թող այդ բանը չանի։

***

Լիքը աւտոպուսում մի կին դիմում է կողքին կանգնած տղամարդուն.

-- Դուք ոստիկա՞ն էք։

-- Ոչ։

-- Զինուո՞ր էք։

-- Ոչ։

-- Գուցէ չտարում բարեկա՞մ ունէք։

-- Չէ, այ տիկին։

-- Այդ դէպքում ի՞նչ իրաւունքով էք կանգնել իմ ոտքի վրայ։

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

ԼԻՈՆ

ԳԵՂԱՄ – ՍՊԻՏԱԿ – ՆԱՒԱՍԱՐԴ

Գեղեցիկն ու եզականը ժամադրութիւն ...էին Լիոնի «Մոլիէր» համերգասրահին մէջ, Շաբաթ, Յունիս 8-ին:

...Ֆրանսայի հողին վրայ ծնունդ առած ...նալական երեք համոյթներ՝ Գեղամ, ...պիտակ ու Նաւասարդ համդէս եկան ...ն, միացեալ համերգով, երեկոյեան ...մը 20·30-ին:

...համակիրներու ու երաժշտասէրներու ...պաւորիչ բազմութիւն մը կը գտնուէր ...րահին մէջ ու ներկայութիւնը՝ եկեղե...ական, քաղաքական ու միութենական ...ներկայացուցչութիւններու. Նորվան Եպիս...կոպոս Զաքարեան, Պատուելի Գրիգոր ...եան, մինչդեռ Տիկին Տը Պէլ էր ու ...րուժան Գրիգորեան կը ներկայացնէին ...ոնի ու Վիլէօրպանի քաղաքապետները:

...միութեան մէջ առաջին անգամն է որ ...ձեռնարկ մը կ'արձանագրենք: Ան ...ղն է երկար ամիսներու անդուլ աշ...խատանքի մը որ անցնելով Ֆրանսայի ...հմանները կամուրջ նետած է դէպի ...յաստան, Անոնք հայ աւանդական ե...րաժշտութեան դեսպաններն են», յայտա...րարեց իր ուղերձին մէջ Միհրան Ան...դրէասեան, տնօրէն «Ֆրանս - Արմէնի» ...ամաթերթին որ համագործակից էր ...ման նուագահանդէսին: Անոնք՝ երեք ...համոյթներ էին որոնք այս առիթով կազ...մած էին մէկ նուագախումբ: Ու իբրեւ ...ղեկավար՝ Միքայէլ Աւետիսեան հրա...ւիրուած էր Երեւանէն:

...Երեւանմեայ արուեստագէտը յայտնա...բերեց մեծ հասունութիւն: Միշտ ժպտուն, ...ձկուն ու ներդաշնակ շարժուձեւերը ...անմոռանալի ապագայի մը նշոյլները ...կը յայտնաբերէին արդէն:

...Մեներգներ, գործիքային մենակատա...րումներ դրոշմեցին իւրաքանչիւր դերա...սանի շնորհքն ու տաղանդը: Նուպար ...պար, Երեւանի սիրուն աղջիկ, Սիւն...ի Սարեր, Այգեպան, Ծաղկած Բալենին ...այլ անհամար էջեր ... կատարեալ ...պատոյժ հայ երգի պարտէզին մէջ:

ՎԱՐԴԱՆ

ՀԱՅԱՍՏԱՆ – ԱՐՑԱԽ

ՆԵՐՔԻՆ ՆԱԽԱՐԱՐԻՆ ՄԱՄՈՒԼԻ ԱՍՈՒԼԻՍԸ

Յունիս 19-ին Ներքին նախարար Վանօ Սիրադեղեան մամուլի ասուլիս մը տըւած է նիւթ ունենալով «հովանաւորչութեան» դէմ մղուող պայքարը: Ան ըսած է թէ այդ ախտը ժառանգուած է խորհրդային շրջանէն եւ այսօր կը սատկանայ հետզհետէ: Նախարարը չեշտած է թէ իր իսկ գլխաւորած նախարարութեան մէջ կարեւոր պաշտօններու գլուխ գտնուող աշխատակիցներ պաշտօնազրկած է կառավարական կամ երեսփոխանական շրջանակներու հետ անոնց ունեցած բարեկամական կապերուն պատճառով: Ան աւելցուցած է թէ այս եւ նման դրդապատճառներով ընդամէնը 3540 հոգի հեռացուած են իրենց պաշտօններէն, Ներքին նախարարութեան համակարգէն ներս: Պատասխանելով լրագրողներու կարգ մը հարցումներուն, Վ. Սիրադեղեան արտայայտուած է նաեւ Ռուսաստանի նախագահական ընտրութեան մասին եւ յայտնած է այն համոզումը թէ Ելցին – Լեբէդ համաձայնութեամբ այլեւս որեւէ կասկած չի վերցներ Ելցինի վերընտրութիւնը: Կարգ մը լուսաբանութիւններ կատարելով Ռուսաստանի համայնավարներուն մասին նախագահ Լ. Տէր-Պետրոսեանի ունեցած արտայայտութիւններուն մասին, Ներքին նախարարը աւելցուցած է թէ անոնց յաղթանակին պարագային մենք կը կորսնցնենք Արցախը, քանի որ քաղաքական այդ նոր շրջարկին մէջ համայնավար Ռուսաստանը պիտի փորձէ արեւմտեան իր դաշնակիցներէն հրաժարելով նորերը փնտռել Արեւելքի մէջ, ինչ որ կարելի կ'ըլլայ միայն Լ. Ղարաբաղը Ազրպէյճանին վերադարձնելով:

***

ՍԵՒԱՆԱՅ ԼԻՃԸ ԱՊԱՔԻՆՄԱՆ ՄԷՋ

Այս տարուան Յունուար – Մայիս ժամանակահատուածին մէջ նախորդ տարուան բաղդատմամբ եռապատիկ նուազած է լիճին ջուրին օգտագործումը ինչ որ գզալի բարւոքում ապահոված է լիճին: Վերջին ամիսներուն Սեւանի ջուրերուն մակարդակը բարձրացած է 40 սմ.:

***

ԱՐՑԱԽԻ ԹԵՄԻ ԱՌԱՋՆՈՐԴ ՊԱՐԳԵՒ ԵՊԻՍԿ. ՌՈՒՄԱՆԻՈՅ ՄԷՋ

Հայ Առաքելական Եկեղեցւոյ Արցախի Թեմի Առաջնորդ Պարգեւ Եպիսկ. Մարտիրոսեան աշխատանքի այցելութեամբ Ռումանիա գացած է: Պարգեւ Եպիսկ. Պուքրէշի մէջ ընդունուած է Ռումանիոյ Ուղղափառ Եկեղեցւոյ Պատրիարք՝ Թէոքտիստի կողմէ: Իրեն ընկերացած են Հայաստանի դեսպան Գ. Ղազինեանը եւ Հայ Եկեղեցւոյ Ռումանիոյ Թեմի Առաջնորդական փոխանորդ Զարեհ Ծ. Վրդ. Պարոնեանը: Խօսակցութեանց նիւթ եղած են երկու երկիրներու նախագահներուն փոխադարձ այցելութիւններով սերտացում ստացած հայեւռումանական յարաբերութիւնները, ինչպէս նաեւ երկու Եկեղեցիներու միջեւ բազմակողմանի կապերու զարգացման հարցեր:

***

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՍՏԱՑԱԾ ՎԱՐԿԵՐԸ

Հայաստան մինչեւ օրս Դրամական Միջազգային Հիմնադրամէն ստացած է ընդամէնը 100 միլիոն տոլար վարկ: Երկու կողմերուն միջեւ կարեւորագոյն պայմանագիրը, սակայն, Փետրուարին կնքուածն է որ կը վերաբերի 150 միլիոն տոլար վարկին, տրամադրելի՝ կէտը. Դրամատան տարադրամի պաշարներու ստեղծման, ինչպէս նաեւ առեւտրական հաշուեկշիռի բացին փակման նպատակներուն:

***

ԿԱՌՈՒՂԻՆԵՐՈՒ ԲԱՐԵԿԱՐԳՈՒՄԻ ԾՐԱԳԻՐ

Հայաստանի կառուղիներու վերանորոգման, կառուցման եւ պահպանման համար անհրաժեշտ արդիական սարքաւորումներու հայթայթման ուղղութեամբ լաւագոյն պայմաններ ձեռք ձգելու նըպատակով «Հայաւտոճան» պետական միաւորումը միջազգային մրցում մը կազմակերպած է, որուն մասնակցած են գերմանական, ֆրանսական, շուէտական, սլովաք, ֆինլանտական ընկերութիւններ եւ ներկայիս կ'ուսումնասիրուին եղած առաջարկները: Ծրագրին իրագործման համար կ'օգտագործուի 30 տարի պայմանաժամով հատուցանելի 16 միլիոն տոլար այն վարկը, որ տրամադրուած էր Հայաստանի, այս նպատակով:

***

ՈՒԺԱՆԻՒԹԻ ՀԱՄԱԿԱՐԳԸ

Ուժանիւթի նախարար Գագիկ Մարտիրոսեան արտայայտուելով Հայաստանի ուժանիւթի համակարգի բարեփոխումին ուղղուած ծրագիրներուն մասին, նշած է թէ առաջին փուլին աշխատանք կը տարուի հիւլէակայանի, Հըրազդանի ջերմակայանի, Իրանէն դէպի Հայաստան կառուցուող բարձր լարումով ելեկտրական գիծի, ուժանիւթի մատակարարման ցանցերու, կազատարներու վերակառուցման եւ բարեկարգումին ուղղութեամբ: Նախարարը աւելցուցած է որ այս բնագաւառին մէջ Հայաստանին մեծ օգնութիւն ցոյց կու տայ Ռուսաստան:

***

ՆՈՐ ԴՐԱՄԱՏՈՒՆ ԳԻՒՄՐԻԻ ՄԷՋ

Գիւմրիի մէջ հիմնուած է «Շիրակինվեստ» փակ բաժնետիրական դրամատունը, որու գլխաւոր նպատակներէն է նպաստել շրջանին մէջ շուկայի տնտեսութեան կայունացման ու զարգացման, մարզին մէջ ի գործ դնել ներդնումներու քաղաքականութիւն եւ տնտեսութեան զանազան բնագաւառներու մէջ ներդրումներ կատարել:

ՕՐ. ՕՀԱՆԵԱՆ Կ'ԵՐԳԷ ԳԱՌՄԷՆԻ ՄԷՋ

Այս օրերուս Փարիզի Օփերա – Գոմիքի մէջ ներկայացուող Գառմէն օփերային մէջ Մերսէտէսի դերը կ'երգէ նիսահայ երիտասարդ երգչուհի՝ Օր. Գարին Օհանեան:

«Յառաջ» ատենին արձագանգ եղաւ երգարուեստի մարզին մէջ Օր. Օհանեանի ձեռք ձգած արագ յաջողութեան, շնորհիւ իր Մեծծօ - Սոփրանօ ձայնին բացառիկ թէմպրին:

Օր. Օհանեան կ'երգէ հետեւեալ օրերը. Հինգշաբթի, Յունիս 27, Երեքշաբթի, Յուլիս 2, Հինգշաբթի, Յուլիս 4, Երեքշաբթի, Յուլիս 9:

ԿՂԶԻՆ ԵՒ ՄԻ ՄԱՐԴ

– վիպակ –

ԿՈՍՏԱՆ ԶԱՐԵԱՆ

...ից անցած, մեզ նորից բոլորեց կանա...չը եւ հեռաւոր ծովը: Մեր աչքե...րից ժպտացին: Լաուին հիացած ...կողմը նայեց եւ ոգեւորուեց:

– Գորֆուի գեղեցկութիւններից ետ չի ...մ: Ցիշո՞ւմ էք Պալեոկաստրիցան:

– Մայորքայում եւս, – ասաց մի ուրի...ը, – կան այդպիսի տեսարաններ:

– Եւ Ասորեաններում:

– Աշխարհիս բոլոր կղզիները մի մօրից ...են ծնել՝ ծովից: Բարդ, խորհրդաւոր, ...գաղտնիքներով լեցուած մի մայր:

– Պատկանում են նոյն տարերքին, նոյն ...աշխարհագրական ցեղին:

– Ցեղի՞ն:

– Ենթակայ են նոյն բնոյթին ... Թո...ղէ՛ք, որ խօսքս վերջացնեմ: Հա, այն էի ...ասում. նախ եւ առաջ, նրանց մենակութիւնը: Կղզիները անջատ են, աղուա...կանների նման մենակ: Ծովերի միջից ...դէպի երկինք բարձրացող բլրան կամ լեռան գագաթները, ցցւում են վարից վեր սահող ալիքների աղաղակների տակ, ծեծւում են նոյն մրրիկներով, ցնցւում են նոյն փոթորիկների երգերով: Կղզիները, նկատե՞լ էք, միշտ մտահոգ են, ձկնորսների վերադարձին սպասող կանանց նման:

– Նայեցէք քարայրերին:

Երկու բլրակների միջից ճեղքուած ճամբայով իջանք վար, ծռեցինք դէպի աջ, նորից վեր գնացինք եւ եզերեցինք պատի նման ցցուող ժայռեր: Այս ժայռերի մէջ խոր քարայրեր էին բացուած: Նրանց մուտքը փակուած էր մեծ դռներով, որոնց վրայ ծանր կողպէքներ էին կախուած:

– Այդ քարայրերը իրենց պատմութիւններն ունեն,

– Վախի եւ սիրային արկածների պատմութիւններ:

– Մանաւանդ վախի: Միջին Դարերում պատսպարւում էին նրանց մէջ՝ սարաչէններից, Տաճիկներից եւ Արաբներից ազատուելու համար: Հիմա, ահագին տակառներում գինի են պահում: Հիմա, Դիոնիսի բոյներն են,

– Երբեմն գալիս քէֆ են անում: Կըրակներ են վառում, միս խորովում, պարում, երգում, գինի խմում:

– Ենթադրում եմ, նախ՝ խմում են եւ յետոյ՝ պարում:

– Եթէ տակառը քաց անես, պէտք է մինչեւ տակը պարպես: Թէ չէ՝ գինին փճանում է: Եւ մտածել, որ կան տակառներ, որոնք պարունակում են մի քանի հազար լիթր գինի: Քէֆը դրա՛ն են ասում:

– Հասնում ենք տեղ, Ահաւասիկ «Զորս Աղբիւրներ»ը:

«Զորս Աղբիւրներ» գիւղը ցրուած է գլուխը կորած մի բլրան գագաթին:

Երեսը քամիներով եւ խայտող արեւով ծեծուած, աչքերը հեռուից անցնող նաւերի երազանքներով լուացուած, քարէ շրթները կապտած, կիսաքանդ ճակատը մշտապէս կնճռած, նա կանգնել է խոնարհ, աղքատ, գորշ:

Լաուի հրաւիրած մարդկանց եւ կանանց մեծ մասը եկել է,

– Ա՛յս կողմից, ա՛յս կողմից: Ծանօթ չէ՞ք, ծանօթացէ՛ք:

– Հա-ա-ալօ...

– Մ'ըլարէտ...

Մազերը բոցավառուեցին արեւի ճառագայթներում, դէմքը քիչ գունատուեց եւ ինձ երկարած ձեռքը դողաց:

– Ես Ձեզանից շատ եմ նեղացել:

– Միանգամայն իրաւունք ունէք: Մեղաւոր եմ, դատապարտելի, կախուելի:

– Այդ մասին կը խօսենք:

– Բարե՛ւ ձեզ, պարոն Քրիստիանոս, դո՞ւք էլ այստեղ էք:

– Եթէ ուրուական չեմ, երեւի ես եմ:

– Ուրախ եմ:

– Ես եւս:

Ձեռքեր են սեղմում, քաղաքավարական ընդհանուր տեղեր արտասանում, հեռու կանգնածներին գլխարկը օդում խաղացնում:

Զորեպանները իմացել են մեր գալու մասին, շարքով կանգնել, սպասում են, - ոտքով վեր բարձրանալը շատ դժուար է ասում են, պէտք է ջորի կամ էշ հեծնել:

Զափազանցուած գին են պահանջում: Վիճում ենք: Վերջապէս, համաձայնութեան ենք գալիս:

Ամէնքը գպրոցական տղաների նման ուրախանում են, պոռում, կանչում, մէկ ջորիից միւսին վազում եւ փորձեր անում նրանց վրայ հեծնելու:

Նեղ փողոցում ժողովուած գիւղացիները, զուարճացած, ծիծաղում են:

Դուրս է գալիս, որ բերած ջորիների թիւը չպիտի բաւի: Վազում են դաշտ եւ էշեր բերում: Նուրբ, երազկոտ աչքերով, համակրելի էշուկներ են: Կանայք փաթաթւում են նրանց վզին եւ շոյում նրանց:

Լաուին եւ ես որոշում ենք միասին հեծնել ուժեղ մի ջորի: Հազիւ յաջողում ենք վրան նստել՝ ետեւի ոտքերով աքացի է տալիս, եւ քիչ մնում է որ երկուսս էլ գետին փռուենք:

Գիւղացիները զուարճանում են:

Մեկնում ենք: Մեր ջորիների եւ էշերի ետեւից ճիպոտը վեր բռնած տղաներ են վազում: Բղաւում են, կանչում, հարուածում: Վեր ենք բարձրանում քարքարոտ, խորդուբորդ, ծուռ ու մուռ կածաններով եւ աշխատում ենք վայր չընկնել: Մեծ մասամբ անցնում ենք պատերի միջից, որ փակում են այգիները եւ ոչ մի տեսարան չենք տեսնում:

Ես եմ նայում: Այլեւս ծիծաղի, կատակի ձայներ չեն լսւում: Ամէնքն էլ, մտահոգուած, աշխատում են իրենց հաւասարակշռութիւնը պահել:

– Դուք եւ Լաուին մէկ մէկի հակառակ երկու Տոնկիխոտների էք նմանում, - պոռում է իրլանտացի մի նկարիչ:

(Շար. 20)

Ս. ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ-ՄԿՐՏԻՉ ՓԱՐԻԶ

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ, Յունիս 27, Տօն է Սրբոց Թարգմանչացն Մեր[ո]ջ՝ Սահակայ եւ Մեսրոպայ:

Այս առթիւ, Փարիզի Ս. Յովհաննէս - Մկրտիչ Մայր Եկեղեցւոյ մէջ, ժամը 10-ին, պատարագ կը մատուցուի:

CROIX BLEUE DES ARMENIENS DE FRANCE

Section «*Agnouni*» d'Asnières

Vers NANTES

La CBAF organise une excursion pour découvrir :

— *L'exposition «Arménie des Origines au IVe siècle»* au Musée Dobrée de Nantes.

— *Nantes*, ville de Jules Verne et d'Anne de Bretagne.

— *Le bord de mer La Baule*, la plus belle plage d'Europe.

Départ le samedi matin 29 Juin;
Retour le dimanche soir 30 Juin.
Trajets en autocar de luxe, vidéo. Visite de l'exposition par guides conférenciers (durée 1h30).

Hébergement à l'Hôtel *Ibis*, centre ville.

Participation aux frais : 500 F.

Renseignements et inscriptions :
Mme Gourdikian au 39 82 65 91
Mme Danoux après 20h au 42 42 85 87

***

REPAS

La Section « *D. Missakian* » de Sevran-Livry organise son *REPAS* de fin d'année scolaire

le Dimanche 30 Juin à 13 heures
à la MCA, 17, rue Charles Péguy
93190 Livry-Gargan

Réservations au : 43. 32. 47. 20
ou 43. 83. 87. 68 (après 20h)

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Հայ Ազգատախնամ Ընկերակցութիւնը կը ծանուցանէ թէ՝ հոգեհանգստեան պաշտօն կը կատարուի, Կիրակի, Յունիս 30-ին Փարիզի Ս. Յովհաննէս - Մկրտիչ Եկեղեցին՝ ընկերակցութենէ առյաւէտ բաժնուած նախորդ ատենապետներու. -

ԱՐՇԵՆԱԿ ԱՃԷՄԵԱՆ, ՎԱՀՐԱՄ ՋԻԼԻՆԿԻՐԵԱՆ, ՆՈՒՊԱՐ ՅՈՎՀԱՆՆԷՍԵԱՆ, ԳՐԻԳՈՐ ՓԱՐԹԹՈՒԿԵԱՆ, ՀՐԱՆԴ ՄԱՐՏԻՐՈՍԵԱՆ, եւ ՆՈՒՊԱՐ ԱՐՔՈՔԱՐԵԱՆ, եւ բարերարներու՝ Պր. Գրիգորեան, Սաթենիկ Յովսէփեան *եւ* Թորոսեան քոյրերու յիշատակին:

ՅՈՒՇԱՑԵՐ

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ Պուլվար Օտոյի Լէոլա Սասունի մասնաճիւղը ընդհանուր անդամական ժողովի կը հրաւիրէ իր բոլոր անդամուհիները, Շաբաթ, Յունիս 29, ժամը 14·30-ին սովորական հաւաքատեղին, կարեւոր օրակարգ:

***

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ Փարիզի մասնաճիւղին ընդհանուր ժողովը Շաբաթ, Յունիս 29, ժամը 14·30-ին Փարիզի Հայ Մշակոյթի Տունը, Բոլոր ընկերուհիներու ներկայութիւնը անհրաժեշտ է:

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Հայ Ազգատախնամ Ընկերակցութիւնը շնորհակալութեամբ ստացած է հետեւեալ նուէրները փոխան ծաղիկի՝ Լուսինէ Խամիշլեանի *մահուան առթիւ՝ Րաֆֆի Պաքըրճեան 500 Ֆր., Անտրէ Եռիգարտաշեան 500 Ֆր., Ռոզի Ալեքսեան 200 Ֆր.:*

DATE A RETENIR

NAVASART à Marseille

Les 4 Sections de la Croix Bleue des Arméniens de France - région Marseille, demandent à toutes les associations de prendre en considération la date du SAMEDI 19 OCTOBRE en soirée.

Plus amples renseignements ultérieurement.

FETE SCOLAIRE

La Direction
et
l'Association des Parents d'élèves
vous invitent à la Fête de fin d'année
de l'ECOLE BI-HEBDOMADAIRE
SAMUEL-MOORAT
le Samedi 29 Juin à 15 heures 30
au 26, rue Troyon, 92310 SEVRES

GRANDE FETE CHAMPETRE

Khanassor

le Dimanche 7 Juillet

Venez nombreux pour partager le souvenir de cet événement historique.

Recueillement sur la tombe de l'un des héros de cette bataille le PRINCE ARGHOUTIAN.

Heure de rassemblement 13 h, au cimetière de Chaville.

Le Centre Culturel Saint Mesrob

organise
UNE
CONFERENCE — DEBAT
sur
la question de la nationalité
animée par
M. JIRAÏR GUERGUERIAN
Juriste
Le Jeudi 27 Juin à 20 heures 45
au 10 bis, rue Thouin, Paris V^e^
M° Cardinal Lemoine / Monge.

— *Entrée libre* —

A l'occasion de la sortie de son album

«LE CHANT DE LA MER»

consacré aux peintres arméniens de marines,
M. CHAHENE KHATCHATRIAN
(*Directeur de la Galerie Nationale d'Arménie*)
donnera une
CONFERENCE-PROJECTION
sur ce sujet,
à la suite de laquelle
il dédicacera le livre
le Mercredi 26 Juin à 20 heures 30
en la Salle Nourhan Fringhian
15, rue Jean-Goujon, PARIS 8^e^

UGAB . . . UGAB . . . UGAB . . . UGAB

UGAB-Paris IDF

Le Comité de Paris — Ile-de-France de l'UGAB
vous convie à la fête en organisant
UN
Dîner-Dansant Arméno-Grec
le Vendredi 28 Juin à 20 heures 30
au Centre Culturel Alex Manoogian
118, rue de Courcelles, Paris 17^e^

Animation : *Kevork* et *Sergueï*

Repas : *Spécialités arméniennes*

P.AF. : 200 F. adultes, membres de l'UGAB;
150 F. enfants et jeunes de moins de 18 ans, membres de l'UGAB,
275 F. adultes, non-membres.

Réservation obligatoire: 45 20 03 1[8]
ou 42 27 12 [3.]

UGAB . . . UGAB . . . UGAB . . . UGAB

UGAB - *Marseille*

COLONIE

L'Union Générale Arménienne de Bienfaisance de Marseille a le plaisir de vous informer que, pour la 13ème fois elle organise sa Colonie de Vacances pour les enfants de 7 à 14 ans.

Elle aura lieu à VARS (Hautes-Alpes) du 6 au 28 Juillet.

Pour tous renseignements veuillez appeler :
UGAB: 91.22.10.45 (heures bureaux).

— *Animation arménienne* : initiation à la langue arménienne — danse, chants et musique — cours de théâtre arménien — cours de tissage de tapis arméniens (kilims).

— *Activités:* jeux de plein air, veillées, jeux de société, bivouacs, activités manuelles, randonnées pédestres, pêche, excursions, ainsi que diverses activités sportives.

1er Juillet 1846 - 1er Juillet 1996

A l'occasion du 150ème anniversaire de la naissance de l'Eglise Evangélique Arménienne

— **Vendredi 28 juin à 20h30:** CONCERT INTERNATIONAL DE CHORALES ET D'ARTISTES

— **Samedi 29 Juin à 20h30:** FESTIVAL INTERNATIONAL DE MUSIQUE DE L'UNION CHRETIENNE DE JEUNES ARMENIENS

— **Dimanche 30 Juin à 14h30:** ANNIVERSAIRE OFFICIEL EN PRESENCE DES DELEGUES DE 19 PAYS DU MONDE.

Palais des Arts et des Congrès d'Issy-les-Moulineaux
25, avenue Victor Cresson — 92130 Issy-les-Moulineaux

CROIX BLEUE DES ARMENIENS DE FRANCE

Colonie de Bellefontaine

Le Conseil d'Administration de la Croix Bleue des Arméniens de France informe qu'il reste des places disponibles à sa Colonie de Bellefontaine (Jura) pour le mois d'Août 1996.

Inscrivez vos enfants auprès de la section la plus proche de votre domicile ou auprès du Conseil d'Administration :
Tél. : 48. 24. 46. 57.

Imprimé sur les Presses
du Journal «HARATCH»
83, rue d'Hauteville, 75010 PARIS
SIRET: 51027317 A R. C. Paris
Commission paritaire: N° 55935

Dans le cadre de l'exposition de la Bibliothèque Nationale de France
« *Arménie entre Orient et Occident* »
CONCERT DE LA CHORALE

LARK

de Los-Angeles (U.S.A.)
Direction : *Vatché BARSOUMIAN*

Chants arméniens, traditionnels et liturgiques
55 CHORISTES
MERCREDI 26 JUIN à 20 heures 30
EGLISE NOTRE DAME DU TRAVAIL
59, rue Vercingétorix — Paris 14^e^

Prix des places : 80 Francs
Billets en vente sur place 1 heure avant le concert.

Renseignements :
Tél. : 47. 36. 02. 50.

l'Association «SIPAN»

organise un séjour en

colonie de vacances

dans sa «*Résidence SIPAN*»
sise à SAINT-GERVAIS-LES-BAINS (HAUTE-SAVOIE)
POUR LES ENFANTS DE 6 A 14 ANS
du 2 au 22 Juillet
PRIX DU SEJOUR : 2.400 F. + VOYAGE

Renseignements : Tél. : 43. 26. 50. 43 / 42. 78. 31. 93.

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ
ՅՈՒՆԻՍ 27
JEUDI
27 JUIN
1996

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

LE NUMERO : 5,00 F.

ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ (1925-1957)

HARATCH

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE-FONDE EN 1925
DIRECTRICE: ARPIK MISSAKIAN

83, RUE D'HAUTEVILLE — 75010 PARIS
TEL. : 47. 70. 86. 60 — TELEX : HARATCH 280 868 F
— FAX : 48. 00. 06. 70 —
C.C.P. PARIS 15069-82 E

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա : Տար. 1.100 Ֆ. – Վեցամսեայ : 560 Ֆ.
Արտասահման : Տար. 1.400 Ֆ. (ամէնօրեայ առաքում)
1.250 Ֆ. (շաբաթական առաքում) – Հատը : 5,00 Ֆ.

ՀԱՐԴ ՏԱՐԻ – ԹԻՒ 18.883

Fondateur SCHAVARCH MISSAKIAN

71e ANNEE — N° 18.883

ՓԱՐԻԶԻ ԵԻՏԻՇ ՎԵՐՋԻՆ ՕՐԱԹԵՐԹԸ ԿԸ ԴԱԴՐԻ...

Ունցըր Վորք (Մեր խօսքը) Եւտիշ վերջին օրաթերթն է Փարիզի որ կը դադրեցնէ իր հրատարակութիւնը ամսուս վերջ։ «Մոնտ» (Յունիս 26) իր առաջին էջին վրայ կ'անդրադառնայ հարցին եւ կը նկարագրէ կացութիւն մը որ բազմաթիւ երեսներով կը յիշեցնէ մեր ալ մամուլին պատկերը։

Տարիներու երկայնքին, կը գրէ «Լը Մոնտ», օրաթերթը վերածուեցաւ շաբաթական 3 թիւի, զոր 3-էն 4 հազար հատուածներ կը կոչէին պարզապէս՝ «հրէական թերթը»։ Գնահատողները կու գային Պեսարապիայէն, Կալիցիայէն կամ Լիթուանիայէն։ Առանց որեւէ նպաստի, թերթը կը հասնէր այլեւս հազիւ 400-500 ընթերցողներու, ցրուած հոս ու հոն։ Իր երբեմն, 1945-էն ետք, դեռ կարելի էր եւ-իտիշ լեզուով երեք օրաթերթեր գտնել Փարիզի մէջ, միայն Ունցըր Վորքն է որ քիչ մը աւելի դիմացաւ, հակառակ իր ընթերցողներու ծերանալուն եւ լեզուին ծանօթ լրագրողներու չգոյութեան։

Եւտիշ վերջին օրաթերթը, կ'աւելցնէ «Լը Մոնտ», հոս, ուրեմն կը կեցնէ իր ճամբան, երբեակ տագնապի մը հետեւանքով։

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ՆԱԽԱԳԱՀԱԿԱՆ ԸՆՏՐՈՒԹԵԱՆ ՆՈՐ ԹԵԿՆԱԾՈՒՆԵՐ

Հայաստանի Դեմոկրատական կուսակցութեան Բ. համագումարին (Յունիս 15) օրակարգի նիւթ եղած է նաեւ նախագահական յառաջիկայ ընտրութեան մասնակցութեան պարագան, Որոշուած է որ թեկնածու ներկայացուի կուսակցապետ Արամ Սարգսեան այն վերապահումով որ եթէ ընդդիմութեան միասնական թեկնածուի մը մասին համաձայնութիւն գոյանայ, ընջուի Ա. Սարգսեանի թեկնածութիւնը։

Գիտարդիւնաբերական եւ քաղաքացիական միութիւնն ալ (ԳիԱրՔՄ) երբ իր խորհուրդին նախագահ Սուրէն Զոլեանը հրաժարած է թեկնածութենէ, որոշած է որպէս այդ ներկայացնել անկուսակցական Աշոտ Մանուչարեանը։ Ծանօթ է որ անցեալին եղած է հանրապետութեան նախագահի խորհրդական։

«ԱՐՄԷՆՓՐԷՍ»

(Յունիս 25 / 26)

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՕԴՈՒԺԻ Դ. ՏԱՐԵԴԱՐՁԸ

Ռազմա-օդային ուժերու Արզնիի ուսումնական կեդրոնին մէջ Կիրակի, Յունիս 23-ին տեղի ունեցած հայկական օդուժի չորրորդ տարեդարձին նուիրուած հանդիսութեանց ներկայ գտնուած է նաեւ Պաշտպանութեան նախարար՝ Վազգէն Սարգսեան։ Ազգային փառերգին եւ բանակի քայլերգին կատարումէն ետք ներկաները մէկ վայրկեան լռութեամբ յարգած են նահատակ օդաչուներու յիշատակը։ Ռազմաօդային ջոկատներու տողանցքէն ետք օդաչուները թռիչքի ցուցադրութիւն մը բրած են։ Ելոյթ ունեցած է նաեւ Պաշտպանութեան նախարարը։

***

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՄԷՋ ՍԻՏԱ-ՅԻ ՊԱՐԱԳԱՆԵՐ

Մինչ վերջին տարիներուն Հայաստանի մէջ ՍԻՏԱ-յի որեւէ դէպք չէր արձանագրուած, ներկայիս, այս անբուժելի հիւանդութեան երեք դէպքեր յայտնաբերուած են։ ՍԻՏԱ-յի վերահսկողութեան եւ կանխարգիլման հանրապետական կեդրոնի ղեկավար Լեւոն Զօհրապեանի կատարած լուսաբանութեանց համաձայն այս հիւանդները վերջերս Ռուսաստանէն եւ Ուկրանիայէն եկած թմրամոլ երիտասարդներ են։ Ներկայիս վախ կայ որ Ուկրանիոյ մէջ մեծ աւերներ գործած ՍԻՏԱ-ն հասնի նաեւ Հայաստան, ուր արդէն սկըսած է կանխարգելումի լայնածաւալ աշխատանք։

ՀԱՅԵՐՈՒ ՑԵՂԱՍՊԱՆՈՒԹԵԱՆ ՀԱՆՐԱԳՐՈՒԹԻՒՆ ՄԸ

«Ողջակիզում եւ Ցեղասպանութիւն» ամերիկեան ամսաթերթին ապրիլեան թիւին մէջ ուր բազմաթիւ յօդուածներ տեղ գրաւած են Հայերու ցեղասպանութեան մասին, էջեր յատկացուած են հանրագրութեան մը։ Այդ հանրագրութիւնը որ ստորագրուած է արդէն բազմաթիւ անձնաւորութիւններու կողմէ, հակազդելու փորձ մըն է Թուրք կառավարութեան ուրացումին եւ Միացեալ-Նահանգներու կրթական ծրագիրներէն նիւթը դուրս ձգել տալու ջանքերուն։

Հանրագրութեան բնագիրը րսելէ ետք թէ 1915-1918 տարիներուն Օսմանեան կայսրութեան Երիտթուրք կառավարութիւնը ցեղասպանութիւն մը գործադրեց իր հայ բնակչութեան որ աւելի քան մէկ միլիոն զոհ տուաւ, կը շեշտէ թէ մինչեւ այսօր Թուրք կառավարութիւնը կ'ուրանայ Հայերու ցեղասպանութիւնը։ Անկէ զատ ամէն միջոց կը կիրարկէ արգիլք ըլլալու համար որ այդ նիւթը տեղ գրաւէ ամերիկեան կրթական ծրագիրներու, դասագիրքերու մէջ։ Ամէն տարի միլիոնաւոր տոլարի գումարներ կը յատկացնէ մարդկային իրաւանց մարզին մէջ անցեալի ու ներկայի իր պատկերը սրբագրելու, բարելաւելու համար։ Ուշադրաւ են ամերիկեան համալսարաններու տրըւած գումարներն ալ որոնց շնորհիւ անցեալը ուրանալու միտող Թրքագիտական ամպիոններ կը հաստատուին։

Հանրագրութեան ձեռնարկողները կը դատապարտեն այս ընթացքը ու կը պահանջեն որ ամերիկեան կառավարութիւնը, հիմնարկութիւնները եւ քաղաքացիները մերժեն Հայերու ցեղասպանութիւնը ուրանալու մարտավարութիւնը. կ'ուզեն որ Միացեալ-Նահանգներու Քոնկրէսը քըւէարկէ Հայերու ցեղասպանութեան բանաձեւ մը, բոլորովին ձերբազատ Թուրք կառավարութեան ճնշումներէն։

Ստորագրողները կը թելադրեն նաեւ որ Միացեալ-Նահանգներու պաշտօնական դէմքերը, լրատուիչները եւ կրթական գործ կատարողները Հայերու բնաջնջումը կոչեն ուղղակի Ցեղասպանութիւն բառով ու խուսափողական եզրերու գործածութեան չապաւինին, հաճոյք պատճառելու համար Թուրք կառավարութեան։

Ստորագրողներու առաջին ցանկի մը մէջ կան հետեւեալ անունները. Մայքըլ Արլէն, Իսրայէլ Զառնի, Վահագն Տատըրեան, Արթիւր Միլլէր, Հէնրի Մորկընթաու Գ., եւ այլ հայ, հրեայ, ամերիկացի գիտնականներ, գրողներ, մամուլի մարդիկ եւայլն։

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՏՀԱՀՐԱՆԻ մօտ (Սաուտի Արաբիա) շատ ծանր ոճրափորձ մը գործուած է տեղւոյն ամերիկեան զինուորական կայանին դէմ։ Թակարդ բեռնատար կառքի մը պայթումն է որ քարուքանդ ըրած է տասը յարկնոց շէնք մը ուր կը բնակէին զինուորական թէ ոչ Ամերիկացիներ։ Քարիւղատար բեռնակառք մըն է որ մօտեցած է Գոպար գտնուող ամերիկեան կայանին, վառելանիւթ յանձնելու պատրուակով, Յունիս 25-ի գիշերը, հազիւ պահակը կրցած է առարկել որ այդ ժամուն յանձնում չըլլար, երբ պայթումը պատահած է։ Առաջին հաշուեկշիռի մը համաձայն, 23 մեռեալ կայ, 345 վիրաւոր, որոնց 105-ը շատ ծանր վիճակի մէջ։ Ուաշինկթընի համար, խըլամապաշտներու գործն է։ Ահաբեկիչները կը բողոքեն ամերիկեան ներկայութեան դէմ Ծոցին մէջ։

ՄԻԱՑԵԱԼ-ՆԱՀԱՆԳՆԵՐՈՒ եւ Իսրայէլի յարաբերութիւնները «ժայռի պէս ամուր են» ըսած է Նեթանիահու, բայց, Արտաքին նախարար՝ Քրիսթոֆըր ձեռքերը պարապ կը վերադառնայ Երուսաղէմէն, ոչ մէկ լուսաբանութիւն կրցած է ունենալ խաղաղութեան գործընթացին մասին։ Նոր նախարարապետը, մամուլի ասուլիսի մը ընթացքին, յայտարարած է արդէն, որ ոչինչ ըսած է Քրիսթոֆըրի իր մտադրութիւններուն մասին եւ բոլոր հարցերուն շուրջ անորոշ մնացած է։

ՌՈՒՍԱՍՏԱՆԻ մէջ մաքրագործումները կը շարունակուին։ Յունիս 25-ին, Ելցին եօթը զօրավարներ պաշտօնազրըկած է եւ «խորհրդակցական քաղաքական Խորհուրդ» մը ստեղծած։ Այս զօրավարները մաս կը կազմէին այն մարմինին որ պատասխանատու է Չէչէնիոյ զինուորական միջամտութեան։ Միեւնոյն ատեն, Ելցին քիչ մը աւելի իշխանութիւն շնորհած է Լեբէդի, անոր շնորհելով նոր տիտղոս մը՝ «Նախագահ զինուորական բարձրագոյն պաշտօններու եւ յատուկ աստիճաններու Յանձնախումբին»։ Գալով քաղաքական Խորհուրդի ստեղծման, ան հետեւանք կը նկատուի քաղաքական զանազան կուսակցութիւններու առաջարկին։

ՄԱՐՈՔԻ երբեմնի զօրաւոր մարդուն՝ զօր. Ուֆքիրի աղջիկը, որդեգիր զաւակն ու մէկ զարմուհին ղաղտնաբար Փարիզ հասան Յունիս 25-ին, յաջող փախուստէ մը ետք Մարոքէն, ուր հսկողութեան տակ կ'ապրէին։ 1972-ին է որ զօր. Ուֆքիր պետական հարուած մը կը փորձէր եւ ձախողութենէն ետք անձնասպան կ'ըլլար արքայական պալատին մէջ իսկ։ Այդ անձնասպանութիւնը, թէեւ, երբեք չէ հաստատուած, Հասան Բ.ի բացատրութիւնն է միայն, թաղուորը «դաւաճանութեան անձնասպանութիւնը» ըրակած էր պատահածը այն ատեն։ Ուֆքիր Հասանի վստահելի թիւ մէկ անձն էր։ Անկէ ի վեր, ընտանիքը տարիներու երկայնքին, հոս հոն տեղափոխուած է, միշտ խիստ հսկողութեան տակ։ Ուֆքիրի վեց զաւակներէն մէկն է որ յաջողած է այս փախուստը եւ կը յուսայ քաղաքական ապաստանի իրաւունք ստանալ Ֆրանսայէն։

ԼԻՒՔՍԱՆՊՈՒՐԿԻ մէջ, Յունիս 25-ին, համաձայնութիւն մը գոյացած է Գիւղատնտեսութեան եւրոպայի 15 նախարարներուն միջեւ, խենթ կովերու հարցին կապակցութեամբ, հատուցման համար։ 6 միլիառ Ֆրանքի գումար մըն է որ պիտի բաշխուի խնդրոյ առարկայ երկիրներուն, որոնք իրենց կարգին պիտի բաշխեն անասնաբոյծներուն։

ԼԻՈՆԻ մէջ շուրջ 40 հազար հոգի ցոյց մը ըրին Յունիս 25-ին, բողոքելու համար աշխատանքի չգոյութեան դէմ աշխարհի մէջ, Ժէ 7-ի (աշխարհի եօթը ամէնէն հարուստ երկիրները) վեհաժողովի նախօրեակին։

ՎԵՆԵՏԻԿԻ հռչակաւոր Ֆէնիչէի հրդեհումը (1996 Յունուար 29) կրնայ ոճրային արարք մը ըլլալ ըստ քննութեան առաջին արդիւնքներուն։ Վերջնական եզրակացութիւնները պիտի հաղորդուին ամիսէ մը։

ՕՐՈՒԱՆ ՀԱՐՑԵՐ

ԹՈՒՐՔԻԱ - ԻՍՐԱՅԷԼ ԱՌԱՆՑՔԸ ՄԻՇՏ ՀԵՏԱՔՐՔՐԱԿԱՆ

Փերէսի օրով կնքուած իսրայէլեւթուրք զինուորական համաձայնութիւնը որ լուրջ վրդովում պատճառած էր յատկապէս Սուրիոյ, Իսրայէլի մէջ իշխանութեան փոփոխութենէն ետքն ալ կը պահէ իր կարեւորութիւնը։ Անկէ Թուրք ղեկավարութեան եւ զինուորականներու յաջող մէկ քայլն էր որով իրենց երկիրը յաւելեալ խաղաքարտերու տէր եղաւ. այլեւս աւելի կը դիւրանար պահանջ ներկայացնել Սուրիոյ որ աւելի խիստ հակակշռի ենթարկէ իր հողին վրայ բանակած քիւրտ մարտիկները։ Անկէ՝ առանց կարեւորութիւն տալու Աղեքսանտրէթի սանճաքին կցումին մասին Դամասկոսի բողոքներուն եւ Եփրատի ջուրերուն պատճառաւ երկու երկիրները հակադրող վէճին։

Փերէսի որպէս յաջորդ Նեթանիահուի ընտրութիւնը նոր նշանակութիւն կուտայ իսրայէլեւթուրք համաձայնութեան։ Թուրքիա երէկ պարզ դաշնակիցն էր հըրէական պետութեան մը որ պատրաստ էր իր դրացիներուն հետ տարածքներ փոխանակելու, խաղաղութեան սիրոյն։ Վաղը կրնայ զօրակիցի դիրքին վրայ գտնուիլ Իսրայէլի մը որ կրնայ յանկարծ յայտնուիլ թէ՛ խաղաղութիւնը եւ թէ Կոլանի վրայ գերիշխանութիւնը պահպանելու տրամադրութեամբ։

Այս հեռանկարն է որ մղած է Սուրիոյ նախագահը Գահիրէ երթալու, ենթադրելով որ հոն զինքը լսող ականջներու պիտի հանդիպի, Անոր սիրոյն է նաեւ որ Արաֆաթի հետ հաշտութեան երեւոյթը պարզեց։ Երուսաղէմ-Անգարա դաշինքին ապագան երկու հարցում կը թելադրէ. Միացեալ-Նահանգներ պիտի շարունակե՞ն զօրակցիլ անոր, Նեթանիահուի խաղաթուղթը խաղալով, նոյնիսկ երբ կը ջանան յատկապէս Իրանը զսպել։

Միւս կողմէ դաշինքը պայմանաւորուած է նաեւ Թուրքիոյ քաղաքական անկայուն վիճակով ուր կրօնամոլ Ռեֆահի գործի գլուխ գալուն հաւանականութիւնը կայ։ Այս հանգրուանին տակաւին Ուաշինկթընի դիրքորոշումին մասին որոշակի տուեալներ չկան։ Ինչ կը վերաբերի Թուրքիոյ, հաստատ կը թուի որ դաշինքը խանգարող քայլ պիտի չառնէ եթէ նոյնիսկ Ռեֆահը մաս կազմէ համախոհական կառավարութեան մը։

ԳՈԳԱՐԱՆ ԳԻՒՂԻ Ս. ԱՍՏՈՒԱԾԱԾԻՆ ԵԿԵՂԵՑՒՈՅ ՕԾՈՒՄԸ

1996 Օգոստոս 24:

Անմոռանալի պիտի ըլլայ այդ օրը «Երկիր եւ Մշակոյթ» Կազմակերպութեան հին եւ նոր անդամներուն համար, որոնք այդ օր պիտի հաւաքուին Հայաստանի հիւսիսը Սպիտակի մօտիկ Գոգարան գիւղը, եւ մասնակցին գիւղի եկեղեցւոյն նաւակատիքին եւ օծման հանդիսութեան:

Օծումը պիտի կատարէ Ամենայն Հայոց Վեհափառ Հայրապետը՝ Ն. Ս. Օ. Տ. Տ. Գարեգին Ա. Կաթողիկոսը, որ այդու պիտի արտայայտէ նաեւ իր գնահատանքը՝ տարուած աշխատանքին հանդէպ, եւ Երկիր եւ Մշակոյթին եւ անոր հայկական պատմական յուշարձաններուն ու յատկապէս եկեղեցիներուն վերանորոգութեան ի նպաստ թափած ճիգին համար:

Արժան եւ իրաւ:

Եւ որքա՜ն հպարտ պիտի ըլլան իրենք, Երկիր եւ Մշակոյթի տղաքն ու աղջիկները, Հայաստանէն եւ Ռումանիայէն, Պելժիայէն եւ Ֆրանսայէն, Միացեալ-Նահանգներէն եւ Արժանթինէն, որոնք անցնող չորս տարիներուն՝ իրենց կեանքի Յուլիս կամ Օգոստոս ամիսը նուիրեցին Գոգարանին: Այնտեղ սիրտ սրտի տուին, ձեռք ձեռքի բռնեցին, քար քարի վրայ դրին, որպէսզի նորոգեն, վերականգնեն, փրկեն եւ հայ եկեղեցւոյ գործածութեան ընծայեն գողտրիկ եկեղեցի մը՝ Շիրակի թեմին մէջ: Եւ հիմա՝ ասիկա արդէն երազ չէ, յատակագիծ չէ, իրականութիւն է:

Բայց ո՞ւր է Գոգարանը: Ինչո՞ւ Գոգարան գացին մեր տղաքը, պիտի հարցնես, ընթերցող: Ատոր համար ալ ուզեցի ձեզի հետ զրոյցի նստիլ եւ պատմել հետեւեալը. -

Ամէն բան սկսաւ 1988 Թուականի Դեկտեմբեր 7-ին: Աղէտալի երկրաշարժ մը ցնցեց Հայաստան աշխարհը: Քարուքանդ եղան հիւսիս - արեւմտեան Հայաստանի քաղաքներն ու շէնքերը, աւելի քան 60 գիւղեր աւերուեցան եւ անոնց մէջ, Սպիտակի մօտիկ Գոգարան գիւղը: Երբ աւերուեցան գիւղի տուները, դպրոցը, նահատակ գացին երախաները, ի հիմանէ քանդուեցաւ գիւղի 17-րդ դարէն հասած եկեղեցին: Հայաստան իր վէրքը բացաւ աշխարհին, աշխարհն ալ ամբողջ խոնարհեցաւ Հայոց այս նոր տառապանքին առջեւ՝ եւ համայն մարդկութիւնը օգնութեան ձեռք երկարեց Հայաստանին: Տարբեր չէր կրնար ըլլալ Երկիր եւ Մշակոյթին համար: Անոր անդամները տարիներէ ի վեր Արտասահմանեան էին, Բէյրութ էին, Հայրենիքի սահմաններու պարիսպներէն ներս կը նայէին: Հիմա արդէն կրնային եւ պէտք էր որ երթային Հայաստան: Գացին եւ բազում այլ ծրագիրներու կարգին, տարուէ տարի տարածուեցան Հայաստանի ամբողջ տարածքին եւ Ղարաբաղի վրայ, իբրեւ հիմնական ծրագիր որդեգրեցին Գոգարան գիւղի եկեղեցւոյ նորոգութիւնը: Բայց 17-րդ, 18-րդ դարու եկեղեցւոյ նորոգութեան փոխարէն, մեծադոյն ծրագիր մը կը սպասէր մեր տղոց: Գոգարանի եկեղեցին, երեւան եկաւ, մեզի հասած է չորրորդ, հինգերորդ դարերէն: Մարտահրաւէրը մեծ էր, բայց մեր տղաքն ու աղջիկները գիտցան դէմ դնել անոր, եւ պատրաստ եղան տասնեակ հազարաւոր տոլարներու ծախքերը յանձն առնել եւ ի հիմանէ նորոգել, աւելի ճիշդը վերանորոգել 1500 տարուան եկեղեցի մը, եւ գայն նուիրել նոյն եկեղեցւոյ 1700-ամեակին:

Եւ արդարեւ, Գոգարան եղած է հին գիւղ: Կը գտնուի Հայաստանի Հանրապետութեան Սպիտակի շրջանը, Բազումի լեռնաշղթայի Հարաւային ստորոտին, Ջքնաղ կոչուող փոքրիկ լեռնաշղթայի լանջին: Ծովէն բարձրութիւնն է 3600-էն 6300 ոտք:

Գոգարանը պատմութեան մէջ ծանօթ է բազում անուններով - Գերան, Գէորան, Գոգարան, Գորան, եւայլն: 1946-ին է որ մկրտուած է իր այժմեան, Գոգարան անունը: Գիւղը հինէն բնակուած է եղած: Ք. Ա. 3 - 4 հազարամեակներու պատկանող «կռոմլէխ» տիպի գերեզմաններ կան հոն, պրոնզէ դարու քարայրներ: Գիւղը բնակեցուած էր գէթ Ք. Ա. 7-րդ դարէն սկսեալ, ինչպէս կը վկայեն մեր պատմիչներէն Արիստակէս Լաստիվերտցին, Մատթէոս Ուռհայեցին, Ներսէս Շնորհալին: Երկիր եւ Մշակոյթի կողմէ որդեգրուելէ յետոյ, Գոգարան գիւղի եկեղեցին դարձաւ քննութեան առարկայ: Ճարտարապետ Ստեփան Նալպանտեան ղեկավարեց տեղւոյն պեղման, ուսումնասիրման, չափագրման աշխատանքները: Արդիւնքը եղաւ հրաշալի: Պարզուեցաւ, որ եկեղեցիի վայրը նախ գործածուեր էր իբրեւ հեթանոսական մեհեան, եւ 4 - 5 դարերուն վերածուած էր միանաւ (պազիլիք) տաճարի մը, որ ըստ Ներսէս Շնորհալիի, եղած է շքեղ, շրջապատուած բազմաթիւ մահարձաններով, խաչքար - կոթողներով, որոնք բոլորն ալ աւերուած էին 11-րդ դարու երկրաշարժին:

1991 - 22 Թուականներու ուսումնասիրական աշխատանքներէն յետոյ սկսան վերականգնման աշխատանքները, որոնց իբրեւ հիմք ծառայեց, Հայաստանի Պատմական Յուշարձաններու Պահպանութեան Կոմիտէի Գիտական Խորհուրդի Նախագիծը:

Յառաջիկայ Յուլիս եւ Օգոստոս ամիսներուն աշխատանքները Աստծով կ'աւարտին, եւ եկեղեցին կը վերագտնէ իր 4 - 5-րդ դարու տեսքը: Աւելի ուշ, յուսով ենք որ կը վերանորոգուի 18րդ դարու զանգակատունը, կը մէկտեղուին մահարձանները, կը բարեզարդուի շրջապատը, եւ գիւղը կ'ունենայ իր հոգեւոր կեդրոնը, հաւատքի տունը, որ եւ միաժամանակ կը դառնայ Հայրենիք - Սփիւռք սերտ միասնութեան մէկ քարէ աղաղակը:

Այս ծրագրին համար, եթէ չեմ սխալիր, պէտք եղաւ աւելի քան ութսուն հազար տոլար, բայց աւելի շատ եւ անգնահատելի է մեր տղոց եւ աղջիկներու սէրն ու քրտինքը: Ինչ յուզիչ էր տեսնել՝ որ երբեմն միայն Ֆրանսերէն կամ անգլերէն խօսող տղաք ու աղջիկներ միասին կը գործէին, բայց անոնք լեզուի պէտք չունէին անպայման, որ զիրար հասկնային: Հայրենիքի սէրը, հայրենի հողին վրայ ստեղծագործող ժողովուրդին սէրը սահման, լեզու եւ բաժանում չէին ճանչնար: Ֆրանսահայն ու ամերիկահայը եղբայրացան ... Գոգարանահայուն հետ (ըսելու ձեւ մըն է. այնքան վարժուած ենք ... պարզապէս hայ չըսելու):

Ուրեմն, Օգոստոս 24-ը, որ ի դէպ, հայկական Նաւասարդ ամսուան առաջին օրն է եւ սկիզբը Հայոց 4489 Թուին, յիշատակելի օր մը պիտի ըլլայ: Եկեղեցին պիտի օծուի եւ պիտի սկսի նոր կեանքի մը, որ զինք պիտի տանի 21-րդ դարուն:

Բարի երթ քու նոր կեանքին համար, Գոգարանի Ս. Աստուածածին Եկեղեցի:

«Երկիր եւ Մշակոյթ»ը Ս. Աստուածածին եկեղեցւոյ օծման առթիւ հրաւիրած է իր հին ու նոր բոլոր անդամները, որ գան եւ մասնակցին օծման հանդէսին եւ վերանորոգեն իրենց ուխտը Հայոց Հայրենիքին եւ Հայոց եկեղեցւոյն հանդէպ:

Բայց հրաւէրը բաց է ձեզի համար ալ, սիրելի ընթերցողներ: Դուք ալ կրնաք մասնակցիլ այդ մեծ հանդէսին եւ վկան ըլլալ այն սուրբ պահուն՝ երբ Գարեգին Ա. Կաթողիկոս պիտի օծէ Եկեղեցւոյ 16 սիւները՝ նուիրուած առաքեալներուն, աւետարանիչներուն եւ մեր Ս. Գրիգոր Լուսաւորչին: Ամէն մէկ սիւն կնքահայր մը պիտի ունենայ, Եթէ կը փափաքիք՝ կրնաք Հայաստանի մէջ բարձրացած այդ Եկեղեցիին մէկ սիւնին կնքահայրը ըլլալ եւ մասնակցած ըլլալ ծախքերուն: Կնքահայրերէն կ'ակնկալուի 2500 տոլարի նուէր: Եթէ ձեր կարողութենէն վեր է այդ գումարը, կրնաք օգնել որ եկեղեցւոյ համար կարեւոր սպասներ գնուին - վարագոյր, սկիհ, բշոց, շապիկ, շուրջառ, աշտանակ, ջահ եւայլն, եւայլն:

Եթէ կը փափաքիք որեւէ կերպով մասնակցիլ այս երջանիկ օրուան ուրախութեան, հաճեցէք հեռաձայնել «Երկիր եւ Մշակոյթ» կազմակերպութեան (212) 697 - 5822 թիւին, կամ ալ խօսիլ վարչութեան անդամներէն մէկուն հետ՝ առենապետ Արմէն Կարապետեանին, Էտիլ Յովնանեանին կամ ալ ինծի հետ: Ֆրանսայի մէջ ալ կրնաք կապուիլ Organisation Terre & Culture-ի հետ, հեռ. - 42-33-08-98, հասցէ՝ 5, rue de Cléry, 75009 Paris, France.

Կրնաք նաեւ ծրագրել անձամբ ներկայ ըլլալ օծման: Ինչո՞ւ չէ. գացէք, քալեցէք հայրենի հողին վրայ եւ զգացէք հողին ուժը:

Ուրեմն՝ ցտեսութիւն ի Գոգարան:

Մինչ այդ, ձերդ աղօթարար՝

ՄԵՍՐՈՊ ԱՐՔ. ԱՇՃԵԱՆ

ՄԱՐՄԱՐԱ

ՑՈՒՇԱՏԵՏՐ

ՀԱՊԱ ԹՇՆԱՄՈՒԹԵԱՆ ԲԱԺԻ՞ՆԸ

Բ.

Արդեօք չկա՞յ թշնամութեան տեսակ մը, որուն դիմաց մենք յարգանքով մեր գլխարկը պէտք է հանենք եւ որուն պէտք է մօտենանք տարբեր մերձեցումով: Կա՛յ: Ատիկա այն թշնամութիւնն է զոր ամէն պատուաւոր մարդ պէտք է զգայ բոլոր այն անձերուն, խմբակներուն, հաստատութիւններուն, գաղափարախօսութիւններուն դէմ, որոնք փաստացի կերպով կործանարար դեր կը կատարեն ընկերութեան մէջ, որոնք կը սպառնան հաւաքականութեան բարոյական արժէքներուն ու սրբութիւններուն, Ճիշդ է, երբեմն դժուար է ճշդել թէ ո՞րն է այն անձը, խմբակը, հաստատութիւնը կամ գաղափարախօսութիւնը, որ վնասակար ու քանդիչ այդպիսի դեր կը կատարէ: Բայց երբեմն ալ շատ բացայայտ կը դառնայ այդ եւ ամէնէն կոյր մարդն անգամ կրնայ տեսնել ու համոզուիլ: Այն ատեն ընկերութեան բոլոր բարեացակամ, պատուախնդիր, մարդկային արժանապատուութեան ու քաղաքացիական արիութեան տէր անդամները պէտք է վճռաբար դիրք գրաւեն կործանարար ուժերու դէմ, եւ ամէն կերպով պէտք է իրենց բաժինը բերեն անոնց դէմ մղուած պայքարին: Այդպիսի կործանարար ուժերու դէմ ցուցաբերուած ամէն թշնամութիւն անհաւասիկ արժանի է ողջունուելու ու յարգուելու:

Քանի մը տարի առաջ անոպայ գրող մը մեր շատ արժէքաւոր գրագէտներէն մէկուն մասին հայհոյալից ու զրպարտական գրութիւն մը հրատարակած էր: Հանրային կարծիքը ալեկոծուած էր: Մենք քանի մը ընկերներ ուզեցինք բան մը ընել մեր ընդվզումը յայտարարելու համար այդ անոպայ գրագէտին դէմ: Ժողով մը գումարեցինք ու կը քննէինք թէ ի՞նչպիսի ընդվզում մը ու բողոք մը կրնայինք հրապարակել: Այդ միջոցին դուռը բացուեցաւ ու ներս մտաւ մեր գրչեղբայրներէն մէկը, արժանաւոր գրչի մարդ մը, որ մեծ համբաւ կը վայելէ: Երբ զինքը տեսան, բոլոր ժողովականները ուրախացան.

– Ճիշդ ժամանակին եկար, եկուր դուն ալ միացիր մեզի:

Մեր գրչի մարդը ընկրկեցաւ, մանաւանդ երբ լսեց թէ ինչու հաւաքուած էինք: Բնաւ մտածելու պահանջքը չզգաց:

- Ես ձեր այդ պայքարով հետաքրքրուած չեմ, պատասխանեց, գիս դուրսը ձգեցէք:

Եւ անմիջապէս դուրս ելաւ սենեակէն: Եւ սենեակին մէջ քար լռութիւն տիրեց: Բոլոր ներկաները հիասթափուած էին մեր ընկերոջ կողմէ ցուցաբերուած այս վախկոտ ու շահախնդիր կեցուածքէն: Հիասթափուած էին, բայց ոչինչ ըսին: Զսպեցին իրենց սիրտը բանալ: Բայց անտարակոյս բոլորն ալ նոյնը կը խորհէին.

«Ամօ՜թ այն մարդուն, մանաւանդ այն մտաւորական մարդուն, որ իր սեփական համբաւն ու շահը պաշտպանելու համար, կը լռէ վատօրէն եւ հրապարակը ազատ կը թողու անոպաններուն»:

Բոլորս ալ մեր կեանքին մէջ յաճախակի կերպով հանդիպած ենք այնպիսի մարդոց, որոնք կը մերժեն «զինուորագրուիլ» ընդհանուր դատի մը պաշտպանութեան ի նպաստ: Ատոր փոխարէն, բոլորս ալ քանիցս հանդիպած ենք գաղափարապաշտ ու արի մարդոց, որոնք կարելի միջոցներով իրենց դատապարտութիւնն ու բողոքը կը յայտարարեն սա կամ նա անձին:

Քանի մը տարի առաջ երկրին ամէնէն տարածուն թերթերէն մէկուն մէջ քրոնիկագիր մը մեր ժողովուրդին դէմ անիրաւութիւններով լեցուն յօդուած մը հրատարակած էր: Հայ մանկամարդ աղջիկ մը համարձակութիւնն ունեցաւ այդ յօդուածին պատասխանելու: Շատաչիքին ապտակ մըն էր իր գրածը, որուն տակ չէր վարանած իր բուն անունով ստորագրելու: Այդ աղջիկը կրնար իր հարիւրաւոր նմաններուն նման ուս թօթուել, զայրոյթը իր մէջ խեղդել, կամ մինչեւ իսկ բնաւ զայրոյթ չզգալ, անզգամ մնալ եւ անցնիլ: Բայց այդպէս չէր ըրած: Սկըզ[...] բունքի պարտականութիւն նկատած էր [...] քանդիչ այդպիսի գրութեան մը նկատ[...] մամբ իր «սուրբ թշնամութիւնը» յայտա[...] րարել:

Մանկամարդ աղջկան մը առանձին նա[...] մակը ի՞նչ ազդեցութիւն կրնայ ունենալ [...] այդ մասին կարելի է վիճիլ: Բայց եթէ [...] անոր նման հարիւրաւորներ նամակներ [...] ուղարկած ըլլային յօդուածագրի հա[...] ցէին, այդ նամակները իրենց ազդեցու[...] թիւնը կը գործէին անվիճելի կերպով [...] Արդարութեան կամ սրբութիւններ[...] պաշտպանութեան գործին մէջ թիւն է [...] կշիռ կ'ունենայ: Որքան մեծ թիւ, այն[...] քան լաւ պաշտպանութիւն: Անոնք որ [...] սրբութեան մը պաշտպանութեան համար [...] իրենց անդամակցութիւնը կը բերեն, ո[...] միայն զիրենք բարձրացնող առաքինու[...] թիւն մը ցոյց տուած կ'ըլլան, այլ նաեւ [...] իրենք զիրենք կ'ապահովեն ապագայի[...] իրենց նկատմամբ ալ գործուելիք անար[...] դարութիւններու դէմ: Օր մը անոնց դէմ [...] ալ անարդարութիւն մը պիտի գործուի [...] թերեւս եւ անոնք երջանկօրէն պիտի տես[...] նեն որ առանձին պիտի չմնան:

Ձեր շուրջ կրնաք տեսնել մարդիկ, ո[...] րոնք զայրոյթի որեւէ նշան ցոյց չեն տար [...] նոյնիսկ եթէ անոնց մօրը կամ հօրը հա[...] ցէին հայհոյէք: Ի՞նչ պիտի ըսէք այդ [...] մարդոց մասին. «Օ՜, այս մարդը որքա՜ն [...] ազնիւ ու բարի է, որքա՜ն ներողամիտ ու [...] առաքինի է»: Այսպէ՞ս պիտի ըսէք: Թէ [...] ոչ, ապերանոց պիտի նետէք այդ մարդը: [...] Անկասկած պիտի նետէք, որովհետեւ [...] միայն աղբանոցի արժանի է այն մարդը [...] որ իր հայրն ու մայրն իսկ պաշտպանելու [...] պահանջքը չի զգար:

Բ. Հ.

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱԻԱՌԷՆ

Լ Ի Ո Ն

ՆՈՐ ՇԷՆՔ ԴՊՐՈՑԻՆ ՀԱՄԱՐ ԱՅՍ ՏԱՐՈՒԱՆ ՎԵՐՋԱՒՈՐՈՒԹԵԱՆ

Ուրախալից հանդրուան մը եւս Լիոնի [...] եւ Շրջակայքի Հայերուն համար. Մար[...] գարեան – Փափազեան վարժարանին շէն[...] քին շինութիւնը սկսած է:

Օրհնուեցան հիմերը Յունիս 16-ին: Կի[...] րակնօրեայ պատարագէն վերջ զոր մա[...] տոյց Գարեգին Եպիսկոպոս Պեքճեան, [...] առաջնորդ Գերմանիոյ Հայերուն, Ս. Յա[...] կոբ Եկեղեցւոյ ծառայողներէն կազմուած [...] փոքր շքախումբ մը, առաջնորդութեամբ [...] Նորվան եւ Գարեգին Եպիսկոպոսներ[...] ու Իսահակ Քահանայ Հօր ուղղուեցա[...] մօտիկ հողաչերտը, երգելով աւուր պա[...] շաճի «Որք զարդարեցին տնօրինաբար» [...] Թարգմանչաց շարականներէն մէկը, [...] դեց մեզի Քահանայ Հայրը, գոհացու[...] տալու համար մեր հետաքրքրութեան:

Բազմութիւն կար Արմէնի փողոց, [...] պարպայ շէնքին մուտքին առջեւ: Կիզիչ [...] արեւը:

Կրօնական արարողութիւնը տեւեց մօ[...] կէս ժամ: Անկէց առաջ կամ վերջ, խօս[...] առին Մէթր Փիքօ, Նորվան Եպիսկոպո[...] ու Նախագահ Ռոպէր Տօնիկեան:

Մինչ այդ՝ Տիկին Մարգարեան, բար[...] րարին այրին, կը զետեղէր «առաջին քա[...] րը» եւ անոր կողքին՝ աւանդական յի[...] տակագիրը, ի գիտութիւն յաջորդ [...] րունդներու:

***

Մէթր Փիքօ Մարգարեան ընտանիքի[...] նօտարն է: Հարցուցած է Մարկ Մարգար[...] եանի թէ ինչո՛ւ կ'ուզէ դպրոց բանալ[...] քանի որ ինք զաւակ չէ ունեցած: Հան[...] գուցեալ դպրոցաշէնը պատասխանած է [...] «համայնքին բոլոր պզտիկները մեր զա[...] ւակներն են» ... ու նուիրած է համայն[...] քին տուն մը՝ որուն փոխարժէքին ապ[...] ւինելով, կարելի եղաւ հիմնել Մարգար[...] եան - Փափազեան ամէնօրեայ վարժարա[...]

նը եւ ձեռնարկել, յետոյ, նոր շէնքի մը շինութեանը:

Իր խօսքին մէջ, Նորվան Եպիսկոպոս, շնորհակալ ըլլալէ վերջ բոլոր անոնց ոչ, որոնք կ'աշխատին դպրոցին համար, յիշեց մանաւանդ լայն հասկացողութիւնը զոր ցոյց տուած է շրջանին նախկին քաղաքապետ Պ. Պուրկինեոնի մօտ՝ որ քաջալերած է շէնքը եւ պնդած որ համայնքը չփախչէ առիթը՝ գնելու եկեղեցւոյ եւ Կարպիս Մանուկեան սրահին ճիշդ քովը գտնուող այս հողաշերտը: Պ. Պուրկինեոն յաճախ ներկայ է հայկական հաւաքոյթներու, ներկայ էր նաեւ Յունիս ...ին:

Ռոպէր Տօնիկեան, Նախագահ Ազգային Միութեան Վարչութեան, իր խօսքին մէջ, ...գծեց Նորվան Եպիսկոպոսի նախաձեռնարկ ոգին՝ որուն շնորհիւ ամէնօրեայ դպրոցը հասած է ներկայ ոգեւորիչ հանգրուանին:

Նորվան Եպիսկոպոս եւ Ռոպէր Տօնիկեան, կոչ ըրին, որ համայնքին բոլոր անդամները, իրենց կարողութեան չափով, բերեն իրենց նիւթական մասնակցութիւնը դպրոցին շինութեանը:

...նենք որ Ազգային Միութեան վարչութեան անդամները, անձնապէս, մասնակցած են միշտ զանազան հանգանակութիւններու յօգուտ դպրոցին եւ եկեղեցիին:

***

Արարողութենէն վերջ, ներկաները հրաւիրուեցան հիւրասիրութեան մը Կարպիս Մանուկեան սրահին մէջ: Պատասխանելով Եպիսկոպոսին կոչին, եղան նուիրատուութիւններ:

Նորվան Եպիսկոպոս յայտնեց որ Տիկին ...դարեան, շարունակելով իր օժանդակութիւններու շարքը, նոր նուէր մը կ'ընէ, երկու հարիւր յիսուն հազար ֆրանք՝ ի յիշատակ իր ամուսնոյն:

Ըստ Եպիսկոպոսին յայտարարութեան, ...պակսի ներկայիս երեք միլիոնի գումար մը. ըսաւ՝ «կը բաւէ որ երեք հազար ...հի տայ իւրաքանչիւրը հազար ֆրանք»: Հազար ֆրանք կամ աւելի. Հրաւէրը ...զօրու է միշտ, բնաւ ուշ չէ պատասխանելու...

Կը սպասուի որ հրաւէրը լսուի նաեւ ...մենէն դուրս, ուրիշ տեղեր ... Լսուած է Գերմանիայէն: Գարեգին Եպիսկոպոս ...յտարարեց տասը հազար ֆրանք գերմանահայ գաղութին կողմէ:

***

«Առանց հայ դպրոցի, համայնքները ...պագայ չունին»: Այս բառերով սկսած է «Փրոկրէ» օրաթերթը իր գրութիւնը, ...կարագրելով օրուան արարողութիւնը: ...երը Նորվան Եպիսկոպոսինն են. Թերթին Յունիս 17-ի թիւին մէջ կայ նաեւ ...պագայ շէնքին մէկ երեսին պատկերը: «Փրոկրէ» կը յիշէ որ 1988-ին մանկապարտէզով մը սկսած Մարգարեան - Փափաղեան դպրոցը այսօր ունի, մանկապարտէզէն զատ, Նախակրթարանի (փրի-մէր) ամբողջական բաժինները: Յառաջիկայ Յունուարին պիտի բացուի նոր շէնք մը՝ ուր պիտի կրնան ուսում ստանալ 240 աշակերտներ: Ուսում՝ համաձայն ֆրանսական նախակրթարանի մը յայտագրին, առաւել՝ հայերէն լեզու, Հայոց պատմութիւն եւ մշակոյթ:

Ըստ շինարար ընկերութեան հետ կնքըւած պայմանագիրին, շէնքը, աւարտած, Ազգային Միութեան տրամադրութեան տակ պիտի դրուի այս տարուան վերջաւորութեան,

Կաղանդի ծառի՞ն տակ ուրեմն բացման արարողութիւնը, օրհնութիւնը: Կարելի է...

ՎԱՂԻՆԱԿ ՄԻՍՔՃԵԱՆ

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ԵՐԿՐԱԳՈՐԾՈՒԹԵԱՆ ՊԵՏԱԿԱՆ ՏԵՍՉՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

Հայաստանի նախագահը ստորագրած է «Երկրագործութեան պետական տեսչութիւններու մասին» օրէնքը: Այս տեսչութիւնները վարչատարածքային սկզբունքի հիման վրայ կը ստեղծուին եւ կը հսկեն քաղաքացիներու եւ սեփականութեան տարբեր կառոյցներու միջեւ իրաւական, տնտեսական ու կազմակերպչական փոխյարաբերութիւններու օրինականութեան հարցերուն: Հանրապետութեան իւրաքանչիւր մարզ կ'ունենայ իր հողագործական պետական տեսչութիւնը:

***

ՍՊԻՏԱԿԻ ԵՐԿՐԱՇԱՐԺԻՆ ՆՈՒԻՐՈՒԱԾ ՄԻՋԱԶԳԱՅԻՆ ԳԻՏԱԺՈՂՈՎ

Յուլիս 10 -- 13-ին Հայաստանի Գիտութիւններու Ազգ. Ակադեմիային մէջ Հայաստանի արտակարգ իրավիճակներու Վարչութեան նախաձեռնութեամբ կը կազմակերպուի «Սպիտակի երկրաշարժը. յետադարձ հայեացք» թեմայով միջազգային սեմինար -- խորհրդակցութիւն մը: Այս հաւաքոյթը բացի տեսական հարցերու քննարկումէ, առիթ կ'ընձայէ նաեւ ուսումնավարժութեան ընթացքներու կազմակերպման, որոնց կը մասնակցին զանազան երկիրներէ ժամանած փրկարար ջոկատներու ներկայացուցիչներ: Նախատեսուած է 30 երկիրներու մասնակցութիւնը:

ԳԵՐՄԱՆԻՈՅ ՀՐԵԱՅ ԳԱՂԹԱԿԱՆՆԵՐԸ

1990-ին նախագահ Քոհլ մարդասիրական դաշինք մը կնքած էր Գերմանիոյ Հրեաներուն կեդրոնական խորհուրդին նախագահին հետ, արտօնելով որ Խորհրդային Միութեան խտրական քաղաքականութեան զոհ Հրեաները գան հաստատուիլ Գերմանիա: Նախագահ Կալինսքի ալ իր կարգին կը յուսար նոր շունչ բերել Գերմանիոյ հրեայ գաղութին: Այդ համաձայնութեան շնորհիւ 45 հազար հոգի Ռուսաստանէն եւ Ուկրանիայէն գաղթեցին Գերմանիա: Այս եկուորներուն համար ոչ մէկ սահմանափակում բերուեցաւ. անոնք տեղաւորուեցան զանազան շրջաններ, ունեցան մշտական բնակութեան արտօնութիւն, իրաւունք ստացան ընկերային օգնութեան, բնակարանի եւ լեզուի դասընթացքներու հետեւելու,

Գաղթողներուն մէջ բարձրագոյն ուսման տէրերու մեծ համեմատութիւն մը կայ. նաեւ արուեստագէտներու: Անոնց կարեւոր մէկ մասը Պերլին կ'ապրի, քաղաքին արեւելեան շրջանին մէջ ուր օրէ օր հրէական ներկայութիւնը կը հեշտուի ճաշարաններով, ցուցասրահներով, երգահանդէսի ու թատրոնի սրահներով:

1995 Դեկտեմբերին Գերմանիոյ Արտաքին նախարարութեան մէկ շրջաբերականը ուշադրութեան կը յանձնէր քանի մը պարագաներ. կ'ըսուէր թէ հինգ տարուան ընթացքին 38 հազար հոգի որպէս գաղթող, աւելի քան ութ հազար ալ որպէս զբօսաշրջիկ եկած ու մնացած էր: 110 հազար հոգի ալ գաղթելու դիմում ներկայացուցած էր. անոնցմէ քառասուն հազարը դրական պատասխան ունեցած էր. կային ուրիշ հարիւր հազարաւորներ որոնք պատրաստ էին նոյն դիմումը ընելու: Այսուհանդերձ, կ'ըսուէր նաեւ թէ գաղթի առաջուան պատճառները գոյութիւն ունենալէ դադրած էին Խորհրդային Միութեան քանդումով: Արտագաղթելու թեկնածու Հրեաները այսօր հալածանքի ենթակայ չէին, անոնց մեծ մասը մըղւած էր տնտեսական պայմաններէ. իսկ ստուգուած էր որ հրեայ ինքնութիւն փաստող վաւերաթուղթերը լայն չափերով կեղծուած են:

Նախագահ Քոհլ այսօր չի կրնար նկատի առնել երկրին մթնոլորտը որ կը հակի դէպի օտարատեացութիւն: Կայ նաեւ Իսրայէլի պարագան որ միակ ապաստանը կ'ուզէ ըլլալ Սփիւռքի Հրեաներուն ու դէմ է անոնց դէպի Գերմանիա գաղթին:

Տարւոյն սկիզբէն ի վեր գաղթի 867 դիմում ներկայացուած է Մոսկուայի գերմանական դեսպանատան. անոնք կ'ընդգրկեն 1668 հոգի: Գերման Արտաքին Նախարարութեան համաձայն աւելնալու հակում ցոյց կուտայ կեղծուած փաստաթուղթերու համեմատութիւնը: Կ'ըսուի թէ ծննդեան կեղծ վկայագիրներու եւ կեղծ անցագիրներու գործը յատկապէս ծաղկուն է Ուկրանիոյ մէջ:

Մարտին կատարուած հանդիպումներու ընթացքին համաձայնութիւն գոյացած է սերտ գործակցութիւն տանելու ՀԱՊ-ի խորայէլեան դեսպանատուներուն հետ: Որովհետեւ Իսրայէլի մէջ ալ ներգաղթողները հակազդեցութիւններու պատճառ կ'ըլլան: Երկրին Ներքին Նախարարութեան տուեալներով, ՀԱՊ-էն 1993-ին գաղթողներու 29%-ը կը կարծուի որ կեղծուած փաստաթուղթեր գործածած են, եւ իրական Հրեաներ չեն:

Խիստ քննութիւններն ու սահմանափակումները որոնք կը նախատեսուին գերման իշխանութիւններու կողմէ, Մոլդովայի Գերմանիոյ դեսպանուհիին ըսել տուած են. «մօտիկ անցեալին Գերմանացիները կը պահանջէին որ փաստէք թէ հրեայ չէք: Այսօր կը պահանջեն որ փաստէք թէ հրեայ էք: Այս բոլորը իրապէս տխուր են»:

ՔԱՂՀԱՆ

Ա ՍԿԷ Ա ՆԿԷ

ՀԱՅՐԵՆԻՔԻ՞ ՍԷՐ, ԹԷ ԳԱՀՈՒ

Պուլկարներու համար այնքան ալ դիւրին չէ իրենց վերջին թագաւորին՝ Սիմէոնի քաղաքացիութիւնը որոշել: Ան վերջերս առաջին անգամ վերադարձաւ իր ծննդավայրը: Օտարականի իր ծագումը ու յատկապէս մեծ հօրը Ֆէրտինանտը Սաքս Գոպուրկի այն արտայայտութիւնը թէ իրենք հասարակաց ոչինչ ունին այս «անմակարդակ ազգ»ին հետ, բոլորին կողմէ մոռցուած չեն տակաւին: Ճիշդ է որ Սիմէոն ներկայիս պուլկարական անցագիր ունի ու միշտ կը յայտնէ թէ սերտօրէն կապուած է իր երկրին: Այցելութեան առթիւ տեղական թերթ մը շեշտելով այս պարագաները, կ'աւելցնէ նաեւ թէ գինքը անվերապահօրէն պիտի ընդունէին եթէ վստահ ըլլային որ Պուլկարիոյ նկատմամբ սէրը աւելի մեծ է գահուն նկատմամբ ունեցածէն:

***

ԱՆՎՏԱՆԳ ԵՐԹԵՒԵԿԵԼՈՒ ՀԱՄԱՐ

Ինքնաշարժներու «Ռընօ» հաստատութիւնը դարավերջին հրապարակ պիտի հանէ կառքեր որոնց վարորդը ղեկին վըրայ քնանալու վտանգէն զերծ պիտի ըլլայ: Ատոր համար փոքր տեսախցիկ մը պիտի զետեղուի վարորդին դիմացը. գործիքը պիտի հետեւի անոր դէմքին փոփոխութիւններուն եւ կոպերը բնականէն աւելի երկար ատեն (քանի մը երկվայրկեան) փակ մնալու պարագային զանգ մը պիտի հնչեցնէ: Լրատու աղբիւրը չէ ըսած թէ ինչ նախատեսուած է աչքը բաց քնացողներու համար:

ԿՂԶԻՆ ԵՒ ՄԻ ՄԱՐԴ

— վիպակ —

ԿՈՍՏԱՆ ԶԱՐԵԱՆ

...րա վրայ, Լաուին ամբողջ ուժով ծիծաղում է, ոտքերը ուժեղ խփում ջրուն ...րին, որ վեր է թռչում, եւ երկուսս էլ ...լը ենք ընկնում գետին:

Ամէնքը ծիծաղում են: Մեր զգեստներից վրայից փոշիները մաքրում ենք եւ, ...րեպան ողու օգնութեամբ, նորից վեր բարձրանում:

Բաւականին երկայն ճանապարհ է: Պէտք է անդադար ծռել, ոլոր գալ, մագլցել եւ, երբ թւում է, որ ահա հասնում ես, առջեւդ նոր արգելքներ են ցըցւում, որոնց շուրջը պէտք է զգուշօրէն դառնալ, մտնել դեռ աւելի նեղլիկ եւ դեռ աւելի կոպճոտ մի արահետ:

– Գիտե՞ս, - ասում է Լաուին, -- երկուսով ջրու կամ էշի վրայ նստելը սատանայաշունչական է: Պիպլիական, նշանակալից:

– Մխիթարուե՛նք:

-- Արտը ցանողի լայն շարժումը, կալը ծեծողի թափը, խաղող ճմլողի տենդը եւ էշ հեծնելը պատկանում են նոյն կենսական ոճին:

-- Շատ էլ սխալ չես: Կեանքի գործողութիւնները մենք կրկնում ենք մեքենաբար, առանց հասկանալու նրանց հիմնական կարեւորութիւնը:

Վերջին պտոյտի վրայից ջորիները մագլցում են շտապելով:

-- Տես, լերան գագաթը:

Կենդանիները, քրտինքի մէջ կորած, շնչասպառ կանգ են առնում:

Զսպասուած հովի նման, յանկարծ եկած մի զուարթ տրամադրութիւն ցընցում է ամէնքին: Վազում են, ցատքըրտում, խոտերի մէջ գլոր գալիս:

Օդը Լուսաւոր Լերան գագաթին հարբեցուցիչ է օղու նման:

Երեկոն, կամաց, իջնում է: Օդի բիւրեղացման պատճառով, հեռւում նըշմարւում են շրջակայ բոլոր կղզիները: Ահա Կեսարների կղզին, ժայռերը վեր տնկած եւ առասպելների շղարշները գըլխին առած: Ահա միւսները՝ պատրաստըւող վերջալոյսի բոցերով պատրաստ հըրավառուելու:

Ուղղակի մեր դիմացը, կարծես ձեռքի ափի վրայ նստած, երեւում է մեր գիւղը: Ցուցամատը նրա վրայ տնկած, որոնում ենք այս կամ այն եկեղեցին, փողոցը, հրապարակը, շէնքը:

Երկու երիտասարդ գիւղացի տղաներ, որոնց յանձնուած է նախկին վանքը շահագործելու գործը, մեզ ընդունում են լայն ժպիտներով: Ներս ենք գնում գիշերուան համար կարգադրութիւններ անելու: Դրսի բարձր կամարի միջով մըտնում են քարայրը: Նրբանցքների երկու կողմերում խուցեր են փորուած: Աւելի ներսը մեծ խոհանոցն է, իսկ խոհանոցի ետեւը՝ ուրիշ մի նրբանցք, որտեղից կարելի է դուրս գալ լերան միւս կողմը: Այնտեղից կարելի է տեսնել հեռաւոր քաղաքը, հսկայական ծովը եւ ափերին ընկած բարձրութիւնները: Մինչեւ լիալուսինը ժամանակ պիտի ունենանք ընթրելու եւ հանգիստ առնելու: Պէտք չէ մոռնանք, որ վաղը պիտի արթննանք՝ լուսածագին արեւի ծնունդը վայելելու համար:

Մինչ մերոնցից ոմանք ընթրիքի պատրաստութիւններ են տեսնում, մենք մըտնում ենք քարայրի մէջ փորուած եկեղեցին: Կէս մութ լուսաւորումը խորացնում է մթնոլորտը: Քիչ յաճախուած կամ լքուած եկեղեցիներում ապրում են հինաւուրց ոգիներ: Հին աստուածներ: Քրիստոնէութիւնը ամբոխի եւ անդադրում շարժման պէտք ունի, որպէս զի ներկայ լինի: Յիսուսին առանց մարդկութեան կարելի չէ երեւակայել, մինչ Ողիմպոսի աստուածները կարող են եւ նոյնիսկ սիրում են ապրել՝ առանց մարդկանց ընկերութեան: Բնութեան հետ: Ծածկուած ոգիների հետ:

Եկեղեցու բոլոր իրերը ծածկուած են թեթեւ փոշիով: Գետինը եւ սեղանը զարդարուն են բաւականի գեղեցիկ յախճապակիներով: Ոսկեջրած եւ քանդակուած փայտէ մասերը թօշնած են, եւ սեղանի երկու կողմերից կախուած հին մետաքսները՝ թառամած, պատռտուած:

Լուռ նայում ենք:

Իրլանտացի քոյրը շոքում է: Պատերի վրայ կախուած մի քանի նկարներ մեզ են նայում: Մեծ, ճերմակ աչքերով՝ հեռաւոր, ոչ այս աշխարհից: Զմեռուան քամիների եւ մրրիկների հետ ներս մըտնող շուքերին վարժ աչքեր են:

Իրլանտացու քոյրը պղնձէ կարմիր մազերով եւ կապոյտ, միշտ զարմացած աչքերով՝ գլուխը դարձնում է ինձ, նայում եւ՝

-- Ի՞նչ ասացիք:

Աղաւնու իր կոկորդը լեցւում է:

-- Ե՞ս, - պատասխանում եմ, - ես բան չասացի:

Մէկ ոտքի վրայից թեքւում է միւս ոտքի վրայ եւ ձեռքերը սեղմում կրծքին:

Ժայռը, որի մէջ փորուած է եկեղեցին, բաւականին բարձր է: Կողքի սեղանի վրայ շարուած են պնակներ, սափորներ: Հին դեղարաններում դեռ գործածուող սափորների նման: Լատիներէն արձանագրութիւնից յայտնի է, որ նրա տակը թաղուած է մի ինչ որ վանական, որ ճամբորդել եւ քարոզել է հեռաւոր արեւելեան երկիրներում:

Դուրս ենք գնում, ծռում դէպի ձախ, մտնում քարերի մէջ բացուած մի արահետ, որի վրայով, շատ մեծ զգուշութեամբ, բարձրանում ենք վեր: Այնտեղ շինուած է պատերով շրջապատուած մի դիտարան: Փորուած է մի սեղան եւ նըստարաններ: Կարծես բերդի մի աշտարակ լինի: Այնտեղից ձեր հայեացքը կարող էք պտըտցնել ամբողջ կղզու շուրջը:

(Շար. 21)

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Տիկին Նազելի Ապունայեան, Պր. Գաթիսթ Ապունայեան, Պր. Ժան Ապունայեան, Օր. Մարի Ապունայեան, Տէր եւ Տիկին Ջիւղէ, Տէր եւ Տիկին Գաբրիէլ Ապունայեան եւ զաւակները կը ծանուցանեն թէ հոգեհանգստեան պաշտօն կը կատարուի Կիրակի, Յունիս 30-ին, Իսիի Սուրբ Մարիամ Աստուածածին Եկեղեցին իրենց ամուսնոյն, հօր եւ մեծ - հօր՝

ԳԱՍՊԱՐ ԱՊՈՒՆԱՅԵԱՆ_Ի

մահուան 15-րդ տարելիցին առթիւ:

Ի փիտութիւն ողբացեալին յիշատակը յարգողներուն:

Այս առթիւ Տիկին Ն. Ապունայեան 600 Ֆր. կը նուիրէ «Յառաջ»ին:

CROIX BLEUE DES ARMENIENS DE FRANCE

Colonie de Bellefontaine

Le Conseil d'Administration de la Croix Bleue des Arméniens de France informe qu'il reste des places disponibles à sa Colonie de Bellefontaine (Jura) pour le mois d'Août 1996.

Inscrivez vos enfants auprès de la section la plus proche de votre domicile ou auprès du Conseil d'Administration :

Tél. : 48. 24. 46. 57.

Le Centre Culturel Saint Mesrob

organise

UNE

CONFERENCE—DEBAT

sur

la question de la nationalité

animée par

M. JIRAÏR GUERGUERIAN

Juriste

Le Jeudi 27 Juin à 20 heures 45

au 10 bis, rue Thouin, Paris V[e]

M° Cardinal Lemoine / Monge.

—— Entrée libre ——

CROIX BLEUE DES ARMENIENS DE FRANCE

Section «*Agnouni*» d'Asnières

Vers NANTES

La CBAF organise une excursion pour découvrir :

— *L'exposition «Arménie des Origines au IVe siècle»* au Musée Dobrée de Nantes.

— *Nantes*, ville de Jules Verne et d'Anne de Bretagne.

— *Le bord de mer La Baule*, la plus belle plage d'Europe.

Départ le samedi matin 29 Juin;

Retour le dimanche soir 30 Juin.

Trajets en autocar de luxe, vidéo. Visite de l'exposition par guides conférenciers (durée 1h30).

Hébergement à l'Hôtel *Ibis*, centre ville.

Participation aux frais : 500 F.

Renseignements et inscriptions :

Mme Gourdikian au 39 82 65 91

Mme Danoux après 20h au 42 42 85 87

***

REPAS

La Section « *D. Missakian* » de Sevran-Livry organise son *REPAS* de fin d'année scolaire

le Dimanche 30 Juin à 13 heures à la MCA, 17, rue Charles Péguy 93190 Livry-Gargan

Réservations au : 43. 32. 47. 20 ou 43. 83. 87. 68 (après 20h)

ՍՈՑԻԱԼ ԴԵՄՈԿՐԱՏ ՀՆՉԱԿԵԱՆ ԿՈՒՍԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ՆԱԶԱՐԲԷԿ ԵՐԻՏԱՍԱՐԴԱԿԱՆ ՄԻՈՒԹԻՒՆԸ

հովանաւորութեամբ շրջանի վարիչ Մարմնի

կը կազմակերպէ՝

ՀՆՉԱԿԵԱՆ ՔՍԱՆ ԿԱԽԱՂԱՆՆԵՐՈՒ

81-ՐԴ ՏԱՐԵԼԻՑԻՆ ԱՌԹԻՒ

«ՀՈԳԵՃԱՇ»

Իսի Լէ Մուլինոյի Ս. Մարիամ Աստուածածին Եկեղեցւոյ Նուրհան Ֆրէնկեան սրահին մէջ

Կիրակի, Յունիս 30

կէսօրէ ետք ժամը 13-ին:

Ծախքերու մասնակցութիւն:

***

Նոյն օրը Փարիզեան Շրջանի հայկական բոլոր եկեղեցիներուն մէջ կը կատարուի հոգեհանգստեան պաշտօն:

GRANDE FETE CHAMPETRE

Khanassor

le Dimanche 7 Juillet

Venez nombreux pour partager le souvenir de cet événement historique.

Recueillement sur la tombe de l'un des héros de cette bataille le PRINCE ARGHOUTIAN.

Heure de rassemblement 13 h, au cimetière de Chaville.

Imprimé sur les Presses du Journal «HARATCH»
83, rue d'Hauteville, 75010 PARIS
SIRET: 51027317 A R. C. Paris
Commission paritaire: N° 55935

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Հայ Աշխատախնամ Ընկերակցութիւնը կը ծանուցանէ թէ՝ հոգեհանգստեան պաշտօն կը կատարուի, Կիրակի, Յունիս 30-ին Փարիզի Ս. Յովհաննէս - Մկրտիչ Եկեղեցին՝ ընկերակցութենէ առյաւէտ բաժնուած նախորդ ատենապետներու. -

ԱՐՄԵՆԱԿ ԱՃԷՄԵԱՆ, ՎԱՀՐԱՄ ՋԻԼԻՆԿԻՐԵԱՆ, ՆՈՒՊԱՐ ՅՈՎՀԱՆՆԷՍԵԱՆ, ԳՐԻԳՈՐ ՓԱՐԹԹՈՒԿԵԱՆ, ՀՐԱՆԴ ՄԱՐՏԻՐՈՍԵԱՆ, եւ ՆՈՒՊԱՐ ԱՐՔՈՔԱՐԵԱՆ, եւ բարերարներու՝ Պր. Գրիգորեան. Սաթենիկ Յովակիմեան եւ Թորոսեան քոյրերու յիշատակին:

VACANCES EN ARMENIE AVEC L'UCFAF

DU 8 AU 22 AOUT

14 jours : 7890 F. + visa

sans surprise

—*Pour un inoubliable séjour,*

—*Pour vous ressourcer.*

Après en avoir été l'initiateur et le spécialiste dès 1955, l'UCFAF fut encore la première à renouer avec le tourisme de groupe en 1995.

*Hébergement et pension complète à l'Hôtel Dvin****

Avion PARIS — EREVAN — PARIS

Excursions quotidiennes, spectacles et assurance inclus.

Renseignements :

UCFAF: 6, Cité du Wauxhall, Paris 10[e]

Tél. : (16-1) 42 08 76 49 (du lundi au vendredi 16h-19h)

Fax : (16-1) 42 08 09 70.

Inscriptions :

(passeport + 2 photos par courrier recommandé)

chez Mme Yazidjian :

29-33, ave Pasteur, 93100 Montreuil

Renouer avec le tourisme sert l'Arménie.

FETE SCOLAIRE

La Direction

et

l'Association des Parents d'élèves

vous invitent à la *Fête de fin d'année*

de l'ECOLE BI-HEBDOMADAIRE

SAMUEL-MOORAT

le Samedi 29 Juin à 15 heures 30

au 26, rue Troyon, 92310 SEVRES

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ Պուլվար Օտոյի Լեւոն Սասունի մասնաճիւղը ընդհանուր անդամական ժողովի կը հրաւիրէ իր բոլոր անդամուհիները, Շաբաթ, Յունիս 29, ժամը 14.30-ին սովորական հաւաքատեղին, կարեւոր օրակարգ:

***

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ Փարիզի մասնաճիւղի ընդհանուր ժողովը Շաբաթ, Յունիս 29, ժամը 14.30-ին Փարիզի Հայ Մշակոյթի Տունը, Բոլոր ընկերուհիներու ներկայութիւնը անհրաժեշտ է:

DATE A RETENIR

NAVASART à Marseille

Les 4 Sections de la Croix Bleue des Arméniens de France - région Marseille demandent à toutes les associations de prendre en considération la date du SAMEDI 19 OCTOBRE en soirée.

Plus amples renseignements ultérieurement.

UGAB . . . UGAB . . . UGAB . . . UGAB

UGAB-Paris IDF

Le Comité de Paris — Ile-de-France de l'UGAB

vous convie à la fête en organisant

UN

Dîner-Dansant Arméno-Grec

le Vendredi 28 Juin à 20 heures 30

au Centre Culturel Alex Manoogian

118, rue de Courcelles, Paris 17[e]

Animation : *Kevork* et *Serguei*

Repas : *Spécialités arméniennes*

P.AF. : 200 F. adultes, membres de l'UGAB;

150 F. enfants et jeunes de moins de 18 ans, membres de l'UGAB,

275 F. adultes, non-membres.

Réservation obligatoire: 45 20 03 10 ou 42 27 12 26.

UGAB . . . UGAB . . . UGAB . . . UGAB

UGAB - *Marseille*

COLONIE

L'Union Générale Arménienne de Bienfaisance de Marseille a le plaisir de vous informer que, pour la 13ème fois elle organise sa Colonie de Vacances pour les enfants de 7 à 14 ans.

Elle aura lieu à VARS (Hautes-Alpes) du 6 au 28 Juillet.

Pour tous renseignements veuillez appeler :

UGAB: 91.22.10.45 (heures bureaux)

— *Animation arménienne* : initiation à la langue arménienne — danses, chants et musique — cours de théâtre arménien — cours de tissage de tapis arméniens (kilims).

— *Activités:* jeux de plein air, veillées, jeux de société, bivouacs, activités manuelles, randonnées pédestres, pêche, excursions, ainsi que diverses activités sportives.

1er Juillet 1846 - 1er Juillet 1996

A l'occasion du 150ème anniversaire de la naissance de l'Eglise Evangélique Arménienne

— **Vendredi 28 juin à 20h30:** CONCERT INTERNATIONAL DE CHORALES ET D'ARTISTES

— **Samedi 29 Juin à 20h30:** FESTIVAL INTERNATIONAL DE MUSIQUE DE L'UNION CHRETIENNE DE JEUNES ARMENIENS

— **Dimanche 30 Juin à 14h30:** ANNIVERSAIRE OFFICIEL EN PRESENCE DES DELEGUES DE 19 PAYS DU MONDE.

Palais des Arts et des Congrès d'Issy-les-Moulineaux
25, avenue Victor Cresson — 92130 Issy-les-Moulineaux

---

l'Association « S I P A N »

organise un séjour en

colonie de vacances

dans sa «*Résidence S I P A N*»

sise à SAINT-GERVAIS-LES-BAINS (HAUTE-SAVOIE)

POUR LES ENFANTS DE 6 A 14 ANS

du 2 au 22 Juillet

PRIX DU SEJOUR : 2.400 F. + VOYAGE

Renseignements : Tél. : 43. 26. 50. 43 / 42. 78. 31. 93.

ՈՒՐԲԱԹ
ՅՈՒՆԻՍ 28

VENDREDI
28 JUIN
1996

LE NUMERO : 5,00 F.

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ (1925-1957)

HARATCH

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE-FONDE EN 1925
DIRECTRICE: ARPIK MISSAKIAN

83, RUE D'HAUTEVILLE — 75010 PARIS
TEL. : 47. 70. 86. 60 — TELEX : HARATCH 280 868 F
— FAX : 48. 00. 06. 70 —
C.C.P. PARIS 15069-82 E

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա : Տար. 1.100 Ֆ. – Վեցամսեայ : 560 Ֆ.
Արտասահման : Տար. 1.400 Ֆ. (ամէնօրեայ առաքում)
1.250 Ֆ. (շաբաթական առաքում) – Հատը : 5,00 Ֆ.

ՕԳԴ ՏԱՐԻ – ԹԻՒ 18.884
Fondateur SCHAVARCH MISSAKIAN
71e ANNEE — N° 18.884

ԵՐԵՒԱՆ — ՀԵՌԱՏԻՊ — ՓԱՐԻԶ

«ԱՐՄԷՆՓՐԷՍ»

(Յունիս 26 / 27)

ԿԱՐՍԻ ՆԱՀԱՆԳԱՊԵՏԸ ԸՆԴԱՌԱՋԱԾ՝ ՇԻՐԱԿԻ ՄԱՐԶՊԵՏԻՆ ՀՐԱՒԷՐԻՆ

Շիրակի մարզպետ Արարատ Գոմցեանի հրաւէրով Գիւմրի գացած է Կարսի նահանգապետ Հիւսէյին Աթթաք: Անոնց ...ակցութեան վեր առնուած են յատկապ... տնտեսական յարաբերութիւնները եւ ... ուղղութեամբ ցաւ յայտնուած է ի... երկու երկիրներու միջեւ ամէնէն կարճ ...նքն ուղղակի ճամբուն վերաբացման ...ցումին եւ ըսուած է թէ ներկայիս ...տուրը կը կատարուի երրորդ երկրի միջնորդութեամբ, ինչ որ կը վնասէ ...փաճառողին եւ թէ գնորդին: Այս ա...ութեամբ անգամ մը եւս շեշտուած է ...րեւորութիւնը Կարս - Գիւմրի երկա...ուղային գիծի մը դերին: Ապա Շիրակի մարզպետը իր հիւրին ներկայացուցած է ...տնտեսական եւ արդիւնաբերական ...կարելիութիւնները, անոնց կարողու...թիւնները եւայլն: Վերջաւորութեան եր...կու կողմերն ալ յայտնած են այն համո...զումը թէ նման շփումներ անհրաժեշտ ...սակայն անբաւարար, ուստի պէտք է ...ացնել Երեւան - Անգարա մակարդակի, ...պէսզի կարելի դառնայ դրացի շրջան...ներու գործակցութիւնը:

***

ԵՒՐՈՊԱԿԱՆ ԴՐԱՄԱՏԱՆ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՑԻՉՆԵՐԸ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՄԷՋ

Վերակառուցման եւ զարգացման Եւրո...պական Դրամատան տնօրէններու խոր...հուրդի ներկայացուցիչներէն բաղկացած ...մբ մը ուսումնասիրութիւններ կատա...րելու եւ կարգ մը հանդիպումներ ունենա...լու նպատակով գացած է Երեւան: Յու...նիս 25-ին զիրենք ընդունած է նախ Լ. Տէր - Պետրոսեան, ապա վարչապետ Հր...անտ Բագրատեան:

***

ԵՒՐՈՊԱԿԱՆ ՀԱՍԱՐԱԿԱՊԵՏՈՒԹԻՒՆԸ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ԳԻՒՂԱՏՆՏԵՍՈՒԹԵԱՆ

ՀԱՊ-ի, Եւրոպայի Միութեան եւ մի...ջազգային տնտեսական կազմակերպու...թիւններու հետ կապի նախարար Գագիկ ...Շահպազեանի եւ Եւրոպական Հասարա...կապետութեան պատուիրակութեան Երե...ւան տեղի ունեցած հանդիպումին քըն...նարկուած են Հայաստանի գիւղատնտե...սութեան զարգացման օժանդակելու հար...ցեր: Նշուած է որ Եւրոպական Հասարա...կապետութիւնը պատրաստ է 10 միլիոն ...ին տրամադրել այդ նպատակին: Խօսք ...ած է նաեւ հայցի 25 գործատուներու ...ին, զորս Եւրոպական Հասարակապե...տութիւնը մտադիր է տրամադրելու Հա...յաստանին:

***

«ՇԱՄԻՐԱՄ» ՉՕՐԱՎԻԳ Լ. ՏԷՐ - ՊԵՏՐՈՍԵԱՆԻՆ

«Շամիրամ» հանրային - քաղաքական կազմակերպութեան, Նայիրի, Իջեւան, Վարդենիս, Էջմիածին տեղի ունեցած ...ժողովներուն ներկայացուցիչ կիները ...կոչ ըրած են ի նպաստ քուէարկելու Լ. Տէր - Պետրոսեանին, եւ ընտրապայքա...րին զօրավիգ կանգնելու անոր:

***

ՀԱՐՑԱԽՈՅԶ ՆԱԽԱԳԱՀԱԿԱՆ ԸՆՏՐՈՒԹԵԱՆ ՄԱՍԻՆ

Այնան տեղի ունենալիք Հայաստանի նախագահի ընտրութեան կապակցու...թեամբ բնակչութեան դիրքորոշումին ծա...նօթանալու նպատակով կատարուած է հարցախոյզ մը 1000 բնակիչներու մօտ: Պարզուած է որ անոնց 72.7%-ը մտադիր է քուէարկելու, 15.3%-ը դեռ չէ որոշած, իսկ 12%-ը որոշած է չմասնակցիլ: Դրական տրամադրութիւն արտայայտածներու 54.33%-ը կը նախատեսէ քուէարկել ի նպաստ Լեւոն Տէր - Պետրոսեանին, 12.65%-ը՝ Վազգէն Մանուկեանին, 9.77%-ը Պարոյր Հայրիկեանին, 9.49%-ը Սերգէյ Բադալեանին եւ 0.83%-ը Արամ Սարգսեանին:

***

ՃԱՏՐԱԿ

Երեւանի ճատրակի կեդր. Տան մէջ վերջ գտած են ճատրակի Հայաստանի ազգ ախոյեանութեան խաղերը: Առաջին հանդիսացած է վարպետ Վլադիմիր Յակոբեան, որ ձեռք ձգած է 8.5 միաւոր: Իրեն կը հետեւին, կէս միաւորի տարբերութեամբ, վարպետներ Արտաշէս Մինասեան եւ Վիգէն Միրումեան, որոնք բաժնած են Բ. եւ Գ. տեղերը:

***

Յունիս 24-ին որոշուած են Հայաստանի այն խումբերու կազմերը, որոնք Հանրապետութիւնը պիտի ներկայացնեն Սեպտեմբեր – Հոկտեմբերին Երեւան տեղի ունենալիք ճատրակի ողիմպիականներուն: Տղոց խումբը բաղկացած է Ռաֆայէլ Վահանեանէ, Վլադիմիր Յակոբեանէ, Սմբատ Լպուտեանէ եւ Արտաշէս Մինասեանէ: Պահեստիներն են՝ Աշոտ Անաստասեան եւ Սերգէյ Մովսիսեան: Իսկ պատանիներու խումբին մէջ են Վիգէն Միրումեան, Մելիքսէթ Խաչիկեան, Տիգրան Նալբանդեան եւ Արա Մինասեան: Պահեստիներն են՝ Կարէն Ասրեան եւ Լեւոն Արոնեան: Կիներու եւ պատանուհիներու կազմերը կ'որոշուին աւելի ուշ:

Ք Ա Ն Ի Մ Ը Տ Ո Ղ Ո Վ

ՍԱՈՒՏԻ ԱՐԱԲԻՈՅ հակամերիկեան ահաբեկչական կամ ... ամերիկեան ռմբահարումին վերջնական հաշուեկշիռն է 19 մեռեալ (ամերիկացի զինուորներ) եւ 386 վիրաւոր: Միացեալ - Նահանգներու Արտաքին նախարարը՝ Քրիսթոֆըր անմիջապէս Տհարա գացած է եւ յայտարարած թէ հրաշք մըն է որ կորուստները աւելի շատ չեն եղած: Գլինթըն, որ Լիոն հասաւ մասնակցելու համար Է-7-ի վեհաժողովին, նախքան մեկնումը յայտարարած էր որ «ահաբեկիչներու գործ է» եւ խոստացած զոհերու ընտանիքներուն որ ջանք պիտի չխնայուի յանցագործները երեւան հանելու համար: «Այն վատերը որ այս մահացու արարքը գործեցին անպատիժ պիտի չմնան» ըսած է Միացեալ - Նահանգներու նախագահը: Յունիս 27-ի առաւօտուն, արարքը ստանձնող չէր եղած:

ՀԱՐԻՒՐ ՀԱԶԱՐԱՒՈՐ ՅՈՅՆԵՐ իրենց վերջին յարգանքը մատուցանեցին, Յունիս 26-ին, Փափանտրէուի որու ազգային յուղարկաւորութիւնը կը կատարուէր բացառիկ շուքով: «Անդրէա՛ս, ողջ ես եւ մեզ կ'առաջնորդես», «Մեր հայրն ու պաշտպանը մեզմէ հեռացաւ, ոչ ոք զայն կրնայ փոխարինել մեր սրտերուն մէջ» լոզունգներով է որ Աթէնքի բանուորական թաղերէն թէ գաւառէն եկած Յոյներ առաջնորդած են Փասոքի հիմնադիրը մինչեւ գերեզմանատուն ուր կը հանգչի Մելինա Մեռքուրիէն քիչ անդին: Ֆրանսայէն, Թափորին կը մասնակցէին Փիէր Մոռուա, Լիոնէլ Ժոսփէն, Հայաստանէն՝ վարչապետ Հ. Բագրատեան եւ հարիւրաւոր անձնաւորութիւններ աշխարհի չորս կողմերէն:

Ա. ԶԻՆՈՎԻԵՒ, խորհրդային այլախոհ գրագէտը կոչ ըրած է Ռուսերուն որ ի նըպաստ համայնավար թեկնածուին, այսինքն՝ Զիուգանովի քուէ տան: Նման կոչ մը բաւական տարօրինակ կրնայ թուիլ այլախոհի մը կողմէ, բայց ան կը խորհի որ միայն Զիուգանով կրնայ Ռուսաստանը փրկել թշուառութենէն: Զինովիեւ այժմ Միւնիխ կ'ապրի:

ԱՖՂԱՆԻՍՏԱՆԻ վարչապետին՝ Հեքմաթիարի պաշտօնի անցնիլը առիթ տըւած է արիւնալի միջադէպերու: Քապուլի կրակոցներու հաշուեկշիռը բաւական ծանր է՝ 61 մեռեալ եւ առնուազն հարիւր վիրաւոր: Նոր վարչապետը Հեզպ - ի - Իսլամի ծայրայեղ շարժումին պետն է եւ կրակ բացող Թալիպաններն ալ ուսանողական ծայրայեղ կրօնամոլ շարժումի մը կը պատկանին, Փաքիստան կազմուած:

ՖՐԱՆՍԱՅԻ ՄԷՋ, նուազագոյն աշխատավարձը (ՍՄԻՔ) 0.5% յաւելում պիտի կրէ Յուլիս մէկէն, ինչ որ 32 Ֆր. 11 կը նշանակէ, այսինքն նուազագոյն ամսականը կը հասնի 5.018 ֆրանքի: 2%-ի յաւելում մը եղած էր Մայիս 1-ին:

ՄԽԻԹԱՐԵԱՆ ՄԻԱԲԱՆՈՒԹԻՒՆ

Վ Ե Ն Ե Տ Ի Կ

ՀԱՂՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Մխիթարեան միաբանութիւնը ուրախութեամբ կը տեղեկացնէ իր բոլոր համակիրներուն թէ 1996 Յունիս 23-ի Ընդհանուր ժողովի նիստին ընտրուեցաւ Ընդհանուր Աբբահայր Միաբանութեանս՝ Հ. Սահակ Վրդ. Ճեմճեմեան 12-րդ յաջորդ Մեծն Մխիթար Աբբահօր:

Ստորեւ կուտանք նոր վարչական կազմին պատկերը՝

Հ. Յովսէփ Վրդ. Պէխէսճիլեան — Ընդհ. Աթոռակալ
Հ. Գաբրիէլ Վրդ. Սահակեան — Առաջիկայ
Հ. Դաւիթ Ղազարեան — Առաջիկայ
Հ. Սամուէլ Պաղտասարեան — Առաջիկայ

Ընդհ. Քարտուղար՝
Հ. Սերոբ Ջամուրլեան
Գործակալ Առաջի Ս. Գահուն Հռոմայ
Հ. Դաւիթ Ղազարեան
Ընդհ. Մատակարար
Հ. Գրիգորիս Սերէճեան

ԴԻՒԱՆ ՄԽԻԹԱՐԵԱՆ

ԵՒՐՕ 96

Ա Ւ Ա Ր Տ Ա Կ Ա Ն Ը՝
ԳԵՐՄԱՆԻԱ — ՉԵԽԻԱ

Կէս աւարտական մրցումներն ալ, քառորդ աւարտականներուն նման փենալթիներով միայն կրցան վճռել յաղթականները:

Ֆրանսա եւ Չեխիա 0 - 0 հաւասար արդիւնքի վրայ մնացին կէս ժամուան երկարաձգումէն ետք ալ, ի վերջոյ Չեխերը ապահովեցին յաղթանակը 6 - 5 արդիւնքով, երբ Ֆրանսական խումբէն՝ Փետրոսի գնդակը բախեցաւ չեխ բերդապահին արգելքին եւ Ֆրանսա չկրցաւ այդ 6-րդ գնդակը բերդ մտցնել:

Գրեթէ նոյնը եղաւ Անգլիոյ եւ Գերմանիոյ պարագան: Անոնց մրցումը վերջ գտաւ 1 - 1 հաւասար արդիւնքով եւ այդպէս ալ մնաց երկարաձգումէն ետք: Փենալթիներն են որոնք վճռեցին Գերմանիոյ յաղթանակը 6 - 5 արդիւնքով:

Կիրակի օր, Ուէմպլէի մարզադաշտին մէջ է որ Գերմանիա եւ Չեխիա աւարտական մրցումը կը խաղան:

ԹՈՒՐՔ ՄԱՄՈՒԼ

«ԱՄԵՐԻԿԱ ԿԸ ՍԽԱԼԻ...»
Կ'ըսէ Իլհան Աքանթ

ԱՊՐԻԼ 24-Ը ԵՒ «ՉԱՐԱՄԻՏ ՀԱՅԵՐ»

ԽՄԲ. – Նորութիւն չկայ, անշուշտ, Իլհան Աքանթի գրութեան մէջ, որ կը կրկնէ ու կը կրկնէ հին յանկերգ մը: Միակ «նորութիւնը» կը վերաբերի Ապրիլ 24-ին, որ, ըստ իրեն, տեղահանութեան թուական մը չէ այլ «35 չարամիտ Հայերու» ձերբակալութեան օրը...: No comment...

***

«Եէնի Եիւզեըլ»ի մէջ Իլհան Աքանթ, ծանօթ դեսպան եւ հետազօտիչ վարչապետարանի Օսմանեան արխիւներու մէջ, Յունիս 15-ին յօդուած մը հրատարակած է «Ամերիկա սխալ կը գործէ ճանչնալով հայկական կարծեցեալ ցեղասպանութիւնը» խորագրին ներքեւ:

Յօդուածագրին գլխաւոր նպատակն է կրկնել Թուրքիոյ պաշտօնական տեսակէտը այն մասին, թէ ցեղասպանութիւն չէ կատարուած, այն ինչ որ պատահեցաւ 1915-ին, պարզապէս «տեղափոխութիւն» մըն էր: Յօդուածագիրը պատմականը կ'ընէ ռուսեւթուրք պատերազմի շրջանին պատահած անցուդարձերուն, յայտնելով որ Հայերը Օսմանեան շրջանին մէջ դաւաճանած են եւ Ռուսերուն հետ միանալով կռնակէն դաշունահարած են Օսմանեան կայսրութիւնը: Այս պատճառաւ, պետութիւնը 1915 Մայիս 14-ին սկսաւ գործադրել տեղահանութեան օրէնքը: Ըստ յօդուածագրին, այդ շրջանի բնակչութեան թիւն է 583.519: Այս թիւը օտար աղբիւրներու համաձայն 635.806 է: Եթէ նկատի առնուի որ բոլոր Հայերն ալ չեն տեղափոխուած, միայն հիւսիսէն դէպի հարաւ ղրկուած Հայերը ընդհանրապէս հաւաքուած են Հալէպի մէջ: Այդ Հայերուն մէկ մասին Ֆրանսական համազգեստ տուին Ֆրանսացիները եւ զանոնք գործածեցին Անթաքիոյ մէջ Թուրքերու դէմ: Ուրեմն, տեղափոխութեան ընթացքին մեռած կամ անհետացած Հայերուն թիւը միլիոններու չի կրնար հասնիլ եւ այսպիսի պնդում մը չափազանցութիւն եւ սխալ է: Մնաց որ այս տեղափոխութիւնը օրինաւոր պատճառաբանութեան վրայ հիմնուած է: Ըստ յօդուածագրին, ակնյայտ է որ ցեղասպանութիւն չէ կատարուած: Աւելին՝ Օսմանեան պետութիւնը յատուկ դրամական յատկացում ըրած է, որպէսզի տեղափոխութեան ընթացքին ապահովուի Հայերու բնակութեան եւ սնունդի ծախքը: «Մէկը, որ ցեղասպանութիւն պիտի գործէ, սնունդի եւ բնակութեան համար յատկացում կ'ընէ՞», կը հարցնէ յօդուածագիրը: Յօդուածագիրը կը նշէ որ Հայերու ապստամբութիւնը կանխելու նպատակով կառավարութիւնը Իսթանպուլի մէջ Ապրիլ 24-ին մօտաւորապէս 35 չարամիտ Հայեր ձերբակալած է: Հայերը Ապրիլ 24-ը ամբողջ աշխարհի վրայ Թուրքիոյ դէմ իբր քարոզչութեան գործիք կը գործածեն: Շատ մը պատմաբաններ իսկ կը սխալին, կարծելով որ Ապրիլ 24-ը Հայոց տեղահանութեան օրէնքին թուականն է: Մինչդեռ, տեղահանութեան որոշումը տրուած է 1915 Մայիս 27-ին եւ որեւէ կապ չունի Ապրիլ 24-ի թուականին հետ:

Յօդուածագիրը իր խորհրդածութիւնները կ'աւարտէ, հարց տալով թէ Հայերը ի՞նչ կ'ուզեն այսպէս գործակցելով հայ ահաբեկիչներու եւ զանազան միջազգային հիմնարկութիւններու հետ: Անոնք կ'ուզեն որ Թուրքիա ճանչնայ ցեղասպանութիւնը, հատուցում կատարէ եւ հող տայ: Բայց իրենք ալ գիտեն որ այսպիսի բան մը չի կրնար իրականանալ: Որովհետեւ Օսմանեան արխիւներու մէջ առկայ է այն ճշմարտութիւնը, թէ մէջտեղը ցեղասպանութիւն մը չկայ, այլ պարզապէս տեղահանութիւն մը:

«ՄՇՈՅ ԷՄՄԻ»

ԲՈԼՈՐ ՀԱՅՐԵՐՈՒՆ՝ ՍԻՐՈՎ

Գրեց՝ ՅԱԿՈԲ ԱՍԼԱՆԵԱՆ

Մեր Թոքատի մէջ ամէն տուն ունէր նաեւ հացի փուռ մը: Իւրաքանչիւր հայ տուն իր հացը ինք կ'եփէր, Սիրելի բարեկամներս, ես այսօր չեմ հասկնար թէ ի՞նչպէս կը պատահի: Մենք ալ հաց կ'եփէինք, բայց այդ հացը մէկ շաբաթ թարմ կը մնար, մինչդեռ, ձեր այս Իսթանպուլին հացը մէկ օր վերջ չոփ - չոր կը դառնայ: Կ'երդնում որ ես մինչեւ այսօր ջաղացպանի զաւակ կամ թոռ ըլլալով հանդերձ, չկրցայ հասկնալ թէ ի՞նչպէս կը պատահի այս բանը: Մեր հացագործութիւնը այնքան նշանաւոր էր, որ թուրք ընտանիքներ կ'ըսէին. «Հայու մը դրան առջեւէն անցիր, արդէն կը կշտանաս հացին բուրմունքէն: Իրաւ ալ իւրաքանչիւր Հայ ընտանիք իւրայատուկ հաց եփելու սովորութիւն մը ունէր: Այդ պատճառաւ ալ բոլոր հացագործները, հացագործութեան վարպետները բնականաբար Հայեր էին: Մինչեւ այսօր կը յիշեմ: «Ծիւճիւկ Հաճը Ստեփան Աղա», «Երկանպաճաք Թադէոս Ուսթա», «Կոշտ Սարգիսի որդի՝ Վահան Ուսթա», «Զէվզէկներու Գրիգոր Վարպետը» եւ դեռ ի՜նչ հացագործութեան վարպետներ ունէինք:

Այո՛, բայց սիրելի ընթերցողներ, դուք բնաւ գիտէ՞ք թէ փուռ մը ի՞նչպէս կը շինուի: Փուռը կրակի դէմ դիմացկուն աղիւսէ եւ «խորասան»է կը շինուի: Խորասանը նիւթ մըն է որ շուքի մէջ կը ձգէ այսօրուան կրակը: Խորասանը «անշապիկ Գրիգոր» վարպետին գիւտն էր: Իրանցի վարպետ մը: Խորասանը այնպիսի ցեխ մըն էր, որ եթէ չորնար, կրաղիւսէ մը աւելի դիմացկուն կը դառնար: Ինչ որ ընէիր չէիր կրնար փլցնել: Կը յիշեմ որ մանկութեանս շրջանին կառավարութիւնը որոշեց փլցնել Թոքատի «Ս. Նշան» Եկեղեցին, անոր համար որ այդ եկեղեցին իր զանգակներով, աշտարակներով, խաչերով կը խանգարէր քաղաքին գեղեցկութիւնը: Բայց որքա՜ն դժուար փլցուցին զայն: Քաղաքապետութեան մարդիկը չկրցան փլցնել եւ բանակէն օգնութիւն ուզեցին, Երեք գործաւոր ալ մեռաւ փլուզումի ընթացքին: Բայց ի վերջոյ յաջողեցան փլցնել, պայթուցիկներ գործածելով: Մայրս, որ միամիտ կողմեր ունէր, պնդեց որ երեք գործաւորները մեռած էին երբ եկեղեցիին խաչը վար առնել ուզած էին: Ան կը պնդէր թէ գործաւորները ինկան, երբ իրենց ձեռքը դպցուցին խաչին: Այսպիսի զանազան մեկնաբանութիւններ շրջեցան այդ օրերուն: Բայց ի վերջոյ եկեղեցին փլցուեցաւ, Եւ շէնքի մնացեալ մասը գործածուեցաւ իբր ճեմիշ: Ասիկա վիրաւորական էր մեր քրիստոնեաներուն համար: Նոյնիսկ մայրս երկար ատեն հաւատաց որ այդ ճեմիշը գործածողները պիտի պատժուէին Աստուծոյ կողմէ:

Ինչ որ է, ես կը խօսէի խորասանին մասին: Խորասանը հաւկիթի ճերմակի, յարդի փոշիի, դեղին աւազի եւ կայծքարի խառնուրդ մըն էր: Եթէ անգամ մը սառէր, անկէ վերջ այլեւս անքակտելի կը մնար:

Ահաւասիկ փուռը այդ խորասանով կը շինուէր: Դուք գիտէք թէ փուռի մը գմբէթը ինչպէս կը շինուի: Տեսէք, պատմեմ ձեզի. երբ քովընտի պատերը շինուին, գմբէթը կը բանուի կլոր եղէգներով, ճիշդ այնպէս, ինչպէս կը շինուին լուացքի կողովները: Իրական գմբէթի մը նման փուռին գմբէթն ալ կը բանուէր կւկլոր ծառերով: Յետոյ անոր վրայ կը շարէին կրակի դէմ դիմացկուն աղիւսները եւ խորասանը, Երեք օր վերջ, փուռը կը վառէին: Գմբէթին մէջի փայտերը եւ խոտերը կ'այրէին եւ երեւան կ'ելլէին աղիւսները: Եւ ահա ասիկա կը կոչուէր «գմբէթ»:

Մշոյ Էմմին այս գործին մասնագէտն էր: Ան մէկական տարի տարբերութեամբ երեք աղջիկներ ունէր. Ալվարդ, Սիրվարդ եւ Սոնվարդ: Այս աղջիկները շատ կը սիրուէին ամբողջ բարեկամներուն կողմէ: Իսկապէս բոլորն ալ վարդերու կը նմանէին: Վերջին անգամ, երբ մեր փուռը կը նորոգէր, մայրս կատակով հարցուց Մշոյ վարպետին:

«Մշոյ վարպետ, նոր վարդ մըն ալ պիտի գա՞յ աշխարհ»:

Վարպետը ժպտելով պատասխանեց.

«Այսքան ժամանակէ ի վեր սպասեցինք որ մանչ մը ունենանք, բայց Յիսուս Քրիստոս չտուաւ: Ես ալ վերջին աղջիկս կոչեցի Սոնվարդ»:

Մշոյ Էմմին ծայր աստիճան աշխատասէր եւ իր զաւակներուն համար հոգի տուող մարդ մըն էր, Եւ օր մըն ալ ան, երբ փուռ մը կը շինէր, մնաց գմբէթին տակ, որ փուլ եկած էր, որովհետեւ տաքալին լաւ չէր չորցած: Խեղճ վարպետը ժամեր ամբողջ մնաց այդ գմբէթին տակ, մինչեւ որ շուրջիններուն անդրադարձան եւ օգնութեան հասան: Երբ զինք փլատակներուն տակէն հանեցին, ան արդէն կէս մեռեալ վիճակ ունէր: Ի վերջոյ փրկուեցաւ, կեանքի վերադարձաւ, բայց իր երկու ոտքերը ճզմուած էին: Այնուհետեւ, ան Թոքատի միակ պողոտային Պէհզատ պողոտային վրայ, կառավարական շէնքին ճիշդ դիմացը, քաշկռտուելով, սողալով, կը ծախէր մաղի սանտր, ասեղ, դերձան, կոճակ, եւ այդպիսի առարկաներ: Տառապալից աշխատանքով կը ջանար օրապահիկ մը հայթայթել իր զաւակները մեծցնելու համար, Եւ ի վերջոյ մեծցուց, հասցուց զանոնք: Ահաւասիկ փառաւոր Հայր մը ձեզի, զոր ես կը յիշեմ «Հայրերու Օրուան» առիթով: Միայն մայրե՞րը կան աշխարհի վրայ: Միայն մայրե՞րն են որ մարդու մը ամէն բանը կը նշանակեն: Ի՜նչ Մշոյ Էմմիներ կան, որոնք չքաւորութեան մէջ կը տուայտին իրենց զաւակներուն համար պատառ մը հաց հայթայթելու համար:

Տարիներ վերջ, Ալվարդը Լիոն հարս գնաց: Յետագային, ան իր քովը առաւ նաեւ «Կիւլօ» քոյրիկը: Եւ հիմա Մշոյ Էմմի Թոքատի «Ճըքճըք» գիւղի սարոտը, հովիտի մը խորը, հայկական գերեզմանատան մէջ հանգիստ կը ննջէ: Ան մեռաւ 1947-ին, յետին չքաւորութեան մէջ: Հազա՜ր ողջոյն քեզի, Հայրերու Օրուան առիթով, Մշոյ Էմմի:

Ես շատ կը սիրեմ գնչուները: Իմ ողբացեալ մայրս կատակով ինծի կ'ըսէր որ «մենք քեզ գնչուներէն առինք»: Կ'երեւի թէ իր այս խօսքին տպաւորութեան տակ մնացած եմ որ շատ կը սիրեմ գնչուները: Անոնք մրջիւնի մը նման աշխատասէր են, երաժշտասէր են, բնութիւնը կը սիրեն, դրամին կարեւորութիւն չեն տար եւ վերջապէս ծաղիկ կը ծախեն, երջանիկ կ'ապրին: Եթէ դուք ալ առտուները ինծի նման ժամը 6-ին փողոց ելլէք, կը տեսնէք որ գնչուները գործի լծուած են: Անոնք աղբատոպրակներէն եւ աղբակոյտերուն մէջէն խաւաքարտեր, երկաթի կտորներ, նայլոնի կտորներ եւ այսպէս ինչ որ գտնեն կը հաւաքեն: Իրենց բաժինը կը ստանան նախքան աղբահաւաքներուն գալը եւ զանոնք վերցնելը: Բայց ի՜նչ աշխատանք:

Անցեալները անոնցմէ մէկուն հանդիպեցայ, Երիտասարդ մարդ մըն էր որ գարեջուրի կամ քոլայի տուփերը կը հաւաքէր: Տակաւին առտուան լոյսը նոր ծագած էր: Ան մանկական հին կառք մը գտած էր եւ կը ջանար զայն տեղաւորել պարկի մը մէջ: Անոր քով ուշադրութիւնս գրաւեց երեք - չորս տարեկան, կ'երդնում, Պրիժիթ Պարտոյի չափ գեղեցիկ աղջիկ զաւակ մը: Աղբամանին քով նստած, առաւօտեան այդ ժամուն, կասկապոյտ շրթներով, ցորենի հասկի մը նման ոսկեայ իր գլուխը աջ ու ձախ կը շարժէր ու յայտնապէս կը դողար: Աչքերէն քուն կը վազէր: Ոտքերուն վրայ «քէլիք» կոչուած այն ձիախէժէ սանտալները կային, զոր մենք մեր մանկութեան կը կրէինք: Միջոց մը երկարեցաւ քովընտի պատին վրայ եւ քնացաւ: Խղճահարեցայ: Հօրը մօտեցայ եւ ըսի. «Ա՛յ մարդ, այս խեղճ տղեկը ի՞նչ գործ ունէր այստեղ, առտուան այս կանուխ ժամերուն: Ինչո՞ւ հետդ առած ես»: Ան իր սեւսեւ ձեռքերը աջ ու ձախ շարժելով պատասխանեց. «Ի՞նչ կրնամ ընել աղա, կինս ուրիշին փախաւ, ես եւ աղջիկս առանձին մնացինք: Մարդ չունիմ: Եթէ քիչ մը ուշանամ, աղբահաւաքները կուգան եւ աղբերը կը հաւաքեն: Ահա ստիպուած եմ աղջիկս ալ միասին առնելու»:

Խեղճ մարդուն խօսքերը շատ տպաւորեցին զիս: «Տէ՛ս, ըսի, ես այսօրուան շահս քեզի պիտի փոխանցեմ: Առ եւ այս փոքրիկը տուն տար»:

Մարդը շատ զարմացաւ իմ առատաձեռն այս առաջարկիս վրայ: Բայց առարկեց.

- Ի՞նչ տուն աղա, ես տուն մուն չունիմ: Վրանի մը տակ կը պառկինք: Բայց ինչո՞ւ գործս ձգեմ: Ես հիմա գործիս վրայ եմ:

Փոքրիկը կը քնանար, իսկ հայրը երբեմն գիրկը կ'առնէր զայն եւ կ'օրօրէր: Քիչ մը դրամ դրի մարդուն գրպանին մէջ եւ սկսայ մտածել թէ այս մարդն ալ հայր մըն էր ահաւասիկ: Հայր մը սակայն, որ «Հայրերու Օր» չունէր:

Ես այս տեսարաններէն շատ կ'ազդուիմ, որովհետեւ մենք ալ պատերազմական տարիներուն չքաւոր զաւակներ եղանք: Այսօր, մեզմէ շատեր ունեւորութեան տարիներու զաւակներ են: Բայց մենք այդպէս չեղանք: Չքաւորութիւնը տարբեր բան մըն է: Անոնք որ չեն կրած չքաւորութեան հարուածը, հազա՛ր փառք պէտք է տան Աստուծոյ: Մեր ժողովուրդին ութսուն տոկոսը քոսոտած էր, որովհետեւ շաքար չէր կրցած գտնել պատերազմի տարիներուն: Մենք թէյը չամիչով կը խմէինք, Չամիչը իբր շաքար կը գործածէինք, Մինչդեռ այսօր մարդիկ շաքար իսկ ուտել չեն ուզեր եւ շաքարին կամ տուրմին ամենալաւ տեսակը կը փնտռեն:

Մեր գիւղին մէջ տղաքը շնորհքով խաղալիք չունէին, Մանաւանդ աղջիկ զաւակները կը խաղային քուրջի կտորներէ շինուած պուպրիկներով: Մենք տղաներս ալ «չափութ» կոչուած քուրջէն գնդա՛կ կը շինէինք: Եւ այդ գնդակը միշտ ինծի կը յիշեցնէ շատ տխուր տեսարան մը:

Մեր գիւղին ամէնէն խայտառակ պարտէզը «Քէօր Հաճը» կոչուած անօպայի մը պարտէզն էր: Աշխարհի ամէնէն չար եւ անգութ մարդն էր թերեւս Քէօր Հաճըն: Թիզ մը հասակ ունէր միականի այդ մարդը, Ունէր նաեւ այծի մօրուք: Եթէ Հայ էիր, անոր պարտէզին առջեւէն անցնելով իսկ, անոր պարտէզին ակնարկ մը նետելով իսկ յանցանք կը գործէիր: «Վա՛յ, կեավուրի զաւակ, իմ պարտէզս աչքի պիտի գայ», կը պոռար եւ ձեռքի դաւազանով կը քալէր հոնկէ անցնող Հայերուն վրայ:

Մեր գիւղին ամէնէն անձայն եւ հանդարտ ընտանիքներէն մէկն էր «քէչէճիլէր»ի Ահարոն Էմմիի ընտանիքը: Ասոնք տխեղծ եւ հիւանդկախ մանուկ մը ունէին: Մայրը՝ Պէնլի քոյրիկ կը դողար իր զաւկին վրայ: Գանձի մը նման կը գուրգուրար այդ տխեղծ եւ հիւանդոտ տղուն վրայ: Ինչպէ՛ս չգուրգուրար: Իրենց միակ զաւակն էր ան:

Մեր տղաքը ընդհանրապէս սովորութիւնն ունէին քուրջի կտորէ շինուած գնդակ խաղալու: Շատ երջանիկ էին անոնք, եթէ այդպիսի գնդակ մը ունենային: Օր մը, Ահարոն Էմմիի որդին ալ, հիւանդկախ Վարուժանը գնդակ կը խաղար ինքնիրեն: Երբեք չեմ մոռնար: Ահարոն Էմմի քարի մը վրաս նստած, կը դիտէր իր որդին: Վարուժան գնդակին կը զարնէր, կ'իյնար, կ'ելլէր, դարձեալ կը զարնէր: Անգամ մը, ինչպէս եղաւ չեմ գիտեր, շատ ուժեղ հարուածեց գնդակին եւ այդ գնդակն ալ գնաց - եկաւ ինկաւ Քէօր Հաճըի պարտէզին մէջ: Այդքանով ալ չմնաց, կոտրեց քանի մը տակաւին նոր տնկըւած տունկեր: Քէօր Հաճը անմիջապէս վերցուց դաւազանը եւ կատաղօրէն սկըսաւ վազել: «Վա՛յ կեավուրի զաւակ, բոլոր ծաղիկներս փճացուցիր», պոռալով սկսաւ հարուածել խեղճ տղան: Ահարոն Էմմի անմիջապէս նետուեցաւ եւ մտաւ Քէօր Հաճըին եւ իր զաւկին միջեւ: Ինքը ուժեղ մարդ էր: Եթէ ուզէր մէկ հարուածով գետին կը փռէր Քէօր Հաճըն: Բայց մեր Հայերը հետեւանքներէն կը վախնային: Մէկ վայրկեանի մէջ հարիւր հոգի կրնային գտնել իրենց դիմաց եւ այն ատեն փրկութեան ճամբայ չկար: Ուստի Ահարոն Էմմի յօժարեցաւ իր բախտին եւ, պաշտպանելու համար իր զաւակը, ինքզինք նշաւակ դարձուց Քէօր Հաճըի կատաղի հարուածներուն: Ես քիչ հեռուն կանգնած, սարսափահար կը դիտէի այդ տեսարանը:

Այսօր դարձեալ կը յիշեմ այդ տեսարանը եւ կ'ողջունեմ Ահարոն Էմմին ալ որպէս օրինակելի հայր: Միայն մայրերը չեն որ կան ուրեմն աշխարհի վրայ: Ի՜նչ հայրեր կան, որոնք իրենց կեանքն իսկ տալու պատրաստ են իրենց զաւակները փրկելու եւ ապրեցնելու համար: Եւ հայր կամ մայր, բոլորն ալ նոյն գիծով կը միանան իրարու: Այդ գիծը զաւկի սէրն է:

Ահաւասիկ եկաւ եւ անցաւ Հայրերու Օրն ալ: Ողջո՜յն բոլոր հայրերուն:

Լուրեր Հարաւային Ամերիկայէն

(ՅԱՊԱՂԱԾ)

ՊՐԱԶԻԼ

«Ստեփանակերտ - Երեւան - Լոս - Անճըլըս» ազգային տուրքի մարաթոնի ծիրին մէջ, «Հայաստան» Համահայկական Հիմնադրամի Պրազիլի, Ուրուկուէյի եւ Արժանթինի տեղական յանձնախումբերու հրաւէրով Մայիս 20-ին Սան - Փաւլօ ժամանեց Լեռնային Ղարաբաղի Հանրապետութեան պատուիրակութիւնը՝ նախագահ Ռոպէր Քոչարեանի գլխաւորութեամբ, որուն կ'ուղեկցէին Արտաքին Գործոց Նախարար՝ Արկադի Ղուկասեան եւ Հայաստանի մէջ Ղարաբաղի ներկայացուցիչ՝ Ալեքսան Յարութիւնեան:

Նոյն օրը, Պրազիլահայոց Ազգային Առաջնորդարան այցելելէ ետք, պատուիրակութիւնը մեկնեցաւ Սան - Փաւլօէն ոչ հեռու գտնուող եւ մէկ միլիոն բնակիչ հաշուող Օզասկօ քաղաքը, ուր ջերմ [illegible] խանդավառ ընդունելութեան արժանացաւ տեղւոյն մօտ 1500 հոգինոց հայ համայնքի կողմէ: Պատուիրակութիւնը այցելեց Օզասկոյի հայկական եկեղեցին, կից կառուցուած սրահն ու դպրոցական [illegible]ը: Համայնքի ներկայացուցիչներու բարի գալուստի խօսքերէն ետք, Պր. Քոչարեան պատասխան ելոյթ մը ունեցաւ:

Այնուհետեւ Ղարաբաղի պատուիրակութիւնը հիւրընկալուեցաւ Օզասկոյի [illegible] ղաքապետարանը, Քաղաքապետը, ընդունելով հիւրերը, ջերմ խօսքեր ըսաւ տեղւոյն հայ համայնքի եւ հայ ժողովուրդի մասին, ինչպէս նաեւ իր համակրանք յայտնեց Ղարաբաղի հայութեան արդար պայքարին հանդէպ:

Վերադառնալով Սան - Փաւլօ, նոյն օր երեկոյեան պատուիրակութիւնը մասնակցեցաւ իրեն ի պատիւ կազմակերպուած ընթրիքին (մօտ 40 անձերու մասնակցութեամբ), ուր համայնքի ներկայացուցիչները իրենց վճռակամութիւնը յայտնեցին հետեւողականօրէն աշխատելու աջակցելու Հիմնադրամին, մասնաւորապէս Գորիս - Ստեփանակերտ մայրուղիի ֆինանսաւորումին:

Մայիս 21-ին Լեռնային Ղարաբաղի նախագահը եւ իր ուղեկիցները այցելեցին Սան - Փաւլոյի Ս. Գէորգ Մայր Տաճարը, Հ. Բ. Ը. Մ.-ի մասնաճիւղը, ինչպէս նաեւ համայնքի զոյգ դպրոցները՝ Ազգային «Դուրեան» վարժարանը եւ Հ. Բ. Ը. Մ. «Փառէն եւ Ռեժինա Պաղարեան» վարժարանը: Յայտագրին համաձայն այցելեցին նաեւ Հայ Կաթողիկէ եւ Հայ Աւետարանական Եկեղեցիները: Այնուհետեւ պատուիրակութիւնը այցելեց Սան - Փաւլօ մեթրոյի «Արմենիա» կայարանը եւ նոյնանուն հրապարակը, ուր նաեւ կան հայկական երկու խաչքարեր եւ Ապրիլեան Նահատակաց յուշարձանը:

Համայնքի հանդիպումները ընդգրկող յայտագրին վերջը մեծ հաւաք եւ ընթրիք տեղի ունեցաւ Սան - Փաւլոյի «Գլիպ Արմենիօ»յի մէջ մօտ 800 հոգիի մասնակցութեամբ, ուր նաեւ ցուցադրուեցաւ Ղարաբաղի մասին ժապաւէն մը: Ելոյթներ ունեցան նախագահ Ռ. Քոչարեան, Հիմնադրամի Պրազիլի յանձնախումբի նախագահ Վարուժան Պուրմայեան, Պրազիլահայոց առաջնորդ Տաթեւ Արք. Ղարիբեան, ինչպէս նաեւ Արժանթինի մէջ Հայաստանի Հանրապետութեան դեսպան Վահան Տէր - Ղեւոնդեան, որ նաեւ Հայաստանի յատուկ անձնագիրներ յանձնեց Մեծ Եղեռնի երեք պրազիլահայ վերապրողներու:

Մայիս 22-ի յայտագիրը ամբողջութեամբ նուիրուած էր պաշտօնական [illegible] ջանակներու հետ հանդիպումներուն: Սան - Փաւլոյէն մեկնելով Պրազիլիա, Ղարաբաղի պատուիրակութիւնը եւ ուղեկցող անձեր ընդունուեցան Պրազիլի Արտաքին Գործոց Նախարարութեան գլխաւոր քարտուղար Սեպաստիան Տօ Ռեկօ [illegible] կողմէ,

ՈՒՐՈՒԿՈՒԱՅ

Երեկոյեան պատուիրակութիւնը վերադարձաւ Սան - Փաւլօ, իսկ յաջորդ առաւօտ մեկնեցաւ Ուրուկուայ: Մոնթէվիտէոյի մէջ երկօրեայ յայտագիրը կ'ընդգրկէր համայնքին եւ պաշտօնական [illegible] մը հանդիպումներ: ԼՂՀ պատուիրակութիւնը եւ ուղեկցող անձեր, [illegible] գլխաւորէր դեսպան Վահան - Տէր - Ղեւոնդեան, հանդիպումներ ունեցան [illegible] րուկուահայ գաղութի տարբեր համայնք[illegible]ներու հետ, այցելեցին Հ. Բ. Ը. Մ.-ի «Ներսէսեան» «Նուպարեան» եւ ազգային «[illegible]»

1700-ԱՄԵԱԿԸ ՀԱՅԵՐԷՆ ՉԽՕՍԵՑԱՒ

ԵՐԿՈՒ ՏՈՂ ԱԼ ԻՆՁՄԷ...

Ցասում, զայրոյթ, նողկանք, ընդվըզում...

Ոչ մէկ բառ բաւարար պիտի ըլլայ բացատրելու զգացումս երբ կարդացի Յունիս 20 թուակիր «Յառաջ»ի առաջին էջի վրայ 1700-ամեակը ՀԱՅԵՐԷՆ ՉԽՕՍԵՑԱՒ յօդուածը, ուր կը յայտնուէր թէ նիստերու ընդունուած լեզուն անգլերէն ու ֆրանսերէնն էին,

Աչքերուս չհաւատալով, առանց չափազանցելու ճիշդ երեք անգամ կարդացի յօդուածը: Դառն խռովութիւն մը... Հակառակ զգացած յուզումիս ու բողոքիս, գնահատեցի սակայն յօդուածագիր Արփի Թոթոյեանը իր հատու եւ պատշաճ գրութեան համար:

Զարմանալի հանդիպում. նոյն թիւ «Յառաջ»ի ճիշդ ետեւի էջը կար՝ Սփիւռքահայ վարժարաններու համաժողովի տեղեկատուութիւնները:

Անհեթեթ հակասութիւն մը՝ մէկ կողմէ խումբ մը անձեր իրենց ժամանակը, նիւթը, միտքը ի գործ կը դնեն պահպանելու եւ զարգացնելու համար մեր մայրենի լեզուն, միւս կողմէ ՊԱՏԿԱՌԵԼԻՆԵՐու նիստէն կը վտարուի՝ մեր խամաճիկ դարձած հայերէնը:

Մտքիս մէջ կը յաջորդեն հարցումներ առանց գտնելու իրենց պատասխանները.

– Ի՞նչ կարիք՝ ապագայ սերունդ կամ ուսուցչուհի պատրաստելու.

– Ի՞նչ կարիք՝ հոս ու հոն, թաղերու մէջ, մէկ-մէկ մտատանջուելու, մի քանի երախայի հայերէն սորվեցնելու համար.

– Ի՞նչ կարիք՝ հայապահպանման – ազգապահպանման քարոզներով մեր գլուխները արդուկելու, մնաց որ քարոզիչը ինք չէ համոզուած...

Ապագայով մտահոգ հայախօս Հայերս առօրեայ պայքար ունինք լեզուի դաւաճաններու դէմ բայց երբ պայքարը ԸՆՏՐԱՆԻ խումբի մը դէմ է ի՞նչ ընել:

Անկասկած աչալուրջ ըլլալ, չմնալ անխօս, չանտեսել, չանդրադառնալ, Չեմ կարծեր թէ այս նիւթի շուրջ գրուելիք բազմաթիւ յօդուածներ կրկնութիւն համարուին: Այլ գուցէ ամէն մի տող, ամէն մի խօսք պատնէշ մը ըլլայ ձուկին գլխէն հոտելուն...

ԱՆԻ ՅՈՎՍԷՓԵԱՆ

Լա Սիոթա

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՄԵԾ ՆՈՒԱԳԱԽՈՒՄԲԻ ՀԱՄԵՐԳՆԵՐԸ

Գեղարուեստական ոլորտէն ներս նոր երեւոյթ մը:

Յունիս ամսուան ընթացքին Ֆրանսայի երեք հայակեդրոն քաղաքները՝ Մարսէյլ Յունիս 1-ին, Լիոն Յունիս 8-ին եւ Փարիզ Յունիս 15-ին ապրեցան աւանդական եւ ժողովրդական երաժշտութեան երեկոներ, նոր համոյթի մը՝ Հայկական մեծ նուագախումբի յաջորդական համերգներով:

Հայկական մեծ նուագախումբը նոր է իր ստեղծումով, իր կազմութեամբ եւ իր գործունէութեամբ, բայց տարիներու ներկայութիւն մըն է իր բաղկացուցիչ խումբերով եւ տարրերով: Երեք տարբեր գործիքային նուագախումբերու համադրում մը, միացումն է. Փարիզի «Նաւասարդ»ը, Լիոնի «Սպիտակ»ը եւ Մարսէյլի «Գեղամ»ը:

Գաղափարը նոր չէ, Չորս տարիէ ի վեր նուագախումբերը աշխատանքի պարբերական հանդիպումներ ունին: Նպատակը իրարու ծանօթանալ, փորձառութիւններ փոխանակել, համատեղ նուագել, միասնական ծրագիրներ մշակել, կատարելագործուիլ է, միշտ դիմելով արհեստավարժ արուեստագէտներու ուսուցման, ցուցմունքներուն առաւելաբար եկած Հայաստանէն, ինչպէս՝ ծանօթ երգահան Խ. Աւետիսեան, Կ. Մուրատեան, Ե. Մանուկեան, Ա. Պարտիկեան, «Փինիկ» նըւագախումբը...: Լուրջ եւ հետեւողական աշխատանք մը որ մասնակցողներէն պահանջեց զոհողութիւններ՝ ժամանակի, ընտանիքի, նիւթականի եւ ... հաճոյքի: Գեղարուեստական վայելքը, հայ աւանդական երաժշտութեան հակումն ու սէրը, արուեստի եւ մշակոյթի ճամբով ազգային զգացումի մը արտայայտութիւնը, դէպի ակերը վերադառնալու տենչը դըրդեցին եւ մղեցին երիտասարդները: Եւ հանդիպումէ հանդիպում հետաքրքրութիւնը շատցաւ, տրամադրութիւններն ու խանդավառութիւնը բարձրացան, կամքերը միացան ու զօրացան եւ ձեռնարկը յաջողեցաւ: Գեղեցիկ օրինակ մը ուժերու համախմբման, գործակցութեան, հաւաքական աշխատանքի, ճիգերու կեդրոնացման: Եւ արդիւնքը, եթէ ոչ անմիջապէս, բայց ժամանակի ընթացքին եւ բարելաւումներով կրնայ ըլլալ միայն քաջալերական եւ գնահատական:

Հայկական մեծ նուագախումբը բեմ ելաւ 32 մասնակցողներով. 12-ը «Գեղամ» նուագախումբէն, 10-ը՝ «Նաւասարդ»էն եւ 10-ը՝ «Սպիտակ»էն եւ հետեւեալ կազմով. – Դուդուկ՝ Յակոբ Պօյաճեան (Ս.), Վահէ Տէր-Գալուստեան (Ն.), Անի-Լօրա Ժիրարտէն (Ս.), Թիէռի Գէքէդեան (Գ.), Փաթրիք Գուսիկեան (Ն.), Ժաք Սարաֆեան (Ս.) եւ Ֆրէտէրիք Ժամկոչեան (Գ.): Տըհոլ. – Գէորգ Շէխերտէմեան (Ս.), Ֆիլիփ Տէլքուռ (Գ.) եւ Զատիկ Փանոսեան (Ն.): Շըվի. – Մելինէ Բարսեղեան (Ս.) եւ Դաւիթ Փապուճեան (Ն.): Քամանչա. – Ժեռար Գարսեան (Ս.), Սարգիս Խօրտէքեան (Գ.), Շառլ Զաքարեան (Գ.): Քանոն. – Նատիա Ֆրիսթին (Գ.), Էլիա Փեհլիվանեան (Ն.) եւ Գաթի Զաքարեան (Գ.): Ուտ. – Միհրան Ղազարեան (Ս.), Ժան-Նոէլ Գույումճեան (Ս.) եւ Խաչիկ Դարբինեան (Ս.): Թառ. – Սերժ Սարսեան (Ս.), Հայկ Ժամկոչեան (Գ.) եւ Գլօտ Սարեան (Ն.): Բանջիո. – Վարուժան Արզումանեան (Գ.), Արմէն Թորիքեան (Ն.) եւ Վահրամ Վարժապետեան (Գ.): Երգիչ. – Յակոբ Պատոլեան (Ն.), Կարօ Տէրտէրեան (Գ.), Նուպար Տէր-Մինասեան (Գ.), Ռոզին Թաչճեան (Ն.) եւ Սիլվա Գարայովհաննէսեան (Ս.):

Երեք համերգներուն նուագախումբը ղեկավարեց երիտասարդ խմբավար Հայաստանէն յատկապէս հրաւիրուած՝ Միքայէլ Աւետիսեան, զաւակը՝ Խաչատուր Աւետիսեանին: Միքայէլ Աւետիսեան 1994-էն ի վեր կը ղեկավարէ Հայաստանի Ֆիլհարմոնիք նուագախումբը:

Երեք համերգներն ալ գտան ժողովրդական լայն ընդունելութիւն: Մարսէյլի «Փալէ տէ Գոնկրէ»ի նոր սրահը ծայրէ ի ծայր լեցուն էր, հազար հոգիէն աւելի: Նոյնպէս Լիոն եւ Փարիզ: Փարիզի մէջ տեղի ունեցաւ երկու ներկայացում: Առաջինին ներկայ եղաւ Գարեգին Ա. Ամենայն Հայոց Կաթողիկոսը իր շքախումբով եւ երկրորդին Ֆրանսայի Հայաստանի դեսպանը՝ Վիգէն Չիտէչեան:

Համերգը սկսաւ Խաչատուր Աւետիսեանի «Ուրմեցիների պար»ով, Ապա, ժողովրդական երգ՝ «Նուպար, Նուպար» որ մեկնաբանեց Ռոզին Թաչճեան: Առնօ Բաբաջանեանի «Երեւանի սիրուն աղջիկ»ը երգեց Նուպար Տէր-Մինասեան: Յաջորդեց «Արցախի» Խ. Աւետիսեանէն: Յետոյ, Կարօ Տէրտէրեան մեկնաբանեց «Այգեպան»ը: Նուագախումբը նուագեց Կոմիտասէն՝ «Գարուն ա», «Ջինար ես», «Շուշիկի», «Ալ այլուղս» եւ «Հօ, հոռովել»: Թաթուլ Ալթունեանի «Ալագեազ»ը երգեց Սիլվա Գարայովհաննէսեան, Դարձեալ Կոմիտասէն «Երանգի»: Խ. Աւետիսեանի «Որտեղ գտնեմ քեզ»ը մեկնաբանեցին Կարօ Տէրտէրեան եւ Նուպար Տէր-Մինասեան: Առաջին մասը վերջացաւ Վասպուրականի ժողովրդական երգերու շարքով մը. երգի բաժինը կատարեց Յակոբ Պատոլեան:

Բ. բաժինը սկսաւ ազգագրական պարերու շարքով մը, ապա «Էրզրումի շորոր» Հրանտ Յովհաննէսեանէ եւ երգի բաժնի կատարողութեամբ՝ Ռոզին Թաչճեանի: Ժողովրդական երգ «Մշոյ աղջիկ» մեկնաբանեց Նուպար Տէր-Մինասեան, եւ Սիլվա Գարայովհաննէսեան երգեց Խ. Աւետիսեանի «Ծաղկած բալենի»ն: Յակոբ Պատոլեան մեկնաբանեց Սայաթ Նովայի «Ամէն սազի մէջըն գոված»: Յակոբ Պօյաճեան դուդուկով ցոյց տուաւ իր արուեստը, Յաջորդաբար «Սիւնեաց սարեր» եւ «Եար քէլէ նազով» երգեցին Կարօ Տէրտէրեան եւ Յակոբ Պատոլեան: «Շալախօ»էն յետոյ, հինգ երգիչներու մասնակցութեամբ յայտագիրը վերջ գտաւ «Ատանայի ողբ»ով եւ «Զարթիր Լաօ»ով:

Հաւաքաբար պէտք է գնահատել Հայկական Մեծ նուագախումբի անդամներն ու ղեկավարները որոնք տուին իրենց լաւագոյնը: Ակնյայտ էր նուագելու, երգելու ուրախութիւն մը, ջանասիրութիւն մը, հայ աւանդական երաժշտութիւնը ապրեցնելու եւ նուագարանները արժեւորելու գոհունակութիւն մը: Արուեստագէտներ չեն, բայց կը սիրեն արուեստը ու կ'ուզեն հարազատօրէն մեկնաբանել:

Առաջին փորձի մը համար քաջալերական է: Եթէ շարունակութիւն մը ունենայ Հայկական մեծ նուագախումբը, եւ ինչո՞ւ չունենայ, բարելաւումներով, առաւել միատարրութեամբ եւ կարգ մը սրբագրութիւններով կրնայ միայն յառաջդիմել եւ դառնալ գեղարուեստական ներկայանալի եւ ներկայացուցչական հանգամանք ունեցող խումբ մը:

Յայտագրէ մը աւելի «յիշատակ - փլաքէթ» մըն է որ հրամցուեցաւ, առաջարկուեցաւ ունկնդիրներուն, որուն մէջ կայ յայտագրի ձայնագրութիւնը «Սէ Տէ»ի վրայ: Ինքնատիպ եւ գեղեցիկ իրագործում մը:

ԿԱՐՕ ՅՈՎՍԷՓԵԱՆ

տանի կապերուն նուիրուած եւ Ղարաբաղի այժմու վիճակը ներկայացնող տեսերիզներ: Գեղարուեստական յայտագրին մասնակցեցան Դաշնակցային Ոստիկանութեան սիմֆոնիք նուագախումբը, ղեկավարութեամբ՝ Մարիօ Մայնարիչի, «Կոմիտաս» երգչախումբը՝ ղեկավարութեամբ Մաքրուհի Խօլմէսէքեանի, «Ալագեազ» երգչախումբը՝ ղեկավարութեամբ Անտրէս Ստեփանեանի եւ «Մասիս» պարախումբը՝ ղեկավարութեամբ Զաւէն Կնեազեանի:

Դեսպան Վահան Տէր-Ղեւոնդեանի ներածականէն ետք, կարճ սակայն տպաւորիչ կերպով խօսք առաւ Նախագահ Քոչարեան, որ ի մասնաւորի ըսաւ. –

«Չեմ ուզում այսօր լրջացնել այս դահլիճը, ուղղակի մի քանի խօսք ասեմ իմ տպաւորութիւնների մասին: Ես Սփիւռքի հետ քիչ եմ շփուել, ես Սփիւռքին առհասարակ քիչ ծանօթ էի: Ու այս այցից յետոյ ես սկսել եմ հիմա հասկանալ որ Սփիւռքը Ղարաբաղի պէս մի նոյն մարմին է, որ ղարաբաղցու, Ղարաբաղի պէս օգնութեան կարօտ է: Մենք կարիք ունենք զէնքի, զինամթերքի, խոշոր տնտեսական ծրագրերի: Սփիւռքը կարիք է զգում ազգային ոգու, լեզուի, մշակոյթի: Եւ դա այն վիճակն է երբ որ մենք կարող ենք իրար տալ: Սփիւռքը տայ ինչ որ կայ Սփիւռքում, իսկ մենք կարող ենք տալ այն, ինչի կարիքն է զգում Սփիւռքում: Եւ այսօր դրա մասին պիտի մտածել, պիտի մտածենք այսօր, այդ ծրագիրը պիտի կազմենք, ո՞նց մենք ապրենք իբրեւ մէկ մարմին, ո՞նց մենք լրացնենք իրար:

Ես համոզուած եմ՝ մենք պիտի անենք ամէն ինչ, որ եթէ մի Հայի հետ մի բան պատահի, ապա ողջ հայ. ժողովուրդը այդ ցաւը զգայ: Նոյնիսկ եթէ մարդու մարմնից մի մազ ես պոկում, ապա այդ մարմինը ցաւը զգում է: Դրա համար եկէք մէկտեղ լինենք իբրեւ մէկ մարմին, մէկ ուղի, մէկ կամք, եւ ես համարում եմ որ այդ մարմնի սիրտը պիտի լինի Հայաստանում:

Եթէ բնութեան մէջ գոյութիւն ունենային մարմիններ որոնք ունենային երկու սիրտը, ապա ես պիտի ցանկանայի որ այդ երկրորդ սիրտը լինէր Ղարաբաղում: Բայց մարմինը չունի որեւէ մասնիկ որ անհրաժեշտ չլինի որեւէ բանի համար: Եւ եթէ մենք բոլորս՝ ամէն մէկը իր տեղը իմանայ, եթէ բոլորս՝ ամէն մէկը անի նա, ինչից իր մօտ լաւ է ստացւում, ինչի համար ինք ստեղծուած է, ապա ես կարծում եմ՝ ոչ մի պրոբլեմ չի լինելու, ո՛չ Հայաստան - Ղարաբաղ յարաբերութիւնների մէջ, ո՛չ Սփիւռք - Հայաստան յարաբերութիւնների մէջ. Սփիւռք - Ղարաբաղ յարաբերութիւնների մասին ընդհանրապէս պրոբլեմ չի եղել: Ուրեմն՝ մէկ ազգ, մէկ կամք, մէկ նպատակ»:

Չորեքշաբթի, Մայիս 29-ի առաւօտուն, Ռոպէր Քոչարեան բանախօսեց Միջազգային Յարաբերութիւններու Արժանթինեան Խորհուրդին մէջ, ներկայացնելով ղարաբաղեան հարցի պատմականը, ներկայ վիճակը եւ հեռանկարները: Նոյն օրը, կէսօրէ ետք, Ղարաբաղի Նախագահն ու ընկերակիցները մեկնեցան դէպի Արցախ:

Ռոպէր Քոչարեանի այցելութիւնը արժանացաւ յատուկ ուշադրութեան մամուլի կողմէ: Երկրի կարեւորագոյն թերթերը, ինչպէս «Քլարին», «Լա Նասիոն», «Լա Փրենսա», «Լա Ռասոն», «Պուէնոս - Այրէս Հէրըլտ» եւ այլն առանձին տեսակցութիւններ ունեցան Ղարաբաղի Նախագահին հետ, լայնօրէն լուսաբանելով արժանթինեան հասարակութիւնը, մանաւանդ որ հրադադարի հաստատումէն ի վեր, նիւթը գրեթէ չարծարծուիր երկրի մամուլին կողմէ:

ԹՂԹԱԿԻՑ

ՍՈՑԻԱԼ ԴԵՄՈԿՐԱՏ ՀՆՉԱԿԵԱՆ ԿՈՒՍԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ՆԱԶԱՐԲէԿ ԵՐԻՏԱՍԱՐԴԱԿԱՆ ՄԻՈՒԹԻՒՆԸ

հովանաւորութեամբ շրջանի վարիչ Մարմնի

կը կազմակերպէ՝

ՀՆՉԱԿԵԱՆ ՔՍԱՆ ԿԱԽԱՂԱՆՆԵՐՈՒ

81-ՐԴ ՏԱՐԵԼԻՑԻՆ ԱՌԹԻՒ

«ՀՈԳԵՃԱՇ»

Իսի Լէ Մուլինոյի Ս. Մարիամ Աստուածածին Եկեղեցւոյ Նուրհան Ֆրէնկեան սրահին մէջ

Կիրակի, Յունիս 30

կէսօրէ ետք ժամը 13-ին:

Տախքերու մասնակցութիւն :

***

Նոյն օրը Փարիզեան Շրջանի հայկական բոլոր եկեղեցիներուն մէջ կը կատարուի հոգեհանգստեան պաշտօն :

HOԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Հայ Ազգատախնամ Ընկերակցութիւնը կը ծանուցանէ թէ՝ հոգեհանգստեան պաշտօն կը կատարուի, Կիրակի, Յունիս 30-ին Փարիզի Ս. Յովհաննէս - Մկրտիչ Եկեղեցին՝ ընկերակցութենէ առյաւէտ բաժնուած նախորդ ատենապետներու. - ԱՐՄԵՆԱԿ ԱՃԸՄԵԱՆ, ՎԱՀՐԱՄ ՉԻԼԻՆԿԻՐԵԱՆ, ՆՈՒՊԱՐ ՅՈՎՀԱՆՆէՍԵԱՆ, ԳՐԻԳՈՐ ՓԱՐԹԹՈՒԿԵԱՆ, ՀՐԱՆԴ ՄԱՐՏԻՐՈՍԵԱՆ, եւ ՆՈՒՊԱՐ ԱՐՓԻԱՐԵԱՆ, եւ բարերարներու՝ Պր. Գրիգորեան, Սաթենիկ Յովսէփեան եւ Թորոսեան քոյրերու յիշատակին :

ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ

Օննիկ Պայրամեանի մահուան առթիւ, Սիմոնն Պայրամեան 200 Ֆր. կը նուիրէ «Յառաջ»ին փոխան ծաղիկի :

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԲԱՐԳԱՒԱՃՄԱՆ ՀԱՄԱՐ ՇՆՈՐՀԱԿԱԼՈՒԹԵԱՄԲ ՍՏԱՑԱՆՔ

ԻՍԻ. - Աստղիկ Ճանիկեան 200 Ֆր.:

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Շաւիլի Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ Եկեղեցւոյ հոգաբարձութիւնը շնորհակալութեամբ ստացած է հետեւեալ նուիրատուութիւնները փոխան ծաղկեպսակի. - Զապէլ Մագգասեանի մահուան առիթով՝ Տէր եւ Տիկին Գեղամ Զոթուրեան 500 Ֆր.:

Տիրուհի Քանթարճիի մահուան առիթով՝ Տէր եւ Տիկին Գրիգոր Սերմերճի 500 Ֆր., Տէր եւ Տիկին Հրայր Հրաչեան, Տէր եւ Տիկին Յակոբ Ուսթա, Պր. Մեսրոպ Աղամեան եւ իր ծնողքը 300-ական ֆրանք, Տէր եւ Տիկին Թորոս Զոբուր, Տէր եւ Տիկին Պօղոս Շտոյեան 200-ական ֆրանք:

Սիրուհի Ժազի մահուան առիթով՝ Մանուկեան ընտանիք 500 Ֆր.:

FRANCE-CULTURE
93.5 FM

Յուլիս 2, Երեքշաբթի, ժամը 12-էն 12·30, հայկ. յայտագիր (փանորամա):

UGAB . . . UGAB . . . UGAB . . . UGAB

UGAB-Paris IDF

Le Comité de Paris — Ile-de-France de l'UGAB vous convie à la fête en organisant UN

Dîner-Dansant Arméno-Grec

le Vendredi 28 Juin à 20 heures 30 au Centre Culturel Alex Manoogian 118, rue de Courcelles, Paris 17e

Animation : *Kevork et Sergueï*

Repas : *Spécialités arméniennes*

P.AF. : 200 F. adultes, membres de l'UGAB;
150 F. enfants et jeunes de moins de 18 ans, membres de l'UGAB,
275 F. adultes, non-membres.

Réservation obligatoire: 45 20 03 ou 42 27 12 2.

UGAB . . . UGAB . . . UGAB . . . UGAB

CROIX BLEUE DES ARMENIENS DE FRANCE

Colonie de Bellefontaine

Le Conseil d'Administration de la Croix Bleue des Arméniens de France informe qu'il reste des places disponibles à sa Colonie de Bellefontaine (Jura) pour le mois d'Août 1996.

Inscrivez vos enfants auprès de la section la plus proche de votre domicile ou auprès du Conseil d'Administration : Tél. : 48. 24. 46. 57.

***

REPAS

La Section « *D. Missakian* » de Sevran-Livry organise son REPAS de fin d'année scolaire

le Dimanche 30 Juin à 13 heures à la MCA, 17, rue Charles Péguy 93190 Livry-Gargan

Réservations au : 43. 32. 47. 20 ou 43. 83. 87. 68 (après 20h)

ՑՈՒՑԱՏԵՏՐ

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ Պուլվար Օտտոյի Լէոլա Սասունի մասնաճիւղը ընդհանուր անդամական ժողովի կը հրաւիրէ իր բոլոր անդամուհիները, Շաբաթ, Յունիս 29, ժամը 14·30-ին սովորական հաւաքատեղին, կարեւոր օրակարգ:

***

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ Փարիզի մասնաճիւղին ընդհանուր ժողովը Շաբաթ, Յունիս 29, ժամը 14·30-ին Փարիզի Հայ Մշակոյթի Տունը, Բոլոր ընկերուհիներու ներկայութիւնը անհրաժեշտ է :

UGAB - *Marseille*

COLONIE

L'Union Générale Arménienne de Bienfaisance de Marseille a le plaisir de vous informer que, pour la 13ème fois elle organise sa Colonie de Vacances pour les enfants de 7 à 14 ans.

Elle aura lieu à VARS (Hautes-Alpes) du 6 au 28 Juillet.

Pour tous renseignements veuillez appeler : UGAB: 91.22.10.45 (heures bureaux).

— *Animation arménienne :* initiation à la langue arménienne — danse, chants et musique — cours de théâtre arménien — cours de tissage de tapis arméniens (kilims).

— *Activités:* jeux de plein air, veillées, jeux de société, bivouacs, activités manuelles, randonnées pédestres, pêche, excursions, ainsi que diverses activités sportives.

GRANDE FETE CHAMPETRE

Khanassor

le Dimanche 7 Juillet

Venez nombreux pour partager le souvenir de cette événement historique.

Recueillement sur la tombe de l'un des héros de cette bataille le PRINCE ARGHOUTIAN.

Heure de rassemblement 13 h, au cimetière de Chaville.

8 ՍԵՊՏԵՄԲԵՐ 1996

ՄԻՒՌՈՆՕՐՀՆԷՔ ՍՈՒՐԲ ԷՋՄԻԱԾՆԻ ՄԷՋ

Յայտնի է մեր ժողովուրդին, թէ յառաջիկայ 8 Սեպտեմբերին (1996) Մայր Աթոռ Սուրբ Էջմիածնի մէջ՝ Նորին Սուրբ Օծութիւն ՏԷՐ ՏԷՐ ԳԱՐԵԳԻՆ Ա. Ծայրագոյն Պատրիարք – Կաթողիկոս Ամենայն Հայոց իր անդրանիկ Միւռոնօրհնութիւնը պիտի կատարէ :

«Միւռոնի Օրհնութիւնը ողջ Հայ ժողովուրդին համար հոգեկից առիթ է եւ միջոց, մեր ժողովուրդի Քրիստոնէական և Ազգային կեանքի վերանորոգութեան եւ զարգացման համար» :

Առ այդ, սրտագին կոչ կ'ընենք Ֆրանսայի եւ ամբողջ Արեւմտեան Եւրոպայի հոգեւոր մեր զաւակներուն, խումբերամ բազմութեամբ Ուխտի երթալ Սուրբ Էջմիածին ու Շնորհօք վերագարդարուելի՝ Սուրբ Միւռոնի բացառիկ այս Օրհնութեան ներկայ գտնուելով :

Այս նպատակաւ, Սեպտեմբեր 5-էն 12-ին՝ մէկ շաբաթուան՝ դէպի Հայաստան Ուխտագնացութիւն կազմակերպուած է :

SABERATOURS-ը մեր կողմէ լիազօրուած է ապահովել ճամբորդական բոլոր գործառնութիւններն – վիզա, օդանաւ, պանդոկ, պտոյտներ, ապահովագրութիւն եւ այլն :

Անհրաժեշտ է անյապաղ փութով, մինչեւ 31 Յուլիս ներառեալ, արձանագրուիլ յիշեալ Ուխտագնացութեան, կանխելու համար տեղ ապահովելու յետագայի խճողումը :

ԴԻՒԱՆ
ԿԱԹՈՂԻԿՈՍԱԿԱՆ
ՊԱՏՈՒԻՐԱԿՈՒԹԵԱՆ

Արձանագրուելու համար դիմել. –

SABERATOURS
19, rue St-Roch, 75001 PARIS
Tél. : 42. 96. 10. 10 — Fax : 42. 96. 18. 77.

1er Juillet 1846 - 1er Juillet 1996

A l'occasion du 150ème anniversaire de la naissance de l'Eglise Evangélique Arménienne

— **Vendredi 28 juin à 20h30:** CONCERT INTERNATIONAL DE CHORALES ET D'ARTISTES

— **Samedi 29 Juin à 20h30:** FESTIVAL INTERNATIONAL DE MUSIQUE DE L'UNION CHRETIENNE DE JEUNES ARMENIENS

— **Dimanche 30 Juin à 14h30:** ANNIVERSAIRE OFFICIEL EN PRESENCE DES DELEGUES DE 19 PAYS DU MONDE.

Palais des Arts et des Congrès d'Issy-les-Moulineaux
25, avenue Victor Cresson — 92130 Issy-les-Moulineaux

SABERATOURS SEVAN VOYAGES SABERATOURS SEVAN VOYAGES SABERATOURS SEVAN VOYAGES

PARIS·EREVAN·PARIS
VOLS HEBDOMADAIRES

- ASSISTANCE A L'AÉROPORT
- ORGANISATION D'ACCUEIL ET DE TRANSFERT
- RÉSERVATION D'HÔTEL
- LOCATION DE VOITURE AVEC CHAUFFEUR
- EXCURSIONS GUIDÉES
- VOYAGES ORGANISÉS EN GROUPE

PRIX PARIS-EREVAN-PARIS À PARTIR DE 3700F
RENSEIGNEMENTS ET RÉSERVATIONS SUR SIMPLE APPEL

PARIS·EREVAN
VOL CARGO MENSUEL

SABERATOURS
31, RUE D'ARGENTEUIL - 75001 PARIS
TEL 42 61 51 13 - FAX 42 61 94 53

SEVAN VOYAGES
48, COURS DE LA LIBERTÉ - 69003 LYON
TEL 78 60 13 66 - FAX 78 60 92 26

EREVAN
37, RUE HANRABEDOUTIAN - EREVAN 10
TEL 52 85 48 - FAX 52 54 48

EN COLLABORATION AVEC ARMENIAN AIRLINES

Imprimé sur les Presses du Journal «HARATCH»
83, rue d'Hauteville, 75010 PARIS
SIRET: 51027317 A R. C. Paris
Commission paritaire: N° 55935

ՇԱԲԱԹ - ԿԻՐԱԿԻ
ՅՈՒՆԻՍ 29-30
SAMEDI - DIMANCHE
29-30 JUIN
1996

LE NUMERO : 5,00 F.

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ (1925-1957)

HARATCH

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE-FONDE EN 1925
DIRECTRICE: ARPIK MISSAKIAN

83, RUE D'HAUTEVILLE — 75010 PARIS
TEL. : 47. 70. 86. 60 — TELEX : HARATCH 280 868 F
— FAX : 48. 00. 06. 70 —
C.C.P. PARIS 15069-82 E

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա : Տար. 1.100 Ֆ. - Վեցամսեայ : 560 Ֆ.
Արտասահման : Տար. 1.400 Ֆ. (ամէնօրեայ առաքում)
1.250 Ֆ. (շաբաթական առաքում) - Հատը : 5,00 Ֆ.

ՀԲԴ ՏԱՐԻ -- ԹԻՒ 18.885 — Fondateur SCHAVARCH MISSAKIAN — 71e ANNEE — N° 18.885

ԵՐԵՒԱՆ ՀԵՌԱՏԻՊ ՓԱՐԻԶ

«ԱՐՄԷՆՓՐԷՍ»

(Յունիս 27 / 28)

ՂԱՐԱԲԱՂԻ ՀԱՐՑԸ ՍԹՈՔՀՈԼՄԻ ՄԷՋ

Յուլիս 1-ին, Սթոքհոլմի մէջ տեղի կ'ունենայ Լ. Ղարաբաղի հարցին քննարկման յաջորդական փուլը, Հայաստանի, ԼՂՀ-ի եւ Ազրպէջանի պատուիրակութիւններուն մասնակցութեամբ: Այս առթիւ, Հայաստանի մօտ ԼՂՀ-ի մշտական ներկայացուցիչը արժեւորումը ընելով Յունիս 14-ին Մոսկուա տեղի ունեցած բանակցութիւններուն, եզրակացուցած է թէ ինչ կը վերաբերի Ազրպէջանի դիրքորոշումին, լաւատեսութիւն չի տիրեր, քանի որ ազրպէջանական կողմը փոխանակ իրատեսութեամբ նկատելու թէ առանց Արցախի անկախութեան ապահովութեան երաշխաւորման կարելի չէ որեւէ համաձայնութիւն գոյացնել, կը փորձէ պարտադրել իր պայմանները: ԼՂՀ-ի ներկայացուցիչը անդրադարձած է նաեւ Ազրպէջանի Պոլսոյ հիւպատոսին կարգ մը արտայայտութիւններուն, ուր ան ըսած է թէ իրենք կռիւ պատերազմով կը պաշտպանեն իրենց հողերը, ինչպէս նաեւ Թուրքիա պէտք չէ իր օդային տարածքը արտօնէ Հայաստանին, ցորչափ չեն վերադարձուիր ազրպէջանական գրաւեալ հողերը: Հոս, հայեւթուրք յարաբերութիւնները լարելու ջանք է նկատելով ԼՂՀ-ի ներկայացուցիչը յայտնած է թէ նման դիրքորոշումներով չէ որ կարելի պիտի ըլլայ խնդրին խաղաղ լուծում մը գտնել:

***

ՆԱԽԱԳԱՀԱԿԱՆ ԸՆՏՐՈՒԹԵԱՆ ԹՈՒԱԿԱՆԸ

Յունիս 26-ին, Հայաստանի Կեդր. ընտրական յանձնաժողովին առաջին նիստին նախագահ ընտրուած է երեսփոխան Խաչատուր Պեզիրճեան, նախագահի տեղակալ՝ Գարեգին Մանուկեան, քարտուղար՝ Արմենուհի Ջօհրապեան: Յանձնաժողովը նախագահական ընտրութեան որպէս թըւական ճշդած է Սեպտեմբեր 22-ը:

***

ՆԱԽԱԳԱՀԻՆ ՄՕՏ

Յունիս 26-ին նախագահ Լ. Տէր-Պետրոսեան ընդունած է Քրիստոնեայ -- Դեմոկրատ Միութեան պատուիրակութիւնը, պարագլուխ՝ Ազատ Արշակեանի գըլխաւորութեամբ: Միութեան համագումարին նախօրեակին տեղի ունեցած այս հանդիպումին քննարկումի առարկայ դարձած են յատկապէս սեփականաշնորհման ընթացքը, աջ ուժերու միասնական քաղաքականութեան մը ձեւաւորման եւ արտասահմանեան համախոհ շարժումներու հետ կապերու զարգացման եւ համագործակցութեան առնչուող հարցեր:

***

ԿԱՐՕՏԵԱԼ ԵՐԱԽԱՆԵՐՈՒ ՕԳՆՈՒԹԵԱՆ ՅԱՆՁՆԱԽՈՒՄԲ

Հայաստանի Ընկերային Ապահովութեան, Աշխատանքի, Բնակչութեան տեղաշարժի եւ Փախստականներու հարցերու նախարարութեան առընթեր Տիկին Լուսինէ Տէր-Պետրոսեանի գլխաւորութեամբ աշխատանքի խումբ մը ստեղծըւած է: Այս յանձնախումբը կը զբաղի ծընողազուրկ, ֆիզիքական եւ մտային թերութիւններ ունեցող երախաներու կրթութեան, առողջութեան եւայլն հարցերով:

***

ՀԱՇՄԱՆԴԱՄՆԵՐՈՒ ՄԻՈՒԹԻՒՆ

Երեւանի մէջ ստեղծուած է հաշմանդամներու միութիւն մը, որու նպատակը կ'ըլլայ օգնել հաշմանդամներուն եւ երկարատեւ բուժման ենթարկուած հիւանդներուն՝ բնականոն կեանքի պայմաններուն յարմարելու համար:

ՕՐՈՒԱՆ ՀԱՐՑԵՐ

ԿՐԵՄԼԻՆԻ ՆՈՐ ՏԷՐԸ

Ռուսաստանի նախագահական ընտրութեան Բ. հանգրուանին նախօրեակին հաւանական յաղթականէն աւելի հետաքրքրութեան կեդրոն են զօրավար Լեբէդի մաքրագործումները: Յունիս 18-ի շատերու համար անսպասելի արդիւնքը երկրին թիւ մէկ դէմքին վերածած է զայն. այնքան որ գերմանական շաբաթաթերթին տուած հարցազրոյցին ընթացքին յայտնած է թէ դարավերջէն առաջ Ռուսաստանի նախագահը կ'ըլլայ ինք: Չէ ըսած թէ ինչ պարագաներով կ'իրականանայ ատիկա, քանի որ 2000 թուականէն առաջ նախագահական ընտրութիւն նախատեսուած չէ:

Լեբէդ մէկ օրէն միւսը դարձած է տիրակալը ոչ միայն Կրեմլինի, կամ զինուորական մարզին, այլ նաեւ կարծիք կը յայտնէ հեռատեսիլի յայտագիրներուն մասին, դրական իր նախասիրութիւնները պարզելով: Այսուհանդերձ, անոր գործունէութեան գլխաւոր շրջանակը զինուորականն է: Մաքրագործումի շարժումը սկսած է անկէ: Առաջին թիրախը եղած է զօրավարներ՝ Կորժակով, Բարսուկով եւ փոխ-վարչապետ Սոսկովեց եռատանին զոր ժողովուրդը կը կոչէր «հաւաքական Ռասփութին»:

Ելցին ընդունած է Լեբէդի բոլոր պայմանները որովհետեւ շատ լաւ գիտէ թէ առանց անոր քուէներուն չի կրնար նպատակին հասնիլ: Մեծագոյն զիջումը կը նկատուի Կորժակովի պաշտօնազրկումը, քանի որ ան նախագահին ամէնէն մօտ ու ամէնէն աւելի հզօրութեան տէր դէմքն էր:

Մաքրագործումներու նախօրեակին Կրեմլինի մէջ խմբակներու մրցակցութիւնը, բախումը ամէն ատենէ աւելի սուր բնոյթ ունէր: Կորժակով գիտնալով հանդերձ թէ մօտ է իր անկումը, ազատական պարագլուխ նախկին նախարար Չուբայսի երկու գործակիցները ձերբակալել տուաւ: Այդ երկու մարդիկը ձերբակալուած են երբ կառավարութեան կեդրոնատեղիէն կը հեռանային կէս միլիոն տոլար պարունակող ճամպրուկով մը:

Կրեմլինի եղբայրասպան մրցակցութիւնները այնպիսի հանգրուանի մը հասած էին որ Բ. փուլին Ելցինի ընտրութեան բաւարար պիտի չըլլար Լեբէդի եւ Իաւլինսկիի քուէները Զիւգանովի չտալու թելադրանքը: Պէտք էր նաեւ այդ երկուքը նախագահական ընտրապայքարին պարագլուխները ըլլային: Բայց երկուքն ալ մտադիր չէին այդքան վճռական դեր ստանձնելու: Այդ մերժումին մէջ պահըւտած է քաղաքական անհամաձայնութիւն մը. այն որ ոչ Լեբէդ, ոչ ալ Իաւլինսկի փաւերացուցած են Ելցինի օրով ձեռնարկուած շատ ազատական բարեփոխումները: Ճիշդ է որ Ելցին յայտարարած է թէ ընտրուելու պարագային բոլորովին նոր կառավարութիւն մը պիտի կազմէ, բայց անոր տարրերուն մասին ոչինչ ըսած է. իսկ ներկայի կացութեամբ աւելի հաւանական է որ Լեբէդ խաղայ վճռական դերը:

Ան կ'ուզէ մասնաւորաբար որ Պաշտպանութեան նախարարութիւնը գլխաւորէ զօրավար Ռոդիոնով որ ժողովրդավարներու չսիրած մէկն է: Հակառակ իր հասցէին կատարուած քննադատութիւններու, Լեբէդ վստահ է որ ան ռուս զինուորականներու ամէնէն փայլուն դէմքն է: Անոր հետ կարեւոր պաշտօններ պիտի ունենան նաեւ Գրաչովի կողմէ մէկդի դրուած ուրիշ զօրավարներ: Լեբէդ նաեւ հրահանգած է որ վերաբացուի քննութիւն մըն ալ բանակին Արեւմտեան խմբակին մասին որ կ'ըսուի թէ Արեւելեան Գերմանիայէն հեռանալու ընթացքին չարաշահումներ կատարած է: Իսկ այդ թղթածրարը մէկդի դրուած էր Կրեմլինի թելադրանքով:

Այդ վերաքննութիւնը կրնայ խնդրոյ առարկայ դարձնել Պաշտպանութեան հըրաժարեալ նախարարը եւ բազմաթիւ այլ զինուորականներ որոնք կը վայելէին Ելցինի հովանաւորութիւնը:

Նախագահին մեծագոյն տկարութիւնը այն է որ քաղաքական կուսակցութիւն մը չունի: Փոխանակ կուսակցութիւն մը ստեղծելու, ան երբ ամէնազօր էր գոհացաւ իր զինեալ թիկունքին ուժ տալով: Բայց անգամ մը որ Լեբէդ Կրեմլինը ձեռք անցուցած է, չի կրնար ատիկա չարունակել: Այս վերջինը ոչ միայն տիրական է զինուորական շրջանակներուն մէջ, այլեւ զինքը առաջին հասցէ կը նկատեն պարզ քաղաքայիններ: Վորկուտայի հանքագործները, օրինակ, որոնք քուէ տուած են Ելցինի, բայց կը շարունակեն սպասել որ իրենց աշխատավարձքը ստանան, Լեբէդի դիմած են, խնդրելով որ բարեխօսէ:

Համայնավար թեկնածուն առայժմ վերապահ է. ոչ մէկ քննադատութիւն կ'ուղղէ Լեբէդի: Կը յուսայ չկորսնցնել իր քուէները: Անոնց թիւը աւելցնելու յոյսով յայտնեց թէ ընտրուելու պարագային «ազգային վստահութեան» կառավարութիւն մը պիտի կազմէ որուն նախագահը պիտի ըլլայ անկախ դէմք մը որ կրնայ նոյնիսկ ժողովրդավար շրջանակէն ընտրուիլ: Մինչ այդ ոչ Զիւգանով, ոչ ալ Ելցին կը հեռանան Մոսկուայէն: Վերջինը մերժեց նոյնիսկ Ժէ 7-ի ժողովին մասնակցիլ, ուր կրնար մեծ ժողովրդականութիւն վայելել: Երկու կողմերն ալ վստահ են որ արդիւնքները մեծ տարբերութիւն պիտի չունենան. նաեւ երկու կողմերն ալ կը վախնան, յատկապէս Ելցինի շրջանակին մէջ թէ ձեռնպահութեան տոկոսը մեծ կ'ըլլայ, ինչ որ ճակատագրական դեր կրնայ խաղալ ներկայի նախագահին համար:

ՕՐՈՒԱՆ ՄԻՋԱԶԳԱՅԻՆ ԼՈՒՐԵՐԸ

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԼԻՈՆԻ վեհաժողովը որ համախմբած է աշխարհի եօթը մեծահարուստ երկիրներու ղեկավարները, մէկ կողմ դրաւ իր բուն օրակարգը որ կը վերաբերէր աշխատանքի, տնտեսութեան համաշխարհայնացման եւ փոխանակութեանց, նախ եւ առաջ զբաղելու համար ահաբեկչութեամբ ինչպէս ուզած է Գլինթըն, Սաուտի Արաբիոյ ոճրափորձին պատճառաւ: Շիրաք ալ կողմնակից եղած է որ պէտք միացեալ յայտարարութեամբ մը դատապարտեն ահաբեկչութիւնը: Այս վեհաժողովը, պարզ է, մեծածախք է եւ Լիոն քաղաքին վրայ բաւական սուղի նստած է, թէեւ, ըստ նոր սովորութիւններու «հովանաւորող»ներ գտնուած են: Փառաւոր ճաշեր ալ պատրաստուած են որպէսզի քաղաքը հաւատարիմ մնայ իր համբաւին:

ՖՐԱՆՍԱՅԻ ՆԱԽԱՐԱՐԱՊԵՏԸ արգիլեց հորթի գլուխ եւ ողնուղեղ ուտել, իբրեւ հետեւանք խենթ կովերու հիւանդութեան: Այս որոշումը տրուեցաւ մասնագէտներու քննութիւններուն եզրակացութիւններէն ետք: Իրականին մէջ, եւրոպական որեւէ երկիր չի կրնար միակողմանի որոշում մը տալ, բացի այն պարագայէն երբ վտանգ կայ ժողովուրդին առողջութեան համար: Ժիւփէի որոշումը անակնկալի բերած է Պրիւսէլի յանձնախումբը որ կրնայ չհետեւիլ Ֆրանսայի կարգադրութեան: Արգելքներուն մաս կը կազմէ նաեւ ոչխարի ուղեղը:

ԹՐՔԱԿԱՆ ՈՒԺԵՐՈՒ գործողութիւնները ՓՔՔԻ-ի դէմ „Իրաքի հիւսիսը, 45 մեռեալներու պատճառ եղած են ըստ Անատոլու մամուլի գործակալութեան:

ԼԵԲԷԴ չի գոհանար ստացած իրաւասութիւններով եւ աւելի իշխանութիւն կը պահանջէ: Յունիս 27-ին, երբ նոր քարտուղարը Ապահովութեան Խորհուրդին, «վճիռ»ի բնոյթ ունեցող իրաւասութիւններ պահանջեց:

ԷՌ ՖՐԱՆՍ ԷՕՐՈՓ (նախկին Էռ Էնթէռ) ոչ մէկ թռիչք պիտի կարենար ապահովել Յունիս 28-ին, տնօրէնութեան որոշումին իբրեւ հետեւանք: Այս որոշումը կը տրուէր որովհետեւ վեց սենտիքաներ գործադուլի կանխազդներ տուած էին, երբ տնօրէնութիւնը կը հաղորդէր որ 18 գիծեր կը ջնջէ (15 եւրոպական եւ 3 ազգային): Տնօրէնութիւնը ուզած էր սենտիքաները դնել իրենց պատասխանատուութիւններուն առջեւ եւ յայտարարած էր որ ոչ մէկ օդանաւ կը թռչի Յունիս 28-ին:

Թ. ՉԻԼԼԷՐ եւ իսլամապաշտները սկըզբունքի համաձայնութեան մը եկած են ըստ Ռեֆահի փոխ-նախագահ՝ Թեքտալի, թէեւ Թ. Չիլլէր լուրը չհաստատեց:

ԱՐՔ--Ի (Ոճիրի դէմ հետազօտութեան Միութիւն) երբեմնի նախագահը՝ Ժագ Գրոզմարի որ պարտաւորուեցաւ հրաժարիլ, երբ երեւան ելաւ որ չահագործումներու եւ զեղծարարութիւններու միջոցով իր անձնական ապրելակերպը բարելաւած է, քննութեան տակ առնուեցաւ Յունիս 27-ին: Հարցաքննութեան ընթացքին սրտի թեթեւ անհանգստութիւն մը ունեցաւ եւ փոխադրուեցաւ Փիթիէ - Սալփէթրիէր հիւանդանոցը: Փաստաբանը դիմում կատարեց որ ազատ արձակուի: Որոշումը պէտք է տրուէր երեք օրերու ընթացքին:

ՉԻՆԱՍՏԱՆԻ մէջ թմրեցուցիչի 231 չահատակողներ դնդակահարուած են քանի մը ժամուան ընթացքին, հինգ հարիւր ուրիշներ ալ մահուան դատապարտուած են Յունիս 26-ին: Չինաստան օրինակելի այս ընթացքով կ'ուզէ արմատէն դարմանել թմրեցուցիչի աղէտը: 1995-ի ընթացքին ալ 74 հազար չահատակողներ ձերբակալուած են ամբողջ երկրին մէջ, որոնցմէ 2000-ը մահուան կամ ցկեանս բանտարկութեան դատապարտուած են:

ՀԱՅԱՍՏԱՆԵԱՆ ՄԱՄՈՒԼ

ԱՂԱՍԻ ԽԱՆՋԵԱՆԻ ՄԱՀՈՒԱՆ 60-ԱՄԵԱԿ

«ԳԷՕԶԼԻԳԼԻ ՇՈՒՆԸ ԱՂԱՍԻԻՆ ԳԼՈՒԽԸ ԿԵՐԱՒ»...

Ա. Խանջեան Հայաստանի Համայնավար Կուսակցութեան Կեդր. Կոմիտէին Ա. Քարտուղարն էր 1930-էն մինչեւ 1936 իր մահը: Այսօր, վաթսուն տարի ետք այդ մահը կը շարունակէ պահել խորհրդաւորութեան քօղը, սպասելով լուսաբանութիւններու, վկայութիւններու որոնք կրնան ասպարէզ գտնել կաշկանդումներէ ձերբազատ ներկային մէջ: Այդ ուղղութեամբ յայտնուած առաջին էջերէն է «Հայք»ի Յունիս 16 – 22 թուագրուած կիրակնօրեայ թիւին մէջ լոյս տեսած հարցազրոյցը. ան կատարուած է Փիրուզա Մելիքսեթեանի կողմէ, Ա. Խանջեանի տան մտերիմներէն Ծովակ Համբարձումեանի հետ:

***

– Եթէ չեմ սխալւում Աղասի Խանջեանի եւ Ձեր ընտանիքների...

– *Յարաբերութիւններն անչափ ջերմ էին: Ես ու մայրս Արուս Ոսկանեանի կամ Զարենցի հետ յաճախ ենք հիւրընկալուել Աղասի Խանջեանի յարկի տակ:*

– Ցատո՞կ էք մտաբերում 1936-ի Յուլիսի 9-ը:

– *Իմ ուղեղում դաջուել են Վահրամ Փափազեանի մօրս ասուած բառերը. «Տեսա՞ր Աղասին, այդ գէօզլիգլի շունը Աղասիին գլուխը կերաւ»: Գէօզլիգլի նշանակում է ակնոցաւոր: Նա, հասկանալի է, ակնարկում էր Բերիային:*

– Քանի որ ընտանիքներով մտերմական կապերի մէջ էք եղել, հետաքրքիր է, թէ Աղասի Խանջեանի շրջապատից յատկապէս ո՞ւմ էք մտապահել:

– *Մտապահել բայն այնքան էլ տեղին չէ, որովհետեւ շատերին հիանալի գիտէի: Ուզում եմ յիշատակել յատկապէս Վանիա Սանոյեանին՝ Խանջեանի երկրորդ վարորդին ու թիկնապահին, որը մեր ընտանիքի մտերիմն էր եւ ինչ-ինչ առեղծուածային թելերով կապուած էր Խանջեանի սպանութեան հետ:*

– Զարենցը, Աղաւնի Մեսրոպեանը եւ Դուք գնացիք մասնակցելու Խանջեանի հոգեհանգստին:

– *Ոտքով բարձրացանք Կոնդ: Ողջ ճանապարհին Զարենցը համարեա չխօսեց: Խանջեանի դին դրուած էր նրա առանձնատան հիւրասենեակում: Վէրքը ծածկել էին վարդերով: Յիշում եմ այդ օրուայ անտանելի շոգը՝ 40 – 42 աստիճան: Հաւանաբար դին սկսել էր քայքայուել, որովհետեւ Խանջեանի աղախինը՝ Քսենեան, քշում էր դիակի վէրքի մօտ հաւաքուող ճանճերին ու դագաղի վրայ անվերջ մոսկովեան անուշահոտութիւն շաղ տալիս: Զարենցը, նկատելով դա, խակապէս խենթացաւ. «Մի ապականէք այս սուրբ մարդու մարմինը» – բղաւեց նա, ապա կնոջ ձեռքից կոպտութեամբ խլեց օծանելիքի շիշն ու անզուսպ զայրոյթով դուրս շպրտեց պատուհանից:*

«Էս ո՞վ... ի՞նչ ուզում ա...» – բորբոքուեց Քսենեան, բայց... կնոջ ձեռքերը բռնեցին իշխանութեան ու կառավարութեան ներկայացուցիչները, թէ՝ «ինչպէ՞ս ես համարձակւում այդ կերպ արտայայտուել. քո դիմաց կանգնած է Զարենցը»:

– Արդեօ՞ք անկեղծ էին ասուած այդ բառերը...

– *Այսօր աւելի քան համոզուած եմ, որ նրանք անմիջապէս ընկալեցին Զարենցի ներքին ընդվզումը կատարուածի վերաբերեալ, զգացին նրա վրդովմունքը եւ, պարզապէս ջանացին կանխել աղմուկը:*

– Ինչպիսի՞ն էր մթնոլորտը:

– *Ե՛ւ լարուածութիւն կար ե՛ւ ճնշուածութիւն, ե՛ւ վախ, ե՛ւ պայթիւն... Երեւանի կոնսերւատորիայի ուսանողներից կազմուած սիմֆոնիկ նուագախումբը Խանջեանի միջնորդութեամբ Հայաստան հրաւիրուած Սարաջեւի ղեկավարութեամբ, կատարում էր Պէթհովէնի 3-րդ Հերոսական սիմֆոնիայի «Մահերգը»: Յետոյ հնչեց «Աղայի մահերգը» Կրիկի «Փէռ Կիւնթից»: Մայրս չդիմացաւ, դուրս եկաւ պարտէզ, ուր եւ հանդիպեց Վանիա Սանոյեանին:*

– Դուք ասացիք, որ նա Խանջեանի երկրորդ վարորդն էր ու նաեւ՝ թիկնապահը, ուրեմն...

– *Ատոմի հետ (Խանջեանի առաջին վարորդն էր, վանեցի մի մարդ) նարտի էինք խաղում, – պատմեց Սանոյեանը: –Անդրերկրկոմի բւրոյի նիստից վերադարձաւ անասելի յուզուած, նեարդայնացած Խանջեանը եւ պատուիրեց չխանգարել իրեն, ով էլ զանգի՝ չանհանդըտացնել: Բերիայի հետ հանդիպումներից յետոյ Խանջեանի նման հոգեվիճակները մեզ համար անսպասելի չէին, ու մենք նրա տրամադրութեան անկումը, թէ զայրոյթը ընդունեցինք սովորականի նման եւ շարունակեցինք մեր նարտին:*

Որքան էր անցել չգիտեմ, մեր քարեւի շրխկ – թրխկոցն ընդհատեց հեռախօսազանգը: Զգոյշ մտայ Խանջեանի սենեակ. մութ էր, վերցրի լսափողն ու մինչ կամացուկ կը կարճէի խօսակցութիւնը, ընկալուչում հնչեց.

– Բերիան է խօսում: Ո՞ւր է Խանջեանը:

– Քնած է...

– Արթնացրէք, անմիջապէս, – պահանջեց նա:

Զգուշօրէն մօտեցայ Խանջեանին ու առանց լոյսը վառելու չնչացի.

– Ընկեր Խանջեան... Ընկեր Խանջեան..., – ոչ մի շարժում:

Ձեռքս մտցրի նրա գլխի տակ, որպէսզի բարձրացնեմ ու հեռախօսը մօտեցընեմ ականջին. բայց... սարսռեցի, մատներս թացացան: Սարսափած վառեցի լոյսը: Խանջեանն ինձ էր նայում ապակէ աչքերով: Վիրաւոր քունքից արիւն էր ծորում»:

– Ա՛յ տղայ, – յանկարծ պարտէզում հնչեց Զարենցի ձայնը, – ի՛նչ ես խօսում, – նա սենեակից դուրս էր եկել ծխելու: – Ի՛նչ ես հէք – եաթ – ներ պատմում... Աղասու գլուխը կերել են... Ասա, էլի...

Վանիան զունատ էր. լռեց ու չհակառակուեց:

– Զարենցը յետագայում կեանքով հատուցեց նա՛եւ այդ բառերի համար, իսկ Սանոյեա՞նը:

– *Խանջեանի թաղումից հաշուած օրեր անց նրան էլ ձերբակալեցին, բայց շատ չանցած ազատ արձակեցին:*

– Նա ի՞նչ կերպ մեկնաբանեց այդ ամէնը:

– *Պարզապէս լռեց: Իմ համոզմամբ նըրան մշակել էին դեռեւս Թիֆլիսում: Յետոյ լռութեան համար նրան տարբեր պաշտօններ տուեցին: Վերջում կինոֆիկացիայի վարչութեան պետն էր:*

– Շրջապատը հաւատո՞ւմ էր Սանոյեանի վարկածին:

– *Ի հարկէ, ոչ: Մայրս, օրինակ, միշտ էլ պնդում էր, թէ Վանիան շատ բան գիտէ, բայց չի կարող խօսել:*

– Կայ նաեւ բժիշկների հետ կապուած առեղծուածային փաստը: Յայտնի է, որ հայ մասնագէտները հրաժարուել են այդ «ինքնասպանութիւնը» հաստատելուց եւ չեն ստորագրել կազմուած փաստաթուղթը:

– *Խօսքը փրոֆեսոր Միրզա-Աւագեանի մասին է, որը ուսանել էր Լայփցիկում. երկար տարիներ աշխատել Ս. Պետերբուրգում: Խանջեանի դին զննելուց յետոյ նա պարզապէս ասել էր. «Ես Հիպոկրատի երդում եմ տուել եւ չեմ կարող ստել»:*

– Բայց փրոֆեսորն ինչպէ՞ս է հիմնաւորել իր հրաժարականը:

– *Միրզա-Աւագեանը պնդել էր, որ Խանջեանը ոչ թէ ինքն է կրակել իր քունքին, այլ նրան սպանել են:*

– Իսկ ապացոյցնե՞ր:

– *Ժողովրդի մէջ շրջում էր վիրաբոյժի այն արտայայտութիւնը, թէ. «Խանջեանը 2,5 մեթր երկարութեամբ ձեռք պիտի ունենար... այսպիսի կրակոցի համար»: Միրզա-Աւագեանը նաեւ զարմացել էր, թէ «գնդակն այդ ինչպէ՞ս է դիպել "ինքնասպանին", որ քունքին չկան վառօդային կազերի այրուցքի հետքեր»:*

– Տեղեա՞կ էք յիշեալ վիրաբոյժի յետագայ ճակատագրին:

– *Նրան ձերբակալեցին: Միրզա-Աւագեանը մահացաւ բանտում, դիզենտերիայից: Ո՞վ իմանայ, ինչ արեցին նրա գըլխին:*

– Նորից անդրադառնանք Սանոյեանին: Մինչեւ վերջ էլ լռե՞ց:

– *1953-ին, Ստալինի մահուանից շաբաթներ անց, նա այցելեց մեզ ու. «Տիկին Աղաւնի, ձեզ հետ առանձին խօսելու բան ունեմ»: Մայրս ինձ սենեակից դուրս հրաւիրեց: Նրանք շատ երկար զրուցեցին: Նրա գնալուց յետոյ մայրս ինձ ու հօրս հաղորդեց, թէ Սանոյեանը հերքում է Աղասու ինքնասպանութեան վարկածը...*

Անասելի խճճուած, լաւ կազմակերպըւած սցենարով այս պատմութիւնը՝ Խանջեանի «ինքնասպանութիւնը», ընդամէնը մի օղակն է այն երկար շղթայի, որ ըսկիզբ առաւ նրա մահով ու ձգուեց... անասելի երկար: Մենք երբեք չպէտք է մոռանանք անցեալը, չպէտք է ներենք կամ արդարացնենք այն, ինչ կատարուեց 1936 – 37 – 38-ին ու յետագայում: Պիտի յիշենք այդ ամէնն ու չմոռանանք յանուն մեր ապագայի... Եւ չենք մոռանայ:

ՓԻՐՈՒԶԱ ՄԵԼԻՔՍԵԹԵԱՆ

ՀՆԱԳԻՏԱԿԱՆ ՀԱՐՑԵՐ

7400 ՏԱՐԵԿԱՆ ԳԻՆԻԻ ՄՆԱՑՈՐԴՆԵՐ ԿԸ ԳՏՆՈՒԻՆ ԻՐԱՆԻ ՄԷՋ

Համադրեց՝ ՄԱՐԻՆԷ ՄԱՐՏԻՐԵԱՆ

Հացի նկանակի մը բաղձանքը կը կարծուի հիմնական պատճառներէն մէկը ըլլալ, որուն բերումով մարդ արարածի նախնիները լքած են վաչկատուն իրենց կենսաձեւը եւ նախընտրած՝ երկրագործի ապրելակերպը: Նորայայտ ապացոյցները, սակայն, ցոյց կուտան, որ գինիի սափոր մը եւս առաջնահերթ պէտք էր համարուէր անոնց կողմէ:

Արեւմտեան Իրանի լեռնային հեռաւոր գիւղի մը՝ Հաճի Ֆիրուզ Թէփէի մէջ պեղումներ կատարող հնագէտները յայտնաբերած են, որ անշարժ տուներու մէջ ապրելէ եւ երկրագործութեամբ զբաղելու սկսելէ ետք, կարճ ժամանակ անց, մարդ արարածը մշակած է գինեգործութեան բարդ արհեստագիտութիւն մը, թոյլ տալով, որ անիկա դիւրացնէ դաշտերուն մէջ երկար օրուան մը աշխատանքին առթած յոգնութիւնը եւ դառնայ ձմրան ցուրտ գիշերներու ընկերակիցը:

Նոր այս յայտնագործութիւնը, հրատարակուած 1996 Յունիսի սկիզբը՝ Նաթիւր պարբերականին մէջ, կը տեղեկացնէ, թէ Փենսիլվանիոյ Թանգարանի համալսարանի աշխատակիցներէն՝ հնագէտ - բնալուծագէտ Փաթրիք Ի. Մք Կավըրն եւ իր գործակիցները ցարդ յայտնաբերուած ամէնէն հին գինիի տարիքը ետ մղած են մինչեւ Ն. Ք. 5400 թուականը, այսինքն՝ 2000 տարի աւելի կանուխ քան ցարդ կը կարծուէր:

Այս թուականը տակաւին առաջին տան կառուցման եւ խեցեղէնի մշակման թուականէն 1500 տարի ետք է: Սակայն Հաճի Ֆիրուզի մէջ գտնուած գինիի նստուածքի բարդութեան մակարդակը ցոյց կուտայ, որ հին սումերները քաջածանօթ էին գինեգործութեան գաղտնիքներուն:

«Այս մէկը գինեգործութեան զարգացման ամէնէն հին օրինակն է», կ'ըսէ Փենսիլվանիոյ համալսարանի դասախօսներէն՝ հնագէտ - բուսաբան Նաոմի Միլլըր: «Հաւանական է, որ ասիկա ըլլայ նաեւ հնագոյն ապացոյցը, զոր կարելի ըլլայ երբեւիցէ յայտնաբերել», կ'աւելցնէ ան:

Մինչեւ վերջերս, հնադարեան գինեգործութեան հնագոյն ապացոյցները գըրաւոր էին, մօտաւորապէս Ն. Ք. 3000 թուականի եգիպտական դամբարաններու որմնաքանդակները կը պատկերեն գինեգործութեան համարեա լրիւ գործընթացը, իսկ նոյն ժամանակաշրջանի սումերեան «Կիլկամէշ» դիւցազնավէպը կը նկարագրէ որթատունկի կախարդական այգի մը, ուր պատրաստուած գինին՝ անմահութեան աղբիւրն է:

Սակայն, մինչեւ 6 տարի առաջ, երբ Մքկավըրն սկսաւ պեղուած իրերը նոր մօտեցումով մը ուսումնասիրել, Փիզիքական ապացոյցները շատ փոքրաթիւ էին: Անկէ առաջ, հնագէտներու մեծ մասը կը լուար յայտնաբերուած խեցեղէնի կտորտանքը, նախքան զայն մանրադիտակի կերպով հետազօտելը, կ'ըսէ Միլլըր: Ա[...] կայն, Մքկավըրն կ'ենթադրէր, թէ խեցեղէնի կտորտանքը կրնար պարունակել քիմիական նիւթեր, որոնք յաւելեալ լոյս կրնային սփռել անոնց նախնական պարունակութեանց վրայ:

Զինուած այս մօտեցումով Մքկավըրն հաստատակամօրէն ետ հրած է հնագոյն գինիի տարիքը: Զորս տարի առաջ, օրինակ, Իրանի Կոտին Թէփէ շրջանէն ներս (որ Հաճի Ֆիրուզէն 500 մղոն հարաւ կը գտնուի), պեղուած խեցեղէնի կտորտանքի մէջ, ան յայտնաբերեց 5500 տարեկան գինիի նստուածքներ: Նոյն այս վայրին մէջ, գիտնականները աւելի ուշ գտան գարեջուրի հետքեր կրող սափորներ եւս:

Իսկ ինչ կը վերաբերի աշխարհի հնագոյն գինիի սափորին, զայն յայտնաբերողն է Ուիլեըմ եւ Մէրի Գոյէճի աշխատակից, հնագէտ Մէրի Վոյթ: Ուրմիա լիճի մօտ, Զակրոսեան լեռներուն վրայ պեղումներ կատարած ժամանակ, Վ[...] նկատած է, որ 2·5 կալոն տարողութեամբ սափորի մը յատակին առկայ են կարմրաւուն նստուածքներ: Ան սափորը անմիջապէս ուղարկած է Մքկավըրնի, ի խնդիր՝ նստուածքներու յաւելեալ ուսումնասիրման: Հետազօտութիւններէն ի յայտ եկած է, որ նստուածքը կազմուած է թարթարի թթուի քալսիոմ աղերէ, որոնք բնութեան մէջ մեծ խտութեամբ կը գտնուին միայն խաղողին մէջ: Քալսիոմ աղը յաճախ կը բիւրեղանայ եւ կը նստի գինիի անօթին յատակը:

Նստուածքէն ներս առկայ է նաեւ գըրնաւուն խէժ մը, որ ըստ Մքկավըրնի, կուգայ Միջին – Արեւելքի մէջ առատօրէն աճող բեւեկնի ծառէն: Հնադարեան ժամանակներուն, բեւեկնի խէժը լայնածաւալ կերպով կ'օգտագործուէր իբրեւ սպեղանի, ինչպէս նաեւ կ'աւելցուէր գինիէն ներս, թոյլ չտալու որ հոն աճին մանրէներ եւ գինին վերածուի քացախի:

Նստուածքէն ներս քիմիական զոյգ [...] նիւթերուն առկայութիւնը կը փաստէ, որ խնդրոյ առարկայ սափորը ժամանակին լեցուն էր գինիով, իսկ խէժին առկայութիւնը յատկապէս կ'ապացուցէ, որ սումերները մշակած էին արհեստագիտութիւն մը, որ մաճառի պատրաստութենէն շատ աւելի հեռուն կ'երթար: Այլ փաստերու կարգին են այն, որ սափորի վիզը նախատեսուած է հեղուկ լեցնելու համար, նաեւ՝ օդը դուրս պահող (որպէսզի գինին չթթուի), պինդ փակուող խցանը:

Գինեգործութիւնը հաւանաբար անխուսափելի էր այս շրջանէն ներս, կը նշէ Մքկավըրն: Վայրի խաղողը՝ vitis vinifera sylvestris *(որմէ սերած են գինիի համար մշակուող խաղողի համարեա բոլոր տեսակները) առատօրէն կ'աճէր այս շրջանին մէջ, իսկ ալքոլ արտադրող թթխմորը բնականօրէն առկայ է խաղողի կեղեւին մէջ: Այնպէս որ խաղողի հիւթը սենեակի ջերմաստիճանի տակ կրնար վերածուիլ գինիի, կը բացատրէ ան:*

ՀԱՅԱՍՏԱՆԵԱՆ

ԹՊԻՏ

Մութ անկիւնում անցորդին կանգնեց[...] նում է ատրճանակով զինուած մի խել[...] գար, փողը դնում է նրա քունքին, ձայ[...] նը լարում ու հարցնում.

– Ո՞ւմ ես ձայնդ տալու, Ելցինի՞ն, թէ Զիւգանովին:

Անցորդը մտածմունքի մէջ է ընկնում: Կէս րոպէ անց ատրճանակաւորը բացա[...] գանչում է.

– Դէ ասա, Ելցինի՞ն ես ձայնդ տալու, թէ՞ Զիւգանովին:

Մի քանի վայրկեան մտածելուց յե[...] տոյ, անցորդը հոգոց է հանում ու պա[...] տասխանում.

– Լսիր, աւելի լաւ է կրակես:

ԽՍԻ ՆՈՐ ԴՊՐՈՑԸ ԿԸ ՊԱՏՐԱՍՏՈՒԻ ՎԵՐԱՄՈՒՏԻՆ

...ուրջ տասնամեայ պատրաստութեան ...լանէ մը եաք փարիզեան այս արուար...ձանին ամէնօրեայ ըլլալու կոչուած նոր ...րոցը պատրաստ պիտի ըլլայ վերամու...տին: Այս հաստատումը եղաւ 250-ի չափ ...րկաներուն որոնք վարժարանի շինու...եան յանձնախումբին հրաւէրով խըմ...ուած էին տակաւին կիսաւարտ շէնքին ...ջը Յունիս 23, Կիրակի կէսօրին:

Նախ ֆրանսերէն, ապա հայերէն խօսք ...նելով, յանձնախումբին նախագահը ...ոքթոր Վ. Կարապետեան ուրախութիւն ...յտնեց ներկայ հանդիսանին նկատ...ամբ, աւելցնելով որ Սեպտեմբեր 3-ին ...անկապարտէզի երկու դասարաններով կը ...ի գործել հաստատութիւնը: Ան կոչ ...ղեց ներկայ ծնողներուն որ անվարան ...րձանագրեն իրենց զաւակները. չէչտեց ...ւ նիւթական աջակցութիւն բերելու ...նհրաժեշտութիւնը: Խօսքը աւարտեց, ...նօթացնելով վարժարանին տնօրէնուհի ...տրուած Տիկին Հիլտա Գալֆայեան - ...անեանը:

Այս վերջինը եւս նախ ֆրանսերէն, ապա ...յերէն, ծանրացաւ ժամանակակիցն ու ...անդականը համաքայլ առաջ տանելու ...ակրթութեան ու երկլեզու կրթութիւն ...իրականացնելու նպատակին վրայ: ...ոհակալութեան խօսք արտասանեց ...ղաքապետ Ա. Սանթինիի ու Վ. Կարա...ետեանի, խոստանալով արժանի բլլալ ...ի ցոյց տրուած վստահութեան:

...իի քաղաքապետը որ ծրագրաւորու...մէն իսկ մնայուն աջակցութիւն բե...ած է դպրոցի գործին, յայտնի գոհունա...կութեամբ ողջունեց հանդիսանը, ըսե...ով որ շրջանին մէջ հայկական երկու ...կեղեցի կար ու կարգը դպրոցինն էր: ...իշեց որակ ապահովելու, պահելու կա...րութիւնը:

Խօսք տրուեցաւ նաեւ Իսի առաջին ...աստատուած սերունդէն Հայուհիի մը ...ր նաեւ նուիրատուներէն եղած էր դըպ...ոցին: Ան ալ իր ուրախութիւնը յայտնեց ...տեսա արձանագրուած յաջողութեան:

Նախաբացումի հանդիսութիւնը աւար...եցաւ Իսիի Հոգեւոր Հովիւ Միւռոն վար...դապետի արտասանած «Հայր Մեր»ով:

ՇՐՋ. ԹՂԹԱԿԻՑ

— ԳԱՂՈՒԹԷ ԳԱՂՈՒԹ —

ԳԱՀԻՐԷԻ ՄԷՋ, Յունիս 11-ին, իր մահկանացուն կնքած է գաղութի ծանօթ եւ գործունեայ դէմքերէն՝ Արթօ Օննիկ Պըլըքտանեան: Ողբացեալը երկարամեայ անդամ եղած է Թեմական Ժողովի, ատենապետ քաղաքական - գործադիր ժողովի, գործօն անդամ Հ. Բ. Ը. Միութեան Գահիրէի շրջանային յանձնաժողովին: Պարգեւատրուած էր երջանկայիշատակ Վազգէն Կաթողիկոսի կողմէ Ս. Ներսէս Շնորհալի շքանշանով 1988-ին: Յուղարկաւորութիւնը կատարուած է Յունիս 12-ին, Գահիրէի Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ Մայր Տաճարին մէջ, նախագահութեամբ առաջնորդ՝ Զաւէն Արք. Չինչինեանի: Դամբանական խօսած է Հ.Բ.Ը.Մ.-ի յանձնաժողովի ատենապետը՝ Պերճ Թերզեան:

⁂

ՍՈՖԻԱՅԻ ՄԷՋ նշուած է Մայիս 28-ի տարեդարձը: Հանդիսութեան բացումը կատարած է եկեղեցական վարչութեան եւ պուլկարահայ Թեմական Խորհուրդի անդամ՝ Օննիկ Գիրազեան: Օրուան նշանակութեան մասին խօսած է Ֆիլիպ Մեսրոպ, խօսած է նաեւ հիւրաբար Պուլկարիա գտնուող, Հ. Յ. Դ. Բիւրոյի անդամ՝ Արօ Պօղիկեան: Ան անդրադառնալով Հայաստանի ներկայիս ըսած է թէ հոն, այժմ, բազում խնդիրներ, թերութիւններ կան, բայց՝ «համոզուած ենք, աւելցուցած է Ա. Պօղիկեան, որ այդ բոլորը պիտի կարենանք յաղթահարել ողջ հայ ժողովուրդի ջանքերով»:

⁂

ԼԱԽԱԼԻ (Գանատա) Աւսորի Եկեղեցւոյ սրահին մէջ, Յունիս 2-ին, տեղի ունեցած է հայ աւետարանական շարժման 150-ամեակի տօնակատարութիւնը կազմակերպութեամբ Մոնրէալի Հայ Աւետարանական Մայր Եկեղեցւոյ: Տօնախմբութիւնը սկսած է պատ. Մարտիրոս Էյլէնճեանի կոչով, ապա բացման խօսքը արտասանած է Փօլ Ներսէսեան: Գործադրուած է գեղարուեստական յայտագիր մը: Ցաջորդաբար խօսք առած են օրուան պատուոյ հիւրերը, որմէ յետոյ Մայր Եկեղեցւոյ երգչախումբը ելոյթ ունեցած է: Օրուան գլխաւոր բանախօսը եղած է վեր. Մովսէս Պ. Ճանպազեան, փակման խօսքը արտասանած է վեր. Մհեր Ա. Խաչիկեան:

⁂

ՊԷՅՐՈՒԹԻ Եղիշէ Մանուկեան Գոլէճի «Միրան Մանուկեան» սրահին մէջ, Յունիս 12-ին տեղի ունեցած է եռաձայն, գրոյց - դասախօսութիւն մը կազմակերպութեամբ Ազգային Ե. Մանուկեան Գոլէճի Տիկնանց Յանձնախումբին: Դասախօսելու հրաւիրուած էին երեք մանկավարժ ուսուցչուհի Հայուհիներ՝ Սօսէ Ճինպաշեան, Շաղիկ Մկրտիչեան, Սեդա Փամպուքեան: Գոլէճի տնօրէնուհին՝ Մանուշակ Պօյաճեան ներկայացուցած է դասախօսները որոնց նիւթը կեդրոնացած էր երեք կէտերու վրայ՝ աշխատող մայրերու կացութիւնը, զաւակներու դաստիարակութիւնը, հայ նոր սերունդը պատրաստելու հարցը: Ամէն մէկ զեկուցող իր թէզը ներկայացուցած է 20 վայրկեանի մէջ: Զրոյցներէն ետք, ներկաները առիթ ունեցած են իրենց կարծիքները փոխանակելու:

⁂

ՎԱՌՆԱՅԻ ՄԷՋ տօնուած է Մայիս 28-ի տարեդարձը, տեղւոյն «Երեւան» Մշակութային Միութեան եւ Հ.Օ.Մ.-ի նախաձեռնութեամբ: Ներկայացուած է Հայաստանի Ա. Հանրապետութեան անկախութեան հռչակման իմաստը: Գործադրուած է գեղարուեստական յայտագիր մը:

⁂

ՓԼՈՎՏԻՒԻ ՄԷՋ, Մայիս 18-ին տեղի ունեցած է «Երեւան» երկսեռ երգչախումբի համերգը, նուիրուած Մակար Եկմալեանի եւ Մեծ Եղեռնի 81-րդ տարելիցին: Խումբը ղեկավարած է Գրիգոր Գիրզորով:

⁂

ՍՈՖԻԱՅԻ «Լակունա» ակումբ - ճաշարանին մէջ, Յունիս 8-ին տեղի ունեցած է «Հայուհին արուեստի աշխարհի մէջ» նիւթին շուրջ հաւաքոյթ մը, նախաձեռնութեամբ Հ. Բ. Ը. Միութեան Սոֆիայի մասնաճիւղին վարչական խորհուրդին: Բացումը կատարած է մասնաճիւղին ատենապետուհին Սոնիա Պետրոսեան, որ նշած է թէ իր նախաձեռնութեամբ Բարեգործականը մտադիր է աւանդութիւն դարձնել հայ եւ պուլկար ծանօթ մտաւորական կիներու հետ հանդիպումները:

⁂

ՃԻՊԷՅԼԻ (Լիբանան) «Թուչնոց Բոյն»ի Ս. Գայեանէ Եկեղեցւոյ մէջ տօնախմբական յատուկ արարողութիւններ կատարուած են: Այդ տօնը առիթ է նաեւ խուռներամ այցելութեան մը դէպի Ճիպէյլ: Ցաւարտ պատարագի, Եկեղեցւոյ կից սրահին մէջ, բացուած է «Թուչնոց Բոյն» Ազգային վարժարանի աշակերտութեան ձեռային աշխատանքներու ցուցահանդէսը որու բացումը կատարած է Գայեանեայ Միաբանութեան անդամ քոյր Քնար Գայըքեան: Ցերեկին, «սիրոյ ճաշ» մը տրուած է, ուր խօսք առած է միաբանութեան երիտասարդ անդամ քոյր Մարիա Տօնապետեան: Հաստատութեան խնամակալութեան ատենապետը՝ Յակոբ Չիլինկիրեան քանի մը խօսքով բացատրած է օրուան նպատակը եւ խօսելու հրաւիրած է ներկայ ազգայինները իրենց սրտի խօսքը արտայայտելու: Խօսած են Հայաստանի դեսպանը, Արտաւազդ Արք. Թրթռեան եւ փակման խօսքն ալ արտասանած է Զարեհ Արք. Ազնաւուրեան:

⁂

ԱՅՆՃԱՐԻ (Լիբանան) «Հետուիկ» սրահին մէջ, Յունիսի առաջին շաբաթավերջին, Համազգայինի Պարոյր Սեւակ Թատերախումբը ներկայացուցած է «Աշխարհն, այո, չուռ է եկել» որու հեղինակն է հայաստանցի Թատերագիր Արամաշոտ Պապայեան: Գործը բեմադրած է Ռոպէր Առաքելեան:

⁂

ՊԱՆԿԱԼԹԻԻ (Պոլիս) Մխիթարեան վարժարանին պարտէզին մէջ, Յունիս 5-ին տեղի ունեցած է աւարտական դասարաններու վկայականներու բաշխումի հանդէսը: Առաջին խօսք առնողը եղած է լիսէի եւ միջնակարգի աւագ փոխ - տնօրէնուհի Ներիման Աքսոյ: Գեղարուեստական հաճելի բաժին մը ապահոված են Կարէն Մարտիկեան, Գարոլին Սարըպօյաճեան եւ Ջուարթ Զարուգի: Փակման խօսքը արտասանած է Ծնողաց Միութեան ատենապետուհի՝ Տիկին Ժանէթ Մահմուր: Ապա, տեղի ունեցած է ճոխ հիւրասիրութիւն մը:

ԿՂԶԻՆ ԵՒ ՄԻ ՄԱՐԴ

—վիպակ—

ԿՈՍՏԱՆ ԶԱՐԵԱՆ

...րեթէ բոլոր գիւղերը, բոլոր նաւա...անոցները չորս կողմից ձեզ են նայում: ...աանակի վրայից դիտուած տեսարա...նման: Համատեսիլ պատկերը, առհա...րակ, կորուածութիւն է: Ներքին ...թիւնը արտաքին հեռաւորութիւնով ...քուած:

...ւորէտը նստել է մօտս, ձեռքերը ...ւնկերի շուրջը ոլորել:

- Ի՞նչ էք մտածում:

- Ոչինչ: Մտածում էի, որ այս հրա...ալի տեսարանը չի կարող ծառայել իր...քն ներքնախոր եւ ոչ մի նկարի համար: ...ե՞մ էք մեր զրոյցները այդ մասին Ու...ֆիցիի սրահներում:

- Այո՛, ներքնախորը, ինչպէս Տա ...ինչիի մօտ, ներկայացուած անձերի ...ամ անձի հոգեբանական շարունակու...թիւնն է: Այստեղ տեսարանը մարդկային ...ամբռնութեան սահմանը ճեղքում անց...նում է:

- Այնուամենայնիւ հոյակապ է:

- Անկասկած:

Ոմանք սկսում են իրենց ուսերը շար...ժել: Զով է:

- Անօթի եմ: Մի բան ուտէինք:

-- Լեռը մարդկանց գայլ է դարձնում:

Արագ արագ իջնում ենք: Վազելով, ցատքելով, խաղալով՝ մտնում ենք խոհանոց: Փայտածուխի ծուխից անկարելի է շնչել,

-- Ահա մի ժամ է ջուրը չի ուզում եռալ:

-- Ուտենք՝ ինչ որ կայ:

Սեղանները մօտեցնում ենք եւ ինչ որ կայ չկայ շարում նրանց վրայ: Խոհանոցում տաք է, ուրախ, ծուխ:

Երբ վառում են նաւթէ լամպարը, ամբողջ այս տեսարանը հին ֆլամանդացի մի վարպետի, մի Տէնիրսի նկարի է վերածւում: Ոգեւորութիւնները մի աստիճան եւս վեր են բարձրանում, Ամէնքը խօսում են միասին՝ պոռալով, ծամելով, ծիծաղելով: Երգում են:

- Երբ մարդիկ մոռանում են ամէնօրեայ իրականութիւնը, - ասում է Լաուին, - լաւանում են եւ ազնուանում:

-- Ի՞նչպիսի յաւակնութիւն: Ուրեմն, դու կարծում ես, որ լա՞ւ ես եւ ազնի՞ւ:

-- Խմենք:

-- Խմե՛նք եւ երգե՛նք:

Լաուին եւ Իրլանտացին միասին երգում են: Մեզ սպասարկող երկու գիւղացի տըղաները, որ յաջողել են ջուրը եռացնել, մաքարոնիով լեցուած պնակներ են շարում մեր առջեւը:

-- Պնակ չէ, լեռ է:

-- Հրաւիրում եմ մրցման:

Զուիցերացի մի արուեստագէտ է: Թափթփուած իր մօրուքը վեր տնկուած, բազուկները աջ ու ձախ նետելով, աչքերը ոլորելով, իր առաջարկը մի քանի անգամ կրկնում է եւ նստում:

Բոլորս զարմացած նայում ենք իր կողմը:

- Կարե՞լի է իմանալ թէ ինչո՞ւմն է կայանում այդ մրցումը:

Զուիցերացին պատառաքաղը վեր է բարձրացնում եւ բացատրում:

-- Ով որ մինչեւ տակը ուտի՝ շահած է:

Փորձում են: Բացի Զուիցերացուց ոչ ոք չի յաջողում: Ձեռքերը դնում է սեղանի վրայ եւ յաղթական նայում:

-- Ջնայած դրան, - ասում է իր բարեկամ Իրլանտացին, - դու կաս եւ մնում ես լոկ մի Զուիցերացի:

-- Այսինքն...

-- Կաթ խմող եւ պանիր ուտող կովարածոյ մի արարած:

Քիչ է մնում կռուեն: Երգում են:

Լաուին նստում է մօտս եւ հառաչում: «Զհարցրիր թէ ինչո՞ւ կինս չի եկել: Նորից սկսել է անհանգստանալ: Շատ մըտահոգ եմ: Ես եւս չպիտի գայի: Բայց չուզեցի խանգարել մեր պտոյտը: Դա ահա երկրորդ անգամն է: Առաջին անգամ պատահեց, երբ հասանք Թրիեսթէ: Անցեալ տարի: Ստիպուած եղայ սաւառնակով տանել Լոնտոն եւ հիւանդանոց մտցնել: Լաւ էր, բոլորովին բնականոն, բայց երէկ երեկոյեան տարօրինակ բաներ ասաց եւ անտեղի կերպով լաց եղաւ: Վատ նշաններ: Սպասուհին հետն է: Միտքս ուշքս այնտեղ է»:

Խեղճ Իրէն: Շա՛տ ցաւեցի:

Դրսում, լուսինը՝ հսկայ, հանդիսաւոր, տիրական՝ կախուել է, երկնքի մէջտեղը: Հալուած արծաթէ մի լուսաւորութիւն ծովացել է եւ նուաճել աշխարհը:

Լեռ, դաշտ, ծով չղարչուել են ոսկիով եւ երազանքով:

Այդ երազը տարածուել է կանանց եւ մարդկանց ձեռքերի, դէմքերի վրայ: Դալկացել են: Լաւ նայես, կարծես ամէնքն էլ եկել են մի անիրական վայրերից: Այստեղ են եւ այստեղ չեն: Ի՞նչ տարօրինակ կերպով են պաղում Միլտըէտի վարսերը: Աչքերը խորացել են, այտերի եւ ճակատի վրայ թափանցիկ ճառագայթներ են թառել: Բիւզանդական մի իքոնի է նմանում՝ ոսկէ դաշտով շըրջապատուած:

-- Միլտրէտ, ջրհորի մօտ կանգնած Մելիսանտային էք նմանում:

-- Ես Ջեզանից շատ նեղացած եմ:

Հեռւում, մեր գիւղի եռեւը տարածուող ծովի վրայից, մեծ մի նաւ է անցնում: Դանդաղ, խորհրդաւոր, ուրուականացած:

Ամէնքս նայում ենք նրա կողմը եւ մըտքով նրա հետ մեկնում:

- Դա ինձ յիշեցնում է թէ ինչպէս Աստուծոյ վերջին կղզին Թաղուեց լուսնոյ դերեզմանում եւ ովկիանոսը մեզ առաւ իր գիրկը: Այդպիսի բոպէներին մարդ ինքը իրեն հաշիւ չի տալիս թէ ի՞նչ է կատարւում: Երբեմն տարիներով այդ մասին չի իսկ մտածում, բայց ահա գալիս է մղիչ մի վայրկեան, եւ անցած դէպքը մեծանում, խորանում է քո մէջ եւ նուաճում անձդ:

- Հարցը նրանումն է, որ մենք կորցըրել ենք կեանքի եւ բնութեան սեպաձեւ արձանագրութիւնները կարդալու կարողութիւնը: Կամ կարդում ենք սխալ, մեկնաբանում ենք սխալ եւ այդ անուանում ենք գիտութիւն: Մենք մոռացել ենք հին այն դաշինքի մասին, որով հոգին կապուած է աշխարհի հետ:

-- Ներքին լոյսի պակասը:

- Ահ, այո՛, Ալաէտտինը իր ճրագը կորցրել է սրտերի նրբանցքներում:

Ծովը իր ամբողջ երկայնութեամբ ճեղքուել է լուսինով:

Ջրի դաշտերը ծարաւ են: Ո՞վ է իմանում, թէ ինչպիսի սարսուռներով են ցնցւում նրանց բազմայարկանի յատակները: Խորութիւնը կատարեալ պարունակութիւն է: Նա խաչաձեւուող հոսանքների վայր է եւ ժայթքող կենսունակութիւնների արծաթէ աղբիւր: Խորութիւնը երբեք չի ծերանում:

Լաուին նստած է մօտս եւ գլուխը վայր գցել: Ճակատը բացուել է, եւ աչքերը կոբել են:

(Շար. 22)

Օր. Անահիտ Դարբինեան,
Տէր եւ Տիկին Համբարձում Դարբինեան,
Տէր եւ Տիկին Գէորգ Դարբինեան,
Տէր եւ Տիկին Լիոնէլ Լինօ եւ զաւակները,
Պր. Մասիս Դարբինեան,
Օր. Գեղանոյշ Դարբինեան
եւ ընտանեկան բոլոր պարագաները
սրտի խոր ցաւով կը ծանուցանեն իրենց մօր, մեծ-մօր եւ ազգականին՝

ՏԻԿԻՆ ՆՈՒԱՐԴ ԴԱՐԲԻՆԵԱՆ-Ի

մահը որ պատահեցաւ Յունիս 26-ին:

Յուղարկաւորութիւնը կը կատարուի Երկուշաբթի, Յուլիս 1, ժամը 14·30-ին Իսիի Սուրբ Մարիամ Աստուածածին Եկեղեցին

6, avenue Bourgain

ուրկէ մարմինը կը փոխադրուի Մէօտոնի գերեզմանատունը ամփոփուելու համար ընտանեկան դամբարանը, ժամը 16-ին:

Մահազդ չստացողներէն կը խնդրուի ներկայս իբրեւ այդ նկատել:

Ոչ ծաղիկ, ոչ ծաղկեպսակ:

Փոխան ծաղիկի նուէրներ բարեսիրական կազմակերպութեանց:

«ՅԱՌԱՋ». – Մեր ցաւակցութիւնները ողբացեալին զաւակներուն:

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Հայ Աղքատախնամ Ընկերակցութիւնը կը ծանուցանէ թէ՝ հոգեհանգստեան պաշտօն կը կատարուի, Կիրակի, Յունիս 30-ին Փարիզի Ս. Յովհաննէս - Մկրտիչ Եկեղեցին՝ ընկերակցութենէ առյաւէտ բաժնուած նախորդ ատենապետներու. –

ԱՐՄԵՆԱԿ ԱՃԷՄԵԱՆ, ՎԱՀՐԱՄ ՉԻԼԻՆԿԻՐԵԱՆ, ՆՈՒՊԱՐ ՅՈՎՀԱՆՆԷՍԵԱՆ, ԳՐԻԳՈՐ ՓԱԹԹՈՒԿԵԱՆ, ՀՐԱՆԴ ՄԱՐՏԻՐՈՍԵԱՆ, եւ ՆՈՒՊԱՐ ԱՐՓԻԱՐԵԱՆ, բարերարուհի՝ Տիկին ՄԱՐԹԱ ՏԻԱՐՊԷՔԻՐԵԱՆԻ, եւ բարերարներու՝ Պր. Գրիգորեան, Սաքենիկ Յովսէփեան եւ Թորոսեան քոյրերու յիշատակին:

FRANCE-CULTURE
93.5 FM

Յուլիս 2, Երեքշաբթի, ժամը 12-էն 12·30, հայկ. յայտագիր (փանորամա):

GRANDE FETE CHAMPETRE

Khanassor

le Dimanche 7 Juillet

Venez nombreux pour partager le souvenir de cet événement historique.

Recueillement sur la tombe de l'un des héros de cette bataille le PRINCE ARGHOUTIAN.

Heure de rassemblement 13 h, au cimetière de Chaville.

Imprimé sur les Presses du Journal «HARATCH»
83, rue d'Hauteville, 75010 Paris
Siret: 51027317 A R. C. Paris
Commission paritaire: N° 55935

GIA

GROUPEMENT INTERPROFESSIONNEL ARMENIEN

COMMUNIQUE

CONSTRUCTION DE L'ECOLE FRANCAISE DE GUMRI

Pour le compte du gouvernement français, le GIA est en charge de la gestion financière et technique de la reconstruction de l'Ecole Française de Gumri.

Les travaux sont maintenant en phase terminale et les classes devraient s'ouvrir à la prochaine rentrée. Malheureusement les conditions économiques de l'Arménie n'ont pas permis aux responsables locaux d'assurer par eux-mêmes la fourniture du matériel scolaire nécessaire et ils nous ont demandé de les aider à y pourvoir.

Quelques amis lyonnais ont saisi l'opportunité de faire offrir par le CES d'Ecully en cours de reconstruction, l'ensemble du mobilier des salles de classes, laboratoires, réfectoire, ainsi que les éléments d'une cuisine professionnelle.

Il reste à réunir le coût du transport soit environ 300 000 F. (8 conteneurs de 40 pieds).

Nous sommes persuadés que chacun d'entre nous, individu ou association, souhaite un avenir enfin heureux aux enfants d'Arménie, le bon fonctionnement de l'Ecole Française de Gumri est un des éléments pour y parvenir.

Nous vous remercions de l'aide que vous apporterez.

Vous pouvez adresser vos dons à **GIA, 26 rue Troyon, 92310 SEVRES.**

Chèque à libeller à l'ordre du GIA-Gumri.

Banque : Crédit Suisse (FRANCE)-Paris

Compte No : 0450 0720 04 1

Un reçu vous sera adressé par retour.

Paris, le 24 Juin

A l'occasion du 150ème Anniversaire de la naissance de l'EGLISE EVANGELIQUE ARMENIENNE

l'Eglise Evangélique Arménienne d'Issy-les-Moulineaux

vous prie de lui faire l'honneur d'assister à l'inauguration du

KHATCHKAR

Pierre-croix créée sur le bords du lac Sévan par le sculpteur Heratchig Garabédian

le Lundi 1er Juillet à 19 heures

28, avenue Bourgain, Issy-les-Moulineaux

Sous la présidence d'honneur de
M. VICKEN TCHITETCHIAN
Ambassadeur d'Arménie en France

En présence de
M. LAZARE SOUTDJIAN
Ministre des Affaires Religieuses d'Arménie

CROIX BLEUE DES ARMENIENS DE FRANCE

Section *Grenoble*

FETE DE KHANASSOR

à Sassenage

La F.R.A. Dachnagtsoutioun
La F.R.A. Nor Seround
et la F.R.A. Badanis

vous convient à passer une agréable journée de détente dans une chaleureuse ambiance arménienne, pour marquer la clôture de l'année scolaire de l'Ecole Arménienne de la Croix Bleue
CELEBRER LA FETE DE KHANASSOR
le Dimanche 7 Juillet
le merveilleux cadre du Parc de l'Ovalie à Sassenage à partir de 11 heures (proximité de Grenoble)

- *Animation: Concours de nardi (tavlou)*
- *Des tables et des chaises seront à votre disposition*
- *Un bar pour vous rafraîchir et un buffet de spécialités arméniennes, sans oublier, bien sûr, nos traditionnels khorovadz.*

Après un passage triomphant dans les trois principales villes de France en compagnie des orchestres *Navasart* de Paris et *Kéram* de Marseille, l'ensemble de musique traditionnel arménien *Spitak* de Lyon, sera parmi nous pour nous faire vivre à travers la musique et le chant, la richesse du patrimoine musical arménien.

La troupe de danse de *Spitak* sera également présente et se produira au grand complet dans ses somptueux costumes folkloriques arméniens.

Nous aurons également le plaisir d'accueillir la chanteuse *Sévan Garabedian* qui après avoir enchanté le public à la fête régionale du 28 Mai, nous fera vibrer au son de sa voix exceptionnelle.

***

Colonie de Bellefontaine

Le Conseil d'Administration de la Croix Bleue des Arméniens de France informe qu'il reste des places disponibles à sa Colonie de Bellefontaine (Jura) pour le mois d'Août 1996.

Inscrivez vos enfants auprès de la section la plus proche de votre domicile ou auprès du Conseil d'Administration :
Tél. : 48. 24. 46. 57.

Fête Champêtre à Bellefontaine

La Croix Bleue des Arméniens de France vous invite à sa grande fête champêtre à la Colonie de Bellefontaine (Jura)

le Dimanche 14 Juillet

Buffet — Bar — Animation par les colons — Ambiance arménienne — Surprises

Venez très nombreux à ce rendez-vous de la communauté arménienne de France et d'ailleurs.

Pour tous renseignements, veuillez contacter la C.B.A.F.: 48 24 46 57.

Meubles Ghazarian
4.000 m² de mobiliers présentés en ambiance
Z.I. Vitrolles à 20 km de Marseille tél. : 42. 89. 27. 47

"Բացառիկ զեղչ «Յառաջ»ի բաժանորդներուն"

ԺՈՂՈՎՆԵՐ

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ Պուլվար Օտոյի Լեոն Սասունի մասնաճիւղը ընդհանուր անդամական ժողովի կը հրաւիրէ իր բոլոր անդամուհիները, Շաբաթ, Յունիս 29, ժամը 14·30-ին սովորական հաւաքատեղին, կանոնաւոր օրակարգ:

***

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ Փարիզի մասնաճիւղին ընդհանուր ժողովը Շաբաթ, Յունիս 29, ժամը 14·30-ին Փարիզի Հայ Մշակոյթի Տունը, Բոլոր ընկերուհիներու ներկայութիւնը անհրաժեշտ է:

UGAB - *Marseille*

COLONIE

L'Union Générale Arménienne de Bienfaisance de Marseille a le plaisir de vous informer que, pour la 13ème fois elle organise sa Colonie de Vacances pour les enfants de 7 à 14 ans.

Elle aura lieu à VARS (Hautes-Alpes) du 6 au 28 Juillet.

Pour tous renseignements veuillez appeler :
UGAB: 91.22.10.45 (heures bureaux).

— *Animation arménienne :* initiation à la langue arménienne — danse, chants et musique — cours de théâtre arménien — cours de tissage de tapis arméniens (kilims).

— *Activités:* jeux de plein air, veillées, jeux de société, bivouacs, activités manuelles, randonnées pédestres, pêche, excursions, ainsi que diverses activités sportives.